ISSN 1512-0449

ამირანი

კავკასიოლოგიის საერთაშორისო
სამეცნიერო-კვლევითი
საზოგადოებრივი ინსტიტუტის

მოამბე

AMIRANI

Journal
of the International Caucasological Research Institute

მონრეალი – თბილისი

Montréal - Tbilisi

ამირანი

კავკასიოლოგიის საერთაშორისო სამეცნიერო-
კვლევითი საზოგადოებრივი ინსტიტუტის

მოამბე

AMIRANI

Journal

of the International Caucasological Research Institute

Mitteilungsblatt

des Internationalen Kaukasiologischen gesellschaftichen
wissentchaftlichen Forschungsinstitutes

АМИРАНИ

Вестник

Международного Кавказологического
Научно-исследовательского
Общественного Института

XXXVIII

Montréal-Tbilisi

2024

63.4 (2Г)
902/904(479.22)
ა 587

ISSN 1512-0449

ჟურნალ ამირანში ქვეყნდება სტატიები კავკასიის ხალხთა ენების, ისტორიის, არქეოლოგიის, ეთნიკური ყოფისა და ხელოვნების შესახებ. ჟურნალში ასევე იბეჭდება ნებისმიერი თემატიკის სამეცნიერო სტატია, რომელიც ზოგადად კავკასიას შეეხება. სტატიები შეიძლება წარმოდგენილი იყოს როგორც ქართულ (ვრცელი რეზიუმეთი ინგლისურ ენაზე), ასევე – ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ და რუსულ (ვრცელი რეზიუმეთი ქართულად და ინგლისურად) ენებზე.

The ICRI publishes the journal of Caucasology, entitled Amirani. Articles concerning the peoples, cultures and languages of the Caucasus, from the perspective of any of the humanities or social sciences, will be considered for publication. The articles may be written in English, French, Georgian, German, Russian, or any other language accessible to a significant number of Caucasologists.

By having each volume of Amirani available online, it vastly increases the accessibility of these materials to those who are interested in this particular topic. Its also invites those who have already gained completed significant studies on the Caucasus region to submit relevant and scholarly articles for publication. Archived articles are also available on this website, as is information on events of interest and other information-sharing activities.

The papers will be published after peer review by the Publishing-Editorial board.

სტატიებში გამოთქმული ხედვები და მოსაზრებები ავტორების აზრია და შეიძლება არ ასახავდეს რედაქციის ოფიციალურ პოლიტიკას და პოზიციას.

The views and opinions expressed in articles are those of the authors and do not necessarily reflect the official policy or position of the editorial board.

Взгляды и мнения, выраженные в статьях, принадлежат авторам и не обязательно отражают официальную политику или позицию редакционной коллегии.

© International Caucasological Research Institute. All Rights Reserved

შინაარსი ◆ Contents ◆ Inhalt ◆ Содержание

ლერი ჯიბლაძე
შოთა ჩართოლანის მეცნიერული მემკვიდრეობიდან.
კოლხეთის მთიანეთი ბრინჯაო-ადრერკინის ხანაში 5
Leri Jibladze
Scientific legacy of Shota Chartolani.
Colchis Highland in Bronze-Early Iron Ages 12

ნინო ჩარექიშვილი
ხეთური დაკრძალვის წესი და პარალელები სამხრეთ კავკასიასთან 15
Nino Tscharekischwili
Hethitische Bestattungsregel und Parallelen zum Südkaukasus 36

ომარ ბეგოიძე
დვალეთის ქართველური ონომასტიკა ზოგიერთი გვარსახელის
გეოგრაფიული ლოკალიზაციისთვის 49
Omar Begoidze
Localization of Some Surnames Derived from the Kartvelian Names,
Based on the Toponymical Material of the North Ossetia 60

Ярослав Пилипчук
Горский интегризм: национальное строительство
на Северном Кавказе 61
Yaroslav Pylypchuk
Mountain integrism: National Construction in the North Caucasus 93

Борис Харсиев
Общественно-политическое положение на Северном Кавказе 95
Boris Kharsiyev
Social-political situation in the North Caucasus 96

უჩა ოქროპირიძე
პარალელური აზრები: სტივენ ჯონსის წიგნი – „საქართველო – პოლიტიკური
ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ“ – სოციალურ მეცნიერებათა
ცენტრი, თბილისი, 2012 112
Ucha Okropiridze
Parallel Thinking: Steven Jones's book - "Georgia - Political History after the Declaration
of Independence". Center for Social Sciences, Tbilisi, 2012 113

ნინო ოქროსცვარიძე
ჰაიდელბერგული ჩანაწერები – ილია ხიმშიაშვილი
გზა თურქეთიდან გერმანიამდე 129

ლერი ჯიბლაძე

შოთა ჩართოლანის მეცნიერული მემკვიდრეობიდან. კოლხეთის მთიანეთი ბრინჯაო-ადრერკინის ხანაში

გამოჩენილმა ქართველმა არქეოლოგმა შოთა ჩართოლანმა მეცნიერული მოღვაწეობის დიდი ნაწილი მიუძღვნა კოლხეთის მთიანეთის შესწავლის საქმეს. მისი ხელმძღვანელობით სვანეთის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ XX საუკუნის 80-იანი წლებიდან სისტემური არქეოლოგიური დაზვერვებითა და სტაციონარული გათხრებით სამეცნიერო მიმოქცევაში შემოიტანა არაერთი სხვადასხვა კატეგორიის ძეგლი.[1]

წინასწარ აღვნიშნავთ, რომ შეუძლებელია ამ მცირე ფორმატის სტატიაში შოთა ჩართოლანის მეცნიერული მემკვიდრეობის ამომწურავი შეფასება. ცნობილი მეცნიერის კვლევის სპექტრი იმდენად ფართო და მრავალმხრივია, რომ ძნელია გამოვყოთ რომელიმე საკითხი და უპირატესობა მივანიჭოთ კვლევის თვალსაზრისით.

წინამდებარე სტატიაში ყურადღებას გავამახვილებთ სვანეთის ბრინჯაო-ადრერკინის ხანის ძეგლების, ზოგიერთი არტეფაქტის მეცნიერულ ღირებულობაზე, რომელთაც ქართულ არქეოლოგიურ მეცნიერებაში, ახალი აღმოჩენების ფონზე, დღესაც არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა. ცნობილი მკვლევარის მეცნიერული დებულებები და მიღებული შედეგები არაერთხელ აისახა მის მიერ გამოქვეყნებულ მონოგრაფიებსა და სამეცნიერო სტატიებში,რომელთა ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა.დავასახელებთ ზოგიერთ მათგანს [ჩართოლანი 1966:37-38; ჩართოლანი 1968:300-316; ჩართოლანი 1971:49-61; ჩართოლანი 1971-ა:297-346;

[1] სვანეთის მხარის სისტემური დაზვერვითი ხასიათის არქეოლოგიური კვლევა-ძიება იწყება მხოლოდ XX ს-ის 60-იანი წლებიდან. ამ საქმეში დიდი როლი შეასრულა რაჭის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ, რომელმაც 1961 წელს გ. გობეჯიშვილის თაოსნობით და შ. ჩართოლანის მონაწილეობით არქეოლოგიური დაზვერვები ჩაატარა მესტიის რაიონში. 1964 წელს კი შეუდგა სვანეთის 1936 წელს დაარსებულ ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაცული არქეოლოგიური კოლექციების შესწავლას. ამის შემდეგ კიდევ უფრო გაიზარდა ინტერესი სვანეთის არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლის მიმართ [ჩართოლანი 1977: 10-11]. მდ. ნენსკრას ხეობაში თითქმის ამავე პერიოდში იწყება არქეოლოგიური სამუშაოები ლალირალის სამაროვნის შესწავლით. ამ საკითხზე დაწვრილებით იხილეთ [ჩართოლანი 1977; კვიციანი, ჯიბლაძე 2015:9-14].

ჩართოლანი 1972 : 71-72; ჩართოლანი 1976; 1977; Чартолани 1989; ჩართოლანი 1996; Tschartolani 2001; ჩართოლანი, ცინდელიანი 2010-ა].

სვანეთის რეგიონში უხვადაა აღმოჩენილი ლითონის არტეფაქტები, რომელთა შორის გამოვყოფდით სპილენძ-ბრინჯაოს ყუამილიან-ყუადაქანებულ ცულებს, ბრტყელ ცულებს, შუბისპირებს, საკულტო-სარიტუალო დანიშნულების ნივთებს,სხვადასხვა სახეობის კოლხურ ბრინჯაოს ცულებს და ა.შ. შოთა ჩართოლანმა პირველმა მოგვცა მათი სისტემატიზაცია, ტიპოლოგიური დახასიათება, ქრონოლოგიური კლასიფიკაცია, მოუძებნა შესაბამისი პარალელები, დაადგინა მათი გავრცელების არეალები და ა.შ. ამდენად იგი რჩება სვანეთის მხარეში პირველი გზისმკვლევი ამ საკითხების კვლევა-ძიების საქმეში.

სვანეთის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი უძველესი სპილენძის ფართოტანიანი ყუადაქანებული ცულებით (იფარის თემი – სოფ. წვირმი, ჭუბერის ხეობა), ყუნწიანი და უყუნწო შუბისპირებით (იფარის თემი, ჟახუნდერი), საჩხერული ტიპის ყუამილიანი და ყუადაქანებული ცულებითა და მათი უახლესი პარალელებით მეცნიერულად დაასაბუთა, რომ ამ მხარეში ძვ.წ. III ათასწლეულიდან მოყოლებული მუდმივად ცხოვრობდა მოსახლეობა [Чартолани 1989: 245; ჩართოლანი 1996:272].

მეცნიერმა ზემოთ მოხსენიებული არტეფაქტებით დაადგინა, რომ სვანეთის მხარეს სხვადასხვა პერიოდში საკმაოდ მჭიდრო კონტაქტები გააჩნდა კოლხეთის ბართან, ზემო იმერეთის პლატოსთან, აფხაზეთის მხარესთან, ჩრდილო კავკასიასთან და ა.შ. იგი ასევე გარკვეული კონტაქტების არსებობაზე მიუთითებდა შიდა ქართლის მხარესთან, რომლის ერთ-ერთი დამადასტურებელი ფაქტორი უნდა ყოფილიყო აქ მიკვლეული ცენტრალურ ამიერკავკასიური ბრინჯაოს ცულები. ამ ტიპის ცულები კოლხეთის მთისწინეთში სვანეთის გარდა რაჭა-ლეჩხუმშიც (ტბეთი, ახალსოფელი, ცაგერას განძი) გვხვდება, რომელთაგან რამდენადმე განსხვავებულია ჰიბრიდული ცულები ღარიდან და ქვემო რაჭიდან (ამ უკანასკნელის წარმომავლობის ზუსტი პუნქტი უცნობია). შესაძლოა შორეულ წარსულში სწორედ სვანეთიდან რაჭის ქედზე გამავალი საკომუნიკაციო ბილიკებით ხორციელდებოდა კონტაქტები ზემო იმერეთის მხარესთან.

დასავლეთ საქართველოს მაღალმთიან ზოლში მდებარეობას, შედარებით მკაცრ ბუნებრივ კლიმატურ პირობებს, ძნელად მისადგომ ადგილებში ცხოვრებას თითქოსდა უნდა განეპირობებინა მთიანი სვანეთის ერთგვარი გამიჯვნა და კარჩაკეტილობა გარე სამყაროდან. მიუხედავად აღნიშნული მიზეზისა, ეს რეგიონი

გარე სამყაროსთან კონტაქტების თვალსაზრისით აქტიურად ჩანს ჩართული. სვანეთი ბრინჯაოსა და კლასიკურ ხანაში, ასევე უფრო მოგვიანი პერიოდებში, გარე სამყაროს უკავშირდებოდა საკომუნიკაციო გზებით, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა კავკასიონის უძველესი მაგისტრალების სისტემაში [ჩართოლანი 1996:20-35; კვიციანი 2000:53-63].

ცნობილ მეცნიერს დიდი დამსახურება მიუძღვის სვანეთის რეგიონზე გამავალი გარე სამყაროსთან დამაკავშირებელი საკომუნკაციო გზების (ბილიკების) დადგენა-გამოკვლევებისა და მეცნიერული შესწავლის საქმეში. იგი აღნიშნავდა,რომ სვანეთი ბრინჯაო-ადრერკინასა და კლასიკურ ხანაში, ასევე უფრო მოგვიანო პერიოდში გარესამყაროს უკავშირდებოდა საკომუნიკაციო გზებით, რომელსაც მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ცენტრალური კავკასიონის უძველესი მაგისტრალების სისტემაში. მისი აზრით, დიდი და მცირე კავკასიონის მთებში უღელტეხილებზე გამავალი, ასევე ხევისპირა, გვერდითი, ბილიკების რაოდენობა 50-ს აღემატება [ჩათოლანი 1996:20-35]. შ. ჩართოლანის აღნიშვნით, დღეისათვის არსებული არქეოლოგიური ძეგლების, კარტოგრაფიული მასალების, წერილობითი და ზეპირი გადმოცემების შეჯერების შედეგად დასტურდება, რომ საუღელტეხილო გზები თითქმის ყოველთვის თანხვდება ძველ მიმართულებებს.ეს ბილიკები უძველეს პერიოდში გამოყენებაში უნდა ყოფილიყო სვანეთისა და მეზობელი რეგიონების მოსახლეობებს შორის კონტაქტების დასამყარებლად.

შოთა ჩართოლანს სხვა მკვლევარებთან ერთად (თ. ბერაძე, ს. რეხვიაშვილი, ს. მაკალათია, დ. მუსხელიშვილი, და სხვ.) ასევე დიდი დამსახურება მიუძღვის მთის რაჭის (თანამედროვე ონის მუნიციპალიტეტის ტერიტორია) ჩრდილო კავკასიასთან დამაკავშირებელი საკომუნიკაციო გზების შესწავლის საქმეში.

პრეისტორიულ ხანაში მთის რაჭა გარე სამყაროდან კულტურულად არ იყო მოწყვეტილი. პირიქით, ამ მხარეს საკმაოდ აქტიური კონტაქტები გააჩნდა ბრინჯაოს ხანაში სხვადასხვა რეგიონთან. ეს მჭიდრო კავშირურთიერთობები განსაკუთრებით მთის რაჭასა და დიგორიას შორის კარგად აისახა პროტოყობანურ ხანაში მატერიალური კულტურების მსგავსებაში, რასაც ხელს უწყობდა მათი ტერიტორიული სიახლოვე და დამაკავშირებელი საკომუნიკაციო გზები.

ზემო რაჭა (რიონის სათავე და მდ. ჭანჭახის შუა წელი) ჩრდილო კავკასიას (დიგორს, დვალეთს, ბალყარეთს) ძირითადად საუღელტეხილო გზებით უკავშირდებოდა [მუსხელიშვილი 2004:107; ჯიბლაძე და სხვ. 2017]. კავკასიის ქედზე ასეთი გამავალი ხუთი

გადასასვლელი იყო. ეს რეგიონი ფასის მთისა (გეზეს, გეზივცეკის, სიმაღლე 3435 მ) და მაჩხაფარის (შავრიცეკის ანუ შდულის) უღელტეხილებით – ბალყარეთს (3465 მ ჩერეკის, არდონის ხეობები) უკავშირდებოდა; ღების – მამისონის (ანუ ჭანჭახის, სიმაღლე 2819 მ) უღელტეხილით – არდონის ხეობაში (დვალეთი) გადადიოდი. ღებიდან მდ. ჩეშურას ხეობის აყოლებით კირტიშოს მთის (ღებივცეკის, სიმაღლე 3465 მ) უღელტეხილით კი ურუხის ხეობაში ხვდებოდი. მეორე გზა ჭიორიდან მდ ნოწარას ხეობას მიუყვებოდა და ჭიორის მთის, ანუ გურზივცეკის (კარაგომის, სიმაღლე 3225 მ) უღელტეხილის გავლით კარაგომის ხეობაში ეშვებოდა [ბერაძე 1975:143]. მდ. ნოწარას ხეობით ბილიკი მამისონის უღელტეხილის (ანუ ჭანჭახის, სიმაღლე 2829 მ) გავლით დვალეთშიც მიდიოდა.

განსაკუთრებით გამოსაყოფია ცნობილი მკვლევარის დიდი დამსახურება ცენტრალური კავკასიონის სამხრეთ კალთებზე განლაგებული უძველესი სამთამადნო წარმოების ძეგლების შესწავლის საქმეში. მან ღირსეულად გააგრძელა თავისი მასწავლებლის და უფროსი კოლეგის გერმანე გობეჯიშვილის დაწყებული საქმე სამთო მეტალურგიის შესწავლაში. შოთა ჩართოლანმა პირველმა ჩაატარა არქეოლოგიური დაზვერვები აფხაზეთის მთიანეთში, დაწყებული შხაბზიიდან (მდ. ბზიფის სათავეები), ვიდრე ტვიბრაშენამდე (ბაშკაცარა) არსებულ მონაკვეთში (მდ. კოდორის მარჯვენა შენაკადი). აქ გამოავლინა ადრეული პერიოდის ღია და შედარებით მოგვიანო ხანის დახურული ტიპის სპილენძის ძველი მადნის გამონამუშევრები [ჩართოლანი 1971:49-61; Муджири 2008].

აღსანიშნავია, რომ მდ. ბზიფისა და კოდორის სათავეებში შოთა ჩართოლანის მიკვლეულ სამთამადნო წარმოების ძეგლებზე, 1975-1987 წწ. მუშაობა გააგრძელა ყოფილი საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის არქეოლოგიის ინსტიტუტისა და აფხაზეთის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის გაერთიანებულმა არქეოლოგიურმა ექსპედიციებმა (ხელმძღვანელი ვ. ბჟანია).

განსაკუთრებით საინტერესო გამოდგა ზემო სვანეთში – მდ. მესტია ჭალას მარცხენა ნაპირზე შესწავლილი ზაარგაშის დახურული ტიპის ძველი სამთო-გამონამუშევრები. აღმოჩენილი იქნა სპილენძის მადნის გამოსაღები 15 მაღარო, რომელთაგან განსაკუთრებით საყურადღებო გამოდგა ზაარგაშის №1 და №2 მაღარო გამონამუშევრები. ამ ობიექტებზე დაფიქსირდა სამთო წარმოების ძეგლებისათვის დამახასიათებელი მოწყობილობები და იარაღები: მიწისქვეშა გვირაბები, ერდოები, მაღარო გამონამუშევრების კედლების გასამაგრებელი ხის ძელები, სავენ-

ტილაციო ხვრელები, დარბაზები, ქვის უროები, ჩაქუჩები და ა.შ. მაღარო გამონამუშევრების იატაკზე აღმოჩნდა ხის ძელები, ხის გობის ფრაგმენტები, ნახშირები და სხვ. როგორც ჩანს, სპილენძის მადნის პირველადი გამდიდრება-გადარჩევა ხდებოდა გვირაბის შესასვლელის წინ საგანგებოდ გამართულ მოედანზე [Tschartolani 2001:120- 129; ინანიშვილი და სხვ. 2010].

სვანეთის არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ შოთა ჩართოლანის თაოსნობით ლაფურას მთაზე, ზღვის დონიდან 2000 მეტრის სიმაღლეზე, გეოლოგებთან ერთად მიაკვლია სპილენძის მადნის ძველ გამონამუშევრს. სამწუხაროდ, ლაფურას გამონამუშევრების შესასვლელი ჩამოინგრა და არქეოლოგიური სამუშაოების გაგრძელება შემდგომში ვერ მოხერხდა.

სვანეთის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ეს ძეგლები ამჟღავნებს სამთამადნო წარმოებაში გამოყენებულ ტექნიკა-ტექნოლოგიური შესაძლებლობის ათვისების სხვადასხვა ეტაპს, დაწყებული ღია კარიერების მარტივი ფორმებიდან, მიწისქვეშა რთული სქემის გვირაბების ჩათვლით. ძეგლებზე მოპოვებული არქეოლოგიური მასალის, რადიოკარბონული მეთოდით დათარიღებული ნიმუშების შედეგებით და მაღარო-გამონამუშევრების კონსტრუქციულ-ტექნოლოგიური სქემების მიხედვით, სვანეთის სამთო კომპლექსი დათარიღებულია ძვ.წ. II ათასწლეულის დასაწყისიდან ძვ.წ. I ათასწლეულის შუახანების ჩათვლით.

შ. ჩართოლანმა თავის ნაშრომებში დიდი ყურადღება დაუთმო სვანეთიდან მომდინარე საკულტო-სარიტუალო ნივთების (ყუამილიანი შტანდარტი, საკიდები, ცხვარჩიტა, ბრინჯაოს ზოომორფული პლასტიკის ნიმუშები) გამოკვლევის საკითხებს. არქეოლოგიური არტეფაქტებთან ერთად ამ კუთხის ეთნოგრაფიული მასალების შესანიშნავმა ცოდნამ და მისმა გამოყენებამ კვლევით საქმიანობაში, ცნობილ მეცნიერს შესაძლებლობა მისცა გაეკეთებინა სათანადო დასკვნები.ამ მონაცემებს დღესაც იყენებენ როგორც არქეოლოგიური მეცნიერების, ასევე სხვა დარგის სპეციალისტები.

ცხადია, გვერდს ვერ აუვლით შ. ჩართოლანის დამსახურებას სამაროვნების შესწავლის საქმეში. ცნობილმა მეცნიერმა გამოიკვლია ახალმშენებლობის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ბრინჯაოს, ადრერკინისა და კლასიკური ხანის ძეგლები: როგორიცაა ბოგრეშის სამარხი, ქართვანისა და ლარილალის სამაროვნები. საინტერესოა, რომ ამ უკანასკნელზე, კოლხეთის დაბლობის სამაროვნების მსგავსად დადასტურდა საკრემაციო მოედნები, ნახევრად კრემაცია, მიცვალებულთა მეორადი დაკრძალვის წესით.

აღსანიშნავია, რომ სვანეთში დღემდე არ არის აღმოჩენილი ადრე და შუაბრინჯაოს ხანის ნამოსახლარები. სავარაუდოდ

ისინი აქ არსებობდა, რასაც უნდა ადასტურებდეს მოხსენიებული პერიოდების მრავალრიცხოვანი ლითონის ინვენტარი, რომელთა ჩამომსხმელი უნდა ყოფილიყო ამავე ეპოქის ნამოსახლარებზე მცხოვრები სვანურენოვანი მოსახლეობა.

ჩვენი ცოდნა სვანეთის გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანის ნამოსახლარების არსებობაზე ძალზე შეზღუდულია. შეგროვილი მასალების მიხედვით ამ პერიოდის ძეგლები სოფ. იფარში – „ლასილა-ლაროლარ“, „ლასილა-სგიმულდ“, ბოგრეში, სოფ. კალაში „სკარეშის გორა“, მესტიაში – „ზურულდი! დაფიქსირებულია მხოლოდ არქეოლოგიური დაზვერვებითა (ზედაპირულად შეკრებილი მასალების მიხედვით) და მცირე მასშტაბის გათხრებით.

აღნიშნული პერიოდის ძეგლები, თუ არ ჩავთლით კლასიკური ხანის ხაიშის, ეცერისა და უშგულის ნამოსახლარებს, სტაციონარული არქეოლოგიური გათხრებით შესწავლილი არ ყოფილა. შემთხვევით აღმოჩენილი ბრინჯაოს ინვენტარი, მათ შორის სხვადასხვა სახეობის კოლხური ცულები, ნამგლები, თოხები, სატეხები, ბაბილეს ბრინჯაოს კოლექცია, ქართვანისა და ლარილარის სამაროვნების ურთიერთმიმართება კოლხეთის დაბლობის ამ კატეგორიის ძეგლებთან ადასტურებს, რომ სვანეთის რეგიონი მძლავრად იყო ჩართული ძველი კოლხური კულტურის გავრცელების არეალში.

შოთა ჩართოლანი არქეოლოგიური მონაპოვრების, ეთნოგრაფიული, ისტორიული, ლინგვისტური, ფოლკლორული მასალების განხილვის საფუძველზე მიდის იმ დასკვნამდე, რომ სვანეთის ტერიტორიაზე არსებული უძველესი კულტურული მემკვიდრეობის შემქმნელი მოსახლეობა უკვე ძვ.წ. III ათასწლეულიდან მუდმივად ცხოვრობდა დღევანდელ ტერიტორიაზე [ჩართოლანი 1996:272; Чартолани 1989:245]. ამით მან უარყო ადრე გამოთქმული მოსაზრებები სვანურენოვანი მოსახლეობის პირველი ნაკადების კოლხეთის მთიანეთში შედარებით მოგვიანო პერიოდში გამოჩენის შესახებ.

ამ საკითხზე გამოთქმულია მოსაზრება, რომ კოლხეთის დაბლობზე მეგრულ-ზანურმა ქართველურმა ეთნიკურმა ნაკადმა შეავიწროვა პროტოკოლხური კულტურის მატარებელი სვანურენოვანი მოსახლეობა და დაიკავა დღევანდელი ზღვის სანაპირო ზოლი და მდ. რიონ-ენგურის აუზი, რის შემდეგ ბარში მცხოვრები წინარეკოლხური კულტურის მატარებელი სვანურენოვანი მოსახლეობა ინაცვლებს მთაში, ნაწილი კი რჩება დაბლობ ზოლში და ერწყმის კოლხურ (მეგრულ-ზანურ) ნაკადს [ბარამიძე 1998:20].

პროფ. თ. მიქელაძე თავის ნაშრომებში სვანი ტომების განსახლება-გავრცელების საკითხებს შეეხო. იგი ლიტერატურუ-

ლი, ლიგვინსტურ-ტოპონომიკური და არქეოლოგიური მასალების განხილვის საფუძველზე მიდის იმ დასკვნამდე, რომ უძველესი ქართველური ეთნიკური ნაკადი – სვანურენოვანი მოსახლეობა ადრიდანვე ცხოვრობდა მდ. რიონის, ცხენისწყლისა და ენგურის აუზებში, მაგრამ თვით ისინი პროტოხეთური სამყაროდან უნდა ყოფილიყვნენ მოსულნი. თ. მიქელაძეს დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე სვანი ტომების მოსვლის მიზეზად მიაჩნია საერთო ქართველური მასიდან მათი ენობრივი მოწყვეტა, რომელიც ძირითადად ემთხვევა სვანთა აქ მოსვლის თარიღს [მიქელაძე 1974:19-20].[2]

ფიქრობენ, რომ ძვ.წ. III ათასწლეულის მიწურულისათვის სვანეთის რეგიონს ერთ-ერთ მნიშვნელოვანი როლი უნდა შეესრულებინა კოლხეთის ბარის, კერძოდ მდ. ენგურის ქვემო წელში მდებარე ბრინჯაოს საწაროო სახელოსნოების ლითონის ნედლეულით მომარაგების საქმეში [ჩართოლანი მ. 2012: 68-82].

დასასრულს აღვნიშნავთ, რომ შოთა ჩართოლანის მეცნიერული მემკვიდრეობა, რომელიც გადმოცემულია არაერთ ნაშრომში, წარმოადგენს სამაგიდო წიგნებს, რომელსაც გვერდს ვერ აუვლის კოლხეთის ბრინჯაო-ადრერკინის ხანის კულტურების პრობლემურ საკითხებზე მომუშავე ვერცერთი სპეციალისტი. ასევე მეზობელი რეგიონების, განსაკუთრებით ჩრდილო კავკასიისა და ყობანური ბრინჯაო-ადრერკინის ხანის კულტურებზე მომუშავე არქეოლოგები.

[2] უძველესი ქართველური ეთნიკური ნაკადის სვანურენოვანი მოსახლეობის გეოგრაფიული საცხოვრისის შესახებ, ენობრივი მონაცემების საფუძველზე და ბერძნულ-ბიზანტიური წყაროების მიხედვით, საინტერესო ცნობებს გვაწვდის არაერთი ავტორი, რომელთა ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანდა. ეს საკითხები დეტალურად განხილულია [ჩართოლანი 1996:253-273].

Leri Jibladze

Scientific legacy of Shota Chartolani.
Colchis Highland in Bronze-Early Iron Ages

Summary

The famous Georgian archaeologist Shota Chartolani led groups of archaeological expeditions in Svaneti for decades. They not only carried out exploration of many archaeological sites, but also carried out permanent excavations of many of them, which were later successfully filtered into the scientific literature.

Sh. Chartolani systematized, typologically characterized and chronologically classified copper and bronze artifacts previously discovered in Svaneti. He also established the areas of their distribution and, after a careful study of all bronze objects, suggested that the Svaneti region was closely connected with neighboring regions. Sh. Chartolani carefully examined all the roads and paths connecting Svaneti with the rest of the regions of Georgia. Thanks to the merits of Sh. Chartolani, ancient ore centers located on the southern slopes of the Central Caucasus Range were explored. He was the first to conduct archaeological research in highland Abkhazia and identify a number of copper mines that had been closed in ancient times. The scientist explored an old ancient closed quarry in Zemo (Upper) Svaneti, discovered on the left bank of the Mestiachala River. He tried to study individual cult and ritual artifacts, excavated monuments of the Bronze-Iron Age and the classical period - the burial of Bogreshi, the burial grounds of Kartvani and Larilari.

The settlements of Svaneti of the Bronze and Iron Ages, with the exception of the sites of Khaishi, Etseri and Ushguli of the classical period, have never previously been subjected to constant research. Their location was simply recorded as a result of archaeological surveys and ground research. Random finds of bronze artifacts originating from Svaneti clearly indicate that this region was part of the zone of distribution of Colchian culture. Sh. Chartolani suggested that the population that was the creator of this ancient cultural heritage, occupied the territory of Svaneti already in the 3rd millennium BC.

ლიტერატურა

ბარამიძე მ. 1998: აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთი ძვ.წ. II-I ათასწლეულის პირველ ნახევარში (ძირითადი პრობლემები). სადოქტორო ავტორეფერატი, თბილისი

ბერაძე თ. 1975: რაჭა ფეოდალურ ხანაში (ისტორიულ-გეოგრაფიული მიმოხილვა), საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიის კრებული, №5, თბილისი, გვ. 132-152

ინანიშვილი გ; მაისურაძე ბ; გობეჟიშვილი გ. 2010: საქართველოს უძველესი სამთამადნო და მეტალურგიული წარმოება (ძვ. წ. III-I ათასწლეულებში), თბილისი

ინანიშვილი გ; ჯიბლაძე ლ. 2019: კოლხეთის ბრინჯაოს წარმოების ისტორიისათვის თბილისი

კვიციანი ზ. 2000: საქართველო-ჩრდილოეთ კავკასიის საკომუნიკაციო სისტემები (სამიმოსვლო გზები). კულტურის ისტორიისა და თეორიის საკითხები, VIII, თბილისი, გვ. 53-63

კვიციანი ზ; ჯიბლაძე ლ. 2015: უახლესი აღმოჩენები სვანეთში, თბილისი

მიქელაძე თ. 1974: ძიებანი კოლხეთისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთის უძველესი მოსახლეობის ისტორიიდან. თბილისი

მუსხელიშვილი დ. 2004: საქართველო IV-VIII ს-ებში, თბილისი

ჩართოლანი შ. 1966: სვანეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის 1965 წლის საველე მუშაობის შედეგები. XV სამეცნიერო სესია მიძღვნილი 1965 წლის საველე არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგებისადმი, თბილისი გვ. 37-38

ჩართოლანი შ. 1968: ლარილარის სამაროვანი. საქართველოს კავკასიისა და მახლობელი აღმოსავლეთის ისტორიის საკითხები, თბილისი, გვ. 300-316

ჩართოლანი შ. 1971: სპილენძის ძველი გამონამუშევრები მდ. ბზიფისა და კოდორის ხეობაში. არქეოლოგიური კვლევა-ძიება საქართველოში 1969 წელს თბილისი, გვ. 49-61

ჩართოლანი შ. 1971-ა: სპილენძის უძველესი იარაღები სვანეთიდან, საისტორიო კრებული, ტ. I, თბილისი, გვ. 297-346

ჩართოლანი შ. 1972: სვანეთის არქეოლოგიური დაზვერვა 1971 წელს, თბლისი, გვ. 71-72

ჩართოლანი შ. 1976: მასალები ძველი სვანეთის არქეოლოგიისათვის, თბილისი

ჩართოლანი შ. 1977: სვანეთის ბრინჯაოს ხანის არქეოლოგიური ძეგლები, თბილისი

ჩართოლანი შ. 1996: ძველი სვანეთი, თბილისი

ჩართოლანი შ. 2010: შრომები, თბილისი

ჩართოლანი შ; ცინდელიანი მ. 2010-ა: კოდორის ხეობის დალის მხარის არქეოლოგიური ძეგლები, თბილისი

ჩართოლანი მ. 1992: დასავლეთ საქართველოს მაღალმთიანეთში სვანთა თავდაპირველი დასახლების საკითხისათვის, მაცნე №2, ისტორიის, ეთნოგრაფიისა და ხელოვნების ისტორიის სერია, თბილისი, გვ. 68-82

ჯიბლაძე ლ; დავლიანიძე რ; გობეჯიშვილი გ. 2017: ბრილის ე. წ. შუაბრინჯაოს ხანისა და დიგორიის პროტოყობანური პერიოდის მასალების ურთიერთმიმართების საკითხისათვის, თბილისი

Муджири Т. 2008: Горнорудное производство древней Грузии, Тбилиси

Чартолани Ш. 1989: К истории нагорья Западной Грузии доклассовой эпохи, Тбилиси

Tschartolani Schota 2001: Alter Bergbau in Swanetien, Georgien schätze aus dem land des Goldenen vlies, Boxum, Seiten 120- 129

ნინო ჩარექიშვილი

დაკრძალვის ხეთური წესი და პარალელები სამხრეთ კავკასიასთან

დაკრძალვის ხეთური რიტუალი 13 ან 14 დღე გრძელდებოდა, რომელიც ყოველდღე სხვადასხვა ცერემონიებს მოიცავდა. სამეფო დაკრძალვის რიტუალი დღეს ცნობილია როგორც *šalliš waštaiš* რიტუალი. გამოთქმა *šalliš waštaiš* ნიშნავს „დიდ ცოდვას/უბედურებას“, მეფის ან დედოფლის სიკვდილის ევფემიზმს, რომელიც გამოყენებულია საწყის სტრიქონებში: „**როდესაც ხათუსაში დიდი უბედურება ხდება, ან მეფე ან დედოფალი ღმერთი ხდება**“. ტექსტში შეიძლება გამოიყოს ორი ძირითადი ნაწილი: პირველი მოიცავს სხეულის კრემაციას; და მეორე – სხვადასხვა ტიპის მიკრო რიტუალებს, რომლებიც ფოკუსირებულია გარდაცვლილის ქანდაკებაზე. შესრულების ადგილი უნდა ყოფილიყო ხეთების დედაქალაქთან ან როგორც წესი, მის მახლობლად, მაგრამ ზუსტი ადგილმდებარეობა არ არის ნახსენები, მიუხედავად იმისა, რომ ტექსტი აღნიშნავს კრემაციის ადგილს, „მარადიულ ადგილს“ და ასევე „ქვის სახლს“[1], ანუ სამარხს, აკლდამას. თეო ვან დენ ჰოუტმა გამოყო რიტუალში ორი განზომილება, პირველი – მეფის ფიზიკური სხეული, მისი „ბუნებრივი სხეული“ და მეორე – ინსტიტუციონალური სხეული, „პოლიტიკური ორგანო“, რომელიც წარმოდგენილია ქანდაკებით.[2] ასევე შემორჩა დაკრძალვის რიტუალთან დაკავშირებული სხვა ტექსტებიც და ტექსტების მცირე ფრაგმენტებიც.[3]

ტექსტებიდან კარგად ჩანს, რომ მიცვალებულის კრემაცია ხდებოდა (კრემაციის შემდეგ კი ცეცხლის ჩასაქრობად გამოიყენებოდა: ლუდი, ღვინო და ვალხი[4] {სარიტუალო სასმელი}),[5] ან

---

[1] Rutherford, 2007:223-224

[2] van den Hout, 1994

[3] მაგ.: CTH 450.II.1, CTH 450.II.2, CTH 450.II.3, CTH 450.III.5.A. KUB 39.15, CTH 450.III.9. KUB 39.17, CTH 450.III.15. KUB 39.31, CTH 451, CTH 459. KUB 60.87, CTH 667.1.G. IBoT 2.130, CTH 488.

[4] სავარაუდოდ ეს უნდა იყოს თაფლუჭი: *walḫi-*/ *walaḫḫi-* (*n.*), *walḫiyant-* (*c.*) (= KAŠ.LÀL).

[5] საინტერესოა ამ მხრივ ქართული წესი: როდესაც სასაფლაოსკენ მიასვენებდნენ მიცვალებულს, რომელი სახლის წინაც გაატარებდნენ, იმ ოჯახის წევრი გამოიტანდა ნაცარს, დაყრიდა ძირს და წყალს ასხამდა. ეს უნდა იყოს საკრემაციო კოცონის ჩაქრობის შემორჩენილი იმიტაცია [ახუაშვილი, 2007].

ინჰუმაცია. ინჰუმაციის დროს მიცვალებულს ათავსებდნენ დიდ ქვევრში/პითოსში, მოხრილ მდგომარეობაში, თავით სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ. ჰაასი თვლის, რომ ამ ფორმით დაკრძალვა ჩვეულებრივი იყო ღარიბი მოსახლეობისთვის.[6] საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ ზოგ შემთხვევაში გარდაცვლილებს კრძალავდნენ სახლის იატაკის ქვეშ. ეს უნდა მიუთითებდეს გარდაცვლილის ოჯახის იმ რწმენაზე, რომ იმ ქვეყნად გადასული ადამიანი კვლავ მონაწილეობს მათი ცოცხალი ნათესავების ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ეს იყო ოჯახის ერთად ყოფნის იდეის სიმბოლური გამოხატულება. ხეთებს ეგვიპტის მსგავსად პომპეზური სამეფო აკლდამები და სამარხები არ ჰქონიათ. ჯერჯერობით მსგავსი რამ, რომელიც შეიძლება იდენტიფიცირებული იყოს, როგორც სამეფო სამარხი, აღმოჩენილი არ არის.[7] დასახლებული პუნქტების უშუალო სიახლოვეს უზარმაზარი ნეკროპოლები ჯერ არ არის აღმოჩენილი, ან ათასწლეულების განმავლობაში მომხდარმა ეროზიამ სამარხების ყველა კვალი მთლიანად წაშალა. ხეთურ დაკრძალვის რიტუალში ჩანს, რომ მიცვალებულის კრემაცია ხდებოდა აკლდამის გარეთ. კრემაციის შემდეგ ქალები აგროვებდნენ მიცვალებულის ძვლებს და აწყობდნენ ზეთით სავსე ვერცხლის თასში. შემდეგ იღებდნენ ამ ძვლებს, ახვევდნენ სუდარაში და სხვადასხვაგვარ სკამებზე აწყობდნენ: თუ მამაკაცის იყო – ტახტზე, თუ ქალის იყო – პატარა უზურგო სკამზე. შემდეგ კრემაციის ადგილიდან მიცვალებულის ძვლები გადაჰქონდათ აკლდამაში, სადაც იყო საძინებელი ოთახი საწოლით, რომელზედაც დაასვენებდნენ ძვლებს. თრიალეთისა და ზურტაკეთის ყორღნებშიც ადამიანის ძვლები არ აღმოჩენილა. ბ. კუფტინმა ივარაუდა, რომ ხდებოდა მიცვალებულის კრემაცია. თრიალეთის ზოგიერთ ყორღანში დადასტურებული იყო ადამიანის კბილების ფრაგმენტები. ბ. კუფტინის აზრით, მიცვალებულს კრემაცია უტარდებოდა ყორღნის გარეთ, სამარხში კი მოთავსებული იყო მისი დამწვარი ნეშტი, მიცვალებულის ფერფლი იდო პირდაპირ სარეცელზე, ისევე როგორც ეს აღწერილი იყო ხეთურ დაკრძალვის რიტუალში. ყორღნების გაწყობილ კამერაში მიცვალებული ურემზე (ბედენის №4, №5, №10 და წნორის №1 და №2 ყორღნები), ან ხის სარეცელზეა (თრიალეთის LXXXVI, ბედენის №5 ყორღნები) დასვენებული.[8] შ. დედაბრიშვილმა გამოთქვა მოსაზრება, თითქოს წნორის №2

[6] Haas, 1994:233.

[7] Bryce, 2002:179.

[8] Куфтин, 1941:100; გობეჯიშვილი, 1981:32,34,39,47,93,99; Дедабришвили, 1979:22,40; ნარიმანიშვილი, 2015:97.

ყორღნის ყრილქვეშ, დასაკრძალავი კამერის გვერდით აგებულ წრიულ ნაგებობაში იყო დასვენებული მიცვალებული ძირითადად დასაკრძალავში ჩასვენებამდე.[9] შესაძლოა ეს წრიული ნაგებობა გავაიგივოთ იმ „საძინებელ ოთახთან“, სადაც ხეთები კრემაციის შემდეგ მიცვალებულის ძვლების დაასვენებდნენ ხოლმე. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, ვეთანხმებით ბ. კუფტინის მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ სამხრეთ კავკასიაში აღმოჩენილი ყორღნები შეიძლება ხეთურ „ქვის სახლს“ შეესაბამებოდეს.[10] ხეთური „ქვის სახლი“ და საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული გორასამარხები, კერძოდ ქვაყრილიანი ყორღნები (მაგ.: საბიდახჩას XXVIII-XXXI, ტაბაწყურის XLI-XLIII, XLIV, ზურტაკეთის თითქმის ყველა ყორღანი, ვერინ ნავერის ექვსივე ყორღანი)[11] თავისი დანიშნულებით მსგავსი უნდა ყოფილიყო.[12] მაგალითად, ბედენის კულტურის ყორღნებში დასაკრძალავები ოთხკუთხა ფორმის ძელურ ან ქვის ნაგებობას, აკლდამას წარმოადგენს. ქვით ნაგები მიწისზედა დასაკრძალავები თრიალეთის კულტურაში უფრო მრავლადაა გამოვლენილი და მრავალფეროვნებითაც გამოირჩევა. ქვით ამოყვანილი კედლები აქვს მესხეთში გათხრილ ყორღნებს, რომლებიც ქვის დიდი ფილებითაა გადახურული. ასეთივე კონსტრუქციისაა ლორი ბერდის ექვსი სამარხიც.[13] სავარაუდოდ ასეთი შეიძლება ყოფილიყო შუმ.: $É.NA_4$ – აკლდამა, სამარხი,[14] რომელსაც ხეთები როგორც „ქვის სახლი“, ხშირად იყენებენ ტექსტებში (მაგ.: დაკრძალვის რიტუალებში) იგივე მნიშვნელობით. არსებობს მოსაზრება, რომ „ქვის სახლი“ იაზილიქაიას პატარა ოთხკუთხა ნაგებობებია, ასევე შეიძლება ყოფილიყო ბოღაზქოის I ტაძრის ეზოებში.[15] ამავე დროს საყურადღებოა თავად ხეთური სიტყვები: ^{É}*ḫešta/i* – ხეთ.: მიცვალებულის სალოცავი/ტაძარი (ქვესკნელის ღვთაებების ტაძარი),[16] მავზოლეუმი,[17] აკლდამა. ^{É}*ḫaštiyaš* – (ნეშტი, ძვალი) საძვალე.[18] აქვე ყურადღება უნდა მივაქციოთ ხეთურ დაკრძალ-

[9] Дедабришвили, 1979:24.

[10] Куфтин, 1941:81-83.

[11] ნარიმანიშვილი, 2015:39.

[12] ბერიაშვილი, 1982:49.

[13] ნარიმანიშვილი, 2015:40-41.

[14] ტატიშვილი, 2013:39.

[15] Brentje, 1999:69

[16] Tischler, 2008:54.

[17] Puhvel, 1991:319. (Vol. 3: Ḫ).

[18] ტატიშვილი, 2017:18.

ვის რიტუალში ნახსენებ „კარავს“. ე. გოგაძე ინჰუმაციური და კრემაციული წესით დაკრძალვის რიტუალის განხილვის დროს სამხრეთ კავკასიის წრიულ ქვის ნაგებობებსაც ეხება.[19] ის ამ ტიპის ნაგებობებსა და ხეთურ ტექსტებში დაკრძალვის რიტუალთან აღწერილ „კარავს“, „ქვის სახლს“ შორის მსგავსებას ხედავს.[20] წრიულ ნაგებობებს შეიძლება ჰქონდეთ საერთო „ქვის სახლთან“, თუმცა „კარავთან“ ვერ დავაკავშირებთ. ვერც თავად „ქვის სახლსა“ და „კარავს“ ვერ გავაიგივებთ, ვინაიდან, „ქვის სახლი“ ეს უნდა ყოფილიყო წინასწარ გამართული ქვის ნაგებობა – აკლდამა, ხოლო კარავი იყო რიტუალისთვის საგანგებოდ გაშლილი. მაგალითად, როდესაც მიცვალებულის ქანდაკება დასაჯდომი ეტლიდან გადმოაქვთ, ის კარავში შეაქვთ და ვერცხლის ტახტზე სვამენ. თუკი გარდაცვლილი ქალია, მას პატარა უზურგო ოქროს სკამზე სვამენ და იმართება ტრაპეზი. კარავში მიცვალებულის ქანდაკების ამგვარად დაბრძანება რიტუალში არაერთხელ ფიგურირებს, თანაც სხვადასხვა დღეს (8-9, 10-11, 12-13 დღეს). როდესაც რიტუალი მთავრდება, კარავი (როგორც ჩანს შლიან) შეაქვთ კარიბჭის შიგნით. ვფიქრობთ, კარავი სავარაუდოდ აკლდამასა და მსხვერპლშესაწირ ადგილს (სადაც წვავდნენ შესაწირს და ასევე მიჰქონდათ და ყრიდნენ სხვადასხვა სახის შესაწირის ფერფლს/ნაცარს, აკლდამიდან მოშორებით გაშლილ ადგილზე, მინდორში უნდა ყოფილიყო) შორის იდგმებოდა. სავარაუდოდ, კარავი ამქვეყნიური ცხოვრების, დროებითი სადგომის სიმბოლური გამოხატულება უნდა იყოს და რადგანაც მიცვალებულის ქანდაკებას საგანგებოდ ტახტზე/სკამზე სვამენ შესაძლოა სასახლის/ტახტის იმიტაციაც კი იყოს.

თრიალეთის ყორღნებისკენ მიემართებოდა სარიტუალო-საპროცესიო გზები, რომელიც მსგავსია ეგვიპტურ პირამიდებთან არსებული „აღმავალი გზებისა“, საპროცესიო გზებს ვხვდებით ასევე ურსა და ბაბილონშიც. დ. ნარიმანიშვილი თვლის, რომ სარიტუალო გზას სკნელებს შორის დაკავშირების საკრალური ფუნქცია ეკისრებოდა. სარიტუალო გზა მიცვალებულის ცაში, მზისაკენ ვირტუალური მსვლელობისათვისაც იყო გათვალისწინებული.[21] სარიტუალო გზები ხეთურ სამლოცველოებთან

[19] დ. ნარიმანიშვილი თვლის, რომ სამხრეთ კავკასიისთვის დამახასიათებელი ქვის წრიული (წნორი, ლორი ბერდი, აბულის „ციკლოპურ“ სიმაგრესთან გამართული დასახლება) ნაგებობები განასახიერებდა არქეტიპულ შენობას – წინაპრების სახლს (ნარიმანიშვილი, 2015:45).

[20] გოგაძე, 1972:93.

[21] ნარიმანიშვილი, 2015:236.

და დასაკრძალავებთანაცაა დადასტურებული.[22] წმინდა გზა მიემართებოდა ტაძრისაკენ ბოღაზქოიში.[23] მოკირწყლული გზები თრიალეთის ყორღანთა ორგანული ნაწილია და როგორც ჩანს ის დაკრძალვის რიტუალთანაა დაკავშირებული[24] და საპროცესიო მსვლელობისათვის იგებოდა,[25] რათა მიცვალებული ან მისი ფერფლი ეტლით შეეყვანათ „დასაკრძალავ დარბაზში“.[26] ასეთი სარიტუალო გზები უნდა ვიგულისხმოთ დაკრძალვის ხეთურ რიტუალშიც, სადაც ფიგურირებს ეტლი, მიცვალებულის გამოსახულება/ქანდაკება, აკლდამა, კარავი. დაკრძალვის რიტუალში ეტლის მონაწილეობა როგორც ხეთურ ისე კავკასიელი ხალხების რწმენა-წარმოდგენებში, კერძოდ ყორღნულ კულტურაში მნიშვნელოვანი იყო, ვინაიდან ეტლი (ურემი) მიწიერი ცხოვრების სიმბოლური გამოხატულებაა. რასაც ქართული ფოლკლორული მასალაც ადასტურებს: „**ცას ურემი ავიტანე, ამოვიდა გორებითა, აქ ცხოვრებით გამიძეხით, საიქიოს – ცხონებითა**“.[27] ეტლს/ურემს ადამიანი გადაჰყავდა სხვა სამყაროში, ცხონებულ საიქიოში.[28]

ხეთებისთვის სწორად შესრულებულ დაკრძალვის წესს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა, რადგან ეს იყო საშუალება, რომ გარდაცვლილის სულს მიწისქვეშა სამყაროსთვის მიეღწია. სული უნდა დაწყნარებულიყო, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი იწყებდა სახიფათოდ ხეტიალს ცოცხალთა სამყაროში.[29] ამ მხრივ საინტერესო მომენტია ერთ ხეთურ ტექსტში.[30] როგორც ჩანს, სასახლემ დიდი შესაწირი შესწირა გარდაცვლილი ადამიანების ბოროტი გავლენის თავიდან აცილების მიზნით, რომლებმაც არ მიიღეს სათანადო წეს-ჩვეულებები: „**მათ მისცეს 140 შეკელი ვერ-ცხლი და 144 ცხვარი დაჩაგრული მკვდარი ხალხისთვის**“.[31]

გარდაცვლილის სხეულის შენარჩუნებაზე ხეთები არ ზრუნავდნენ, განსხვავებით ეგვიპტელებისაგან, რომლებიც დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ სხეულის შენარჩუნებას, მუმიფიცირებას. ამიტომ ეგვიპტელთათვის კრემაცია ხეთებისგან განსხვავებით

---

[22] Маккуин, 1983: 132-136.

[23] Neve, 1993: 17-18.

[24] Narimanishvili und and., 2018:212.

[25] ნარიმანიშვილი, 2009:65.

[26] ჯაფარიძე, 1969:68; ნარიმანიშვილი, 2009:65.

[27] Юнг, 2003: 205-206.

[28] ნარიმანიშვილი, 2015:104.

[29] Archi, 2008:182-183.

[30] CTH 583.

[31] KUB 15.5 IV 37-39; Archi, 2008:183.

წარმოუდგენელი რამ იყო. ხეთებისთვის კი კრემაცია იყო გზა ღვთაებათა შორის მოხვედრისა,[32] საფლავი კი ამ სამყაროსა და იმ სამყაროს შორის ერთგვარი გარდამავალი ეტაპი. მიცვალებულის სული სრულიად დამოუკიდებელი იყო სხეულისაგან. დაკრძალვის რიტუალები მიცვალებულს სათანადოდ ამზადებდა და ეხმარებოდა იმ ქვეყნად გადასვლასა და დამკვიდრებაში. ამ მხრივ საგულისხმოა განზრახ გატეხილი საფლავის საგნები. ეს ჩვეულება, ალბათ სიმბოლურად გამოხატავს მიცვალებულის ამ ქვეყნიური ცხოვრების დასასრულს და ამავე დროს იმ ქვეყნიური ცხოვრების, როგორც ახლის დასაწყისს. გარდაცვალებით ადამიანი არ ამთავრებს ცხოვრებას, ის იმქვეყნად ხელახლა იშვება. ხეთურ მითოლოგიაში, როგორც სხვა ძველი ცივილიზაციების ხალხთა მითოლოგიაში, ამით ნაჩვენებია სიკვდილ-სიცოცხლის წრებრუნვა.

დაკრძალვის, განწმენდის თუ სხვ. რიტუალებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა მსხვერპლშეწირვას. მაგალითად, ქვესკნელის ღვთაებებისადმი ცხოველის სახით შესაწირი სასურველი იყო, რომ ახალშობილი ყოფილიყო. მაგ.: ბატკანი, თიკანი, როგორც უბიწოების და უდანაშაულობის სიმბოლო, მხოლოდ ასეთი მსხვერპლი იყო ღმერთებისთვის მისაღები. შესაწირი ასევე სხვადასხვა სახის შეიძლება ყოფილიყო, მაგალითად: სასმელი/სითხე: ღვინო (სხვადასხვა სახით), ლუდი (სხვადასხვა სახით), ზეთი (სხვადასხვაგვარი), თაფლი, თაფლუჭი, რძე; ცხოველი/ცხოველური: ბატკანი, ცხვარი, ვერძი, თიკანი, ვაცი, თხა, ხარი, /საქონლის ღვიძლი, საქონლის სხვადასხვა ნაწილები;[33] სხვადასხვა ფრინველები, პატარა ჩიტები; სხვადასხვა ბურღულეული/მარცვლეული: პური (სხვადასხვაგვარი),[34] ქერი, ემერი, ცერცვი, ალაო, ქინძი, კვლიავი (ძირა), ქიშმიში და ა.შ.; მცენარეული წვნიანი, ფაფეული (მაგ.: ქერის, შვრიის); რძის ნაწარმი: ყველი, კარაქი; ხილი, ქიშმიში; ვერცხლის მონეტა[35] და ა.შ.

---

[32] ბერიაშვილი, 1982:50.

[33] სუფთა მსხვერპლშესაწირ ნაწილებად ითვლებოდა ასევე, გული, თავი, მკერდი, ნეკნები, ფეხები: KBo 13.101 Vs. 18; KUB 10.88 Rs. IV 8‘-10‘; KUB 27.1 Vs. I 15-16; KBo 23.42 (= ChS I12 Nr. 16) Vs. II 8-13; Kbo 24.57 + (= CHS 1/2 Nr. 17) Vs. II 3-16; KBo 29.213; KUB 32.123 + (= StBoT 30, 1985, 304-311) Rs. III 48-51.

[34] პურის უამრავი სახეობა არსებობდა, აცხობდნენ სხვადასხვა ფორმის პურებს, ან პურებზე გამოსახული იყო სხვადასხვა ფიგურები, მაგ.: მზე, მთვარე, ვარსკვლავები.

[35] ვერცხლის, სპილენძის მონეტების მსხვერპლშეწირვას ძველ ქართულ რიტუალებშიც ვხვდებით. მაგ,: მშენებლობისას საძირკვლის ოთხ კუთხეში ატანდნენ [ხაზარაძე, 2002:255], თვალით სნეულების შესაწირად [აბაკელია, 1997:95].

ხეთურ სამყაროში მიცვალებულებთან ერთად სამარხებში აღმოჩენილია მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის, ცხვრის, ვირის, ცხენების ნაშთებიც. ეს ნიშნავდა იმას, რომ მომავალ ცხოვრებაში ისინი მეფისთვის საჭირონი იყვნენ, სამეფო მდელოები უზრუნველყოფილი უნდა ყოფილიყო პირუტყვით.[36] ხეთურ დაკრძალვის რიტუალში ნახსენებია ხარები, ცხვრები, ცხენები, ჯორები.[37] სამხრეთ კავკასიაში გათხრილ სამარხებშიც აღმოჩენილია მიცვალებულისთვის ჩატანებული მსხვილფეხა და წვრილფეხა საქონლის ნაშთები, ცხვრის ან თხის მთლიანი ჩონჩხები.[38] კერძოდ, ყორღნული სამარხების უმეტესობაში კარგადაა წარმოდგენილი შესაწირი. თიხის და ლითონის ჭურჭლების ერთ ნაწილში საკვები პროდუქტების ნაშთები (ძირითადად ძვლები) დაფიქსირდა. V ყორღანში ცხოველის ძვლები იდო შავპრიალა დიდ ორყურა ჭურჭელში. როგორც ჩანს, მიცვალებულს ატანდნენ უკვე მომზადებულ საკვებს. ტრაპეზის ნაშთები სამსხვერპლო ცხოველების დიდი ნაჭრების ან ცხოველის სრულად ჩატანებაშიც გამოიხატება, კერძოდ დასტურდება ცხოველის (ძირითადად ხარი, ცხენი, ცხვარი) შეწირვა. ეს კარგად ჩანს ხეთურ დაკრძალვის რიტუალშიც, მაგ.: გრძნეული ქალი გარდაცვლილის ფერფლს იღებს, რომელიც მიაქვს და ყრის იქ, სადაც ცხენის და ხარის თავები დაწვეს. „მიცვალებულს აძლევენ სასმელსა და საჭმელს“, სწირავენ ხარსა და ცხვარს.[39] ჯ. მელაარტის აზრით, ხარი ძველ ანატოლიაში სიცოცხლისა და მამაკაცური ნაყოფიერების სიმბოლო იყო.[40] სამხრეთ კავკასიის მენჰირებზეც გამოსახულია სამსხვერპლო ხარი, რომელიც ნაყოფიერებისა და აღორძინების მამაკაცურ ღვთაებას განასახიერებს. სამხრეთ კავკასიის უძველეს მოსახლეობაში ჩამოყალიბებული ხარის კულტის საკრალური ძალის რწმენა ადგილობრივ მოსახლეობაში დღემდეა შემორჩენილი.[41]

ხეთურ დაკრძალვის რიტუალშიც, ნახსენებია შეწირული, ცხოველის ნაწილები, (მაგ.: ცხენის თავი, ხარის თავი, საწმისი {ტყავი}), მიცვალებულის კრემაციის შემდეგ გრძელდება რიტუალი, სადაც სულის სადიდებელს სვამენ და იმართება სამგლოვიარო ტრაპეზი. სამხრეთ კავკასიაში გათხრილ ყორ-

[36] Bryce, 2002: 178.

[37] CTH 450.1.1.1: 8-9 დღე, §9” (42). §15”’ (75).

[38] შანშაშვილი, 2020:246.

[39] Brentje,1999: 64-67.

[40] Mellaart, 1963:52.

[41] ნარიმანიშვილი, 2015:76.

ღნებშიც აღმოჩენილია შეწირული საქონლის, ხარის თავები და კიდურები, ტყავი. ცხოველთა მთელი და დანაწილებული ძვლები, კი მიუთითებს, რომ რიტუალი მიცვალებულის დაკრძალვის შემდეგაც გრძელდება. როგორც ჩანს, საფლავთან მიცვალებულის სულის მოსახსენიებელი რიტუალი იმართებოდა, რომელიც სააღაპე ცერემონიალს და სამგლოვიარო სუფრის მოწყობას ითვალისწინებდა.[42]

ბ. კუფტინის აზრით, ხარის ტყავი წარმოადგენდა მიცვალებულის საიქიოსკენ შორეული მოგზაურობის გამცილებლის იმიტაციას, მას შემდეგ, რაც ხარებს კლავენ და მათი ხორცი დაკრძალვის ტრაპეზს ხმარდება.[43] ხორცის ნაწილს მიცვალებულსაც ატანდნენ. ასევეა დაკრძალვის ხეთურ რიტუალშიც, ნახსენებია საწმისი, რომელიც აკლდამაში შეაქვთ, კლავენ ხარებს, რომელიც მზარეულებს მიაქვთ. მიცვალებულს აძლევენ საჭმელს.

დაკრძალვის ხეთურ რიტუალში შეწირულ ცხოველებს შორის როგორც აღვნიშნეთ, ნახსენებია ცხენიც (ცხენის თავი). საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში ცხენს მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა მიცვალებულის კულტის ამსახველ წეს-ჩვეულებებში. „მიცვალებულისათვის ცხენის შეწირვის/დაკურთხების წესი საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში იყო გავრცელებული. „დაკურთხებულ“ ცხენს „სულის ცხენი“ ეწოდებოდა. მიცვალებულს საიქიოში მის სახელზე დაკურთხებული ცხენი ემსახურებოდა“.[44]

ხეთურ რიტუალებში (დაკრძალვის, მიცვალებულის სულთან დაკავშირებული და სხვ.), ვხდებით ცხვრის, თხის მსხვერპლშეწირვას. ცხვარი ერთი იმ ცხოველთაგანია, რომელთა გამოსახულებასაც ადამიანი ძველთაგანვე მიაწერდა ავი სულებისაგან დაცვის უნარს. შეიძლება იმიტომ, რომ ცხვარი, ჩვეულებრივ სამსხვერპლო ცხოველს, ზვარაკს წარმოადგენდა.[45] სავარაუდოდ, გარკვეული არქაული საზოგადოების მითოლოგიურ აზროვნებაში ცხვარი (ვერძი), თხა – წარმოადგენდა მედიატორის როლს შუასკნელსა და ქვესკნელს შორის. საქართველოში აღმოჩენილ ყორღანში (სამარხი №13) ვხდებით ცხვარზე დაკრძალვის რიტუალს, რომელიც მიცვალებულის საიქიოში მეგზურობასთან უნდა იყოს დაკავშირებული, ცხვარს გადაჰყავს ზღაპრის გმირი ერთი სკნელიდან მეორეში.[46] ცხვარზე დაკრძალვის რიტუალი

---

[42] ნარიმანიშვილი, 2015:241.

[43] Куфтин, 1941: 83.

[44] გიორგაძე, 1987: 11,13.

[45] ბურდული, 2000:117-123.

[46] შანშაშვილი, ნარიმანიშვილი, 1989:56-60.

დაკავშირებული იყო წარმოდგენებთან მიცვალებულის სულის მოგზაურობაზე საიქიოში, სადაც ცხვარი იყო გამცილებელი, მეგზური, საიქიოს და სააქაოს დამაკავშირებელი.[47] ქვესკნელში ჩასული ქართული მითოლოგიური გმირი – იახსარი მხოლოდ ნაწილიანი – ოთხრქიანი და ოთხყურიანი ცხვრის შეწირვის შემდეგ უბრუნდება დედამიწას.[48] თხაც ფიგურირებს მიცვალებულის კულტთან დაკავშირებულ რიტუალებში, ასევე სამკურნალო რიტუალებში.[49]

ხეთებთან ზოგჯერ ვხდებით მსხვერპლშესაწირ ცხოველთა შორის ისეთებსაც (ღორი, ძაღლი, ლეკვი, გველი, ვირი, კურდღელი, და სხვ.),[50] რომლითაც არ იკვებებოდნენ, მაგრამ როგორც შესაწირი დასაშვები იყო. ძირითადად ასეთი მსხვერპლი ქვესკნელის ღვთაებებს უკავშირდება.[51] შესაძლოა სწორედ აქედან გამომდინარე ისინი უწმინდურ ცხოველებად ითვლებოდნენ, ვინაიდან ხეთები ძაღლსა და ღორს განსაკუთრებულად უწმინდურ ცხოველებად თვლიდნენ.[52] ტაძართან, წმინდა ადგილებთან, სიწმინდეებთან, ღვთაებებისთვის განკუთვნილ შესაწირთან მათი მიახლოება არ შეიძლებოდა. მაგ.: ღორის ხორცის ჭამის შემდეგ ადამიანი უწმინდურად ითვლებოდა, არ შეიძლებოდა ტაძარში შესულიყო. „ღამის ქალღმერთის ქურუმის ვალქუის რიტუალში“ ნათქვამია: „**თუ ადამიანი სიზმარში *urura*-მცენარეს, ან ღორის ხორცს შეჭამს, ან თუ ღვთაებრივი განგებულებით ღორის ხორცს შეეხება...**“; „**თუ ადამიანი სიზმარში *urura*-მცენარეს (ან) ღორის ხორცს შეჭამს, ... ან კი ღვთაებრივი განგებულებით ღორის ტყავს შეეხება.**“[53] აქ კარგად ჩანს, რომ ღორთან, ღორის ტყავთან შეხება და ღორის ხორცის ჭამა სიზმარშიც კი, უწმინდურს ხდიდა ადამიანს და შემდეგ აუცილებელი იყო შესაბამისი მსხვერპლშეწირვის რიტუალის ჩატარება. ყურადსაღებია ამ შემთხვევაში ის, რომ ბაბილონურ რწმენა წარმოდგენებში ლამაშთუ – მდედრი ავსული,

---

[47] ნარიმანიშვილი, 2015:110.

[48] ცანავა, 1992:11.

[49] აბაკელია, 1997:37.

[50] ნერკინ ნავერის №1 დაოშაკანის №30 მდიდრულ სამარხებში დადასტურდა ხარების, ცხვრების, ცხენების, ძაღლების, ღორების, ირმების, მგლების, კურდღლების, კუს, თევზების და ფრინველების მთელი ჩონჩხები და ჩონჩხების ფრაგმენტები (Симонян, 1984: 126; Калантарян и др., 2004: 69; ნარიმანიშვილი, 2015:242).

[51] Haas, 1994:647.

[52] Haas, 2003:407; Cognetti, 2021:177-179.

[53] CTH 496.1, §1 (3-4), §7’ (35, 37)

სიკვდილიანობის გამომწვევი, რომელიც ამოდის ქვესკნელიდან, ავრცელებს მოსახლეობაში სნეულებებს და იტაცებს ბავშვებს, ხშირად გამოსახულია მუხლმოდრეკილი ან ვირზე მდგარი, ან ვირის ყურებით, რომელსაც გველები უჭირავს და ღორს და ძაღლს ძუძუს აწოვებს. ქართული რწმენა-წარმოდგენებითაც, ძაღლი და ღორი[54] უწმინდურ არსებებად ითვლებიან, და დღესაც უარყოფით კონტექსტში ყოველთვის ერთად მოიხსენიებიან, მაგრამ ხეთების მსგავსად ყოველთვის უარყოფითი დატვირთვა არ აქვთ. უძველეს რწმენა-წარმოდგენების მიხედვით გველი კერის, ფუძის, ოჯახის მფარველია. გველი განახლდება, ხელახლა იბადება და ამიტომ უკვდავია. თავისი თვისებებით ის ნაყოფიერების, სიბრძნის, წინასწარმეტყველების და უკვდავების მომცემია. ის მიწის ქვეშ ბინადრობს, წინაპართა სულებს განასახიერებს და ამიტომ ყველა საიდუმლო იცის. რადგან ის გარდაცვლილთა სულებს განასახიერებს, ამიტომ წინაპრების ცხოველს წარმოადგენს,[55] ანუ წინაპრების კულტთანაც არის დაკავშირებული (გარდაცვლილები მიწისქვეშ მიდიან, რათა ხელახლა აღორძინდნენ). მას შეუძლია მომავლის წინასწარმეტყველება და საერთოდაც სიბრძნის წყაროა.[56] ქართულ რწმენა-წარმოდგენებით საკრალური გველი ქტონიური არსებაა, შესაბამისად იგი დაკავშირებულია მიცვალებულთა სამყაროსთან. ამავე დროს იგი დაკავშირებულია გრძნეულობისა და სიბრძნის იდეასთან. გველს სამკურნალო თვისებებიც მიეწერებოდა და ხშირად გვხდება სამკურნალო ფორმულებში: გველის პერანგი წამლად ითვლებოდა, გველის „რქას“ წამლად იყენებდნენ მუცლის ტკივილის დროს.[57] ხეთებთანაც ქვეწარმავლები (განსაკუთრებით გველი), მღრღნელები

---

[54] საქართველოს ზოგიერთ კუთხეში გარკვეული ტრადიციები დღესაც შემორჩენილია. საინტერესოა მეგრული რიტუალი „ოდუდია სამგარიო“ (გოჭით სალოცი), რომელსაც ოჯახის უფროსი თავის სასიმრთელოდ იხდიდა. ამ დღეს აცხობდნენ ოთხ ყველიან კვერს, კლავდნენ გოჭსა და მამალს. ხონჩაზე ყველაფერს დაალაგებდნენ, მიამაგრებდნენ ანთებულ სანთლებს. ოჯახის უფროსი მამაკაცი თავის უფროს ვაჟიშვილთან ერთად ხონჩას „ოდუდია სამგარიოს ლაგვანთან“ მიიტანდა. ორივენი დაიჩოქებდნენ. უფროსი ხონჩას მარჯვნივ სამჯერ მოაბრუნდებდადა დაილოცებოდა, რომ ღმერთს მისთვის სიჯანსაღე მიეცა და დაეფარა ყოველგვარი სენისა და ცუდი შემთხვევებისგან. შემდეგ ახდიდა ქვევრს თავს, შიგ საზედაშე ღვინოს ჩაასხამდა, სანთელსა და საკმელს თავზე შემოივლებდნენ და ნაკვერჩხალზე დაწვავდნენ. ერთ კვერს, მამლის თავსა და გოჭის გულ-ღვიძლს იქვე შესჭამდნენ, შემდეგ ხონჩიანად ბრუნდებოდნენ სახლში, იშლებოდა სუფრა და ოჯახის უფროსს დალოცავდნენ [აბაკელია, 1997: 92].

[55] Элиаде, 2000: 314-316.

[56] ნარიმანიშვილი, 2015:204-205.

[57] აბაკელია, 1991; აბაკელია, 1997:11-17.

დაკავშირებულნი არიან ქვესკნელთან, აქედან გამომდინარე მათ უნდა გადაიტანონ პათოგენები ქვესკნელში.[58] ამიტომ ისინი ხშირად არიან მაგიურ-თერაპიულ, სამკურნალო შელოცვებში ნახსენები, განსაკუთრებით კი გველი.[59]

ხეთურ ტრადიციაში ასევე არსებობდა ღორის მსხვერპლშეწირვის ტრადიცია (მიუხედავად იმისა, რომ ის რიგ შემთხვევებში უწმინდურ ცხოველადაა მიჩნეული). ასევე საინტერესოა, რომ დაკრძალვის რიტუალში მერვე-მეცხრე დღეს სრულდებოდა რიტუალი ე.წ. „ღორს წყალი გადააქვს“, სადაც ღორი მთავარ როლს ასრულებდა.[60] ქართულ ტრადიციაში შობის წინა საღამოსა და შობას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, როგორც ახალი წლის დასაწყისს და დატვირთული იყო მრავალი მაგიური რიტუალებით. რომელიც მიმართული იყო ავის სულების დასაძლევად, ჯანმრთელობის განსამტკიცებლად, კეთლდღეობისთვის, ნაყოფიერებისთვის და ა.შ.[61] ამ რიტუალებში მთავარი ადგილი შესაწირის სახით ეკავა ღორს. VII ყორღანში, სამარხი ორმოს სხვადასხვა ადგილებში აღმოჩნდა წვრილფეხა და მსხვილფეხა საქონლის ხორციანი ნაწილების გროვები, აგრეთვე ღორის ყბა. VIII ყორღანშიც დაფიქსირებულია ხარის, ცხვრის გარდა ღორის ძვლებიც.[62] ქართული რწმენა-წარმოდგენების მიხედვით დღეობათა კალენდარში „მირსობის/ნირსობის“ დღეობა. ზოგიერთ სოფელში მირსობა დღეს იმართებოდა ხატობა – „ჯეგე“ ან „ჯეგე-მისარიონი“, რომელსაც სწირავდნენ ღორს და ავედრებდნენ ჯანმრთელობას: სულით ავადმყოფების, თვალით სნეულთა, ყურის, თავის, წელის ტკივილისაგან განკურნებას. „მირსობის/ნირსობის“ დღეობაზე ოჯახის უფროსი მამაკაცი ღორს უკანა ფეხებზე მოჰკიდებდა ხელს, კერის გარშემო შემოატარებდა და რამდენჯერმე წარმოთქვამდა შელოცვას: „**დღევანდელი მირსობის მობრძანებავ! მე და ჩემი ცოლს და შვილებს ბედი მიეცი: ბედნიერად ამყოფე, ყოველი ავი და ბოროტისგან გააგდე; ყოველი ცუდი გზისგან, წყლისგან შენ დაიფარე, შენი სახელი დალოცვილი**“. შემდეგ ღორს კლავდნენ, დიასახლისი ორ-ორ მრგვალ კვერსა და კვერცხს მოხარშავდა, შემდეგ ოჯახის ყველა წევრი სათითაოდ იღებდა, თან ატრიალებდა და შელოცვას წარმოთქვამდნენ „თვალის სიმრთელისათვის“. ლოცვის დასასრულს კვერსა

[58] Haas, 2003:467.

[59] CTH 765. KBo 12.100 Vs. 1-7.

[60] CTH 450.1.1.1: 8-9 dRe, §5’-§12’’.

[61] აბაკელია, 1997:92.

[62] ნარიმანიშვილი, 2015:106-108.

და კვერცხს ჭამდნენ.[63] გარკვეულწილად ქართული შელოცვის ეს ტექსტი შელოცვის ხეთურ ტექსტს მოგვაგონებს: „**სახლში კარგი შემოვიდეს! და ის (ყოველგვარი) ბოროტებანი თვალებმა მოძებნოს და ისინი განდევნოს! განწმინდოს წმინდა წყალმა ბოროტი ენა, უწმინდურება, მკვლელობა, ცოდვა, წყევლა, შიში, საერთო (ბოროტი) ნალაპარაკები!**“[64] საინტერესოა ისიც, რომ შესაწირის, სარიტუალო საგნების/ინვენტარის ტრიალი, ქნევა ღვთაების ქანდაკებაზე, ადამიანზე, სნეულზე, მიცვალებულზე ხეთურ რიტუალებში და შელოცვებში ხშირად გვხდება. მაგალითად, დაკრძალვის ხეთურ რიტუალში მიცვალებულს უკლავენ ვაცს და მის თავზე აქნევენ/ატრიალებენ,[65] თან წარმოთქვამენ შელოცვას; ან კიდევ როდესაც მერიქიფე ასრულებს ლიბაციას, მიცვალებულის სულისთვის გამომწვარ თიხის თასს ატრიალებს, მას მიწაზე ანარცხებს და მოთქვამს.[66] „**ცოცხალ თევზს ვიღებ, და მას ღვთაებაზე ვატრიალებ**“ – ნათქვამია „ღამის ქალღმერთის ქურუმის ვალქუის რიტუალში“.[67] საგულისხმოა, რომ ქართულ შელოცვებსა და რიტუალებშიც სარიტუალო საგნების ტრიალი, მაგ.: შავტარიანი დანა ადამიანზე, რომელიც იყო ან სნეული, ან გათვალული, ან შეკრული, გამოიყენებოდა.

როგორც აღვნიშნეთ, ხეთებთან ვხდებით ძაღლების და ლეკვების მსხვერპლშეწირვასაც. ქართულ კულტურულ ტრადიციაში ძაღლსა და მასთან ასოცირებული მგლის სიმბოლო მრავალ კონტექსტში ვლინდება. ერთ-ერთია სწორედ საიქიოს ძაღლი, შესაბამისად ძაღლი – ფსიქოპომპი.[68] ძაღლი რომ ქვესკნელთან იყო დაკავშირებული ეს ჩანს ასევე შემდეგი ქართული, კერძოდ კახეთში არსებული წარმოდგენითაც: „**მკვდრის პურს რომ დააკრავენ, დააკრავენ კატისთვის და ძაღლისთვის, რომ იმ ქვეყნად ძაღლმა და კატამ არ გადაუხლართოს ფეხები**“. სვანეთში ლიფანალის ციკლში მიცვალებულთათვის განკუთვნილ ნახატებში ფიგურირებს ძაღლი და კატა.[69] ძაღლები (მწევრები) ხან მაღალ არსებათა ნების შემსრულებელნი არიან, ხან გასაჭირში მყოფი ადამიანების დამხმარენი (მოსალოდნელ საფრთხეს არიდებენ,

---

[63] აბაკელია, 1997:92-96, 106.

[64] CTH 446. B II (48-56).

[65] CTH 450: პირველი და მეორე დღე Vs. I §6, 17;

[66] CTH 450: მერვე და მეცხრე დღე KUB 39.35: §34*, 178-180; მეთორმეტე და მეცამეტე დღე Rs. IV (KUB 30.19 + KUB 30.20 + KUB 39.7), §48‘, 266.

[67] CTH 496.1. §3 (16-17)

[68] აბაკელია, 1997:57.

[69] აბაკელია, 1997:76.

აფრთხილებენ).[70] კოჟრების № 2 ყორღანში საქონლის ძვლებთან ერთად ძაღლის თავის ქალაც აღმოჩნდა.[71]

დაკრძალვის ხეთურ რიტუალში ფრინველები მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა. მაგალითად, მეცამეტე დღეს ფრინველებით (*laḫḫanzana*^{MUŠEN} – წყლის ფრინველი: იხვი[?], ბატი[?], გედი[?], წერო[?], ყარყატი[?], თოლია[?];[72] ^{MUŠEN}ḪURRI – ხვრელის/სოროს ფრინველი: კაკაბი/მწყერი)[73] სრულდებოდა განსაკუთრებული რიტუალი. რიტუალისთვის ასევე მზადდებოდა მათი ასლები: ხისგან (რომლებსაც ვერცხლითა და ოქროთი რთავდნენ), მატყლისა და ცომისგან. ასევე ნახსენებია: *ardussa*-ფრინველი,[74] *arta*-ფრინველი,[75] *aramni* – ლითონის საკულტო საგანი სამისნო ფრინველის გამოსახულებით[?], რომელიც აკლდამაში შეაქვთ.[76] ტექსტში „სულის მოგზაურობა ქვესკნელში“ ნახსენებია *ḫuwala*-ფრინველი,[77] „სახლის განწმენდისა და ქვესკნელის ღვთაებების მოხმობის რიტუალში“ გვხდება შევარდენი იშთართან კავშირში,[78] საინტერესოა ასევე, რომ იშთარს აქვს ყურზე მარცხენა მხა-რეს სამისნო ფრინველის საყურე.[79] სამშენებლო რიტუალში არწივი.[80] განმწმენდ რიტუალში: სამისნო ფრინველი *šurašura*-ფრინველი.[81] ფრინველების, ჩიტების მსხვერპლშეწირვა (მათი დაწვა სამსხვერპლო ორმოებში) ხეთურ რიტუალებში ხშირად გვხდება. როგორც ჩანს, ფრინველი წარმოადგენს „წინაპარი“ მიწისქვეშა ღვთაებებისადმი შეწირულ სპეციალურ მაგიურ მსხვერპლს. ფრინველები (ბატი, წერო, ყარყატი თუ სხვა) ახლო აღმოსავლეთის უძველესი მოსახლეობის რწმენა-წარმოდგენებით სიყვარულის და ომის, სიკვდილ-სიცოცხლის ქალღმერთთან ასოცირდებოდა. დ. ნარიმანიშვილის აზრით, მსგავსი მითოლოგიური წარმოდგენები უნდა ჰქონოდა სამხრეთ კავკასიის ბრინჯაოს ხანის მოსახლეობასაც.

---

[70] აბაკელია, 1997:62.

[71] ნარიმანიშვილი, 2015:106-108.

[72] CTH 450.1.1.1: 12-13 დღე, §20 (96-104).

[73] CTH 450.1.1.1: 12-13 დღე, §20 (105).

[74] CTH 450.1.1.1: 8-9 დღე, §8'' (34).

[75] CTH 450.1.1.1: 8-9 დღე, §8'' (36,37); §12'' (55).

[76] CTH 450.1.1.1: 10-11 დღე, §8'' (44,45);

[77] CTH 457.7.1: KUB 43.60. §1,23.

[78] CTH 446. წინ. მხ. C II (5).

[79] CTH 446. წინ. მხ. II (25-26).

[80] CTH 414: §26 (39-41).

[81] CTH 400.1: §15''' (78), §17''' (91).

ფრინველის გამოსახულება სამხრეთ კავკასიის შუა ბრინჯაოს ხანის კერამიკაზე იშთარ-შავუშქას, ან მისი კავკასიური ეკვივალენტის კულტთან იყო დაკავშირებული.[82]

შესაწირის რამდენიმე ფორმა არსებობდა: ღვთაებებისთვის მირთმევა, მოხარშვა, დაწვა, განადგურება, დანაწევრება, რაღაც ნაწილის (მაგ.: საქონლის ცხიმის) მირთმევა, შიგნეულობის (განსაკუთრებით ღვიძლის) „მოკბეჩა, მოკვნეტა“. მსხვერპლშეწირვის დროს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შესაწირის ფერს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, შავს ქვესკნელის ღვთაებებს, თეთრს კი მიწისზედა ღვთაებებს სწირავდნენ.

ქართველ მთიელთა წარმოდგენით ნებისმიერი უბედურება, ავადმყოფობები ღვთაებათა სასჯელად იყო მიჩნეული, ამიტომ მათი გულის მოსაგებად საკლავს კლავდნენ (ცხვარს, მოზვერს, ხარს), სწირავდნენ სპილენძს, ვერცხლს, „თეთრ ფულს“, მამულს და ა.შ. ხარშავდნენ ლუდს, აცხობდნენ პურებს.[83] ასევე შესაწირ ცხოველს ანაწევრებენ, ხარშავენ, შემდეგ გარკვეულ ნაწილს მირთმევდნენ. საერთოდ ღვთაებებს სწირავდნენ კონკრეტული რაოდენობის შესაწირს: სამს,[84] შვიდს,[85] ცხრას,[86] თორმეტს და ზოგჯერ ოცდაათს[87] და ა.შ. ძირითადად ადამიანი მსხვერპლად სწირავდა ისეთ შესაწირს, რასაც თვითონ ჭამდა და სვამდა,[88] თუმცა არსებობდა მხოლოდ ღვთაებებისადმი განკუთვნილი განსაკუთრებული შესაწირი. ქვესკნელის ღვთაებებს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მსხვერპლს ძირითადად ორმოებში და ჭებში სწირავდნენ. საქართველოშიც წინარექრისტიანულ პერიოდში დასტურდება სამსხვერპლო ჭების და ორმოების არსებობა.[89] ხეთებს მიაჩნდათ, რომ ეს ადგილები მიწას აკავშირებდა ქვესკნელთან. ასევე კერას ჰქონდა უმნიშვნელოვანესი სარიტუალო დატვირთვა. იგი მიწისა და მიწისქვეშეთის დამაკავშირებელი

---

[82] ნარიმანიშვილი, 2015:209.

[83] mindaZe, 1981:91-93.

[84] KBo 15.36 + KBo 21.61 Vs. II 10; KBo 21.100 Vs. 15’; KUB10.11 Rs. V 3-4; VBoT 24 Vs. II 45, Rs. IV 8, 28.

[85] KBo 21.23 Vs. I 5; KUB 51.5 Rs. Kol. 8’; KUB 59.29 Vs. II 16’; KBo 5.2 Vs. II33-34; KUB 7.506; IBoT 3.148.

[86] KBo 2.17 1; KBo 19.128, Vs. III 2-4; KBo21.34, Vs. II 16; KUB 7.33 Vs. 17; KUB7.355‘; KUB 7.50 6‘; KUB 15.31 Rs. III 60; !BoT 3.148 Vs. ISO.

[87] Haas, 1994:641.

[88] KUB 13.4 Vs. I 21 f.

[89] ლიჩელი, 2001:40-43; ფიცხელაური, 1973:113; შანშაშვილი, ნარიმანიშვილი, 2015:211; მახარაძე, 1994:12.

ადგილი იყო. ცეცხლსაც მაგიური განწმენდის ფუნქცია ჰქონდა. სამხრეთ კავკასიის ადრე და შუაბრინჯაოს ხანის ნამოსახლარებზე თითქმის ყველა სახლის ცენტრში იდგა კერა. მითო-რელიგიურ აზროვნებაში კერა წარმოადგენს თითოეული ოჯახის წმინდა ადგილს,[90] რომლის გარშემოც ის იკრიბება, „აფუძნებს თავის ოჯახურ რელიგიას, წინაპართა კულტს და შემდგომ, საერთო კულტის არსებობის ხანაშიც კი კერა ინარჩუნებს თავის ცენტრალურ ადგილს, როგორც სამყაროს ჭიპისას“.[91] აქედან გამომდინარე, ზოგადად რიტუალებში, და განსაკუთრებით კი მსხვერპლშეწირვისას კერას უდიდესი სიმბოლური დატვირთვა ჰქონდა.

ხეთებთან ქვესკნელში შესასვლელი არის გამოქვაბულები, ჭები, გუბურები, ხელოვნურად ამოჭრილი ორმოები, ხვრელები:[92] *ḫatteššar* – „ბუნაგი, ორმო, ხვრელი“, ანუ მიწისქვეშა სამყაროში შესასვლელი; *apita*, [(D)]*api*, (= BÙR) – ხვრელი, ნახვრეტი, ჭა, ორმო (სამსხვერპლო ორმო მიწის/ქვესკნელის ღვთაებებისთვის); [D]KAS-KAL.KUR (= [D]ILLAT) (გაღმერთებული) მიწისქვეშა წყლის დინება, წყარო, ქვესკნელში შესასვლელი; [D]PÚ (გაღმერთებული) წყარო, ჭა. ქართულ თქმულებებშიც ქვესკნელში ჩასასვლელი ვიწრო „ჩასაძრომებია“.[93] მსხვერპლშეწირვაც ხდებოდა ხშირად ორმოებსა[94] და ჭებში, „ბნელ მიწაში“[95] ქვესკნელის ღვთაებების გულის მოსაგებად, რათა ისინი არასოდეს ამოსულიყვნენ მიწის ზედაპირზე და არ მოეტანათ სხვადასხვა სახის უბედურება: ქარიშხალი, წყალდიდობა, ხანძარი, ავადმყოფობა, ომიანობა, სისხლი და ა.შ.

ქართული ხალხური ზღაპრის გმირები ქვესკნელში ორმოდან, ჭებიდან ჩადიან. მაგალითად, ქართული ხალხური ზღაპრის „ნაბოლარას“ გმირი ქვესკნელში ჭის საშუალებით ხვდება.[96] საყურადღებოა, რომ საქართველოში მელი-ღელე I სამლოცველოზე გამოვლინდა ორი ორმო, სავსე წმინდა ნაცრით და სხვადასხვა ნივთებით, მათ შორის წმინდა ნაცრით ამოვსებული თიხის დიდი ჭურჭლები.[97] შესაძლოა, ეს ორმოები ქტონიურ სამყაროსთან და-

[90] ნარიმანიშვილი, 2015:225.

[91] ბერიაშვილი, 1988:180.

[92] Haas, 1994:127

[93] კიკნაძე, 1996:109.

[94] საინტერესოა, რომ ზოგ შემთხვევაში სამსხვეროპლო ორმოში დებდნენ მიწაში ჩასარჭობ საკულტო ჭურჭელს (*kupta/i*), რომელშიც ათავსებდნენ შეწირულობებს [ხაზარაძე, 2002:252-253].

[95] CTH 457.8, §10, 37.

[96] Грузинские народные сказки, 1988; შანშაშვილი, ნარიმანიშვილი, 1989:57.

[97] ფიცხელაური, 1973:113.

კავშირების რიტუალისთვის გამოიყენებოდა.[98] ვანის ნაქალაქარზე გამოვლენილი ტაძრებიდან ნაწილი ქტონიურ არსებებთანაა დაკავშირებული. ნაქალაქარის ქვედა ტერასაზე გამოვლენილია ორმო, რომელიც წარმოადგენს მონუმენტურ „ჭას“. დღეისათვის გათხრილი ჭის სიგრძე 21 მ-ია. ეს ორმო დაკავშირებული იყო ჰეკატეს მისტერიებთან. ჰეკატეს კულტი მჭიდრო კავშირში იყო ღმერთების დიდი დედის ვრცელ იპოსტასებთან. ეს ქტონიური ღვთაება აღიარებულია ვერაგ, ულმობელ ღმერთქალად. ჰეკატე იყო „...თავისი ულმობლობით სახელგანთქმული“; „... მომაკვდინებელ და განმკურნებელ საშუალებათა ფრიად დიდი მცოდნე...“ ჰეკატეს მისტერიების დროს, მსხვერპლს აგდებდნენ ე.წ. „ბიწიერთა ხახაში“, ესაა წრიული ფორმის ხვრელი, რომელიც ჭას ჰგავს. ამავე ფუნქციების მატარებელი უნდა იყოს ის მონუმენტური ორმო/ჭა, რომელიც საირხეშია მიკვლეული.[99]

ხეთებმა კარგად იცოდნენ სიკვდილის გარდაუვალობის შესახებ, რაც მათ მოვლენათა ბუნებრივი მიმდინარეობის ნაწილად მიაჩნდათ. რა თქმა უნდა არავის შეეძლო სამუდამოდ ცხოვრება. ეს იდეა ძალიან კარგადაა გამოხატული ქურუმ ქანთუცილის სიტყვებიდან:[100] „**სიცოცხლე დაკავშირებულია სიკვდილთან. სიკვდილი დაკავშირებულია სიცოცხლესთან. ადამიანი არ ცხოვრობს სამუდამოდ. მისი სიცოცხლის დღეები დათვლილია**“.[101]

ხეთურ ენაში ვხვდებით სიკვდილის გამომხატველ შემდეგ ტერმინებს: სიკვდილი – *ak(k)-*/ *ek(k)-*, *aggatar* / *aqqatar* (ÚŠ/ $UG_{6\text{-}tar}$; MÂTU); *ḫalliya weḫ-* (სიკვდილის) დღისკენ შებრუნება/ შეტრიალება (= სიკვდილი); *annaš šiwatt-* (= UD^{KAM} AMA) დედის დღე, ანუ სიკვდილის დღე; გარდაცვალება; UD^{UM} (ან U_4-UM) ŠIMTI ბედისწერის დღე (= სიკვდილის დღე); UD^{UM} ŠIMTI-KA შენი ბედისწერის დღე (= შენი სიკვდილის დღე); UD^{KAM} ABI=ŠU AMA=ŠU შენი მამის (და) დედის დღე (= შენი გარდაცვალების დღე).[102]

სიკვდილი უნდა ყოფილიყო სიცოცხლის ბუნებრივი დასასრული წინასწარ განსაზღვრულ მომენტში, რაც ღვთაებებმა იწინასწარმეტყველეს. გარდაცვალების თარიღი განისაზღვრება დაბადებისას, როდესაც პიროვნების ბედი ღვთაებების მიერ იყო დადგენილი. ასე დგებოდა ადამიანის ბუნებრივი სიკვდილი.

---

[98] შანშაშვილი, ნარიმანიშვილი, 2015:211.

[99] ლიჩელი, 2001:40-43.

[100] Kapeluś, 2010:431.

[101] CTH 373. KUB 30.10,Vs. 20’ (§5’) 34-37.

[102] Tischler, 2008:238.

ღვთაებებს შეუძლიათ გადაწყვიტონ ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობა სურვილისამებრ, მათ ასევე შეუძლიათ გადაწყვიტონ ადამიანის ნაადრევი სიკვდილიც. ძალადობრივი სიკვდილი ითვლებოდა „ცუდად“. ასე განასხვავებდნენ ხეთები ბუნებრივ და უდროო (რაიმე მიზეზით: ავადმყოფობა, ომი და ა.შ) სიკვდილს. ეს კარგად ჩანს ხათუსილის ფრაზიდანაც: „**ერთნი იარაღით დაიხოცნენ, მეორენი კი (მათთვის განგებით დადგენილ) დღეს**“.[103] ფრაზა *ūm la šimāti-* „არასასურველი დღე“ გამოიყენებოდა ნაადრევი სიკვდილის აღსანიშნავად.[104] ხეთურ ენაში გამოიხატებოდა ტერმინებით – *meḫur maninkuwan*, *maninkuwant- witt-* მოკლე ხანი, მოკლე წელი, ანუ ხანმოკლე სიცოცხლე, ნაადრევი სიკვდილი.

საინტერესოა ტერმინი – *henkan-/hinkan-* ჭირი, შავი ჭირი, ეპიდემია, რომელიც სიკვდილის აღსანიშნავადაც გამოიყენებოდა. გამონათქვამი *markištauwaš ḫinkan* კი ნიშნავდა მოულოდნელ სიკვდილს (ან აფეთქებულ ეპიდემიას / შავ ჭირს მიუხედავად იმისა, რომ სიკვდილი საერთოდ ბუნებრივ მოვლენად ითვლებოდა, ხალხი ზრუნავდა დიდხანს სიცოცხლეზე. ისინი ლოცულობდნენ ღვთაებების მიმართ ხანგრძლივი ცხოვრებისათვის, ტარდებოდა რიტუალები ავადმყოფობისა და სიკვდილისაგან დასაცავად.

ხეთურ ენაში ვხდებით ტერმინს *akkant-* (= GIDIM, *EṬEMMU*) რაც აღნიშნავს მიცვალებულის სულს, ასევე იხმარება გარდაცვლილის, მკვდრის აღსანიშნავადაც. საერთოდ, ხეთური წარმოდგენით ადამიანი შედგება სულისა – *ištanzan(a)-*/ZI და სხეულისაგან – *tuekka-/ tukka-*/NI.TE (= *RAMĀNU*). სულს და სხეულს ფლობენ ღმერთები/ღვთაებები, ადამიანები, ცხოველები. სხეული კვდება, სული კი განაგრძობს ცხოვრებას იმქვეყნიურ სამყაროში. მიცვალებულის იმ ქვეყნად მოხვედრა დამოკიდებულია მის სისუფთავეზე ანუ სიწმინდეზე, თუ ის უსუფთაოა, ანუ უწმინდური, ცოდვებით დამძიმებული, გადაეცემა მიცვალებულთა ქალღმერთს განსასჯელად.

ფიცის დამრღვევები – ფიცის დარღვევის საფუძველზე იმ ქვეყნად სიმშვიდეს ვერ პოვებენ და ქალღმერთის მიერ დაწყევლილნი არიან. ამიტომ ენიჭება დიდი მნიშვნელობა განწმენდის რიტუალებს და შელოცვებს. თუ გარდაცვლილი მეფე განწმენდილია, მაშინ ის მიიჩქარის მიწისზედა ღვთაებების წრეში, ტექსტი გვამცნობს: „**დამტოვე მე ცის ღმერთებთან და განმათავისუფლე მკვდარი სულების წრიდან**“.[105] აუცილებლად

[103] CTH 81. IV 45-46. Otten, 1981:26-27.

[104] Kapeluś, 2010:433.

[105] Haas, 1976:210

უნდა გავუსვათ ხაზი იმას, რომ მხოლოდ ხეთებთან ვხვდებით ტერმინს DINGIR^{LIM}-*iš kiš* – „**ღმერთი გახდა (ღვთაებად ქცევა)**“,[106] ამას ამბობდნენ მეფეზე (დედოფალზე) მხოლოდ მისი გარდაცვალების შემდეგ, განსხვავებით ეგვიპტელებისაგან, რომლებიც ფარაონს სიცოცხლეშივე აღმერთებდნენ. დაკრძალვის ხეთური რიტუალი[107] შემდეგი სიტყვებით იწყება: „**როდესაც ხათუსაში დიდი უბედურება ხდება, ან მეფე ან დედოფალი ღმერთი ხდება, მაშინ) ყველა, დიდი (და) პატარა, თავიანთ ლერწმის მილებს იღებენ და გოდებას იწყებენ**“.[108]

ძველ ხეთურ ტექსტებში სიკვდილის სინონიმად, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გვხვდება „დედის დღე“, „მისი მამის და დედის დღე“, ან „დედა მასთან მივიდა, აიყვანა ხელში და უხელმძღვანელა“,[109] ანუ გარდაცვალების შემდეგ ადამიანის სული უბრუნდება კოსმიურ მშობელს, საიდანაც ადამიანი ოდესღაც გამოვიდა. სიკვდილი ჩვეულებრივ ითვლება შესვლად დედის საშვილოსნოში კვლავ დაბადებისთვის.[110] საინტერესოა შუმერულ მითში „უთუ ამა-ბი-შეგია“ ფრაზა „უთუ (მზის ღვთაება), დედასთან დაბრუნებული“, სინონიმია დაღამებული, უმზეო სივრცის, ანუ სიტყვასიტყვით „**უთუ, თავაღმართული მიდის თავის დედისაკენ**“,[111] ე.ი. უბრუნდება თავის საწყისს.

ამ მხრივ მთვარის სიმბოლიკაც საინტერესოა. მისი ციკლური ფაზები: ახალმთვარეობა, მზარდი მთვარე, სავსემთვარეობა, კლებადი მთვარე/გაქრობა, კვლავ დაბადება, ახლო აღმოსავლეთის რწმენის სისტემების ციკლური კონცეფციების განსახიერებაა. მთვარის სიმბოლიკამ ხელი შეუწყო ბუნებაში დაფიქსირებული აშკარად დაუკავშირებელი ფაქტების უზარმაზარი მასის ინტეგრირებას ერთ სისტემაში, რომელიც ხასიათდება დაბადებით, სიკვდილით და აღორძინებით. ისევე, როგორც მთვარის გაქრობა არასოდეს არის საბოლოო, ადამიანთა გაქრობაც არასოდეს იქნება საბოლოო.[112]

---

[106] „ღმერთი გახდა“ – ნიშნავს „გარდაიცვალა“ და არა „მოკვდა“, ანუ სახე იცვალა, გადავიდა ერთი მდგომარეობიდან მეორე მდგომარეობაში და ის აგრძელებს არსებობას. ე.ი. ხეთური წარმოდგენით მიცვალებული არ ამთავრებს ცხოვრებას, არამედ სხვა სახით ხელახლა იშვება.

[107] CTH 450. KUB 30.16; KUB 30.15; KUB 39.19

[108] CTH 450, პირველი და მეორე დღე Vs. I §1,§2.

[109] KUB 30.28 + KUB 39.23; Haas, 1976:210; Haas, 2010:169. საინტერესოა შუმ. სიტყვა „ამა-არ-გი“ (ama-ar-gi$_4$) – გათავისუფლება, სიტყვა სიტყვით კი ნიშნავს „დედასთან დაბრუნებას“ [კიკნაძე, 1979:136].

[110] აბაკელია, 2017:77.

[111] კიკნაძე, 1979:18-19

[112] Eliade, 1954:86-87.

დაკრძალვის ხეთური რიტუალის ერთ-ერთ ფრაგმენტში[113] დაკრძალვის წინა რიტუალი სრულდება: განმწმენდი ქურუმი დგება სახლის სახურავზე და მიწის ღვთაებებს მიმართავს კითხვით, თუ საით მიდის გარდაცვლილი, პასუხი ასეთია: „**დედამ ... ის ხელში აიყვანა და გაუძღვა!**“[114] ანუ მიცვალებული უბრუნდება მშობელს, მიდის ის საიდანაც იშვა – შავეთში, ქვესკნელში.[115] „**დედა ... გაუძღვა**“, აქ ნაგულისხმევია გზის ჩვენება იმქვეყნად, რომელიც შორი და საშიშია. ხეთურ რიტუალში ასეთი გზა არის ნახსენები: „**შენი ბილიკები ცხვრის ქონით გაზეთილი უნდა იყოს!**“[116] ასევე გხვდება „ზეთის გზა“[117] მიცვალებულის სულის მოგზაურობის ამსახველ ხეთურ ტექსტში ნახსენებია „დიდი გზა“.[118] შუმერულად ეს არის „**გზა უკან არ დაბრუნების**“.[119]

ასევე საინტერესოა ისიც, რომ დაკრძალვის რიტუალში მიცვალებულის ქანდაკებას ემერის გროვაზე ათავსებენ. ეს შესაძლოა იყოს სიმბოლური გამოხატულება იმისა, რომ როგორც თესლი აღმოცენდება, ისე უნდა აღმოცენდეს ახალი სიცოცხლე იმ ქვეყნად, ანუ თავიდან იშვას იმ ქვეყნად. შესაბამისად იმ დღეს, როდესაც სული ტოვებს სხეულს, ეწოდება „კარგი დღე“, ანუ ეს არის დღე მეორედ დაბადებისა. სული გადადის იმქვეყნად მარადისობაში. ვფიქრობ, ამ მხრივ საინტერესო მსგავსებაა იმ ფაქტთან, რომ სამხრეთ კავკასიაში გათხრილ სამარხებში მიმობნეულია ხორბლის თავთავები და მარცვლეული. ხორბლის თავთავების, ან მარცვლების მოყრა მიცვალებულის ირგვლივ გარკვეულ რიტუალთანაა დაკავშირებული. სამ სამარხში მიცვალებულს მინდვრის ყვავილებიც ჰქონდა ჩატანებული.[120] ამ ყველაფრიდან კარგად ჩანს, რომ ხეთებთან მზის კულტს დაკრძალვის წესსა და რიტუალში უმნიშვნელოვანესი ადგილი ეკავა. შუამდინარეთში, კერძოდ „გილგამეშის ეპოსში“ ეს კარგად არის ნაჩვენები. გილგამეში დაადგება მზის ღმერთის გზას – ღამის გზას. აღწევს იმ ქვეყნის სადგურს, სადაც საზღვრის მფლობელის სახლია, ხურიტული სახელით – „ბიდური“. ეს სახლი იმის ნიშანია, რომ მიცვალებულები იმ ქვეყნიური მოგზაურობის ბოლო ეტაპს

---

[113] KUB 30.28 + 39.23. Otten, 1958a: 94-97.

[114] KUB 30.28, Rs. 11-12.

[115] ბერიაშვილი, 1982:47

[116] KUB 39.15, Rs IV, 1-2; Haas, 2010:168

[117] CTH 457.4, §1, 11.

[118] CTH 457.7.1, KUB 43.60, §3, 42.

[119] har-ra-an-gi$_4$-gi$_4$ [Katz, 2003: 41, 316, 318-319].

[120] შანშაშვილი, 2020:246.

აღწევენ და აქედან შედიან ქვესკნელში. აქ შეხვდება იგი მდინარეზე გადამყვან ურშანაბის. ერთი თვე და 15 დღე მიჰყავდა იგი ურშანაბის გემს მიცვალებულთა სამყოფლისკენ. დაკრძალვის ხეთური რიტუალიდან ვიგებთ, რომ მიცვალებულს დაასვენებდნენ ეტლზე, რომელიც მზის ღვთაებასთანაა დაკავშირებული – მისი ატრიბუტია. ეს შემთხვევით არ ხდება, მიცვალებული ხომ თავის „დედას“ უბრუნდება, ამ გზას კი გადის მზე.

ხეთების წარმოდგენით მიცვალებულთა სამყოფელი შორეულ დასავლეთში იყო. ისინი იმქვეყნიური სამყაროს აღინიშნავდნენ ტერმინით *Wellu-* (Ú.SAL) – მდელო/ველი/მინდორი. მათ სწამდათ, რომ ადამიანი იმ ქვეყნადაც განაგრძობს ცხოვრებას. ამის დადასტურებაა „დაკრძალვის რიტუალში“ ნახსენები მდელო, ვაზი, ნახირი, გუთანი, მორთულობა, სამკაულები, ჭურჭელი და ა.შ., ანუ ხეთები ფიქრობდნენ, რომ ყველაფერი რაც სიცოცხლეში აუცილებელია ადამიანისთვის, სიკვდილის შემდეგაც სჭირდება მას. ხეთებს ერთის მხრივ სწამდათ სამოთხის მსგავსი მარადიული, იდილიური მდელოს არსებობის, მაგრამ როგორც ჩანს, ეს მხოლოდ პრივილეგირებული ფენისთვის იყო, ვინაიდან ტექსტებში ვხდებით იმ ქვეყანასთან დაკავშირებით პესიმისტურ დამოკიდებულებებსაც. მაგალითად ის რომ, ხეთებისთვის სამყარო საფლავის მიღმა იყო „ბნელი დედამიწა“, მიწისქვეშა სამყარო, სადაც ცხოვრობდნენ ჯოჯოხეთური ძალები და მკვდრების უსისხლო ჩრდილები. ესაა ადგილი, სადაც ადამიანები „**ერთი მეორეს ვერ ცნობენ. ღვიძლი დები ერთმანეთს ვერ ცნობენ. ღვიძლი ძმები ერთმანეთს ვერ ცნობენ. დედა ვერ ცნობს (საკუთარ) ვაჟიშვილს. ვაჟიშვილი ვერ ცნობს (საკუთარ) დედას. [...] საუკეთესო მაგიდიდან არ ჭამენ. საუკეთესო სკამიდან არ ჭამენ. საუკეთესო ფიალიდან არ სვამენ. კარგ საკვებს არ ჭამენ. კარგ სასმელს არ სვამენ. ტალახს ჭამენ. ტალახიან წყლებს სვამენ**“.[121] ჩვენამდე არასრული სახით მოაღწია ხეთურმა ტექსტმა,[122] რომელიც აღწერს სულის მოგზაურობას გარდაცვლილთა სამყაროში, რიტუალი განკუთვნილი იყო გარდაცვლილი ქალისთვის. რიტუალები ეხმარებოდა სულს გადაელახა, დაეძლია საშიში მოგზაურობა იმ ქვეყნად. როგორც ჩანს, გავრცელებული იყო რწმენა იმის შესახებ, რომ შესაბამისი რიტუალების აღნიშვნით, სულს შეიძლება ჰქონოდა იმქვეყნად ხელსაყრელი ბედი, შესაძლოა, მუდმივი ბედნიერების მდგომარეობისთვისაც კი მიეღწია.[123] ამიტომ რიტუალი მიცვა-

[121] CTH 457.7.2: KBo 22.178, Hoffner, 1988:191-192;

[122] CTH 457: KBo 22.178 + KUB 48.109 + 43.60.

[123] Archi, 2008:171,176.

ლებულისთვის ზედმიწევნით სწორად უნდა შესრულებულიყო. იმ ადამიანის სიკვდილი, ვისთვისაც ტარდებოდა რიტუალი, კოსმიურ განზომილებას იძენდა, თითქოს ყველაფერი ჩერდებოდა. ამ დროს ბუნება და ცხოველებიც კი უმოძრაოდ იყო: „**[...] ხარს სძინავს. ცხვარს [სძინ]ავს. ცას სძინავს. [მიწას სძინ]ავს**“.[124] სიკვდილით ირღვევა სხეულისა და სულის ერთიანობა. სული არასრულფასოვანია, ქრება. მისი მოძებნა ხმელეთზე ფუტკარს ევალება, წყალში წყლის ფრინველებს, ცაში კი არწივს. ფრინველები და ცხოველები (არწივი, ვაცი, ვერძი, ნერბი), რომლებიც ბუნებას წარმოადგენენ, სულს აიძულებენ (ურტყამენ) დატოვოს მიწა და ის ცხოვრება, რომელსაც ის აღარ ეკუთვნის. ამავე ტექსტში საინტერესო ფრაზაა: „**მზის ღვთაებისაა სული, ღვთაებებისაა სული**“,[125] ე.ი. სული ღმერთებს ეკუთვნით, ანუ ის მარადისობის ნაწილი ხდება, მარადისობაში გადადის.

იმ მსგავსებებიდან გამომდინარე, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ შეიძლება დავასკვნათ, რომ დაკრძალვის ხეთური რიტუალები და წარმოდგენები სამხრეთ კავკასიასთან დაკავშირებული ხათური მკვიდრი მოსახლეობის ტრადიციების და რწმენა-წარმოდგენების გავლენით უნდა იყოს შექმნილი.

[124] CTH 457.7.1: KUB 43.60, §1. 1-4.

[125] CTH 457.7.1: KUB 43.60, §3. 45-46.

Nino Tscharekischwili

Hethitische Bestattungsregel und Parallelen zum Südkaukasus

Das hethitische Bestattungsritual dauerte 13 oder 14 Tage, wobei jeden Tag andere Zeremonien stattfanden. Das königliche Bestattungsritual ist heute als šalliš waštaiš-Ritual bekannt. Im Text lassen sich zwei Hauptteile unterscheiden: der erste beinhaltet die Einäscherung des Körpers; aber zweitens verschiedene Arten von Mikroritualen, die sich auf die Statue des Verstorbenen konzentrieren. Der Hinrichtungsort muss in der Nähe oder meist in der Nähe der hethitischen Hauptstadt gelegen haben, der genaue Ort wird jedoch nicht genannt. Der Ort der Einäscherung wird genannt, der „ewige Ort", sowie „Steinhaus", also das Grab, Gruft. Es sind auch andere Texte und kleine Textfragmente erhalten, die sich auf den Bestattungsritus beziehen. Aus dem Texten geht klar hervor, dass der Verstorbene eingeäschert wurde (und nach der Einäscherung wurden Bier, Wein und „Valkhi" (Ritualgetränk, wahrscheinlich „Tapluchi" (Getränk aus Honig)) zum Löschen des Feuers verwendet) oder eine Körperbestattung erfolgte.

Während der Beerdigung wurde der Verstorbene in gebeugter Position mit dem Kopf nach Südosten in einen großen Krug/"Pithos" gelegt. Bestattungen in dieser Form waren für die arme Bevölkerung üblich. In einigen Fällen wurden die Toten unter dem Boden des Hauses begraben. Dies sollte das Glauben der Familie des Verstorbenen zum Ausdruck bringen, dass die Person, die in anderes Land (Land der Verstorbenen) gezogen ist, immer noch am täglichen Leben ihrer lebenden Verwandten teilnimmt. Es war ein symbolischer Ausdruck der Idee des familiären Zusammenseins.

In hethitischen Bestattungsriten ist zu erkennen, dass die Toten außerhalb der Gruft eingeäschert wurden. Nach der Einäscherung sammelten Frauen die Knochen des Verstorbenen ein und legten sie in eine mit Öl gefüllte Silberschale. Dann nahmen sie diese Knochen, wickelten sie in Grabtuch und ordneten sie auf verschiedenen Bänken an: wenn es ein Mann war - auf dem Thron, wenn es eine Frau war - auf einem kleinen Stuhl ohne Rückenlehne. Anschließend wurden die Gebeine der Verstorbenen von der Einäscherungsstätte nach Grabtuch gebracht, wo es ein Schlafzimmer mit einem Bett gab, auf das die Gebeine gelegt wurden. Auch in den Gräbern von Trialeti und Zurtaketi wurden keine menschlichen Knochen gefunden, da die Toten eingeäschert wurden. Bei einigen Kurganen von Trialeti wurden Fragmente menschlicher Zähne bestätigt. In der gebauten Kammer der Kurgans ruhte der Verstorbene auf einem Karren (Kurgane Nr. 4, Nr. 5, Nr. 10 von Bedeni und Nr. 1 und Nr. 2 von Tsnori) oder auf einem Holzbrett (Kurgane Nr. 5 von Trialeti, LXXXVI). Die Toten wurden

hauptsächlich vor der Beerdigung auf dem Friedhof in der kreisförmigen Struktur beigesetzt, die unter dem # 2 Grab von Tsnori neben der Grabkammer errichtet wurde. Vielleicht können wir dieses runde Gebäude mit dem „Schlafzimmer“ gleichsetzen, in dem die Hethiter nach der Einäscherung die Gebeine der Verstorbenen niederlegten. Unter Berücksichtigung all dessen sollten wir annehmen, dass die im Südkaukasus gefundenen Kurgans dem hethitischen „Steinhaus“ entsprechen könnten.

Das hethitische „Steinhaus“ und die Hügelgräber auf dem Territorium Georgiens, insbesondere die steinernen Grabhügel (zum Beispiel: XXVIII-XXXI von Sabidakhcha, XLI-XLIII, XLIV von Tabazkuri, fast alle Grabhügel von Zurtaketsi, alle sechs Grabhügel (die Hügel von Verin Naveri) müssen in ihrem Zweck einen ähnlichen Zweck gehabt haben. Beispielsweise handelt es sich bei Bestattungen in den Kurgans der Bedeni-Kultur um viereckige Pfahl- oder Steinstrukturen, Gruft. Oberirdische Bestattungen aus Stein sind in der Kultur von Trialeti häufiger anzutreffen und zeichnen sich durch ihre Vielfalt aus. In Meskheti ausgegrabene Kurgans haben Steinmauern, die mit großen Steinplatten bedeckt sind. Auch die sechs Gräber von Lori Berdi sind von ähnlicher Bauart. Es gibt eine Meinung, dass das „Steinhaus“ ein kleines viereckiges Gebäude von Jazilikaya ist und sich auch in den Innenhöfen des I. Tempels Bogazkoi befunden haben könnte. Gleichzeitig sind die hethitischen Wörter selbst bemerkenswert: ^{É}*ḫešta/i* - heit.: Kloster/Tempel der Toten (Tempel der Unterweltgottheiten), Mausoleum, Gruft. ^{É}*ḫaštiyaš* - (Überreste, Knochen) Krypta. Hier sollten wir auf das „Zelt“ achten, das im hethitischen Bestattungsritual erwähnt wird. Das in den kreisförmigen Steinbauten des Südkaukasus beschriebene „Steinhaus“ und das Bestattungsritual in den hethitischen Texten mögen etwas gemeinsam haben, aber wir können es nicht mit dem „Zelt“ in Verbindung bringen. Wir können das „Steinhaus“ nicht mit dem „Zelt“ selbst gleichsetzen, da das „Steinhaus“ ein vorgefertigtes Steingebäude - Gruft - hätte sein sollen, während das Zelt speziell für das Ritual aufgebaut wurde. Wenn beispielsweise die Statue des Verstorbenen vom Streitwagen entfernt wird, wird sie in das Zelt gebracht und auf den silbernen Thron gestellt. Wenn es sich bei der Verstorbenen um eine Frau handelt, wird sie auf einen kleinen goldenen Stuhl ohne Rückenlehne gesetzt und es findet eine Mahlzeit statt. Die Anordnung der Statue des Verstorbenen im Zelt kommt im Ritual oft und an verschiedenen Tagen (8-9., 10.-11., 12.-13. Tage) vor. Wenn das Ritual beendet ist, wird das Zelt (offenbar aufgeteilt) ins Tor gebracht. Wir gehen davon aus, dass das Zelt wahrscheinlich zwischen dem Gruft und dem Opferplatz aufgestellt wurde (wo sie die Opfergaben verbrannten und auch die Asche/Leichenbrand verschiedener Opfergaben, auf dem offenen Boden abseits der Gruft, in dem es das Feld

gewesen sein muss brachten und warfen). Vermutlich sollte das Zelt ein symbolischer Ausdruck des weltlichen Lebens sein, ein vorübergehender Halt, und da die Statue des Verstorbenen speziell auf einem Thron/Stuhl platziert ist, könnte es sich sogar um eine Nachahmung eines Palastes/ Throns handeln.

Rituelle Prozessionsstraßen, die den „aufsteigenden Straßen" in der Nähe der ägyptischen Pyramiden ähneln, führten zu den Hügeln von Trialeti. Prozessionsstraßen finden wir auch in Ursa und Babylon.

Der rituelle Weg hatte die heilige Funktion, die Toten zu verbinden. Der rituelle Weg war auch für die virtuelle Prozession der Verstorbenen am Himmel in Richtung Sonne vorgesehen. Ritualpfade sind auch in der Nähe hethitischer Kapellen und Grabstätten bestätigt. Der heilige Weg führte zum Tempel in Bogazkoi. Die gepflasterten Straßen sind ein organischer Teil der Kurgans von Trialeti und scheinen mit dem Bestattungsritual in Zusammenhang zu stehen und für die Prozession genutzt zu werden, bei der der Verstorbene oder seine Asche in einem Karren zur „Bestattungshalle" gebracht werden. Solche Rituale sollten auch im hethitischen Bestattungsritual berücksichtigt werden, wo der Streitwagen, das Bild/die Statue des Verstorbenen, das Gruft und das Zelt erscheinen. Die Teilnahme des Streitwagens am Bestattungsritual war im Glauben der hethitischen und kaukasischen Völker, insbesondere in der Kurgan-Kultur, wichtig, da der Streitwagen (Karre) ein symbolischer Ausdruck des irdischen Lebens ist. Was auch das georgische Folklorematerial bestätigt: „*Ich fuhr mit dem Karren in den Himmel, er kam mit den Hügeln hinauf, treibt ihr mich mit dem Leben hierher, aber nach Himmelland mit Wiederauferstehung.*" Der Karren/Wagen trug einen Menschen in eine andere Welt, in die Geisterwelt.

Bei den Beerdigungs-, seelischer Reinigungs- und anderen Ritualen hatten Opfern eine besondere Bedeutung. Zum Beispiel: Lamm, Ziege, als Symbol der Reinheit und Unschuld, nur solche Opfer waren für die Götter akzeptabel. Das Opfer konnte auch unterschiedlicher Art sein, zum Beispiel: Getränk/Flüssigkeit: Wein (in verschiedenen Formen), Bier (in verschiedenen Formen), Öl (in verschiedenen Formen), Honig, „Tafluchi" (Getränk aus Honig), Milch; Tier/Vieh: Lamm, Schaf, Widder, Ziege, Lamm, Ziege, Welpe, Stier, /Rinderleber, verschiedene Teile vom Rind; verschiedene Geflügel, kleine Vögel; Verschiedene Getreidearten/Körner: Brot (verschiedene), Gerste, Emmer, Sorghum, Malz, Koriander, Sorghum (Wurzel), Rosinen usw.; Gemüsesuppe, Brei (z.B.: Gerste, Hafer); Milchprodukte: Käse, Butter; Obst, Rosinen; Silbermünze usw.

In der hethitischen Welt wurden neben den Toten auch die Überreste von Rindern, Schafen, Eseln und Pferden in den Gräbern gefunden. Dies bedeutete, dass sie im nächsten Leben vom König benötigt wurden und

die königlichen Wiesen mit Vieh versorgt werden mussten. Im hethitischen Bestattungsritual werden Stiere, Schafe, Pferde und Maultiere erwähnt. In den im Südkaukasus ausgegrabenen Gräbern wurden Überreste großer und kleiner Rinder, ganze Skelette von Schafen oder Ziegen gefunden. Insbesondere in den meisten Kurgan-Gräbern sind Opfergaben gut vertreten. In einem Teil der Ton- und Metallgefäße wurden Reste von Nahrungsmitteln (hauptsächlich Knochen) gefunden. Tierknochen wurden in ein großes, schwarz glänzendes, Gefäß mit zwei Griffen im V. Kurgan gelegt. Es scheint, dass dem Verstorbenen bereits zubereitetes Essen mitgegeben wurde. Die Reste der Mahlzeit äußern sich auch in großen Stücken von Opfertieren oder in der vollständigen Einbeziehung des Tieres, insbesondere wird die Opferung eines Tieres (hauptsächlich Ochse, Pferd, Schaf) bestätigt. Dies zeigt sich deutlich im hethitischen Bestattungsritual. Der Stier war im alten Anatolien ein Symbol des Lebens und der männlichen Fruchtbarkeit. Auch auf den Menhiren des Südkaukasus ist ein Opferstier abgebildet, der die männliche Gottheit der Fruchtbarkeit und Wiedergeburt verkörpert. Der Glaube an die heilige Kraft des Stierkults bildete sich in der alten Bevölkerung des Südkaukasus, der bis heute in der lokalen Bevölkerung überlebt hat.

Im hethitischen Bestattungsritual werden auch die geopferten Tierteile erwähnt (z. B.: Pferdekopf, Stierkopf, Vlies (Haut)). In den ausgegrabenen Hügeln im Südkaukasus wurden auch Köpfe und Gliedmaßen von geopferten Rindern und Bullen sowie Felle gefunden. Das Fell des Stiers war eine Nachahmung der langen Reise des Verstorbenen nach Himmelland, nachdem die Stiere geschlachtet und ihr Fleisch für das Begräbnisfest verwendet worden waren. Ein Teil des Fleisches wurde auch zu den Toten gebracht. Ebenso wird im hethitischen Bestattungsritual von Vlies gesprochen, das in die Gruft gebracht wird, es werden Ochsen getötet, die den Köchen gebracht werden. Sie geben den Toten Nahrung.

Wie bereits erwähnt, wird unter den im hethitischen Bestattungsritual geopferten Tieren auch ein Pferd (Pferdekopf) erwähnt. In verschiedenen Regionen Georgiens nahm das Pferd einen wichtigen Platz in den Bräuchen des Totenkults ein. Der Brauch, dem Verstorbenen ein Pferd zu opfern/zu weihen, war in verschiedenen Regionen Georgiens weit verbreitet.

In hethitischen Opfern Ritualen (Beerdigung, Bezug auf den Geist der Toten usw.) kommen ein Schaf, eine Ziege vor. Das Schaf gehört zu den Tieren, derer Abbildung die Menschen seit der Antike der Fähigkeit zuschrieben, sich vor bösen Geistern zu schützen. Vielleicht, weil das Schaf, normalerweise ein Opfertier, ein Lamm war. Wahrscheinlich repräsentierten im mythologischen Denken einer bestimmten archaischen Gesellschaft das Schaf (Widder) und die Ziege die Rolle eines Mittlers zwischen der Zwisch-

enwelt und der Unterwelt. Auf dem in Georgien gefundenen Grabhügel (Grab Nr. 13) sehen wir das Bestattungsritual auf einem Schaf, das mit der Führung des Verstorbenen durch den Himmelland zusammenhängen muss. Das Schaf wird die Person der Geschichte von einem Grab zum anderen getragen. Das Bestattungsritual für Schafe war mit Darstellungen der Reise der Seele des Verstorbenen nach Himmelland verbunden, wo das Schaf als Eskorte, als Führer fungierte und Himmelland und Erde verband. Der georgische mythologische Held, der in die Unterwelt ging - Jakhsar - kehrt auf die Erde zurück, nachdem er ein Schaf mit nur einem Teil - vier Hörnern und vier Ohren - geopfert hat. Ziegen spielen auch in Ritualen im Zusammenhang mit dem Totenkult sowie in Heilungsritualen eine Rolle.

Bei den Hethitern finden wir manchmal Opfertiere (Schwein, Hund, Welpe, Schlange, Esel, Kaninchen usw.), die nicht gegessen wurden, aber als Opfer erlaubt waren. Grundsätzlich ist ein solches Opfer mit den Gottheiten der Unterwelt verbunden. Vielleicht galten sie deshalb als unreine Tiere, da die Hethiter Hunde und Schweine als besonders unreine Tiere betrachteten. Sie konnten sich dem Tempel, den heiligen Stätten, den Heiligtümern und den Opfergaben für die Gottheiten nicht nähern. Das Berühren eines Schweins, eines Schweinsleders und das Essen von Schweinefleisch selbst im Traum machten einen Menschen unrein, und dann war es notwendig, das entsprechende Opferritual durchzuführen. Nach georgischem Glauben gelten Hunde und Schweine als unreine Lebewesen und werden auch heute noch immer gemeinsam in einem negativen Zusammenhang erwähnt.

In der hethitischen Tradition gab es auch die Tradition, das Schwein zu opfern (obwohl es in manchen Fällen als unreines Tier gilt). Interessant ist auch, dass beim Bestattungsritual am achten bis neunten Tag das sogenannte Ritual durchgeführt wurde. „Ein Schwein trägt Wasser“, wobei ein Schwein die Hauptrolle spielte. In der georgischen Tradition hatten Heiligabend und Weihnachten als Beginn des neuen Jahres eine große Bedeutung und waren voller magischer Ritualen, das darauf abzielte, böse Geister zu überwinden, Gesundheit, Wohlstand, Fruchtbarkeit usw. zu stärken. Bei diesen Ritualen nahm das Schwein als Opfergabe den Hauptplatz ein. In Kurgan VII. wurden an verschiedenen Stellen der Grabgrube Haufen fleischiger Teile kleiner und großer Rinder sowie Schweinekiefer gefunden. In Kurgan VIII. wurden auch Knochen von Ochsen, Schafen und Schweinen aufgezeichnet.

Interessant ist auch, dass in hethitischen Ritualen und Zaubersprüchen häufig das Drehen von Opfergaben, rituellen Gegenständen/Inventaren und das Winken an der Statue der Gottheit, an einer Person, an einem Kranken oder an einem Toten vorkommen. Man muss erwähnen, dass in georgischen Zaubersprüchen und Ritualen das Drehen ritueller Gegenstände verwendet

wurde, zum Beispiel: ein Messer mit schwarzem Griff an einer Person, die entweder krank, berechnet oder gefesselt war.

Wie bereits erwähnt, beim Opfern in Hethitern kommen auch Hunde und Welpen vor. In der georgischen Kulturtradition taucht das Symbol des Hundes und des dazugehörigen Wolfes in vielen Zusammenhängen auf. Z. B. auf den Totenbildern des Lifanali-Zyklus in Swanetien erscheinen ein Hund und eine Katze. Hunde (Windhund) sind manchmal Willensvollstrecker höherer Wesen, manchmal Helfer von Menschen in Not (sie meiden erwartete Gefahren, warnen). In # 2 Kurgan (Grabhügel) „Kozrebi" wurde neben Rinderknochen auch ein Hundeschädel gefunden.

Vögel spielten eine wichtige Rolle im hethitischen Bestattungsritual. Das Opfern von Vögeln (Verbrennen in Opfergruben) kommt in hethitischen Ritualen häufig vor. Anscheinend stellt der Vogel ein besonderes magisches Opfer für die „vorfahrenden" Gottheiten der Unterwelt dar. Vögel (Gans, Kranich, Eigentliche Störche usw.) wurden nach dem Glauben und den Vorstellungen der alten Menschen im Nahen Osten mit der Göttin der Liebe und des Krieges, des Todes und des Lebens in Verbindung gebracht. Die Bewohner der Bronzezeit des Südkaukasus müssen ähnliche mythologische Vorstellungen gehabt haben. Das Bild des Vogels auf Keramik aus der mittleren Bronzezeit im Südkaukasus wurde mit dem Ishtar-Shavushka-Kult oder seinem kaukasischen Äquivalent in Verbindung gebracht.

Es gab verschiedene Opferns Formen: um den Gottheiten zu dienen, zu kochen, zu verbrennen, zu zerstören, zu zerstückeln, einen Teil zu essen (z. B. Rinderfett), „bissen, anbissen" des Inneren (insbesondere der Leber) essen. Den georgischen Bewohner von Bergen zufolge galt jedes Unglück und jede Krankheit als Strafe der Gottheiten. Um ihre Herzen zu gewinnen, schlachteten sie daher Tiere (Schafe, Kälbchen, Stiere), opferten Kupfer, Silber, „weißes Geld", Felder usw. Sie brauten Bier und backten Brot. Sie zerschnitten auch das Opfertier, kochten es und aßen dann einen bestimmten Teil davon.

Bei den Hethitern waren die Eingänge zur Unterwelt Höhlen, Brunnen, Pfützen, künstlich gehauene Gruben, Löcher, Quellen, Brunne. In georgischen Legenden gibt es enge „Einfahrten", um in die Unterwelt zu gelangen. Opfer wurden oft in Gruben und Brunnen gebracht. Die Helden des georgischen Volksmärchens aus der Grube und den Brunnen in der Unterwelt. Bemerkenswert ist, dass in der Kapelle „Meli-Ghele" I in Georgien zwei mit heiliger Asche und verschiedenen Gegenständen gefüllte Gruben entdeckt wurden, darunter große mit heiliger Asche gefüllte Tongefäße. Möglicherweise wurden diese Gruben für ein Ritual zur Verbindung mit der chthonischen Welt genutzt. Einige der auf dem Ort ehemaliger Stadt Vani identifizierten Tempel stehen im Zusammenhang mit chthonischen

Wesen. Auf der unteren Terrasse von ehemaliger Stadt wurde eine Grube entdeckt, bei der es sich um einen monumentalen „Brunnen“ handelt. Die Länge des gegrabenen Brunnens beträgt heutzutage 21 M. Die gleiche Funktion sollte auch die monumentale Grube/Brunnen in „Sairkhe“ haben.

Interessant ist auch, dass beim Bestattungsritual die Statue des Verstorbenen auf den Schmirgelhaufen gelegt wird. Dies könnte ein symbolischer Ausdruck der Tatsache sein, dass, wenn die Saat aufgeht, auch neues Leben in anderem Land sprießen muss, das heißt, dass man in diesem anderen Land wiedergeboren wird. Daher wird der Tag, an dem die Seele den Körper verlässt, „Guten Tag“ genannt, das heißt, es ist der Tag der Wiedergeburt. Die Seele geht in die Ewigkeit über. Ich denke, in dieser Hinsicht gibt es eine interessante Ähnlichkeit mit der Tatsache, dass in den im Südkaukasus ausgegrabenen Gräbern Weizen- und Getreideköpfe miteinander verwoben sind. Das Verstreuen von Weizen- oder Getreidekörnern um den Verstorbenen ist mit einem bestimmten Ritual verbunden. In drei Gräbern hatten die Verstorbenen Feldblumen. Aus all dem geht hervor, dass der Sonnenkult bei den Hethitern einen sehr wichtigen Platz in den Bestattungsregel und -ritualen einnahm.

Aufgrund dieser interessanten Ähnlichkeiten können wir schließen, dass die hethitischen Bestattungsrituale, Darstellungen und Gewohnheiten unter dem Einfluss der Traditionen und Glaube-Darstellungen der mit dem Südkaukasus verbundenen Hattischen indigene Bevölkerung entstanden sein müssen.

გამოყენებული ლიტერატურა

აბაკელია, ნ., (2017). უძველესი კოსმოლოგიური კონცეპტები და არქაული რელიგიური სიმბოლოები ქართველთა კულტურულ მეხსიერებაში, თბილისი.

აბაკელია, ნ., (1997). სიმბოლო და რიტუალი ქართულ კულტურაში. თბილისი.

აბაკელია, ნ., (**1991**). გველი მითში, კულტსა და რიტუალში. კრ. „აია“. თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი.

ახუაშვილი, ნ., (2007). ხეთური დაკრძალვის რიტუალი და პარალელები ქართულ სამყაროსთან. „ასირიოლოგთა, ბიბლეისტთა და კავკასიოლოგთა საზოგადოების შრომები 3“. თბილისი. https://www.dzeglebi.ge/statiebi/etnografia/xeturi_dakrdzalvis_rituali.html (მოძიებულია: 4.12.2020).

ბალიაური, მ., მაკალათია, ნ., (**1940**). მიცვალებულის კულტი არხოტის თემში. მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის, III, თბილისი.

ბერიაშვილი, მ., (**1988**). მთა როგორც მითოსური წესრიგის დამყარების ფენომენი დააღმოსავლეთ საქართველოს ბრინჯაოს ხანის გორის ტიპის შესაბამისი ძეგლები. – გარეჯი. კახეთის არქეოლოგიური ექსპედიციის შრომები, VIII. თბილისი.

ბერიაშვილი, მ., (**1982**). დაკრძალვის რიტუალი ხეთებთან. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის „მოამბე“. XXXVI-B. მეცნიერება. თბილისი.

ბურდული, მ., (**2000**). ძველი ქართული მედიცინა არქეოლოგიური მასალის მიხედვით, შრომების კრებული, №2, ახალციხე. 117-123.

გიორგაძე, დ., (**1987**). დაკრძალვისა და გლოვის წესები საქართველოში (თუშ-ფშავ-ხევსურეთის ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით). თბილისი.

გობეჯიშვილი, გ., (**1981**). ბედენის გორასამარხების კულტურა. თბილისი.

გოგაძე, ე., (**1972**). თრიალეთის ყორღანული კულტურის პერიოდიზაცია და გენეზისი. თბილისი.

კიკნაძე, ზ., (**1979**). შუამდინარული მითოლოგია. თბილისი.

ლიჩელი, ვ., (2001). კოლხეთისა და იბერიის კულტურის საკითხები (ძვ.წ. IV-I საუკუნეებში). თბილისი. 40-43.

მახარაძე, ზ., (**1994**). ციხიაგორის მტკვარ-არაქსული ნამოსახლარი. თბილისი.

მინდაძე, ნ., (**1981**). ქართული ხალხური მედიცინა (აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელთა ეთნოგრაფიული მასალების მიხედვით), თბილისი.

ნარიმანიშვილი, გ., (**2009**). სიახლენი თრიალეთის კულტურაში. თბილისი.

ნარიმანიშვილი, დ., (**2015**). მითო-რელიგიური მსოფლმხედველობა შუა ბრინჯაოს ხანის ცენტრალურ სამხრეთ კავკასიაში. (დისერტაცია). თბილისი.

ტატიშვილი, ი., (**2017**). ქართულ-ხეთური ლექსიკონი. თბილისი.

ტატიშვილი, ი., (**2013**). ხეთურ-ქართული ლექსიკონი. ნაკვეთი 9: შუმეროგრამები. თბილისი.

ტატიშვილი, ი., (**2012**). ხეთურ-ქართული ლექსიკონი. ნაკვეთი 7: თ. „ლოგოსი“. თბილისი.

ტატიშვილი, ი., (**2005**). ხეთების რელიგიური რწმენა-წარმოდგენები საიქიო ცხოვრებაზე. ვერა ბარდაველიძისადმი მიძღვნილი კრებული. თბილისი. 256-262.

ფირცხელანი, დ., (**2005**). მიცვალებულის კულტთან დაკავშირებული ერთი თავისებურება სოფ. ლატალში. ქართველური მემკვიდრეობა, №9. 357-361.

ფიცხელაური, კ., (**1973**). აღმოსავლეთ საქართველოს ტომთა ისტორიის ძირითადი პრობლემები (ძვწ. XV-VIIს.ს.). თბილისი.

შანშაშვილი, ნ., ნარიმანიშვილი, გ., (**2020**). ყოველდღიური ცხოვრება ძვ.წ. II ათასწლეულის შუა ხანების და მეორე ნახევრის თრიალეთში (სამხრეთ კავკასია). „ქრონოსი“, ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტიტუტი, 1, თბილისი. 235-257.

შანშაშვილი, ნ., ნარიმანიშვილი, გ., (**2015**). ქალის ჰორელიეფი მელიღელეს სამლოცველოდან (იშთარი, ანათი, თუ კირკე). ტრადიციული რელიგიური სისტემა და თანამედროვეობა. თბილისი. 206-220.

შანშაშვილი, ნ., ნარიმანიშვილი, გ., (**1989**). მიცვალებულის კულტთან დაკავშირებული ერთი რიტუალის სემანტიკა. ძეგლის მეგობარი, 1. თბილისი. 56-62.

ჩარექიშვილი, ნ., (**2002**). წარმოდგენები ქვესკნელსა და საიქიო ცხოვრებაზე ხეთებთან. აღმოსავლეთი. №2. თბილისი.

ცანავა, ა., (**1992**). ქართული მითოლოგია. თბილისი.

ხაზარაძე, ნ., (**2002**). ძველანატოლიურ სამყაროსთან ქართველთა ეთნოკულტურული ურთიერთობის ისტორიიდან, ქართველური მემკვიდრეობა VI, თბილისი.

ხოსიტაშვილი, ს., (**1983**). ქორწინებისა და მიცვალებულის დაკრძალვის წესი სამცხე-ჯავახეთში. თბილისი.

ჯაფარიძე, ო., (**1969**). არქეოლოგიური გათხრები თრიალეთში. თბილისი.

Дедабришвили, Ш., (1979). Курганы Алазанской долины. Тбилиси.

Калантарян, А., Пилипосян, А., Мелконян, У., (2004). Среднебронзовое погребение № 30 Ошакана. Международная научная конференция «Археология, Этнология, Фольклористика Кавказа». Тбилиси.

Куфтин, Б., (1941). Археологические раскопки в Триалети. Тбилиси.

Маккуин, Дж. Г., (1983). Хетты и их современники в Малой Азии. Москва.

Симонян, А., (1984). Два погребения эпохи средней бронзы могильника Верин Навер. - Советская археология № 3.

Элиаде, М., (2000). Трактат по истории религий. Том I. Санкт-Петербург.

Юнг, К.Г., (2003). Mysterium Coniunctionis (Таинство воссоединения). Минск.

Alster, B., (1980). Death in Mesopotamia, papers read at the XXVIe Rencontre Assyriologique Internationale (Mesopotamia 8), Kopenhagen.

Archi, A., (2008). The Soulhas to Leave the Land of the Living. JANER 7. Leiden.

Bittel, K., Herre W., Otten H., Röhrs M., Schaueble J. (u.a.), (1958). Die hethitischen Grabfunde von Osmankayasi (=Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft, 71). Berlin.

Brentjes, B., (1999). Das Bestattungsritual der Hethiter - ein Erbe aus den eurasischen Steppen? Altorientalische Forschungen. 26, 1, 58-76.

Bryce, T.R., (2002). Life and Society in the Hittite World. Oxford.

Christmann-Franck, L., (1971). 'Le rituel des funérailles royales hittites', RHA 29. 61-111.

Cognetti, Ch., (2021). Totenkult und Ahnenverehrung im hethitischen Anatolien. (Vorstellungen, Rituale und Institutionen). Heft 32. Heidelberg.

Ebeling, E., (1931). Tod und Leben nach den Vorstellungen der Babylonier, Berlin _ Leipzig.

Eliade, M., (1954). Cosmos and History: The Myth of the Eternal Return. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Gräslund, A.S., (2001). Living with the Dead. Reflections on Food offering on Graves. M. Stausberg (Hrsg.), Kontinuität und Brüche in der Religionsgeschichte, Festschrift für Anders Hultgard zu seinem 65. Geburtstag am 23.12.2001 (RGA-E Band 31). Berlin _ New York.

Groddek, D., (2001). Mausoleum ($É.NA_4$) und Totentempel (*Éḫištā*) im Hethitischen. UF 33. 213-218.

Gurney, O., (1966). The Hittites. 164-170.

Haas, V., (2011). Die Hethiter. In Religionen des Alten Orients, vol. 1: Hethiter und Iran. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

Haas, V., (2010). Die linke Seite im Hethitischen. Orientalia. NOVA SERIES, Vol. 79, No. 2, Studi di Ittitologia in onore de Alfonso Archi. 164-170.

Haas, V., (2003). Materia Magica et Medica Hethitica. Ein Beitrag zur Heilkunde im Alten Orient. Volumen I, II. Berlin. New York.

Haas, V., (1995). Death and Afterlife in Hittite Thought. In: Jack M. Sasson (Hrsg.), Civilization of the Ancient Near East. 2023-2027.

Haas, V., (1994). Geschichte der hethitischen Religion. Handbuch der Orientalistik 1/15. Brill.

Haas, V., (1976). Die Unterwelts- und Jenseitsvorstellungen im hethitischen Kleinasien. Orientalia 45/ 1-2.

Hoffner, H.A., (1988). A Scene in the Realm of the Dead. A Scientific Humanist. Studies in Memory of Abraham Sachs. Philadelphia. 191_199.

Kammenhuber, A., (1965). Die hethitischen Vorstellungen von Seele und Leib, Herz undLeibesinneren, Kopf und Person. 2. Teil, ZA 57. 177-222.

Kammenhuber, A., (1964). Die hethitischen Vorstellungen von Seele und Leib, Herz und Leibesinnerem, Kopf und Person I. ZA 56 (NF 22). 150-212.

Kapeluś, M., (2010). Good death, bad death on the Hittite attitude towards death. Acts of the VIIth International Congress of Hittitology. Volume I. 431-439.

Kapeluś, M., (2008). Some remarks on Hittite royal funerary ritual sallis wastais (Texts from Building A on Büyükkale). Studi micenei ed egeo-anatolici (SMEA), Vol. 50, Nº 1, Warsaw. 449-456.

Kassian, A., Korolëv, A., Sidelt'sev, A., (2002). Hittite Funerary Ritual: šalliš waštaiš. AOAT 288, Münster.

Katz, D., (2003). The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources, Bethesda.

Klengel, E., (1970). Die Hethiter. München. 155-164.

Kramer, S.N., (1960). Death and Nether World according to the Sumerian Literary Texts. Iraq 22.

Mellaart, J., (1963). Excavation at Çatal Hüyük, 1962: Second Preliminary Report. Anatolian Studies, Vol. 13, 43-103.

Narimanishvili, G., Shanshashvili, N., Narimanishvili, D., (2018). Die Trialeti-Kultur-Das Leben, der Tod und die Prozessionsstraßen in die Ewigkeit. Gold & Wein. Georgiens älteste Schätze. Archäologisches Museum Frankfurt. 203-360.

Neve, P., (1993). Hattusa - Stadt der Gotter und Tempel. Mainz am Rhein.

Otten, H., (1962). Zu den hethitischen Totenritualen, OLZ 7. 230_234.

Otten, H., (1959). Eine Lieferungsliste zum Totenritual der hethitischen Könige. Die Welt des Orients (WdO). Bd. 2, H. 5/6. 477-479

Otten, H., (1958a). Hethitische Totenrituale. Akademie-Verlag. Berlin.

Otten, H., (1958b). Bestattungssitten und Jenseitsvorstellungen nach den hethitischen Texten - In: Bittel, K. (u.a.): Die hethitischen Grabfunde von Osmankayasi (= Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gsellschaft, 71). Berlin.

Otten, H., (1959). Eine Lieferungsliste zum Totenritual der hethitischen Könige. Die Welt des Orients. Bd. 2, H. 5/62. 477-479.

Otten, H., (1940). Ein Totenritual hethitischer Könige _ In: MDOG (Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft) 78. 3-11

Otten, H., Souček V., (1969). Ein althethitisches Ritual für das Königspaar. Studien zu den Boğazköy-Texten, Heft 8. Wiesbaden.

Otten, H., (1981). Die Apologie Hattusilis III. StBoT 24, Wiesbaden. 26-27.

Rosenkranz, B. (1973). Kultisches Trinken und Essen bei den Hethitern. In: E. Neu - C. Rüster (Hrsg.), Documentum Asiae Minoris Antiquae. Festschrift für Heinrich Otten zum 75. Geburtstag, Wiesbaden,

Rutherford, I., (2007). Achilles and the Sallis Wastais Ritual: Performing Death in Greece and Anatolia. Chicago. 223-236.

Seeher, J., (2015). Wo sind die Toten der Hethiter? Überlegungen zum Fehlen von spätbronzezeitlichen Bestattungsplätzen in Zentralanatolien, in: A. Müller-Karpe - E. Rieken - W. Sommerfeld, Saeculum:

Gedenkschrift für Heinrich Otten anlässlich seines 100. Geburtstags, StBo-T 58. Wiesbaden. 229-238.

Seeher, J., (1993). Körperbestattung und Kremation _ ein Gegensatz? In: Istanbuler Mitteilungen 43, 219_26.

Tischler, J., (2008). Hethitisches Handwörterbuch. Mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen. 2., erweiterte und verbesserte Auflage.

van den Hout, Th. P. J., (1995). An Image of the Dead? Some Remarks on the Second Day of the Hittite Royal Funerary Ritual, in O. Carruba-C. Mora-M. Giorgieri (a cura di), Atti del II Congresso Internazionale di Hittitologia, Pavia 28 giugno _ 2 luglio 1993, Pavia, 195-211.

van den Hout, Th. P. J., (1994). Death as a Privilege: The Hittite Royal Funerary Ritual. In Hidden Futures: Death and Immortality in Ancient Egypt, Anatolia, the Classical, Biblical and Arabic- Islamic World, edited by J. M. Bremer, T. P. J. van den Hout, and R. Peters. 37-76. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Wilhelm, G., (2014). Unterwelt. Unterweltsgottheiten. RlA. Band 14. 3/4, 345-348.

ომარ ბეგოიძე
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მეცნიერებათა და ხელოვნების ფაკულტეტის
ისტორიის სადოქტორო აკადემიური პროგრამის დოქტორანტი

დვალეთის ქართველური ონომასტიკა ზოგიერთი გვარსახელის გეოგრაფიული ლოკალიზაციისთვის

ონომასტიკა, რომელიც სწავლობს საკუთარ სახელებს, ფორმალურად ენათმეცნიერებას მიეკუთვნება, თუმცა ინტერდისციპლინარულ გარემოში ის შეიძლება განვიხილოთ როგორც ისტორიის, გეოგრაფიის და სხვა მეცნიერებების მხარდამჭერი დარგი. ონომასტიკა ინახავს ინფორმაციას გარკვეულ ტერიტორიაზე მიმდინარე ისტორიული, ეთნოკულტურული, სოციალურ-ეკონომიკური, ბუნებრივი და სხვა პროცესების შესახებ. ონომასტიკის ძირითადი შემადგენელი ნაწილებია ტოპონიმიკა, რომელიც იკვლევს გეოგრაფიული ობიექტების სახელებს, და ანთროპონიმიკა, რომელიც შეისწავლის ადამიანის საკუთარ სახელებს (პირსახელი, გვარსახელი). გვარების და მათთან დაკავშირებული გვარსახელების შექმნასთან და განვითარებასთან დაკავშირებული პროცესების კვლევა იძლევა მნიშვნელოვან ინფორმაციას ერის ეთნოგენეზის, ისტორიის, კულტურისა და ტრადიციების შესახებ.

გვარის ჩამოყალიბება და მისთვის მემკვიდრეობითი სახელის მინიჭება ოსებში დიდწილად განპირობებული იყო საზოგადოებაში მიმდინარე სოციალური პროცესებით. გვარები პირველად ყალიბდებოდა მმართველ ელიტაში (თავადაზნაურობა), ხოლო შემდგომ უფრო დაბალ სოციალურ კლასებში (მოვაჭრეები, გლეხები, ხელოსნები). ოსი მეცნიერების ნაწილი ვარაუდობს, რომ გვარსახელები მასიურად ჩნდება ოს წარჩინებულთა ოჯახებში XVII საუკუნის ბოლოს – XVIII საუკუნის დასაწყისში, ხოლო გლეხებმა გვარსახელები მიიღეს მხოლოდ XIX საუკუნის დასაწყისში, რაც განპირობებული იყო რუსეთის იმპერიის ადმინისტრაციული მართვის მოთხოვნებით [Икаева 2014]. ქართული ისტორიული წყაროების და ქართველი ავტორების ნაშრომების საფუძველზე, ზოგიერთი ოსი მკვლევარი ფიქრობს, რომ პირველად ოსური სამეფო და წარჩინებულთა გვარსახელები წარმოიქმნა XII-XIII საუკუნეებში [Икаева 2014]. მნიშვნელოვან წყაროს ოს წარჩინებულთა გვარების შესახებ წარმოადგენს XVIII საუკუნის ვახუშტი ბაგრატიონის „გეოგრაფია“, რომლის მიხედვით „გვარნი ოვსთანი ესენი არიან: **ბასიანი, ბადელიძე, ჩერქესიძე, თაგაური, ქურთაული, სიდამონი, ჭახელიძე**“ [ვახუშტი 1997, 108]. როგორც ვხედავთ,

ჩამოთვლილი გვარები იწარმოებოდა ქართული ფორმანტებით **-ან-, ძე, -ურ-, -ულ-, -ონ-**, ხოლო **ბადელიძე** სავარაუდოდ ორმაგი სუფიქსაციით ჩამოყალიბდა: წარმომავლობის სუფიქსი **-ელ-** და **-ძე-** [ჯაფარიძე 2010, 486]. თანამედროვე ოსური გვარსახელები ფორმდება სუფიქსით **-თ-** და ბოლოსართით **-ӕ**, რაც მათ მრავლობით რიცხვში წარმოადგენს, მაგალითად გვარი **გოძი-თ-ӕ** „**გოძიევები**“, **დუდარა-თ-ӕ** „**დუდაროვები**“. გვარის წარმომადგენლის აღსანიშნავად, **-თ-** სუფიქსს ერთვის ბოლოსართი **-ჲ** (**გოძი-თ-ჲ**, **დუდარა-თ-ჲ**), თუმცა ძველად ოსურ გვარსახელებს აწარმოებდნენ სუფიქსები **-ან-, -ონ-**, რომლებიც დღეს, როგორც წესი, გვარის მდედრობითი სქესის წარმომადგენლის აღმნიშვნელია, მაგალითად **გოძიან „გოძიევი“, დუდარონ „დუდაროვი“** [Гаглойти 2007, 20].

ოსური გვარსახელების დიდი უმრავლესობა, წარმოქმნილია გვარის ფუძემდებლის სახელიდან, ანუ ეპონიმურია. ოსური ანთროპონიმიკონი გამოირჩევა მრავალფეროვნებით და მასში აღინიშნება სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების გავლენა. ანთროპონიმების დიდ ფენას წარმოადგენენ ირანული და თურქული წარმოშობის ოსური პირსახელები, რასაც უკავშირდება ოსების ეთნოგენეზისის ალანურ ეტაპს, თუმცა ოსურ ანთროპონიმიკონზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენდნენ კავკასიური ეთნოსები, განსაკუთრებით ადიღები (ყაბარდოელები) და ქართველები [Икаева 2014; Калоев 1999, 220]. ამრიგად, ოსური ანთროპონიმიკონის მნიშვნელოვან შრეს შეადგენენ ქართველური ან ქართველების გავლენით დამკვიდრებული ევროპული და აღმოსავლური პირსახელები და მეტსახელები.

ქართველური ანთროპონიმი ოსურ გვარსახელში ერთმნიშვნელოვნად არ მიუთითებს მის ქართულ ფესვებზე. ქართული ანთროპონიმისგან შესაძლოა დამოუკიდებლად წარმოქმნილიყო ქართული გვარსახელის მსგავსი ფუძის მქონე ოსური გვარსახელი.

წერილობითი წყაროები (მატიანები, დავთრები, აღწერები, სამართლის ძეგლები და სხვა), ქართულ ეთნოგრაფიულ მასალასთან ერთობლიობაში, იძლევა გაოსებული ქართული გვარების დადგენის საშუალებას. მაგალითად, 1886 წლის აღწერაში ჩამოთვლილია თრუსოს ხეობის გვარები, რომლებიც გაფორმებულია რუსული სუფიქსებით **-ев / -ов : Гудиев (გუდიევი)**, **Бибилов (ბიბილოვი)**, **Арджинов (არჯინოვი)** და სხვა, თუმცა იქვე ყველა გვარს გრაფაში народность (ეროვნება) უწერიათ грузин (ქართველი) [თოფჩიშვილი 2005, 51]. აღნიშნული მონაცემები ადასტურებენ, რომ ეს გვარები გაოსებულ თრუსოელ ქართველებს

წარმოადგენს (**გუდიაური/გუდიაშვილი, ბიბილური, არჯინაული**). ქართული წარმოშობის ოსური გვარების შესახებ ეთნოგრაფიული მონაცემები მოიპოვება ოსი მეცნიერების ნაშრომებში, თუმცა თანამედროვე კონიუნქტურის გათვალისწინებით ოსეთში შეინიშნება მცდელობები დაიფაროს ზოგიერთი გვარის ქართული ფესვები, მაგალითად, ქართული წარმომავლობის ნაცვლად მითითებულია, რომ გვარის წინაპარი ჩრდილოეთ ოსეთში მოვიდა „სამხრეთ ოსეთიდან“, მაღრან-დვალეთიდან, კუდაროდან ან ქსნის ხეობიდან, რომლებსაც ოსი მეცნიერები მცდარად თვლიან ოსების განსახლების ისტორიულ არეალებად.

ოსი მეცნიერი ზ. გაგლოითი აღნიშნავს, რომ ქართველებთან ხანგრძლივი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობების შედეგად ოსებმა, განსაკუთრებით „სამხრეთ ოსეთში“, გვარსახელებზე დაირთვეს ქართული ფორმანტები **-შვილი, -ძე** და **-ური**. მეცნიერის ცნობით, დვალეთელ ოსებში განსაკუთრებით გავრცელებული იყო სუფიქსი **-ური** [Гаглойти 2007, 21]. ეს ბუნებრივია, რადგან ამ კუთხის ძირძველ მოსახლეობას დვალების ქართველური ტომი წარმოადგენდა, რომელთა გვარსახელები ისევე იწარმოებოდა როგორც აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელებში. XVII-XVIII საუკუნეებში გაოსებულ დვალთა ოცამდე გვარსახელის უმრავლესობა სწორედ **-ურ-**/**-ულ-** ფორმანტით იყო ნაწარმოები (**თვაური, ბაგაური, გუდიაური, გერგაული** და სხვა) [თოფჩიშვილი 2010, 184]. შემდეგ, გვარების გაოსების პროცესში, გვარსახელის ფუძეს დაერთო ოსური ფორმანტი **-თᲐ, (გუდია-თᲐ, ბაგა-თᲐ),** ხოლო რუსეთის იმპერიის ადმინისტრაციულ დოკუმენტებში ოსური გვარსახელები ფორმდებოდა რუსული ფორმანტით **-ევ** / **-ოვ** (Гуди-ев, Бага-ев).

ქართველური წარმოშობის ოსური პირსახელების კონცენტრაცია განსაკუთრებით შესამჩნევი იყო დვალეთელ ოსებში. XIX საუკუნის აღწერებით იქაურ ოსებში ჯერ კიდევ მასიურად გამოიყენებოდა მათ მიერ ასიმილირებული დვალების ზანური წარმოშობის პირსახელები (**ჩიჩო, ბახა, ხუჭა, დოჩი, ჯახი** და სხვა). ანთროპონიმიკული მონაცემებით შესაძლოა გამყარდეს სხვა სამეცნიერო მასალის საფუძველზე ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზა დვალების ქართველური წარმოშობის შესახებ [თოფჩიშვილი 2010, 180-187; თოფჩიშვილი 2021ა, 141]. ონომასტიკის მნიშვნელობაზე დვალთა წარმოშობის კვლევაში მიუთითებდა ვ. გამრეკელი. ქართველი მეცნიერი დვალებს ვაინახებად მიიჩნევდა, თუმცა შემდგომ, მან წარმოთქვა მოსაზრება დვალთა ზანური წარმოშობის შესახებ, რასაც ონომასტიკური მონაცემებით გამყარებას ცდილობდა. გამრეკელი აღნიშნავდა, რომ

დვალეთის მსგავსი ტოპონიმები დასავლეთ საქართველოშიც ფიქსირდება [გამრეკელი 1958, 67]. მოსახლეობის აღწერებისა და სხვა წერილობითი წყაროების გარდა, დვალეთში ქართველური, ანთროპონიმების ძველად მასიურ გავრცელებას ადასტურებს ტოპონიმიკა, სადაც გვხვდება შემდეგი ქართველური ანთროპონიმები: **ბაღუ, ბებე, ბერი/ბერო, ბიბო, ბოთი, ბოი, ბუბა, ბუძი, გაგი, გაკა, გოკო, გუგუ, გუწუ, დორე, ზალო, თიბა, თებე, თოთი/თოთო, თოი, ლაკო, მარღი, ნანი, სალუა (შალვა), სასი (შაში), სინო, სიუა (შიო), სუსა (შუშა), ქალო, ქოთო, ქორა, ძოწი, წურა, ხელა, ხოზი, ხუტა, ხუტინა, ხუჭილა, ხუწუ/ხუჭუ**.

ანთროპონიმების ურთიერთსესხება მოსაზღვრე ეთნოსებს შორის მსოფლიოში გავრცელებული მოვლენაა, თუმცა, დვალეთში XIX საუკუნემდე ქართველური პირსახელების განსაკუთრებულად დიდი კონცენტრაცია და მათი სიმრავლე ტოპონიმიკაში, გვაძლევს საფუძველს ვივარაუდოთ, რომ ამ ტერიტორიაზე ძველად ცხოვრობდა ქართველურ ენაზე მოსაუბრე ეთნოსი, რომელიც შეერია მოსულ ირანულენოვან ელემენტს. მიგრაციული პროცესების გარკვეულ პერიოდში დვალეთის მოსახლეობა სავარაუდოდ ორენოვანი (ქართულ-ოსური) იყო. ვ. აბაევის მოსაზრებით, კავკასიურ ენებზე (ვაინახური, ქართველური და სხვ.) მოსაუბრე ტომები დახვდნენ კავკასიონის მთებში მიგრირებულ ალანებს და მათი თანაცხოვრების და ურთიერთშეღწევის პროცესი ხანგრძლივი იყო, შესაბამისად, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მოსახლეობა ორენოვანი (ირანულ-კავკასიური) იყო, სანამ საბოლოოდ არ ჩამოყალიბდა ოსი ეთნოსი და ოსური ენა [Абаев 1949, 75-80]. იგივე მოსაზრებას იზიარებდა ე. კუზნეცოვი, ხოლო ვ.გამრეკელის აზრით, ოსური ენისთვის სუბსტრატი გახდა დვალური და მისი მონათესავე ენები [Кузнецов 1984, 184; გამრეკელი 1961, 139]. დვალეთში ოსური გვართა უმრავლესობა მიგრირებულია ოსეთის სხვა ხეობებიდან XVI-XVIII საუკუნეებში, რასაც ოსი და რუსი მკვლევარები აღნიშნავდნენ ეთნოგრაფიული მასალების საფუძველზე [თოფჩიშვილი 2021ა, 185-186]. ინფორმაციას გვარების მიგრაციის შესახებ დღემდე ინახავს ოსური საგვარეულო თქმულებები. შესაბამისად, როდესაც გადმოცემაში ისტორიულ დვალეთში და დვალების განსახლების სხვა ტერიტორიებზე (მაღრან დვალეთი, თრუსო) მცხოვრები გვარი გადმოცემებში იხსენიება როგორც ძირძველი მკვიდრი, ჩნდება საფუძვლიანი ვარაუდი გვარის დვალურ წარმოშობაზე.

ამჟამინდელი ჩრდილოეთ ოსეთის, მათ შორის დვალეთის, ქართულფუძიანი გვარსახელების გეოგრაფიული ლოკალიზაციის შესახებ მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევიან ტოპონიმები, რომლებიც აღწერილია ოსი მეცნიერის, ანასტასია

ცაგაევას, ნაშრომში [Цагаева, 1975]. გვარსახელი ტოპონიმში შეიძლება მიუთითებდეს გვარის საცხოვრებელ არეალზე, გეოგრაფიული ობიექტის კონკრეტული გვარისადმი კუთვნილებაზე, საგვარეულო სალოცავზე და ა.შ. შესაბამისად, ტოპონიმიკა გვეხმარება გვარების წარმოშობის, მათი წეს-ჩვეულებების, სამეურნეო ცხოვრების და განსახლების ტერიტორიის დადგენის პროცესში. ნებისმიერი ეთნოსის განვითარება დაკავშირებულია ახალი გვარების გაჩენასთან, რაც გამოწვეული იყო ძირითადად სოციალ-ეკონომიკურ პროცესებით (გვარის გაყოფა, მიგრაცია და სხვ.). სამწუხაროდ, ასევე ხდებოდა გვარების გაქრობა, გადაშენება, სხვადასხვა მიზეზების გამო (ომი, ეპიდემია, ბუნებრივი კატასტროფა და სხვ.). მსგავსი პროცესები ვითარდებოდა ოსებშიც, რაც პოვებდა ასახვას ეთნოგრაფიულ მონაცემებში და აღიბეჭდა ტოპონიმიკაში. ამრიგად, ჩრდილოეთ ოსეთის ტოპონიმიკამ შემოინახა ინფორმაცია ზოგიერთი, მათ შორის ქართულფუძიანი, გვარსახელის შესახებ, რომლებიც აღარ არსებობენ, რაც დასტურდება თანამედროვე ოსური გვარების ჩამონათვალით (2012 წლის 31 ოქტომბერს ე.წ. სამხრეთ ოსეთში მიღებული „კანონი ოსური გვარსახელების შესახებ“). ის ფაქტი, რომ ტოპონიმიკაში ნამდვილად გვარსახელები ფიგურირებს, დასტურდება ტოპონიმების კომპონენტების სტრუქტურით: პირსახელი + გვარსახელის მაწარმოებელი მრავლობითი რიცხვის ფორმანტი **-თ-** ან ფორმანტები **-ან/-ონ** + ბოლოსართი (**-ჲ** ან **-ჷ**), მაგალითად, **ცოფან-თ-ჷ სუადონ** „ცოფანის გვარის წყარო“. ანთროპონიმების და ტოპონიმების ეტიმოლოგიის კვლევის პროცესში, მნიშვნელოვანია ფონეტიკური პროცესების გათვალისწინება, რომლებიც ახასიათებს სხვადასხვა ენების ურთიერთკავშირს. ოსური ენის ქართველურ ლექსიკაში ფონეტიკური ტრანსფორმაციების კანონზომიერება განმარტებულია ვასო აბაევის და მზია ადრონიკაშვილის ნაშრომებში [Абаев 1949, 291-308; ანდრონიკაშვილი 1984, 30-41].

დვალეთის სოფელ **ნარის** აღმოსავლეთით ნასოფლარია **ბაბიათ**. პირსახელი **ბაბი** დასტურდება სვანურ ონომასტიკონში [თოფჩიშვილი 2010, 209]. საქართველოში ფიქსირდება გვარსახელი **ბაბიაშვილი**. XIII-XVI საუკუნეების სვანეთის საბუთებში ფიგურირებს გვარი **ბაბიანი** [ინგოროყვა 1941, 153]. საყურადღებოა, რომ მოხევე **ტუჩაშვილების** ადრინდელი გვარი იყო **ბაბეური/ბაბიაური/ბაბაშვილი** და ისინი ხევში თრუსოდან იყვნენ გადასულები, რაც მათ დვალურ ფესვებზე მიუთითებს. აღსანიშნავია, რომ 1774 წლის არაგვის ხეობის აღწერაში მოიხსენიებიან მნაველი (თრუსოს და ხევის მიჯნა) **ბაბეურები** და

მათი ნათესავები, ხევის სოფელ ხურთისში მცხოვრები **ბაბიაურები** [თაყაიშვილი 1907, 421, 426]. ამრიგად, **ბაბიაურების** ფუძე სოფელი სწორედ დვალეთის **ბაბიათი** იყო. საინტერესოა, რომ 1543 წლის საბუთში მოიხსენიება ნასოფლარი **ბაბია** თრიალეთში [დოლიძე 1972, 34]. ოსურ ონომასტიკონში ფიქსირდება გვარი **ბაბითჲ/ბაბიათჲ** (**ბაბიევი**). **ბაბიევები** უთუოდ აგრეთვე დვალი **ბაბიაურების** შთამომავლები არიან

დვალეთის სოფელ თიბთან მდებარეობს მდელო **ბაღუჷთჷ უჷჳგრდჳნ** [Цагаева 1975, 224]. ა. ცაგაევა განმარტავს ტოპონიმს როგორც „ბაღუს გვარის მდელო“. ოსი მეცნიერი ტოპონიმში გამოყოფს საკუთარ სახელს **ბაღუ**. სახელი ქართველური წარმოშობის უნდა იყოს. მეგრულად **ბაღუ** „ბეღელის“, ხოლო **ბაღჷ** „სარიტუალო ქოხის“ აღმნიშვნელია. სახელი **ბაღუ** მეგრულ-ლაზურ ანთროპონიმიკონში რომ არსებობდა, დასტურდება ძველი ლაზური გვარით **ბაღუაში/ბაღვაში** (**ბაღუა** + ნათესაობითი ბრუნვის სუფიქსი **-შ-ი**). აგრეთვე სამეგრელოში გვხვდება გვარი **ბაღუშვილი**. ამჟამად გვარი **ბაღუჷთჳ** არ არსებობს. ტოპონიმური მონაცემების საფუძველზე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ დვალთა „ბაღუს გვარის“ წარმომადგენლები ცხოვრობდნენ სოფელ თიბში, თუმცა გაურკვეველი მიზეზების გამო ამ გვარსახელმა შეწყვიტა არსებობა.

ერთერთ ხეობას დვალეთში, რომელიც იწყება სოფელ ზღილიდან და გრძელდება ზრუგის (ზროგოს) მყინვარამდე, ეწოდება **ბებეთჷ ქომ** „ბებეს გვარის ხეობა“ [Цагаева, 1975, 196]. ა. ცაგაევას ცნობით ხეობა ფართო საძოვრებით გამოირჩევა. ტოპონიმის პირველ კომპონენტში გვარსახელია **ბებეთჳ** ოსური ენის ნათესაობით ბრუნვაში. გვარსახელის ფუძეს წარმოდგენს პირსახელი **ბებე**, რომელიც XIII საუკუნის სვანეთის მატიანეში იხსენიება და XVIII საუკუნის არაგვის ხეობის (მთიულეთი) აღწერაში ფიქსირდება [ინგოროყვა 1941, 135, 138; თაყაიშვილი 1907, 431]. სვანურში სიტყვა **ბებე** იხმარებოდა ნადირის მნიშვნელობით, ბავშვების შესაშინებლად (შდრ. სათიბი **ბებე** სვანეთის სოფ. ჭელირთან) [ჭკადუა 2011, 35]. გვარი **ბებეთჳ** თანამედროვე ოსურ ონომასტიკონში არ იძებნება, თუმცა ტოპონიმიკა გვაძლევს საფუძველს ვივარაუდოთ, რომ მისი წარმომადგენლები როდესღაც დვალეთის სოფელ ზღილის ბინადრები იყვნენ და საძოვრებს ფლობდნენ.

დვალეთის სოფელ თიბთან მდელოა **ბობოთჷ ხარისთჳ** „ბობოს გვარის ტირიფები“ [Цагаева 1975, 226]. ტოპონიმში წარმოდგენილია გვარსახელი **ბობოთჳ** ოსური ენის ნათესაობით ბრუნვაში. გვარის ფუძემდებლის სახელი **ბობო** სავარაუდოდ კიდევ ერთ

ტოპონიმშია, რომელიც სოფელ თიბთან გვერდით მდებარე სოფელ სატათთან ფიქსირდება: **ბობოჲჳ სუადონ** „ბობოს წყარო“ [Цагаева 1975, 208]. ტოპონიმებში ქართული ანთროპონიმია **ბობო**, რომელიც დასტურდება XII-XIII საუკუნეების ტბეთის სულთა მატიანეში მოხსენიებულ გვარში **ბობოსძე** [ენუქიძე 1977, 1988]. აღსანიშნავია, რომ იმერეთში სოფელია სახელწოდებით **ბობოთი**, რომელიც ეპონიმური ტიპის ტოპონიმს წარმოადგენს. ამრიგად, ტოპონიმიკური მასალის გათვალისწინებით, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ დვალური გვარი **ბობოთჱ** ცხოვრობდა სოფ. თიბში, თუმცა დღესდღეობით ოსეთში მსგავსი გვარი არ ფიქსირდება.

დვალეთის ტაბაღაუს (ტაპანყაუ) ხეობაში საძოვარი და მდელოა სახელწოდებით **ბოითჲ ჭჱთჱნ** „ბოის გვარის ვაკე“ (Цагаева 1975, 226). გვარსახელის **ბოითჱ** ფუძეა მეგრული ანთროპონიმი ბოია, რომელიც ფიქსირდება 1790 წლის დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთში (**ჩაბაყუა ბოია**) [კაკაბაძე 1921, 126]. **ბოი** მეგრულში ადამიანისადმი მიმართვის გამომხატველია, ქართული **კაცო**-ს იდენტური. ამჟამად ოსეთში გვარი **ბოითჱ** არ არსებობს.

დვალეთის ერთერთ უღელტეხილს, რომლითაც გადადიოდნენ ჯინათის ხეობიდან ზრუგის ხეობაში, ეწოდება **მამითჲ ქომ** „მამის (მამიას) გვარის ხეობა“. **მამითჱ (მამიევი)** ერთერთი ძველი გვარია, რომლის ქართიზებულ ვერსიად ოსები მიიჩნევენ გვარსახელს **მამიაშვილი**. სინამდვილეში, ამჟამად ოსი **მამითჱ** წარმოშობით დვალი **მამიაურები** არიან (ნარა-მამისონის ქვაბულიდან), რომელთა ნაწილი დვალეთში ოსების მიგრაციის შედეგად ასიმილირდა, ნაწილი კი შიდა ქართლის დაბლობში გადასახლდა, სადაც **მამიაშვილად** იწერებოდა. ბედის ირონიით, შიდა ქართლში მცხოვრები **მამიაური/მამიაშვილების** ნაწილიც მოგვიანებით აღმოჩნდა ოსების გარემოცვაში და გაოსდა [თოფჩიშვილი 2021გ, 29-30]. წარმოშობით დვალი მამიაურები იყვნენ ოსებით დასახლებულ ხევის სოფელ შევარდენში მცხოვრები მამიევები [თოფჩიშვილი 2021ბ, 21].

დვალეთში სამი ეპონიმური ტიპის ტოპონიმია ფუძით **მეწ: მეწჲთჱ** „მეწის გვარი“ მდელო სოფელ ზარამაგთან, **მეწჲნათჱ** „მეწინას გვარი“ მდელო ნასახლარებით სოფელ ცმისთან და **მეწენათჲ ყჱდ** „მეწენას გვარის ტყე“ ვარწეს ხეობაში [Цагаева 1975, 247]. ტოპონიმიკური მონაცემების მიხედვით, დვალეთში არსებობდა გვარსახელი **მეწჲნათჱ/მეწენათჱ**, რომელიც დღესდღეობით არ ფიქსირდება. რაც შეეხება გვარს **მეწჲთჱ (მეციევ)**, ა. ცაგაევას ცნობით ის დვალეთიდან ჩრდილოეთით, ალაგირის ხეობაში, გადასახლდა [Цагаева 1975, 247]. დიგორში მცხოვრები **მეწჲთჱ** ეთნოგრაფიული მასალის მიხედვით, წარმოშობით ქარ-

თველები არიან [Калоев 1999: 236]. ამრიგად, ტოპონიმიკური და ეთნოგრაფიული მასალის საფუძველზე, შესაძლებელია გვარის **მეწჳთჳ** წარმოშობისა და მიგრაციული პროცესების გამორკვევა. რაც შეეხება გვარსახელების ფუძეს **მეწ** / **მეწჳნ**, ის შესაძლოა ქართველური წარმოშობის იყოს: სვანურში სიტყვა **მეწე** „დამხმარეს, ქომაგს, მფარველს“ ნიშნავენ, ხოლო **მეწჳინ** „სწორს, მართალს.“

დვალეთის ვარწეს ხეობაში მდებარეობს ტყე **ნანითჳ ყჳდ** „ნანის გვარის (ნანიევები) ტყე“ [Цагаева 1975, 21]. **ნანითჳ** (**ნანიევ**) დვალური წარმოშობის ოსური გვარი უნდა იყოს, რადგან საგვარეულო გადმოცემების თანახმად, ნაიევების ფუძე საქართველოში, კუდაროს ხეობაშია, სადაც ჯერ კიდევ XVIII საუკუნეში დვალები ცხოვრობდნენ [ბაგრატიონი 1997, 116]. გვარსახელს საფუძვლად უდევს მამაკაცის ქართული სახელი **ნანი** / **ნანია,** რომელიც XIII საუკუნის სვანეთის მატიანეში გვხვდება, ხოლო 1360 წლის საბუთში ფიგურირებს **თულასძე ნანიაი** [ინგოროყვა 1941, 134]. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით, **ნანია** ჰურიტული წარმოშობის ანთროპონიმია [თოფჩიშვილი 2010, 194].

ნასოფლარს დვალეთის სოფელ ნართან ეწოდება **ცეჯეთჳ**. ტოპონიმის სტრუქტურის მიხედვით, მასში ასახულია გვარსახელი: ანთროპონიმი **ცეჯე** + გვარსახელის მაწარმოებელი ოსური ფორმანტი **-თჳ.** ამრიგად, ტოპონიმი გაიაზრება, როგორც „ცეჯეს გვარი“. ოსური ენის ფონეტიკური პროცესების გათვალისწინებით, **ცეჯე** შეესატყვისება ქართულ **ჩეგე**-ს. პირსახელი **ჩეგი** სვანური ანთროპონიმიკონის უძველეს ფენას წარმოადგენს, რაც დასტურდება XII საუკუნით დათარიღებულ სოფელ ადიშის ეკლესიის ფრესკის წარწერით: „ქრისტე, შეიწყალე **მიქაელ ჩეგიანი**...“ [სილოგავა 1988, 81]. პირსახელი შესაძლოა უკავშირდებოდეს სვანურ სიტყვას **ჩეგ** „მარყუჟის ნასკვი“. ამჟამად ოსეთში გვარი **ცეჯეთჳ** (**ჩეგეთჳ**) არ ფიქსირდება, თუმცა ნასოფლარის სახელი გვაფიქრებინებს წარსულში ამ გვარის არსებობაზე ისტორიულ დვალეთში.

დვალეთის სოფლებთან ქალაქა და თიბი ფიქსირდება ტოპონიმები რომლებიც უკავშირდება გვარსახელს **ჯერგათჳ**: საძოვარი **ჯერგათჳ კახჳრ** „ჯერგას გვარის თხრილი“, სახნავები **ჯერგათჳ ცურჳ ხუჳმთჳ** „ჯერგას გვარის სახნავები“, წყარო **ჯერგათჳ სუადონ** „ჯერგას გვარის წყარო“ [Цагаева 1975, 209, 234]. ამჟამად ეს ოსური გვარსახელი იწერება როგორც **ჯერგაევ**. გვარსახელის ძველი ფორმა იყო **ჯერგიან**. ამ ფორმის ოსური ფონეტიკური ვერსია **ჯერჯიან** გვხვდება დვალეთის სოფელ თიბთან მდებარე ტყის და მდელოს სახელად – **ჯერჯიანჳ ქომ**

„ჯერჯიანის ხეობა“ [Цагаева 1975, 234]. სიტყვებში **ჯერგიან** / **ჯერჯიან** გვარწარმოების ძველი ოსური ფორმანტია **-ან-**, რომელიც შეესატყვისება იგივე მნიშვნელობის ქართულ სუფიქსს **-ან-**. როგორც ვხედავთ, ამჟამინდელი ჩრდილოეთ ოსეთის ტოპონიმიკაში აისახა ერთსა და იმავე გვარსახელის როგორც ძველი, ისე შედარებით გვიანდელი ფორმები (**ჯერჯიან-ჯერგათჳ**). გვარსახელს საფუძვლად უდევს ქართული პირსახელი **გერგა** / **გერგი** და მისი ფონეტიკური ვარიანტი **ჯერგა: ჯერჯიან** <– **ჯერგიან** <– **გერგიან** <– **გერგიანი** (**გერგიანნი**). ანთროპონიმის ეტიმოლოგიის ორი ვერსიაა განსახილველი: სახელი მომდინარეობს ლაზურ-მეგრული **გერგე**-სგან „კვიცი“ ან მეგრულ-სვანური ანთროპონიმისგან **გერგ/გიერგ/ჯერგი** (**გიორგი**) [ქირია და სხვ. 2015, 44; Абаев 1989, 56]. ოსური დოკუმენტების მიხედვით, გვარსახელის **ჯერგათჳ** (**ჯერგაევი**) დაწერილობის კიდევ ერთი ფორმაა **გერგაულოვ** (2012 წლის 31 ოქტომბერს ე.წ. სამხრეთ ოსეთში მიღებული „კანონი ოსური გვარსახელების შესახებ“), რომელშიც გამოიყოფა ფუძე **გერგაულ** და რუსული ფორმანტი **-ოვ**. როგორც ვხედავთ, **გერგაულოვ** სხვა არაფერია თუ არა „რუსიფიცირებული“ ფორმა ქართული გვარსახელისა **გერგაული**. ამ ქართული გვარის წარმომადგენლები შიდა ქართლის სოფელ ტონტობეთში ცხოვრობდნენ, სადაც ისინი დვალეთიდან გადმოვიდნენ. დვალეთში ოსების მიგრაციის შედეგად გერგაულების ნაწილი გაოსდა და დღეს **გერგაულოვ**-ად იწერება [თოფჩიშვილი 2021ა, 145], ხოლო ნაწილი – **ჯერგაევ**-ად. ამრიგად, ტოპონიმიკა იძლევა საშუალებას დავადგინოთ, რომ შიდა ქართლში მიგრაციამდე და ასიმილაციამდე ოსური მოსახლეობის მიერ, **გერგაულები**, ან **გერგიანნი**, ცხოვრობდნენ დვალეთის სოფლებში ქალაქა და თიბი.

განხილული ტოპონიმიკური მასალა ავსებს ეთნოგრაფიულ მონაცემებს და იძლევა მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვარების წარმოშობის, გეოგრაფიული ლოკალიზაციისა და მიგრაციულ პროცესებთან დაკავშირებით. დვალეთის ტოპონიმიკის მეშვეობით გამოვლენილმა ეპონიმური ტიპის გვარსახელებმა, სხვა ტოპონიმიკურ მასალასთან ერთად, შეიძლება გაამყარონ ვარაუდი, რომ ირანულენოვანი ტომების გამოჩენამდე, დვალეთის ტერიტორიაზე ცხოვრობდა ქართველურ ენაზე მოსაუბრე მოსახლეობა.

ბიბლიოგრაფია

ანდრონიკაშვილი, მზია. 1984. შენიშვნები ქართველურ ენებიდან ოსურში შესული ლექსიკის ფონეტიკური ადაპტაციის შესახებ. საენათმეცნიერო კრებული, 1: 30-41

ბაგრატიონი, ვახუშტი. 1997. საქართველოს გეოგრაფია. თბილისი: მეცნიერება

გამრეკელი, ვახტანგ. 1958. დვალეთის ტოპონიმიკის ანალიზისათვის. ი.ჯავახიშვილი სახელობის ისტორიის ინსტიტუტის შრომები, 4, ნაკვ. 1.

გამრეკელი, ვახტანგ. 1961. დვალები და დვალეთი. ახ.წ. I-XV სს. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა

დოლიძე, ისიდორე. 1972. ქართული სამართლის ძეგლები, 4. თბილისი: მეცნიერება,

ენუქიძე, თინა. 1977. ტბეთის სულთა მატიანე. თბილისი: მეცნიერება

თაყაიშვილი, ექვთიმე. 1907. მასალანი საქართველოს სტატისტიკურის აღწერილობისა მეთვრამეტე საუკუნეში. თბილისი: მსწრაფლ-მბეჭდავი „ძმობისა“.

თოფჩიშვილი, როლანდ. 1997ა. როდის წარმოიქმნა ქართული გვარსახელები. თბილისი: კეგელი.

თოფჩიშვილი, როლანდ. 1997ბ. ქართული მემკვიდრეობითი სახელებისათვის, ქართველური მემკვიდრეობა, 2: 91-97

თოფჩიშვილი, როლანდ. 2010. სახელების ეთნოლოგია და ისტორია. თბილისი: უნივერსალი.

თოფჩიშვილი, როლანდ. 2021ა. დვალეთი და დვალები: საქართველოს დაკარგული ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მხარე და ქართველთა გამქრალი ეთნოგრაფიული ჯგუფი. თბილისი. ჰტტპს://დსპაცე.ნპლგ.გოვ.გე/ჰანდლე/1234/347471

თოფჩიშვილი, როლანდ. რედ. **2021**ბ. თრუსო-ისტორიული და ეთნოკულტურული პრობლემები. თბილისი: ძავა პოლიგრაფი

თოფჩიშვილი, როლანდ. 2021გ. XIX საუკუნის აღწერის დავთრები საქართველოს ეთნოისტორიული პრობლემების შესახებ. თბილისი: მწიგნობარი

თოფჩიშვილი, როლანდ. 2005. ეთნო-ისტორიული ეტიუდები, 1. თბილისი: ენა და კულტურა.

ინგოროყვა, პავლე. 1941. სვანეთის საისტორიო ძეგლები, 2. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა.

კაკაბაძე, სარგის. 1921. დასავლეთ საქართველოს საეკლესიო საბუთები, 2. ტფილისი: ტფილისის უნივერსიტეტის გამოცემანი

სილოგავა, ვალერი. 1988. სვანეთის წერილობითი ძეგლები, 2. თბილისი: მეცნიერება.

ქირია, ჭაბუკი, ლალი ეზუგბაია, ომარი მემიშიში და მერაბ ჩუხუა. 2015. ლაზურ-მეგრული გრამატიკა, 1. მორფოლოგია. თბილისი:მერიდიანი.

ჩუხუა, მერაბ. 2002-2003. ქართველურ ენა-კილოთა შედარებითი ლექსიკონი. თბილისი: უნივერსალი

ჭკადუა, ამბაკო. 2011. „სვანურ ტოპონიმთა ლექსიკონი“. სვანეთის ტოპონიმიკა. თბილისი: უნივერსალი.

ჯავახიშვილი, ივანე. 1994. თხზულებანი თორმეტ ტომად, 10. თბილისი: მეცნიერება.

ჯაფარიძე, ანანია. 2010. ქართველების დენაციონალიზაცია XVII-XX საუკუნეებში. თბილისი: ტექნიკური უნივერსიტეტი.

Абаев, В. И. Осетинский язык и фольклор. (ОЯФ), 1. Москва-Ленинград: Издательство Академии Наук СССР, 1949

Абаев, В. И. 1989. Историко-этимологический словарь осетинского языка, 4. Ленинград: Наука

Гаглойти, З. Д. 2007. Осетинские фамилии и личные имена. Цхинвали: Южная Алания.

Гутнов, Ф. Х. 2012. Осетинские фамилии. Владикавказ: Респект

Икаева, Э.А. 2014. Возникновение осетинских фамильных названий: историография вопроса. Современные проблемы науки и образования, 2. https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=12375

Калоев, Б. А. 1999. Осетинские историко-этнографические этюды. Москва: Наука.

Кузнецов, В. А. 1984. Очерки истории алан. Орджоникидзе: Ир

Цагаева, А. Дз. 1975. Топонимия Северной Осетии, 2. Орджоникидзе: Ир

Omar Begoidze

Ilia State University
School of Arts and Sciences
Doctoral student of the Academic Program of History

Localization of Some Surnames Derived from the Kartvelian Names, Based on the Toponymical Material of the North Ossetia

Summary

The study of some geographic names in North Ossetia, which contain the Georgian antroponyms, has shown, that the toponymical material complements the ethnographic data and provides important information regarding the origin of families, their surnames, the geographical localization and migration processes. The eponymous surnames revealed through the toponymy of Dvaleti, together with other toponymic material, may strengthen the hypothesis that before the migration of the Iranian-speaking tribes, the population of Dvaleti spoken the Kartvelian language.

Ярослав Валентинович Пилипчук

Доктор исторических наук, старший преподаватель кафедры всемирной истории и археологии историко-философского факультета Національного Педагогического университета им. М. П. Драгоманова, Киев, Украина
E-mail: pylypchuk.yaroslav@gmail.com
https://orcid.org/0000-0002-9809-3166

Горский интегризм: национальное строительство на Северном Кавказе

Эта статья была посвящена движению горцев против российских властей в первой половине XX в. После окончания Кавказской войны на Кавказе был установлен новый порядок. Большинство земель на равнине было отдано казакам и русским колонистам. Горцы были вытеснены в горы. Проблемой стало малоземелье. На Юго-Восточном Кавказе очагом повстанческого движения против русской власти стала Чечня. На Северо-Западном Кавказе очагом восстаний стала Балкария. В 1917 г. две революции способствовали тому, что активизировались горцы. Российские гарнизоны выдворялись из горных регионов. Были созданы горные самоуправляющиеся организации. Апогеем этого стал горский интегризм. Кавказские горцы образовали "Союз объединенных горцев Кавказа". Начало Гражданской войны в России способствовало тому, что "Союз объединенных горцев Кавказа" превратился в Горскую республику. В первый квартал 1918 г. советская власть пришла на Северный Кавказ. Оплотом большевистской власти стали Нальчик, Владикавказ, Грозный. В своей политике на Северном Кавказе большевики опирались на пролетариат городов и терское казачество. Переломить ситуацию белые смогли летом 1918 г., когда произошло восстание Г. Бичерахова. Под давлением большевиков осенью 1918 г. члены Горского правительства были эвакуированы в Грузию и смогли вернуться в Дагестан только осенью 1918 г. с помощью османских войск. В ноябре-декабре 1918 г. большевистские части вытеснили с Центрального Кавказа белые части, однако в первом квартале 1919 г. "Добровольческая армия" А. Деникина нанесла поражение большевикам в этом регионе. На стороне белых против большевиков выступили черкесы (адыге, кабардинцы, черкесы) из которых были созданы конные дивизии. С приходом на территории Осетии и Чечни белые организовали части осетин и чеченцев. Часть дагестанцев под руководством Микаила Халилова приняли власть белых. Однако в даргинских регионах успешную борьбу против белых вел шейх уль-ислам Дагеста-

на Али-Хаджи Акушинский в 1919 г. В Нагорном Дагестане и горной Чечне в землях аварцев, андийцев и чеченцев был создан "Северокавказский эмират". Войска эмирата вели эффективную борьбу против белоснежных. Наступление большевиков на Северный Кавказ в первом квартале 1920 г. привело к эвакуации белых частей в Крым и Грузию. Большинство земель Северного Кавказа были поставлены под контроль Советской России весной 1920 г. Узун-Хаджи Салтинский, а затем его политические наследники сопротивлялись большевикам в Дагестане и Чечне до весны 1921 г. Дагестан полностью стал контролируемый большевиками в 1921 г. дагестанскими муллами. Чеченцы во главе с Наджмутдином Гоцинским продолжали сопротивление до 1924 г. включительно. В 1921 г. на Северном Кавказе были образованы Горская и Дагестанская советские республики. В 1924 г. Горская Республика была разделена на несколько республик. В 20-х гг. XX ст. началась коренизация. Была создана горная коммунистическая номенклатура. В конце 20-х гг. XX ст. большевики начали наступление на ислам. Тогда же началась форсированная коллективизация. Коллективизация встретила сильное сопротивление землям чеченцев и балкарцев. Чечня восставала и в 30-х гг. XX ст. Это была самая мятежная республика. В 40-х гг. XX ст. во время Второй Мировой войны чеченцы тоже восставали в тылу советских войск. Другие народы не отличались такой активностью, однако чеченцев, ингушей, балкарцев, карачаевцев были депортированы в 1943-1944 гг.

Ключевые слова: горцы, Горская республика, горный интегризм, Дагестан, Чечня, Чечено-Ингушетия, Северная Осетия, Кабардино-Балкария, Карачаево-Черкессия, черкесы, осетины, ингуши, Али-Хаджи Акушинский, Наджмутдин Гоцинский, Узу , белые, депортации.

Одним из интересных аспектов истории Востока является история Кавказа. XX век был временем значительных изменений на Северном Кавказе. Крах Российской империи обусловил подъем национального движения на Северном Кавказе. Кавказская историография проблемы представлена трудами М. Абдуллаева, С. Алиевой, А. Ажиговой, Д. Атажоховой, Я. Ахмадова, Р. Басте, А. Кажарова, А. Камбиева, В. Кучиева, Т. Матиева, И. Магомедсултанова, О .Османова, С. Харрисовой, Э. Хасмагомадова, С. Черджемова, М. Ялхароевой. Российская историография представлена статьями К. Абрацумян, А. Бугаева, Н. Добряковой, А. Донина, Е. Кринко, В. Лобанова. На западе проблемами истории Северного Кавказа первой половины XX ст. представлена монографиями М. Гаммера, Дж. Данлопа, Я.

Ланциотти, Дж. Петровича, А. Поля. Задачей этой статьи является исследование истории конфликтов на Северном Кавказе в XX ст.

Сопротивление горцев было подавлено на Северном Кавказе в середине XIX в. Кабардой царизм назначил править князя Кодзокова. Часть земель Кабарды была отдана терским казакам. В 1866 г. был выделен Кабардинский округ с центром в Нальчике. На территории Кабарды насчитывалось 16 тыс. крепостных кабардинцев и 10 тыс. крепостных балкарцев. Балкарцы имели свою аристократию и убиев. Кабардинцев возглавляли пши. В структуре русского владычества над Кавказом балкарцы были вассалами кабардинцев. Балкария состояла из пяти горных обществ. На территорию Кабарды в 70-х гг. XIX ст. мигрировали осетины, основавшие аул Лескен. Осетины рассматривались Российской империей как лояльное население. В 80-х гг. XIX в. развернулась славянская колонизация земель горцев. 17% кабардинских земель были отчуждены колонистами. Славянское население составило к концу десятилетия 20 тыс., а в 1897 г. составляло 30 тыс. русские и украинцы составляли большинство населения Нальчика. В 50-е гг. XIX в. восставали балкарцы Хуламского и Чегемского обществ. В 1864 г. балкарцы Балкарского обшествия восстали. В 60-е гг. XIX в. из Кабарды в Османскую империю было выселено 13 тыс. кабардинцев. С 1866 г. на кабардинцев и балкарцев была возложена поземельная повинность. В 1897 г. предстали балкарцы. В 1860-1861 гг. восстание в Чечне возглавили Ума Дзумсоевский и Алибек-Хаджи Алдамов. Восстание было подавлено. В 1877 г. разразилось новое восстание во главе с Алимханом-хаджи. Восстание охватило 47 аулов в Горной Чечне. В апреле 1877 г. восстание распространилось на равнину Чечню. Тогда же Терская область была переведена на военное положение. В битве при Шали чеченские повстанцы были разбиты. В мае 1877 г. русские начали наступление в горы и нанесли несколько поражений чеченцам. Однако в Дагестане тогда же разразилось восстание в Салатавии, которое впрочем было быстро подавлено. В Чечне были уничтожены Чеберлоевские и Дзумсоевские аулы. Среди горцев ходили слухи о приближении османских войск вместе с которыми шел сын Шамиля Гази-Мухаммед. Алибек-хаджи продолжал сопротивление и в августе 1877 г. повстанцы осаждали Ведено. В Дагестане летом 1877 г. восстали даргинцы и лаки, а затем лезгины и табасараны. К концу сентября 1877 г. весь Дагестан был охвачен восстанием. Осенью 1877 г. только подтянув войска из других регионов было подавлено восстание в Чечне и Дагестане. Весной 1878 г. из Чечни и Дагестана были выселены сотни семейств. 4-6 марта 1878 г. вожди восстания

были казнены в Грозном. Лучшие земли на Северном Кавказе принадлежали казакам и колонистам. Проблемой горцев было малоземелье, а также неплодородие земель в горах. Горцы выживали за счет скотоводства. Мусульманское духовенство и чеченское крестьянство находились в оппозиции власти Российской империи. В первые годы XX ст. лидеры горцев Г. Цаголов, Х. Уруймагов, Т. Шеретлоков, Т. Эльдарханов, В. – Г. Джабагиев, М. Далгат консолидировали свои позиции. Они требовали равноправия горцев с русским населением. В 1905 г. российские власти предприняли репрессивные шаги. Крестьянские джамааты начали выгонять лояльных к империи старейшин. В октябре 1905 г. было введено военное положение в Чечне. Зимой 1905-1906 гг. проходили "Червлянские совещания", чтобы успокоить горцев. В 1906 г. русские войска подавили восстание крестьян. Летом 1907 г. был раскрыт сговор в Ведено. В 1904 г. восстали балкарские крестьяне Чегемского общества. В 1905 г. кабардинцы и балкарцы совершали набеги на владения колонистов и русских помещиков. В том же году в Нальчик съехались крестьяне со всей Кабарды. Выступление было подавлено силами терских казаков. В 1906 г. восстали балкарские крестьяне Баксана. В Малой Кабарде также начали восстание крестьяне. В 1910 г. снова восстали балкарцы Чегема. В 1912 г. восстали балкарцы Хуламского общества. В 1913 г. произошло Зольское восстание кабардинских крестьян. Их возглавил Пшемахо Ирижиев. В том же году произошло восстание балкарских крестьян в Черкесске. Осетины были лояльны имперским властям. Однако они были бесправны, как и остальные горцы. В 1901-1902 гг. в селе Дур-Дур произошло восстание. Также восстали крестьяне Гизеля. В 1905 г. в Беслане произошло столкновение осетин с солдатами. Также восстали крестьяне Ардона и Цоя. Восстание распространилось на все Алагирское общество осетин. После подавления крестьянских восстаний в 1906 г. усилилась политика террора и русификации. 5 тыс. осетин были вынуждены мигрировать в США, Канаду и внутренние районы России. В 1903 г. Казаки начали погромы ингушей. В 1904 г. ингушские крестьяне перестали платить налоги. В 1905 г. произошло столкновение ингушей с казаками на Военно-Грузинской дороге. Ингушские крестьяне начали самовольно захватывать земли. В 1906 г. казаки громили ингушские поселения. В 1905 г. был образован Назрановский округ. Однако центр округа из Назрани в 1906 г. был перенесен во Владикавказ. Российские власти закрыли газеты «Эхо Кавказа» и «Горец». В 1909 г. русский отряд Вербицкого громил ингушские хутора и деревни. В 1910 г. в Ингушетии действовал карательный отряд Попова. В 1912 г.

ингушские абреки начали восстание. В 1912 г. из Ингушетии было выслано 10 шейхов. В 1914 г. Терская область была на военном положении. В 1905-1907 гг. в Кавказских горах действовали отряды абреков. В 1905 г. Николай II был вынужден издать приказ о восстановлении должности наместника на Кавказе. Наместником был назначен И. Воронцов-Дашков. В 1908 г. он обязал управляющих областей и уездов предоставлять отчеты о том, как они борются с абреками. На рынке Гамурзиевского поселения округа Ведено столкнулись русские солдаты и чеченцы. В 1910 г. Зелимхан Гушмазукаев ограбил Кизлярское казначейство. Он был членом тариката кадирия. В 1910–1911 гг. вновь восставали чеченские крестьяне. Зелимхана Гугшмазукаева русские военные смогли ликвидировать в 1913 г. И. Воронцов-Дашков предложил свою программу реформы общественной жизни края. Он предлагал русским педагогам обучать местное население на русском и местных языках чтобы предотвратить деятельность среди горцев османских агентов. В 1913 г. на территории будущего Дагестана был создан институт мировых посредников. К 1913 г. на Кавказе было создано 3037 учебных заведений, а количество обучающихся составляло 302 тыс. Общеобразовательных школ было 107, а высших учебных заведений было 263. Они охватили соответственно 20 и 25 тыс. обучающихся. На фоне того, что в регионе жили 9,3 млн. населения, а также значительного роста населения эти показатели были незначительными. В 1914 г. на Кавказе была создана добровольческая конница «Дикая Дивизия» из горцев. В 1915 г. И. Воронцов-Дашков в своем письме Николаю II отмечал необходимость продолжать реформы. В 1916 г. восстал Осетинский пешего дивизиона. Февральская революция 1917 г. привела к активизации общественной жизни. Первыми отреагировали казаки. Донцы и кубанцы создали исполкомы временного правительства. Сложнее дело было там, где жили не одни россияне или украинцы. В марте 1917 г. терцы провели военный круг казачества, где был избран подесаул М. Караулов. Тогда же был организован чеченский съезд. 1-5 мая 1917 г. был избран Чеченский райисполком. В марте 1917 г. самоорганизовались кабардинцы, которых возглавили пши Кургоко Шипшев и Мисост Атажукин. Интеллигенцию представлял Пшемахо Коцев. В июле 1917 г. состоялся съезд кабардинцев, когда они заявили, что Временное правительство не оправдало их ожиданий. В ноябре 1917 г. кабардинцы начали разоружать русские гарнизоны в своих землях. В мае 1917 г. на Первом съезде горных народов Северного Кавказа он провозгласил территорию Терского казачества независимой от центра. Терское казачество должно было войти в Теркско-Дагестан-

скую республику. Н. Караулов пошел на заключение альянса с горцами. Центром же деятельности большевиков весной 1917 г. стал Ставрополь. В апреле 1917 г. в Екатеринодаре на Кубани было провозглашено создание Кубанского краевого правительства. Часть казаков выступала за широкую автономию края. В мае-июне 1917 г. донцы провели первый военный круг, где донцы избрали главным атаманом А. Каледина и начали выступать за автономию Дона. Горцы не отставали от казаков. В марте 1917 г. Интеллигенция горных народов встретилась и избрала временный Временный центральный комитет. В мае 1917 г. был проведен первый съезд горцев Северного Кавказа, на котором приняли участие от 300 до 340 делегатов. Центральный комитет состоял из 3 45 делегатов. Союз горцев Северного Кавказа и Дагестана существовал с мая по октябрь 1917 г. Во главе его стоял Абдул-Маджид Чермоев. В союз как в конфедерацию входили представители горных народов. Некоторое время в него входила Абхазия. В июне 1917 г. атаманы донцев, кубанцев и терцев согласовали свои позиции. Выступление Л. Корнилова против Временного правительства в августе 1917 г. привело к суверенизации казаков от центра. А. Каледин принял у себя Л. Корнилова. Летом 1917 г. осетины образовалась осетинская политическая партия «Кермен». В декабре 1917 г. был создан «Осетинский Национальный Совет». Осетинская партия «Кермен» образовало один блок с большевиками. Однако часть осетин выступила на стороне белых. 30 декабря 1917 г. солдаты «Осетинского конного полка» арестовали членов Владикавказского Совета лояльного большевикам. Ингуши создали весной 1917 г. Образовали Ингушский национальный совет. 22-23 апреля 1917 г. состоялся съезд ингушского народа под председательством Т. Алхазова. Главой же «Ингушского народного совета» был Васан-Гирей Джабагиев. В марте 1917 г. во Владикавказе был создан Ингушский райисполком во главе с Т. Укуровым. Летом 1917 г. выделилась группа ингушской интеллигенции во главе с муллами и группа ингушского офицерства. В ноябре-декабре 1917 г. ингуши сражались с русскими солдатами, отступавшими с Южного Кавказа. В июне 1917 г. состоялся съезд чеченского духовенства. В июле 1917 г. Состоялся второй съезд чеченского народа. Новый состав Чеченского исполкома был сформирован тогда же. Была сформирована чеченская милиция. В августе 1917 г. чеченцы планировали создать имамат, однако Союз объединенных горцев не признал провозглашение Наджмутдина Гоцинским имамом. Летом 1917 г. домой вернулся «Чеченский полк» «Дикой дивизии». Осенью 1917 г. в Чечне произошел разгул криминала. Уже летом 1917 г. русские гарнизоны в Чечне оказались в окруже-

нии. Русские были вынуждены осенью 1917 г. эвакуироваться из Чечни. Руководители объединенных горцев осенью 1917 г. сблизились с казаками. В сентябре 1917 г. А. Каледин принял меры к организации «Юго-Восточного союза», который должен был объединить казаков, горцев и кочевых народов. 20-25 сентября 1917 г. была проведена конференция, а Второй Кубанский Совет 24 сентября – 14 октября принял решение о предоставлении коренным народам трех мест в совете из десяти, одно из которых было для горцев. В октябре 1917 г. к трем вышеупомянутым казачьим войскам присоединяются Астраханские большевики. Кубанцы выбирают своим атаманом А. Филимонова. В начале ноября 1917 г. совершается Октябрьская революция в Санкт-Петербурге. 19 августа 1917 г. состоялся съезд в Анди. На нем шейх Узун-Хаджи Салтинский избрал Наджмутдина Гоцинского имамом. 21 сентября 1917 г. был проведен Второй Горский съезд во Владикавказе. Центральный комитет горцев в ноябре 1917 г. сформировал Горское правительство. 15 ноября 1917 г. было объявлено о превращении «Союза Объединенных Горцев» в Республику. Столицей был избран Владикавказ, а правительство состояло из членов центрального исполнительного комитета. В начале декабря 1917 г. было организовано коалиционное Терско-Дагестанское правительство, просуществовавшее до марта 1918 г. В ноябре 1917 г. чеченцы заняли Грозный. Чеченцы нападали на станции Владикавказской железной дороги. В конце декабря 1917 г. начались столкновения на границах горных округов и казачьих войск. Русские Грозного заключили союз с казачеством против чеченцев. Союз объединенных горцев поддерживал связи с Украиной. В сентябре 1917 г. он установил связь с «Центральной Радой». В декабре 1918 г. Горская Республика установила отношения с Украинским Гетьманатом. В июне 1919 г. в горцы в Батуми прибыла делегация от Директории. В ноябре 1919 г. И. Красковский представитель Украинской Народной Республики на Кавказе подписал соглашение с горцами, по которому обещал оказать помощь на 45 млн. рублей на комплектование 15 тыс. войск, отправить украинских военных инструкторов на Кавказ. На Парижской мирной конференции 1919 г. украинцы и горцы вместе объявили свое возмущение фактом того, что Антанта признала легитимным правителем России А. Колчака [Ахмадов, Хасмагомадов 2009, с. 366-473, 558-615; История Северной Осетии 2003, с. 11-136; Месхидзе 2006, с. 12-14; Кучиев 2011, с. 3-105; История народов Северного Кавказа 1988, с. 285-470; История Кабардино-Балкарской АССР 1967, Т. 1, с. 328-412; История Кабардино-Балкарской АССР 1967, Т. 2, с. 13-37; История Ингушетии 2012, с. 312-357, 366-368;

Кажаров 2018а, с. 29-31; Магомедсултанов, Харисова 2007, с. 45-46; Кринко 2018, с. 168-171; Ялхароева 2018, с. 122; Атажахова 2020, с. 42; Добрякова, Камбиев 2021; Басте, Касьянов 2017, с. 13-16; Petrovic 2018, p. 86-121; Lanzilotti 2022, p. 77-128; Dunlop 1998, p. 31-37; Gammer 2006, p. 104-124; Кажаров 2011, с. 112-115].

В начале 1918 г. Терское казачество и рабочие Грозного приняли власть большевиков. В Грозном в январе 1918 г. был убит чеченский шейх тариката накшбандия Дани Арсанов. В январе 1918 г. чеченские главы тейпов и тукхумов собрали национальный совет в Урус-Мартане. Возглавил совет Ахметхан Мутушев. К тому времени среди чеченцев уже доминировал кадирийский тарикат. В феврале 1918 г. кабардинцы разрешили спорные вопросы с С. Кировым. В Нальчике находился большевистский гарнизон. В марте 1918 г. кабардинцы, черкесы, балкарцы, карачаевцы образовали горскую фракцию в совете этого города. В марте-апреле 1918 г. большевики начали конфисковать земли кабардинских князей. В июне 1918 г. отряды А. Шкуро прибыли в Кабарду. Терское казачество Моздокского отдела громило большевистские заставы. В сентябре 1918 г. в районе Баксана продолжалась битва местных кабардинских крестьян с белыми. 7 октября 1918 г. Белые взяли Нальчик. В ноябре 1918 г. в районе Пятигорска и Нальчика большевики победили белых. Кабардинцы и балкарцы были мобилизованы для боев с белыми на Ставрополье на Кубани. В январе 1919 г. "Добровольческая армия" А. Деникина получила Нальчик. Правителем Кабарды белые были назначены в феврале 1919 г. Н. Бековича-Черкасского. Из кабардинцев комплектовалась "Кабардинская конная дивизия". Черкесы поддерживали белых еще в начале Гражданской войны. Этому способствовало то, что их возглавляла собственная аристократия. Наиболее западные группы черкесов вошли в состав войск Кубанской народной республики, образовавшейся на территории Кубанского казачьего войска в 1918 г. Ее правительство возглавил Л. Быч. В составе Кубанского совета из 98 делегатов было 45 казаков и 8 горцев. Членами правительства были Айтек Намиток и Василий Гаджимуков. Другими членами Кубанского совета были С. Шахин-Гирей, К. Натырбов, П. Коцев, П. Бек-Султанов, Х. Хубиев, С. Сиюхов, К. Улагай, М. Хатгогу. Карачаевцы тоже поддержали белых. Из карачаевцев был укомплектован Карачаевский конный полк. Из осетин было укомплектовано несколько конных полков и пехотные батальоны. В составе "Добровольческой армии" была сформирована "Черкесская конная дивизия". Ее офицерами были черкесы – адыгейцы и черкесы. Их возглавляли хануко – потомки черкесской аристократии

крымскотатарского происхождения. В июле 1919 г. старейшина Чегемского общества воевал против большевистского подполья. Весной 1920 г. большевистские части вернулись в Кабарду. В марте 1920 г. белые части отступили из земель кабардинцев и балкарцев. В январе 1918 г. россияне дали бой чеченцам под Бамат-Юртом. Чеченцы тогда были возглавлены советом шейхов и улемов, а также председателем "Чеченского Национального Совета" был избран Али Мутушев. Вместе с ними светскими лидерами были Т. Эльдарханов и А. Шерипов. Весной 1918 г. они образовали Гойтийский совет. Большевики пришли на Терек в марте 1918 г. и поначалу местные признали советскую власть. Терский военный круг был расформирован, и на его месте образовалась Терская республика. Войска горцев заняли Темир-хан-шуру в январе 1918 г. Штаб войска горцев находился в Нижнем Казанище. Войска Горского правительства состояли из 1-го и 2-го Дагестанского полков Кавказского Туземного корпуса. Первым полком командовал Нубек Тарковский. Он передислоцировал его в ноябре 1917 г. из Хасавюрта в Темир-Хан-Шур. Второй Дагестанский полк находился в Порт-Петровске. Горцы заняли Порт-Петровск в марте 1918 г., выбив оттуда большевиков. В апреле 1918 г. Горская Республика провозгласила свое отделение от России. В Горской республике был организован двухпалатный парламент. Сложными были отношения Терской республики с горцами. 25 января 1918 г. в Моздоке открылся Терский областной съезд. Участию в нем чеченцев и ингушей сопротивлялись терские казаки. Они назвали горцев бандитами и потребовали наложить на них 10 млн. контрибуций. На втором съезде состоявшемся 16 февраля 1918 г. были приняты Основные положения для руководства Терским краем. 4 мая на третьем съезде народов Терека Терская республика была провозглашена союзом племен и народов Северного Кавказа. В июле 1918 г. против терских большевиков восстал А. Деникин. Терской республике со стороны Ставрополя угрожал А. Шкуро, со стороны Кубани немцы и Добровольческая армия А. Деникина. В ноябре 1918 г. советская власть на Тереке упала. В начале мая 1918 г. правительство Горской республики бежало из Владикавказа в Грузию. Что же касается дагестанцев, то в апреле 1918 г. горцы выступили из Порт-Петровска в горные районы Дагестана. В конце мая 1918 г. состоялся съезд в Гунибе. Наджмутдин Гоцинский выступил и против Бакинской коммуны. Он выступил в поддержку русских белых против русских большевиков. Это обусловило его конфликт с Узун-Хаджи Салтинским, который считал, что белых, что большевиков, одинаковыми врагами горцев. 11 мая 1918 г. в занятом османами Батуми «Союз

объединенных горцев Кавказа» провозгласил независимость Горской Республики от русской России. 20 мая 1918 г. фон Люссов сообщил Бамматову и Абдул-Маджиду Чермоеву, что немцы готовы оказать помощь горцам. В конце мая 1918 г. из состава 4-й турецкой дивизии был выделен отряд во главе с полковником Исмаилом Хаккком Беркоком, потомком кавказских мухаджиров. Они должны были поддержать Наджмутдина Гоцинского и Узун-Хаджи Салтинского. Весной 1918 г. был создан дагестанский филиал партии «Иттихад». 8 июля 1918 г. горцами был подписан договор о дружбе с Османской империей. Возглавлял горцев Нух-бек Тарковский. На Кубани и у черкесов большевиков появились в феврале 1918 г. Сопротивление большевикам, главным образом, оказывали донцы и власть большевиков после боев в январе-феврале была установлена в марте 1918 г. В марте 1918 г. была создана Донская Советская республика, а 1918 г. Кубанская народная республика. Однако уже в мае 1918 г. немецкие войска вступили в земли донских казаков и свергли большевистскую власть. В июле 1918 г. большевики в Екатеринодаре приняли решение об образовании Северо-Кавказской республики. Этот съезд советов был проигнорирован терцами. Еще в июне 1918 г. терцы начали восстание против Советской России. В июле 1918 г. командующий «Добровольческой армией» русских белых занял Екатеринодар и большевики были вынуждены бежать сначала в Армавир, а затем в Пятигорск. В августе-сентябре 1918 г. большевиков из Дагестана изгнал теркским атаманом Л. Бичерахов. 25 сентября 1918 г. Нух-Бек Тарковский подписал в Порт-Петровске (Махачкала) договор с Л. Бичераховым договор о совместной борьбе против большевиков. 30 сентября 1918 г. Тапа Чермоев провозгласил отмену всех декретов советской власти. В октябре 1918 г. османы перебросили из Азербайджана 15-ю дивизию под командованием Юсуфа Иззет-паши. 6 октября 1918 г. 4 тыс. османов и отряды даргинцев во главе с Али Акушинским заняли Дербент. В битве под Мамедкалой 13 октября 1918 г. произошло столкновение войск османов и горцев с войском Б. Никитина. Белые были вынуждены отступать на север и вели арьергардные бои под Каякентом и Буйнаком. 30 октября 1918 г. Османская империя подписала Мудросское перемирие. 4-5 ноября 1918 г. произошли бои под Тарки-Тау. 8 ноября 1918 г. войска Юсуфа Иззет-паши заняли Порт-Петровск. 17 ноября 1918 г. Горское правительство перебирается в Темир-хан-шуру, куда пришли османские войска. Тогда же горцы подписали договор с Османской империей. 30 ноября Порт-Петровск Л. Бичерахов занял Порт-Петровск. 17 ноября 1918 г. Горское правительство перебирается в Темир-хан-шуру, куда

пришли османские войска. Тогда же горцы подписали договор с Османской империей. 30 ноября Порт-Петровск Л. Бичерахов занял Порт-Петровск. В декабре туда прибыли англичане под командованием полковника Роулисона. Уже в ноябре 1918 г. англичане пообещали поддержку правительству горцев, но решение судьбы республики отложили на Парижскую конференцию, которая должна была состояться в январе 1919 г. Позднее летом 1919 г. англичане предложили итальянцам заменить английские контингенты, которые выводили. Сначала итальянцы согласились на это, но приход к власти правительства Ф. Нитти, сменивший В. Орландо, не дал реализовать этот замысел. В 1920 г. страны Антанты планировали признать Горскую Республику, чтобы была санитарная граница на Кавказе против большевиков. В начале 1920 г. де-факто были признаны Грузия, Армения, Азербайджан. Однако до признания Горской Республики не дошло. Антанта поддерживала идею Кавказской конфедерации, однако разные мнения представителей Кавказа на конференции в Сан-Ремо 19-26 апреля 1920 г. не дали странам Кавказа устоять перед большевистской оккупацией. Уже правительства Грузии, Армении и Азербайджана, Горской республики в экзилии 10 июня 1921 г. приняли решение об установлении союза против большевиков. В сентябре 1924 г. было принято право на Кавказскую конфедерацию, где общими должны быть таможенные границы, войско и внешняя политика. В Проекте “Пакта Кавказской конфедерации” в 1932 г. констатировалась возможность объединенного Кавказа. Пакт Кавказской конфедерации был подписан в Брюсселе 14 июля 1934 г. На местах в Чечне развернулась борьба за власть в 1918 г. Конкурировал Атагинский совет, Чечено-Ингусская фракция Теркского Народного Совета и Гойтинский совет. Чеченцы начали занимать земли казаков, заключив при этом союз с большевиками. 23 июня 1918 г. в Моздоке был создан Теркский рабоче-крестьянский совет под руководством Г. Бичерахова, осетина по национальности. Эта организация перешла на сторону русских белых и выставила 12 тысяч воинов против 25 тысяч большевиков. А. Шерипов сформировал из чеченцев 2,5 тыс. красноармейцев. Красных в Гойтах поддержал шейх Ибрагимхаджи. В августе 1918 г. белые пошли на Владикавказ. На стороне большевиков выступили ингуши. В середине августа 1918 г. они отстояли Владикавказ. Г. Орджоникидзе в благодарность за это передал ингушам земли казачьих станиц. В битве же за Грозный части чеченский красноармейцев под руководством А. Шерипова помогали большевикам сдерживать Грозный. После 100-дневных боев в битвах на Сунже бичераховские белые казачьи части были вынуждены

отступить. В декабре 1918 г. правительство Горской республики возглавил черкес Пшемахо Коцев. 10 декабря 1918 г. Абдул-Маджид Чермоев и Пшемахо Коцев заключили союз с временным военным правительством Теркских казаков. Иногда мусульмане выступали союзниками большевиков. Была сформирована "Шариатская колонна" во главе с кабардинским муллой Назир Катхановым. В ноябре 1918 г. она заняла Нальчик и Моздок. В начале 1919 г. большевики под руководством Н. Гикало потерпели поражение от Добровольческой армии А. Деникина. Г. Орджоникидзе отступал по направлению к Астрахани. В начале февраля 1919 г. белые вошли в Грозный, а большевистские части из Грозного отступали во Владикавказ. На Сунже они были перехвачены терскими казаками и были разбиты. Уцелевшие большевики в количестве 5 тыс. отошли к Ачхой-Мартану. Большевики укрылись во владениях Горской Республики. В феврале 1919 г. Г. Орджоникидзе провозгласил создание Горской Социалистической Республики. Впрочем, горцы справлялись без большевиков. В январе 1919 г. были созданы военно-шариатские суды. Первым председателем стал Абдулбасир Хаджи Мустафаев. Узун-Хаджи заключил альянс с Н. Гикало. 9 февраля 1919 г. к А. Деникину прибыли послы Горской республики, чтобы выяснить его планы. В конце февраля 1919 г. чеченцы нападали на разъезды белых близ Владикавказской железной дороги. Чеченцы создали антиденикинский фронт, протянувшийся от Дагестана до Ингушетии. В конце февраля 1919 г. деникинцы напали на Гойты и Алхан-Юрт. На помощь Гойтам двинулись даже враги Гойтинского совета, поскольку наступление белых угрожало всем чеченцам. В марте 1919 г. белые начали наступление с Грозного на Гудермес. В ходе этой операции белые получили Алхан-юрт. 29 марта 1919 г. белые пригласили чеченских представителей в Грозный, чтобы склонить их к капитуляции. Белые предложили в качестве правителя Чечни Э. Алиева. Его поддержал Атагинский совет и часть шейхов Чечни. Однако часть чеченского духовенства была антиденикинской настроена и поддержала Узун-Хаджи Салтинского. В апреле 1919 г. чеченцы победили в битве с белыми за Чечен-Юрт. В мае 1919 г. продолжались бои под Гудермесом, Кади-Юртом, Исти-Су, Герзель-Аулом. Красные части в феврале 1919 г. перешли границу Чечни с Грузией и были интернированы грузинами. Горцы пришли к решению перейти под власть Азербайджанской Демократической Республики в апреле 1919 г. В апреле 1919 г. представители Горской республики на конференции в Тбилиси, где вели переговоры с представителями республик Южного Кавказа. 18 мая 1919 г. войска Микаила Халилова присоединились

к «Добровольческой армии» А. Деникина. 20 мая 1919 г. А. Деникин дал знать горцам, выступающим в поход. Он объявил, что не признает Горскую Республику, но согласен считаться с дагестанцами, если те отделятся от других горцев. 23 мая 1919 г. в связи с наступлением войск А. Деникина было провозглашено о ликвидации Горской республики. Микаил Халилов объявил о переходе Дагестана под власть А. Деникина. Дагестан объединялся вместе с Терским казачьим войском в Теркско-Дагестанскую область. Правителем края был назначен В. Ляхов. В начале 1918 г. в результате большевистской агитации часть осетин перешла на сторону большевиков, а осетинский конный полк перестал существовать. В январе 1918 г. казаки и осетин собрали во Владикавказе совещание с тем, чтобы принять меры против ингушей. В конце января – начале февраля 1918 г. большевики установили свою власть во Владикавказе. В марте был сформирован Исполком. В апреле осетины задали вопрос о выделении мест партии «Кермен» во Владикавказском совете. Там, кроме осетин, были русские большевики, армянские дашнаки, украинские эсеры. Тогда же осетины заверили большевиков в своей лояльности. В июле 1918 г. восстание против большевиков поднял восстание Г. Бичерахов. В начале восстания он занял Моздок. Летом 1918 г. осетины объявили войну Горскому правительству и большевикам. В августе 1918 г. на стороне большевиков против белых и осетин выступили ингуши, которые помогли большевикам отстоять Владикавказ. В ноябре 1918 г. войска Терской республики и 11-я армия РККА одержала победу над белыми и казаки стали переходить на сторону большевиков. 22-23 ноября 1918 г. большевики овладели Моздоком. Большевики начали погром осетинских поселений, а также казачьих станиц. В ноябре 1918 г. была разогнана осетинская партия «Кермен». В Теркской Республике была создана фракция осетинских коммунистов. Ахмед Цаликов собрал Бюро горных фракций Терского областного совета и провозгласил за создание фракции горных коммунистов. В середине января 1919 г. «Добровольческая армия» А. Деникина развернула пришествие на район Кавказских Минеральных вод. 15 января белые овладели Моздоком, а 21 января Кизляром. Белогвардейский генерал Гейман вышел к Эльхотовскому перевалу, а казаки О. Шкуро вышли к Ардону. 21-22 января 1919 г. белые ворвались в район Владикавказа, а 28 января овладели всем городом. Правителем Осетии от белых был назначен Б. Хабаев. Военное правительство организовало военно-полевые суды разгромивших террор против тех осетин, кто был лоялен большевикам. В марте 1919 г. X съезд осетинского народа объявил войну большевикам. Был организован «Совет при

правителе Осетии». В апреле 1919 г. белые получили с. Христиановское, где продолжали сопротивление осетины лояльные большевикам. Чермен Баев был расстрелян. Партизанское движение против белых развернули осетины в Дигорском ущелье. Летом 1919 г. в Осетии было организовано антиденикинское подполье. В октябре 1919 г. большевики сформировали «Осетинский национальный совет в изгнании». Он подчинялся терским казакам, а сама территория, в которую должна была входить Осетия, должна была называться Терским краем. В феврале 1920 г. правитель Осетии Я. Хабаев приехал в Пятигорск для подписания договора при объединении казаков и осетин. В декабре 1919 г. и январе 1920 г. проходил XI съезд осетинского народа. На нем обсуждались вопросы объединения Северной и Южной Осетии, а также вопрос о союзе с терским казачеством. В марте 1920 г. партизанские отряды из осетин взяли под свой контроль большую часть Осетии. 23 марта 1920 г. во Владикавказе был создан ревком. Что касается ингушей, то в январе 1918 г. начались столкновения ингушей с казаками. В феврале они продолжились. Представитель ингушей Г. Ахриев солидаризировался с представителем чеченцев А. Шериповым. В марте 1918 г. начались столкновения осетин с ингушами. 15 апреля 1918 г. начался съезд ингушского народа. Ингуши заявили солидарность с большевиками. В июле 1918 г. по призыву Г. Орджоникидзе ингуши организовали съезд в Базоркино. Ингуши организовали свои отряды во главе с Хизиром Орцхановым, Юсупом Албогачиевым, Мусой Саутиевым. Ингуши выставили 5 тысяч всадников. Они взяли хутор Тарский и станицу Сунженскую. В августе 1918 г. ингуши вели бои за Владикавказ. В октябре 1918 г. состоялся ингушский съезд в Назрани. В январе 1919 г. ингуши вели борьбу против войск А. Шкуро за станицы. В феврале 1919 г. состоялся ингушский съезд в Базоркино. На нем произошел раскол на пробольшевистскую и умеренную фракцию. Умеренные были из «Национального Совета». 8 февраля 1919 г. произошло сражение за Долаково. В конце февраля 1919 г. сопротивление большевиков и ингушей белые сломили. На ингушские аулы была возложена контрибуция. Сафарбек Мальсагов был назначен А. Деникиным править ингушами. В сентябре 1919 г. Белые объявили ультиматум ингушам обществ Хамхи и Цор с требованием выставить 1 тыс. Всадников. При власти белых были созданы «Народный Совет» и «Народная управа». В октябре 1919 г. был создан «Государственный караул». Партизанскую деятельность ингушей против белых в 1919 г. поддерживала Грузия. Зимой 1919-1920 гг. в Ингушетии действовали антибольшевистские партизанские отряды. В январе 1920 г. в

бою под Слободоц Воздвиженской погиб Султан Дудаев. В Ингушетии действовали отряды Саада Арчакова, Мурцала Келаматова, Барона Точиева, Атаби Бисаева. Самыми крупными были партизанские отряды Яндаева и Орцханова. В феврале 1920 г. Белые начали отступление с Северного Кавказа. 23-24 марта 1920 г. во Владикавказ вошли осетинские и ингушские партизаны. 24 марта 1920 г. Ингушский национальный совет переехал из Назрани в Базоркино. В апреле 1920 г. в Назрань прибыл Г. Орджоникидзе и встречали его члены Ингушского ревкома и 15 тыс. ингушей. Был создан Ингушский областной съезд. Назрановский округ был разделен на три части. В 1924 г. ингуши столкнулись с терскими казаками вблизи Яндыря. Руководство Горской республики сбежало в мае 1919 г. в Тбилиси. 27 августа – 3 сентября 1919 г. в Тбилиси был проведен съезд находящихся в эмиграции горских деятелей. Был образован «Союзный Меджилис горцев Кавказа». Военным министром был назначен Ахмед Цаликов. Министром зарубежных дел был Васан-Гирей Джабагиев. Летом 1919 г. горцы поднимали восстание против русских белых. Борьбу возглавил Али-Хаджи Акушинский. В августе 1919 г. он организовал съезд представителей Даргинского округа в Буртанимахе. Вместе с ним были Рабадан Нуров и Осман Османов. В ущелье Ая-Кака отряд полковника Лавров 21-24 августа был повержен повстанцами. В победе над белыми участвовали мекегинский, мгорегинский, урахинский повстанческие отряды. 19 сентября 1919 г. был создан «Совет Обороны Северного Кавказа». В ней председательствовал Али-Хаджи Акушинский. Он информировал Грузию, Азербайджан и Каджарское государство о целях своей деятельности. В Совет Обороны вошел и осетин Ахмед Цаликов. 9-10 сентября 1919 г. был ликвидирован «Союзный Меджилис» в связи с деятельностью «Совета Обороны». Дагестанцев в Азербайджане представлял А. Тахо-Годи. Микаил Халилов представитель белых пытался договориться с Али-Хаджи Акушинским, заявляя, что белые в отличие от большевиков не посягают на ислам. В январе 1920 г. Белые уже выступали за перемирие с горцами. В битве у Куппинского перевала в сентябре 1919 г. между деревнями Салты и Куппа даргинские повстанцы победили отряд А. Шоколи. 30 марта 1920 г. дагестанские повстанцы получили Порт-Петровск. Тогда же в Темир-хан-шуре был проведён парад победы «Армии Свободы Дагестана». 2 апреля 1920 г. в Дагестан прибыл экспедиционный кавалерийский корпус РККА. Позиция Али-Ходжи Акушинского по отношению к большевикам была более мягкой. В своем интервью турецкому журналисты он заявил, что если большевики не будут вмешиваться во внутрен-

ние дела горцев, то возможно принять их власть. Однако 24 февраля 1920 г. он в своем обращении к членам «Совета Обороны» объявил, что горцам нельзя придерживаться законов установленных большевиков потому, что они противоречат шариату. Особенно уполномоченный ВЧК на Кавказе отмечал, что самостоятельности и ислама у горцев больше, чем у азербайджанцев. Диалог с большевиками стал возможным благодаря деятельности Дж. Коркмасова, который учитывал местную специфику. Г. Орджоникидзе указывает, что среди горцев не было никакого представления о коммунизме и марксизме и что они руководствуются Кораном. В 1921 г. состоялся Вседагестанский съезд советов, принявший конституцию республики. 28 сентября Али-Хаджи Акушинский написал в Дагестанский облревком с просьбой обеспечить продовольствием шариатские суды. В 1920 г. восстание в Дагестане поднял Наджмутдин Гоцинский, которого поддержали четыре дагестанских шейха. Али-Хаджи Акушинский как шейх-уль-ислам Дагестана выступил против повстанцев и приказал ни одному из повстанцев не пропустить на земле даргинцев. Многие из мулл Дагестана поддержали его. В 1925-1927 гг. большевики начали активную деятельность против мусульманского духовенства Дагестана. В 1928 г. против Али-Хаджи Акушинского ОГПУ сфабриковало дело и обвинили его сыновей в контрреволюционной деятельности. Летом 1919 г. горские лидеры начали подготовку к созданию Северо-Кавказского эмирата, а 19 сентября 1919 г. объявили о создании «Северо-Кавказского эмирата». Правителем горцев был провозглашен Узун-Хаджи Салтинский, сделавший своей столицей Ведено. Из большевиков Чечни он создал 5-ю армию эмирата. Сам эмират делился на губернаторства – Андийское, Веденское, Шатойское, Итум-Калинское, Грозненское, два ингушских. На равнине власти Узун-Хаджи были ограничены. Жители Шали не впустили его отряды в свое поселение. Государство находилось на территории горных районов Западного Дагестана, Чечни и Дагестана. Летом 1919 г. горцы получили фирман от османского султана Мухаммеда Вахи ад-Дина. Иналук Арсанукаев, как премьер-министр Северокавказского эмирата, провозгласил его в сентябре 1919 г. самостоятельной шариатской монархией под протекторатом османского султана. По инициативе русских белых и с помощью англичан был создан «Комитет по очищению Чечни от большевистских банд и Узун-Хаджи». На территории эмирата были деньги. Это были русские рубли с надписью на арабике. 12-29 августа 1919 г. войска эмирата сражались с белыми за Сержень-Юрт. 11 сентября 1919 г. Иналук Арсанукаев победил белых в битве за Слободу Воздвиженскую. В декабре

1919 г. произошло большевистское восстание в Грозном, которое возглавил М. Гикало. Тогда же в Чечню прибыли дипломаты от русского большевистского правительства в Москве. 11-я армия РККА наступала на Северный Кавказ. Узун-Хаджи заключил ситуативный союз с большевиками. В этой борьбе чеченцы не особенно помогали красным. 31 января 1919 г. в битве при Слободе Воздвиженской красные победили белых, а Иналук Арсанукаев за то, что не помог красным, был казнен. Осенью 1919 г. большевики победили белых в битве под Орлом, а большевики захватили власть в Терской области в январе 1919 г. В марте 1919 г. отряды А. Деникина без боя покинули Грозный. Правительство Северокавказского эмирата было интернациональным и в его состав вошли аварцы, чеченцы, ингуши, кабардинцы. Сам эмират контролировал горные районы Чечни и Дагестана. Узун-Хаджи Салтинский просил о помощи Азербайджан и Грузию. Он поддерживал контакт с Нури-пашой. В составе войск горцев были османские офицеры Хусейн Дербели и Али-Риза Чорумлу. В начале 1920 г. А. Деникин обратился к горцам с призывом вместе выступить против большевиков. К концу весны 1920 г. сопротивление донцов, кубанцев и терцев было преодолено. В марте 1920 г. Узун-Хаджи Салтинский вел переговоры с большевистским комиссаром Костериным. Правитель эмирата требовал от большевиков признания своей юрисдикции над контролируемой территорией. Большевики взамен предлагали ему признать большевистскую власть. Имам и эмир Чечни и Дагестана этого не признали. В мае 1920 г. Узун-Хаджи созвал съезд горцев. Узун-Хаджи, будучи уже больным, призвал продолжить борьбу против большевиков и представил горцам Мухаммеда-Саида внука имама Шамиля. Узун-Хаджи Салтинский скончался 30 мая 1920 г. 24 мая 1920 г. советская власть была установлена в Грозном и равнинной Чечне. Красные пришли в Ведено. Главными над чеченцами большевики поставили Таштемера Эльдарханова. В чеченских владениях большевиков действовали шариатские суды. Однако чеченцы уклонялись от переписи в 1920 году. В чеченские аулы начали приезжать продольные команды большевиков. В части Чечни контролируемой большевиками сложилось двоевластие. Часть людей поддерживала Н. Гикало, другие Т. Эльдарханова. 31 мая 1920 г. наследником Узун-Хаджи стал Дебриш-Магомед Хаджи. В августе власти перешли к Мухаммеду-Саиду. С конца мая 1920 г. горцы перешли к партизанской войне. 22 августа 1920 г. главы тейпов и тукхумов чеченцев и ингушей, а также мусульманское духовенство собрались на съезд. В сентябре 1920 г. правительство горцев во главе с Наджмутдином Гоцинским мигрирова-

ло в Грузию. Там было создано правительство Горской республики в изгнании. В Грузии также был создан Комитет содействия горцам и терским казакам по свержению власти большевиков. Мухаммед-Саид в сентябре 1920 г. поднял восстание в Дагестане. Восстание разразилось в Гунибском, Аварском и Андийском округах. Крестьянство требовало перераспределения земель. В октябре 1920 г. большевики выселили теркских казаков из долин Сунжи и Терека. В начале 1920 г. «Черкесская конная дивизия» отступила из Кубани в Крым. Из Крыма черкесы эвакуировались в Турцию. Из Турции черкесы мигрировали в Польшу. Осетинские части бежали от большевиков в Грузию. Белым служили и чеченцы и дагестанцы, хотя представители этих регионов в куда меньшем проценте поддерживали белых. Из чеченцев в апреле 1919 г. была сформирована «Чеченская конная дивизия». Три ее полка состояли из чеченцев, а четвертый из кумыков. Когда же против белых начал действовать Узун-Хаджи Салтинский летом 1919 г., то чтобы помешать переходу «Чеченской дивизии» ее перевели в Слободскую Украину. Она действовала против большевистских партизан и махновцев. В марте 1920 г. Чеченская и Черкесская дивизии были расформированы в Крыму. Кабардинские и черкесские части до переселения в Крым действовали на Кубани. Кабардинцы действовали против русских большевиков и формирований осетинских керменистов. Против белых поднимались балкарцы. Части С. Серебрякова-Даутокова действовали против балкарских повстанцев в Чегеме. Выехав в эмиграцию в 1920 г., черкесы-адыгейцы в Стамбуле в 1920 г. организовали «Национальный комитет освобождения горцев Северного Кавказа». Его возглавлял Ф. Бекович-Черкасский от Кабарды, С. Мальсагов от ингушей, Я. Хабаев от Осетии, М. Халилов от Дагестана, черкесов представлял П. Коцев и Султан Клич-Гирей. В. Гаджемуков в 1923 г. приехал в Марсель, но участия в политической жизни горской диаспоры во Франции не принимал. Горцы кооперировались с белоэмигрантами от казачьих войск, организовавшихся в Варшаве в 1921 г. в Народный союз Родины и Свободы. В 1922 г. произошел разрыв между казаками и западными черкесами. Айтек Намиток начал активно взаимодействовать с другими горцами и азербайджанцами. Он стал одним из редакторов журнала «Прометей», издававшегося в Варшаве. Айтек Намиток был одним из членов комитета, разрабатывавшего «Пакт о Кавказской конфедерации». Во время своего пребывания во Франции в 30-х гг. XX ст. он закончил Сорбонну. В 1938 г. переехав в Турцию, он продолжил обучение в Стамбуле и был одним из активных членов горской диаспоры. М. Хатгогу жил в Чехословакии и в Праге вместе

с Ахмедом Цаликовым образовал «Союз горцев Кавказа». В 20-х гг. XX в. в Праге издался журнал «Свободные горцы». Его издание под названием «Горцы Кавказа» было продолжено в 30-х гг. XX ст. во Франции. Причиной же разрыва с казаками было то, что горцы считали что кубанцев, что терекцев пришлым населением на Кавказе и требовали при разгроме Советского Союза предоставить им земли, которые они контролировали до Кавказской войны [Ахмадов, Хасмагомадов 2009, с. 615-674; История Северной Осетии 2003, с. 140-187; Месхидзе 2006, с. 14-23; Абдуллаев 2013, с. 99-322; Кучиев 2011, с. 106-136; История Кабардино-Балкарской АССР 1967, Т. 2, с. 37-100; История Ингушетии 2012, с. 368-389; Шилова 2007, с. 63-162; Бабич 2011, с. 175-194; Матиев 2016, с. 86-88; Амбарцумян 2018, с. 105-111; Кажаров 2018а, с. 31-35; Магомедсултанов, Харисова 2007, с. 46-48; Кринко 2018, с. 172-174; Атажахова 2020, с. 42; Добрякова, Камбиев 2021; Добрякова, Донин, Лобанов 2019, с. 62-66; Алиева 2015, с. 116-131; Алиева 2016а; Алиева 2016б, с. 90-105; Petrovic 2018, p. 121-146; Lanzilotti 2022, p. 128-168; Dunlop 1998, p. 37-43; Gammer 2006, p. 125-137; Османов 2013, с. 183-189; Кажаров 2011, с. 115-117].

27 октября 1920 г. большевики заседающие в Кавказском бюро ВКП(б) объявили, что считают целесообразным создание Горской и Дагестанской социалистических республик. В сентябре 1921 г. за Дагестаном был закреплен Хасавьюртовский округ, который населяли чеченцы. Большевики были побеждены в битве в Араканакском ущелье. Повстанцев в этой битве возглавлял Джамал Айдемир. Законодательно создание Горской и Дагестанской социалистических республик было закреплено 20 января 1921 г. В горах партизанской войны до мая 1921 г. вели шариатские войска горских народов. Наджмутдин Гоцинский перекликался с 1921 г. на территории Чечни и Хасавьюртовского округа. В 1922 г. Ахмед-хан Аварский поставил перед Лигой Наций вопрос признать Наджмутдина Гоцинского правителем будущего независимого государства на Северном Кавказе. В 1923 г. на Северном Кавказе в результате политики большевиков снова начались антибольшевистские выступления. В 1923 или 1924 по обвинению в подготовке чечено-грузинского восстания был арестован чеченским отделом ОГПУ шейх Али Митаев. Он был доставлен в Ростов-на-Дону, где в камере и был задушен чекистами. В 1923 г. мусульманское духовенство Дагестана приняло решение выдать Наджмутдина Гоцинского большевикам. С боями Наджмутдин Гоцинский ушел в горные районы Чечни. По его следам шли отряды ОГПУ и РККА. В конце концов он начал переговоры о сдаче в 1923

г., но по прибытии к нему агентов от англичан в 1924 г. выдвинул ноту советской власти с призывом покинуть Кавказ. В 1925 г. в ходе боев под Ведучи и в Дайском ущелье войска повстанцев были побеждены. 5 сентября 1925 г. Наджмутдин Гоцинский был арестован, а 28 сентября был расстрелян в Ростове-на-Дону. После того как большевики установили свою власть над частью территории Чечни советская власть провозгласила образование двух автономных республик – Горской и Дагестанской. Образование Горской АССР было провозглашено 17 ноября 1920 г. Учредительный съезд Горской республики состоялся 16-22 апреля 1921 г. На нем был избран Центрисполкома республики. 20 января 1921 г. была ликвидирована область Терского казачьего войска. Сама Горская республика делилась на шесть округов – Чеченский, Ингушский, Осетинский, Кабардинский, Балкарский, Карачаевский. Эти округа были организованы в 1921-1922 гг. Столицей республики был провозглашен Владикавказ. Еще в том же 1922 г. административный состав Горской республики был реформирован. Были образованы Карачаевско-Черкесская и Кабардино-Балкарская автономные области. В 1921 г. была образована Дагестанская автономная советская социалистическая республика. Она была образована на территории Дагестанской и Терской областей. В июле 1922 г. на территории Краснодарского и Майкопского отделов была образована Черкесская (Адыгейская) автономная область. В 1924 г. на территории Кубани был создан Армянский район. Он был ликвидирован только в 1953 году. Шапсугский район был создан в 1924 году на территории Черноморского округа. На Кубани был образован Греческий район в 1930 г. В 1928 г. из Сальского района Северо-Кавказского края был выделен Калмыкский национальный район. Столицей калмыков стала станица Кутейниковская. В 1924 г. заместо Юго-Восточного региона и Горской республики были сделаны новейшие административные единицы. Были созданы Чеченская и Ингусская автономные области, Северо-Осетинская автономная область, Сунженский казачий округ. Город Владикавказ имел особый статус, чтобы не вызывать противоречий между ингушами и осетинами и непосредственно подчинялось метрополии. Юго-Восточный край был переименован в Северокавказский. Населенные славянами территории были поделены на 10 округов. В 1924 г. начались противоречия между черкесами и карачаевцами. Этот конфликт был урегулирован в 1926 г., когда округ разделили на Черкесский национальный округ и Карачаевскую автономную область. В 1928 г. Черкесский национальный округ был переименован в Черкесскую автономную область. В 1929 г. Сунженский каза-

чий округ был присоединен к Чеченской республике. В конце 20-х гг. XX ст. на Северном Кавказе началась коллективизация. Это вызвало неповиновение горцев. Учредительный съезд советов Кабарды состоялся в ноябре 1921 г. Главу региона стал Бетал Калмыков. В 1922 г. Кабарда была объединена с Балкарией. Съезд советов Кабардино-Балкарии был проведен в декабре 1922 г. В состав республики были включены станицы теркских казаков. В 1924 г. началось образование комсомольских и рабочих организаций среди местного населения. Тогда же прибыла комиссия Смирнова из центра по разграничению земель. В 1920-1926 гг. кабардинские и осетинские большевики имели территориальный спор из-за Лескена. Также был земельный конфликт с карачаевцами в 20-х гг. XX ст. Разграничение на Северном Кавказе было проведено по указаниям из центра. С декабря 1927 г. началась коллективизация региона. То, что коллективизация происходила форсированными темами. В 1928–1929 гг. началась чистка среди сельских и городских партийцев региона. В Кабардино-Балкарии в 1928 г. произошло Баксанское восстание. В 1929 г. возник ряд аулов в Адыгее. Метрополия оказывала давление на черкесов и в 1931 г. в Адыгее коллективизация была уже завершена. В 1935 г. центр Адыгеи был перенесен из Краснодара в город Майкоп. В 1937 г. по обвинению в буржуазном национализме была репрессирована горская коммунистическая номенклатура региона. В 1934 г. Чечня и Ингушетия были объединены в одну Чечено-Ингушскую автономную область. В 1936 г. Северная Осетия и Чечено-Ингушетия были превращены из автономных округов в автономные социалистические советские республики. В 1937 г. Северо-Кавказский край был переименован в Орджоникидзенский край. Из Орджоникидзенского края в состав Дагестана были переданы Ачикулацкий, Каясулинский, Караногайский, Кизлярский и Шелковский казачьи районы. В 1923 г. большевики пошли на компромисс с шейхом Али Мутаевым. Большевики считали, что борьба с исламом пока не ко времени. В 1922-1925 гг. началась политика коренизации в Чечне. Был создан комсомол. В 1925 г. Состоялась операция по разоружению чеченцев. В декабре 1923 г. Таштемир Эльдарханов был изменен во главе Чечни М. Енеевым. Ближайшие сподвижники Эльдарханова А. Гайсумов и С. Шерипова вывели из руководства. ОГПУ их обвинило во взяточничестве. Руководителем Чеченского Исполкома стал Арсанукаев. Т. Эльдарханов же был назначен в Северокавказский краевой исполком. В 1925-1926 гг. была произведена чистка среди чеченских коммунистов. В 1925 г. была проведена кампания по дискредитации шариатских судов. В 1927 г. шариатские суды были ограничены в

правах. В 1929 г. муллы начали лишать закят. В 1928 г. к Чечне присоединили Грозный и земли казаков в надтеречном регионе. С середины 20-х гг. XX ст. началась эмансипация женщин. Осенью 1929 г. началась форсированная кампания по созданию колхозов. Это вызвало восстание крестьян в Гойты, Шали и Беное. В 1930 г. РККА провела военную операцию в Чечне. В 1928-1931 гг. происходили процессы над кулаками. Чеченцы в 1931 г. убили члена Чеченского обкома М. Кундухова. В 1932 г. коллективизация в Чечне вызвала восстание чеченцев. Чеченцев поддержали терские казаки. В начале марта 1932 г. крестьяне Муцу Шамилев, Ибрагим Нинахаджиев, Усман Ушхаев, Хусейн Истамулов, Дада Кебетов начали восстание. Они захватили нефтяное месторождение в Ножай-Юртовском районе. Направленные против них войска ОГПУ не смогли подавить восстание. Пришлось вызвать РККА во главе с М. Ватутиным. Было сфабриковано дело «Чеченского национального центра», по которому репрессиям было подвергнуто 3 тыс. человек. После подавления восстания возобновились процессы над кулаками. Одновременно с чеченцами против коллективизации восстали кубанские казаки. В 1934 г. Чечня была объединена с Ингушетией. В 1934 г. началась чистка глав сельсоветов в новой Чечено-Ингушской республике. В 1937 г. были репрессированы уже члены обкома республики. В 1939 г. были репрессированы члены райисполкомов. В 1938 г. был репрессирован Али Мутушев. В 30-е гг. XX ст. было репрессировано 40 тыс. чеченцев. В Горной Чечне для сопротивления большевикам было сформировано 82 вооруженные группы. Политика индустриализации привела к превращению Грозного в значительный промышленный центр. Среди его населения доминировали русские. В 1941 г. с началом германского вторжения на территорию Советского Союза активизировалось чеченское подполье. В октябре 1941 г. в селах Галанчожского, Шатойского и Итум-Калинского района восстали чеченские крестьяне. Они отказывались уходить в советскую армию и платить налоги. Восстание продолжалось в октябре-ноябре 1941 г. В 1941 г. Майрбек Шерипов сформировал в ноябре «Чечено-Горскую национал-социалистическую подпольную организацию». Восстание было подавлено войсками НКВД. Горные районы бомбились советской авиацией. В Красную армию было призвано 9 тыс. чеченцев. В начале 1942 г. НКВД планировало выселение чеченцев. Однако эти планы сломило быстрое продвижение немцев. В августе 1942 г. танковая армия Клейста вышла в Терек. Чеченцев принудительно призывали в советскую армию, чтобы они не подняли восстание в тылу. Осенью 1942 г. советские войска вели Грозненско-Малгобекскую оборону

операцию. В Чечне бои велись в Алхан-Чуртской долине. Понеся значительные потери на Грозненском направлении немцы перенесли удар в Осетию на Владикавказ и Кабардино-Балкарию на Нальчик. В декабре 1942 г. советские войска перешли в контрнаступление. Весной 1943 г. немцы покинули Северный Кавказ. В 1942 г. Абдурахман Авторханов пробился через линию фронта к германцам и был доставлен в Берлин. Он предложил союз против большевиков. 16 августа 1942 г. отряд Майрбека Шерипова захватил деревню Химой. После этого повстанцы заняли Итум-Кале. Однако в конце месяца войска НКВД победили отряд Майрбека Шерипова в столкновениях в Итум-Калинском и Шатойском районах. В Карачае был сформирован Народный Совет, а в Кабарде «Национальное правительство» во главе с З. Келеметьевым и Д. Тавкешевым. Осенью 1942 г. Кабарда оказалась под контролем немцев. Осенью 1942 г. чтобы привлечь северокавказских мусульман на свою сторону командующий танковой армией фон Макензен провозгласил себя мусульманином. В августе и осенью 1942 г. в советский тыл были заброшены 5 диверсионных групп. Осенью Х. Исраилов встретился с представителями НКВД и чеченскими коммунистами. Нарком НКВД С. Албогачиев переписывался с Х. Исраиловым. Последний в 1941 г. создал «Партию Кавказских братьев», в которой было 5 тыс. членов в семи республиках. В 1942 г. Кавказские повстанцы были готовы выставить 25 тыс. Воинов. В 1943 г. из горских военнопленных немцы сформировали 7 добровольческих батальонов. Они были подчинены так называемому Казачьему сословию, дислоцировавшемуся в Австрии и Италии. Осенью 1942 г. и летом 1943 г. НКВД провело карательные акции в Чечне. В ноябре 1942 г. был убит Майрбек Шерипов. Тогда же была уничтожена группировка Шейхаева. В Чечне в 1943 г. действовало 44 повстанческих отряда. Подготовка выселения чеченцев началась еще в октябре 1943 г., когда в Чечено-Ингушетию прибыл Б. Кобулов. 9 ноября 1943 г. он представил Л. Берии доклад о положении дел в республике. Чеченцев и ингушей предписывалось выселить в Казахстан и Кыргызстан. В операции было задействовано 19 тысяч бойцов НКВД и 100 тысяч солдат внутренних войск МГБ. Для операции было подготовлено 15 тыс. вагонов. Подготовка к депортации была завершена к 17 февраля 1944 г. 22 февраля 1944 г. Л. Берия вызвал к себе С. Моллаева. 23 февраля операция «Чечевица» была начата. Операция продолжалась до 20 марта 1944 г. и сопровождалась большим количеством смертей. В течение 1945-1946 гг. чеченцев и ингушей демобилизовали из армии и выслали туда же куда-то и других. 12 ноября 1920 г. была провозглашена автономия народов Тере-

ка. В 1924 г. была образована Северо-Осетинская автономная область. 25-29 января 1925 г. был избран североосетинский облисполком во главе с К. Борукаевым. Уже в 1920 г. большевики отдали осетинским крестьянам часть бывших помещичьих и казачьих земель. В сентябре 1921 г. Кабарда вышла из состава Горской Республики. Кабардинцы выгоняли со своей территории осетин. Мигрантами стали 17 тыс. осетин. Южные осетины прибывали из Грузии. В 1926 г. население Северной Осетии выросло до 152 тыс. При этом в горах проживало 20 тыс. В 1921-1922 гг. Осетию охватил голодомор. В 1921-1923 гг. осетинские крестьяне были вынуждены платить за налог известен больший как проразверстка. В 20-е гг. XX ст. начался НЭП. Среди осетинских крестьян началась кооперация. Были образованы кооперативы, артели, общества. С 1933 г. Владикавказ (Орджоникидзе) стал официально признанным центром Осетии. До этого центром был Моздок. В 1934 г. были развернуты репрессии против кулаков. Еще раньше в 1928 г. была чистка в кооперативах. В 1937 г. были репрессированы члены Советов Наркома Северной Осетии. С 1928 г. началась коллективизация. В 1930 г. в Северной Осетии было сопротивление насильственной коллективизации, когда крестьяне начали выходить из состава колхозов. Впрочем, это не остановило форсированную коллективизацию, которую насильно проводила метрополия. В середине 20-х гг. XX ст. началось формирование комсомольских и пионерских организаций посреди осетин. В 1934 г. было проголосовано о создании единого осетинского языка на основе иронского диалекта. В 1932 г. в Кавказских республиках были созданы национально-педагогические университеты. В 1925 г. был основан Осетинский НИИ. В 1925 г. была организована ассоциация осетинских писателей Зиу. В 1930 г. Состоялся съезд писателей Северной и Южной Осетии. В 1921 г. осетины-мигранты вошли в «Комитет освобождения горных народов Северного Кавказа». Они входили в 1922 г. «Комитетом освобождения Азербайджана и горцев Северного Кавказа». От осетин входили А. Цаликов и Б. Хабаев. В 1925 г. в Париже было создано «Осетинское национальное объединение», в которое входили М. Абациев, А. Сикоев, Б. Цораев. А. Цаликов действовал в Чехословакии в Праге. Он был редактором газет «Ног цард» и «Свободный горец». Г. Баев в 1922 г. мигрировал в Германию в Берлин. Г. Газданов несколько лет находился в Турции, Болгарии и Франции. В августе 1942 г. немцы вышли на границы Северной Осетии. Осенью 1942 г. они наступали на Моздок и ворота Ельхотовские. В 1924 г. была образована Ингушская автономная область. На Терек вернулись теркские казаки. Это привело к их конфликту с

ингушами, поскольку ингуши в 1920-1923 гг. заняли земли когда-то принадлежавшие терцам. В 1928 г. было 150 поселений ингушей. Ингуши выселились с гор на равнину. С 1928 г. метрополия начала политику коллективизации. В 1928-1929 гг. начались чистки ингушских коммунистов во Владикавказе и Ингушетии. Органы власти ингушей были переведены из Владикавказа в Шолохи в 1940 г. В 1936 г. было выселено 1 тыс. ингушских крестьян. В августе 1942 г. произошло вторжение немцев на просторы Ингушетии. РККА вела борьбу в сентябре-октябре 1942 г. Вели Малгобекскую оборону операцию. Проходили бои в Мундар-Юрте и в Сагопшинской долине. В ноябре 1942 г. советские войска перешли в контрнаступление. В октябре 1943 г. Б. Кобулов прибыл в Ингушетию и приступил к подготовке к депортации. 11 февраля 1944 г. вопрос о депортации рассматривал Политбюро. 17 февраля 1944 г. Л. Берия сделал доклад о подготовке депортации. 20 февраля 1944 г. руководство НКВД прибыло в Грозный. Депортация была проведена 23 февраля 1944 г. Было депортировано 91 тыс. ингушей. Ингуши были депортированы в Таджикистан, Кыргызстан, Казахстан, Узбекистан. 26 февраля 1944 г. была ликвидирована Чечено-Ингушетия. Часть земель была присоединена к Северной Осетии и Грузии. Чеченскую эмиграцию возглавил Абдурахман Авторханов. Он был репрессированным чиновником облкома в 1937 г. В 1940 г. суд его оправдал. В 1941 г. он был арестован за идеологическое вредительство. В 1942 г. чеченцы переправили Абдурахмана Авторханова через линию фронта. В 1943 году он обосновался в Берлине. В 1944 г. он стал членом Северокавказского национального комитета. В 1948 г. Абдурахман Авторханов являлся сотрудником «Российского института армии США». В 1950 г. он был одним из тех, кто основал «Институт по изучению истории и культуры СССР» в Мюнхене. Он занимался изданием журнала «Свободный Кавказ». Он дожил до провозглашения суверенитета Чечне в 1991 г. Абдурахман Авторханов предостерег Дж. Дудаева и Б. Ельцина от военного противостояния, но не был услышан. В апреле 1997 г. он скончался и был похоронен в Мюнхене. В октябре 1943 г. Политбюро приняло решение о депортации карачаевцев. Сотрудничали с немцами только 300 из 37 тыс. взрослых карачаевцев, а красноармейцами были 5 тыс. Впрочем, это ничего не значило для советского руководства. Карачаевцы был одним из народов, который сопротивлялся коллективизации в 20-30-х гг. XX ст. Коммунисты рассматривали карачаевцев и балкарцев и крымских татар как внутренних врагов. Было принято решение выслать карачаевцев в Казахстан и Кыргызстан. 68 тыс. карачаевцев были депортированы. Из

них 35 тыс. было отправлено в Казахстан. 26 тыс. были высланы в Кыргызстан. Территория Карачая была передана Грузии, как и горные районы Ингушетии. На территории Черкесской автономной области была образована «Черкесская управа». Ее возглавил Ахмат Якубовский. В ее составе находились адыге, россияне и украинцы. Черкесская управа вела борьбу против советских партизан и уничтожила их 3 тыс. Мавлюд Дышеков стал бургомистром Черкесска. Был сформирован «Батальон смерти во имя спасения Черкесии». Мавлюд Дышеков стал одним из руководителей «Черкесского Национального Совета». В 1943-1944 гг. немцы в Мелитополе имели полицейский отряд из черкесов. В дальнейшем батальон воевал в Беларуси и Италии против партизан. Конец войны застал Мавлюда Дышекова в Западной Германии. Султан Клыч-Гирей в 1942 г. вместе с донскими и кубанскими казаками пришел на Северный Кавказ. На территории Адыгеи он организовал один из черкесских национальных комитетов. Из кабардинцев же состоял «Кабардинский добровольческий конный эксадрон». Черкесы и кабардинцы были подчинены «Казачьему корпусу» П. Краснова. Черкесские формирования были сгруппированы в «Кавказскую дивизию». В 1943 г. «Кавказская дивизия» вела борьбу против партизан в Украине, а в 1944 г. против партизан в Белоруссии. Далее черкесы вели войну в Польше против армии Крайовой и Италии против местных коммунистических партизан. Конец войны застал черкесов в Италии. Они попали в плен к англичанам и попали в лагерь Обердраубург в Австрии. В мае 1945 г. Султан Клыч-Гирей вместе с другими 125 кавказскими офицерами был издан Советскому союзу. В результате «Процесса над Красновцами» он был приговорен к расстрелу. 16 января 1947 г. Султан Клыч-Гирей был казнен. Кади Байрамуков в 1941 г. сформировал антибольшевистский повстанческий отряд. В 1942 г., когда пришли немцы Кади Байрамуков вместе с Муратби Лайпановым, Дадиком Лайпановым, Адамом Хубиевым сформировал в Карачаевской автономной области «Карачаевский национальный комитет». Его бойцы вели борьбу против советских партизан. В начале 1943 г. советские войска заняли Балкарию. Против советской власти действовало подполье несколько десятков отрядов общей численностью в 1227 человек. Это было поводом, согласно которому Л. Берия 26 февраля 1944 г. издал приказ о депортации балкарцев. В депортации балкарцев приняло участие 17 тыс. солдат НКВД. 29 февраля 1944 г. началась операция, продолжавшаяся до 15 марта 1944 г. Балкарские земли были переданы кабардинцам. В общей сложности во время войны был сформирован северокавказский легион Вермахта, состоявший из 30 тыс. горцев. В

1941–1942 гг. был сформирован батальон «Горец», в состав которого входило 900 горцев и 300 немцев. После подготовки этот батальон был взорван на Северном Кавказе. После контрнаступления советских войск в 1943 г. он был переведен в Крым, где вел борьбу с местными партизанами. В 1943 г. было подготовлено несколько северокавказских батальонов второй волны, и они воевали на территории Хорватии и Греции против сербских и греческих партизан. Кавказцы также несли службу по охране Атлантического вала во Франции и осуществляли полицейские функции в Дании. Летом 1944 г. на территории Белоруссии был сформирован «Северокавказский полк» СС. В Италии было же 7 тыс. беженцев с территории Адыгеи под командованием Султан Клыч-Гирея. Они находились в составе «Казачьего стана». В 1945 г. их экстрадировали в СССР [Ахмадов, Хасмагомадов 2009, с. 675-872; История Северной Осетии 2003, с. 188-376; Месхидзе 2006, с. 19-20; Кучиев 2011, с. 137-225; История Кабардино-Балкарской АССР 1967, Т. 2, с. 101-287; История Ингушетии 2012, с. 389-470; Ажигова 2015, с. 31-35; Матиев 2017, с. 43-45; Магомедсултанов, Харисова 2007, с. 49; Кринко 2018, с. 174-175; Ялхароева 2018, с. 122-126; Атажахова 2020, с. 44; Добрякова, Камбиев 2021; Даудов 2012, с. 31-39; Кажаров 2018б, с. 49-52; Pohl 1999, p. 73-92; Petrovic 2018, p. 146-314; Lanzilotti 2022, p. 168-202; Dunop 1998, p. 43-71; Gammer 2006, p. 137-173; Черджемов 2017, с. 19-23; Бугаев 2017, с. 98-107; Апажева, Татаров 2021, с. 71-78; Напсо 2006; Напсо 2010].

Проведя исследование, мы пришли к следующим выводам. После окончания Кавказской войны на Кавказе был установлен новый порядок. Большинство земель на равнине было отдано казакам и русским колонистам. Горцы были вытеснены в горы. Проблемой стало малоземелье. На Юго-Восточном Кавказе очагом повстанческого движения против русской власти стала Чечня. На Северо-Западном Кавказе очагом восстаний стала Балкария. В 1917 г. две революции способствовали тому, что активизировались горцы. Российские гарнизоны выдворялись из горных регионов. Были созданы горные самоуправляющиеся организации. Апогеем этого стал горский интегризм. Кавказские горцы образовали «Союз горцев Кавказа". Начало Гражданской войны в России способствовало тому, что Союз горцев Кавказа превратился в Горскую республику. В первый квартал 1918 г. советская власть пришла на Северный Кавказ. Оплотом большевистской власти стали Нальчик, Владикавказ, Грозный. В своей политике на Северном Кавказе большевики опирались на пролетариат городов и терское казачество. Переломить ситуацию белые смог-

ли летом 1918 г., когда произошло восстание Г. Бичерахова. Под давлением большевиков осенью 1918 г. члены Горского правительства были эвакуированы в Грузию и смогли вернуться в Дагестан только осенью 1918 г. с помощью османских войск. В ноябре-декабре 1918 г. большевистские части вытеснили с Центрального Кавказа белые части, однако в первом квартале 1919 г. «Добровольческая армия» А. Деникина нанесла поражение большевикам в этом регионе. На стороне белых против большевиков выступили черкесы (адыге, кабардинцы, черкесы) из которых были созданы конные дивизии. С приходом на территории Осетии и Чечни белые организовали части осетин и чеченцев. Часть дагестанцев под руководством Микаила Халилова приняли власть белых. Однако в даргинских регионах успешную борьбу против белых вел шейх ал-ислам Дагестана Али-Хаджи Акушинский в 1919 г. В Нагорном Дагестане и горной Чечне в землях аварцев, андийцев и чеченцев был создан Северокавказский эмира. Войска эмирата вели эффективную борьбу против белоснежных. Наступление большевиков на Северный Кавказ в первом квартале 1920 г. привело к эвакуации белых частей в Крым и Грузию. Большинство земель Северного Кавказа были поставлены под контроль Советской России весной 1920 г. Узун-Хаджи Салтинский, а затем его политические наследники сопротивлялись большевикам в Дагестане и Чечне до весны 1921 г. Дагестан полностью стал контролируемый большевиками в 1921 г. дагестанскими муллами. Чеченцы во главе с Наджмутдином Гоцинским продолжали сопротивление до 1924 г. включительно. В 1921 г. на Северном Кавказе были образованы Горская и Дагестанская советские республики. В 1924 г. Горская Республика была разделена на несколько республик. В 20-х гг. XX ст. началась коренизация. Была создана горная коммунистическая номенклатура. В конце 20-х гг. XX ст. большевики начали наступление на ислам. Тогда же началась форсированная коллективизация. Коллективизация встретила сильное сопротивление землям чеченцев и балкарцев. Чечня восставала и в 30-х гг. XX ст. Это была самая мятежная республика. В 40-х гг. XX ст. во время Второй Мировой войны чеченцы тоже восставали в тылу советских войск. Другие народы не отличались такой активностью, однако чеченцев, ингушей, балкарцев, карачаевцев были депортированы в 1943-1944 гг.

Литература

1. Абдуллаев М. А. Триумф и трагедия шейх-уль-ислама Дагестана Али-Хаджи Акушинского. Махачкала: Эпоха, 2013. 368 с.
2. Алиева С. И. Азербайджанская Демократическая республика и Горская республика сотрудничество, проэкты объединения и взаимодействия с Османской империей (по документам, договорам и нотам 1918-1920 гг.) . Ч. 1. // Северокавказский юридический вестник. № 4. М.: Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2015. С. 115-137
3. Алиева С. И. Азербайджанская Демократическая республика и Горская республика во внешней политике Турции // Вестник Майкопского государственного технологического университета. Майкоп: Майкопского государственного техноогического университета, 2016. https://cyberleninka.ru/article/n/azerbaydzhanskaya-demokraticheskaya-respublika-i-gorskaya-respublika-vo-vneshney-politike-turtsii-po-rossiyskim-arhivnym-materialam
4. Алиева С. И. Азербайджанская Демократическая республика и Горская республика сотрудничество, проэкты объединения и взаимодействия с Османской империей (по документам, договорам и нотам 1918-1920 гг.) . Ч. 2 // Северокавказский юридический вестник. № 1. М.: Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, 2016. С. 90-144
5. Амбарцумян К. Р. Особенности взаимоотношений союза объединеных горцев и Грузинской демократической республики (1918-1919 гг.) // История: факты и символы. № 4 (17). Елец: Елецкий государственный университет им. И. А. Бунина, 2018. С. 104-113
6. Ажигова А.М. Проблема земельного обеспечения в Ингушетии в период существования Горской АССР (1921-1924 гг.) // Современная научная мысль. М.: Научно-исследовательский институт истории, экономики и права, 2015. С. 31-35
7. Апажева Е.Х., Татаров А. А. Бандитизм и антисоветское подполье в 1942-1944 гг.: на примере Кабардино-Балкарии // Известия Северо-Осетинский институт гуманитарных и социальных исследований. № 39 (78). Владикавказ: Северо-Осетинский институт гуманитарных и социальных исследований, 2021. С. 71-82
8. Атажахова Д.Д. К вопросу становления государственности народов Северного Кавказа в годы Гражданской войны // Право

и практика. М.: Научно-исследовательский институт истории, экономики, права, 2020. С. 41-46
9. Ахмадов Я.З., Хасмагомадов Э.Х. История Чечни в XIX-XX веках. М.: Пульс, 2005. 996 с.
10. Басте Р.Ю., Касьянов В.В. Горцы и казачество Кубани в революционных событиях 1917 г. // Историческая и социально-образовательная мысль. Т. 9. № 6-1. Краснодар: Кубанская многопрофильная академия подготовки, переподготовки, повышения квалификации специалистов, 2017. С. 13-16
11. Бугаев А. М. Сталинские проэкты самоопределения народов Северного Кавказа (к вопросу о исторической судьбе Горской АССР) // История: факты и символы. № 1 (10). Елец: Елецкий государственный университет им. И. А. Бунина, 2017. С. 97-110
12. Даудов А. Х. Государственное устройство Горской АССР // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 2. Вып. 1. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный университет, 2012. С. 31-41
13. Добрякова Н.А., Донин А. Я., Лобанов В.Б. Антибольшевистские силы Теркско-Дагестанского региона в период Гражданской войны 1917-1920 // Современная научная мысль. М. : Научно-исследовательский институт истории, экономики, права, 2019. С. 58-67
14. Добрякова Н.А., Камбиев А.М. К вопросу о горском национальном движении на Тереке и в Дагестане в 1917-1921 гг. // Современная научная мысль. М. : Научно-исследовательский институт истории, экономики, права, 2021. https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-gorskom-natsionalnom-dvizhenii-na-tereke-i-v-dagestane-v-1917-1921-gg
15. История Ингушетии. Ростов-на-Дону: Южный федеральный университет, 2012. 536 с.
16. История Кабардино-Балкарской АССР с древнейших времен до наших дней. М.: Наука, 1967. 440 с.
17. История народов Северного Кавказа (конец XVIII – 1917 г.). М.: Наука, 1988. 659 с.
18. История Северной Осетии. XX век. М.: Наука, 2003. 632 с.
19. История Северного Кавказа. Отв. ред Д.В. Сень, А.Т. Урушадзе. Ростов на Дону Южный федеральный университет, 2017. 282 с.
20. Кажаров А. Г. Союз объединенных горцев и проблема автономии народов Северного Кавказа в 1917-1920 гг. Известия Самарского научного центра Российской академии наук. Т. 13. № 3. Самара: Самарский научный центр Российской академии наук, 2011. С. 112-117

21. Кажаров А. Г. Организация Союз объединеных горцев и сепаратизм на Северном Кавказе : предпосылки, движущие силы и итоги // Вестник Адыгейского государственного университета. Вып. 1 (214). Майкоп: Адыгейский государственный университет, 2018. С. 28-38
22. Кажаров А. Г. Формирование Горской АССР и проблемы национального самоопределения Кабарды и Балкарии (1920-1921 гг.) // Гуманитарные и юридические исследования. Ставрополь: Северо-Кавказский государственный университет, 2018. С. 48-55
23. Камбиев А.М. Азербайджанская Демократическая республика и ее политика относительно Терека и Дагестана (вторая половина 1919 г. – начало 1920 г.) // Historia provinciae – журнал региональной истории. Vol. 4. № 4. Череповец: Череповецкий государственный университет, 2020. С. 1140-1173
24. Кринко Е.Ф. Национальная политика и преобразования на Северном Кавказе в период Революции и Гражданской войны // Соревременные исследования социальных проблем. Т. 10. № 1. Красноярск: Научно-инновационный центр, 2018. С. 163-183
25. Кучиев В. Д. История Осетии. XX век. Владикавказ: Ир, 2011. 255 с.
26. Магомедсултанов И.И., Харисова З.С. Национально-государственное строительство в Дагестане и на Северном Кавказе в 1917-1920 гг. // Вестник Дагестанского государственного университета. Вып. 3. Махачкала: Дагестанский государственный университет, 2007. С. 45-49
27. Матиев Т. Х. Образование Горской АССР и его влияние на состояние в Ингушетии после окончания Гражданской войны // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия История и Международные отношения. Т. 17. Вып. 1. Саратов: Саратовский государственный университет, 2015. С. 42-45
28. Матиев Т. Х. Роль меньшевистской Грузии в поддержке горского антиденикинского движения в период Гражданской войны на Кавказе // Современная научная мысль. М.: Научно-исследовательский институт истории, экономики и права, 2019. С. 86-89
29. Напсо Н. Т. Северокавказские воинские формирования в германских вооруженных силах (1941-1945 гг.) // Вестник Адыгейского государственного университета. Майкоп, Адыгейский государственный университет, 2006. https://cyberleninka.ru/article/n/severokavkazskie-voinskie-formirovaniya-v-germanskih-vooruzhennyh-silah-1941-1945-gg-1
30. Напсо Н. Т. Северокавказские воинские формирования в германских вооруженных силах (1941-1945 гг.) //Вестник Ады-

гейского государственного университета. Майкоп, Адыгейский государственный университет, 2010. https://cyberleninka.ru/article/n/severokavkazskie-voinskie-formirovaniya-v-germanskih-vooruzhennyh-silah-1941-1945-gg

31. Османов О. И. Совет обороны Северного Кавказа и Дагестана как коалиционное правительство и предшественник Революционного комитета Дагестана Известия Кабардино-Балкарского научного центра РАН. № 6 (56). Нальчик: Кабардино-Балкарский научный центр Российской академии наук, 2013. С. 183-189
32. Шилова С. Г. Военные формирования горцев в белых армиях Юга России. Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Специальность 07.00.02 – Отечественная история. М., Российский государственный гуманитарный университет, 2007.
33. Черджемов С. Р. Становление государственности и конституционализма у народов Юга России (1917-1937 гг., на примере осетинского народа) // Актуальные проблемы Российского права. № 9 (82). Сентябрь. М., Московский государственный юридический университет им. О. Е. Кутафина, 2017. С. 18-24.
34. Ялхароева М. А. Лидеры чечено-ингушского зарубежья – публицисты В. Г. Джабагиев и А. Авторханов // Вестник Калмыцкого университета. № 37 (1). Элиста: Калмыцкий университет, 2018. С. 121-127
35. Dunlop J. B. Russia confronts Chechnya. Roots of separatist conflict. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 234 p.
36. Gammer M. The lone wolf and the bear. Three centuries of Chechen defiance of Russian rule. Pittsburg: University of Pittsburg Press, 2006. 272 p.
37. Lanzilotti I. Land, community and the state in Caucasus. Kabardino-Balkaria from Tsarist conquest to Post-Soviet Politics. London – New York: Bloomsbury Productions, 2022. XII, 316 p.
38. Petrovic J. From conquest to deportation. The Northern Caucasus under Russian rule. New York - Oxford: Oxford University Press, 2018.XXIV, 446 p.
39. Pohl O. J. Ethnic cleasing in USSR. Westpost: Greenwood press, 1999. XVII, 179 p.

Pylypchuk Yaroslav Valentynovych

Doctor of historical sciences, senior lecturer of the Department of World History and Archeology of the Faculty of History and Philosophy of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanova, Kyiv, Ukraine

E-mail: pylypchuk.yaroslav@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-9809-3166

Mountain integrism: National Construction in the North Caucasus

This article was devoted to the movement of the highlanders against the Russian authorities in the first half of the 20th century. After the end of the Caucasian War, a new order was established in the Caucasus. Most of the lands on the plain were given to Cossacks and Russian colonists. The highlanders were forced into the mountains. Lack of land became a problem. In the South-Eastern Caucasus, Chechnya became the center of the insurgent movement against the Soviet government. Balkaria became the focus of uprisings in the North-West Caucasus. Two revolutions in 1917 contributed to the activation of the highlanders. Russian troops were expelled from the mountainous regions. Mountain self-governing organizations were created. Mountain integrism became the apogee of this. Caucasian mountaineers formed the "Union of united highlanders". The beginning of the Civil War in Russia contributed to the fact that the "Union of united Highlanders" of the Caucasus turned into the Mountain Republic. Soviet power came to the North Caucasus in the first quarter of 1918. Nalchik, Vladikavkaz, and Grozny became strongholds of Bolshevik power. In their policy in the North Caucasus, the Bolsheviks relied on the urban proletariat and the Terek Cossacks. The Whites were able to turn the situation around in the summer of 1918, when G. Bicherakhov's uprising took place. Under the pressure of the Bolsheviks in the fall of 1918, the members of the Mountain government evacuated to Georgia and were able to return to Dagestan only in the fall of 1918 with the help of the Ottoman troops. Bolshevik units pushed out white units from the Central Caucasus in November-December 1918, but in the first quarter of 1919, A. Denikin's Volunteer army defeated the Bolsheviks in this region. Circassians (Adighe, Kabardians, Circassians), from which cavalry divisions were created, stood on the side of the Whites against the Bolsheviks. When the Whites arrived on the territory of Ossetia and Chechnya, they organized units from Ossetians and Chechens. Part of the Dagestanis under the leadership of Mikhail Khalilov accepted the rule of the whites. However, in the Dargin regions, a successful struggle against the whites was led by Sheikh al-Islam of Dagestan Ali-Haji Akushinsky in 1919. In

mountainous Dagestan and mountainous Chechnya, the North Caucasus Emirate was created in the lands of the Avars, Andeans and Chechens, headed by Uzun-Haji Saltinsky. The troops of the emirate waged an effective struggle against the whites. The Bolshevik offensive on the North Caucasus in the first quarter of 1920 led to the evacuation of white units to the Crimea and Georgia. Most of the lands of the North Caucasus were placed under the control of Soviet Russia in the spring of 1920. Uzun-Khaji Saltinsky, and then his political heirs, resisted the Bolsheviks in Dagestan and Chechnya until the spring of 1921. Dagestan became fully controlled by the Bolsheviks in 1921. This was facilitated by the compromise of the Bolsheviks with Dagestan mullahs. The Chechens led by Najmutdin Gotsinsky continued their resistance until 1924 inclusive. The Mountain and Dagestan Soviet republics were formed in the North Caucasus in 1921. The Mountain Republic was divided into several republics in 1924. Indigenization began in the 20-ies of the XX century.. A mountain communist nomenclature was created. At the end of the 20-ies of the 20th century. Bolsheviks began an attack on Islam. At the same time, forced collectivization began. Collectivization met strong resistance in the lands of Chechens and Balkars. Chechnya also rebelled in the 30-ies of 20th entury. It was the most rebellious republic. During the Second World War, Chechens in the 40-ies of the 20th century also rebelled behind Soviet troops. Other nations were not noted for such activity, but Chechens, Ingush, Balkars, and Karachays were deported in 1943-1944.

Key-words: Highlanders, Mountain Republic, Mountain integralism, Dagestan, Chechnya, Chechen-Ingushetia, North Ossetia, Kabardino-Balkaria, Karachay-Cherkessia, Circassians, Ossetians, Ingush, Ali-Haji Akushinsky, Najmutdin Hotsinsky, Uzun-Haji Saltinsky, Bolsheviks, whites, deportations.

Борис Магомет-Гиреевич Харсиев

Кандидат философских наук, заведующий отделом этнологии
ГБУ Ингушский научно-исследовательский
Институт имени Ч.Э. Ахриева
386302 г. Малгобек, ул. Киевская, 95
E-mail:Harsievfilial@mail.ru

Тел: 89287968348

Kharsiyev Boris Magomet-Gireyevich

PhD in philosophy, head of the department of ethnology at Ch.Akhriyev Ingush Research and Development Institute of Human Sciences
386302, Republic of Ingushetiya, Malgobek city, Kiev str., 95.
E-mail:Harsievfilial@mail.ru

Mobile phone: 8 928 796 8348

Общественно-политическое положение на Северном Кавказе
Social-political situation in the North Caucasus

Аннотация:

Для того чтобы разобраться в глубинных исторических процессах происходящих в Северокавказском регионе России, в последних десятилетиях XX и начале XXI вв., необходимо учесть приписанную этому региону политическими элитами России служебную роль. Роль, которая корректируется, обычно при смене политического строя, но радикально не меняется на протяжении двух и более веков.

Анализ нарративных документов и материалов свидетельствует о том, что главная задача царской Россией на завоеванных землях определилась следующим образом. «Конечною целью образования всех инородцев, живущих в пределах нашего отечества, бесспорно, должно быть обрусение их и слияние с русским народом». Конфронтация между народами Кавказа стала действенной технологией, для достижения поставленной задачи, удачно используемой Россией для управления народами Кавказа. Угнетение одних и поощрение других народов.

Отданные на откуп военщине, кавказские народы, на долгие годы, были ввергнуты в хаос междоусобных войн и всеобщей ненависти царившей на окраинах Российской империй.

ანოტაცია:

იმისათვის, რომ გავიგოთ რუსეთის ჩრდილოეთ კავკასიის რეგიონში XX საუკუნის ბოლო ათწლეულებში და 21-ე საუკუნის დასაწყისში მიმდინარე ღრმა ისტორიული პროცესები, აუცილებელია გავითვალისწინოთ რუსეთის პოლიტიკური ელიტის მიერ ამ რეგიონისთვის დაკისრებული ოფიციალური როლი. როლი,

რომელიც მორგებულია, როგორც წესი, როცა იცვლება პოლიტიკური სისტემა, მაგრამ რადიკალურად არ იცვლება ორი ან მეტი საუკუნის განმავლობაში.

ნარატიული დოკუმენტებისა და მასალების ანალიზი მიუთითებს, რომ მეფის რუსეთის მთავარი ამოცანა დაპყრობილ მიწებზე ასე განისაზღვრა. „ჩვენი სამშობლოს საზღვრებში მცხოვრები ყველა უცხოელის განათლების საბოლოო მიზანი, ეჭვგარეშეა, უნდა იყოს მათი რუსიფიკაცია და რუს ხალხთან შერწყმა.“ კავკასიის ხალხებს შორის დაპირისპირება იქცა დასახული ამოცანის მისაღწევად ეფექტურ ტექნოლოგიად, რომელსაც რუსეთი წარმატებით იყენებს კავკასიის ხალხების გასაკონტროლებლად. ზოგიერთის ჩაგვრა და სხვა ხალხების წახალისება.

სამხედროების წყალობაზე დატოვებული კავკასიელი ხალხები მრავალი წლის განმავლობაში ჩაძირული იყვნენ შიდა ომებისა და საერთო სიძულვილის ქაოსში, რომელიც სუფევდა რუსეთის იმპერიების გარეუბანში.

Annotation:

In order to understand the deep historical processes taking place in the North Caucasus region of Russia in the last decades of the XX and the beginning of the XXI centuries, it is necessary to take into account the official role attributed to this region by the political elites of Russia. A role that is adjusted, usually when the political system changes, but has not changed radically for two or more centuries.

The analysis of narrative documents and materials indicates that the main task of tsarist Russia in the conquered lands was determined as follows. “The ultimate goal of the education of all foreigners living within our fatherland, undoubtedly, should be their Russification and merging with the Russian people.” Confrontation between the peoples of the Caucasus has become an effective technology to achieve the task, successfully used by Russia to govern the peoples of the Caucasus. Oppression of some and encouragement of other peoples.

Given over to the military, the Caucasian peoples, for many years, were plunged into the chaos of internecine wars and universal hatred that reigned on the outskirts of the Russian Empires.

Ключевые слова:

Россия. Народы Северного Кавказа. Сталинизм. Депортация народов Кавказа. Военные конфликты на Северном Кавказе. Конфронтация как принцип управление народами. Кавказская политика России.

Keywords:
Russia. The peoples of the North Caucasus. Stalinism. Deportation of the peoples of the Caucasus. Military conflicts in the North Caucasus. Confrontation as a principle of managing peoples. Caucasian policy of Russia.

Введение

Авторы многих современных статей, да и учебных материалов по истории России конца XIX и начало XX вв., руководствуясь общей концепцией политического подхода, а также посылов застарелых конструкции управления народами Кавказа, пишут следующее, о причинах и факторах обострения общеполитической ситуации на Северном Кавказе в конце 80-х – начале 90-х годов XX века. «Резкому обострению ситуации на Северном Кавказе способствовал распад СССР, единой социальной, экономической и политических системы. Как следствие это способствовало возникновению очагов конфликтности, связанных с созданием собственных национально-территориальных образований, этнотерриториальных конфликтов, конфликтов, связанных с восстановлением прав репрессированных народов, с последствиями территориальных изменений в советский период, а также конфликты, возникшие в результате оттока русскоязычного населения. Принятие во внимание фоновых условий и причин обострения ситуации в регионе позволяет препятствовать нарастанию конфликтности, а катализаторов конфликтности - предотвращать и урегулировать».

Подобные выводы не отражают всей полноты наступившего, с развалом СССР, кризиса. Во-первых, авторы не подвергают полному исследованию предпосылки, вызвавшие к жизни те или иные политические события в этом поли этническом регионе, во-вторых, почти ничего не пишут об управляемости многих конфликтов на Северном Кавказе.

Для того чтобы разобраться в глубинных исторических процессах, происходящих в Северокавказском регионе России, в последних десятилетиях XX и начале XXI вв., необходимо учитывать прописанные народам этого региону, политическими элитами России служебные роли. Роли, которые корректируется, обычно при смене политического строя, но радикально не пересматривались на протяжении двух и более веков.

Анализ нарративных документов и материалов свидетельствует о том, что главная задача царской Россией на завоеванных землях определялась следующим образом. «Конечною целью образования всех инородцев, живущих в пределах нашего отечества, бесспорно, должно быть обрусение их и слияние с русским народом» [1, с.835].

Конфронтация между народами Кавказа стала действенной технологией, для достижения поставленной задачи, удачно используемой Россией для управления народами Кавказа. Угнетение одних и поощрение других народов стало обычным правилом для кавказского управления.

Отданные на откуп военщине, кавказские народы, на долгие годы, были ввергнуты в хаос междоусобной вражды и ненависти, царствовавшей на окраинах Российской империй.

Народы на покоренных территориях классифицировались как лояльные (христианские) и враждебные (мусульманские). Политика властей метрополий, в соответствии с принятой классификацией применялась по-разному, лояльной к одним народам и жесткой к другим. Царизм намеренно культивировал на окраинах патриархально-феодальный гнет для того, чтобы держать массы в рабстве и невежестве. Империя, начиная с начала XIX века, намеренно заселила лучшие уголки окраин колонизаторскими элементами для того, чтобы оттеснить туземцев в худшие районы и усилить национальную рознь» [2, с.250].

Сменивший царский режим советский строй, нисколько не отошел от конфронтационной политики по отношению к народам Кавказа. Развешивая ярлыки благонадежных и не благонадежных народов на население южных и азиатских окраин советской страны. Насильственные выселения народов, сокращение ареала проживания, уничтожение национальной элиты, борьба с вековыми этническими устоями, ликвидации национальных автономии, а также, перекрывание географических границ одних субъектов РСФСР и СССР в пользу других – не полный перечень инструментов политического давления советского строя. Весь этот набор действий в комплексе, или по отдельности применялся в пользу конфронтации, благодаря которой, по убеждению идеологов страны советов, Кавказ был легко управляемым из центра, к которому вынуждены были апеллировать населяющие его народы, в поисках справедливости и решения межнациональных проблем.

В советское время в автономных республиках Северного Кавказа руководителей назначали из числа русских, кроме конечно, Северной Осетии. Даже если первое лицо в национальной автономии назначался из числа преданных партии нацменов, то его заместители обязательно назначались из русской национальности, впрочем, и в постсоветское время такие правила продолжают действовать в большинстве субъектов этого региона. На страже порядка здесь стоят, армейские подразделения, органы государственной безопасности, правоохра-

нительные органы, и их многочисленные осведомители, которые обеспечивают этим органам надежную информацию. Можно задаться вопросам, а как же тогда упустили контроль за Чечней в 90-тые годы XX века. Ответ простой, много раз освещённый в средствах массовой информации. Дело в том, что и здесь в этот период просчитывались и контролировались политические процессы. Не оспоримый факт. В 1991 году перед самыми выборами Дудаева Дж. Президентом Чечни, поступил приказ армейской группировке, покинуть немедленно г. Грозный, оставив оружие на складах. Что и было исполнено армейским начальством незамедлительно. Зачем правительство России вывела войска из Грозного, чем оно руководствовалось в это время, мы пока не знаем, надеемся, что историческая наука со временем прольет свет и на эти события. Вопросов по действиям федеральной власти на Северном Кавказе накопилось очень много. Ответы на них пока получить не удается.

Материалы и методы

В исследовании по политическому кавказоведению мы будем опираться на следующие доступные источники. Такие как: сборников документов и монографии, по истории Кавказа в XX – начала XXI вв. В частности, сборники документов, составленные Т. Музаевым [3], Х. Доного [4], М. Вачагаевым [5], М. Яндиева [6], а также сборник документов «Ингушетия и ингуши» [7]. Монографии за авторством С. Алиевой [8], М. Албогачиевой, [9], Ф. Бокова [10], различные статьи и публикации в научных изданиях.

Наша первоочередная задача заключается в том, чтобы на основании объективных данных выявить причины, развития политических событий на Северном Кавказе. Обращение к историческим источникам, в том числе государственно-правовой мысли, помогут нам придти к логическому заключению, отражающему причино-следственную связь прошлого и настоящего в политической круговерти этого российского региона.

Исторические предпосылки развития постсоветского кризиса

Процессы, происходившие на Северном Кавказе за последние 200 лет, напрямую связаны с политикой России на Кавказе. За два века основные принципы управление народами Северного Кавказа не претерпели существенных изменений. Северный Кавказ всегда находилась под жестким, изначально военным, затем военно-административным контролем российского государства и только в период русских революции и смены самодержавной власти на коммунистический строй,

несколько лет с 1918 по 1920 годы частично пребывал в автономном управлений самих горцев Кавказа. С учреждением советской власти на Северном Кавказе и приходом Иосифа Сталина к руководству Россией, Кремль вернулся к политике жесткой конфронтации, размежевание народов по национальным областям и округам, идеологической борьбы с привычным укладом, обычаями и религией горцев.

«Некоторые большевики сделали карьеру на азиатской периферии, начиная там свою террористическую деятельность» [18, p.307-335]. Как тип цивилизации сталинизм поддается пониманию только в его имперском ракурсе. Забывать об этом — значит упускать из виду контекст, породивший чудовищные масштабы насилия. Именно такой взгляд на вещи оправдывает изучение истории сталинизма на Кавказе» [11, с.15].

У Иосифа Сталина (И. Джугашвили), характерные черты которого формировались в году криминального прошлого, не могло быть позитивного мышления, направленного на благоденствия граждан СССР и развития общественного сознания основанного на принципах верховенства права и соблюдение прав человека и гражданина. Сталин, как криминальный авторитет обладал жестким стремлением к власти и авторитарным волюнтаризмом нетерпящим никаких возражений. Решение вождя не подвергалось обсуждению и даже закулисные мнения, весьма трагично заканчивались для людей, посмевших усомниться в гениальности И. Сталина.

В отношении Кавказа, сначала комиссар по межнациональным отношением, затем бессменный Глава СССР Сталин действовал в соответствий с принципами антагонизма основанном на политике двойных стандартов и дискриминации, способствуя прогрессу одних народностей и подвергая унижению и опале другие. Он продолжил политику царского управления Кавказскими народностями, которая, в том числе заключалась в перераспределении географических территории, передачи земель одних народов другим, насильственное выселение неугодного населения в другие области страны и т.д. Например, в 1944 году в состав северной Осетии были переданы четыре района высланных в Казахстан и Среднюю Азию ингушей. Также передан город Моздок, вместе с окрестностями Ставропольского края. Ранее, земли кабардинцев. Даже после развенчания культа личности Сталина в 1956 году Н. Хрущевым и восстановления ЧИАССР согласно Указу Верховного Совета РСФСР, от 9 января 1957 года в ее границах 1944 года, Пригородный район и часть Малгобекского района, исторические территории ингушей остались в границах Северной Осетии [12, с.97].

Насильственно высланные народы подвергались жесточайшему террору, что и заложило этнические проблемы на долгие годы вперед.

Идеология сталинизма приобрела, устойчивые формы в традиционном управлении кавказскими народами и стала основой для обострения общеполитической ситуации на Северном Кавказе, да и в целом во всем кавказском регионе в конце 80-х – начале 90-х XX века.

Распад СССР и этнополитические процессы конфронтации

С 28 июня по 1 июля 1988 года в Москве прошла XIX всесоюзная конференция Коммунистической партии Советского Союза, на которой приняли 5 резолюций: 1. «О демократизации советского общества и реформе политической системы»; 2. «О борьбе с бюрократизмом»; 3. «О международных отношениях»; 4. «О гласности»; 5. «О правовой реформе».

Принятые партконференцией решения стали важнейшими событиями для продвижения идей перестройки и привели в итоги, к коренному изменению политической системы государства СССР.

26 декабря 1991 года союзный парламент принял декларацию о прекращении существование СССР как государства и субъекта международного права. Правопреемником СССР, с этого времени, считается Российская Федерация. Опыт государственного устройства советского периода показал, что тоталитаризм и федерализм несовместимы. Идеи преодоления «национального гнета» и утверждения «национальной государственности» служили средством, отвлекающим народы от создания подлинной демократии и правового государства.

Интернационализм и «дружба народов», которыми так гордились коммунистические лидеры, держались на страхе и насилии, федерализм являл собой только прикрытие для жестко централизованного государства. В то же время идея национальной государственности пустила глубокие корни, народы видели в ней некую гарантию национального развития и самосохранения.

Распад единого государства СССР в начале 90-х годов, подхлестнул волну народной демократии. С подачи Москвы на всей территории бывшего союза стало развиваться неформальное движение за демократизацию страны. Организовывался Народный фронт, зарождались различные партии, противопоставленные коммунистической идеологии. Прокатившиеся по всем городам Северного Кавказа митинги демонстрировали волю народа к обновлению страны и свободной демократии.

Репрессированные народы Северного Кавказа, поверив в возможность демократических реформ на постсоветском пространстве, пропагандируемых с экраном телевизоров и печатных изданий, а

также увидев результаты первых свободных выборов 1990-1991 гг. активизировали, через своих депутатов деятельность по восстановление попранных советским правительством прав. Депутаты Верховного Совета РСФСР, от репрессированных в годы сталинизма народов, ингушей, чеченцев, чеченцев-акинцев, балкарцев, карачаевцев, калмыков и других, сплотились вокруг принятия ВС РСФСР «Закона о репрессированных народах». С большим трудов этот закон, названый потом, «Законом века» удалось провести.

Необходимо отметить красной линией: буквально все квалифицирующие признаки геноцида, перечисленные В международной Конвенции ООН 1948 года, в конкретных акциях государственного террора сталинского режима ВКП (б) против репрессированных в 40 – ые годы Северокавказских народов, в полной мере присутствуют.

26 апреля 1991 года Верховный Совет Российской Федерации принял Закон № 1107-1 «О реабилитации репрессированных народов». В законе четко прописаны следующие пункты: «Политика произвола и беззакония, практиковавшаяся на государственном уровне по отношению к этим народам, являлась противоправной, оскорбляла достоинство не только репрессированных, но и всех других народов страны. Ее трагические последствия до сих пор сказываются на состоянии межнациональных отношений и создают опасные очаги межнациональных конфликтов.

Опираясь на международные акты, Декларацию Верховного Совета СССР от 14 ноября 1989 года «О признании незаконными и преступными репрессивных актов против народов, подвергшихся насильственному переселению, и обеспечении их прав». Постановления съездов народных депутатов РСФСР, а также действующее законодательство РСФСР и СССР, закрепляющее равноправие советских народов, и стремясь к восстановлению исторической справедливости, Верховный Совет РСФСР провозглашает отмену всех незаконных актов, принятых в отношении репрессированных народов и принимает настоящий Закон об их реабилитации.

Пункт «6» закона гласит о территориальной реабилитации и его, как показатели последующие события, в отношении ингушей никто не собирался выполнять.

Трагические страницы истории развала СССР, в том числе войн на территории Северного Кавказа, несомненно связаны с именем первого Президента Российской Федерации Бориса Николаевича Ельцина, неожиданно появившегося на политическом олимпе советской страны. Кто и зачем вывел его из сибирского края и поместив в самое сердце страны способной, в то время ещё двигаться вперёд нам не известно.

Но свою роль разрушителя он исполнил сполна, уничтожив экономическую и политической систему советского государства. Никого не смутил тот факт, что Б.Н. Ельцин легко сменил роль преданного сына коммунистической партии и социалистического отечества, на роль либерального демократа сторонника капитализма.

Его знаменитое высказывание «Берите столько суверенитета, сколько сможете переварить» звучало как многообещающая гарантия к подлинно демократическому переустройству России. В июне 1991 года первым Президентом России был избран Б.Н. Ельцин.

Депутаты Верховного Совета РСФСР от Чечено-Ингушской АССР (а после - депутаты Федерального Собрания РФ) оказывали активную поддержку Ельцину Б.Н. на всех этапах его продвижения, вплоть до должности Президента Российской Федерации.

В условиях усиливавшихся центробежных тенденций, создававших опасность распада Российской Федерации, большое значение имело заключение 31 марта 1992 года Федеративного договора, который 10 апреля 1992 года был включен в Конституцию как её составная часть.

4 июня 1992 года Верховным Советом Российской Федерации принят Закон № 2927-1 «Об образовании Ингушской Республики в составе Российской Федерации». Принятию этого закона предшествовала огромная работа всех ингушей, от депутатов до рядовых граждан.

10 декабря 1992 года внесены поправки в Конституцию РСФСР 1978 года, Чечено-Ингушетия разделена на Ингушскую республику и Чеченскую республику.

Федеральная власть прекрасно понимала, что без решения территориальных проблем ингушей республика состояться в полном масштабе не может.

Со времени возвращения на Северный Кавказ из депортации ингуши требовали возвращения им Пригородного района.

России предстояло решать вопросы государственного устройства, социально-экономического и духовного возрождения народа.

У государственной власти и демократических сил не оказалось конкретной программы политических преобразований. Поэтому основой российской государственности стал союз нового руководства и старой партийно-хозяйственной номенклатуры, выросшей на неосталинских идеях застойного времени советского государства.

Через несколько лет, став лидером страны Б.Н. Ельцин возглавит борьбу с демократией, которая еще недавно помогла ему занять высший должность. «Правда», в средствах массовой информации станет первой жертвой ельцинского режима. Низвергнутая с почетного пьедестала четвертую власть дойдет до состояния служанки господс-

твующей пропаганды. «Ельцинское эпоха», вошедшее в историю как 90 - тые годы, это время двух революции в России буржуазной и криминальной. Симбиоз этих двух социальных течений завершил процесс перестройки, образовав новый класс российской олигархии.

Дискуссия

В качестве примера подконтрольности государственным органам в период перестройки партии и движений приведем историю одной из организации.

В 1989 года органами государственной безопасности были рекомендованы представители кавказских национальностей для проведения августовского съезда в Сухуми, под названием под названием «Съезд народов Кавказа», где была провозглашена, из этих же представителей Ассамблея горских народов Кавказа. Поддерживаемая властями Ассамблея, вскоре 13 - 14 октября 1990 года в Нальчике, провела второй съезд, на котором было объявлено, что эта организация является правопреемницей Горской республики. На следующем III съезде, который прошел 1-2 октября 1991 года в Сухуми представители 12 народов: абазины, абхазы, аварцы, адыги (черкесы), чеченцы, балкарцы, даргинцы, карачаевцы, кумыки, лезгины, лакцы, осетины [20], подписали договор и приняли ряд документов. В том числе Декларацию о конфедеративном союзе горских народов Кавказа. Штаб-квартиру Ассамблеи объявили город Сухуми. Правда, вскоре из названия Конфедерации убрали слово «горских».

Ингушей на съезд и к подписанию договора не пригласили. Вероятно, знали, что Оргкомитет Ингушетии по восстановлению Ингушской автономии, выбранный на II съезде ингушского народа в сентябре 1989 года, на своем совместном заседании с депутатами всей уровней Ингушетии в сентябре 1991 года в г. Назрани, приняли решение. Не участвовать в братоубийственных конфликтах на Кавказе, в том числе и в Абхазской компании.

В грузино-абхазском конфликте вооруженные отряды, мобилизованные под эгидой Конфедерации народов Кавказа, поддержали абхазскую сторону. Как говорит официальная пресса того времени, «Внеся свой вклад в победу Абхазии в войне 1992 – 1993 года». Однако, эта организация ни словом, ни делом не приняла никакого участия в так называемым Осетино-ингушском конфликте осени 1992 года, а затем и во время войны в Чечне, начавшейся в конце декабря 1994 года. КНК объявившее себя преемницей идей Горской республики, горской интеграции, не стала, да и не могла стать на сторону ингушей изгоняемых с Пригородного района и г. Владикавказ, а затем и Чеченской республики Ичкерия.

По мнению председателя одной из кавказских организации Заала Касрелишвили, Конфедерацию горских народов. С самого начала опекалась Главным разведывательным управлением и Минобороны России [19].

В марте 2007 в Москве прошёл учредительный съезд Российского конгресса народов Кавказа (РКНК), где была обозначена основная цель организации - защита интересов кавказцев через своих представителей в федеральных органах власти России.

Начало военных действии на Северном Кавказе

Военные действия на Северном Кавказе начались за два года до начала Чеченской войны, с так называемого Осетино-ингушского конфликта. Полномасштабная карательная операция, сопровождавшаяся убийствами и насилием была проведена вооруженными силами против мирного населения ингушской национальности. По разным оценкам от 30 тысячи до 70 тысячи человек было выслано за территориальные границы Северной Осетии, а их имущество, в том числе дома и квартиры подверглись разграблению, разрушению, а в некоторых случаях передачи в собственность лицам осетинской национальности. То есть, для ингушского населения Пригородного района и г. Орджоникидзе (Владикавказ), намного в худшем варианте повторили акт 23 февраля 1944 года.

20 апреля 1991 г. Верховный Совет Северной Осетии принял решение о вводе чрезвычайного положения в Пригородном районе и в г. Владикавказ, то есть в зоне проживания ингушей. Это был серьезный признак надвигающейся угрозы со стороны властей Северной Осетии.

Власти Северной Осетии 19 – 21 августа 1991года поддержали ГКЧП и попытку государственного переворота в СССР. Однако, очень скоро, после провала ГКЧП, руководство Республики Северная Осетия отказалось от своих слов в поддержку путчистов.

Осенью 1992 года экстремистский настроенной верхушкой власти Северной Осетии во главе с А. Галазовым была организована масштабная военная провокация против ингушского населения Северной Осетии с запланированной акцией карательного «возмездия», которая преследовала следующие цели:

1) дискредитацию Федерального Закона № 1107-1 «О реабилитации репрессированных народов», особо пункта 6, предусматривающего территориальную реабилитацию ингушей;

2) силовое выдавливание ингушского населения за пределы республики Северная Осетия;

3) уничтожение имущества, принадлежащего ингушам, на территории республики;

4) показательную, жестокую расправу над гражданами ингушской национальности, проживавшими на территории Северной Осетии, превентивное устрашение ингушей.

Впервые в новейшей истории России был осуществлен жесточайший акт геноцида одного народа другим. При этом и те, кто осуществлял насилие от имени власти, и те, кто подвергся этому жесточайшему насилию, став бесправной жертвой, являлись гражданами российского государства, а значит, обладали одними и теми же конституционными правами.

Эксперты, занимавшиеся исследованием причин конфликта, отмечали, что конфликт был тщательно подготовлен, прежде всего – «идеологически». Пропагандистская машина заработала на всю мощность. Ежедневно по центральному телевидению показывали репортажи осетинского телевидения о происках «коварных» ингушей. Тут же демонстрировались видеоролики из Чечни с неистово исполняющими ритуальные «зикры» мюридами. Чтобы убедить российского обывателя в агрессивных, преступных склонностях ингушей весьма успешно использовался геббельсовский принцип «ложь, повторенная сто раз, становится правдой для наивной толпы».

Общий враг государства просто был необходим для мобилизации военных сил и прекращения нарастающего хаоса, на фоне экономической гиперинфляции. Политическое руководство страны убедили в необходимости спасительного силового давления - локальной войны «по наведению конституционного порядка».

«Не исключено, что мнение экспертов – всего лишь одна из версий. Очевидно другое: время для конфликта было выбрано более чем удачно. Подлость ситуации заключалась в том, что на тот момент в Ингушетии не было ничего. Не было власти – ни исполнительной, ни законодательной, никакой: республика только что образовалась. Не было ни ОМОНа, ни самой милиции, ни каких бы то ни было «отрядов самообороны». Оружия тоже не было. Такой ситуацией грех было не воспользоваться.

Под давлением неизвестной, но злой воли федеральный центр не использовал для создания аппарата управления вновь образованной Ингушской Республики ни оставшуюся от СССР партийно-хозяйственную номенклатуру, которую с успехом можно было задействовать в новом качестве, ни депутатов, ни лидеров неформальных организаций. Все перечисленные социально активные группы принимали большее или меньшее участие в создании республики ингушей, имели

свои определенные группы влияния, были связаны с массами, а главное - выработали механизмы взаимодействия и, получив законным путем власть, могли бы консолидировать нацию. Вполне вероятно, что для запланированной провокации 31 октября 1992 года не нужны были ни порядок, не консолидация.

А вот Северная Осетия оказалась прекрасно подготовленной к «неожиданному» вооруженному конфликту. В войсковой операции против ингушей участвовали 68 тысяч бойцов. В том числе: дивизия особого назначения (ДОН); два полка псковской дивизии ВДВ; спецназ МВД РФ; гарнизон и курсанты военных училищ Владикавказа; ОМОН МВД Северной Осетии; два казачьих полка; Республиканская гвардия; народное ополчение; бригада «Ир» из Южной Осетии. Все части были отменно вооружены современным стрелковым оружием, БТРами и танками. Ингуши могли защищать свои дома только с помощью охотничьих ружей, которые были далеко не у всех. Да и что сделаешь охотничьим ружьем против танка?..

За несколько дней из Владикавказа и 14 сел Пригородного района были полностью изгнаны все ингуши. За эти же несколько дней около 500 ингушей были убиты, около 200 до сих пор числятся пропавшими без вести. Кроме того, тысячи ингушей были взяты в заложники, часть из них тоже погибли или пропали без вести. Разграблены, сожжены и разрушены почти 4 тысячи ингушских домов. Беженцами стали свыше 60 тысяч ингушей» [13].

Чечня не заступилась за ингушей [14, с.443-444], у неё в этой большой Кавказской игре были свои интересы и судьба соседнего народа в тот период её мало интересовала [15, с.564-565].

> В отсутствия опыта демократического решения возникающих проблем, демократического менталитета увлечение оккупационной истерией, неуважительное отношение к соседним народам, к Конституции РФ, правовым и моральным нормам может привести к новому витку военной конфронтации на Кавказе.

Симбиоз бывшей партийной верхушки и правоохранительной быстро набирал административный ресурс, и уже к середине 90 годов приобрел способность управлять процессами, происходящими на постсоветском пространстве. В условиях жёсткой централизации власти не могло быть и речи о разделении ветвей власти или возврату к хаотичной демократии которую обвинили в развале страны. Традиция управления Россией требовала мобилизацию власти под руководством сильного лидера. Такое вековое правление страной было привычнее и понятнее народу. Теперь, оставалась только назначить виновников народных бед и его обнищания и начать с ними победную войну. К

тому же давно застоявшееся армии , занятой распродавшей военное имущество, пора было показать свою мощь, а гражданам России объединиться наконец против врага мешающего его созидательной жизни. Бывшие опальные народы северного Кавказа как нельзя лучше подходили на роль возмутителей порядка, так как своими требованиями к реабилитации справедливости и правовой оценки выселения, а также возврату отнятых при выселении земель проводили митинги, в Назрани, Грозном, Нальчике. которые широко освещались средствами пока ещё свободной информации. Первой на пути этого победного шествия оказалась Ингушетия.

Вместо территориальной реабилитации возврата пригородного района и других земель в пользу Северной Осетией, положенной по Закону «О реабилитации репрессированных народов» принятому Верховным Советом РСФСР, 26 апреля 1991 г. Ингушетия получила жестокий геноцид, во многом схожий с геноцидом над мусульманским населением Азербайджана и Восточной Анатолии апреля 1918 года. Убийства, ограбление боевиками Северной и южной Осетии мирного ингушского населения, при поддержке армии России по национальному признаку, вдобавок изгнания ингушского населения из собственных домов и очередное присвоение их имущества, как это уже было во время кавказской войны 1817-1864 гг., а затем, высылки в Казахстан и Среднюю Азию в февраля 1944 году.

Чеченская война

3 апреля 1990 года принят Закон за номером № 1409-1 Союза Советских Социалистических Республик «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР». Статья 3 этого закона регламентировала порядок выхода из состава СССР, в том числе автономных республик.

Статья 3. В союзной республике, имеющей в своем составе автономные республики, автономные области и автономные округа, референдум проводится отдельно по каждой автономии. За народами автономных республик и автономных образований сохраняется право на самостоятельное решение вопроса о пребывании в Союзе ССР или в выходящей союзной республике, а также на постановку вопроса о своем государственно-правовом статусе.

В союзной республике, на территории которой имеются места компактного проживания национальных групп, составляющих большинство населения данной местности, при определении итогов референдума результаты голосования по этим местностям учитываются отдельно.

1 ноября 1991 года Президентом Чеченской республики был избран генерал авиации СССР, Джохар Мусаевич Дудаев. Чеченская

республика, под руководством Дж. Дудаева взяла курс на отделение от России и построения суверенного государства Ичкерия. Парламентом Республики была принята новая Конституция которая закрепляла волю чеченцев к суверенитету.

Политические инициативы Чеченской республики были приняты с большим недовольством в Правительстве РСФСР в Москве. Однако, до 1994 года никаких силовых мер против самостийной Чечни, правительством Б.Н. Ельцина не было принято. В 1994 году была разработана воинская операция с целью водворения общероссийского Конституционного порядка в Чечне.

После принятия новой конституции 12 декабря 1993 года, фактический утратил силу закон СССР «О порядке решения вопросов, связанных с выходом союзной республики из СССР».

30 ноября 1994 года Президент России Б.Н. Ельцин подписал Указ «О наведении порядка на территории Чеченской республики».

09 декабря 1994 года вышел Указ Президента Российской Федерации «О мерах по пресечению деятельности незаконных вооруженных формирований на территории Чеченской республики…».

11 декабря 1994 года в Чеченскую республику Ичкерия направляются 3 колонны российских войск. Официальным поводом для ввода войск послужило письмо написанное российской общиной к Президенту России Б.Н. Ельцину, с призывами защитить их от не правовых действии и притеснений со стороны чеченцев.

Военная операция, по свержению Президента Чечни Дж. Дудаева и наведения Конституционного порядка затянулась на долгое время и переросла в полномасштабную войну, так как чеченцы оказали жестокое сопротивление российским войскам.

Первая Чеченская война продолжалась с декабря 1994 года по 1996 год и была крайне агрессивной и кровопролитной, со всеми свойствами геноцида чеченского народа. По оценке различных экспертов в результате войны уничтожены около 120 тысяч мирного населения Чеченской республики. Число раненых приближается к 200 тысячам человек. Здания и сооружения в городе Грозном и его окрестностях, как и в других городах Чечни разрушены до непригодности.

В августе 1996 года были заключены Хасавюртовские соглашения между Российской Федерацией и Чеченской Республикой Ичкерия. Подписи под договором поставили начальник штаба вооружённых сил ЧРИ Аслан Масхадов и секретарь Совета безопасности РФ Александр Лебедь. С подписанием этого документа официально завершилась первая чеченская война. В январе 1997 года прошли выборы президента Ичкерии, их с большим отрывом выиграл Аслан Масхадов, который взял курс на урегулирование отношений с Россией.

12 мая 1997 года в Кремле президенты Борис Ельцин и Аслан Масхадов подписали Договор о мире и принципах взаимоотношений между Российской Федерацией и Чеченской Республикой Ичкерия. Характеризуя суть документа, Ельцин отметил, что договор «ставит точку в войне и противостоянии 400-летней давности». То есть Россия официально признала сам факт многовекового противостояния и, что немаловажно, не было ни одного намёка на то, что Россия говорит с субъектом Федерации.

Мирный договор от 12 мая 1997 года не стал фактором признания независимости Ичкерии. Через два года после его подписания российские войска снова вторглись и взяли под контроль всю территорию республики. Законно избранный президент Чечни Аслан Масхадов был убит российским спецназом в 2005 году.

Заключение

После развала СССР и целого ряда конфликтов сложилась следующая ситуация. Казаки мечтают вернуть верховенство и привилегии над бывшей Терской областью [16. С.34-35].

Осетины, завершить создание, начатую еще при Сталине великую Аланию [17. С.62-70], от северных границ Моздокского района и до южных границ Южной Осетии.

Ингуши хотят сохранить свою национальную государственность и надеются, что Закон «О реабилитации репрессированных народов», принятый еще в апреле 1991 года, наконец будет реализован и в их отношении [7. С.15-16].

Центральный Кавказ сегодня, это «Гордиев узел» завязанный на межнациональных проблемах различных народов, где каждая из сторон безапелляционно готова отстаивать свои интересы. Одни под защитой армии государства, другие мирным парламентским путем. Здесь по разные стороны «баррикад» находиться населения переселенное сюда на новые географические территории после завоевания Кавказа в XIX веке и коренное население, проживавшее здесь до завоевания. Вражду этих различных частей населения поддерживало царская власть, а затем, латентно и советское правительство. Не меняя ничего в отношении этих групп населения единого государства, к лучшему мирному существованию.

История развития народов и государств убедительно демонстрирует, что в основе общественно политической стабильности лежит социальная справедливость.

Игнорирование политических процессов, происходящих в самом центре Северного Кавказа в том числе в Ингушетий, различными исследователями Кавказа, является редукционной ошибкой ученых занимающихся политическими событиями. Проблемы, зарождающиеся здесь, как правила в дальнейшем способны сыграть важную роль значимую для всего Кавказского региона.

Использованная литература:

1. Сборник распоряжений Министерства народного просвещения. 1870.
2. Симонов П. И.. Известия Северокавказского пед. института. Орджоникидзе. 1937.
3. Союз горцев. Русская революция и народы Северного Кавказа. 1917 – март 1918 года. Нальчик, 2012.
4. Деникинская автономия в Дагестане 1919-1920 гг. Махачкала. 2018.
5. Союз Горцев Северного Кавказа и Горская республика (1917-1920). Москва. 2018.
6. Депортация ингушей: причины, обстоятельства, последствия. Тбилиси. 2012.
7. Об Ингушетии и ингушах. Сборник документов и материалов. XIX – XXI вв. Ростов-на-Дону.2020.
8. Взаимоотношения Азербайджана и народов Северного Кавказа (XIX-начало XX вв.).
9. Об Ингушетии и ингушах. Терские ведомости. Магас-Санкт-Петербург. 2005.
10. И. Сталин: к национальному вопросу в России (в СССР). Киев. 2001 г.
11. Баберовский Й. Враг есть везде. Сталинизм на Кавказе. Издательство Российсская политическая энциклопедия. 2010.
12. Кавказский излом. Магас.2010.
13. Марк Дейч. Осетино – ингушский конфликт. // Независимая газета. 11.02.2007.
14. Галазов А.Х. Пережитое. Москва. 2002г.
15. В тумане над пропастью. Владикавказ. 1994.
16. Материалы Съездов Горских Народов Северного Кавказа и Дагестана 1917 года. Нальчик, 2014. Издательский отдел КБИГИ.
17. Сборник докладов международной научно-практической конференции, посвященной 25-лет II съезда Ингушского народа. // Карпов Ю.Ю. Национально – политическое движение на Кавказе в 1920 – 1930-е годы. Магас. 2014-2015.
18. BaberowskiJ. Stalinismus an der Peripherie: Das Beispiel Azerbajdzan, 1920-1941 // Stalinism us vor dem Zweiten Weltkrieg. Neue Wege der Forschung / hg. M. Hildermeier unter Mitarbeit von E. Miiller-Luckner. Mflnchen, 1998.
19. Кавказ Online. https://ru.wikipedia.org.
20. http://observer.materik.ru/observer/N03_92/3_06.HTM.

უჩა ოქროპირიძე[1]

პარალელური აზრები: სტივენ ჯონსის წიგნი – „საქართველო – პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ“ – სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, თბილისი, 2012

აბსტრაქტი: ნაშრომში განხილულია ცნობილი დასავლელი მოაზროვნისა და მეცნიერის სტივენ ჯონსის მონოგრაფია „საქართველო პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ“, პარალელური აზრების სახით გაკეთებული ანალიზის საფუძველზე გამოთქმულია მოსაზრება – თანამედროვე დასავლელი ისტორიკოსები ასეთ წიგნებს იმიტომ სწერენ, რომ თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე დრამაში თავიანთი ფარისევლური, პრაგმატიზმით ნაკარნახევი ქმედებანი და როლი გაამართლონ, „სამართლიანი მოსაზრების“ მათ მიერ წარმოდგენილი სიცრუის მანქანებით გააბრუონ სიმართლისა და სამართლის ნამდვილი მაძიებელნი, თვითონ კი შეინარჩუნონ სიკეთისა და სიქველის ერთადერთ მსახურთა პოზა.

პარალელურ აზრებში გამოთქმული კრიტიკული შეხედულებების მტკიცე საფუძველზე დასაყენებლად ნაშრომში მოყვანილია ისტორიული დისკურსები საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის თანამედროვე ისტორიიდან და როგორც ამ მოვლენათა ერთ-ერთი თანამედროვე, მონაწილე მკვლევარისაგან, გაკეთებულია, როგორც კრიტიკული შენიშვნები და ზოგიერთ შემთხვევაში, წიგნის შინაარსიდან გამომდინარე, გაკეთებულია საკმაოდ მწვავე სათანადო დასკვნებიც, რომლებიც მოკრძალებულ პასუხად უნდა ჩაითვალოს ნაშრომის მენტორული, მაგრამ, ჩვენი აზრით, მცდარი და ქართველი ხალხისადმი შეურაცხმყოფელი ტონისადმი

სასურველია, ასეთი ნაშრომები იწერებოდეს საქართველოსა და ქართველი ხალხის ისტორიისა და მისი საკაცობრიო თვითშეგნების მეტი ცოდნით, მისდამი მეტი პატივისცემისა და მოკრძალების გრძნობით, რადგან იგი ამას, ყველა ნიშნით იმსახურებს!

წინააღმდეგ შემთხვევაში, აქ გაკეთებული ჩვენი საბოლოო დასკვნა, რომ „თქვენი მრავალი ისტორიული ექსკურსი საქართველოს თემაზე და მისი „პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებ-

---

[1] ისტორიის აკადემიური დოქტორი, ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი.
PhD in History, Principal Researcher at Niko Berdzenishvili Institute of Batumi Shota Rustaveli State University.

ლობის გამოცხადების შემდეგ, – ისევე ყალბი და მავნეა საქართველოს პრობლემების სამომავლო, მართებული გაგებისათვის, როგორც ზემოთ განხილული არაერთი პასაჟი და, ჩვენი აზრით, უკეთესი იქნებოდა, თავი საერთოდ არ შეგეწუხებინათ, ამგვარ სიყალბეთა ასე ფართოდ ტირაჟირებისაგან“ – მარადიულ ღირებულებად იქცეოდა.

საკვანძო სიტყვები: სიმართლისა და სამართლის ნამდვილი მაძიებელნი; სიქველის ერთადერთ მსახურთა პოზა; საქართველოს დამოუკიდებლობა; სტივ ჯონსი; მარადიული ღირებულებები.

Parallel Thinking: Steven Jones's book - "Georgia - Political History after the Declaration of Independence" Center for Social Sciences, Tbilisi, 2012

Abstract: the paper aims to discusses the monograph "Georgia's political history after the declaration of independence" by the well-known western scientist Stephen Jones, based on the analysis of parallel thinking, the opinion is expressed that modern western historians publish such books because of their hypocritical actions dictated by pragmatism in the drama of the modern world. To justify their role, to deceive the true seekers of truth and justice with the machines of lies presented by them, while they themselves maintain the position of the only servants of goodness and goodness.

In order to put the critical views expressed in the parallel thinking on a firm basis, historical discourses from the modern history of the state independence of Georgia and as from one of the contemporary, participating researchers of these events are cited in the work as critical remarks and in some cases, depending on the content of the book, quite acute appropriate conclusions are also made. Which should be considered as a modest response to the mentoring, but, in our opinion, wrong and offensive tone of the paper to the Georgian people.

It is desirable that such works be written with more knowledge of the history of Georgia and the Georgian people and its human self-awareness, with more respect and modesty for it, because it deserves it by all signs!

Otherwise, the final conclusion made by us here, that "your many historical excursions on the subject of Georgia and its "political history since the declaration of independence, are as false and harmful to the future, valid understanding of the problems of Georgia, as many passages discussed above, and, in our opinion, it would be better to chapter You should not have bothered at all, from such a forgery being circulated so widely" - it would become an eternal value.

Keywords: True seekers of truth and justice; The posture of the only servants of Kindness; Independence of Georgia; Steve Jones; Eternal values.

* * *

სტივენ ჯონსის წიგნის „საქართველო – პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ“ – წაკითხვამ და მისმა ანალიზმა, კიდევ ერთხელ დამარწმუნა, რომ თანამედროვე დასავლელი ისტორიკოსები ასეთ წიგნებს მხოლოდ იმიტომ სწერენ, რომ თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე დრამაში თავიანთი ფარისევლური, პრაგმატიზმით ნაკარნახევი ქმედებანი და, აქედან გამომდინარე, როლი გაამართლონ, „სამართლიანი მოსაზრებების“ მათ მიერ წარმოდგენილი სიცრუის მანქანებით გააბრუონ სიმართლისა და სამართლის ნამდვილი მაძიებელნი, თვითონ კი შეინარჩუნონ სიკეთისა და სიქველის ერთადერთ მსახურთა პოზა.

„2011 წელს, საბჭოთა კავშირის დაშლიდან 20 წლის შემდეგ, საქართველოს ხელისუფლება ისევ ვერ აკონტროლებს საკუთარ ტერიტორიებს და ვერც ეკონომიკური უსაფრთხოებით უზრუნველყოფს საკუთარ მოქალაქეებს. მიუხედავად ეკონომიკურ თუ პოლიტიკურ სივრცეში გარკვეული მიღწევებისა, მან მაინც ვერ შეძლო აეშენებინა ეფექტური დემოკრატია, რომლის მიმართაც მოსახლეობას ნდობა ექნებოდა“ – ვკითხულობთ წიგნის შესავალში [გვ. XVIII], და მთელი წიგნიც ისეა აგებული, რომ ყველაფერ ზემოთ აღნიშნულში დამნაშავედ გამოიყვანოს ქართველი ხალხი და მისი ყველა ხელისუფლება, საქართველოში არსებული ყველა პოლიტიკური მიმართულება, გარდა დასავლელი ე. წ. პარტნიორებისა, რომლებიც ძალ-ღონეს არ იშურებენ მათთვის არც თუ სახარბიელო გარემოებანი, მათთვისვე სასარგებლოდ წარმოაჩინონ და ამით ე. წ. მესამე სამყაროს კეთილისმყოფელის იმიჯიც შეინარჩუნონ.

„გამსახურდია ისე იქცეოდა, როგორც საბჭოთა პარტიული ბოსი; გულში ქართულ ეროვნულ ინტერესებს ატარებდა, მაგრამ ავტორიტარული ჩვევები საბჭოთა სისტემისაგან ჰქონდა შესისხლხორცებული, რამაც ის, საბოლოოდ, დაამარცხა კიდეც“ [გვ. 75] – ამბობს ბატონი სტივენ ჯონსი, რადგან საკუთარი მიზნის მისაღწევად ასე სჭირდება, რათა გააშავოს ყველა და ყველაფერი, რაც საქართველოს დამოუკიდებელ სახელმწიფოს ლეგიტიმაციის საყრდენად გამოადგება, და შემდეგ მიდგეს თავად ამ სახელმწიფოს ისე, რომ მის თავს დამტყდარი ყველა უბედურება მათ გადააბრალოს, ვინც გაბედა და რეალური თავისუფლებისათვის გაიბრძოლა. თორემ, სად უნდა შეესისხლხორცებინა ზვიად გამსახურდიას ავტორიტარული ჩვევები საბჭოთა სისტემისაგან, როდესაც მისი მამის, მსოფლიოში ცნობილი ქართველი მწერლისა და საზოგადო მოღვაწის, კონსტანტინე

გამსახურდიას ოჯახში სრულიად სხვა გარემო და ტრადიცია იყო გამეფებული, რომელიც საქართველოს მომავალი თავისუფლებისა და სახელმ-წიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იდეის სამსახურზე იყო ორიენტირებული, ხოლო თავად ზვიად გამსახურდია არასდროს ყოფილა საბჭოთა სისტემის მსახური და მისი მარიონეტი. მაგრამ წიგნის ავტორი აქ სარგებლობს ცნობილ პრინციპით: „მიზანი ამართლებს საშუალებას“ და იქვე განაგრძობს: **„გამსახურდიამ ვერ დაიცვა ლეგიტიმურობა გაუმჯობესებული ცხოვრების დონით, ადგილობრივი ბურჟუაზიის, სახელმწიფო შემოსავლებისა თუ უცხოური ინვესტიციების გარეშე, ის იძულებული იყო დაყრდნობოდა იმას, რაც გააჩნდა – თვითდინებაზე მიშვებული ფორმის სახელმწიფო სოციალიზმს, მასობრივ სწრაფვას ცვლილებებისადმი და საკუთარ პიროვნებას“** [იქვე]. ციტატის პირველ ნაწილში ის გამსახურდიასა და მის ხელისუფლებას სთხოვს იმას, რისი მიღწევაც დასავლეთს საუკუნეების შრომა და სისხლი დაუჯდა, ხოლო მეორე ნაწილის შესახებ ვიტყოდით, რომ, როდესაც მთელი დასავლური სამყარო აყვა საბჭოთა აგიტაცია-პროპაგანდის სურნელით გაჟღენთილ ცრუ დემაგოგიას და სრულიად მარტო მიატოვა ზვიად გამსახურდია და მისი ხელისუფლება მოსალოდნელი წარღვნის წინაშე, აბა, სხვა რისი იმედი უნდა ჰქონოდა მას, გარდა იმისა, რაც გააჩნდა და საკუთარი პიროვნებისა, რომელიც, საბოლოოდ, ყველამ გასწირა; დასავლეთმა კი, მისთვის კარგად ცნობილი საბჭოური ჭორებით გაჟღენთილმა, თავშესაფარიც არ მისცა, და ადრევე, ედუარდ შევარდნაძესთან ერთად, უსინდისოდ ამზადებდა მის დამხობას, პოსტეროვნული ხელისუფლების უზრუნველყოფისა და მისი შევარდნაძისეული ვანდეით ჩანაცვლების მიზნით.

ვერაფრით გაიგეთ, (ან, ძალიან კარგად უწყით, მაგრამ ასე გაწყობთ – **უ. ო.**), რომ საბჭოთა კავშირის სამსახურში გამოჯეგილი პარტოკრატი, ვერასდროს მოემსახურებოდა ქვეყნის გარდაქმნისა და მასში დემოკრატიული რეფორმების გატარების საქმეს, რადგან მისი მთავარი მახასიათებელია უკან, უკვე გაქარწყლებული ილუზიების უტოპიისაკენ ყურება და მის აღდგენაზე ოცნებაა; ეს მან, კიდევ ერთხელ დაამტკიცა საქართველოს დსთში შეყვანამდე მიყვანით, რომლისკენ მიმავალი გზაც სავსე იყო საქართველოს სახელმწიფოს წინააღმდეგ განხორციელებული საერთაშორისო შეთქმულებებითა და ტერორით. ეს კი გვაფიქრებინებს, რომ თქვენი სურვილია აღნიშნული სივრცე დარჩეს განუვითარებელი, ნახევრად კოლონიის მდგომარეობაში, და ედ. შევარდნაძესა და მის ნიჭსაც, სწორედ ამ მიზნისთვის იყენებდით, (სტივენ ჯონსის სახით დასავლეთს ველაპარაკები – **უ. ო.**).

თორემ ამისთანა პიროვნების საქართველოს ხელისუფლებაში მომყვანებს, პირში ენა როგორ გიბრუნდებათ, როდესაც ამბობთ: **„საქართველოს ნეოპატრომონილური კულტურის კონტექსტში, ლეგიტიმური სახელმწიფო ინსტიტუტების გარეშე, ხელისუფლებას პრეზიდენტი განასახიერებდა. ქარიზმა იყო გამსახურდიას ხელისუფლების ყველაზე სანდო წყარო. მათმა უმეტესობამ, ვინც გამსახურდიას მისცა ხმა, ხმა მისცა ადამიანს და არა პროგრამას. გამსახურდიას იდენტიფიკაციამ სახელმწიფოსთან, მის მიმართ მოწიწება და დამთმობლობა გააღვივა, მაგრამ ასევე მოიტანა ოპოზიციის მოღალატეებად შერაცხვა და უმცირესობის ვიქტიმიზაცია...“** [გვ. 76-77]. აქ ავტორს პირდაპირ უნდა ვუთხრათ, რომ საქართველოს სახელმწიფოს დამოუკიდებელი საფუძვლების შესაქმნელად, ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებას დაუნდობელი ბრძოლა უხდებოდა, როგორც ქვეყანაში მსუყედ შემორჩენილ საბჭოთა სისტემისა და ნომენკლატურისა და ქვეგამხედველურად განწყობილ კოლაბორაციონისტების ნარჩენებთან, რომლებიც ქართული ეროვნული სახელმწიფოსა და იდეალებისადმი განსაკუთრებული ფარისევლური ორპირობით გამოირჩეოდნენ და, უმთავრესად, საქართველოში ედუარდ შევარდნაძის მოღალატური პოლიტიკის გატარებასა და ეროვნული ხელისუფლების მიზანმიმართულ დასუსტებას შეგნებულად ემსახურებოდნენ... და როგორ უნდა ეწოდებინა ეროვნულ ცნობიერებას მსგავსი შინაარსის მატარებელი აშკარა მტრებისათვის, რომელთა საქართველოს საწინააღმდეგო ქმედებათ, ვერარა ძალა ვერ შეაჩერებდა?! გამსახურდიას ხელისუფლებას კი რა ბერკეტები გააჩნდა, შეგნებულად მოქმედი ამ კასტის მიმართ, რომელმაც მის მიერ საქართველოში ჩამოყვანილ ედუარდ შევარდნაძეს, ისეთი აბსოლუტური მონარქისა და შეუზღუდავი დიქტატორის უფლებები მიანიჭა, რომელიც კლასიკურ რომში გაიუს სულასაც არ დაესიზმრებოდა... პიროვნებას, რომლის ბრძანებითაც მის თვალწინ, ყოველგვარი გასამართლების გარეშე ხვრეტდნენ ხელებშეკრულ და მიწაზე ჩამხობილ მისივე თანამოქალაქეებს (ხობის ტრაგედია, როდესაც შინაგან საქმეთა მაშინდელმა მინისტრმა შოთა კვირაიამ ე. შევარდნაძიდან რამდენიმე მეტრში დახვრიტა მისი მოწინააღმდეგე დატყვევებული, მიწაზე განრთხული პიროვნებები – **უ. ო.**), ხოლო მისი სასამართლოს მიერ გასამართლებულ „დამნაშავეებს“, ამ „დამნაშავეთა“ დაჭერის შემდეგ სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი ცვლილებების საფუძველზე მიუსაჯეს დახვრეტა! და ქართული ეროვნული მოძრაობის ძალებს, მთელ ქართულ საზოგადოებასთან ერთად, თავგანწირული აქციები დასჭირდა, შიმშილობის აქციის

სრულიად საქართველოს მასშტაბით განხორციელებით, რომ ამ სისხლისმსმელი ვამპირის ხელიდან გამოეღლიტათ აღნიშნულ პიროვნებათა სიცოცხლე.

ხოლო, რაც შეეხება ეროვნულ უმცირესობათა ვიქტიმიზაციას, ასეთი რამ საქართველოში საერთოდ არ ყოფილა მანამ, სანამ „ბოროტების იმპერიამ“ ამ ერებში მის მიერ საუკუნეთა განმავლობაში ჩადებული ბოროტი თესლი თავისი აგენტურის, ნომენკლატურული კონდოტიერების, მეშვეობით ხელოვნურად არ გააღვივა და ეს ე. წ. უმცირესობანი მოღალატურად არ დაუპირისპირა თავისივე სამომავლო ინტერესებს, ახლა კი ფარისევლურად იცავს მათი ათასგზის გადამრჩენი ქართველებისაგან, „მოსალოდნელი გენოციდისაგან“. და ეს მაშინ, როდესაც, თუ ისევ რუსული ბოროტი კოლონიური მართვის სისტემა არ გააბრიყვებდა მათ, ისინი ქართველებთან სამაგალითო თანაცხოვრებასა და ურთიერთ პატივისცემაზე აგებულ ურთიერთობებს არასდროს გასცდენიან; საბჭოთა კავშირის არსებობის ბოლო ათწლეულებში კი, მათ გარანტირებული ჰქონდათ თავიანთი ეროვნული და კულტურული უფლებების დაცვა – გააჩნდათ საკუთარი ტელევიზია, სკოლები თუ სხვა საჭირო დანიშნულების ეროვნული ინსტიტუტები, რომლის მსგავსიც ჩრდილოეთ კავკასიაში, რუსეთის ფედერაციის შემადგენლობაში არსებულ ოსურ თუ სხვა ნებისმიერ ავტონომიურ ფორმირებებს, სიზმარშიც არ მოლანდებიათ და მათი გარუსების პროცესი იქ გამალებით მიმდინარეობდა (თითქმის დასრულებული იყო – **უ. ო.**); ასე, რომ „ბოროტების თესლზე აღმოცენებული“, ბოროტების იმპერიის განსაკუთრებული ბოროტი ძალისხმევის გარეშე, ქართულ სახელმწიფოში ეროვნულ უმცირესობებთან ქართველი ხალხის მშვიდობიანი თანაარსებობა და თანამშრომლობა გარანტირებული იყო. ხოლო როდესაც, ე. წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში სიტუაციის საქართველოს სამტროდ შემზადება დაიწყეს, მათ საკუთარი ინტელიგენციის საუკეთესო წარმომადგენელმა, აკადემიკოსმა ვასილ აბაევმა გულწრფელად ურჩია, რომ არ ჩაბმულიყვნენ რუსეთის მიერ წამოწყებულ ანტიქართულ ავანტიურაში და შეეწყვიტათ ქმედებანი საქართველოს წინააღმდეგ, რაც ოსების რეალური ინტერესების მოღალატე ოსური საბჭოთა ნომენკლატურის მიერ დარჩა „ხმად მღაღადებლისა, უდაბნოსა შინა“ და მათ იქამდე მიიყვანეს ოსთა გამოჰომოსოვეტიკუსების საქმე, რომ მათგან გაბრიყვებულმა მათმა თანამოძმემ ე. წ. სამხრეთ ოსეთში, აკვანში ჩააკლა თავისი დისშვილი მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ქართველი იყო; შემდეგ კი დაღუპული ყრმის ბებია ცდილობდა, ეს გაუგონარი პირუტყვობა, ამ ყრმის მამი-

სათვის გადაებრალებინა და ამგვარად გაეახლებინა ბერძნულ-კორინთული ტრაგიკული დრამა, როდესაც მედეას შვილების ტაძარში, საკურთხეველზე დამხოცავმა კორინთელებმა, ცნობილ ბერძენი ტრაგიკოსი ევრიპიდე 2 (ორი) ტალანტი (52 კგ.) ოქროთი მოისყიდეს, რათა დაეწერა დრამა, რომელშიც მედეას საკუთარი შვილების მკვლელად გამოიყვანდა, ხოლო კორინთოს მოქალაქეებს მომავალში, თავიდან აცილებდა იმ უდიდეს ცოდვასა და სირცხვილში მონაწილეობის ბრალდებას, რის გამოც ისინი მთელი საბერძნეთის მიერ იქნენ უარყოფილ-განკიცხულნი. რუსული სახელმწიფო მანქანაც დღემდე იცავს ამ ბავშვის მკვლელ ოს არამზადას სამართლის აღსრულებისაგან... სწორედ რუსეთის სახელმწიფოს ასეთი ბოროტი აქტივობის გამო გაძლიერდა პოლიტიკური ექსტრემიზმი ქართულ „ოპოზიციაშიც“ და აღარ დარჩა ადგილი კომპრომისისათვის.

თქვენ, ეს ყველაფერი ძალიან კარგად იცით, მაგრამ მაინც ყველაფერს აკეთებთ, რომ საქართველოსთვის იმ უდიდესი ტრაგედიის დროს თქვენი უმოქმედობა და ფარისევლური პოლიტიკა გაამართლოთ, აქეთ მოდგეთ მასა და მის ერთგულ მოღვაწეებს სალანძღავად, ამით კი, თქვენი ქვეგამხედველური პოლიტიკა გაამართლოთ... და აქ, ვერაფერს გიშველით ჰაველისა და მის გარშემო შექმნილ გარემოებათა სკაბრეზულ ფონზე განხილვა და ზვიად გამსახურდიას, ყველაზე მეტად ავტორიტარული რეჟიმის ხელმძღვანელად გამოყვანა; მე თქვენ პირდაპირ გეტყვით, რომ ზვიად გამსახურდიამ იმ მცირე დროში, რაც ხელისუფლებაში იყო, ავტორიტარულ მმართველად კი არა, პრეზიდენტად თავის შეგრძნებაც ვერ მოასწრო, მის თავს დამტყდარი თუ მოხვეული ათასი უბედურების გამო.

დასავლელი „ყოვლისმცოდნეებისათვის“ კი, მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფერი ეს, მართლაც, კარგად არის ცნობილი, მთავარი მაინც თავის ყველანაირი მეთოდით გამართლება და ამ საყოველთაო დანაშაულისაგან „მოხერხებულად“ თავის განრიდება, ან საქმის ისე წარმოჩენაა, თითქოს ეს მათ თვალთაგან შორს, იზოლირებულ სამყაროში ხდებოდა. ამიტომაც, თქვენ იმასაც კი არ ერიდებით, რომ, საკუთარი მიზნის მისაღწევად, ზვიად გამსახურდია მის ისტორიულ ანტიპოდს, ლენინსაც კი შეადაროთ.

„გამსახურდიას დაჟინებული სწრაფვა მართებულისადმი – წერთ თქვენ – ლენინის პოლიტიკას წააგავდა, რომელიც ადრე თუ გვიან წინააღმდეგობის მოძრაობას წარმოქმნიდა ქვეყნის შიგნით... გამსახურდია გამუდმებით სასაცილოდ იგდებდა ე. წ. ოპოზიციას და უწოდებდა „უბადრუკს“, უმცირესობას,

რომელსაც არ ჰქონდა არანაირი პლატფორმა, „კრიმინალურს“ და „ანტიკონსტიტუციურს“, შევარდნაძესთან და მოსკოვში თავშეყრილ სხვა შეთქმულებთან შეკრულს... ომის პერიოდში – აგრძელებს ბატონი სტ. ჯონსი – გამსახურდიას შეეძლო ემტკიცებინა, რომ სახელმწიფოს გადარჩენისათვის ერთობა იყო უმნიშვნელოვანესი, ხოლო პლურალური სტრუქტურები და ინტერსთა ჯგუფები – მეორეხარისხოვანი. ლენინის გამონათქვამი, რომ წარმოება დემოკრატიაზე ადრე გაჩნდა, მეორდებოდა გამსახურდიას თვალსაზრისში (თუმცა არ არსებობს დამამტკიცებელი საბუთი, რომ მან ეს საჯაროდ განაცხადა)“ [გვ. 80-81]; ანუ სტივენ ჯონსის ეს მოსაზრება, ჩვეულებრივ ჭორზე აგებული ტყუილია! ამიტომ უფლება გვაქვს განვაცხადოთ, რომ ბატონი სტივენი უბრალო, საბჭოთა ჭორებზე აყოლილი დეზინფორმატორია, რადგან ასეთ ელემენტარულ ჭორებზე დაყრდნობით, შეუძლია ასეთი ძალიან შორსმიმავალი ტყუილი დასკვნის გაკეთება და გასაჯაროება; თორემ თანამედროვე ქართული ეროვნული მოძრაობის აღიარებული ლიდერი, რომელმაც საძირკველი ჩაუყარა საქართველოს ეროვნულ, დამოუკიდებელი სახელმწიფოს და მისი პირველი სახალხო პრეზიდენტი გახდა, როგორ უნდა შეადარო მსოფლიო „ინტენაციონალების“ დამაარსებელს, მის ერთ-ერთ ლიდერს და მსოფლიო ისტორიაში ყველა დროის ყველაზე უფრო ტოტალიტარული სახელმწიფოს შემქმნელს, რომელიც უცხოეთიდან თავის თანაპარტიელ სოციალ-დემოკრატებს ასეთი შინაარსის წერილებს უგზავნიდა: „ზარეჟიტე კავო ხატიტე ი პასილაიტე სუდა დენგი... დენგი სუდა! დენგი სუდა!“

ბატონო სტივენ! თქვენ ლენინისა და ლენინიზმის ცოდნაზე შეგიძლიათ პრეტენზია განაცხადოთ, მაგრამ ზვიად გამსახურდიას გზისა და შეხედულებების ცოდნაში სამუდამოდ დარჩებით თანამედროვე ქართული კოლაბორაციონიზმის მამამთავრისა და, აქედან გამომდინარე, საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობის უბოროტესი მტრის, გოგა ხაინდრავას დონეზე, რომლისთვისაც ედუარდ შევარდნაძე დღესაც ქართული ეროვნული სახელმწიფოს აღმშენებლობის მესაძირკვლედაა მიჩნეული და რომელიც ამ საკითხებზე XX საუკუნის 70-80-იანი წლების კატეგორიებით ბოდვას განაგრძობს.

ჩვენ, ამის შემდეგ, აღარ შევუდგებით ავტორის მიერ წიგნში დაშვებული აზრობრივი და პოლიტიკური თვალთახედვის, ზემოთ განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად გაწეული სიზიფეს შრომის განხილვას, მაგრამ გვერდს ვერ ავუვლით ჩვენი ქვეყნის მომავლისათვის ისეთ განმსაზღვრელ ფაქტორს, როგორიც ედუარდ შევარდნაძის და მასზე აკიდებული ე. წ. ოპოზიციის მიერ ჩატარებული ე. წ. „იმედის“ არჩევნების მისმიერი შეფასებაა.

მას რომ დიდად არ ანაღვლებს ჩვენი ქვეყნის ბედი და მომავალი, სხვა ზემოთ აღნიშნულთან, იქიდანაც ჩანს, რომ ამ მოვლენის შესახებ ავტორი გვატყობინებს: „სახელმწიფო საბჭოს საარჩევნო კანონი დემოკრატიული გახსნილობის ჟესტი იყო...“ [გვ. 121]

ბატონო სტივენ! ამ კანონის დემოკრატიულ გახსნილობაზე რა მოგახსენო, მაგრამ ჩვენი სამშობლოსადმი უდიდესი უპასუხისმგებლობის ჟესტი რომ იყო, ეს ფაქტია, რადგან ამ კანონის მეშვეობით საქართველოს პარლამენტში მოხვდა საქართველოში სამხედრო-კრიმინალური გადატრიალებაში მონაწილე ყველა პარტია თუ ელემენტარული ვიგინდარა, რომელმაც, რაღაც ფორმით მაინც, ხელი შეუწყო ედუარდ შევარდნაძის საქართველოს ხელისუფლებაში მოსვლას. ამ ჟესტით კი, უკანონოდ გახელისუფლებულმა შევარდნაძემ, მადლობა გადაუხადა საქართველოს კანონიერი ხელისუფლების დამამხობელ ძალებს. ხოლო მათმა „კანონშემოქმედებითმა საქმიანობამ“ თითქმის სრულიად გაანადგურა და დაღუპვის პირას მიიყვანა ქართული სახელმწიფო და მისი სრული სუვერენობის საკითხი, დღემდე კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას, ხოლო მისი ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რუსეთის მიერ ოკუპირებულ ანკლავად რჩება, და ეს, სწორედ, თქვენს მიერ „დემოკრატიული გახსნილობის „ჟესტად“ მოხსენიებული უპასუხისმგებლობის შედეგია. ამ არჩევნების შესახებ კი თქვენ აცხადებთ – „1992 წლის არჩევნები ღირსშესანიშნავი ნაბიჯი იყო მთავრობის ლეგიტიმაციის გზაზე“ [გვ. 125].

სტივენ ჯონსს შეიძლება დავეთანხმოთ, რომ ე. წ. საქართველო-აფხაზეთის „ომი სავსებით მოსალოდნელი და პროვოცირებული იყო ორივე მხარის ელიტის მიერ; ეს არ იყო ეთნიკური ომი, რომელიც ქვემოდან დაიწყო...“ მაგრამ იგი აშკარად ტყუის, როდესაც იქვე აცხადებს, რომ „გამსახურდიამ სცადა ომი გამოეყენებინა და ძალაუფლებაზე თავისი პრეტენზიები წამოეყენებინა. ამის შედეგი იყო სამოქალაქო ომი, რომელიც 1993 წლის ნოემბერში გამსახურდიას მარცხით დამთავრდა, მაგრამ მხოლოდ რუსეთის წყალობით, ამჯერად შევარდნაძის მხარდასაჭერად. რუსეთის მიერ „დათრგუნული“ საქართველო, როგორც ეს შევარდნაძემ თქვა, იძულებული გახდა 1993 წლის ოქტომბერში დსთ-ში შესულიყო და ხელი მოეწერა სამხედრო ხელშეკრულებისთვის“ [გვ. 135] [„ქართული ქრონიკა“, 1993. 09. გვ. 7-8].

ზვიად გამსახურდია საქართველოში ჩამოვიდა რუსეთ-საქართველოს აღნიშნული ომის დამამთავრებელ ეტაპზე, 1993 წლის 24 სექტემბერს და იმავე დღეს, ზუგდიდში გამართულ მრავალ ათეულ ათასიან მიტინგ-მანიფესტაციაზე, შევარდნაძის ხუნტა-

საც გაუწოდა შერიგების ხელი, ოღონდაც აფხაზეთი გადაერჩინათ; იგივე გაიმეორა 26 სექტემბრის ზუგდიდის 200 ათასიან აქციაზეც; მაგრამ ედუარდ შევარდნაძემ საკუთარ ხალხთან შერიგებასა და მასთან კომპრომისს, ყოველგვარი კანონიერების იგნორირებით მოწვეულ უცხო სამხედრო ძალასთან ერთად, კვლავ მისი დათრგუნვა და ეროვნულ ძალთა განადგურება ამჯობინა. (ბატონი სტივენ ჯონსი კი, რატომღაც სიტყვა „დათრგუნვას“ ბრჭყალებში სვამს, როგორ ეს შევარდნაძის ერთგულ მოკავშირეს შეეფერება – **უ. ო.**). შემდეგ კი გააკეთა ის, რისთვისაც იგი საქართველოში გადმოსტყორცნეს – სასტიკი მარცხით დაამთავრა რუსეთ-საქართველოს ორასწლოვანი ომის მორიგი ეტაპი და მართლაც, ყველანაირად დათრგუნული ქვეყანა დსთ-ში შედენა, რითაც თავისთვის უზრუნველყო ხელშეუვალი უფლებები მის მიერ იავარქმნილ ჩვენს სამშობლოზე. და ამიტომაც, „შევარდნაძის პრეზიდენტობის დროინდელი მთავრობა შუა საუკუნეების მეფის კარს ჰგავდა, სადაც ნომენკლატურული ვასალები ერთმანეთს რესურსებისა და ძალაუფლებისათვის ებრძოდნენ“ [გვ. 153]. სწორედ, თქვენგან ხელდებულმა ფავორიტმა და აბსოლუტურმა მონარქმა მიიყვანა საქართველო იქამდე, რომ მისი „ერთი მესამედი, ოფიციალური მონაცემებით, სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ ცხოვრობს“ [იქვე]. გრძნობს კი, ბატონი სტივენი, ამაზე რაიმე პასუხისმგებლობას?! – არავითარს! იგი განაგრძობს ქართველი ხალხის დაცინვას და აცხადებს: „საქართველოს სახელმწიფოსათვის მისივე კანონების შესრულების უუნარობა დემოკრატიის უდიდესი დეფიციტი იყო... ხოლო „ასლან აბაშიძე აჭარაში, ორი ათეული წლის განმავლობაში ფეოდალური სახის ავტორიტარულ წარმონაქმნს ხელმძღვანელობდა“ [გვ. 154].

კი, მაგრამ, ბატონო სტივენ, თქვენი დახმარებით შექმნილ „შუა საუკუნეების სამეფო კარზე“, ედუარდ შევარდნაძის მიერ საშოვარზე მიშვებული, ნახირად ქცეულ სახელმწიფოში მისივე კანონების შესრულების უუნარობა გაკვირვებთ და დემოკრატიის დეფიციტად უთვლით ამას მთელ ხალხს?! და ეს მაშინ, როდესაც აღნიშნული მდგომარეობის შესაქმნელად თავად მოიმოქმედეთ ყველაფერი?! ასეთი შუა საუკუნეების დროინდელ მონარქიას კი, სწორედ ასლან აბაშიძის მიერ შექმნილი „ფეოდალური ხანის ავტორიტარული წარმონაქმნი“ შეეფერებოდა, რომელსაც, თუ ობიექტურები ვიქნებით, იგი არა ორი ათწლეულის, არამედ 13 წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა, და კიდევ კარგი, რომ შეძლო შევარდნაძისათვის შესაბამისი წინააღმდეგობის გაწევა, თორემ ახლა აჭარაც, აფხაზეთზე უარეს დღეში იქნებოდა. ამის შემდეგ, ალბათ, თქვენც უნდა გენიშნოთ წიგნის 178-ე გვერდზე

თქვენს მიერ მოყვანილი ალექსანდრე სმორალის ციტატა: **„საბჭოთა საზოგადოება შედგებოდა დაქუცმაცებული და ამორალური ცინიკოსებისაგან, რომლებსაც კარგად ეხერხებოდათ ფუჭი სიტყვები (ლაქლაქი)...“** [გვ. 178].

მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ბატონი სტივენ ჯონსი ობიექტურად ახერხებს საქართველოს სახელმწიფოს შეფასებას მიხეილ სააკაშვილის დროს: „სახელმწიფომ დაამარცხა კრიმინალური ქსელები, განამტკიცა ბიუჯეტის გადახდის უნარიანობა და საზოგადოებრივი უსაფრთხოება“... [გვ. 251] და იქვე აჟღერებს მისი ხელისუფლებისათვის დამახასიათებელ რამდენიმე მართებულ დებულებასაც, მაგალითად: „დემოკრატიზაციის პროცესი ხალხის ხელშია, მაგრამ ამას პრეზიდენტი ასუსტებს“ [იქვე]. ან „ლიბერალური დემოკრატია ეფექტურ იძულებით, მოპოვებით სახელმწიფოზეა დამოკიდებული, მაგრამ სუსტი ოპოზიციის, უმოქმედო პარლამენტის და მორჩილი სასამართლოს საშუალებით სახელმწიფო თავისი მოქალაქეების ხარჯზე გაძლიერდა“ [გვ. 252]. აქვე დარწმუნებით ვერ გეტყვით, რამდენად მართებულია ავტორისეული თეზა, რომ „თავისი წინამორბედების – გამსახურდიასა და შევარდნაძის მსგავსად, სააკაშვილი სახელმწიფოს სახურავიდან აშენებს“ [იქვე]. ამასთან, იქვე იგი ისევ ექვემდებარება ჰომოსოვეტიკუსური იდეოლოგიით გაჟღენთილ აზრობ-რივ აბსურდთა გავლენას, როდესაც ამბობს: „ის (გამსახურდია – **უ. ო.**) ეროვნულ-განმათავისუფლებელ აქციებს იმ უმცირესობათა განტევების ვაცად ქცევისათვის იყენებდა, რომელსაც ასიმილაცია არ სურდა, ხოლო დაშინებას „ეროვნული ერთიანობის“ მისაღწევად მიმართავდა. შევარდნაძე, პირიქით, ეთნიკურ ჯგუფებს შერიგებისაკენ მოუწოდებდა და ხაზს უსვამდა კულტურულ განსხვავებულობას და ინკლუზიურ მოქალაქეობას“ [გვ. 305].

ჯერ ერთი, ზვიად გამსახურდია მთელი ეროვნული ძალების დარაზმვას ცდილობდა საქართველოს სახელმწიფოში ხელოვნურად გაღვივებული სეცესიური პროცესების შესაჩერებლად და ეროვნულ უმცირესობათა განტევების ვაცად გადაქცევა, აქ არაფერ შუაშია. ის, როგორც ყველა ნამდვილი მამულიშვილი, იბრძოდა ისედაც ხელოვნურად დანაწევრებული ქართული ეროვნული სახელმწიფოს ერთიანობის შესანარჩუნებლად, ხოლო ქართველი ხალხის უმრავლესობა ისეთ მაღალ ეროვნულ თვითშეგნებას ამჟღავნებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის აღმავლობის პერიოდში, სწორედ ზვიად გამსახურდიას ხელმძღვანელობით, რომ მას, საჭირო მომენტში, შეეძლო თბილისის ქუჩები ათეულ ათასობით მანიფესტანტით გაევსო (ამის მოწმეა სრულიად საქართველო – **უ. ო.**) და წიგნში გა-

მოთქმული მსგავსი მოსაზრებანი, კიდევ ერთხელ, ქართველი ხალხის უკეთილშობილეს გრძნობათა შეურაცხყოფაა. რაც შეხება ედუარდ შევარდნაძის ეროვნულ უმცირესობებთან დამოკიდებულების საკითხს, იგი ყველაფერს აკეთებდა კონკრეტულ მომენტში მათ დასაშოშმინებლად და ხშირად ქართული სახელმწიფოსათვის დამაზიანებელ, მხდლურ გადაწყვეტილებებს იღებდა, ხოლო საკუთარი კერძო მიზნების მისაღწევად, ქართული რეგიონების ერთმანეთისადმი სამკვდრო-სასიცოცხლო დაპირისპირებასაც არ ერიდებოდა (ამისიც მოწმეა სრულიად საქართველო – **უ. ო.**)... დანარჩენის განსჯა, თავად ავტორისთვის მიგვინდვია.

აღნიშნული ნაშრომი სავსეა ამგვარი „შედევრებით“ და, როგორც წიგნის თანმიმდევრულმა ანალიზმა გვიჩვენა, უმთავრესად ეყრდნობა გოგა ხაინდრავასა და გია გაჩეჩილაძისთანა რესპონდენტების მოსაზრებებს, რომელთაც ჩილიმი და ნემსის წვერი საკუთარი სამშობლოსაგან ვერ გაურჩევიათ, - აგრეთვე ვალერი კვარაცხელიას, შალვა რამიშვილისა და მათ მსგავს არამზადათა ისეთ მიზანმიმართულ ანტიქართულ ბოდვებს, როგორიცაა – „აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ტიტულარული ელიტები ამ ტერიტორიებს „თავის საკუთრებად“ მიიჩნევდნენ და შიშობდნენ, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობა მათ პოლიტიკურ, ეკონომიკურსა და კულტურულ პრივილეგიებს, ისევე როგორც უსაფრთხოებას, წერტილს დაუსვამდა. 1990-1992 წლების შოვინისტური ქართული ხელისუფლების მოქმედებებმა მათი შიში გაამართლა“ [გვ. 327] – ამბობს ავტორი და მიუთითებს დასავლეთში გამოცემულ ნაშრომებს, რომელთა მიზანდასახულობაც, ალბათ, დიდად არ განსხვავდება წინამდებარისაგან, და ჩვენისთანა რეგიონებში მათი ქვეგამხედველური პოლიტიკის გამართლებასა და კეთილისმყოფელის იმიჯის შენარჩუნების ცდას ემსახურება. სინამდვილეში კი, ხსენებული რეგიონების „ტიტულარული ელიტა“, იგივე საბჭოთა ნომენკლატურული კასტა, მხოლოდ მოსკოვის დაკვეთათა შესრულებაზე იყო და არის ორიენტირებული და აფხაზეთისა თუ, ე. წ. სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობის ნამდვილი, სამომავლო ინტერესები ფეხებზე ჰკიდია... ამავ დროს უნდა ვაღიაროთ, რომ ავტორს სამართლიანობის გრძნობა არ უნდა ღალატობდეს, როდესაც აღნიშნავს: „საბჭოთა კავშირმა გმირებისა და მტრების მთელი თეატრალური დასი უანდერძა თავის რესპუბლიკებს“... „ზვიად გამსახურდია, იმ ანტიკომუნისტურ გმირს მოერგო, ქართველები რომ ეძიებდნენ. ამავე დროს, ის საბჭოთა პროდუქტი იყო – შეუწყნარებელი და კონსპირაციული თეორიების მოყვარული. მისმა პოპულისტურმა

რიტორიკამ გააძლიერა ქართველთა შეშფოთება იმის თაობაზე, რომ ისინი კონტროლს კარგავდნენ საკუთარ ქვეყანაშივე... პოლიტიკას წარმართავდა ეიფორიისა და შიშის ნარევი, და მუშტიკრივი რესურსებისა და ძალაუფლების მოსაპოვებლად“... [გვ. 330]; ასე, რომ ქართველებსა და საქართველოს ახალ, გამოუცდელ ხელისუფლებას, თავისი ცოდვებიც ეყოფა, ბატონმა სტივენ ჯონსმა ხელოვნურად შექმნილი ასეთი მავნე ბრალდებები არ წამოგვიყენოს: „მილიტარისტული ნაციონალური ორგანიზაციები, მაგალითად, ეროვნული დამოუკიდებლობის პარტია, მერაბ კოსტავას საზოგადოება და წმიდა ილია მართლის საზოგადოება, რომლებიც 1990-1992 წლების პოლიტიკურ დისკურსში დომინირებდნენ, მარგინალებად იქცნენ“, – ამბობს ავტორი და შემდეგ სვამს კითხვას – „რატომ დაკარგეს მათ მიმზიდველობა ასე სწრაფად? – და თავად პასუხობს – „პირველ რიგში, იმიტომ, რომ გამსახურდიას მმართველობის არალიბერალური პოპულიზმი ქმედუუნარო იყო. მან სამოქალაქო ომი გააჩაღა, რეგიონები დააქუცმაცა და ქვეყნის იზოლაცია გამოიწვია ევროპისაგან...“ [გვ. 331]. ამგვარი განცხადებით კი, იგი ისევ ეშვება ჩილიმისა და ნემსისწვერის პოლიტიკის შემოქმედთა სამარცხვინო დონეზე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც გამსახურდიას მიერ სამოქალაქო ომის წამოწყებაზე ლაპარაკობს; და ეს მაშინ, როდესაც ამ ე. წ. სამოქალაქო ომის შემოქმედ-ინსპირატორებმა თავად აღიარეს, და დღეს აღარავის ეჭვიც აღარ ეპარება, თუ ვინ მიიყვანა ჩვენი სამშობლო ამ სამხედრო-კრიმინალურ გადატრიალებამდე. ხოლო რაც შეხება ედუარდ შევარდნაძის ნაციონალიზმს, იგი პირადი ძალაუფლების შენარჩუნების ინსტრუმენტის როლს არ გასცილებია და მისგან გამოგონილი სპეციალური ტერმინი „პროვინციული ფაშიზმიც“, ამის ერთგვარი გამოვლინება იყო.

„შეიძლება ძალადობა ნებისმიერ შემთხვევაში ყოფილიყო, მაგრამ მოსკოველი და თბილისელი გარეშე მოთამაშეების ჩართვამ საქმეში, ორივეგან, აფხაზეთში და ოსეთშიც ცეცხლი შეუნთო კონფლიქტს“ [გვ. 333] – სწერს ბატონი სტივენ ჯონსი – რაც ჩვენ, განსაკუთრებით მის პირველ ნაწილში, ძალიან უმართებულო, მცდარ თეზად მიგვაჩნია, რადგან კარგად ვიცით და, ვფიქრობთ, ავტორმაც კარგად უნდა იცოდეს, რომ არავითარი ძალადობა არ იქნებოდა, თუ არა „მოსკოველი და თბილისელი გარეშე მოთამაშეების ჩართვა საქმეში“, – და დღეს ყველამ კარგად უწყის, თუ ვინ იყო, არის და კვლავ რჩება ძალადობის ძირითად წყაროდ არამარტო კავკასიაში, არამედ მთელს მსოფლიოშიც. და თუ ეს, აქამდე ავტორმა არ იცის, მან თავი უნდა აარიდოს ამგვარ თემებზე მსჯელობას. ასევე ამავე რიგისაა და, რა თქმა

უნდა, უმართებულო, რომ „ომის დროსაც კი, 1992-1993 წლებშიც, ცოტა ქართველს თუ სურდა სიცოცხლის საფრთხეში ჩაგდება კამპანიისათვის, რომელიც, ყოველ შემთხვევაში, თბილისში, შორეულ ომად მოჩანდა [გვ. 334] (აფხაზეთის ე. წ. ომზეა საუბარი – **უ. ო.**); რადგან „აფხაზებთან“ პირველი დაპირისპირების დროს, როდესაც საერთო სახალხო მოძრაობას სათავეში ედგა ქართული ეროვნულ-განმათავისუფლებელი რეალური ძალა ზვიად გამსახურდიათი სათავეში, ყველამ კარგად იცის, რომ თითქმის მთელი საქართველო დაიძრა აფხაზეთისაკენ და კონფლიქტიც სულ მალე შერიგებითა და კონსესუსით დასრულდა; მაგრამ ედუარდ შევარდნაძისა და მისი დანაშაულებრივი გარემოცვის მიერ წამოწყებული მოღალატური კონფლიქტი, ყოველგვარ მორალურ-ზნეობრივ საყრდენს აცლიდა „აფხაზების განადგურებისათვის“ წამოწყებულ გენერალ ყარყარაშვილისეულ ანტიქართული შინაარსის იდეოლოგიას და თავიდან ბოლომდე ემსახურებოდა ქართველი ხალხის ყველა მტრისა და რუსეთის ინტერესებს, – ასეთ ომში კი, ქართველ ხალხს, გარდა აფხაზეთის ძარცვა-რბევაზე დაგეშილი რამდენიმე ათასი კრიმინალისა და მათზე აყოლილი დანაშაულებრივად მოაზროვნე „კაი ბიჭებისა“, არავითარი მოტივაცია არ ჰქონდა. თუმცა, სამწუხაროდ, შევარდნაძის კრიმინალურმა ხუნტამ, რომელიც არც თუ თქვენი აქტიურობის გარეშე, საქართველოს ხელისუფლებად აქციეთ, მოახერხა ამ წმიდა წყლის ავანტიურაში პატიოსანი, ნამდვილი ქართველი პატრიოტების ჩათრევაც და ამასთან, საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის წარმოებული რუსეთ-საქართველოს ეს მორიგი ომი, საქართველო-აფხაზეთის კონფლიქტად მოენათლა. შემდეგ კი, როდესაც მის მიერ წამოწყებული ეს ავანტიურა, როგორც თავიდან ჰქონდა განსაზღვრული, პირწმინდად წააგო, შევარდნაძეს მხოლოდ მაშინ გაახსენდა, რომ აფხაზეთში თურმე რუსეთი გვებრძოდა და მაინც, იქ სამშვიდობო მისია, ისევ რუსებს ჩააბარა. საკუთარი ხელისუფლების შენარჩუნებისა და მტრის მიზნების განხორციელებისათვის ჩადენილი ასეთი ღალატი, არ ახსოვს მსოფლიო ისტორიას. ამიტომაც, სრულიად მცდარია ბატონ სტივენ ჯონსის მიერ აქ მოტანილი საბოლოო დასკვნაც, რომ „რაც უფრო ახლოს ეცნობი საქართველოს მოსახლეობის „ეთნიკურ“ ნიშან-თვისებებს, მით უფრო ჭირს მათი დახმარებით კონფლიქტების სათავეების ახსნა თუ კონფლიქტის მოგვარება“ [გვ. 336], – რადგან მათი, როგორც წარმოშობის, ისე მოგვარების სათავე ბოროტების იმპერიის ქვეგამხედველურ, აშკარად მტრულ პოლიტიკაშია და არა საქართველოს მოსახლეობის „ეთნიკურ თვისებებში, როგორც ეს ავტორს ჰგონია. იმ რუსე-

თისა, რომელსაც ედუარდ შევარდნაძის მიერ გატარებული ამ მოღალატური პოლიტიკის შედეგად, „მშვიდობისმყოფელები“ შეცდომით ეწოდა [გვ. 337]; ხოლო დასავლეთმა ეს „კონფლიქტი (რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს ომი – **უ. ო.**) უზრუნველყვეს იმით, რომ დსთ (ე. ი. რუსეთი) ადგილობრივ „მშვიდობის დამცველებად“ აღიარეს“ [იქვე] და როგორც „საქართველოს ხელისუფლებამ განაცხადა, ... „მისი შეტევა ცხინვალზე 2008 წლის 7 აგვისტოს პროვოცირებული იყო, სწორედ ამ „მშვიდობისდამცველების“, რუსეთის შემოჭრით საქართველოში. ეს კი იმ დღეს, გამთენიისას მოხდა. ამ განცხადების მტკიცებულებები არსებობს“ [გვ. 338] – თავად აცხადებს ავტორი. მაშინ რაში დასჭირდა დასავლეთს ე. წ. ტალიავინის კომისია იმის გასარკვევად, რომ თუ ვინ დაიწყო ომი ცხინვალის რეგიონში?! როდესაც დასავლური ტექნოლოგიების პირობებში კოსმოსიდან დედამიწაზე ხეებზე ფოთლების დათვლაც კი შეუძლიათ... ვინ ვერ შენიშნა საქართველოში 2008 წლის 7 აგვისტოს შემოჭრილი რუსული უზარმაზარი არმადა?! და, ბოლოს და ბოლოს, რაში დასჭირდათ ეს ფარისევლური ტალიავინური ძალისხმევა?! – ეს, დასავლეთს დასჭირდა სწორედ საკუთარი დანაშაულებრივი წაყრუების პოლიტიკის გასამართლებლად, რათა რაღაცაში მაინც გაემტყუნებინათ უდანაშაულო მსხვერპლი, რომელმაც გაბედა და ელემენტარული არსებობისათვის გაიბრძოლა. შემდეგ კი ამ თვითგადარჩენის ინსტიქტის გამომჟღავნებისათვის, ირიბად, მაგრამ ისიც, რაღაც ფორმით, უნდა დაესაჯათ...

ხედავს რა ამგვარ დამოკიდებულებას, ამიტომაცაა, რომ „რუსეთი არ ასრულებს 2008 წლის 12 აგვისტოს 6-პუნქტიან ხელშეკრულებას, რომლის მიხედვით მან უნდა დააბრუნოს საჯარისო შენაერთები ომამდე არსებულ საზღვრებთან. ეუთოს კი უფლება აღარ აქვს განაახლოს თავისი ოპერაციები სამხრეთ ოსეთში და იძულებით გადაადგილებული პირებიც ვერ ბრუნდებიან შინ... ამასთან, ავტორისავე აღიარებით, – „დუმილი ჩეჩნეთზე და მაპის მიღებაზე საქართველოსათვის 2008 წლის აპრილში უარის თქმა, იმ მოვლენათა ჯაჭვია“, რომლითაც, ფაქტობრივად, თქვენ წააქეზეთ რუსეთი აღნიშნულ აგრესიაზე და სრულიად ყალბია თქვენი თავის მართლების, კიდევ ერთი უსინდისო მცდელობა, თითქოს „დასავლეთის მთავრობებს გულუბრყვილოდ სწამდათ, რომ რუსეთი საქართველოში არ შეიჭრებოდა“ [გვ. 345]. კი მაგრამ, როდის გახდა დასავლეთი ასეთი გულუბრყვილო“ ბოროტების იმპერიის“ ბოროტი ზრახვების ამოცნობისა და მასზე ნდობის საქმეში?! თუ საქართველო თქვენთვის, დღესაც არის „მალჩიკ დლია ბიტია“, რომელიც, თავის გადასარჩენად,

ყოველთვის შეიძლება მიუგდოთ რუსეთს და ამით მისი ბოროტი ვნებები რამენაირად დააშოშმინოთ?! ამიტომაც თქვენი მრავალი ისტორიული ექსკურსი საქართველოს თემაზე და მისი „პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ“ ისევე ყალბი და მავნეა საქართველოს პრობლემების სამომავლო, მართებული გაგებისთვის, როგორც ზემოთ განხილული არაერთი პასაჟი და, ჩვენი აზრით, უკეთესი იქნებოდა თავი საერთოდ არ შეგეწუხებინათ, ამგვარი სიყალბის ასე ფართოდ ტირაჟირებისაგან. ამიტომაც, მგონია, რომ აქ შეჩერება ღირს!... მაგრამ დავამატებ მხოლოდ ერთს, რომ ნურც ედუარდ შევარდნაძის ხიბლით იქნებით ასე განმსჭვალული; რადგან საქართველოზე უკეთ მას არავინ იცნობს. – ის იყო, მართლაც, ნიჭიერი პიროვნება, მაგრამ, ოღონდაც ხელისუფლებაში დარჩენილიყო, არავის დაინდობდა და ყველაფერს მოაწერდა ხელს... მისთვის საქართველო იყო საკუთარ მიზანთა მიღწევის საშუალება. ამიტომაც რუსთა საამებლად, იგი განუსჯელად დაუპირისპირა კავკასიას, განსაკუთრებით კი თავისუფლებისათვის თავგანწირვით მებრძოლ ჩეჩნეთს. მოღვაწეობის ბოლო წლები მან, ფაქტობრივად, ამ საქმეს მოახმარა. რის გამოც დაგვჭირდა თბილისში 1998 წლის ოქტომბერში საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „კავკასიის ხალხთა გენოციდი“ მოწვევა, რომელზედაც პირადად წავიკითხე სპეციალური მოხსენება – „ბოროტების იმპერიის მემკვიდრე და მისი მარიონეტები კავკასიაში“, რომელშიც ვამხილეთ ედუარდ შევარდნაძის გამცემლური პოლიტიკა და ხმამაღლა განვაცხადეთ, რომ ამ პოლიტიკასთან არავითარი საერთო არა აქვს საქართველოსა და ქართველ ხალხს!... ის იყო ყველას მოძულე, ვინც მასთან არ იყო!!!

წიგნის დასკვნით ნაწილში ბატონი სტივენი ამბობს: „2008 წელს სამხრეთ ოსების „გენოციდისაგან“ ხსნამ საქართველოს მთლიანობის დაშლა გამოიწვია, რაც სავარაუდოდ, მომავალი ათწლეულების განმავლობაში აღარც აღდგება“ [გვ. 377]

მისგან, როგორც ჩვენდამი დასავლური მსოფლმხედველობის მენტორისაგან, მსგავსი აზრების გაჟღერება, ხომ არ ნიშნავს, ამჟამადაც, დასავლელ პოლიტიკოსთა საქართველოსადმი უახლოესი მომავლის მიმართულების გამჟღავნებას, – რომ საქართველო, კიდევ ერთხელ იქნება მიგდებული რუსეთისათვის მისი ველური ვნებების დასაკმაყოფილებლად, და სულ ტყუილია დასავლეთის მოიმედეობა, – რომ იგი ამჯერადაც, ჩვენი მეშვეობით თავს გადაირჩენს და ამჯერადაც, რუსეთი და ე. წ. დასავლეთიც ამ საქმეშიც, როგორც არაერთხელ უქნიათ, ჩვენს ხარჯზე შეთანხმებითა და ურთიერთ თანამშრომლობით დაამთავრებენ

ყველაფერს. გამოცდილება გვკარნახობს, რომ ეს შეიძლება მოხდეს, იმიტომ რომ დასავლეთის უმთავრესი პრინციპი დღესაც, საკუთარი პრინციპების სისტემატური უარყოფაა!

და თუ საბოლოოდ დავრწმუნდებით, რომ თქვენ არაფრად გენაღვლებათ ერების თავისუფლება, მასზე რეალური ზრუნვა და ახლაც საკუთარ საქმეებს იგვარებთ პატარა ერების ხარჯზე, მაშინ მოხდება თქვენი გლობალური უარყოფა და რუსეთის თავისებური, დემოკრატიული გამოცოცხლება. არ არის გამორიცხული, გაცრუებულ იმედებზე შურის საძიებლად, ახალი სტალინის მონუმენტური სახის გამოკვეთაც!

გამოყენებული ლიტერატურა:

ჯონსი, 2012: სტივენ ჯონსი, საქართველო – პოლიტიკური ისტორია დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ, სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, თბილისი, 2012

ნინო ოქროსცვარიძე

ჰაიდელბერგული ჩანაწერები
ილია ხიმშიაშვილი —
გზა თურქეთიდან გერმანიამდე

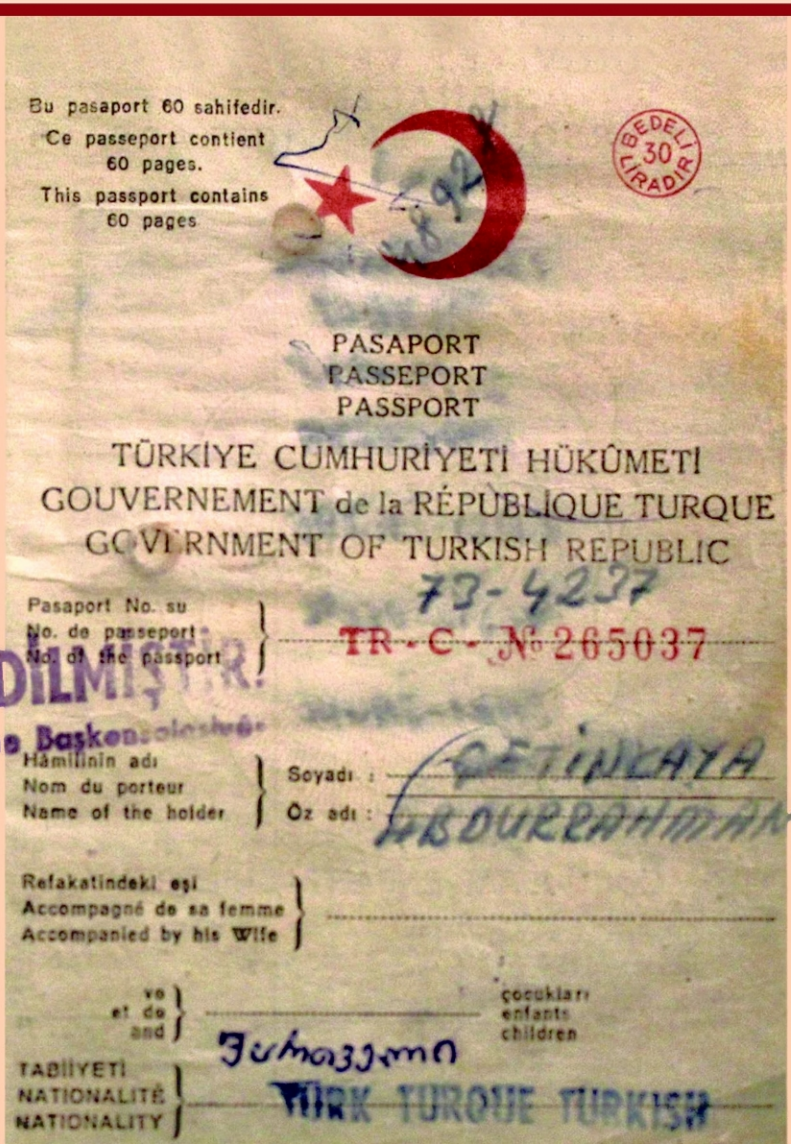

ნინო ოქროსცვარიძე

ჰაიდელბერგული ჩანაწერები

ილია ჭიმშიაშვილი –
გზა თურქეთიდან გერმანიამდე

გამომცემლობა „მერიდიანი“

თბილისი 2024

ეძღვნება ილია ხიმშიაშვილისა და იმ ქართველთა ნათელ ხსოვნას, რომლებმაც საქართველოს სამუდამო ჭირისუფლობა იტვირთეს, უანგაროდ ცდილობდნენ უცხოეთში ქართული კულტურის პოპულარიზაციას და რომელთაც უკანასკნელი ძვალთშესალაგი უცხოეთის ცივ მიწაზე ჰპოვეს.

რედაქტორი – პროფესორი, პაატა ბუხრაშვილი
კორექტორი – ნელი ელიზბარაშვილი

© ნინო ოქროსცვარიძე
გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2024

დაიბეჭდა:
გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, ვ. ბაგრატიონის №47.
☎ 599 54 17 07
E-mail: meridiani777@gmail.com

ISBN 978-9941-34-465-7

წინასიტყვაობა

„მოგონება სხვა არაფერია თუ არა, წამიერად ქარში მოშრიალე და შემდეგ მიმქრალ, მინავლებული შემოდგომის ფოთოლი“

ჯიბრან ჰალილი

წინამდებარე წიგნი წარმოადგენს კიდევ ერთ მცდელობას, ქართველ მკითხველს გააცნოს ევროპაში, კერძოდ, გერმანიაში მოღვაწე თურქეთელი ქართველი ილია ხიმშიაშვილი (აბდურაჰმან ჩეთინქაია), რომელმაც თავისი შეგნებული ცხოვრება ქართული საქმის კეთებას შეალია.

2019 წელს გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის „დაადისა“ და შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ერთობლივი სტიპენდიის ფარგლებში დავიწყე ევროპაში მცხოვრები გამოჩენილი თურქეთელი ქართველების კვლევა. ეს გახლდათ შვედეთში მოღვაწე შალვა თევზაძე (შანვერ აქინი) და გერმანიაში მცხოვრები ილია ხიმშიაშვილი (აბდურაჰმან ჩეთინქაია), მათი გადაკვეთის წერტილი თურქეთსა და ევროპაში ქართველებში მიძინებული ეთნიკური თვითშეგნების გამოღვიძება იყო, ზოგჯერ ერთად, ზოგჯერ ცალ-ცალკე საკუთარი ძალებით ცდილობდნენ თავიანთი წვლილი შეეტანათ საქართველოს განვითარებაში.

2020 წელს ამერიკაში „IGI Global Publisher“-ის მიერ გამოიცა წიგნი, სახელწოდებით `Anthropological Approaches to Understanding Consumption Patterns and Consumer Behavior~, რომელშიც 2012, 2019 წლებში გერმანიაში ჩემ მიერ ჩატარებული კვლევაც ცალკე თავად შევიდა სახელწოდებით „Consumption“

of Past to Define Ethnic Identity in Real Time and Space (The Case of Turkish Georgians in Turkey and Germany).

2021 წელს კი გამომცემლობა „არტანუჯის“ მიერ გამოიცა ჩემი ნაშრომი შვედეთში, კერძოდ, სტოკჰოლმში მოღვაწე თურქეთელ ქართველ – შალვა თევზაძეზე (შანვერ აქინი), სახელწოდებით „ორგზის მუჰაჯირი საბა ართვინელი (შალვა თევზაძე)“.

ეს ნაშრომი კი მიეძღვნება ილია ხიმშიაშვილს, რომელმაც საკმაოდ საინტერესო და ამავდროულად რთული გზა განვლო თურქეთიდან გერმანიამდე. მჭიდრო კავშირი ჰქონდა საბჭოთა საქართველოსთან, **„უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების“** მეშვეობით და პოსტ საბჭოთა საქართველოსთან. წიგნი ეფუძნება 2007 წელს ილია ხიმშიაშვილთან ეპპელჰაიმში პროფესორ პაატა ბუხრაშვილის მიერ ჩაწერილ ინტერვიუსა[1] და 2019 წელს ილიას ქალიშვილის, ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილის ეპპელჰაიმში პირადი მიწვევით, მამის პირად არქივში ჩემ მიერ დამუშავებულ დოკუმენტურ, ფოტო და აუდიო მასალებს. ნაშრომში მოცემული ფოტო და დოკუმენტური მასალის დიდი ნაწილი პირველად ქვეყნდება. ვფიქრობ, ნაშრომი საინტერესო იქნება არა მხოლოდ ქართული დიასპორის კვლევით დაინტერესებულთათვის, არამედ ფართო საზოგადოებისთვისაც. ეს გახლავთ კიდევ ერთი თურქეთელი ქართველის ისტორია, რომელიც სამი ქვეყნის გზაჯვარედინზე – თურქეთი-საქართველო-გერმანია, ისტორიული პერიპეტიების ფონზე ახერხებდა ვალი მოეხადა საქართველოს წინაშე. ნაშრომს თან ახლავს 2019 წელს დამუშავებული საარქივო მასალების ფოტო და დოკუმენტური მასალა, ასევე

1 კავკასიოლოგიის საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მოამბე ,,ამირანი"-ს მე-19-ე ნომერი. იხ. http://caucasology.com/view_amirani.php?id=373

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორ პაატა ბუხრაშვილის რეცენზია, ნინო ხიმშიაშვილისა და ცნობილი პუბლიცისტისა და მთარგმნელის მუსტაფა იაქუთის (გურამ ხიმშიაშვილი) მიერ გამოგზავნილი წერილები.

პირველად ილია ხიმშიაშვილის შესახებ შევიტყვე 2010 წელს თურქეთში მორიგი სამეცნიერო-კვლევითი მივლინების დროს. 2011 წელს კი პირადად გავიცანი სტამბოლში, ხოლო 2012 წელს გერმანიაში სადოქტორო დისერტაციაზე მუშაობის პერიოდში შევხვდი. სამწუხაროდ, 2017 წელს გერმანიაში მძიმე ავადმყოფობის შედეგად გარდაიცვალა და მასთან კვლავ შეხვედრისა და საუბრის შესაძლებლობა აღარ მომეცა.

მინდა გულითადი მადლობა გადავუხადო ილიას ქალიშვილს ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილს, რომელმაც მიმიწვია ეპპელჰაიმში, გერმანიაში ყოფნის პერიოდში და მომცა შესაძლებლობა დამემუშავებინა მამამისის არქივი.

„ვა სოფელო, რაშიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა ზნე გჭირსა?
ყოვლი შენი მონდობილი ნიადაგმცა ჩემებრ ტირსა!
სად წაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი სადით ძირსა?!“

შოთა რუსთაველი

2019 წლის 3 ოქტომბრის სუსხიან დღეს ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილის პირადი მიწვევით იენიდან ჰაიდელბერგში გავემგზავრე. მგზავრობა თითქმის 5 საათს გაგრძელდა. თავში უამრავი კითხვა მიტრიალებდა, რომელიც საგულდაგულოდ ფურცელზე გადმომქონდა და ამავდროულად სინანულის განცდაც მეუფლებოდა, რომ ილიას არქივის დამუშავება მისი გარდაცვალების შემდეგ მიწევდა. ჰაიდელბერგის მთავარ სადგურზე ნინო ხიმშიაშვილი დამხვდა მისთვის ჩვეული ღიმილითა და ემოციით. ჰაიდელბერგიდან გეზი ლაიმენისკენ ავიღეთ, სადაც ნინო ცხოვრობდა. სახლში შესვლისთანავე თვალი მომჭრა ქართულმა

კუთხემ, წიგნების თარომ, რომელზედაც ჩამოკიდებული იყო საქართველოს დროშა. მაინც რა უცნაურია ქართული გენი, სადაც არ უნდა წავიდეს ქართველი და როგორც არ უნდა იყოს, „სისხლის ყივილი“ მაინც არ ასვენებს. ქართველი ყველგან ცდილობს საკუთარი საცხოვრისი წარსულთან, წინაპრებთან ასოცირებული გახადოს. ნინოს მომზადებული ჰქონდა ქართული კერძები და რაღა თქმა უნდა საღამო „რქაწითელით“ დავასრულეთ.

მეორე დილით ჰაიდელბერგის დასათვალიერებლად გავეშურეთ. ბადენ-ვიურტემბერგის ეს ულამაზესი ქალაქი საოცრად ჰგავს თბილისს. პფალცის გრაფების უძველესი ციხესიმაგრე, რომელსაც ხშირად უწოდებენ „გერმანიის ყველაზე ცნობილ რომანტიკულ ნანგრევებს“, ჰარმონიულად ერწყმის მდინარე ნეკარს. ეს გახლავთ ქალაქი, სადაც სიძველე უფრო სჭარბობს ვიდრე თანამედროვეობა. ნათქვამია, სადაც წარსული მეფობს, იქ რეალობა დამონებულიაო. ზუსტად ეს სიტყვები შეეფერება ამ ულამაზეს ქალაქს. ტყუილად არ უწოდეს მას მეცნიერთა და ფილოსოფოსთა ქალაქი. ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის ხანგრძლივი ისტორიის განმავლობაში მისი კურსდამთავრებულები იყვნენ ცნობილი მეცნიერები და მოაზროვნეები, ფილოსოფოსები, ნობელის პრემიის ლაურეატები, რომლებიც ქმნიდნენ კაცობრიობის „ოქროს ფონდს“. ბევრი ჩვენი ახალგაზრდა თანამემამულის კვალია შემორჩენილი ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში. მის ძველ კედლებს ჯერ კიდევ ახსოვთ სწავლას მოწყურებული ქართველი ახალგაზრდების გვარ-სახელები.

ვისაც უცხოეთში უსწავლია, უკვლევია, მას კარგად მოეხსენება რა არის ნოსტალგია, სტიპენდიიდან სტიპენდიამდე ცხოვრება, ბრძოლა საკუთარ თავთან, შესაძლებლობების მაქსიმუმის გამომჟღავნება, რათა არ დაიჩაგრო, არ დაიკარგო ინტელექტუალურ ლაბირინთებში. დიდი კონსტანტინეს სიტყვების არ იყოს **„შენ ჰეი, მსოფლიოს უმცირეს მდინარის პირად შობილო**

ბიჭო, არ გაჯობონ დიდი მდინარეების პირად დაბადებულთა“. მოკლედ რომ ვთქვათ, სტუდენტობა – ესაა ენთუზიაზმსა და მომავლის იმედზე აგებული ცხოვრება. ცხოვრება, როცა ყველაფერს უძლებ, იტან იმ დიადი მიზნის მისაღწევად, რომლის გამო იბრძოლე, აიყარე გუდა-ნაბადი და საკუთარი თავის უკეთ ქცევის იმედითა და საკუთარი ქვეყნის წინაშე ვალის მოხდის სურვილით, მიაშურე უცხოეთს. ახალგაზრდობისას გგონია, რომ სწავლისთვის გაღებული მსხვერპლი, სამშობლოს უკეთესი მომავლის გარანტი იქნება... თუმცა „ახალგაზრდობაც თურმე სიკვდილის მოლოდინი და თმენა ყოფილა“...უცნობია, სწავლას მოწყურებული რამდენი ქართველი ახალგაზრდის ძვალთშესალაგი გაითხარა უცხოეთის მიწაზე, რამდენმა ვერ აიხდინა სანუკვარი ოცნება, ავადმყოფობას, სიცივეს, შიმშილსა და მარტოობას გააყოლეს უკანასკნელი ამოსუნთქვა. ზოგი დაბრუნდა სამშობლოში უკეთესი მომავლის შენების იმედით, მაგრამ სისტემამ შთანთქა სამუდამოდ...

„ჩემი ცხოვრება ისე გაფრინდა,
თითქოს ნიავის ფრენა ყოფილა“.

იუნუს ემრე

საღამო ხანი იყო, როცა ჰაიდელბერგში სეირნობის შემდეგ, ლაიმენში, ნინო ხიმშიაშვილის სახლში დავბრუნდით. დაღლილმა მასპინძელმა, სანამ მე ფოტო ალბომს ვათვალიერებდი და ძველ ფირფიტაზე ჩაწერილ დები იშხნელების სიმღერებს ვუსმენდი, ქართული წესით გააწყო სუფრა და მამამისის საყვარელი ღვინო „ხვანჭკარა“ შემოიტანა. ვისხედით და ვსაუბრობდით საქართველოზე, ნინოს ბავშვობის მოგონებებზე, რომელიც საქართველოს უკავშირდებოდა. მამის გავლენა იმდენად დიდი იყო ნინოზე, რომ ეს უკანასკნელი მთლიანად ჩართული იყო მის საქმიანობაში. უკვე გვიანი იყო, ღამემშვიდობისა ვუსურვეთ ერთმანეთს და ოთახებში შევიკეტეთ. შთაბეჭდილე-

ბებით იმდენად ვიყავი დაღლილი, უფრო სწორად, დახუნძლული, რომ ვერაფრით დავიძინე. გამოვედი მისაღები ოთახის აივანზე და წვიმიან ლაიმენს შევავლე თვალი. დაცარიელებულ ქუჩებში კაციშვილის ჭაჭანება არ ისმოდა. სუსხიან ქალაქში ყველა ღრმა ძილს მისცემოდა. სადღაც შორს მატარებლის ლიანდაგების ხმა თუ ისმოდა, მერე სწრაფადვე ისევ სიჩუმე ისადგურებდა, თითქოს არ სურდა ღამეს მის სამეუფოში რაიმეს ან ვინმეს სიჩუმე დაერღვია. ცოტა არ იყოს შემცივდა და ისევ ოთახში დაბრუნება გადავწყვიტე, არ მინდოდა მეხმაურა და ჩუმი ნაბიჯებით შევედი მისაღებში.... ამ დროს, როგორც შემდეგ გავარკვიე, ერთიმეორეზე დაწყობილი ყუთებისთვის გამიკრავს ხელი და ერთმანეთის მიყოლებით გადმოიყარა. მასში მოთავსებული ფურცლების დასტა, გაყვითლებულ ფოლიანტებად ქცეული ისტორია დოკუმენტებისა და ფოტოების სახით, უეცრად რეალობაში შემოიჭრა და ჩემს ფეხქვეშ გაიფანტა. ადამიანთა მთელი ცხოვრება ქცეულიყო მუყაოს ყუთებში ჩალაგებულ მოგონებებად გარდასრულ ბედნიერ თუ ცრემლიან დღეთა. ისევე, როგორც ჩვენი ცხოვრება იქცევა მომავალში. ეს ხომ ამქვეყნიური ცხოვრების გარდუვალი რუტინაა – „ყველა მდინარე ზღვებისაკენ მიედინება, ზღვა კი მაინც არ აღივსება; კვლავ ბრუნდებიან იმავ ადგილზე, საიდანაც იწყეს დინება“ (ეკლესიასტე). არ მინდოდა ჩემს ხმაურზე დაღლილი მასპინძელი გამეღვიძებინა, ავანთე დეკორატიული სანათი და დავიწყე ფურცლების აკრეფა. ილია ხიმშიაშვილის პირადი არქივი უამრავ დოკუმენტურ მასალას მოიცავდა, მუყაოს ყუთებში ზედმიწევნით საგულდაგულოდ ჩალაგებული დოკუმენტები უკვე მივიწყებულ წარსულად ქცეულიყო. სუსტი განათების შუქზე ჩემი ყურადღება ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის ბლანკზე დაწერილმა ქართულმა გვარ-სახელებმა მიიპყრო.....სწორედ აქედან იწყება ჩვენი მოგზაურობაც გაყვითლებული ფოლიანტების სამყაროში....

არჩილ მექანარი (მექანარიშვილი), ნიკოლოზ ასათიანი, ზურაბ ელიავა, გიორგი ნაკაშიძე, ლევან ნაკაშიძე, ბიძინა რამიშვილი, დავით ვაშაძე, მიხეილ კედია და ვალენტინა კედია. ეს გახლდათ, ილიას მიერ ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტიდან გამოთხოვილი XX საუკუნეში საქართველოდან სასწავლებლად წასული სტუდენტების შესახებ დოკუმენტაცია.

არჩილ იოსების ძე მექანარი, ალბათ მათ შორის ყველაზე ტრაგიკული ფიგურაა. როგორც ირკვევა, ის 1899 წლის 11 მარტს დაიბადა მასწავლებლის ოჯახში. 1907 წელს შესულა თბილისის ვაჟთა გიმნაზიაში, რომელიც 1917 წელს წარჩინებით დაუსრულებია. მას მიეცა უფლება სწავლა უნივერსიტეტში გაეგრძელებინა. 1920 წელს არჩილი აგრძელებს განათლების მიღებას გერმანიაში, იენისა და ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტებში. სიდუხჭირის მიუხედავად წარჩინებით სწავლობდა, შესაძლოა, ცნობილი მეცნიერიც გამოსულიყო....თუმცა მისი სიცოცხლე 1922 წელს შეწყდა. იმ პერიოდის გერმანული პრესა იუწყებოდა „სტუდენტის თვითმკვლელობის“ შესახებ. სასტუმროში უნახავთ ახალგაზრდა მამაკაცის უსიცოცხლო სხეული, რომელსაც მიყენებული ჰქონია სასიკვდილო ჭრილობა. ახალგაზრდა აღმოჩნდა ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის სტუდენტი არჩილ მექანარი. მას წერილი დაუტოვებია მეგობრისათვის. თავის არეში მიყენებული დაზიანება იმდენად მძიმე ყოფილა, რომ საავადმყოფოში მიყვანისთანავე გარდაცვლილა. სამწუხაროდ, მისი საფლავი ჩვენთვის უცნობია. ნაკლებ სავარაუდოა ის საქართველოში ჩამოესვენებინათ.

არანაკლებ ტრაგიკული აღმოჩნდა ზურაბ ნიკოლოზის ძე ელიავასა და ლევან ერმილეს ძე ნაკაშიძის ცხოვრება. საბუთების მიხედვით ზურაბ ელიავა 1900 წლის 6 ნოემბერს თბილისში დაბადებულა. გახლდათ მენშევიკური პარტიის წევრი. სწავლობდა თბილისის ერთ-ერთ საუკეთესო ლევანდოვსკის კერძო გიმნაზიაში. როდესაც მამამისი დააპატიმრეს, ზურაბს გიმნა-

ზიაში სწავლის გაგრძელების საშუალება აღარ ჰქონია. თუმცა ნიჭისა და მონდომების წყალობით სასწავლებლის მესვეურებს უფლება მიუციათ უფასოდ დაესრულებინა სწავლა. მისი შრომისმოყვარეობა და ნიჭიერება გერმანიაში ყოფნის დროსაც გამოვლინდა, მან რამოდენიმე თვე გაატარა მიყრუებულ სოფელში და ისე ისწავლა გერმანული ენა, რომ ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში შევიდა და წარჩინების დიპლომიც მიიღო. სწავლის დასრულების შემდეგ გულანთებული ქართველი იმ იმედით ბრუნდება საქართველოში, რომ თავისი ქვეყნის განვითარებაში შეიტანდა წვლილს, ცოდნასა და გამოცდილებას მოახმარდა მეცნიერებას, მაგრამ ბედის უკუღმართობის წყალობით, მისი ცხოვრების ჩარხი უკუღმა დატრიალდა. 1933 წელს დაიჭირეს, თუმცა დახვრეტას რაღაც სასწაულით გადაურჩა, მაგრამ მხოლოდ დროებით.... მას თბილისში ცხოვრების უფლება არ მისცეს და გააგზავნეს სოხუმში, იყო აფხაზეთის სოფლის მეურნეობის სექტორის უფროსი. დადგა ავადსახსენებელი 1937 წელი, როდესაც ზურაბი ხელახლა დააპატიმრეს, ამჯერად ბრალად ედებოდა, რომ 1927 წლიდან იყო მავნებლური ორგანიზაციის წევრი, დაკავშირებული იყო მემარჯვენეთა ცენტრის წევრ შალვა მათიკაშვილთან და მისი დავალებით დამანგრეველ საქმიანობას ეწეოდა საქართველოს სოფლის მეურნეობაში. როგორც ხშირ შემთხვევაში ხდებოდა, ზურაბმაც თავი ცნო დამნაშავედ. შინსახკომის სამეულის გადაწვეტილებით მიესაჯა უმაღლესი ზომა, დახვრეტა, პირადი ქონების კონფისკაცია. ზურაბ ელიავას ბედი გაიზიარა ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის კიდევ ერთმა კურსდამთავრებულმა, შემდგომში სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტმა, 1901 წელს დაბადებულმა ლევან ნაკაშიძემ. ისიც 1937 წელს დააპატიმრეს და შინსახკომის გადაწვეტილებით ისიც დახვრიტეს. 1937 წელს რეპრესიებს შეეწირა ბიძინა ირაკლის ძე რამიშვილიც. ბრალად წაუყენეს კონტრრევოლუციური საქმიანობა. პატიმრობაში ყოფნისას გარდაიცვალა და შესაბამისად საქმეც შეწყდა.

ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტის ქართველ სტუდენტთა შორის განსაკუთრებულად ტრაგიკული ხვედრი ხვდა წილად „ქართველ შინდლერად“ წოდებულ მიხეილ კედიას. მიხეილი 1902 წელს დაბადებულა ზუგდიდში. მამა — მელქისედეკ (მექი) კედია დამოუკიდებელი საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს „საგანგებო რაზმის“ მეთაური გახლდათ. თბილისის I გიმნაზიის დასრულების შემდეგ მიხეილი საქართველოს მთავრობამ სხვა ახალგაზრდებთან ერთად სასწავლებლად საზღვარგარეთ გაგზავნა. სწვალობდა ბერლინისა და ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტებში, იურიდიულ ფაკულტეტზე. გასაბჭოების შემდეგ ემიგრაციაში წავიდა პარიზში. მიხეილი გერმანელთა ნდობითა და ავტორიტეტით სარგებლობდა. 1940 წლის შემოდგომაზე, როდესაც ოკუპირებულ პარიზში გერმანიის საგანგებო წარმომადგენელმა გააუქმა პარიზში მოქმედი ქართული წარმომადგენლობა და დააპატიმრეს „ლტოლვილთა ოფისის“ მდივანი სოსიპატრე ასათიანი. აუცილებელი გახდა, მოენახათ ისეთი პიროვნება, რომელიც ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლის დაცვას შეძლებდა. ასეთი აღმოჩნდა მიხეილ კედია. მან დეპორტაციისაგან იხსნა ქართველი მაჰმადიანები, გერმანელებს დაუმტკიცა, რომ ისინი ისლამის მიმდევარი ქართველები იყვნენ. მალევე გერმანელებმა ქართველი ებრაელების დაპატიმრებებიც დაიწყეს, მათ შორის იყო დამოუკიდებელი საქართველოს ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის მინისტრის ყოფილი მოადგილე იოსებ ელიგულაშვილი (ერთ-ერთი ორგანიზატორი ეროვნული საგანძურის ევაკუაციისა საფრანგეთში). მიხეილ კედიას მოხერხებით გერმანელებმა პატიმრობიდან გაათავისუფლეს იოსებ ელიგულაშვილი. კედიამ შექმნა მითი, თითქოს ქართველი ებრაელები ეთნიკურად ქართველები იყვნენ, ხოლო რწმენით მოსეს რჯულის მიმდევარნი. მიხეილ კედიას დახმარებით უამრავი ქართველი და ევროპელი ებრაელი გადაურჩა სიკვდილს. ქართული ემიგრაციის ნაწილის მსგავსად მიხეილ კედია ფიქრობდა, რომ გერმანელების მხარდაჭერით შეიძლებოდა სა-

ქართველოს განთავისუფლება. ის ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ მის მიერ გადადგმული ყოველი ნაბიჯი ნაკარნახევი იყო საქართველოს ერთგულებითა და სიყვარულით.

1944 წლის აპრილში მიხეილმა მეგობრების დახმარებით გერმანია დატოვა და თავი შვეიცარიას შეაფარა. ცდილობდა თავიდან აეცილებინა სასამართლო პროცესი. მას ბრალად ედებოდა გერმანელებთან თანამშრომლობა. 1946 წელს ფიცის ქვეშ მისცა წერილობითი ჩვენება, რომ გერმანიის მიერ საფრანგეთის ოკუპაციის განმავლობაში მან უამრავი ქართველი და სხვა ეროვნების ებრაელის გადარჩენა შეძლო. მიხეილ კედიას ჩვენებას თან ახლდა დოკუმენტები, რომლებიც მის სიმართლეს ადასტურებდა. სამწუხაროდ, ჯანმრთელობა შერყეულმა და გაჭირვებაში მყოფმა ამ დიდმა ქართველმა ჟენევაში სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა. ასე გამოაკლდნენ ქვეყანას ევროპულ განათლება მიღებული, ენთუზიაზმითა და ქვეყნის სიყვარულით გულანთებული ღირსეული ქართველები...

დავდიოდი ჰაიდელბერგის ნაწვიმარ და ნისლიან ქუჩებში და რაღაცნაირი სევდა მეუფლებოდა. შემოდგომის გაყვითლებული ფოთლები, წვიმის წვეთები, მოქუშული ცა, ვიწრო ქუჩაზე აქა-იქ ქოლგების ამარა სწრაფი ნაბიჯებით გამვლელები, თითქოს დრო გაირინდა... მესმოდა მხოლოდ წვიმის წვეთებისა და სველ ასფალტზე საკუთარი ნაბიჯების ხმა...და სადღაც შორს, მიმქრალი ხმები შავლეგოს შეწყვეტილი სიმღერისა.

რეალური სამშობლოდან ილუზორულ „მემლექეთში“– წინაპრების კვალდაკვალ

„ქართველები ყველგან ვართ და არსად კი არ ვჩანვართ, ჩვენს მეტმა ვერც ერთმა ეროვნებამ ვერ შეინარჩუნა თავისი ელფერი ოსმალეთში. ვინც კი გამუსლიმანდა, ყველა სრულიად გადაგვარდა, გაქრნენ, გაითქვიფნენ ოსმალებში, ჩვენ კი, ასე თუ ისე, სახელი „გურჯი“ მაინც შეგვრჩა და ეს კი იმის მასწავლებელია, რომ ქართველების კულტურა უფრო ძლიერია ეროვნულ ფსიქიკაში...“

ოსმალეთის სახელმწიფო მოღვაწე – ჰასან ფაშა

„ქართველები ყველგან, მთელ ოსმალეთში კარგად არიან მოწყობილნი. ეს იმით აიხსნება, რომ რასიული გამჭრიახობა და კულტურა მეტი აქვთ მათ“.

მეცნიერი და მკვლევარი ევგენი დალეჯიო დ' ალესიო

ილია ხიმშიაშვილი (აბდურაჰმან ჩეთინქაია) 1948 წელს საქარიაში, კერძოდ, აქიაზის რაიონის სოფელ ბათაქქოიში დაიბადა (თურქეთში დაბადებული მეორე თაობის „გურჯი“ იყო), ზიჰნი ხიმშიაშვილისა და ასიე სურმანიძის ოჯახში.

ილიას წინაპრები ზემო აჭარის სოფელ ნიგაზეულიდან[2] თავდაპირველად შუბანში, შემდეგ კი 1900-იან წლებში თურქეთში გადასახლებულან და საქარია/აქიაზის რაიონის სოფელ აჰმედიეში დამკვიდრებულან. ილიას მამა ზიჰნი ჩეთინქაია (ხიმშიაშვილი) 1924 წელს დაბადებულა აქიაზის რაიონის სოფელ

2 ნიგაზეული ხიმშიაშვილთა საგვარეულო მამული იყო

ფელექდუზში (აჰმედიე), მოგვიანებით კი სოფელ აჰმედიედან ჩერქეზულ დასახლებაში, ბათაქქოიში გადასახლებულა მეუღლესთან ერთად. პაპა მამის მხრიდან მოლა შაქირის მამის ალი ხიმშიაშვილის საგვარეულოდან გახლდათ. აღნიშნული შტო სელიმ ფაშა (ხიმშიაშვილის) შთამომავალი ყოფილა.

რუსეთ-ოსმალეთის ომის (1877-78) დასრულების შემდეგ, როცა „რუსეთის იმპერიის საქართველოს“ მფლობელობაში გადმოვიდა აჭარა, შავშეთი, კლარჯეთი, იმერხევი და სხვ. მაჰმადიანი ქართველი მოსახლეობის ასაყრელად და თურქეთში გადასახლების მიზნით დიდი პროპაგანდა დაიწყო. ილიას წინაპრისათვის უთქვამთ, რომ მალე რუსების ბატონობა დაიწყებოდა აჭარაში და მაჰმადიანების მიმართ გაძლიერდებოდა ზეწოლა. იმ პერიოდში შექმნილ ისტერიას ბევრი აჰყვა, მათ შორის ხიმშიაშვილების ოჯახიც. მათ არ სურდათ წასვლა და სამშობლოს მიტოვება, მზად იყვნენ სისხლის ბოლო წვეთამდე ებრძოლათ რუსების წინააღმდეგ. თუმცა საბოლოოდ მაინც წასვლა გადაუწყვეტიათ იმ პირობით, რომ მათ ოჯახს ართვინში დაასახლებდნენ. თუმცა ოსმალების დაპირება სიცრუე აღმოჩნდა. როცა გემმა ტრაპიზონი გაიარა, ილიას პაპა და დანარჩენი ქართველები მაშინ მიხვდნენ, რომ მწარედ მოტყუვდნენ. გემზე ქართველებს ჯანყი გაუმართავთ. ხელთ მხოლოდ ცელი, თოხი, წალდი და ნაჯახი ჰქონიათ. ოსმალებს უმრავლესობა ზღვაში ჩაუყრიათ, გადარჩენილი, გაუბედურებული, დაღლილი ქართველები შეგუებულან „ალაჰის ნებას“ და იძულებით სტამბოლში წასულან. სულის საოხად ერთმანეთი ჰყავდათ, უთხოვიათ ოსმალებისთვის, რომ სადმე ერთად მაინც დაესახლებინათ. თუმცა ოსმალები გურჯებს ერთად არ ასახლებდნენ, რადგან თვლიდნენ, რომ ერთ მუჭად შეკრული ქართველები გაძლიერდებოდნენ და ოსმალებს საფრთხეს შეუქმნიდნენ. ცალ-ცალკე სხვადასხვა პროვინციაში ქართველების დასახლება კი დააჩქარებდა ასიმილაციის პროცესს. სწორედ ამიტომ, ქარველები-

სთვის უარი უთქვამთ და სხვადასხვა მხარეში განუწესებიათ. ზოგი დაჭაობებულ ადგილებში დაუსახლებიათ, არადა, ქართველისათვის მთიანი და წყლიანი ადგილები სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო, დაჭაობებულ ადგილებში მალარია გაჩენილა და უამრავი ადამიანი დაღუპულა. ვინც ცოცხალი გადარჩენილა, მათ შორის ილიას პაპა, ჭკუა უხმარია და თავად დაუწყია შესაფერისი ადგილის ძიება. ბუნებრივია, მუჰაჯირებისათვის მთავარი მოთხოვნა იყო მთიანი ან წყლიანი ტერიტორიის შერჩევა, რომელიც გარკვეულწილად ასოცირებული იქნებოდა საქართველოსთან, იმ სოფელთან, საიდანაც აიყარნენ. ეს იყო თურქეთელი ქართველების პირველი მცდელობა უცხო მიწაზე გამოეყოთ მიკროსამყარო მაკროსამყაროსგან, შეექმნათ და გაენესაზღვრათ საკუთარი შიდა სივრცე. ამით ქმნიდნენ „მემლექეთის“ (სამშობლოს) ილუზიას. სწორედ ამ ილუზორული სამშობლოს ძიების პრინციპით იქმნებოდა თურქეთში მთელი რიგი დასახლებები. გადარჩენილმა გურჯებმა საკუთარი სივრცის მოწყობა დაიწყეს, ააშენეს სახლები, სადაც შეიტანეს „გურჯისტანიდან გადმოტანილი“ ნივთები. შეავსეს ეს სივრცე და შექმნეს სრული კოჰეზია წარსულთან.

ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე გადასახლება მხოლოდ ფიზიკურს არ გულისხმობს, ეს, უპირველეს ყოვლისა, კულტურის, ტრადიციების, ადათობრივი სივრცის გადაადგილებაა, ერთი ეთნიკური გარემოდან, უცხო, სხვა ეთნიკურ გარემოში. გადასახლების პროცესში ადამიანებს თან მიაქვთ თავიანთი კულტურისა და ტრადიციების მნიშვნელოვანი ნაწილი. შესაბამისად, როდესაც მუჰაჯირი ქართველები უცხო ტერიტორიაზე დასახლდნენ, ეთნიკური თვალსაზრისით შემოფარგლეს და მხოლოდ ქართველებით დასახლებულ სივრცედ განსაზღვრეს – „ჩვენ“ და „სხვები“. (მუჰაჯირი ქართველები კომლობით სახლდებოდნენ ერთ ტერიტორიაზე და ქმნიდნენ ერთიან სოციალურ ორგანიზმს, თურქეთელი ქართველების მთელ რიგ დასახლე-

ბებს დღესაც შემორჩენილი აქვთ ქართული სახელწოდებები იმ ადგილებისა, საიდანაც მუჰაჯირები გადმოსახლდნენ). დაიწყეს რა საკუთარი სივრცის/საცხოვრისის შექმნა, უპირველესად, შემოფარგლეს „შინა“ – „გარეთასაგან“. საკუთარი შიდა სივრცით გააერთიანეს ორი სამყარო „სიმბოლური და რეალური“. „სახლი, როგორც რეალური, პრაქტიკული კომპლექსი და მეორე, როგორც სიმბოლურ-წარმოსახვითი“. თუმცა სახლი ხომ ცარიელ, ცივ სივრცედ დარჩებოდა, რომ არ მომხდარიყო მისი საცხოვრისად გადაქცევა. ამისათვის კი საჭირო იყო ამ კონკრეტული სივრცის საკუთარი ეთნიკური იდენტობის გამომხატველი სიმბოლოებით/ელემენტებით გაფერადება, რაც გარკვეულ ენერგეტიკას, კომფორტს შეიტანდა და უზრუნველყოფდა სულიერ კოჰეზიას წარსულთან.

უცხო მიწაზე ყოველთვის მძაფრად ხდება საკუთარი ვინაობის შემეცნება, ძიება და ჩაღრმავება წარსულში, წინაპრებთან დიალოგის აუცილებლობის განცდა. ამის საუკეთესო საშუალებას კი სწორედ საკუთარ ვინაობასთან დაკავშირებული ცალკეული ნივთების არსებობა წარმოადგენს. მუჰაჯირ ქართველებს ამ მიკროსამყაროში შეჰქონდათ საქართველოდან წამოღებული სამეურნეო თუ საოჯახო ყოფისათვის დამახასიათებელი ნივთები: აკვანი, გობი, ქალამნები, კეცი, სხვადასხვა ხილისა და ბოსტნეულის ქართული ჯიშები (თითქმის ყველა ეთნიკურ ქართულ სოფელში შეინიშნება ქართული ყურძნის ჯიში „ადესა“). იდენტობის აღქმა მოიცავს არა მხოლოდ იმის გააზრებას, თუ ვინ ვარ მე, რას ვფიქრობ ანდა აღვიქვამ, არამედ რა მიმაჩნია გენეტიკურად „ჩემად“. ასევე რასთან მაკავშირებს სულიერი კავშირი და ასოციაციები. ეს ყოველივე პიროვნების ისტორიულ/გენეტიკურ მახსოვრობასთან არის დაკავშირებული. რატომ ანიჭებდნენ თურქეთელი ქართველები ასეთ დიდ მნიშვნელობას „გურჯისტანიდან გადმოტანილ“ ნივთებს, რომელსაც დღესაც, XXI საუკუნეშიც კი რუდუნებით ინახავენ? ამაზე მხოლოდ ერთი პასუხი არსებობს, იმისათვის, რომ გა-

მოხატონ საკუთარი თავი, ხაზი გაუსვან საზოგადოებაში საკუთარ ფსიქოსოციალურ მდგომარეობას. როგორც ვილიამ ჯეიმსი აღნიშნავს, ჩვენ რეალურად განგვსაზღვრავს არა მხოლოდ ის, თუ რას ვფიქრობთ ანდა რას ვამბობთ, არამედ ისიც, თუ რა მატერიალურ ნივთებს ვფლობთ. თითოეული მათგანი არ არსებობს ცალკე, განყენებულად ადამიანების გარეშე. მნიშვნელოვანია ის, თუ რა შეტყობინებას შეიცავენ ისინი ოჯახის წევრებისათვის, განსაკუთრებით მომავალი თაობისათვის. ნივთებს, რომელსაც ჩვენ ვფლობთ, გარეშე პირს აწვდიან შემდეგ ინფორმაციას – თუ ვინ ვართ, რანი ვიყავით წარსულში და როგორ ვხედავთ საკუთარ თავს მომავალში.

დასახლდა რა ხიმშიაშვილების გვარი უცხო მიწაზე, დანარჩენ ქართველებთან ერთად, ცდილობდა გადარჩენას და ამავდროულად იდენტობის შენარჩუნებას, რაც არცთუ ისე ადვილი იყო იმ ეპოქაში. მათ კეთილმოაწყვეს სოფელი, ააშენეს ნალია, ბეღელი, წისქვილი. ჰყავდათ პირუტყვი, ჩეჩავდნენ მატყლს, აკეთებდნენ ძაფს და უკერავდნენ ტანსაცმელს შვილებს. იმ პერიოდში ყველაფერი სოფელში მოიპოვებოდა, რადგან თავად აწარმოებდნენ, შესაბამისად, ქალაქში გასვლა არ უწევდათ. სწორედ ქალაქთან ნაკლებმა კავშირმა უფრო დაცული გახადა სოფლის შიდა სივრცე. საუბრობდნენ მხოლოდ ქართულად. დღესასწაულებზე, ძირითადად ქორწილებში, ქართულ ცეკვებს ცეკვავდნენ, მღეროდნენ ქართულ სიმღერებს. ზამთარში „ბებრები“ და ახალგაზრდები ერთ სახლში მოგროვდებოდნენ და სულ „მემლექეთზე“ (სამშობლო) საუბრობდნენ. პატარა ილიას მეხსიერებაში განსაკუთრებით დარჩა ლოტბარი, გვარად ქათამაძე, რომელიც თავისი ტკბილი ხმით „მემლექეთისადმი“ ნოსტალგიას უქარვებდა თანამემამულეებს. „დედაბრების“ მეხსიერებაში შემორჩენილი იყო ეკლესიაში მალულად სიარულის ისტორიებიც. ბებიის კალთაში მოკალათებული პატარა ილია, ხშირად ისმენდა ამბებს გარდასულ დღეთა. თეთ-

რი ჯვრებით დამშვენებული შავი ლეჩაქი უფარავდა ილიას ბებიას, დიასამიძის ქალს გათეთრებულ თმებს. შვილიშვილები დიდი გულისყურით უსმენდნენ მის მონათხრობს შორეულ გურჯისტანზე, გვართან დაკავშირებული ისტორიის მოსმენა კი პატარა ილიას განსაკუთრებით უყვარდა, *„ხიმშიაშვილები ყოფილან წარმოშობით თუშეთიდან. ქართველი მეფის დროს, აზნაურები ყოფილან ესენი, და ერთ პერიოდში ორი ძმა ქართვლის მეფის კარში, რომ აზნაურები იყვნენ, ტყუპები ყოფილან მეფის ჯარში. ერთს კაცი მოუკლავს როგორც მოხდა და ორივე გაცილდა იქიდან ჯარიდან. მაშინ გზა არ იყო არაფერი და ხეობაში და რამდენიმე დღით წავიდნენ დღევანდელ კახეთის კარმიდამოებში, აცდნენ ერთმანეთს. ამათმა რომ აცდნენ ერთმანეთი დაკარგეს, ე.ი. მე რაც მომიყვნენ იმას გიყვებით. ერთმა იქ დარჩა. მერე გამოჩდენ. დღევანდელი ახლო კახეთის ხიმშიაშვილები იმისი შთამომავალნი ყოფილან. იმ ერთის იმ მეორემ გზა გააგრძელა შემთხვევით აჭარისკენ, მიაყოლა ასე და საჭმლის პური არაფერი აღარ ქონდა თურმე და ხეს მიადგა–ხე მშიაო. და მერე აჭარაში რო მოხდა ეკითხებიან ვინა ხარო რა ხარო. კაცო რა თქმა უნდა იქ კაცი რომ მოკლეს ეს ამბავი მოხდა ის დამალა იმან არ ილაპარაკა ხალხში და თქვა რომ მეო ისეთი რამეები გადამხდა, ისეთი შიმშილი გადამხდა, ხეს მივადექიო და „ხე მშიაო“ ვუყვირეო. მოუყვა ხალხს. ამას აბელ სურგულაძეც წერს. ოღონდ სხვანაირად და იქიდან ეს გადაკეთდა ხიმშიაშვილზე ხიმშიდან მოვიდა ეს სიტყვა. ამისი წყაროც ეს არის. რა თქმა უნდა იმან მერე ის აზნაურობა გააგრძელა იმ მეორე ტყუპმა აჭარაში და მერე თავადობაზე გადავიდა და ისტორია იმის შემდეგ მოჰყვა ასე. ეს არის ხიმშიაშვილების გვარის ისტორია.* „გურჯი ქალი“ თან ისტორიებს ჰყვებოდა, თან მჭადს აცხობდა კეცზე, ჯვარს უკეთებდა, სანთელს ანთებდა და ღმერთს ბარაქას სთხოვდა. უზენაესის მიმართვისას კი იყენებდა არა სიტყვა „ალაჰს“, არამედ ღმერთს. *(შეიძლება ითქვას, რომ მაჰმადიან ქართველებში რიტუალის გამოყენება ხდებო-*

და არა რელიგიური თვალსაზრისით, არამედ როგორც ტრადიცია). პატარა ილიას მეხსიერებაში განსაკუთრებით დარჩა თევდორე მღვდლის ისტორია, რომელიც ძალიან საინტერესო ინტერპრეტაციით შემორჩა იმ თაობის თურქეთელ ქართველთა მეხსიერებას *„ჩემი ბაბუა მიყვებოდა ახლა მომახსენდა ესა, მტერი შემოსულა საქართველოშიო, ყოფილა ერთი თევდორე ბერი. იმღერაო, ტყვედ დაჭერილი ყოფილა-ხალხოო მტერი მოდის გაიქეცით, გაიქეცით. იმათ ეგონათ, რომ ეს ლოცულობდაო და სოფლები გადაარჩინაო, რომელი მტერი იყო არ ვიცი, თურქები იქნებოდნენ ან ირანელები. თევდორე მღვდელმა გადაარჩინაო სოფლები. მუსლიმანი კაცი ამბობდა ამას. ჩემ ბებიამ ხომ მითხრა ჩემი ბიძია მახსოვსო ჩუმად ეკლესიაში დადიოდაო.“*

„ბებრები“ ისე მიდიოდნენ ამ წუთისოფლიდან, რომ თურქული წერა-კითხვა არ იცოდნენ. გარდაცვალებამდე რამდენიმე დღით ადრე, დიასამიძის ქალს, რაც კი თურქული სცოდნია – სულ დავიწყებია და მხოლოდ ქართულად ესაუბრებოდა ოჯახის წევრებს.

ქალაქურმა სიომ მაშინ შეაღწია სოფლებში, როცა თურქეთი რესპუბლიკად გამოცხადდა და მუსტაფა ქემალ ათათურქის საგანმანათლებლო რეფორმების წყალობით, სკოლები თითქმის ყველა დაბაში გაიხსნა. ბავშვებმა 7-8 წლამდე თურქული საერთოდ არ იცოდნენ, მაგრამ სკოლაში სიარულმა ბევრი რამ შეცვალა. ამას ემატებოდა ახლად შექმნილი „ახალი თურქეთის“ პოლიტიკაც, რომელიც ავალდებულებდა ყველას თურქული ენის ცოდნას. შესაბამისად, სკოლებში ყველა ეთნიკური იდენტობის წარმომადგენელს ეკრძალებოდა საკუთარ ენაზე საუბარი. ხშირად მათ ტუჩებში სახაზავიც კი ხვდებოდათ. ბავშვები ერთმანეთს აბეზღებდნენ, თუ რომელიმე მათგანს მშობლიურ ენაზე წამოსცდებოდა სიტყვა. *„ერთი ქურთი პედაგოგი გვყავდა, ჩერქეზები ერთმანეთში ჩერქეზულად რომ ილაპარაკებდნენ, იმათ ცემდა, მერე ჩემთან დაიწყო. სკოლა-*

ში ჩვენ რომ გაგვიჭირდებოდა, ქართულად ვლაპარაკობდით, სხვა არ ვიცოდით. ჩვენც გვცემდა ის ქურთი, რომ თურქულად უნდა ისწავლოთ, ქართული აკრძალულია. ასე ვისწავლე. ახლა დღესაც კი ჩემ დამ თურქული ენა ისე ძალიან ლიტერატურულად თურქული კარგად, წმინდად არ იცის. ეს სკოლა რომ დავამთავრე, რა თქმა უნდა, მაშინ დღესაც კიდევ მიკვირს, როგორ ვისწავლე იმხელა თურქული. ძალიან კარგად დავამთავრე სკოლა, გამგზავნეს საშუალო სკოლაში. საშუალო სკოლაში, რა თქმა უნდა, ოფიციალურად პირველი უცხო ენა გერმანული დავიწყე. გერმანული გარეშე არ იყო სხვა უცხო ენა. დღეს არის ფრანგული, ინგლისური და სხვა ენები, მაგრამ მაშინ იმ ქალაქში გერმანული იყო. პირველი ნიშნები რომ მივიღეთ, შუა წელიწად სამი ცუდი ნიშანი მქონდა: თურქული, გერმანული, მათემატიკა. საშუალო სკოლაში გამიჭირდა, მაგრამ გავიმარჯვე. მერე გადავედი გიმნაზიაში, იქაც კიდევ გერმანული გავაგრძელე, მერე პედაგოგიურ ინსტიტუტში გადავედი და შემდეგ კი დავიწყე მუშაობა პედაგოგად.“.

რეალური „სამშობლოს“ გაცნობის მცდელობა

„ჩვენ ყველა უცხოელები ვართ ამ დედამიწაზე, მოვედით, მივდივართ. ზოგი შავი მოვიდა, ზოგი თეთრი, ზოგიც ყვითელი. მე ქართველად მოვედი. ღმერთმა ეს მაღირსა. ამიტომაც ვამაყობ ჩემი წარმოშობით. სადაც არ წავედი, მე ჩემი თავი მცირედ არ მიგვრძნია. ადამიანი ვარ, მაგრამ ქართველი, სწორედ ქართველობამ მომცა მე ცხოვრებისა და ბრძოლის ძალა, ამით მოვედი დღემდე“..

ილია ხიმშიაშვილი

გააზრებული შეხება წინაპრების სამშობლოსთან ილიას XX საუკუნის 60-იანი წლების ბოლოსა და 70-იანების დასაწყისში ჰქონდა, როცა ერთმა სტუდენტმა მას ქართული „ვეფხისტყაოსანი“ უსახსოვრა. თუმცა, ქართულად წერა-კითხვის არცოდნის გამო მისი წაკითხვა ვერ შეძლო. სწორედ ამ მომენტში გადაუწყვეტია ილიას მშობლიური ენის შესწავლა. იმ დროს თურქეთელ ქართველებში განსაკუთრებული პოპულარობითა და პატივისცემით სარგებლობდა აჰმედ ოზქან მელაშვილი[3],

3 ცნობილი თურქეთელი ქართველი, რომელმაც წარუშლელი კვალი დატოვა თურქეთში ეთნიკური ქართველების ცნობიერებაზე. აგროვებდა თურქეთელ ქართველებში შემორჩენილ გადმოცემებს, საგვარეულო ისტორიებსა და სხვა სახის მასალებს, თურქულად თარგმნიდა ქართული ლიტერატურის ნიმუშებს. შვედეთში მცხოვრებ თურქეთელი ქართველის შალვა თევზაძის (შანვერ აქინის) დახმარებით სტოკჰოლმში გამოსცა ჟურნალი „ჩვენებური“, ცნობილმა თურქოლოგმა, პროფესორმა ლია ჩლაიძემ მას სიცოცხლეშივე „თურქეთელი ქართველების ილია ჭავჭავაძე“ უწოდა. აჰმედ ოზქან მელაშვილი 1980 წლის 5 ივლისს მოკლეს ბურსაში. შვილი იბერია სასიკვდილოდ დაჭრეს. აჰმედი დაკრძალულია ინეგოლის რაიონის , სოფელ ჰაირიეში. მის საფლავს ორენოვანი წარწერა ამშვენებს „მე უკვდავებისთვის კი არა, ჩემი ხალხისთვის ვიცხოვრე“...

რომელიც ცდილობდა ახალგაზრდა თურქეთელ ქართველებში აღეძრა ეთნიკური იდენტობის განცდა/შემეცნება და მოეხდინა ქართული კულტურის პოპულარიზაცია. ასწავლიდა ქართულ ანბანს, წერა-კითხვას, ესაუბრებოდა საქართველოს ლიტერატურასა და ისტორიაზე. ილიასაც გაგონილი ჰქონია მისი სახელი და გაცნობის სურვილი გასჩენია. იმ პერიოდში ქართული ენის კარგი მცოდნე ყოფილა ჰუსეინ ქათამაძე, რომელსაც ხალხი ბათუმში დარჩენილი ნათესავებისათვის, ქართულად წერილებს აწერინებდა. ამ საქმიანობაში ზოგი კვერცხით, ზოგი სიმინდით, ზოგიც კი ფულით ასაჩუქრებდა. ჰუსეინის დახმარებით დაუკავშირდა ილია აჰმედ მელაშვილს. მიწერ-მოწერა თურქულ ენაზე ჰქონდათ, თუმცა ყოველი წერილი, რომელსაც აჰმედი გზავნიდა, იწყებოდა შემდეგი მიმართვით: „საყვარელო თანამემამულენო“. როგორც ილია იხსენებს, აჰმედ მელაშვილი განსაკუთრებული სიფრთხილით ეკიდებოდა განათლებულ ახალგაზრდებს და ცდილობდა მათ გაერთიანებას ქართული საქმის გარშემო, რაც საკმაოდ სარისკო იყო იმ პერიოდში. ილიასა და მელაშვილის შეხვედრა პირველად შედგა იზნიკში, ძვ. ნიკეა (ეთნიკური ქართველებით დასახლებული მთელირიგი სოფლებია). პირველი ამოცანა, რაც დაუსახა აჰმედმა ახალგაზრდებს, იყო ანბანის შესწავლა, რათა ქართულად წერა-კითხვა შეძლებოდათ. შეხვედრებზე ასმენინებდა ქართულ ხალხურ სიმღერებს, ესაუბრებოდა საქართველოს ისტორიაზე და გამოჩენილ ქართველ მეფეებზე, ისტორიულ მოვლენებსა და პერსონალიებზე, რომელთაც შეცვალეს ისტორიის ჩარხი. მიზანი, რაღა თქმა უნდა ეროვნული სულის გაღვიძება იყო. მოუწოდებდა მონდომებული, ქართული კულტურითა და წარსულით დაინტერესებული ახალგაზრდები მოეძებნათ, რათა გაფართოებულიყო მათი რიგები.

70-იანი წლების თურქეთი, პოლიტიკური თვალსაზრისით, საკმაოდ დატვირთული და არასტაბილური იყო. დევნიდნენ, აპა-

ტიმრებდნენ ე.წ. მემარცხენეებსა და მათთან დაახლოებულ პირებს. შეხვედრები მალულად ეწყობოდა, აჰმედ მელაშვილი ყველას ქართულ სახელს არქმევდა, რაც ამავდროულად პიროვნების უსაფრთხოების დაცვის მიზნითაც კეთდებოდა, შესაბამისად, ურთიერთობა, მიწერ-მოწერა სწორედ ქართული სახელებით ხდებოდა. სახელმწოფოს თვალში არ მოსდიოდა „გურჯების“ (არა მხოლოდ მათი) თვითგამორკვევის საკითხი და ყველანაირად ცდილობდა ეთნიკური ჯგუფები გარკვეული კონტროლის ქვეშ ჰყოლოდა. შესაბამისად, მათ რიგებში იყვნენ შეგზავნილი ხალხიც, რომლებიც, როგორც ილია იგონებს, მოგვიანებით აღმოაჩინა. *„მაშინ ამბობდნენ პარდაპირ, თქვენო რატომ ასე სხუა ენაზე გადახვედით? მაშინ ჩვენ გამოცდილება არ გვქონდა, ვამბობდით რატომ არა კაცო ჩვენ სხუა ერი ვართ. არა თქვენ აქაური ხართ, აქაური მოქალაქე ხართო. ზოგიერთი აჩვენებდა აი ჩვენ ჩვენი ასოები გვაქვს. მერე ზოგიერთი ამბობდა რა თქმა უნდა, ჩვენი იქაური საქართველო კომუნისტია, ჩვენც რომ კომუნისტები ვიყოთ რა იქნება. აი ასეთი ამბავიც იყო. მე ბევრი რომ მიცნობდა, ძალიან დიდი მოძრაობა მქონდა... ქალაქ ბოლუში ვმუშაობდი. ბოლუში ქართველები ბევრნი იყვნენ. ვინც მიდიოდა ერთ ქართველს გაიცნობდა, პირდაპირ ჩემთან მოდიოდა. მე იქიდან ხალხს ვუშვებდი მელაშვილთან, ეს გინდა არგინდა გამოჩნდა იქ. დაიწყეს მთავრობამ ჩემი დავიწროობა, მაგრამ პირდაპირ ქართველობ და იმიტომ არ მავიწროვებს, მემარცხენე ხარო, კომუნისტი ხარო მავიწროვებს. ჩემს საქმეს ძალიან კარგად ვაკეთებ. ამავე დროს ქალაქ ბოლუს მთავარ გაზეთში ყოველდღე სტატიები იბეჭდება ჩემი ეკონომიკაზე და რა თქმა უნდა პოლიტიკურ მდგომარეობაზეც. ამან უფრო მეტად გაართულა საქმე. ქალაქის გუბერნატორმა პირდაპირ პოლიციელები დანიშნა ჩემს სადევნად. ამათთან ერთი ჩვენ ქალაქიდან ყოფილა და ვიცნობდი, აბხაზი ყოფილა, მე მდევნის. დანაშაული რამე დამიჭიროს, ჩამსვას ციხეში. მიზეზს ეძებდა, მიზეზი აქვთ, მაგრამ მე ახლა კანონიე-*

რად დანაშაული ჩხუბი ჩავიდინო, ვინმე მოვკლა, მემარჯვენე იყო მემერცხენე იყო, მომკლავენ. ასეთ რამეში გავერიო, რომ წაგიყვანონ, იქით წაგიყვანებენ, ველარ გადარჩები, ასე ბევრი მოიკლა იქ.“

ამ სახიფათო ვითარების გამო მელაშვილმა 1972 წლის გაზაფხულზე დაიბარა ილია და ურჩია დროებით სასწრაფოდ გასცლოდა ქვეყანას, რათა თავიდან აეცილებინა საფრთხე, რომელიც რეალური იყო. აჰმედი კარგად აცნობიერებდა, რომ ილიას მსგავსი ახალგაზრდის კარგ შემთხვევაში დაპატიმრება, ცუდ შემთხვევაში მოკვლა, საფრთხეს შეუქმნიდა ქართულ საქმეს და სამომავლო გეგმებზეც გავლენას მოახდენდა. ილიას დაევალა წასულიყო ან საფრანგეთში, ან გერმანიაში, დაკავშირებოდა იქაურ ემიგრაციას, გარკვეული ხიდის როლი შეესრულებინა და კავშირები გაემყარებინა ევროპის ემიგრანტებსა და მელაშვილს შორის. იმის გამო, რომ ილია გერმანულს კარგად ფლობდა, არჩევანი გერმანიაზე შეაჩერა. თუმცა ჯარში მსახურობის დასრულებამდე რამდენიმე თვე იყო დარჩენილი, ამას თან დაერთო გაუთვალისწინებელი ფაქტიც, რამაც ცოტა ხნით გადაავადა ილიას გამგზავრება და საფრთხე შეუქმნა მის უსაფრთხოებას.

დედის შეურაცხყოფა, ზოგადად, ქართველი კაცისთვის უპატიებელ საქციელად/დანაშაულად ითვლებოდა ყოველთვის, სწორედ ეს გახდა მიზეზი იმისა, რომ ილიამ ბოლუს განათლების დეპარტამენტის ჩინოსანი ისე სცემა, რომ მასზედ ძებნა გამოცხადდა. მას ისედაც მწყრალად უყურებდა სახელმწიფო და მიზეზიც მიეცა მის დასაპატიმრებლად. ახალგაზრდა ილია იძულებული იყო გაქცეულიყო ქალაქ ანთაქიაში (ძვ. ანტიოქია), სადაც დაუკავშირდა თავის ნაცნობ ოფიცერს, წარმოშობით ქართველს, რომელმაც მოუგვარა თანამემამულეს პრობლემა. ყალბი პასპორტით დატოვა თურქეთი და წავიდა საფრანგეთში,

დაუკავშირდა ლევილის ქართველობას, მისამართები და კონტაქტები მელაშვილმა გადასცა. მაგრამ იმის გამო, რომ მანამდე მეუღლე გერმანიაში ჰყავდა გაგზავნილი, თავადაც გარკვეული დროის შემდეგ გერმანიაში ჩავიდა. თურქეთში უკვე ველარ ახერხედბა ჩასვლას, მაგრამ მდგომარეობა შეიცვალა, როცა სათავეში ბიულენთ ეჯევითი მოვიდა. მის მთავრობაში შინაგან საქმეთა მინისტრად დაინიშნა წარმოშობით ქართველი ჰასან გიუნეში (ბოლქვაძე). მწერალ ფრიდონ ხალვაშის მოგონებებში – „ომრი“, ვკითხულობთ მეტად საინტერესო ფაქტს, როცა ჰასან გიუნეში საქართველოში ჩამოსულა, პაპამისის საფლავი მოუნახულებია. მიწა აუღია, ცალ-ცალკე პარკში ჩაუყრია, – ბაბამ დამიბარაო საფლავზე უნდა წავიღოო, მეორე კი ჩემთვისო. „ჩემთვისნა შევნახონაო“. სწორედ ამ პიროვნების დახმარებით მომხდარა ილიას რეაბილიტაცია, რომელიც ყველა საბუთის ლეგალურად აღებაში დაეხმარა, ხოლო მისი ე.წ. „დოსიე“ გაქრა.

გერმანიაში იწყება ახალი ცხოვრება და იმ გეგმების განხორციელება, რაც მელაშვილთან ერთად დასახა. ილია გერმანელების წინაშე ყოველთვის „ქართველად“ წარადგენდა თავს, *„დევნილობა არ მითხოვნია, იმიტომ, რომ მაშინდელი დევნილიც ძალიან ბევრნი მიდიოდნენ. გერმანელებთანაც და ძალიან კარგად არ გამოჩნდებოდა ეს. მე მითხრეს ამათმა რომ თქვენ აქ ჩვეულებრივი თურქები არ ხართო, გეტყობათო, რა ხართ, რატომ გამოიქეციო, რატომ წამოხვედი, მე ვუთხარი ქართველი ვარ, თურქეთში მცხოვრებ ქართველებს კულტურული თავისუფლება გვინდოდა-მეთქი.“* პირველ ეტაპზე საჭირო იყო, მოეძებნა ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლები, დაეკავშირებინა ისინი მელაშვილთან, ეს უკანასკნელი კი მიზნად ისახავდა ქართული ემიგრაციის გაერთიანებით, საერთო ქართული საქმის განხორციელებას.

პირველი კონტაქტი გერმანიაში მცხოვრებ ქართველებთან

ვახტანგ სუდაძესა და ლადო ჩიქოვანს უკავშირდება. ორივე ქართველი მეორე მსოფლიო ომის დროს ტყვედ ჩავარდა და სამუდამოდ დარჩა გერმანიაში.

„ჩემი წარსული დღესაც მაფიქრებს და მაწვალებს, ვარჩევ და ვერ გამირჩევია, რა გ ზით უფრო მეტ სარგებელს მოვუტანდი მე ჩემს ქვეყანას.“

გერმანიაში მცხოვრები ემიგრანტი ვახტანგ სუდაძე

ვახტანგ სუდაძე 1908 წელს დაბადებულა ახალციხის რაიონის სოფელ ღრელში. მის მშობლებს, დავითსა და ანას, ხუთი შვილი ჰყოლია, მაგრამ, სამწუხაროდ, ხუთივე პატარა ასაკში გარდაცვლილა, შემდეგ ეყოლათ ვახტანგი. მკითხავს ურჩევია მათთვის, რომ 7 წლამდე სხვისი ნაცვამი ტანსაცმელი ჩაეცმიათ, რათა „ბოროტი სული“ აეცილებინათ მისგან. მას შემდეგ კიდევ ორი ვაჟი და ერთი ქალიშვილი შეეძინათ. ვახტანგის მამას ყველანაირი ხელობა ეხერხებოდა და თავისი ხელობით უამრავ ადამიანს უსასყიდლოდ ეხმარებოდა. სუდაძეების ოჯახში ასევე ცხოვრობდნენ ბებია ედოსია და ბიძა ვლადიმერი. ისინი მშობლებს პატარების აღზრდაში ეხმაროობოდნენ. ვახტანგის მამას მთელი სოფელი პატივს სცემდა, შესაბამისად, თუ ვინმეს გოგო ან ვაჟი ჰყავდა დასაოჯახებელი, შუამავლად მას გზავნიდნენ. ოთხმოცდაათ წელს გადაცილებულმა ბებიამ, მიუხედავად იმისა, რომ წერა-კითხვა არ იცოდა, ბრწყინვალედ ფლობდა სახარებასა და ღვთისმსახურების წესებს. როდესაც მისი ძმისშვილი ალექსი ჩიტაძე, ახალციხის სოფლების მღვდელი, ეკლესიაში აღავლენდა ღვთისმსახურებას, შინ მობრუნებულს ბებია საყვედურობდა, წირვა-ლოცვის დროს ესა და ეს ადგილი გამოტოვეო. სწორედ ამ მღვდლის დახმარებით შეისწავლა პატარა ვახტანგმა წერა-კითხვა და მისი შემწეობით მიაბარეს ახალციხის სკოლას. საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ სუდაძე თავისსავე სოფელში მასწავლებლად განაწესეს. 1933 წელს თბილისის პედაგოგიურ ინსტიტუტში ფილოლოგიის ფა-

კულტეტზე შესულა[4]. სწავლის პერიოდში მონდომებული ახალგაზრდა შეუმჩნევია ცნობილ მეცნიერს სერგო მაკალათიას და მესხეთის ეთნოგრაფიულ ექსპედიციაში მიუწვევია. სწორედ ამ პერიოდიდან დაინტერესდა ვახტანგი მაჰმადიანი ქართველების კვლევით. ამას მოჰყვა პროფესორ მიხეილ ჩიქოვანის ფოლკლორულ ექსპედიციაში მონაწილეობა სამცხე-ჯავახეთში. სწორედ აქ ყალიბდება მისი კვლევითი უნარები, რომელსაც მომავალში პროფესიულ დონეზე გამოიყენებს. ინსტიტუტის დასრულების შემდეგ ახალციხის საშუალო სკოლაში გააგზავნეს მასწავლებლად, პარალელურად დაუწყია მუშაობა მხარეთმცოდნეობის მუზეუმშიც უმცროსს მეცნიერ-თანამშრომლად.

სამწუხაროდ, მისი გეგმები და ოცნებები, ისევე როგორც უამრავი ადამიანისა, თავდაყირა დააყენა მეორე მსოფლიო ომმა. მეცნიერული კვლევის მაგივრად საბრძოლო ველზე გაუშვეს, კალმის ნაცვლად ხელში იარაღი შეაჩეჩეს. მოუწია დაეტოვებინა მეუღლე და სამი მცირეწლოვანი შვილი. ომის დროს კი ტყვედ ჩავარდა, უკიდურესად მკაცრ ტყვეობაში აღმოჩნდა, მაგრამ გაადარჩა. ომის დასრულების შემდეგ სამშობლოში ვეღარ დაბრუნდა, რადგან საბჭოთა ტყვეებს სამშობლოს მოღალატეებად რაცხავდნენ და აციმბირებდნენ. ამიტომ იძულებული იყო გერმანიაში დარჩენილიყო. აქვე შექმნა მეორე ოჯახი. ვახტანგი საქართველოში ომში დაკარულად გამოაცხადეს და დაიტირეს კიდეც. გვიან შეიტყვეს, რომ ვახტანგი ცოცხალი იყო და გერმანელი მეუღლისგან ქალ-ვაჟი შეეძინა.

ვახტანგ სუდაძის ენთუზიაზმმა და დაუოკებელმა შრომამ გერმანიაში ნაყოფი გამოიღო. ჰაიდელბერგში პატივსაცემ პიროვნებად იქცა. ეწეოდა მისიონერულ საქმიანობას. ჰაიდელბერგის ერთ-ერთი ტექნიკუმის შენობაში ოთახი გამოაყ-

4 იხ. გ. შარაძის სტატია „ქართველი ჰაიდელბერგიდან", გაზეთი „თბილისი", 1993 წელი. №-25

ოფინა და იქ მცხოვრებ თურქეთელ ქართველებს ქართულს ასწავლიდა. ამით გარკვეულწილად იკმაყოფილებდა სამშობლოსადმი ნოსტალგიას. აქტიურად იყო ჩაბმული გერმანიაში ქართული კულტურის დღეებისადმი მიძღვნილ ღონისძიებებში, თანამშრომლობდა „უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოებასთან“ და მის ხელმძღვანელ ოთარ გიგინეიშვილთან. ამას შემდეგი წერილიც მოწმობს, რომელიც 1988 წლის 8 მარტით თარიღდება.

„დიდად პატივცემულო ბატონო ოთარ!

გულწრფელად მოგიკითხავთ თქვენ, თქვენს მეუღლეს. იმედი მაქვს კარგად ბრძანდებით. ეხლა ვკადნიერდები და ერთ მეტად საჭირბოროტო საკითხზე გაწუხებთ.

ბატონო ოთარ: ვიცით, რომ დრო ძალიან ცოტაა, მაგრამ მაინც მინდა თანადგომა გთხოვოთ ერთ მნიშვნელოვან საქმეში. როგორც მოგეხსენებათ, ამა წლის 25 აპრილიდან 6 მაისამდე ჰაიდელბერგის მუნიციპალიტეტში, უნივერსიტეტი და სახალხო უმაღლესი სკოლა აწყობენ საქართველოს კულტურის დღეებს. ქალაქმა უკვე გამოჰყო დიდი თანხები. ამ დღეებმა საკმაოდ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა: ინფორმაცია ამ დღეების შესახებ გადაიცა უკვე გერმანიის მთავარი სატელევიზიო არხით (ARD) ამის გამო იყო ანონსირება რადიო კურფალცით, გაზეთებში: ფრანკფურტერ რუნდშაუ, დი ველტ, რაინ ნეკარ ცაიტუნგ, მანჰაიმერ მორგენ, კოლექტივ ბუხ-ჰანდლუნგ და სხვ. ჩვენ შეგვატყობინა ამ კულტურული პროგრამის ერთ-ერთმა ორგანიზატორმა, ჰაიდელბერგის ფოლკსჰოხშულეს რექტორმა, ბატონმა პროფ. შეფელმა, რომ ამ დღეებში მონაწილეობის მისაღებად საქართველოდან ჩამოდის მხოლოდ ორკაციანი დელეგაცია. ჩვენ ვითვალისწინებთ, რომ ამ კულტურულმა

პროგრამამ ძალზედ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა გერმანიაში და არა მარტო აქ: მაგალითად, სპეციალურად ამ დღეებისათვის ჩამოდის ჩვენი ქვეყნის დიდი მეგობარი, ცნობილი თურქი მწერალი ფაკირ ბაიკურთი. მის გარდა კულტურულ დღეებში მონაწილეობას მიიღებს რამდენიმე ცნობილი გერმანელი პროფესორი. ჩვენ გადმოგცემთ ჩვენს საერთო აზრს: ბატონოთარ, დრო მართლაც ძალიან ცოტაა, მაგრამ სიტუაცია იმდენად კრიტიკულია, რომ სასწრაფო და გადამჭრელ ღონისძიებებს მოითხოვს. გვჯერა, რომ თქვენ ძალასა და მონდომებას არ დაიშურებთ ქართული კულტურის დღეების ღირსეულად ჩასატარებლად.

ფედერაციულ გერმანიაში მცხოვრები თქვენი თანამემამულეთა სახელით

ვახტანგ სუდაძე,
ილია ხიმშიაშვილი ,
ქ. ჰაიდელბერგი. 8. 03. 1988

ახალი ეტაპი დაიწყო ვახტანგის ცხოვრებაში, მას შემდეგ რაც დაუკავშირდა თურქეთის ქართველობას, გაიცნო აჰმედ მელაშვილი, გერმანიაში ჩასული ილია ხიმშიაშვილი და სტოქჰოლმში მცხოვრები შალვა თევზაძე (შანვერ აქინი) . იქმნებოდა ერთი ძლიერი ბირთვი უცხოეთის ცისქვეშ. რომ არა მეორე მსოფლიო ომი, შესაძლოა ვახტანგ სუდაძე ცნობილი მკვლევარიც გამხდარიყო, თუმცა ომის სისასტიკემ და ტყვეობაში გადატანილმა მტანჯველმა თვეებმა, მაინც ვერ ჩაკლა მასში მეცნიერული კვლევა-ძიების სურვილი. თურქეთელ ქართველებთან დაახლოების შემდეგ კი, უკვე შესაძლებელი გახდა ომამდელი ოცნების ასრულება. სწორედ აჰმედ მელაშვილის დახმარებით, 1960-იან წლებში ვახტანგი მიემგზავრება თურქეთში, კერძოდ, ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეში (აჰმედ მელაშვილის მეუღლის სოფელი). ასე დაიწყო უახლესი ფოტო-ვიდეო

აპარატურით აღჭურვილი, ერთი ქართველი ემიგრანტის, ენთუზიასტი თვითნასწავლი მკვლევარის „ეთნოგრაფიული მოგზაურობა“. ისიც თურქეთელი ქართველების მსგავსად, ბედის უკუღმართობის გამო, იძულებული იყო უცხო მიწაზე გაეგრძელებინა ცხოვრება. მათ შორის არსებული სულიერი კავშირი ასაზრდოებდა მის ენთუზიაზმს. 1994 წლის გაზეთში „საქართველოს რესპუბლიკა“ (№183), შოთა ლომსაძის სტატიაში „ბედის ვარსკვლავის დევნაში“, ვკითხულობთ: *„აჰმედ მელაშვილთან ჩემი პირველი თათბირი შეეხებოდა თურქეთში მცხოვრები ოთხი მილიონი ქართველის ბედს, მათ ეროვნულ საკითხს, მათ გათვიცნობიერებას, მათში პატრიოტული გრძნობების აღძვრის საკითხს.“* ერთად შეიმუშავეს გეგმა, რომლის მიხედვითაც თურქეთელ ქართველებს უნდა გაეგოთ სიმართლე ისტორიული სამშობლოს შესახებ. სიმართლის მიწოდება, ისტორიული დოკუმენტების, ბროშურებისა და წიგნების სახით, უნდა უზრუნველყოთ აჰმედ მელაშვილს, ილია ხიმშიაშვილს, შალვა თევზაძეს, ვახტანგ მალაყმაძესა[5] და ვახტანგ სუდაძეს. როგორც ეს უკანასკნელი იგონებდა და ილია ხიმშიაშვილიც ადასტურებდა პირად საუბრებში, საკითხი დაისვა, რომ ეთნიკური ქართველებით დასახლებულ სოფელში უნდა აშენებულიყო კულტურის სახლი, სადაც შეიკრიბებოდნენ ქართველები, ისაუბრებდნენ მშობლიურ ენაზე. ეს სახლი ქართული კულტურის ცენტრის როლს შეასრულებდა, სადაც ორიენტირი იქნებოდა მომავალი თაობა, რომელსაც უნდა გაეგრძელებინა ქართული იდენტო-

5 ვახტანგ მალაყმაძე, თურქული გვარი ჰაირი ჰაირიოღლუ, დაიბადა 1936 წელს ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეში. მუშაობდა თურქეთის ძალოვან სტრუქტურებში, ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას და ცდილობდა თანამემამულეებთან ერთად თურქეთელ ქართველებში ეროვნული სულისკვეთება გაეღვიძებინა. 2001 წელს საქართველოს პრეზიდენტის ედუარდ შევარდნაძის განკარგულებით, ვახტან მალაყმაძეს გადაეცა ღირსების ორდენი. გარდაიცვალა 2003 წელს, დაკრძალულია ინეგოლში.

ბის შენარჩუნება. ასეთ ადგილად შეირჩა ინეგოლის რაიონის სოფელი ჰაირიე. აჰმედის დახმარებით, ვახტანგი ესტუმრა აღნიშნულ სოფელს. ბუნებრივია, ვახტანგისათვის 60-იან წლებში გერმანიიდან თურქეთში ჩასვლა გაცილებით მარტივი იყო, ვიდრე საქართველოდან რომელიმე მკვლევარის ჩასვლა თურქეთში. რადგან საბჭოთა საქართველოსა და თურქეთს შორის რკინის ფარდა იყო ჩამოფარებული. სწორედ ამიტომ, ვახტანგ სუდაძის მოგონებები, მისი „ეთნოგრაფიული მოგზაურობა“ საკმაოდ მნიშვნელოვანია თურქეთელი ქართველების კვლევის საკითხში.

სოფელში ჩასვლისას სოფლის „მუჰთარს“ (გამგებელს) ვახტანგთან შესახვედრად მოუწვევია სოფლის მაცხოვრებლები. ქართველი სტუმარი, მით უფრო გერმანიაში მცხოვრები ქართველი, ადგილობრივებში დიდ ინტერესს აღძრავდა. თავში აჰმედი და ვახტანგი დამსხდარან. მათ გასწვრივ კი სოფლის თავკაცები. სიტყვა ვახტანგისთვის მიუციათ. ამ უკანასკნელს უცდია პატრიოტული მუხტის გაღვივება, ომახიანად უსაუბრია დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში თავდადებულ ქართველ გმირებზე, რომ სწორედ ახალგაზრდების ვალია, მათ მეხსიერებაში მარადჟამს ჩაბეჭდილი ყოფილიყო ქართველი გმირების მაგალითები. შემდეგ კი სიტყვა გადაუტანია კულტურის სახლის გახსნის საჭიროებაზე. ამ დროს წამომდგარა სოფლის ერთ-ერთი თავკაცი გვარად ალი ჯინჭველაძე და ვახტანგისათვის[6] მიუმართავს, მოუწონებია მისი შემართება, მაგრამ დაუწუნებია იდეა კულტურის სახლთან დაკავშირებით, რადგან მიიჩნევდა, რომ „ნამუსიანი ოჯახი“ თავის „ციცას“ კულტურის სახლში არ გაუშვებდა. თუმცა ვახტანგს განუმარტავს, რომ აღნიშნული დაწესებულება ქართული იდენტობის შენარჩუნებისთვის იყო აუცილებელი და დაურწმუნებია კიდეც. მშენებლობის ხარჯებს საკუთარ თავზე იღებდა ვახტანგ სუდაძე, ხოლო მშენებლობას

6 თურქეთელმა ქართველებმა ვახტანგს ზედმეტი სახელი რიდვან აჰალიოღლი შეარქვეს.

გაუძღვებოდა თავად აჰმედ მელაშვილი, რომელიც პროფესიით არქიტექტორი გახლდათ. სწორედ ასე განხორციელდა იდეა, რომელმაც იმ რთულ პერიოდში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ეთნიკური თვითობის შენარჩუნების საქმეში. როგორც ცნობილია, ვახტანგ სუდაძემ თავისი ჩანაწერები, შეგროვებული მასალები, ფოტოალბომი, ვიდეოფირები, თავის აპარატურიანად საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის, ახალი ისტორიის განყოფილებას უანდერძა.

იწყება მეორე არანაკლებ მნიშვნელოვანი პერიოდი ვახტანგის ცხოვრებაში – რკინის ფარდის არსებობის მიუხედავად, 1970-იანი წლების ბოლოს, საქართველოსთან განშორებიდან თითქმის 36 წლის შემდეგ, „უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების“ ხელმძღვანელის ოთარ გიგინეიშვილის დახმარებით ვახტანგი ილია ხიმშიაშვილთან ერთად ჩამოდის საქართველოში. თან ახლავს შვილი პეტრე, გერმანელი სიძე ვოლფგანგი და რამოდენიმე თურქეთელი ქართველი. ასე იგონებს ილია ამ ამბავს *„ოთარ გიგინეიშვილს ვთხოვე მე, აქედან წამიყვანონ-მეთქი, ტურისტი ვერ წახვიდოდი, ჯერ ერთი, ტურისტი ჯერ უნდა მოხვდე რუსეთში, რუსეთიდან საქართველოში ვინ გაგიშვებდა.. მერე მე თურქეთის მოქალაქე ვარ, გერმანიიდან მაშინ თურქეთის მოქალაქეს, გამიჭირდებოდა ძალიან. პირდაპირ ოთარ გიგინეიშვილს ვთხოვე. მე ვახტანგისთან ერთად მოწვევა მომივიდა გოქსიდან. მაშინ საზოგადოება იყო გოქსი. ეს გოქსი იყო ათონელის ქუჩაზე უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საზოგადოება.“*

მოსკოვისკენ მიმავალ გზაზე ვახტანგი აღელვებული ჰყვებოდა ომის პერიპეტიებს, იხსენებდა დაღუპულ მეგობრებს. მოსკოვიდან თბილისში ფრენის დროს კი აღუნიშნავს, რომ საქართველოში დაბრუნება მისთვის ყველაზე ბედნიერი მომენტი იყო. განიცდიდა იმ ფაქტს, თუ როგორ შეხვდებოდა თავის პირ-

ველ ოჯახს, რას ეტყოდა საქართველოში დატოვებულ შვილებს. როდესაც სოფელში ჩასულა, ყველა ნათესავს, ახლობელსა და მეზობელს სოფლის ცენტრში მოეყარა თავი. როდესაც მანქანიდან გადმოსულა, ერთი ქალი მიახლოებულა და უკითხავს თავის მამაზე, ცოცხალი იყო თუ არა, ეს უკანასკნელი ვახტანგთან ერთად ომში წასულა და დაკარგულად გამოცხადებულა. ეს ქალბატონი ვახტანგის დეიდაშვილი აღმოჩნდა. რომ გაუგია ვახტანგი ცოცხალი ყოფილა, იმედი მისცემია, რომ იქნებ მამამისიც გადარჩა და ტყვედ ჩავარდა. თუმცა, ყველა ტრაგიკულ ისტორიას როდი აქვს კეთილი დასასრული, ვახტანგს უთქვამს, რომ დეიდამისის ქმარს ბერლინის მისადგომებთან ბრძოლის დროს მოხვედრია ტყვია და დაღუპულა. როდესაც სახლში შესულა, სამუშაო მაგიდაზე დახვედრია იმ გვერდზე გადაშლილი წიგნი, როგორც დაუტოვებია ომში წასვლის წინ. ამ ფაქტს ძალიან აუღელვებია ვახტანგი. 1981 წელს საქართველოში კიდევ ერთხელ ჩამოსულა, შემდეგ წლებში კი მისი შვილები ესტუმრნენ მას გერმანიაში. სამწუხაროდ, ჯანმრთელობას აღარ მიუცია შესაძლებლობა კვლავ მოენახულებინა მშობლიური მიწა-წყალი. ვახტანგი ილიას ქალიშვილს, ნინოს, ყოველი შეხვედრისას ქართულ ლექსებს ზეპირად ეუბნებოდა, უყვებოდა საქართველოს ისტორიის მნიშვნელოვან ფაქტებს.

ვახტან სუდაძე 1998 წლის 27 თებერვალს 90 წლის ასაკში გარდაიცვალა, დაკრძალულია ჰაიდელბერგთან ახლოს, ზანდჰაუსენში, მეუღლესთან ერთად. მას არ ჰქონდა არც გერმანიის მოქალაქეობა – სტატუსი – „შტაატენლოს“ (თავის დროზე უარი უთქვამს) და სამწუხაროდ, არც საქართველოსი (იმის გამო, რომ დაღუპული ეგონათ, გაუუქმდა). ასე ტრაგიკულად წარიმართა მისი ბედი და აღესრულა უცხო მიწაზე, როგორც სხვა უამრავი ქართველი. მის ტრაგედიას ისიც ამძაფრებს, რომ გარდაცვალების შესახებ ინფორმაცია მის გერმანელ მეუღლეს საქართველოში მყოფი ოჯახისა და ნათესავებისათვის არ შეუტყობინებია.

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეთა კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების წერილი ვახტანგ სუდაძეს:

გამარჯობათ ბატონო ვახტანგ!

გავიდა ორი თვე, რაც ჩვენ დავბრუნდით საქართველოში, მაგრამ სამწუხაროდ წერილის მოწერა დღემდე ვერ მოვახერხე. იმედია, რომ შალვა ჩაგაყენებდათ ყველაფრის საქმის კურსში. ჩვენის მხრივ გაკეთდა ყველაფერი ისე, როგორც გინდოდათ.

ბატონო ვახტანგ ზაფხული გვიახლოვდება და ჩვენ ვიწყებთ ზრუნვას ჩვენი თანამემამულეებისათვის. წელს გათვალისწინებული გეგმის მიხედვით შეგვიძლია გერმანიიდან მოვიწვიოთ 5-6 ბავშვი ერთ ან ორ თანმხლებ პირთან ერთად თუ კი არიან მსურველები, გთხოვ უახლოეს დროში მოგვწეროთ მათ შესახებ ვინ არიან და როდის სურთ ჩამოსვლა.

ბატონო ვახტანგ, წელს როგორც იცით ქ. იზმირში (თურქეთი) ეწყობა საბჭოთა კავშირის მიღწევათა გამოფენა, სადაც მონაწილეობას მიიღებს საქართველოც. გამოფენა იწყება 20 აგვისტოს და გრძელდება 20 დღე. გამოფენაზე სამუშაოდ ალბათ ჩამოვალთ მე და ბატონი ოთარი. ძალიან კარგი იქნება, თუ თქვენ და ილია მოახერხებდით იქ ჩამოსვლას და სხვებსაც გააფრთხილებდით. თუ კი ამის შესაძლებლობა გექნებათ, გთხოვთ აუცილებლად შეგვატყობინოთ.

მომიკითხეთ თქვენი ოჯახის წევრები. ველი თქვენს პასუხს.

თქვენი გურამ გალოგრე

ილია ხიმშიაშვილის არქივში ლადო ჩიქოვანის შესახებ მხოლოდ რამდენიმე ფოტოსა და წერილს წავაწყდით. ისიც ვახტანგ სუდაძის მსგავსად ტყვედ ჩავარდნილა მეორე მსოფლიო ომის დროს და გერმანიაშივე დარჩენილა, აქვე შეუქმნია ოჯახი და

აქტიურად იყო ჩაბმული ილიასა და ვახტანგთან ერთად ქართული კულტურის პოპულარიზაციის საქმეში. დაიბადა საქართველოში, სოფელ გორდში 1918 წლის 1 აგვისტოს, გარდაიცვალა 2015 წლის 18 მაისს გერმანიაში, ქალაქ გლუქსბურგში. ილია ხიმშიაშვილის არქივში ინახება მეტად საინტერესო წერილი, რომელიც ლადო ჩიქოვანმა 1989 წელს მისწერა საბჭოთა კავშირის ლიდერს, მიხეილ გორბაჩოვსა და მის მეუღლეს, რაისა გორბაჩოვას.

სკკპ-ს ცენტრალური კომიტეტის გენერალურ მდივანს
ბატონ მიხეილ გორბაჩოვს

კრემლი
მოსკოვი ფლენსბურგი, 1 ივნისი 1989

ძვირფასო ბატონო გორბაჩოვო!

„ო, ღმერთო, ო, სამშობლოვ, მე თქვენ გიღალატეთ. და ჩავიდინე სასტიკი მკვლელობა!“ (მედეა, ევრიპიდე)

მე, როგორც ქართველი, შეძრწუნებული ვარ იმის გამო, რომ საქართველოს მოსახლეობის მიმართ გაზი იქნა გამოყენებული. ეს არის ბარბაროსობა... სანამ არ დადგინდება დამნაშავეთა ვინაობა და არ წარდგებიან ისინი სასამართლოს წინაშე, თქვენ, ბატონო პრეზიდენტო და კრემლს, გეკისრებათ მთელი პასუხისმგებლობა. შეძრწუნებულნი იქნებოდნენ ტოლსტოი, პუშკინი და გრიბოედოვი, თუკი თავის საყვარელ კავკასიაში (საქართველოში) მომხდარის შესახებ გაიგებდნენ.

ბატონო პრეზიდენტო!

ძალაუფლება უძლურებად იქცევა, თუკი სწორ მიმართულებას არ მივცემთ. აუცილებელია ცოდნა და გონიერება....

ბატონო პრეზიდენტო, გთხოვთ, არ ჩაიდინოთ შეცდომა და საბჭოთა კავშირში არ დაუშვათ საბაზრო ეკონომიკა. ამგვარი ეკონომიკის მთავარი საზრუნავი მაქსიმალური მოგებისკენ ლტოლვა და ეკონომიკური ბარბაროსობაა. რენტაბელურობა კი კაცობრიობის ხსნაა. ყველა ინდუსტრიული ქვეყანა დამნაშავეა მსოფლიოს წინაშე.

*ბატონო პრეზიდენტო, აირჩიეთ სხვა გზა, ვიდრე აირჩიეს მარქსმა, ლენინმა, სტალინმა და სხვებმა. თუკი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკას ესტუმრებით, გთხოვთ, სტუმრად მეწვიოთ. ერთ ჭიქა ყირიმის შამპანურის თანხლებით ყველაფერს მოგახსენებთ და ჩემს თხოვნასაც გადმოგცემთ. პრეზიდენტი ნიქსონიც იმყოფებოდა რამდენიმე წლის წინ სტუმრად ჩემს ერთ ლატვიელ ნაცნობთან ფლენსბურგში. მე და ჩემმა გერმანელმა მეუღლემ დიდი მოწადინებითა და შეჭირვებით ავაშენეთ ლამაზი სახლი თავისი მშვენიერი ეზოთი. ფლენსბურგს დაახლოებით **90000** მოსახლე ჰყავს. ძალიან ლამაზი ქალაქია და დანიის სამეფოს ესაზღვრება.*

ჩემდა სამწუხაროდ, ძალიან რთულ მომავალს ვუწინასწარმეტყველებ საბჭოთა კავშირს. სიღარიბე სირცხილი არაა, ის მხოლოდ ცოდვაა. ყველა ბავშვი, ბიჭი თუ გოგო, უცოდველი იბადება. მემკვიდრეობა არაფერ შუაშია, თუ ადამიანი ტირანად ან ტიტანად გარდაიქმნება, არანაირი მნიშვნელობა არ აქვს, იქნება ის აზიელი, ამერიკელი, ევროპელი თუ აფრიკელი. უნდა მოვიდეს დრო, როდესაც ადამიანების უმეტესობა მიხვდება, რომ ადამიანი არაამქვეყნიური ქმნილებაა. ...

დიდი პატივისცემით, იმედგაცრუებული ქართველი, რომელიც საბჭოთა კავშირს ყოველივე საუკეთესოს უსურვებს.

ლადო ჩიქოვანი

ლადო ჩიქოვანი მძაფრად განიცდიდა რუსული იმპერიალისტური პოლიტიკის შედეგებს საქართველოში, განსაკუთრებით კი, 1989 წლის 9 აპრილის სისხლიან მოვლენებს. ამაზე მეტყველებს მისი წერილი ილიასადმი.

საყვარელო ძვირფასო ილია

მე მინდა პატარა სიხარული გამოგიგზავნო. წაიკითხე ძალიან წყნარად და დაფიქრებით, რომ უცხოელები დიდი კაცები როგორც ჩერჩილი ასეთი დიდი და დიდად ფიქრობდა სტალინზე. მეორე წიგნი კი კილის უნივერსიტეტის პროფესორი რასი ლაპარაკობს ლენინზე. ლენინი იყო პირველი რეოლოციონერი რომელმაც პირველად უთხრა რომ ყველან მოკლეს. გერმანელის მწერალი და მეცნიერი გოეტე ამბობს რომ ახალი მარტინ ლუტარ ისევე ძველი ეკლესიის კაცი არის რომელიც არაფერს ახალს ადამიანებისაგან ამბობს, აკეთებს. ეკლესიამ უნდა იცოცხლეს და იცოცხლებს ყოველთვის....

გენაცვალე მომიკითხე ყველანი, მოკითხვა ჩემი ცოლისგან და ანრეს და თამარისგან. თამარა და ანრე ჩამოგიტანთ ბერლინში სურათს გენერალ ხიმშიაშვილისგან. დღეს მივეცი ფოტოგრაფს იმან მითხრა რომ 2 რი კვირა უნდა რომ გააკეთოს. მე ვფიქრობ კარგი იქნება. 2 საათის წინად რადიოში უთხრეს რომ გენფას ქალაქში წითელი ჯვარის დელეგაციები 160 ქვეყნისგან დღესასწაული გააკეთეს. გენფში გამოიღეს პროტესიული რომ მოსკაუ გაზის გრანატები საქართველოში ბავშვები,

*ქალები, კაცები მოკლეს. 20 ადამიანები, 96 ადამიანები არიან ძალიან, ძალიან , ძალიან ავად. ისინიც მოკვდებიან. ეს არის მოსკოვისთვის „ბარბარაი“ . უთხარი ქართველებს ბერლინში რომ ქართველებმა 1 თი წელი არც ერთი სიტყვა რუსულად ილაპარაკონ და არცერთ რუსები არ მიიღოთ ოჯახში. ყველა პროფესორები, მეცნიერები, პოლიტიკელები არცერთი სიტყვა არ გაეცეთ რუსებს. „**Totale Boikot**". გამარჯობა გენაცვალე. მე ვარ ასე დიდად გახარებული რომ შენ გაგიცნე. ჩემი თამარა არის ძალიან გახარებული, საქართველოზე და ქართველებზე. კარგად იყავი გენაცვალე.*

ნახვამდის შენი ბიძია ლადო
8.5.1989

„სადაც მე ვარ, იქ ჩემი საქართველოა“

ილია ხიმშიაშვილი

უცხო მიწაზე სამშობლოს განცდა დანაკლისების შევსების ხარჯზე ხდება. როგორც უკვე ზევით აღვნიშნეთ, სივრცე თურქეთელი ქართველებისათვის უმთავრესი იყო და არის. სივრცის განსაზღვრა და ქართულ „სტილში“ მოწყობა, ეთნიკური იდენტობის განცდის, გამოვლინებისა და გაძლიერების ფორმაა. ამის ერთ-ერთ საუკეთესო მაგალითს წარმოადგენს ეპპელჰაიმში ილია ხიმშიაშვილის მიერ განხორციელებული პროექტი.

იდეა გერმანიაში, კერძოდ, ეპპელჰაიმში საქართველოს საპატივცემულოდ მოედანი გახსნილიყო, პირველად 1980-იანი წლების ბოლოს გაჩნდა. იდეის განხორციელება კი ილია ხიმშიაშვილმა ითავა, რომელიც კარგად იცნობდა გერმანიის ოფიციალურ პირებს და მათთან თბილი ურთიერთობები ჰქონ-

და. ეპპელჰაიმის მერიაში შევიდა ოფიციალური თხოვნა, რომ ქალაქში გამოყოფილიყო ტერიტორია. 1991 წელს რამდენიმე ვარიანტი იქნა შერჩეული და ილიასთვის შეთავაზებული. ყველაზე მისაღები აღმოჩნდა გზაჯვარედინზე არსებული ცენტრალური ნაწილი *„ფული 120,000 მარკა გედეიხადა ქალაქმა და კიდევ ორი ხე მოსაჭრელი იყო იქა. მწვანეებმა ძალიან დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს ამას, ხეც არ მოვჭერით.“* გარემოს დამცველებთან პრობლემის მოგვარების შემდეგ დღის წესრიგში დამდგარა სახელწოდებასთან დაკავშირებული საკითხი, შემოთავაზებული ვერსიები იყო: „მშვიდობის მოედანი (სკვერი)“, „უცხოელების მოედანი“, თუმცა არც ერთი მათგანი არ იყო მისაღები ილიასათვის, *„მე ვუთხარი კაცო ეს ყველაფერი საქართველოდან ჩამოსულია, მე ქართველი ვარ, თქვენთან წელიწადების მანძილზე ასე ვმოღვაწეობ მეთქი და თქვენ ცოტა ხათრი უნდა გქონდეთ.“* მუნიციპალიტეტმა მოუწოდა ეპპელჰაიმის მოსახლეობას წარმოედგინათ სახელწოდებასთან დაკავშირებით მათი ვარიანტები. *„კიბატონოო მაშინ ქალაქიდან ჩვენს გაზეთში გამოვაქვეყნებთო წინადადებაო. თავის აზრი დაგვიწერონო“.* ბუნებრივია, ილიასა და მისი მეგობრების მიზანი იყო სახელი საქართველოსთან ყოფილიყო ასოცირებული, შესაბამისად, ილიამ სთხოვა იქ მცხოვრებ თურქეთელ ქართველებს, მეგობარ გერმანელებსა და სხვა ეთნოსის წარმომადგენლებს, ვარიანტად გაეგზავნათ „საქართველოს მოედანი“ – *„მეც რა თქმა უნდა ყველას ვთხოვე ტელეფონებით დაერქვა საქართველოს მოედანი. ქართველები, თურქები, ბერძნები, ვინც არიან ყველას მივაწერინე და დაერქვა საქართველოს მოედანი დემოკრატიულად“.*

1991 წლის 14 სექტემბერს ეპპელჰაიმში იხსნება ახლად აღდგენილი მოედანი. ცერემონიალს ესწრებოდნენ ილია ხიმშიაშვილი, გერჰარდ განდირა, ქალაქის მერი უგო გიზე, მართა ვებერი და საქართველოს მხრიდან ოფიციალური პირები – დავით აგ-

ლაძე, ნუგზარ ქარსიძე, ნიკო კეკელიძე.[7] სწორედ ამ უკანასკნელის დახმარებით ეპპელჰაიმს საქართველოში დამზადებული, სკვერის მატერიალური აღჭურვილობა გადაეცა.

1991 წლის 9 დეკემბერს მუნიციპალიტეტის საბჭო იღებს გადაწყვეტილებას მოედანს მიენიჭოს „საქართველოს მოედნის“ (Georgienplatz) სახელი. ბუნებრივია, ამ ყოველივეს სირთულეებიც ახლდა თან. იყო სახელის გადარქმევის გარკვეული მცდელობები, რასაც ილია ყოველ ჯერზე აპროტესტებდა. ჰქონდა დიდი სურვილი მოედანზე მონუმენტი ანდა საინფორმაციო დაფა გაკეთებულიყო, რათა აღარავის გასჩენოდა სურვილი სახელის შეცვლისა ანდა გადარქმევის. *„ახლა ჩვენ რამდერჯერმე შევარდნაძესაც შევხვდით. ერთი წერილი დავაწერინო. ეს არის*

7 ნიკოლოზ კეკელიძე 1960 წელს დაიბადა ქალაქ თბილისში. საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ თბილისის სამხატვრო აკადემიაში ჩააბარა, სადაც გამოყენებით ხელოვნების ფაკულტეტზე ინტერიერის დიზაინს სწავლობდა. მისი პირველი პერსონალური გამოფენა 1982 წელს გაიმართა. 1983 წელს სსრკ ახალგაზრდა მხატვართა კავშირის წევრი გახდა. მანვე გააფორმა ქართული კულტურის ცენტრი ვენაში (ავსტრია); ეპპელჰაიმში (გერმანია) „ქართული სკვერი“. ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში ახლად ჩამოყალიბებული ქართული არმიის რიგებს შეუერთდა. მონაწილეობდა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის მიმდინარე ყველა ბრძოლაში. იყო ბატალიონის მეთაური. მოგვიანებით თავდაცვის მინისტრის მოადგილედ დაინიშნა. 1994 წელს ნიკოლოზ კეკელიძე ტრაგიკულად დაიღუპა თბილისში. 1995 და 1996 წლებში გაიმართა მისი ხსოვნისადმი მიძღვნილი ორი პერსონალური გამოფენა თბილისსა და სანკტ-პეტერბურგში. 1995 წელს, გარდაცვალების შემდეგ, გამოჩენილი სიმამაცისა და ქართული შეიარაღებული ძალების ჩამოყალიბებაში შეტანილი მნიშვნელოვანი წვლილისთვის ვახტანგ გორგასლის II ხარისხის ორდენი მიენიჭა. ნიკოლოზ კეკელიძის ნამუშევრები დაცულია ავსტრიის, გერმანიის, რუსეთისა და ამერიკის შეერთებული შტატების კერძო კოლექციებში.

საქართველოს მოედანი ამის სახელის გადარქმევა უნდოდათ, ჩვენ ვუთხარით ასეთ რამე როგორ შეიძლება საქართველოს მოედანი სახელი გადაირქმეს სხვა სახელზე, ეს სირცხვილია. ვთხოვეთ და გავაჩერეთ.....ამიტომაც გვინდა იქ ერთ საქართველოდან ჩამოსული ისე რამ იყოს, რომ ქართული რამე ჩაცმული იყოს იმ ძეგლში და ძეგლიც დავდგათ მოედანზე, საქართველოს მოედანზე, საქართველოდან ძეგლი წარწერით, რომ ეს მერე ვერავინ ვეღარ გაბედოს სახელის გადაკეთება. აი ეს გვინდა. ერთხელ გასინჯეს იმიტომ, რომ ძალიან პრესტიჟული ადგილია და ჯვარედინია და ამიტომაც მაშინაც ვამბობ ამას მე ისეთი რამე გავაკეთე, რომ წინადადება ვუთხარი აქაურ ხალხს რამდენი ვინც გამოჩენილი ხალხი იმათ ვუთხარი, ერთი ძეგლი რომ გავაკეთოთ დავდგათ. კი ბატონოო, როგორ არ დავდგათო. მაშინ ძეგლსაც ვერ წაშლიან და დარჩება. საქართველოში არც იციან რომ ასეთი რამე.“

ილიას სურვილი მხოლოდ მისი გარდაცვალების შემდეგ შესრულდა, კერძოდ, 2023 წლის 25 მარტს, გერმანიაში საქართველოს საელჩოს მხარდაჭერით, ეპპელჰაიმის „საქართველოს მოედანზე“ დაიდგა საინფორმაციო დაფა.

„დედაენა არის უკანასკნელი, რაც გვაკავშირებს“

ოთარ გიგინეიშვილი

გერმანია იყო ის თავისუფალი სივრცე, რომელიც თურქეთელ ქართველებს აძლევდა საშუალებას ფართოდ გაეშალათ მოქმედებისა და კონტაქტების არეალი. თურქეთში საბჭოთა საქართველოდან წერილების გაგზავნა დიდ პრობლემას წარმოადგენდა. ამიტომ აჰმედ მელაშვილი საჭირო ინფორმაციას წერილების სახით უგზავნიდა ილიას გერმანიაში, ხოლო ეს უკა-

ნასკნელი კი – ოთარ გიგინეიშვილს. *„მელაშვილი წერილს მე მიგ ზავნიდა, მე აქედან მიმქონდა ესენი. თურქეთიდან პირდა-პირ წერილი არ მიდიოდა... მაგალითად ერთი კაცი დაიჭირეს ასე რა დაწერე, ეს რას ნიშნავს. თურქეთში ჩვენი ჯგუფიდან ბევრი დაიჭირეს, ციხეში ჩასვეს და თან კიდევ აწამეს. ამიტო-მაც ეს მე მიგ ზავნიდა აქა და აქედან მე ვუგ ზავნიდი იქით, ეს ხელით ხდებოდა., ფოსტით ხდებოდა...მაგალითად ერთი წერი-ლი 4-5 ჯერ კიდევ ვგ ზავნიდი. ერთი თუ რამე მოხდა მეორე იმ მისამართ ზე მივიდეს მეთქი“.* ქართველი ისტორიკოსი, აღმოსა-ვლეთმცოდნე ოთარ გიგინეიშვილის პიროვნება ძალიან მნიშვ-ნელოვანი იყო იმ პერიოდის თურქეთელი ქართველებისათვის და ზოგადად, ქართული ემიგრაციისათვის. ის გახლდათ ცნო-ბილი მკვლევარი, გარდაცვალებამდე კითხულობდა ლექციებს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, აღმოსავლეთმცოდ-ნეობის ფაკულტეტზე. მუშაობდა სსრკ საგარეო საქმეთა სა-მინისტროში ატაშედ, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამი-ნისტროს ექსპერტ-კონსულტანტად, მინისტრის თანაშემწედ; იყო საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს პირველი მდივანი; მუშაობდა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ისტორიის ინსტიტუტში; გახლდათ აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნების ახალი და უახლე-სი ისტორიის განყოფილების ხელმძღვანელი; ამავე ინსტიტუ-ტის დირექტორის მოადგილე სამეცნიერო მუშაობის დარგში. იკვლევდა თურქეთის სოციალურ-ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ისტორიას; თურქეთის, ირანისა და რუსეთის პოლიტიკას სა-ქართველოს მიმართ; თურქეთში მიმდინარე ეთნორელიგიურ პროცესებს; გარდაცვალებამდე ხელმძღვანელობდა „უცხოეთ-ში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის სა-ქართველოს საზოგადოებას“. სწორედ ეს ორგანიზაცია გახლ-დათ ის რგოლი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა შვედეთში, გერმანიასა და თურქეთში მცხოვრებ თურქეთელი ქართველების ეროვნული გამოღვიძების საქმეში. ამ ორგანიზა-

ციის მიწვევით პირველად 70-იან წლებში, საბჭოთა საქართველოში, ქვეყნის კულტურის გასაცნობად ჩამოდის ილია ხიმშიაშვილი. ილიას ჩამოჰქონდა წერილები, წიგნები, რომლებიც ამერიკაში იბეჭდებოდა ქართველების მიერ. *„გიორგი გორგიშვილმა გამატანა წიგნები არალეგალური წიგნები. ესენი ამერიკაში, სან-ფრანცისკოში დაიბეჭდა, წიგნები ჩოლოყაშვილის ჯგუფის თავისუფლობაზე, საქართველოს თავისუფლობაზე იყო. მე ვუთხარი რომ გიორგი ბიძია რამდენიმე ცალი მომეცი მეთქი, ერთ ცალს ვაძლევდი პირდაპირ გიგინეიშვილს, ორორი, სამ-სამი მქონდა. ივერიაში ვცხოვროდი. იმ ქალბატონმა მაყვალამ ახლა სულ ჩემი თემა სულ ეს იყო რუსები რას გავიწროვებენ, რუსები რამეს აკეთებენ. ამას ვსინჯავ მე დიპლომატიურად, ამ მაყვალამ მითხრა რომ მეო, შვილიო ჯარში რომ გავგზავნეო ერთმა რუსმა ოფიცერმაო დედა შეაგინაო და ამანაცო რა თქმა უნდა თავი მოუღუნა იმ რუსს და ციხეში ჩასვესო, წავედი მეო და ვუთხარიო იმის უფროსთან, რატომ ჩასვით ჩემი შვილი ციხეში. აიო, ჩვენი ოფიცერი ცემაო საბჭოთა ოფიცერი ცემაო. ისე მიპასუხაო. ამასაც უთქვია, ჩვენ კავკასიელები ქართველები ვართ. დედა როგორ შეაგინაო, როგორ გაბედაო თქვენმა ოფიცერმა. იმ ოფიცერმა კიდევ უნდა ისწავლოს. ის უტვინო ყოფილაო, კაი რომ არ მოუკლია ჩემს ბიჭს ისაო. აქედან დეიწყო ჩვენი საუბარი. დედაზე შეგინებაზე ჩვენც ვკლავთ კაცს. მართლა ჩემი ბიძის ძაღლი შესულა სიმინდის ყანაში და ძაღლმა ორი ტოღი სიმინდი შეჭამა, ჭყინტი. იმ მეზობელმაც უთხრა რო შენი ძაღლის დედაო. ეი. მე მაგინე შენაო, ცოცხალია ჩემი ბიძია, ქართველი. მაშინო მზის ჩაძვრომამდინო დაისის დრომდინო შენ უნდა მოგკლაო, ჩემმა ბიძიამ იმას უთხრა. იმანაც უთხრა შენს ტყვიას მე ხელით დევიჭერო, საღამოა ვახშამის დრო ბაბუასთან, მეც იქ ვიყავი, თოფი გავარდა, თოფი არა რა გავარდა არ ვიცით ხმა მოვიდა, ბიძია არ არის სუფრაზე. გავვარდით ყველა. მოუკლია მართლა, ძაღლს შეაგინაო“*

ილიას გარშემო წრეც და კავშირებიც ფართოვდებოდა. ამ პერიოდში ილია კოლხურ კოშკში შეხვდა ცნობილ ქართველ მწერალსა და მოღვაწეს კონსტანტინე გამსახურდიას და გადასცა არალეგალური წიგნები. *„კოლხურ კოშკში მივედი , ღამე მარტო მივედი. იმ ქალმა ყველაფერი ამიხსნა მე. კარს არ აღებდა. გერმანიიდან ხიმშიაშვილი ხარო?. კი ბატონო მეთქი. მიმიღო ვილაპარაკეთ, მივეცი ჩოლოყაშვილის წიგნი. ვიცოდიო, მაგრამ არ მქონდა ესენიო. შენო აუცილებლად ზვიადი უნდა გაიცნოო, იმან მითხრა. იმ მაყვალამ დამაკავშირა, იმ ქალმა ივერიაში ცხოვრობდა და მუშაობდა. გვარი არ მახსოვს. ქალი რომ დღეს დავინახო კიდევ ვიცნობ. შავგვრემანი მაღალი ქალი იყო. მერე ძალიან ბევრი ხალხი გავიცანი, ოთარ გიგინეიშვილმა იცოდა, რომ მე რაღაცა ზე მოვდივარ იქა, ერთჯერ ზე უარი არ მითხრა, როცა დავურეკე იმ წუთას მოწვევა გამომიგ ზავნა და კიდევ თვითონაც მითხრა მე, რომ ამდენი მთელ მსოფლიოსთან კავშირები რომ გვაქვსო შენსავითო არავის ყურადღებას არ ვაქცევთო. ვიცი მეთქი. ვუთხარი. ოთარი მაგარი კაცი იყო ძალიან.“.* კონსტანტინე გამსახურდიას მეშვეობით, ილია დაუახლოვდა ქართველ ეროვნულ მოღვაწეთა ჯგუფს – ზვიად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავასა და ზურაბ ჭავჭავაძეს. ეს უკანასკნელი შემდგომში ილიას ნათლია გახდა. მათი სახელები ჯერ კიდევ თურქეთში ცხოვრების დროს იცოდა აჰმედ ოზკან მელაშვილის მეცადინეობით. ილია და ზვიადი წერილების მეშვეობით ინარჩუნებდნენ კონტაქტს, მაგრამ იმის გამო, რომ ამ უკანასკნელს ციხეში ხშირად უწევდა ყოფნა, ძირითადად ზურაბ ჭავჭავაძესთან ჰქონდა ურთიერთობა. შეხვედრების დროს საუბარი ეხებოდა საქართველოს მომავალს, განიხილავდნენ იმ რისკებს, რის წინაშეც დადგებოდა ქვეყანა დამოუკიდებლობის მიღების შემთხვევაში. მსჯელობდნენ სამომავლო პროექტებზე, ერთ-ერთი გახლდათ იარაღის წარმოება, რაც დამოუკიდებელი საქართველოს უსაფრთხოებისათვის მნიშვნელოვანი იქნებოდა. ნიადაგის მომზადების მიზნით, ეს საქმე

ილიას დაავალეს. ეს უკანასკნელი გერმანიიდან თურქეთში ჩავიდა, შეხვდა თურქეთის ოფიციოზს, თუმცა მას განუცხადეს, რომ, მიუხედავად იმისა, თურქეთი მხარს უჭერდა საქართველოს დამოუკიდებლობას, რუსეთი დიდ ბაზარს წარმოადგენდა მისთვის და საქართველოს გამო რუსეთის წინააღმდეგ წასვლა სარისკო იქნებოდა. ილია დაუკავშირდა გავლენიან ქართველს, რომელსაც თურქეთის ხელისუფლებაში თანამდეობა ეჭირა, კერძოდ, ადილა ათეშ-ცეცხლაძეს და დახმარებასთან დაკავშირებით თანხმობაც მიიღო. *„მწერალთა კავშირში რომ მივდიოდი აღმართზე, რესტორანი იყო, კომუნისტების დროს. რაქვიოდა აღარ მახსოვს. ჩავკეტავდით მე, ზვიადი, ზურა და მერაბი იმ რესტორანს და იმაზე ვფიქრობდით სულ, ამ რუსებს რა ვუშველოთო, მე ვუთხარი ეს რუსები უნდა გამოვიყენოთ, მე მეთქი ძალიან ანტირუსი ვარ, შენც იცი, მეთქი. კი, ვიციო, როგორ არ ვიციო, მართლა ანტირუსი ვარ, რუსული ერთი სიტყვაც არ ვიცი. ამდენი წელიწადში რუსულს ვისწავლიდი, მე ესე უჭკუო არ ვარ. მაგრამ ანტიპატია რომ მაქვს, იმიტომ არ ვისწავლე. ..... შენი იარაღი შენ უნდა გამოუშვა, თავის დროს მე მაშინ შევთავაზე ესა, თანახმა იყო. ბატონი ზვიადი ძალიან ჭკვიანურიო, მეო ოქროს მოგცემო, გავაკეთოთო, საიდან გავაკეთოთ, რუსი არ მოგცემს ამის ტეხნიკას. წავედი თურქეთში. თურქეთმა თქვა, ჩვენო საქართველოს მხარს ვუჭერთო, მაგრამ რუსეთი დიდი ბაზარია ჩვენთვისო, რუსეთის წინააღმდეგაც საქართველოს ვერ დავეხმარებითო. თურქეთის მესამე არმიის სარდალი იყო ერთი ადილა ათეში ცეცხლაძე – იმასთან წაველი. დევეხმაროთო კაცო, რაფერ დევეხმაროთ ახლა. მოდიო თოფი შევიტანოთო, თოფის ტეხნიკას მივაცემინებო, მერე ესენი გადააკეთებენ იარაღ ზეო. დღეს კიდევ ამას ვფიქრობ მე. იმიტომ რომ საქართველომ თავისი იარაღი უნდა გამოუშვას. მტერი შენ კარგ იარაღ არ მოგცემს. მერე იარაღი ფულია....შენ უნდა გამოუშვა შენი. მერე ზარბაზანსაც გამოუშვებ, ავტომატსაც გამოუშვებ, ყველაფერს გამოუშვებ. ეს უნდა გაკეთდეს საქართველოში“.*

ილია, შალვა თევზაძის მსგავსად, ბოლომდე ინარჩუნებდა კავშირებს საქართველოს ეროვნულ ხელისუფლებასთან და მხარს უჭერდა საქართველოს რესპუბლიკის პირველ პრეზიდენტს, ზვიად გამსახურდიას. საქართველოსა და შესაბამისად, ეროვნული ხელისუფლების წინააღმდეგ გაჩაღებული სისხლიანი პუტჩის დროს, ილია ცდილობდა თურქეთსა და გერმანიაში მცხოვრებ თანამემამულეებისათვის მიეწოდებინა სწორი ინფორმაცია და მოეხდინა მათი მობილიზება ეროვნული ხელისუფლების დასაცავად. აღნიშნული მიმართვა 1991 წელს არის დაწერილი.

არ დავჭამოთ ერთმანეთი!

(საზღვარგარეთ მცხოვრები ქართველების სურვილი)

ჩვენ იმ ადამიანების შთამომავალნი ვართ, ვინც 100-300 წლის წინ ამა თუ იმ მიზეზთა გამო სამშობლო საქართველოს დაშორდნენ, თუმცა ღირსება არ დაუკარგავთ და საქართველოსთვის უძგერდა გული. ყოველ ნაბიჯზე, ყოველ ამოსუნთქვასა და სიზმარშიც კი საქართველო ჩვენი მთავარი საფიქრალია, რადგან ჩვენი იმედი, წინაპრები და წარსული საქართველოს უკავშირდება, არ გვსურს ტკივილი მივაყენოთ მათ. წინაპრებმა ჩვენ ასეთებად გაგვზარდეს. მშობლიური ენა, აკრძალვების მიუხედავად, ბრძოლით შევინარჩუნეთ. ამ ბრძოლაში დიდ ძალას გვაძლევდა ჩვენი დედასამშობლოს არსებობა. სულ თქვენკენ იყო ჩვენი მზერა მოპყრობილი. თქვენგან მიღებული ინფორმაცია ჩვენ იმედს გვისახავდა გულებში. საქართველოში ჩვენგან ვინმე რომ მიდიოდა, უკან დაბრუნებულს საათობით სულგანაბული ვუსმენდით, რომ გაგვეგო რა ხდებოდა სამშობლოში. წლების განმავლობაში ცდილობდნენ ჩვენს დაშორებას, მაგრამ ჩვენი გულები სულ ერთად ძგერდა. მონა-

ტრებასა და მწუხარებაში გავატარეთ წლები. ყველამ კარგად იცოდეს, რომ ჩვენ ერთმანეთს ვერასდროს მოგვწყვეტენ.

ჩემო ძმებო და დებო!

მე თურქეთში დაბადებული და გაზრდილი ქართველი ვარ. 27 წელია, რაც გერმანიაში ვცხოვრობ. 1990 წელს ვიყავი საქართველოში, 1991 წელსაც თქვენს გვერდით ვიყავი, როგორც ყოველთვის. სურვილები, რომელიც ამ წერილშია გამოთქმული, არა მხოლოდ მე, არამედ საქართველოს საზღვრებს გარეთ მცხოვრებ ქართველებსაც ეკუთვნის. უამრავ ადამიანს ვესაუბრე და მათი აზრი მოვისმინე. ....

უამრავჯერ ვარ საქართველოში ნამყოფი და უკან დაბრუნებისას გულს თქვენთან ვტოვებდი. 1985 წელს ნანახი საქართველო, 1991 წელს ველარ ვიხილე. დაბინძურებული ქუჩები, ვინ სად რას აკეთებს, კაცმა არ იცის, თბილისიდან ქუთაისამდე ავტობუსით მგზავრობისას განადგურებული ინფრასტრუქტურა ვიხილე. რა თქმა უნდა დადებითიც ვნახე, ახალი დემოკრატიული სახელმწიფო, ეროვნული გვარდიის ჩამოყალიბების მცდელობები. ყველგან საქართველოს სახელმწიფო დროშა ფრიალებს, წარწერები ქართულია. მაგრამ ის, რაც ყველაზე მეტად მტკივა და მაფიქრებს, არის ის, რომ ერთმანეთს ვჭამთ..... ნუთუ გვსურს გავახაროთ ვინც ჩვენს გადაყლაპვას ლამობს? ნუთუ მათ ვაძლევთ ამის შესაძლებლობას? ჩემო ძმები, რა უბედურებაა ეს უპასუხისმგებლობა? აქამდე ხომ გვინდოდა დამოუკიდებლობა და ღირსეულად ცხოვრება? ამისთვის ხომ ვიბრძოლეთ, ავირჩიეთ ზვიად გამსახურდია. მას უპირისპირდებიან დიდი ძალები. მისი ბრძოლა ჩვენი ბრძოლაცაა. მას მხარში თუ არ ამოვუდგებით, ამით ხომ მტრის წისქვილზე დავასხამთ წყალს? დამოუკიდებლობას, ეკონომი-

კას, კულტურას, გარემოს სისუფთავეს, სამართალს, განათლებას, სოფლის მეურნეობასა და ყველა სხვა საკითხს დიდი გულისყური და ეროვნული მიდგომა სჭირდება. დემოკრატია და დამოუკიდებლობა არ ნიშნავს დაარღვიო საგზაო წესები, დემოკრატია ანარქია არაა. დამოუკიდებლობა მოითხოვს მსახურებას. ნუთუ დემოკრატია პოლიციისა და კანონის წინააღმდეგ გამოსვლაა? დემოკრატია არის, როცა შენი თავისუფლება მთავრდება იქ, სადაც იწყება სხვისი. საქართველოში 1991 წლის 16 მარტიდან 6 აპრილამდე გახლდით და სათვალავიც კი ამერია იმდენი ჩხუბის სცენა ვიხილე. ესაა ეროვნული თანხმობა? ჩვენმა მტერმა ძალიან კარგად იცის ჩვენი სისუსტეები. მე ბატონ ზვიადს პირადად არ ვიცნობ,[8] *მაგრამ მჯერა, რომ სასიკეთო საქმეებს გააკეთებს ქვეყნისთვის. გვსურს, რომ საზოგადოებამ მას მხარი დაუჭიროს. საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ქართველებს გვჯერა ამ ხელისუფლების. ამჟამინდელმა ხელისუფლებამ ჩვენს ოცნებას – საქართველოს დამოუკიდებლობას ფრთები შეასხა. გამოაცხადა დამოუკიდებლობა. ამ ხელისუფლებას უნდა დავეხმაროთ. ზვიადს მხარში უნდა ამოვუდგეთ და მივცეთ შანსი. ჩვენი ქმედება თუ ხელისუფლებისთვის სასარგებლო არ იქნება, ამით ქვეყნის წინააღმდეგ მიმართულ შავბნელ ძალებს გავუწევთ დახმარებას. კომუნისტები არ გვინდოდა და ამის გამო ბევრი უპასუხისმგებლო ნაბიჯი გადავდგით. ახლა ეს ხელისუფლება რატომ არ გვინდა, კი მაგრამ? განა რამდენი ხანი გავიდა, რომ ვაკრიტიკებთ? უნდა მოვიცადოთ და მივცეთ შესაძლებლობა აკეთონ საქმე. ვამბობთ, რომ სამომხმარებლო ბაზარზე არაფერია, არ იქნება რა თქმა უნდა. რომელ ჩვენგანს შეუძლია თქვას, რომ დღევანდლამდე მას ზედ დაკისრებული ვალდებულება შეას-*

8 მიუხედავად იმისა, რომ ზვიადს იცნობდა, მიმართვაში იძულებული გამხდარა ასე დაეწერა, რათა თანამემამულეებს სუბიექტურობაში არ ჩამოერთვათ.

რულა? უამრავი რამის დაწერა მინდა, მაგრამ, იმედია უახლოეს მომავალში გამოსწორდება ყველაფერი.

გვინდა გადმოგცეთ ჩვენი სურვილები:

1. *გთხოვთ, არ ჩავიდინოთ ისეთი სახის ქმედება, რომელიც დამოუკიდებლობისათვის საზიანოა;*
2. *ხელისუფლებასა და ზვიად გამსახურდიას ყველა სახის დახმარება აღმოვუჩინოთ;*
3. *ყველამ დაასრულოს სამომხმარებლო ბაზრის თემით აპელირება და ნუ ვუწამლავთ ხალხს ცხოვრებას;*
4. *განუკითხაობა და ტერორი არ დავუშვათ;*
5. *გამოვიჩინოთ ყურადღება გარემოსადმი და დავიცვათ ბუნება;*
6. *სკოლებსა და უნივერსიტეტებში განათლებას მნიშვნელობა მივანიჭოთ, რადგან განათლებული ადამიანები გვჭირდება;*
7. *იმის გათვალისწინებით, რომ ქვემოაღნიშნული წარმოადგენს ეროვნულ სიმდიდრეს, ეკონომიურად უნდა იქნას გახარჯული ყველა ტიპის საერთო მოხმარების პროდუქტი, მათ შორის წყალი, ელექტროენერგია და მსგავსი. ვინც ამას სათანადო მნიშვნელობას არ მიანიჭებს, უნდა მიეცეს გაფრთხილება;*
8. *მშვიდობის დასამყარებლად ქართველებს შორის ერთობა ვუზრუნველვყოთ;*
9. *ჯგუფებად დაყოფასა და შიდადაპირისპირებას წერტილი დავუსვათ;*
10. *მშვიდობისა და სამართლის დამყარებაში ჩვენი წვლილი შევიტანოთ;*

11. იმისათვის, რომ ყველა სახის სახელმწიფო სამსახურის მუშაობა უფრო იოლად წარიმართოს, ყველა ქართველმა მასზედ დაკისრებული ვალდებულება უნდა შეასრულოს, რათა სახელმწიფოს მიმართ ნდობა გაიზარდოს;

12. რუსიფიკაციის პოლიტიკის თავიდან მოსაშორებლად უფრო მკაცრი ზომები მივიღოთ;

13. ჩვენს ქვეყანაში მცხოვრები ყველა არაქართველი მშვიდობიან თანაცხოვრებაში დავარწმუნოთ;

14. ყველამ თავისი ვალდებულება ზედმიწევნით აღასრულოს.....

ვიცით, რომ ჩვენი სურვილები და თხოვნები ადვილი შესასრულებელი არ იქნება, არ არის ადვილი ორასწლიანი უღელი ასე უცბად მოიშორო, მაგრამ იცოდეთ, რომ ამას შევძლებთ. გთხოვთ, ჩვენი თხოვნა ყურად იღოთ. ღვთის გულისათვის ერთმანეთს ნუ ვჭამთ, მხარი მხარს მივცეთ და ცუდი დღეები უკან მოვიტოვოთ. უფალი ამ გზაზე მავალთ ხელს მოუმართავს. საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ქართველებს უკვე აღარ დაგვრჩა მოთმინების უნარი, კიდე 200–300 წელი ვეღარ მოვითმენთ. თქვენი ერთობა ჩვენს სიძლიერეს შეუწყობს ხელს, ხოლო თქვენი წარუმატებლობა მომენტალურად აისახება ჩვენზე. ნუ დაგავიწყდებათ, დამოუკიდებლობა და ეროვნული ერთობა თავის არსში გამორიცხავს ახირებებს. გისურვებთ წარმატებებს. უფალმა მოგვცეს ძალა.

საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ თანამემამულეთა სახელით:

ილია ხიმშიაშვილი

ოთარ გიგინეიშვილისა და ილიას შეხვედრის ადგილი არა მხოლოდ საბჭოთა საქართველო, არამედ ქართველი ემიგრანტების ევროპული სავანე – საფრანგეთიც გახლდათ. სწორედ აქ ხვდებოდნენ ერთმანეთს „ევროპისა (ფრანგული) და აღმოსავლეთის (თურქეთი) ემიგრაცია“, მათ კავშირს კი სწორედ ოთარ გიგინეიშვილი კურირებდა. *„გიგინეიშვილმა პარიზში ვარო, შეგიძლია ჩამოხვიდეო, კი ბატონოო მეთქი, როგორ არა. მე წავედი ექიმიდან ცნობა ავიღე ერთი კვირის, წაველი, შევხვდი, იმ ქართულ საზოგადოებაში, ცენტრში, ოქროს კუთხე[9] ქვიოდა იმ რესტორანს. ჩაკეტეს ისა, ფაფახით, ჩოხით შამოვიდა ვიქტორ ხომერიკი. ახლაო, გიგინეიშვილმა აიო, თურქეთიდანაცო აგერ ქართველი ილია ხიმშიაშვილი, იმანაც თავისი აზრი თქვასო. მე ხომ ტურისტი ვარ, ავდექი, მე ვუთხარი თურქეთის ქართველების აზრი თუ გინდათ მეთქი, თავისუფალი საქართველოს გვერდზე ვართ ჩვენა მეთქი. მონა საქართველო არ გვინდა მეთქი. აი ამაზე დავიწყე ლაპარაკი. ვიქტორ ხომერიკის გვერდზე ვიყავი, გადამკოცნა. ირანიდან ჩამოიყვანეთ ისინიც ამას იტყვიანო, იმან თქვა. მოკლედ იქ მე კარგად გავუბერე ნახევარ საათზე მეტი. გიგინეიშვილმა თავი ჩაღუნა. სასტუმროში რომ მიველით, კიბის ქვეშ გამწია და გადამკოცნა. იყენებდა კომუნისტებს მაგრად. წარმოიდგინე მე დავრეკავდი გიგინეიშვილთან–ბატონო ოთარ მომენატრეთ ძალიან. იმ წუთას წკაპ, მოვიდოდა მოწვევა, ოფიციალური მოწვევა. მერე საბჭოთა კავშირის საზღვარზე რომ შევიდოდი, მთელ ხარჯებს ისინი იხდიდნენ. გოქსი. აქედან ბავშვები მიმყავდა, შევყარე ქართველები.“.*

ილიას შვილი ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილი და სხვა უამრა-

9 საუბარია პარიზის ქართული ემიგრაციის თავშეყრის ადგილზე „Toison D`or~ (ოქროს საწმისი), აღნიშნულ რესტორანს ხშირად სტუმრობდა შვედეთში მოღვაწე ცნობილი თურქეთელი ქართველი შალვა თევზაძეც.

ვი თურქეთელი ქართველი, ბავშვობაში ხშირად სტუმრობდა საქართველოს. აღნიშნული პროექტი ხორციელდებოდა ილია ხიმშიაშვილის მიერ ჰაიდელბერგში დაფუძნებული ქართულ-გერმანული საზოგადოების ეგიდით. მხარდამჭერი და დამფინანსებელი გახლდათ „უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება“. ბავშვებს ბანაკებში ანაწილებდნენ, ასწავლიდნენ ქართულად წერა-კითხვას, უტარებდნენ ექსკურსიებს საქართველოს მაშტაბით, ცდილობდნენ მათში გაეღვივებინათ „მემლექეთისადმი“ სიყვარული. ძალიან საინტერესო ამბავს იგონებს ილია: *„ერთ დღეს წყნეთში ვართ. ყოველ დღეს იმათთან მივდიოდით. ის ბავშვები, ბანაკებში იყვნენ. ნინოსთან ერთად. ნინომ პასპორტი დააგდო არ წევიდა აქედანო. ბიჭო, მე იმ პერიოდში თურქეთში ვერ მივდიოდი, დედას ვერ ვნახულობ, ახლა ამან პასპორტი რაფერ უნდა დაკარგოს, დაკარგვა არა, ჩაუგდია თვითონ, გადააგდო ლიასთან*[10] *ერთად. იმაზე გავბრაზდი იმიტომ, რომ ჩემი დაღუპვა იყო ესა. პასპორტიანად წევიდე თურქების საკონსულოში, უნდა გავგზავნო მოსკოვში, მე იქ დევნილი კაცი ვარ. დამღუპა, სუფთა დაღუპვაა ესა. წეველი არც მეუბნებიან რო პასპორტს ეს მოხდაო. თურმე ლიას წაუყვანია გორში, გორში დააგდო ამან პასპორტი, მაგრამ ერთი მუცლის ტკივილი აქვთ, მაგრამ რა აქვთ არ ვიცი. იმას ნინოს ფეხებზე კიდია. მაშინ 12 წლის იყო. მოკლედ ერთ რუსს უპოვნია ეს პასპორტი. თურმე ქაღალდზე იყო ჩვენი ვიზა დამატებითი. პასპორტში არ არტყავდნენ ბეჭედს–ნამგალ და ჩაქუჩს. ხოდა იქ წაუკითხია, ოთართან მოსულა ეს პასპორტი. ოთარის სეიფში იყო. მე დაკარგულია არ ვიცი, მაგრამ რამე პრობლემა აქვთ, გართულებებია ეს ვიცი, მივხვდი უკვე. ლია ძალიან ჩუმადაა, იმ გოგოს*

10 პროფესორი, თურქოლოგი ლია ჩლაიძე, რომელიც ილია ხიმშიაშვილისა და აჰმედ მელაშვილის ოჯახის უახლოესი მეგობარი იყო.

უხარია ძალიან. პასპორტი დაკარგა, აღარ უნდა წევიდეს საქართველოდან. მოკლედ იმ დღეს ინსტიტუტში მოვიდენ, მოგვესალმნენ. ოთარმა უთხრა ქალბატონო ლიაო რამე გჭირდებათო. არაფერი არაო ბატონოო. იმასაც ეშინიან, ლიას. რამე გაკლიათ თქვენაო. დაფიქრდით აბაო. რამე დაკარგული გაქვთო. არაფერი არა ბატონოო. გაეცინა. მერე სეიფი გახსნა. ეს რა არისო. მე აზრზე არ ვარ. ოთარი ძალიან დიდი კაცი იყო. მე მაგალითად დღეს რაც ვისწავლე საქართველოზე, საქართველოში წასვლა-მოსვლა, ყველაფერი ოთარის საქმეა. ოთარმა გააკეთა ესა.“

90-იან წლებში საქართველოს ეროვნული ხელისუფლების დამხობასა და პუჩისტური რეჟიმის დამყარებას თან დაერთო უამრავი სოციალური, ფინანსური და ტერიტორიული პრობლემა. მათ დაძლევაში თურქეთელ ქართველებს თავიანთი წვლილი შეჰქონდათ. მაშინ, როცა საქართველოს ეკონომიკა განადგურებული იყო, მოსახლეობა შიმშილის ზღვარზე იდგა, ხოლო ქვეყანა იძარცვებოდა შიდა და გარე მტრების მიერ, ილია ხიმშიაშვილმა თავის თანამოაზრეებთან ერთად გადაწყვიტა დახმარება გაეწია საქართველოსთვის და თურქეთს გამოაყოფინა დაახლოებით 50. 000 ტონა ხორბალი. თუმცა დასანანია, რომ თურქეთის მიერ დახმარების მიზნით გამოყოფილი პირველი ხარისხის ხორბალი, თავად საქართველოს წარმომადგენელთა მავნებლური პოლიტიკის შედეგად, გაყიდული იქნა და ყოვლად უსარგებლო, ჯანმრთელობისათვის საზიანო ხორბალი შემოიტანეს. მოსახლეობაში კი გავრცელდა ინფორმაცია, რომ, თითქოს, თურქეთმა საქართველოს ვადაგასული ხორბალი გამოუგზავნა. *„მაშინ ომი დაწყებული იყო,...მართლა დიდი გაჭირვება ყოფილა. მე გავგ ზავნე მაშინ. არ ვამბობ ამას. ტრაბახიც არ მიყვარს. ის თურქეთმა რო 50, 000 ტონა ფქვილი გამოგ ზავნა, უფულოდ გამოგ ზავნა. ის მე გავაკეთე. ელჩთან ვიყავი. თურქეთის ელჩთან. პირდაპირ ჩემთან დარეკა. თანსუ*

ჩილერი იყო მაშინ. მითხრეს რომ 30, 000 ტონა დავპირდეთო, მე ვუთხარი ამდენ მილიონობით ქართველ მოქალაქეობიდან გელაპარაკე მეთქი, სირცხვილია თურქეთს მეთქი, 50, 000 გავაკეთოთ მეთქი. 20,000 ტონა მეტი. ახლაო პრემიერი ქალბატონი მელოდებაო, ვკითხოო და დავპირდეთო, ჯერ არ თქვაო არაფერიო. წევიდა და სიცილით გამოვიდაო-კი ბატონოო. 50, 000 გავხადეთო. ეს პირველი ხარისხიანი ხორბალი დეიტვირთა „თეკილ დაღდან". თურქებმა უთხრეს ჩვენი გემით ჩამოგიტანთო, -არაო, ბერძნების გემი დეიქირავეს ქართველებმა. ამათმა თქვეს ჩვენ ეს ხორბალი უნდა გავყიდოთო, კარაქი უნდა ჩევიტანოთ ნაწილიცო. ზვიადის მერე შევარდნაძის დროა. ზვიადის დროს ეს არ გაკეთდებოდა. ზვიადი რომ ყოფილიყო მე აქედან პირდაპირ დავურეკავდი, ვეტყოდი, ბატონო პრეზიდენტო ასე ასე მოხდა და საქმის კურსში იყავით. წეიღეს, ბერძნების გემი დეიქირავეს, გაყიდეს პირველხარისხიანი ხორბალი 50, 000 ტონა, იყიდეს მე-3 ხარისხი მე-4 ხარისხი, ჩეიდეს ფული ჯიბეში. ანზორი იყო ბურჯანაძე, არ ევასებოდა ჩემი თავი. ბატონო ამ ელჩმაო სად მიგვიღო იციო–ვიცი მეთქი, ჩემი ძმაკაცია მეთქი. პრეზიდენტები რომ მიიღოო, იმ ადგილას მიგიღო. გაყიდეს ხორბალი, მე-3 ხარისხი იყიდენ, ჩაიდეს ფული ჯიბეში, საქართველოში ჩევედი მერე იმის შემდეგ ერთი ორი წლის მერე და საქართველოში გავრცელებულია სიტყვა, რომ თურქებმა ნაგავი გამოგვიგ ზავნესო. მოკლედ თურქეთის ელჩი შემხვდა შემთხვევით, მიცნობდა ის კაცი-ასე, ასე რამე რომ მოხდაო, ჩვენ ვურეკავ მთავრობასო. მე საიდანაც დეიტვირთა იქიდან ვიცი, საიდან უნდა ვიცოდე „თეკილ დაღი" ოფისი ქვია ამას. იქიდანო, სახელმწიფოს მარაგიდანო აქედან რა ჩამეიტანეს ამ ქართველებმაო. რა ვქნაო ახლაო, მივედი ანზორასთან. თურქეთის წითელმა ჯვარმაო...რაის წითელი ჯვარი მეთქი ელჩს რომ ვუთხარი მეორეჯერ რომ შევგ ზავნე ის ელჩი მეთქი დარბაზში რომ მიგვიღო, როგორ არ მახსოვსო-წითელმა ჯვარმაო. წითელი არ არის მეთქი, წითელი ჯვარი ამდენ არ

გამოგვიგ ზავნის. ვერ გამოგვიგ ზავნის. ახლა მე ეს რომ ვილაპარაკო, იტყვიან ილია ტყუილობსო. არ მიჯერებენ. მოიპარეს, მოპარული ფულებია“.

1993 წლის 16 დეკემბერს ილიამ წერილი გამოუგზავნა საქართველოს ცეკავშირის თავმჯდომარის მოადგილეს ავთანდილ კეთილაძეს, რომელშიც გამოთქვამს სურვილს, როგორც გერმანიაში მცხოვრები ქართველი, ჰუმანიტარული დახმარება (პროდუქტები, ტანსაცმელი, მედიკამენტები, სრული რაოდენობა 1 500 კილოგრამი) აღმოუჩინოს ლტოლვილებს, დაობლებულ ბავშვებსა და გაჭირვებულ მოსახლეობას.

90-იან წლებში საქართველოს დახმარების მიზნით ილია ხიმშიაშვილს მსგავსი ინიციატივები მრავლად ჰქონდა, სამწუხაროდ, მის განხორციელებას ყოველთვის წინ ელობებოდა ქვეყნის შიგნით, მისი განვითარების წინააღმდეგ მიმართული ძალები. ასეთი ინიციატივა გახლდათ გერმანელი მეცნიერის დახმარებით, ბორჯომში წყლის გაწმენდასთან დაკავშირებული პრობლემის მოგვარება და ასევე საქართველოს დროშიანი მანქანის ნომრის გამოშვება, *„ტელევიზორში ვუსმენდი, რომ ბორჯომში ამება გამოჩენილა წყლებში, რიხტერიც ჩემთან არის, რომელიც ჟანგბადს უშვებს. ვუთხარი კაცო ეს ამება წყლებში როგორ შეიძლება, სირცხვილია მეთქი. გავაკეთოთ სპონტან. მოკლედ ეს გავაკეთეთ. ჩვენ ჟანგბადის წარმოება, ორი ქვაბი, მასალა უნდა იმას ტექნიკაც შევიტანეთ. რა გამოჩნდა ამის წინააღმდეგ იცი? ხლორის მაფია. ხლორს თურმე ყიდულობენ სომხეთიდან. კაცის ორი მანქანა დაწვეს. ეს დაბეჭდილია იმაში „ჩვენ“ ქვიოდა. ერთი კრებული იყო ორი გვერდი ჩემზე დაწერილია, ხლორი არ გააუქმოსო. ხლორი კიბოს აჩენს. ეს კი ბუნებრივი ჟანგბადია“.*

„ეს თქვენი ნომრები რომ არის ახალი ისიც მე გავაკეთე. მანქანის ნომრები ქართული ეს მე გავაკეთე. აქ მე არ მომეწერა

ხელი 25 000 დოლარზე, არ კეთდებოდა ეს საქმე. ამ საქმეში იყვნენ გაჩეჩილაძე და დათო ჩიქოვანი. მერე გადამაგდეს. ახლა თვეში 273 ევრო პლიუს 90 ევრო ვიხდი იმათთვის ვიხდი. ორი წელიწადი კიდევ მაქვს ვალი არაფრისთვის. მე ვაჭარი არ ვარ, მაგრამ ილია ჭავჭავაძე რომ მაგალითი მყავს. ყველაფერში საქართველოს რამეში დავეხმარო მეთქი, ვაჭრობაც დევიწყე. ნომრებში მე ვუთხარი, რო ჩაწერილი მაქვს იმისი საბუთიც მაქვს. ათ დოლარზე მეტად არ უნდა გეიყიდოს ნომერი. ნანახი მაქ 200 დოლარად ნაყიდი ნომერი იქ მაშინ. ფული გააკეთეს ამაში და კიდევ ის დროშა თავიდან ნომერის გვერდზე დროშა იყო ისიც პირველი ხაზი იყო ჩემი, რომ დროშა გაკეთდეს.“.

როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ **„უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება“** აქტიურად თანამშრომლობდა ილია ხიმშიაშვილთან, რაზეც მეტყველებს ქვემოთ მოყვანილი წერილები. რომლებშიც კარგად ჩანს, თუ რაოდენ მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ილია გერმანიაში. წერილები ძირითადად 80-90-იან წლებს მიეკუთვნება. ავტორები კი გახლავთ: ო. გიგინეიშვილი, გ. გალოგრე, ვ. მაჭავარიანი, ნ. გოგუციძე, ნ. ქარსიძე, გ. აბაშმაძე, თ. აბრამიშვილი, ა. გოცირიძე.

ბატონო ილია!

თქვენი წერილი მივიღეთ, სადაც გვთხოვდით, რომ დავხმარებოდით გერმანელ პროფესორს დიშს. რომელსაც თქვენ იცნობთ. მისი წერილი ჩვენთან მოვიდა ფოსტით. თვითონ არ შემოსულა. დავუწყეთ ძებნა, მაგრამ ვერსად ვერ აღმოვაჩინეთ. თქვეს, რომ აქ იყო ერთი თუ ორი ჯგუფი გერმანელებისა, მაგრამ მათი შემადგენლობა არავინ იცოდა. ისე, რომ არც ვარ დარწმუნებული, რომ იყო თბილისში. ასეთ შემთხვევაში უნდა გააფრთხილოთ თქვენი ნაცნობები, რომ პირადად შემოიარონ ჩვენთან ან დაგვირეკონ და გვითხრან, თუ რომელ სასტუმრო-

ში არიან, რომ მივაკითხოთ და დავეხმაროთ ყველაფერში, რაც მათ სურთ. ძალიან გვწყინს, რომ წელს არ ჩამოდიხართ. ლიამ თითქმის იტირა, როდესაც გაიგო, რომ ნინო არ ჩამოდის. მაგრამ იმედი მაქვს, რომ, როგორც თქვენ იწერებით, დეკემბერში ნინოსთან ერთად გვეწვევით. ძალიან გაგვეხარდება ჩვენ ყველას. თქვენ კარგად იცით თუ როგორ გვიყვარხართ და როგორ გცემთ პატივს. რაც შეეხება ვიზების გამოგზავნის საქმეს, ვიზებისათვის საჭიროა ვიცოდეთ ჩამომსვლელის გვარი, სახელი, მამის სახელი, დაბადების წელი და იმავე დროს უნდა იყოს თქვენი ჰაიდელბერგის საზოგადოების რეკომენდაცია. რამდენადაც ამ საზოგადოების სათავეში დგახართ თქვენ და ვახტანგი, უკვე თვითონ აწონ-დაწონეთ. მხოლოდ ჩამომსვლელები არ უნდა იყვნენ ისეთები, რომლებსაც თურქეთის პოლიცია ეძებს და იმალებიან. ვინაიდან ეს ართულებს დიპლომატიურ ურთიერთობას ჩვენსა და თურქეთს შორის.

საზოგადოების უფროსი რეფერენტი: ნოდარ გუგუციძე

დიდად პატივცემულო ბატონო ილია!

მოგესალმებით საქართველოდან და გისურვებთ ბედნიერებას და ყოველივე კარგს.

თქვენი ნათესავების საბუთები გავაგზავნეთ უმაღლეს სასწავლებელში ჩასარიცხავად, რათა სექტემბრიდან შეუდგნენ მეცადინეობას. პირველი წელიწადი დასჭირდებათ ქართული ენის შესასწავლად, რომ შემდეგ თავისუფლად მოისმინონ ლექციები. დარწმუნებულნი ვართ, რომ სწავლას ბეჯითად მოჰკიდებენ ხელს და კარგი სპეციალისტები გამოვლენ.

ახლოვდება ზაფხული, ჩვენ მიმდინარე წელს განზრახული გვაქვს მოვიწვიოთ ბავშვები საქართველოში არდადეგების გასატარებლად. გვინდა, რომ ჩამოვიდეს თქვენი ქალიშვილი,

რომელიც ახლა უკვე კარგად ლაპარაკობს ქართულს. გვინდა, რომ ჩამოვიდნენ ელგუჯა და ხათუნა. რამდენადაც ვიცი, ისინი ამჟამად გერმანიაში ცხოვრობენ და ჩვენი თხოვნა იქნება თქვენდამი, რომ სასწრაფოდ დაუკავშირდეთ მათ მშობლებს და შეგვატყობინოთ შეძლებენ თუ არა ბავშვები ჩამოსვლას. ამის გარდა ჩვენი დაბეჯითებითი თხოვნაა, რომ შეაგროვოთ ათამდე ქართველი ბავშვი საქართველოში არდადეგების გასატარებლად. ბავშვების გამოგზავნა მშობლებს ძვირი რომ არ დაუჯდეთ, მათ ჩვენი წარმომადგენელი დაუხვდება. აქედან ჩვენ ავუღებთ მათ ბილეთებს. ყოველ 5 ბავშვს შეიძლება ჩამოჰყვეს ერთი გამცილებელი. ბავშვების ჩამოყვანას ჩვენ დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ, ვინაიდან ბავშვები ადვილად სწავლობენ ენას და ბავშვობაში გატარებული ადგილების ხსოვნა, მათ მთელი სიცოცხლის მანძილზე გაჰყვებათ, რაც მთავარია, ეყვარებათ საქართველო. ამიტომ ამ საქმისათვის ნუ დაიშურებთ დროს და ნუ დაიზარებთ . ძალიან გთხოვთ, სასწრაფოდ მოგვწეროთ შესაძლებელი იქნება თუ არა მიმდინარე წელს ბავშვების ჩამოყვანა.

მომიკითხეთ ყველა თქვენი ახლობელი. აგრეთვე თქვენი ამხანაგები, რომლებიც თქვენთან ერთად იყვნენ ლუქსემბურგში.

კიდევ ერთხელ მიიღეთ ჩემგან კეთილი სურვილები.

პატივისცემით,
ო. გიგინეიშვილი

ილია!

გიგზავნით ჩვენი საზოგადოების მიერ გამოცემულ კალენდარს „ქართული ეროვნული სპორტი“. გამოგზავნილი კალენდრების რაოდენობა არის 250 ცალი. ილია, ეს კალენდრები დაარიგეთ თანამემამულეებს შორის.

გისურვებთ, ჩემო ილია, კარგად ყოფნას.

პატივისცემით, ნუგზარ ქარსიძე

ილია!

უპირველეს ყოვლისა ილია გისურვებ ჯანმრთელობას და ბედნირად ყოფნას შენ და მთელი შენი ოჯახის შემადგენლობით. აქეთ ახალი არაფერია. ყველანი კარგად ვართ საზოგადოებაში, გითვლიან დიდ მოკითხვას. შენ როგორ ხარ? როგორია შენი ჯანმრთელობა? სკოლაში როგორ მიდის საქმეები? იმედია ყველაფერი კარგად იქნება. ილია, მოგვწერე რა გეგმები გაქვს წელს? თუ აპირებ საქართველოში ჩამოსვლას? რომელ თვეში გინდა? წელს თუ მოხერხდება, რამოდენიმე ბავშვი წამოიყვანე საქართველოში. წამოსვლას თუ დააპირებ, უნდა წამოხვიდეთ მატარებლით. ილია, ჩვენი საზოგადოების თხოვნა როგორ არის პროფესორ კურტ შპრენგელის სურათის გამოგზავნაზე. გისურვებ, ილია ყოველივე კარგს და სიკეთეს.

მოკითხვა ბატონ ვახტანგს

პატივისცემით, ნუგზარ ქარსიძე

პატივცემულო ილია!

როგორც წინა წერილში გწერდათ გურამი, სასურველია თქვენი ჩამოსვლა ივლისის თვეში, თქვენთვის და ნინოსთვის ვიზები უკვე გამოვაგზავნეთ. ერთ კვირაში შეგიძლიათ მიაკითხოთ საელჩოს და დროულად გამოემგზავროთ. რაც შეეხება წამალს, იგი უკვე საჭირო აღარ არის, ვინაიდან ბავშვი გარდაიცვალა.

გულითადი სალამი გადაეცით თქვენ მეუღლეს.

გელით საქართველოში.

გულიკო აბაშმაძე

პატივცემულო ბატონო ილია!

უპირველეს ყოვლისა მოგესალმებით და გისურვებთ ყოველივე კარგს. ხშირად გიგონებთ, თქვენი ნინო აქ ყველას ძალიან უყვარს. გვენატრება მისი ნახვა, დარწმუნებული ვარ, რომ ზაფხულში არდედეგებზე კვლავ გვეწვევა. იმედი გვაქვს აგრეთვე ჩვენთან არდედეგებზე თქვენი დახმარებით ჩამოვლენ სხვა ქართველი ბავშვებიც.

როგორც გავიგეთ აჰმედ მელაშვილის ოჯახი ამჟამად სტამბოლში ცხოვრობს. იბერია ჭრილობებიდან გამოკეთებულა, მაგრამ ალბათ მაინც ესაჭიროება მკურნალობა და დასვენება, რაც თურქეთში ძალიან ძვირია. ამიტომ კარგი იქნება თუ ის თავის დასთან ან დედასთან ერთად ჩამოვა საქართველოში სამკურნალოდ და დასასვენებლად. თუ სურთ, ჩამოვიდნენ სამივენი ერთად. ჩვენ გავაკეთებთ მათთვის ყველაფერს, რაც კი შესაძლებელია, რომ გამოიკეთოს ჯანმრთელობა. ამიტომ გთხოვ, თუ საშუალება გაქვს, სასწრაფოდ დაუკავშირდეთ მელაშვილებს სტამბოლში და გადასცეთ ჩვენი წინადადება. ჩამოსვლა შეუძლიათ, როდესაც მოისურვებენ მთელი 1981 წლის განმავლობაში, მაგრამ ამჟამად უნდა გვქონდეს მათგან პასუხი, ჩამოვლენ თუ არა და რომელ თვეში. კარგი იქნება აგრეთვე თუ შეგვატყობინებენ რა სახის მკურნალობა ესაჭიროება იბერიას, რომ წინასწარ შევურჩიოთ შესაფერისი სამკურნალო ადგილი. აქ მას თავზე დავაყენებთ ჩვენ საუკეთესო ექიმებს და ზრუნვასა და ყურადღებას არ დავაკლებთ. რამდენადაც ვიცით მელაშვილების მისამართია:

Gözcü baba camii karşısı N-14
Hamle Apartman daire 12 göztepe
İstanbul

გულიკო აბაშმაძე

ძმაო ილია!

უპირველეს ყოვლისა გისურვებ ჯანმრთელობას და კარგად ყოფნას, როგორც შენ, ასევე შენს ოჯახობას. ილია ცოტა შეგვაგვიანდა შენთვის წერილის მოწერა, ამისათვის ალბათ ძალიან არ გაგვინაწყენდები. ჩემო ილია, შენი ნათესავის იაქუთ-გურამ ხიმშიაშვილის ჩამოყვანის ამბავი შემდეგშია. მისი ჩამოყვანა, ესე იგი ვიზის გამოგზავნა ჩვენ შეგვიძლია აპრილი-მაისი-ივნისის თვეების განმავლობაში. ამისათის საჭიროა ილია ზუსტად ვიცოდეთ შესძლებს თუ არა ამ დროისთის ის ჩამოსვლას? მისი ზუსტი მისამართი, გვარი, სახელი , წლოვანება, დაბადების ადგილი. ეს ყველაფერი შენ უნდა მოიწერო, როგორც კი ამ წერილს მიიღებ. მოგვწერე ილია აგრეთვე რომელ ქალაქში გაუგზავნოთ ვიზა, ავსტრიაში?

ძმაო ილია, ეხლა გადავიდეთ მეორე საკითხზე. ეს არის ამ წელს საქართველოში ბავშვების ჩამოყვანა. უკვე რამდენიმე წელია ლაპარაკია ბავშვების საქართველოში ჩამოყვანაზე, მაგრამ ჯერჯერობით ეს ამბავი ვერ მოხერხდა. როგორ იქნება ეს საქმე ჩემო ილია ამ წელს? შენს წერილებში ჩანს, რომ უკვე შეგიგროვებია ბავშვები და აპირებ ამ წელს მაინც რომ ჩამოიყვანო. როგორც მოგეხსენება, ილია, აქ წინასწარ უნდა მოვაგვაროთ მათი მოწყობა ბანაკში, ქართული ენის სწავლება და სხვა ორგანიზაციული საკითხები. ამისათვის საჭიროა ჩემო ილია მოგვწერო ყველა ბავშვის ასაკი, გვარი, სახელი და ზუსტი მისამართი, რათა ვიზები წინასწარ მოვამზადოთ, მერე შეიძლება გვიან იყოს.

ილია, როგორ არის ნინოს საქმე?დრო დადგა მე მგონი მანუჩარის აქ ჩამოყვანისა? ძმაო ილია, შენ თვითონ როდის შეძლებ აქ ჩამოსვლას? ალბათ შენ ჩამოყვები ბავშვებს?

გადავიდეთ მესამე საკითხზე, შარშან ჩვენთან ჩამოსული

იყო ჰუსეინ ილმაზი. ეს ახალგაზრდა აქ ყველას მოეწონა და კარგი შთაბეჭდილება დატოვა. ვსარგებლობ შემთხვევით და გთხოვ ილია მას ჩემგან დიდი მოკითხვა გადასცე. მან აქ ყოფნისას გამოთქვა სურვილი ამ 1983 წელსაც ჩამოვიდეს საქართველოში და ჩამოიყვანოს რამდენიმე თავისი მეგობარი. კარგი იქნება, თუ შეგვატყობინებთ რა აქვს მას გადაწყვეტილი? თუ უნდა ამ წელს ჩამოსვლა ამხანაგებთან ერთად ?თუ უნდა მაშინ ეხლავე მოგვწეროს წერილი, ვიზებს მისთვის მოვამზადებთ აგვისტოს თვისათვის. სხვა შენ როგორ ხარ ჩემო ილია? რა არის ახალი შენსკენ?როგორ არის ბატონი ვახტანგი, მან ცოტა შეგვაშინა თავისი ტელეგრამით, იმედია ეხლა ჯანმრთელად არის.

ველი პასუხს ჩემო ძმაო ილია, გისურვებ ყოველივე კარგს.

პატივისცემით შენი ძმა ნუგზარ ქარსიძე

პატივცემულო ილია!

უპირველეს ყოვლისა გისურვებთ ჩემო ილია ჯანმრთელობას და კარგად ყოფნას, როგორც შენ ასევე შენი ოჯახის ყველა წევრებს. მივიღეთ შენი გამოგზავნილი წერილი, საიდანაც შევიტყვეთ ახალი ამბები. საწყენია ის რომ ერთი სკოლიდან წამოსულხარ, მაგრამ ეგ არაფერი, მთავარია ის არის რომ შენ იყო შენ ოჯახთან ერთად. ალბათ ბატონი ვახტანგ სუდაძე უკვე კარგად იქნება. ილია შენი თხოვნა შესრულებულია, რამდენიმე დღის წინ გამოგიგზავნეთ ყველა შენი შერჩეული ფერადი სურათები, იმედია იმ წერილზე ადრე ამ სურათებს მიიღებ. ილია საზოგადოებას აქვს ერთი თხოვნა, თუ შეგიძლია გვიშოვო და გამოგვიგზავნო ერთი კაცის სურათი. ეს კაცი იყო კურტ იოხიმ შპრენგელი, ბოტანიკი, ისტორიკოსი, მედიკი. მოღვაწეობდა გერმანიაში. მისი მონაცემებია 1766-1833 წელი. მისი სურათი

გვჭირდება წიგნისთვის. თუ შესაძლებელი იქნება გვიშოვე და გამოგვიგ ზავნე.

გისურვებთ ყოველივე კარგს ჩემო ილია. შენს თხოვნებს გავითვალისწინებთ ზოგიერთი ადამიანების მიმართ.

პატივისცემით, ნ. ქარსიძე

ილია!

გისურვებ როგორც შენ, ასევე შენ ოჯახს ჯანმრთელობას და ბედნიერებას. რამდენიმე დღის წინ მივიღეთ შენი გამოგ ზავნილი წერილი, სადაც იწერები, რომ შენ გადაწყვეტილი გქონია გამოფენის გაკეთება ქ. ჰაიდელბერგში. ამ ამბავმა ძალიან გაგვახარა ჩემო ილია, ასეთი სასიხარულო ამბები ბევრი და ხშირი ყოფილიყოს ჩვენთვის-ქართველებისათვის.

ერთი კვირის წინ მე გამოგიგ ზავნე გერმანული , ინგლისური, ფრანგული წიგნები საქართველოს შესახებ. ეს წიგნები გამოფენისთვის გამოგადგება ჩემო ილია. გამოგიგ ზავნე აგრეთვე ქართული ილუსტრირებული წიგნები: ლ. გუდიაშვილი, ბაღდავაძე, „ ვეფხისტყაოსანი“, საბჭოთა საქართველო და სხვა. ერთ, ორ დღეში კი გამოვგ ზავნით ფერად , დიდ სურათებს საქართველოს შესახებ. გისურვებ ჩემო ილია წარმატებას გამოფენის დროს.

ილია ველით წერილს, სადაც შეგვატყობინებ იმ ხალხთა გვარებს, რომლებიც აპირებენ ამ ზაფხულს საქართველოში ჩამოსვლას. იმედია მალე ვინახულებთ ერთმანეთს. კიდევ ერთხელ გისურვებ ჩემო ილია კარგად ყოფნას.

პატივისცემით, ნუგ ზარ ქარსიძე

სალამი და გამარჯვება ილია ხიმშიაშვილს!

მივიღე შენი გამოგ ზავნილი წერილი, ძალიან გაგვეხარდა რომ ოპერაციამ კარგად ჩაიარა და ახლა უკეთესად გრძნობ თავს. შენთვის მოსაწვევი გამოგ ზავნილია და შეგიძლია მიაკითხო. რაც შეეხება იმას, შენ რომ იწერები იმ კაცის ჩამოსვლისა და სხვა დანარჩენთა საკითხს, როცა ჩამოხვალ მაშინ მოვილაპარაკოთ. წინასწარ გაგვაგებინე როდის იქნები მოსკოვში. მომიკითხე ცოლ-შვილი, ჩამიკოცნე პატარა ნინიკო. გადაეცი მოკითხვა ვახტანგის და მის ოჯახს, ექვთიმეს თავის მეუღლით. შეეცადე ყველაფერი შეასრულო რაც წინა წერილებში გთხოვეთ, აუცილებლად წამოიღე ხმის რეგულატორი. მოგიკითხეს ჩვენმა თანამშრომლებმა და შენმა ნაცნობმა ბიჭებმა.

ველი პასუხს,

გურამ გალოგრე

სალამი ილია!

მივიღე შენი მისალოცი ბარათი, რისთვისაც დიდ მადლობას მოგახსენებ. მადლობას გიხდიან აგრეთვე გულიკო და გურამი. გურამიმ წერილი გამოგიგ ზავნა ალბათ მიიღებდი პასუხი რაც შეიძლება ჩქარა გამოაგ ზავნე. ნინოკო და შენი მეუღლე როგორ არიან, ნინიკო სწავლობს თუ არა ქართულს. ალბათ უკვე დიდი გაი ზარდა. ჩვენ რომ სურათები გადავიღეთ ბათუმში როგორი გამოვიდა. ჩემს ამბავს თუ იკითხავ კარგად ვარ. სამი თვის წინ დავქორწინდი . ასე რომ ახლა უკვე საკუთარი ოჯახი მაქვს. წერილში მწერდი, რომ გამომეგ ზავნა შენთვის ლექსიკონი, მაგრამ არ იწერებოდი რომელი გინდა, ქართულ-გერმანული თუ გერმანულ-ქართული. ამჟამად გიგ ზავნი ქართულ-გერმანულ ლექსიკონს. აგრეთვე გიგ ზავნი წიგნს

სადაც გერმანულად აღწერილია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეები. თუ რაიმე დაგჭირდეს მომწერე და არ დაგეხათროს. მეტი რა მოგწერო იყავი სულ კარგად და კარგად. მოკითხვა ბატონ ვახტანგს, შენს მეუღლეს, ნინიკოს და ყველა მეგობარს. მომავალ შეხვედრამდე.

პატივისცემით, ვ. მაჭავარიანი

სალამი ილიას!

მივიღეთ თქვენი ბარათი, რამაც ძალიან გაგვახარა. ალბათ უკვე დაიწყე ქართული წერა-კითხვის შესწავლა. ეს ძალიან სასიხარულოა ჩვენთვის. ნინო ალბათ მოგიყვებოდა თავის დასვენების ამბებს ბაკურიანსა და ქობულეთში. ნინო თავს მარტოდ არ გრძნობდა. აქ ყველას შეეჩვია. ახლაც ხშირად ვიგონებთ მას. ცოტა ქართულად წერაც ისწავლა. საერთოდ ძალიან ნიჭიერი და სიცოცხლით სავსე გოგონაა. სასტუმრო „ივერიაში“ სადაც იგი ცხოვრობდა, თითქმის ყველა მოსამსახურე პერსონალი იცნობდა. მოიწერეთ დაიწყო თუ არა სკოლაში სიარული.

ილია, გიგ ზავნით რამოდენიმე წიგნს, რომელიც თქვენთვის საინტერესო იქნება. მართალია მათი წაკითხვა ჯერ-ჯეროობით გაგიჭირდებათ, მაგრამ იმედია მოკლე ხანში ისე შეისწავლით ქართულ ენაზე კითხვას, რომ უმეტეს ნაწილს გაიგებთ. გიგ ზავნით გამოჩენილი თურქი მწერლის ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედების ამსახველ ლიტერატურულ დოკუმენტს. მისი ავტორია გურამ ბათიაშვილი. გიგ ზავნით არმაღანს აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშებს, სადაც თურქული ლიტერატურაც ვრცლად არის გაშუქებული. აგრეთვე გიგ ზავნით ვაჟა ფშაველას პოეზიას, ვიმედოვნებ ეს ლიტერატურა თქვენთვის საინტერესო იქნება.

დიდი მოკითხვა თქვენს მეუღლეს და პატარა ნინოს, ბატონ ვახტანგ სუდაძეს, ბათურაის და მის მეუღლეს. ველი პასუხს.

პატივისცემით, ვასიკო მაჭავარიანი

პატივცემულო ქალბატონებო და ბატონები,[11]

მსურს შეგატყობინოთ, რომ ბატონი აბდურაჰმან ჩეთინქაია (მცხოვრები ეპპელჰაიმში, მისამართზე სებასტიან ბახის ქუჩა 7) წარმოადგენს ქართულ ასოციაციას გერმანიაში და უფლებამოსილია აწარმოოს საქმიანი მოლაპარაკებები უცხოურ კომპანიებთან და პირებთან.

საზოგადოების თავმჯდომარის მოადგილე

ა. გოცირიძე

გამარჯობა ძმაო ილია!

ჩემო ილია, სამწუხაროდ საქმეები ჩვენს სასარგებლოდ არ მიმდინარეობს, მხედველობაში მაქვს მდგომარეობა იმ ქვეყანაში. ისე რომ ჯერ კიდევ არ ვიცით, როგორ გადაწყდება შენი დის და სიძის საქმე. ამ ამბის გაგებისათვის კარგი იქნება შენ ჩამოსულიყავი პირადად. უმჯობესი იქნებოდა თუ ჩამოხვალ ივლისის თვეში ერთი კვირით მაინც და ყველაფერზე მოვილაპარაკებდით.

თუ შენ წამოსვლას დააპირებ აუცილებლად შეიარე ნურისთან. აბა შენ იცი, როგორ ჭკვიანად იქნები.

---

11 მინდობილობა დაწერილია გერმანულ ენაზე

სასწრაფოდ მოგვწერე ან დაგვირეკე

ველი პასუხს

გურამი

ძმაო ილია!

ვიზა თქვენთვის და ნინოსთვის გამოგზავნილია და გელოდებით საქართველოში. წამოსვლის საქმეებს რომ მოაგვარებთ გთხოვთ შეგვატყობინოთ ჩამოსვლის თარიღი, რომ დაგხვდეთ.

ჩვენი გულითადი მოკითხვა გადაეცით ნაცნობ-მეგობრებს ბონში, მიუნხენში და ჰაიდელბერგში. იმედია ყველანი კარგად არიან. თქვენს მეუღლეს გადაეცით ჩვენი საუკეთესო სურვილები. გისურვებთ კეთილ მგზავრობას.

თქვენი გურამი

ბატონო ილია,

იმედია კარგად ბრძანდებით. მადლობას მოგახსენებთ ტელეგრამისათვის, რომელიც ბატონი ოთარ გიგინეიშვილის გარდაცვალების გამო გამოგზავნეთ. მისი სახით დიდი დანაკლისი განიცადა არა მარტო ჩვენმა საზოგადოებამ, არამედ მთელმა ქართველმა ხალხმა. პატივცემულო ილია, ბატონი ოთარის უკანასკნელ სურვილს ვასრულებ და გიგზავნით 500 ცალ კალენდარს, რომელიც აკაკი წერეთლის საიუბილეო თარიღს ეძღვნება. ბატონი ოთარი თქვენი მეშვეობით ცდილობდა ამ კალენდრების გავრცელებას თურქეთში მცხოვრებ ქართველთა შორის. მოგვწერეთ თქვენი აზრი აღნიშნული

რიცხვი კალენდრებისა საკმარისია? იქნებ მეტს ან ნაკლებს საჭიროებთ. პატივისცემით,

საზოგადოების უფროსი რეფერენტი
თამარ აბრამიშვილი

პატივცემულო ბატონო ოთარ,

ქალაქი ჰეიდელბერგი. 1983 წელი

პირველათ დიდი ბოდიში ვიხდი რო წერილი დავაგვიანე. თქვენ აქავრი ცხოვრება იცით, ვერ მოვასწარი. ჩვენ აქ კარგათ ჩამოველით და მუშაობა დავიწყეთ. ჯერ ჯერობით საინტერესო და საშიში არაფერი არალის, რო იქნება დაგიწერთ.

არ ვიცი შაიტყეთ თუ არა, აჰმედ ალთუნის ძმა (ალის და იალჩინის ბიძა) ჯემალ ქემალ ალთუნმა[12] *ბერლინში მე-5 სარ-*

12 თურქეთელი ქართველი ახალგაზრდა, რომელიც 1983 წლის 30 აგვისტოს, ბერლინში სასამართლოს შენობის ფანჯრიდან გადმოხტა და სიცოცხლე თვითმკვლელობით დაასრულა. ქემალ ალთუნი 1960 წელს დაიბადა. უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდში პოლიტიკური აქტიურობით გამოირჩეოდა. ის სხვა თურქეთელ ქართველ ახალგაზრდებთან ერთად ოთარ გიგინეიშვილის დახმარებით სტუმრობდა საქართველოს. 1980 წელს თურქეთში მომხდარი სამხედრო გადატრიალების შემდეგ, მისი მეგობრები დააკავეს და აწამეს. იმის შიშით, რომ მასაც იგივე არ დამუქრებოდა, თურქეთიდან გერმანიაში გაიქცა. თუმცა ბერლინში ყოფნის დროს შეიტყო, რომ იძებნებოდა მემარჯვენე ნაციონალური მოძრაობის (MHP) მთავარი მდივნის გუნ საზაკის მკვლელობის გამო. უკან, თურქეთში დაბრუნება დაპატიმრებასა და წამებას ნიშნავდა. ამის გამო 1981 წელს გერმანიას თავშესაფრის მოთხოვნით მიმართა. 1982 წელს თურქეთმა მისი ექსტრადიცია მოითხოვა. ქემალ ალთუნის ძმა აჰმეთ ალთუნი, თურქეთის რესპუბლიკური პარტიის (CHP) დეპუტატი გახლდათ, იგი 80-იანი წლების დასაწყისში საფრანგეთში წავიდა ემიგრაციაში. ილია ხიმშიაშვილი მას სტრასბურგში ხშირად ხვდებოდა.

თულის ფანჯრიდან გადახდა და თავი მოიკლა. გერმანელებს უკან უნდა მიეცათ, იმისთვის ეს საქმე გააკეთა. იმის სიკვდილმა გერმანიაში და ევროპაში დიდი ამბავი წამოტეხა. ამ პერიოდში გაზეთებში ბევრი რამე დაიწერა. ამ წერილით არ გიგ ზავნი , მომსვლელ წამსვლელს აუცილებლათ გამოვატან რაც დაიწერა. ამათში ერთი რამე ძალიან ცუდი და საშიშია გამოვიდა. ალის ძმამ იალჩინმა ნაცნობ გაზეთ ჟურნალს წერილი დაუწერა. ეს წერილი მის ბიძას ადვოკათს დაუწერა , ამ ადვოკატმაც გაზეთ ფრანქფურტერ რუნდსჰაუს, სთერნ გადასცა.....

თქვენი ილია ხიმშიაშვილი

ჰაიდელბერგში ილიას მიერ დაარსებული ქართულ-გერმანული საზოგადოება დიდ როლს თამაშობდა როგორც გერმანიაში, ისე თურქეთში მცხოვრებ თურქეთელ ქართველთა ეროვნული ცნობიერების ამაღლება/ჩამოყალიბებაში. ამავე ორგანიზაციის ეგიდით ილია ჰაიდელბერგში, ჰელმჰოლცის გიმნაზიაში, ქართულს ასწავლიდა თურქეთელ ქართველებს და არა მხოლოდ მათ. თავად თურქეთიდან ბევრი ახალგაზრდა წერდა წერილს თხოვნით, ქართული ენის შესწავლასა და ქართული კულტურის გაცნობაში დახმარება გაეწია. 1990 წლით დათარიღებულ წერილში (დაწერილია თურქულ ენაზე), რომლის ავტორი ახალგაზრდა „გურჯია“, ვკითხულობთ: *„პატივცემულო ბატონო აბდურაჰმან! პირველ რიგში, მინდა ბოდიში მოგიხადოთ, რომ თქვენს უნებართვოდ ვითხოვე იუსუფ დემირელისგან მისამართი. მითხრა, რომ, თუ წერილს დავწერდი, პასუხს მივიღებდი. მარმარას უნივერსიტეტში თურქული ენისა და ლიტერატურის ბოლო კურს ზე ვსწავლობ. მშობლები ქართველები არიან. მე ქართულად საუბარი სწორედ რომ მათგან ვისწავლე. მაგრამ კარგად არ ვიცი. გასულ წელს საკუთარი ძალებით ქართულად წერა შევისწავლე, თუმცა არ მაქვს*

საშუალება უფრო განვავითარო ენის ცოდნა. არ მაქვს ხელთ არანაირი წიგნი. პატარა ლექსიკონი ჩამივარდა ხელთ და მისი წყალობით შევისწავლე ანბანი. მინდა წერა-კითხვის უნარები უფრო განვივითარო. ამაში თქვენი დახმარება მჭირდება. თუ არ შეწუხდებით, იქნება საჭირო მასალა გამომიგ ზავნოთ. მინდა ვისწავლო მშობლიური ენა და ჩვენი ისტორია, მომავალში როგორც კი შესაძლებლობა გამომიჩნდება, მსურს წინაპართა სამშობლოს ვესტუმრო. მას შემდეგ, რაც ბატონ იუსუფის მიერ მოცემულ კასეტებ ზე მოვუსმინე ქართულ სიმღერებს, ბარათებ ზე კი თბილისის ულამა ზესი ხედები ვიხილე, საქართველოში წასვლის სურვილი უფრო გამიმძაფრდა. ბატონმა იუსუფმა მითხრა, რომ თქვენ შეგიძლიათ დამეხმაროთ ქართულის უკეთ შესწავლაში. იმედს ვიტოვებ, რომ პასუხს მომწერთ. კიდევ ერთხელ გიხდით ბოდიშს ჩემი თავხედობისთვის....“

სახელმძღვანელოებსა და საქართველოსთან დაკავშირებულ სპეციალურ ლიტერატურას წიგნების სახით ოთარ გიგინეიშვილის დახმარებით იღებდა. ქართულ-გერმანული ორგანიზაციის ეგიდით, რომელსაც სათავეში თავად ედგა, არაერთი კულტურული ღონისძიება, საქართველოსადმი მიძღვნილი კონფერენცია ჩატარებულა გერმანიაში. მიზანს ქართული ხელოვნებისა და კულტურის პოპულარიზაცია წარმოადგენდა. სწორედ ილიას ინიციატივითა და აქტიურობით 1984 წელს ჰაიდელბერგის საგანმანათლებლო ცენტრის (vhs) წარმომადგენელი ზიგფრიდ შეფელი დაუკავშირდა ოთარ გიგინეიშვილს და გაუგზავნა წერილი – *„ბატონო ოთარ, ახლახან ჩავატარეთ ჰაიდელბერგში თურქული ხელოვნებისადმი მიძღვნილი გამოფენა, სწორედ აქ გავიცანი ილია ჩეთინქაია, მან მიამბო თქვენს შესახებ და გამოთქვა სურვილი, რომ მომდევნო წელს კარგი იქნებოდა თუ ჩავატარებდით ქართული ხელოვნებისადმი მიძღვნილ გამოფენას. აღნიშნულ გამოფენა ზე უპრიანი იქნებოდა თუ წარმოადგენთ ორ მოხსენებას, რომელიც დამსწრე საზოგადოებას საქართველოს შესახებ მიაწვდის ინფორმაციას. გთხოვთ,*

იფიქროთ, იქნება თუ არა მსგავსი გამოფენის ჩატარების შესაძლებლობა. ვფიქრობ რომ ეს შესაძლებელია, მადლობელი დაგრჩებით, თუკი წერილობით შემატყობინებთ პასუხს. იმ შემთხვევაში, თუ ჩატარდება, გთხოვთ, საქართველოს შესახებ გერმანულენოვანი ბროშურები, წიგნები და სხვა საჭირო მასალა გამომიგზავნოთ. თუ 1985 წელს ვერ მოესწრება, შეგვიძლიან მომდევნო წელს ჩავატაროთ.“

გერმანიაში ილიას არაერთ ღონისძიებაზე იწვევდნენ, რომელიც ეძღვნებოდა საბჭოთა თუ პოსტსაბჭოთა საქართველოს. მას იცნობდნენ, როგორც კომპეტენტურ პიროვნებას, რომელსაც ჰქონდა საინტერესო მოხსენებები საქართველოს შესახებ. მანჰაიმში 1996 წელს ორგანიზაცია „Gesellschaft Für Ostbeziehungen Rhein–Neckar e.v. ეგიდით, კავკასიის შესახებ გაიმართა ღონისძიება, სადაც ილიამ წაიკითხა მოხსენება „საქართველო საბჭოთა კავშირის დანგრევის შემდეგ“. ღონისძიებას ესწრებოდა საქართველოს ელჩი კონსტანტინე გაბაშვილი და საქართველოს ვაჭრობისა და საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა მინისტრი კონსტანტინე ზალდასტანიშვილი.

ილიას მიმოწერა ჰქონდა ქართველ მწერლებთან – ფრიდონ ხალვაშთან, მთარგმნელ იბრაიმ გორაძესთან,[13] რომელიც თარგმანებს გამოცემამდე უგზავნიდა წასაკითხად ილიას გერ-

13 1937 წლის რეპრესიების გამო, იბრაიმ გორაძის ოჯახმა თურქეთს შეაფარა თავი, სადაც დაუახლოვდა თურქეთელ ქართველებს. წერდა და ეწეოდა მთარგმნელობით მოღვაწეობას, თარგმნიდა თურქ მწერლებს ქართულად და ქართველ მწერლებს თურქულად. 1976 წელს სამშობლოში დაბრუნებულმა თურქულ ენაზე გამოსცა სიმონ ქვარიანის „გიორგი სააკაძე“, უიარაღოს - „მამლუქი“, აკაკი წერეთლის - „ბაში-აჩუკი“, იუსუფ ფაღავას „ჩაუმქრალი კერა“, მიხეილ ჯავახიშვილის „ეშმაკის ქვა“, თურქულიდან ქართულად თარგმნა ორჰან ქემალის „ქალბატონის მამული“, „მემედი — ჩემი შევარდენი“, ფაქირ ბაიქურთის „ჭორფლიანი ქალი“ და „გველების შურისძიება“. მიღებული აქვს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმის საპატიო სიგელი.

მანიაში, რათა ამ უკანასკნელს კრიტიკული თვალით წაეკითხა და შეეფასებინა.

1.3. 1990 წელი, ფრიდონ ხალვაშის წერილი ილია ხიმშიაშვილს

ძვირფასო ილია ბატონო!

დიდი სურვილით გიგ ზავნი სალამს და კეთილ სურვილებს მთელი შენი მშვენიერი ოჯახისათვის. ამ ფოტოებს გიგ ზავნი ბატონ ფაქირ ბაიქურთ ზე გადასაცემად. ილია ჭავჭავაძის საიუბილეო დღეების სახსოვარია. მისი მისამართი შეცვლილია და ამიტომ მე ვერ ვუგ ზავნი. ახვედრე და ძმური სალამი ჩემი გადაეცი. უთხარი რომანი ბავშვობა ზე დავამთავრე. წელს იბეჭდება ქართულად. თურქული ბწკარედები გავაკეთე და გადმოგცემ თქვენ. იქნება, როგორც შეპირებულია. თვითონ ფაქირმა თარგმნოს მერე. მე თვითონ მინდა გერმანიაში ჩამოსვლა. იქნებ გამომიგ ზავნოთ ორივემ (უფრო პირადად თქვენ, ჩემო ილია) მოწვევა და ზაფხულის მიწურულს, ასე სექტემბერ--ოქტომბრისთვის შევძლებ ჩამოსვლას 10-15 დღით. მე და შენ მაქაურ ჩვენებურებში და სხვა ნაცნობებში გავივლით..... საქმეები საინტერესოა.

აბა, ბევრი საგა ზაფხულო სურათებით, თქვენი ფრიდონ ხალვაში

30. 09. 1981 პატივცემულ ბატონ ილია ხიმშიაშვილს,
იბრაიმ იავუზ გორაძისაგან

თქვენს მიერ გამოგ ზავნილი ძვირფასი წერილი მივიღე მელაშვილის წერილთან ერთად, რამაც უდიდესი სიხარული გამოიწვია ჩემში. მაპატიეთ, რომ წერილი დრო ზე ვერ მოგ წერე

და აქამდე დაგიგვიანე პასუხი. თქვენ ქართულად კარგად წერთ და მეც ქართულად მინდა გწეროთ წერილები.

ჩემო ილია ბატონო! მინდა წინანდელი ამბებიდან გადმოგცეთ ჯერ და მერე თქვენ წერილის პასუხიც გაგცეთ. აჰმედ მელაშვილის მიერ გამოგ ზავნილი ორი ცალი წიგნი, რომანი მივიღე და თანაც წერილი. ზოგიერთი რაღაც სათხოვარი ჰქონდა და იმ საქმის მოსაგვარებლად თბილისში, სა ზოგადოებაში[14] ვიყავი მისული და აბაშმაძესთან ვსაუბრობდით მელაშვილის თხოვნებზე. ის წუთები იყო, რომ ტელეგრამა შემოიტანა ერთმა ფოსტალიონმა. ტელეგრამა გულიკო აბაშმაძემ წაიკითხა და ერთი შეკრთა. -ეს რაა? თქვა და ფერი ეცვალა. ახლა ამ დროს მეც ეჭვებმა შემიპყრო. შევამჩნიე, რომ ცუდი ამბავი იყო მოსული. იმ ტელეგრამას თქვენ გ ზავნიდით მგონი. დიდი პატრიოტი და დიდი მოღვაწე ახმედ მელაშვილი ბურსაში მოკლესო იწერებოდით. ამ ტელეგრამამ შეგვატყობინა ის დიდი უბედურების ამბავი. მე ცუდად ვიქენი. კაბინეტიდან ბალკონზე , ჰაერზე გამიყვანეს, იქ სკამი დამიდგეს და რამოდენიმე საათს იქ დავრჩი. იმ კაცთან დიდი პატივისცემა და სიყვარული მქონდა. დიდ დახმარებასაც მიწევდა. ჩემი ორი წიგნი გამოვიდა სტამბოლში. ეს მისი დახმარებით მოხდა. .....ეს წიგნები უფრო მაქაური ქართველებისთვის არის გამოსადეგიცა და საინტერესოც. აჰმედის სიცოცხლეში კიდევ მქონდა ოთხი რომანი გაგ ზავნილი, მაგრამ პატრონი აღარ არის უკვე. მადლობა ღმერთს , რომ იბერია მელაშვილი გადარჩენილია და შემდეგში ისიც რაღაცით დაგვეხმარება. ჩემო ილია, აქაც ვმოღვაწეობ, ვწერ, ვთარგმნი. ფაქირ ბაიქურთის „çilli“[15] გამოიცა. ჩილლი პატარა წიგნი გავაკეთე , ეს იმისთვის, რომ ეს მწერალი გავაცნო საქართველოს. ამის შემდეგ არავითარი ცენზურა არა სჭირდება მისი წიგნე-

14 იგულისხმება „უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება“.

15 „ჭორფლიანი ქალი“.

ბის თარგმნას ახლა.„Yılanların öcü“[16] წიგნი უკლებლივ ვთარგმნე და 1982 წელში გამოიცემება. „ჩილლი“ ოთხი ცალი გავუგ ზავნე ბაიქურთს , მაგრამ უკან მომივიდა. თუ ისურვებთ გამოგიგ ზავნით თქვენც. „Hanımın Çiftliği“[17] ორჰან ქემალის წიგნი 30. 000 დაიბეჭდა და ერთ თვეში ისე გაიყიდა, რომ მეც ვერ მოვასწარი რამოდენიმე ცალი რომ შემეძინა. ოცი ცალი ვიყიდე და ერთი ცალიღა დამრჩა. დიდათ მოიწონა ის წიგნი მკითხველმა. ასეთი რომანი რაც უფრო მეტად სიყვარულ ზეა დაწერილი, გამოგიგ ზავნი. ვთარგმნე და გამოვცემ აქ. ბაიქურთთან კაი ხანია შემიწყდა მიწერ მოწერა. წიგნები ვერ მივაღებინე, ჩემი სალამი გადაეცი და თანაც გააგებინეთ, რომ წიგნები უკან მომივიდა და დღესაც სა ზოგადოებაში არის , არ წამომიღია.

ჩემო ილია, ორი წლით წინ გერმანიიდან შვილი და ბადიშები მესტუმრნენ. იმათ ერთად თბილისში ვიყავი და თქვენს ბავშვებს შევხვდით, თუ არ ვცდებით ბიჭი და გოგო იყო მგონია. საზოგადოების პარკში გავიცანით. თქვენი ბავშვები იყვნენ არა? მოკითხვა გადაეცი ხალვაშს. ბაიქურთის წერილი დიდი ხანია არ მომსვლია. რომ მივიღო უპასუხოდ არ დავტოვებ. თქვენი აქ ჩამოსვლა თუ ერთად მოხერხდეს, მე ეგრევე შემატყობინეთ, რომ ჩამოსვლისთანავე შეგხვდეთ. იმედია, ყველანი კარგად იქნებით. მომიკითხეთ თქვენი ოჯახის შემადგენლობა და ჩემი კარგი სურვილები და სალამები გადაეცით. გისურვებთ ყოველივე კარგსა და ჯანმრთელობას. ..ჩვენც ყველანი კარგად ვართ. სამშობლოს სიყვარულით დამტკბარები ვიმყოფებით. სიხარულით მაქვს გული სავსე. მე რომ სამშობლოს დავუბრუნდი, ეს დიდი მიღწევაა ჩემთვის. კარგად და ბედნიერად იყავით. წერილებს ველოდებით. ქართული წერილის კითხვა თუ გაგიჭირდეს, მომწერეთ და შემდეგში ლათინურად მოგწერთ. ბაიქურთსაც შეატყობინე და სალამი გადაეცი ჩემიდან.....

16 „გველის შურისძიება"

17 „ქალბატონის მამული"

ილიამ საქართველოში ყოფნის დროს პირადად გაიცნო რეჟისორი თენგიზ მოდებაძე, მას შემდეგ რაც ნახა მისი, დოკუმენტური ფილმი ლაზ ხელოვანზე ჰასან ჰელიმიშზე[18]. ამ უკანასკნელის რთულმა ცხოვრებამ, წარსულში გადატანილმა ტრაგედიებმა, ილიაზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. პატარა ინტერვიუც კი ჩაუწერია რეჟისორთან:

– ჩემო ძვირფასო მკითხველო, მინდა მოგითხროთ ერთი პატარა დოკუმენტური ფილმის შესახებ, რომელიც ვნახე თბილისში. გავიცანი და ვესაუბრე ამ ფილმის ავტორს, რეჟისორს თენგიზ მოდებაძეს. საუბარში როგორც მან მითხრა, ფეხით ჰქონდა შემოვლილი თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული ქართული ქრისტიანული ძეგლები. ოშკი, იშხანი, ბანა, ოთხთა , ხახული და სხვა მრავალი. აღფრთოვანებული საუბრობდა ამ ძეგლების არქიტექტურაზე. გულისტკივილს გამოთქვამდა ზოგიერთი ძეგლის ტექნიკურ მდგომარეობაზე, რომლებიც ამჯერად შველას ითხოვენ. ბატონ თენგიზთან საუბარში დამებადა სურვილი ჟურნალისტის მოვალეობა შემესრულებინა. გამეგო ყველაფერი ამ ფილმის შესახებ. ძვირფასო მკითხველო, საუბარს გაუძღვება თქვენი მონა მორჩილი ილია ხიმშიაშვილი:–ფილმის ნახვის შემდეგ ცოტა ავფორიაქდი, ავღელდი კიდეც. ამ განცდის გადმოცემა ორი სიტყვით ალბათ შეუძლე-

18 დაიბადა სოფელ ორთახოფაში, თურქეთის ლაზეთში 1907 წელს. 1932 წელს საცხოვრებლად საქართველოში, ქალაქ ბათუმში გადავიდა. 1949-1954 წწ. როგორც არასანდო, „საეჭვო" პიროვნება, ოჯახთან ერთად გადაასახლეს ციმბირის ქალაქ ვასიუგანში (ტომსკის რაიონი); 1961-196 7წწ. პროფესორ სერგი ჯიქიას მიწვევით თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აღმოსავლეთმცოდნეობის ფაკულტეტზე თურქულს ასწავლიდა; მისი ლექსები სხვადასხვა დროს ლაზური ენის მკვლევართა მიერ (არნოლდ ჩიქობავა, სერგი ჯიქია) სხვა ტექსტებთან ერთად გამოქვეყნდა. ჰასან ჰელიმიშის ნამუშევრებს ნიკო ფიროსმანის ნახატებს ადარებდნენ. მისი ნამუშევრები დაცულია სარფის საშუალო სკოლის საექსპოზიციო დარბაზში, ასევე სხვადასხვა კერძო კოლექციაში.

ბელია, ფილმის გმირი ხოფაში დაბადებული და გაზრდილი ქართველი ლაზი კაცია „ჰასან ჰელიმიში“.

ილია ხიმშიაშვილი: *რამ გიკარნახათ ფილმის შექმნის იდეა?*

რეჟისორი: *ქართულ ლიტერატურულ ჟურნალში წავიკითხე ბათუმელი ჟურნალისტის ნუგზარ ჯაფარიძის წერილი, როგორც თვითნასწავლ მხატვარზე, მოკლე ბიოგრაფიული ცნობებით. სწორედ ბიოგრაფიულმა მონაცემებმა დამაინტერესა. ეს იყო 80-იანი წლები, საბჭოური რეჟიმი მტკიცედ იდგა ფეხზე. საქართველო და ყველა რუსეთში შემავალი რესპუბლიკები, მკაცრად იყვნენ დამოკიდებულნი მოსკოვის ცენზურაზე. პატარა დოკუმენტურ ფილმსაც ვერ გადაიღებდი მათი ნებართვის გარეშე. იმ წლებში ქართული დოკუმენტური ფილმების სტუდიის დირექტორი გახლდათ ცნობილი ქართველი მწერალი „დათა თუთაშხიას“ ავტორი ჭაბუა ამირეჯიბი. სწორედ მან აიღო თავის თავზე ამ ფილმის გადაღების პასუხისმგებლობა.*

ილია ხიმშიაშვილი: *სად და როგორ მოძებნეთ მასალები ჰელიმიშის შესახებ?*

რეჟისორი: *სარფელების დიდი დამსახურებაა, გადაარჩინეს ჰელიმიშის ნახატები, ხელნაწერები, ლექსები, მოთხრობები. საქართველოს ტერიტორიაზე სარფი ერთადერთი სოფელია ნაწილი დიდი ლაზეთისა. საბჭოური იმპერია ყველა ხერხს ხმარობდა, თურქეთი მტრის ხატად წარმოედგინა, სოფელი დახურულ ზონად გამოაცხადა, სავიზო რეჟიმი იყო. სოფელში შესვლა გაძნელებული იყო. თქვენ წარმოიდგინეთ რა მძიმე იყო მისთვის მონატრების გრძნობა, იმ მხარეში სადაც ფეხი აიდგა , სადაც წყაროს წყალი დალია, ყველაფერ ამას მხოლოდ სიზმარში ხედავდა. იქ ჩასვლის უფლება არ ჰქონდა. ასეთ ნოსტალგიურ მდგომარეობაში მყოფი ადამიანი სხვა ტკივილთან ერთად, მხოლოდ სიმღერით პასუხობდა. მე მოვისმინე მისი*

სიმღერების ჩანაწერი და ფილმიც ამ სიმღერებით გავახმოვანე. გასაოცარი ფაქტი მოხდა მის ცხოვრებაში. 40 წელი არ ენახა დედა, ჩამოვიდა შვილთან თბილისში. თვითმხილველები ამბობენ: საოცარი მობილიზებული შეხვდა ჰასანი დედას, არწმუნებდა რომ მას არაფერი არ უჭირს, რომ ის ბედნიერია, ეფერებოდა , ეალერსებოდა მოხუცებულ ჭაღარა დედას. შინაგანად ორივე გრძნობდა, რომ მომავალი შეხვედრის შესაძლებლობა ძალიან მცირედი იყო, რომ ეს შეხვედრა უკანასკნელი იყო მათთვის. მინდა გავიხსენო მისი ყოფილი სტუდენტის , ამჟამად აკადემიკოსი თურქოლოგი ელიზბარ ჯაველიძის სიტყვები, რომელიც ამ ფილმში გადაღებულია და ჩაწერილია დოკუმენტურად. „ჰასანი ყოველთვის მხიარული , მოძრავი, სიცოცხლით სავსე , მაგრამ თუ კარგად დააკვირდებით მის თვალებს , ეს იყო ღრმად სევდიანი თვალები“. საუბარი გამიგრძელდა, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი დედის ჩამოსვლის ამბავი ვერ მოხვდა ფილმში. იმდროინდელი სისტემის კომუნისტური იდეოლოგია „ცენზურა“ მკაცრად იდგა სადარაჯოზე.

ილია ხიმშიაშვილი: *მაპატიეთ, მინდა შეგეკითხოთ, ჰასან ჰელიმიში პოეტია,მხატვარია, მეცნიერია....?*

რეჟისორი: *პირდაპირ პასუხზე თავს შევიკავებ, ეს მომავალმა თაობებმა განსაჯონ, მე კიდევ ერთ ფაქტს გავიხსენებ. უნივერსიტეტიდან დაითხოვეს, წამოვიდა უსიტყვოდ , მოძებნა საარსებო წყარო. მეწაღის ჯიხური, დღე მუშაობს ჯიხურში, საღამოს თავის პატარა ოთახში იკეტება, გვიანობამდე ხატავს. რა სახელი დავარქვა ადამიანის ასეთ საოცარ უნარს, რამაც შემოქმედებითი სიცოცხლე შეუნარჩუნა. მოუსპეს ერთი , მაგრამ ააღორძინა მეორე. პირდაპირ გეტყვით: მრავალფეროვანი შემოქმედი იყო.*

ილია ხიმშიაშვილი: *თქვენი ფილმი მომავლის იმედით მთავრდება. ის ყველაფერი რაც ჰასან ჰელიმიშმა დატოვა მომავალ*

თაობას ეკუთვნის, მისი ნახატები სხვა თუ არაფერი ეთნოგრაფიული განძია.

რეჟისორი: *ჩემი აზრით ყველაფერი ეს შეკრებილი უნდა იყოს ერთ ადგილას, ეს ადგილი სარფია, სადაც მისი საფლავია, სადაც ჯერ კიდევ ჰასანი ახსოვთ. მისი საფლავი ზღვას გადაჰყურებს. როგორც ჰასანი იტყოდა; „ზღვა ფერადი წიგნიაო, სადაც ბევრ ლეგენდას და ზღაპარს სძინავსო“. სწორედ სარფში უნდა აშენდეს პატარა საგამოფენო დარბაზი მისი ნახატებისთვის. მადლობა ღმერთს, დღეს საქართველო დამოუკიდებელია და ყველაფერი ის რაც მის სიცოცხლეში შეუძლებელი იყო, დღეს ეს შესაძლებელია. მინდა მივმართო ყველა ქართველს სადაც არ უნდა ცხოვრობდეს, მიიღოს მონაწილეობა ამ იდეის განხორციელებაში. კიდევ ერთი ნათელი სხივი მოვფინოთ მის გულწრფელ და ნათელ შემოქმედებას, შევქმნათ ჰასან ჰეილიშის ფონდი.*

განსაკუთრებულად თბილი ურთიერთობა აკავშირებდა ილიას ცნობილ თურქ მწერალთან ფაქირ ბაიქურთთან, რომელიც 1987 წელს ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 150 წლის იუბილესთან დაკავშირებით, მწერალთა კავშირის მიწვევით საქართველოს ეწვია. თანამშრომლობდა თურქეთელ ქართველთა გამოცემებთან. აქტიურად იყო ჩართული საქართველოს საზოგადოებრივ-კულტურულ ცხოვრებაშიც. მიხაილ ლაუტენბახი ილიას დახმარებით ჩამოვიდა საქართველოში და გადაიღო ფილმი 9 აპრილის ტრაგედიის შესახებ: *„ძვირფასო ილია მინდა გაცნობო, რომ მომავალ კვირას მივემგზავრები საქართველოში. ცოტა ხნის წინ დავასრულე 9 აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებული ფილმი. ორი თვე დავყავი საქართველოში, გავეცანი იქაურობას, ბევრი ვიდეომასალა შევაგროვე და ჩავწერე ინტერვიუები. რა თქმა უნდა ჰაიდელბერგში ჩვენების შესაძლებლობაც იქნება. გთხოვ, დაუკავშირდე ჰაიდელბერგის განათლების ცენტრის ხელმძღვანელს ბატონ შეფფელს.“*

ილიას ხშირად იწვევდნენ სამშობლოში სხვადასხვა ღონისძიებაზე: 1987 წელს საქართველოს მწერალთა კავშირი, ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 150 წლისთავთან დაკავშირებით იწვევს თურქეთელ ქართველებს ილია ხიმშიაშვილსა და ვახტანგ მალაყმაძეს.[19]

---

19 მას მომზადებული ჰქონდა სიტყვა, რომელიც უნდა წაეკითხა საზეიმო საღამოზე, მაგრამ უკანასკნელ წუთში, როცა ტრიბუნაზე მიწვევას ელოდა, მისთვის ამის ნება არ მიუციათ. თუმცა ამ სიტყვის ტექსტს 1988 წელს ვახტანგის თხოვნით, აქვეყნებს პარიზის ქართული პოლიტიკური ემიგრაციის ქართულენოვანი, პერიოდული ჟურნალი „გუშაგი", (1988. N-15) სათაურით **„ბარათი ილია ჭავჭავაძეს თურქეთელ ქართველისაგან"**

იეთიმ გურჯი ამბობდა: „გამარჯობა ჩემო თბილის ქალაქო, დაკარგული შენი შვილი მოვედი, საქართველოს მიწა-წყალო, ალაგო, თორმეტი წლის გატანჯული მოვედი".....

დიახ, გამარჯობა, ჩემო თბილის ქალაქო და ქართველი ერის დიდებულნო: მეფე ფარნავაზ, ვახტანგ გორგასალო, დავით აღმაშენებელო, თამარ მეფევ, ერეკლე მეორევ და კიდევ მრავალნო... გამარჯობათ: შოთა რუსთაველო, ჩახრუხაძევ, ილია ჭავჭავაძევ, აკაკი წერეთელო, ვაჟა ფშაველავ, იაკობ გოგებაშვილო, ალექსანდრე ყაზბეგო და კიდევ მრავალნო ენით ჩამოუთვლელნო მამულიშვილნო!... გამარჯობათ, ოთხასი წლის დაკარგული და გატანჯული თქვენი შვილი გეახელით. თქვენი ღვიძლი შვილი, მარა სამწუხაროდ სულით და ზნე-ჩვეულებებით გადაგვარებული, სამშობლოდან გაცლილ-ჩამოშორებული... იმიტომ, პირველად მოგახსენებთ ბოდიშს, რომ სამწუხაროდ , არ შემიძლია ჩემი ისტორიული, ზღაპრული დედაენით სუფთად, ფაქიზად, მოხდენილი სიტყვებით მოგმართოთ. მაპატიეთ ჩემი დამახინჯებული და იქნებ მცდარი სიტყვები. პატივცემულო ილიავ! გული მტკივა იმიტო, რომ საქართველოსი და შენი არსებობა ამ ქვეყანაზე ძალიან გვიან გავიგე, მარა კიდეც ბედნიერი უნდა ვიყო, რომ მაინც შემთხვევით, კეთილი ბედით გაგიცანით...აჰა, ოთხასი წლის შემდეგ გულის ფანცქალით მოვედი და აი, რა ვნახე, თვალში მელანდება ოთხმოცი წლის, სიღრმიდან ამოღებული შენი მკვლელობის მძიმე ტრაგედია... თვალში მელანდება საგურამოს გზაზე მიმავალი კოხტა ფაიტონი და შიგ ამაყად მოწყობილი დიდი ილია და მისი საყვარელი ოლღა...შემდეგ, აი, ოთხი ლულა, წიწამურში ოთხი ჩახმახი, ოთხი წყეული თითი

1990 წელს, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტმა მოიწვია ილია ხიმშიაშვილი „ქარ-

და უგუნური ოთხი მხეცის თავი, ბრმა რვა თვალით... შემდეგ საზარელი და ოჯახდამაქცეველი გრიალი ეშმაკის ლულებისა... აი, მესმის სიზმარსავით შენი უკანასკნელი სიტყვები ილიავ: „რას შვრებით უბედურნო, არ მესროლოთ, მე ილია ვარ"-ო. მესმის შენი ოლღას თრთოლით და ძრწოლით კივილ-ტირილი, აუტანელი ვაება. გასაგებია, თუ რა უნდოდა შენთან ცარიზმის მონა-მორჩილებს. გასაგებია, მაგრამ ამაზე ლაპარაკი ჩემი უფლება არ იქნება და ჩემი საგნის გარეშეა. ...მაგრამ ამას მაინც ვიტყვი: შენ ადამიანური სიყვარულით აღსავსე გულს ატარებდი და გიყვარდა სტუმართ მასპინძლობა, ლხინი გამართული გქონდა გულუხვად ქართული სუფრა, ტკბილი, ალალი და თბილი სუფრა, შინაურ და შორეულ სტუმრებისათვის, რომელთაც ეგებებოდი ხალისიანად, ღია გულით, მომღიმარე პირით და კეთილი გრძნობებით. საქართველოს უკანასკნელო უგვირგვინო მეფევ! ქართული ეროვნული აზრის წარმომადგენელო, უბადლო პოეტო, ძლიერო ავტორო, სამართლიანო ჟურნალისტო და თავდადებულო საზოგადო მოღვაწევ, ცოტაოდენ დაღონებული ყოფილხარ თურმე შენი ცხოვრების უკანასკნელ დღეებში. ამის მანიშნებელია შენი საყვარელი ქართული ხალხური სიმღერის ეს სიტყვები: სული მიწუხს, გული მასთან ღონდება, თვალს ავახელ ცრემლები არ მშორდება". ჩემო ილიავ, ჩვენ უდიდეს პოეტს აკაკის უთქვამს სიტყვა ჩვენ ძმა ებრაელ ქართველის სიკვდილზე. ეს გულის სიღრმიდან ამოღებული სიტყვები განა მარტო ებრაელი ქართველის სიმწარეს აგვისახავს, არამედ შენ დალოცვილ განსვენებულ სხეულსაც დაგვისახავს თვალის წინ... გულზე მაცვივა და მწვავს ქართველი ერის და შენი საყვარელი ოლღას ნადენი მდუღარე ცრემლები... მტკივა გული, მიწუხს სული, როგორც შენი სხეულის ერთ-ერთ ასო და შენი ნაღვარავი სისხლის ერთი ნაწვეთი...შენი ღვიძლი ძმა და შვილი, საქართველოს ერთგული, მიჯნური, თურქეთელი ჭეშმარიტი ქართველი. დასასრულს ამას გეტყვი: აღარ სუფევდეს მსოფლიოში შიში, აღარ იყოს ხალხთა და ერთა შორის სიძულვილი, მტრობა, მუქარა, შუღლი. იყოს ხალხთა და ერთა შორის კეთილი მეზობლობა, მეგობრობა, სოლიდარობა, მიშველება და შეწევნა...მშვიდობით ჩემო ილიავ. მშვიდობით სამშობლოვ. მშვიდობით ჩემო თანამემამულენო. გაუმარჯოს მომავალ უფრო და უფრო ბრწყინვალე საერთაშორისო მეგობრობას"...

თეოლოგიურ სასწავლო სკოლა-სემინარზე“, 1994 წელს ოქტომბრის თვეში საპატრიარქოს ეგიდით ჩატარდა *„ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესი“*, რომელშიც მონაწილეობას იღებდნენ ქართველი ემიგრანტები მსოფლიოს 34 ქვეყნიდან. აღნიშნულ ღონისძიებასთან დაკავშირებით კინორეჟისორმა გენო ცაავამ ფილმიც კი გადაიღო სახელწოდებით „ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესი“. თურქეთიდან ესწრებოდნენ ილია ხიმშიაშვილი, ფაჰრეთინ ჩილოღლუ (ფარნა-ბექა ჩილაშვილი),[20] ვახტანგ მალაყმაძე, შალვა თევზაძე და სხვ..

კონგრესზე წარმოთქმული სიტყვა/ინტერვიუ: ვახტანგ მალაყმაძე

„მე გახლავართ ვახტანგ მალაყმაძე, თურქული გვარი ჰაირი ჰაირიოღლუ. მე ძალიან დიდად ამბავად მეჩვენება ეს. დიდად შევაფასე მე ეს. იმიტომ რომ, მსოფლიო ქართველობამ შევიყარეთ თავი აქა. საქართველოს ჭრილობაზე რაღაც მალამოდ ვექცეთ. მე რაც შემიძლია ყველა დახმარებაზე მზად ვარ. ფულს გადავცემ. მე წარმოშობით მდიდარი არ ვარ, მა-

20 დაიბადა თურქეთში, ორდუს ილის უნიეს ქართულ სოფელ აქბაბაში. მისი მეცადინეობით აღდგა ჟურნალი „ჩვენებური“ (რომლის გამოცემაც შეწყვეტილი იყო). სტამბოლში თურქულ ენაზე გამოიცა ფარნა–ბექა ჩილაშვილის წიგნი „ქართველთა ისტორია“, რომელიც თურქულენოვან მკითხველს პოპულარული ენით აწვდის ინფორმაციას საქართველოს შესახებ. მანვე მიაკვლია ისმეთ-ზადე მეჰმედ არიფის მიერ ოსმალურ ენაზე დაწერილ და 1893 წ. სტამბოლში გამოცემულ წიგნს – „ქართული სოფლები“, რომელშიც თურქეთში ქართველ მუჰაჯირთა დამკვიდრებასთან დაკავშირებული ისტორიებია მოთხრობილი. აღნიშნული წიგნი ფ. ჩილაშვილმა თანამედროვე თურქულ ენაზე თარგმნა და 2002 წ. გამოსცა. თურქულ ენაზე თარგმნა და ცალკე კრებულად გამოსცა ქართული პოეზიის პატარა ანთოლოგია. მისი რედაქტორობით გამოდიოდა ორენოვანი (თურქულ–ქართული) ყოველკვარტალური ჟურნალი „ფიროსმანი“. პერიოდულად იბეჭდებოდა მისი პოეტური და მოთხრობების კრებულები.

გრამ შემიძლია პურს გავუყოფ შუა ზე საქართველოს. მე მგონია ყველამ თავისი წვლილი უნდა შეიტანოს ამ კონგრესის გათვალისწინებული მიზნების წინაშე. ყველას ალბათ რაღაცა ვალი ედებათ ამ საქმეში.... ჟურნალ „ჩვენებური“პირველად შალვა ბატონმა დააფინანსა და შვედეთში, მისი ტექნიკური შესაძლებლობებით გამოვიდა. ამიტომ პატივს ვცემ, ვაფასებ.... პატივცემულო ბატონებო და ქალბატონებო, ჩემთვის დღევანდელი დღე უბედნიერესი დღეა, იმიტომ, რომ 4 საუკუნეა, რაც ჩვენ სხვა ქვეყნის ქვეშევრდომები ვართ. ამ პერიოდში საქართველო ჩვენ ზე დაინტერესებული არ იყო დღემდე. დღეს ოფიციალურად საქართველოს ერთ-ერთმა ორგანიზაციამ ყოველთა ქართველთა კონგრესმა, ჩვენ ზე ოფიციალურად თვალი მოაბყრო. ჩვენ ზე დაინტერესდა, ბეჭედი დადო, რომ თქვენ ქართველები ხართ. თქვენ ჩვენი ინტერესების ალყაში ხართ. ეს ჩემი გული ადგილ ზე არ დგას, გამოხეთქოს უნდა თითქმის. ძალიან დიდი მიღწევა არის ჩვენთვის. სხვათაშორის ჩვენი გაჭირვება მსოფლიო ქართველებთან, ვიდრე უფრო ძნელია, იმიტომ, რომ ჩვენ მძიმე მდგომარეობაში ვართ რელიგიური განხეთქილების გამო. ჩვენში ქართველობის კვლავ დაბრუნება და ჩანერგვა ძალიან ძნელია. იმიტომ, რომ ჩვენი რელიგიური წიგნის ერთი მუხლი ამბობს, რომ ვინც შენ რწმენა ზე არ არის, უნდა ემტერო. არ შეიძლება იმას მიემხრო და ერთად იმუშაო.....ჩვენ ჩვენი თავი უნდა შევწიროთ ამ საქმეს.“

ფაჰრეთინ ჩილოღლუ *– „მე თურქეთელი ქართველი , თურქეთელ ქართველთა სახელით თქვენ გესალმებით, რომელიც რომ 4 საუკუნე სამშობლოდან შორს ცხოვრობენ და ამ ხალხს არც წიგნი ქონდა, არც სკოლა, მაგრამ შეინახა დედაენა, ამ ხალხმა ქართული სულით დაიძინა და გაიღვიძა. ჩვენ ამნაირი ხალხის შვილები ვართ. მე სურვილი მაქვს , რომ ეს კონგრესი ყველა ქართველთა კავშირის პირველი კარგი, უკეთესი ეტაპი იქნება. მე თურქეთელი ქართველი ვარ და სურვილი მაქვს,*

რომ ეს კონგრესი კიდევ ორ მე ზობელ ქვეყანას თურქეთ და საქართველოს კარგი ხიდი იქნება. ამის სურვილი მაქვს მე. ისე მგონია, რომ კარგი საქმეებს გავაკეთებთ, ვიმუშავებთ. საქართველო რაცხა ზე გაჭირვებულია, ამიტომაც რაცხა საჭიროა , რაცხა შეგვიძლია ამასაც გავაკეთებთ. ამის სურვილიც მაქვს".

შალვა თევზაძე *– „ძალინ კარგი ნაბიჯია, ეს მომავალში ბევრ რამეს გააკეთებს, ბევრ რამეს მოიტანს ჩვენი ერისთვის. წარმატება ვუსურვოთ, ერთად, ერთად დევეხმაროთ, ერთად ბევრ რამეს გავაკეთებთ...მეორე დღეა აქ ვარ, ბევრი კარგ, ახალ ხალხს შევხვდი და მგონია, რომ ეს მომავალშიც ბევრ რამეს გააკეთებს საქართველოსთვის."*

ილია ხიმშიაშვილი – *მართლა ძალიან კარგი რამ ჩატარდა და ტარდება. ამას დიდი შედეგები ექნება. მე, მაგალითად, მინდა ყოველი დღე ცალკე პიროვნებებს შევხვდე და ჩემი წინადადება ვუთხრა და საქმე გავაკეთო. მაგალითად გუშინ ერთი საქმე გამოგვივიდა, დღეს მეორე გამოგვივიდა. ეს ძალიან შინაარსიანი ღონისძიებაა ჩემთვის. ადრე აჰმედ მელაშვილი უშვებდა ჟურნალს სტოქჰოლმში, მერე ერთი პერიოდი შეწყდა, აკრძალული იყო, იმიტომ ვერ ვბეჭდავდით თურქეთში. ეხლა ისეთი პერიოდი დადგა, რომ თურქეთში ვუშვებთ ამას და მთელ მსოფლიოში ვუგ ზავნით. მარტო ქართველებისთვის არა, ეს თურქებისთვისაც გათვალისწინებულია.აქ არის საქართელოს ისტორია, ქართული წერა-კითხვა, ქართული ასოებით არის დაბეჭდილი. დღეს ვისაც რა შეუძლია ის გააკეთოს. ....ამ ცხოვრების განმავლობაში პირველად შევხვდით. მერე როდის შევხვდებით ღმერთმა იცის. ამიტომ ეს ჩამოსვლა ხალხის და აქ შეხვედრა უნდა იყოს შედეგიანი. შედეგიანი თუ არ იქნება, მომავალში არავინ არ დაინტერესდება. ერთ რამეს კიდევ ვთხოვ ამ ხალხს, რომ ყოველ საქმეში თავისი ჯიბე არა, ეროვნული ინტერესები უნდა იყოს. ეროვნული ინტერესები თუ არ იქნება, მთლიანი*

საქმე არ გამოვა. ეს თუ არ გამოვა დაკარგული ვართ. ჩვენ არ უნდა დევიკარგოთ. მთავარი საქმე ესაა ჩვენთის.“

ილია ასევე იყო *რუსთაველის საზოგადოების* ოფიციალური წევრი, თანამშრომლობდა *საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან,* როგორც კონსულტანტი, გახლდათ ასევე ოფიციალური ნდობით აღჭურვილი პირი საქართველოს *თავდაცვის სამინისტროსი,* რომელმაც მას 1999 წელს დაავალა სამინისტროს სახელით ეწარმოებინა მოლაპარაკება დასავლეთ ევროპის ნებისმიერ კომპანიასთან სამხედრო პროდუქციის შესახებ და მოემზადებინა ნიადაგი თავდაცვის სამინისტროსა და კონკრეტულ კომპანიას შორის ხელშეკრულების გაფორმებასთან დაკავშირებით. 1998 წელს კავშირმა *„ქართული ჯარის თანადგომის საზოგადოება“* – მინდობილობის საფუძველზე უფლება მისცა ილიას ეწარმოებინა მოლაპარაკება მათი სახელით. 1993 წელს *საქართველოს კულტურის სამინისტრომ,* ასევე მისცა უფლებამოსილება ილიას ეწარმოებინა მოლაპარაკებები სამინისტროს სახელით. ილია ხიმშიაშვილის თანადგომა ქართული სახელმწიფოს მიმართ მხოლოდ ამით არ შემოიფარგლებოდა. ედუარდ შევარდნაძის ფონდმა *„ინვალიდთა საერთაშორისო ასოციაცია“* 1997 წელს უფლებამოსილება გადასცა მას, როგორც საპატიო წევრს, ყოფილიყო ასოციაციის ოფიციალური წარმომადგენელი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში და ევროპულ ფონდებთან ურთიერთობის საკითხებში...

გერმანიის, შვედეთისა და თურქეთის ქართველობის კავშირი ემყარებოდა ერთ საერთო იდეას – ამ იდეას კი საქართველო ერქვა. შესაბამისად, ყველანაირი საჭირბოროტო საკითხი, რომელიც იმ პერიოდებში აქტუალური იყო, ერთობლივი მსჯელობებით განიხილებოდა. ერთმანეთს უგზავნიდნენ წერილებს, ზოგჯერ დაშიფრულს, იკრიბებოდნენ გერმანიაში ანდა შვედეთში. მაშინ, როცა საქართველოში, კერძოდ, აფხაზეთში

შეიარაღებული კონფლიქტი დაიწყო და თურქეთში მცხოვრები აფხაზების გარკვეული ნაწილი დაირაზმა აფხაზეთში ქართველების წინააღმდეგ საბრძოლველად, ილია ხიმშიაშვილი (გერმანია), შალვა თევზაძე (შვედეთი[21]), ვახტანგ მალაყმაძე (თურქეთი) ცდილობდნენ გერმანია-შვედეთი-თურქეთის პრესის ფურცლებიდან ხმა მიეწვდინათ აფხაზი ძმებისათვის, რათა არ ჩაბმულიყვნენ ქართველების წინააღმდეგ ბრძოლაში, ასევე გერმანელი, შვედი და თურქი საზოგადოებისათვის სწორი ინფორმაცია მიეწოდებინათ. ილია საქართველოს პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძესა და პრემიერ-მინისტრს თენგიზ სიგუას უგზავნიდა წერილებს, აცნობდა რა გერმანიასა და თურქეთში მცხოვრები აფხაზების რეაქციულ პოლიტიკას, სთავაზობდა გერმანულ და თურქულ პრესაში სტატიების გაგზავნას, რასაც თავად უზრუნველყოფდა და რაც ნათელს მოჰფენდა საქართველოში მიმდინარე პროცესებს. ილიაცა და შალვაც იყენებდნენ ყველა რესურს, პრესა, რადიო, ტელევიზია, პირადი კონტაქტები, რათა ევროპული და თურქული საზოგადოების მიერ სწორი აქცენტები გაკეთებულიყო და საინფორმაციო ომი საქართველოს სასარგებლოდ წარმართულიყო. ილიამ არაერთხელ მიმართა თურქეთის პრემიერს სულეიმან დემირელს წერილების სახით და სთხოვდა არ დაეშვა თურქეთში მცხოვრები აფხაზების ჩართულობა საქართველოს ტერიტორიაზე გაჩაღებულ ომში. აღნიშნული წერილი გაუგზავნა ინეგოლში მცხოვრებ თურქეთელ ქართველს ჰაირი ჰაირიოღლუს (ვახტანგ მალაყმაძეს) რომელიც თავისი პროფესიიდან გამომდინარე კარგად იცნობდა თურქეთის ოფიციალურ პირებს და სთხოვა უზრუნველეყოს წერილის ადრესატამდე მიტანა. რაც ამ უკანასკნელმა პირნათლად შეასრულა.

21 იხ. ნინო ოქროსცვარიძე, „ორგზის მუჰაჯირი საბა ართვინელი (შალვა თევზაძე). „არტანუჯი", 2021.

ჰაიდელბერგი, გერმანია, 10.9.92

ბატონ პრეზიდენტ Eduard Schevardnaze`s

***საქართველოს რესპუბლიკის პრემიერს ბატონ* Tengiz Sigua`s**

Sakartvelo-Tbilisი

ძვირფასო ბატონებო

მე საქართველოს თანამემამულე ილია ხიმშიაშვილი, რომელიც თურქეთშია დაბადებული. 31.8.92 დღემდენ ვიყავი თურქეთში. აფხაზებთან კონფლიქტის შესახებ გატყობინებთ.

1. *12.8.92 დღეს ქალაქ ადაფაზარში 16–17 საათებში დაახლოები 1000–1500 აფხაზი შეიკრიბენ და საქართელოს წინააღმდეგ მიტინგი ჩაატარეს (მე 23.8.92 რიცხვამდე საქართველოში ვიყავი)*

2. *23.08.92 დღეს 3000 ამდენი ადამიანმა ჩაატარეს აფხაზებმა და რამდენიმე ჩერქეზმა იგივე მიტინგი ქალაქ სტამბოლში.*

3. *კონკრეტულად შეიარაღებული, 30 აფხაზი შეიარაღებული წავიდნენ (ქალაქ ინეგოლიდან) აფხაზეთში.*

ჩვენ ქართველები სხვის ქვეყანაში გაჩერებული , მაგრამ აღელვებულები ვართ. თქვენს გარდა არაფერს არ ვწყვიტავთ. ჩვენ ქართველები სულით და გულით სამშობლოს მხარს ვუჭერთ. თუ ბრძოლა საჭიროა თქვენთან ვართ, თუ სიკვდილია საჭირო ამისთვისაც მზად ვართ. ველოდებით თქვენს ბრძანებას.

სათვისტომოს სახელით თქვენი თანამემამულე

პატივისცემით,
ილია ხიმშიაშვილი

საქართველოს რესპუბლიკის პრემიერ მინისტრს ბატონ თენგიზ სიგუას

ბატონო პრემიერ მინისტრო, როგორც ადრე მოგახსენეთ საქართველოს შესახებ ძალიან ცუდი, ტენდენციური როგორც გერმანიის ასევე თურქეთისა და შვეიცარიის პრესაში. მე როგორც ქართველი ჩემი შეძლებისდაგვარად ვპასუხობ ხან ერთ ხან 2. ჟურნალისტს. გავუგ ზავნე წერილი თურქეთის პრემიერ მინისტრს ბატონ დემირელს აფხაზთა (აბაზა) გაუმართლებელ და არაკანონიერ მოქმედებებზე, რასაც ისინი ჩადიან თურქეთში. საქართველოს წინააღმდეგ წერენ წერილებს გაზეთებში, აგზავნიან თავიანთ წარმომადგენლებს, საქართველოში ქართველების წინააღმდეგ საომრად, აგროვებენ ფულს აფხაზების დასახმარებლად, აგზავნიან საომარ იარაღს, აწყობენ მიტინგებს თურქეთში და გერმანიაში. მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში და ასევე თურქეთსა და გერმანიაში ქართველ ხალხს ყავს მრავალრიცხოვანი გულშემატკივარი, რომლებმაც იციან სიმართლე, ***მაგრამ განცვიფრებულნი რომ თქვენი მხრიდან საზღვარგარეთის პრესაში თითქმის არაფერი იწერება საქართველოში არსებული სიტუაციისა და მისი გამომწვევი მიზეზების შესახებ.*** *რითაც მსოფლიო ხალხების თვალში ეცემა ავტორიტეტი როგორც მთელი ქართველი ხალხისა, ასევე საქართველოს მთავრობის ხელმძღვანელობისა, თქვენისა და ბატონ შევარდნაძის სახით. მე რასაც ვაკეთებ იმასვე ვაკეთებ ჩემი განათლებიდან და შესაძლებლობიდან გამომდინარე. ხოლო თუ თქვენ შეძლებთ და მომაწოდებთ რომელიმე ისტორიკოსის თუ ჟურნალისტის წერილს ან სტატიებს მე შემიძლია გამოვაქვეყნო ისინი თურქეთის გაზეთებში: ჯუმჰურიეთი, მილლიეთი, ჰურიეთი, ასევე გერმანულ გაზეთებში, სთერნში, შპიგელში, ფრანკფურტერ რუნდშაურში, რეინ ნეკარ ცაიტუნგში და სხვებში. ძალიან გთხოვთ თუ თქვენ გადაწყვეტთ რომ ამ აქციის ჩატარება საჭიროა (მე ვფიქრობ სავალდებულოა) შეგიძლი-*

ათ მომაწოდოთ თქვენს მიერ შერჩეული წერილები როგორც ფაქსის საშუალებით, ასევე თვითმფრინავით „ეირ–გეორგიას“ საშუალებით. ეს რაც მალე გაკეთდება მით უკეთესია. ამასთან ერთად მე მინდა მოგახსენოთ რომ მე მყავს ბევრი ნაცნობი გერმანიის პრესასა და რადიოში რომლებსაც აქვთ სურვილი საზღვარგარეთ მიაწვდინონ დადებითი ინფორმაცია საქართველოს შესახებ. ამის განსახორციელებლად სასწრაფოთ ჩამოვიყვანთ საქართველოში.

ბოდიშს გიხდით ხელით ნაწერისათვის,
პატივისცემით
ილია ხიმშიაშვილი (Abdurahman Çetinkaya)

ილიას მიმართვა თანამემამულეებისადმი
აბდურაჰმან ჩეთინქაია (ხიმშიაშვილი)
იოჰან სებასტიან ბახის ქუჩა 7
6904-ეპპელჰაიმი
გერმანია

ჩემო ძვირფასო თანამემამულენო! [22]

ჩვენი წინაპრების განსასვენებელი ადგილი, ულამაზესი საქართველო, მადლობა უფალს, დღეს, როგორც სახელმწიფო, მიუხედავად სირთულეებისა, მაინც არსებობს. ჩვენ სადაც არ უნდა ვცხოვრობდეთ, საქართველოს განვითარება და პოზიტიური მოვლენები გვახარებს, ხოლო უარყოფითი კი გვამწუხრებს. კოლონიალისტმა რუსეთმა საუკუნეების განმავლობაში ერთად მცხოვრებ ქართველებსა და აფხაზებს[23] *შორის შუღლი*

22 მიმართვა თურქულ ენაზეა დაწერილი.

23 ილია ხიმშიაშვილი თურქულ ტექსტებში იყენებს ეთნონიმს „Abaza“, რომელიც თურქეთში მიღებულია როგორც „აფსუა“ (ქართულად აფხაზი) ხალხის აღმნიშვნელად.

გააღვივა. რუსეთის მიზანი არ არის საქართველოს ტერიტორია ზე აფხაზთა სახელმწიფოს ჩამოყალიბება, არამედ სურს შავ ზღვა ზე თავისი სატელიტის შექმნა. საქართველო კი ამ „გაყავი და იბატონე“ პოლიტიკის წინააღმდეგ გამოდის და იცავს როგორც ტერიტორიულ მთლიანობას, ისე აფხა ზ და ქართველთა მშვიდობასა და უსაფრთხოებას.

ბევრ ჩვენგანს მეზობელი, მეგობარი ანდა ნათესავი აფხაზი ჰყავს. თურქეთში მცხოვრები აფხაზები, ისე, რომ საერთოდ არ არიან საქმის კურსში რა ხდება სინამდვილეში, მიდიან აფხა ზეთში და ქართული შენაერთების წინააღმდეგ იბრძვიან. გთხოვთ, თანდართული განცხადება გაუგ ზავნოთ თურქეთის პრემიერს ბატონ სულეიმან დემირელს, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მშვიდობა როგორც საქართველოში მცხოვრები აფხაზების, ისე თურქეთში მცხოვრები ქართველებისა და აფხაზების. ვფიქრობ, რომ ეს ყოველივე ჰუმანიტარულ მისიის როლს შეასრულებს. არ აქვს მნიშვნელობა რელიგიას, ჩვენ გვაქვს საქართველოსთან გენეტიკური კავშირი. შესაბამისად, იქ მიმდინარე პროცესები ჩვენში დიდ ინტერესს იწვევს და უნდა იწვევდეს კიდეც.

გთხოვთ, თანდართული განცხადება გაამრავლოთ, ხელი მოაწეროთ და გაუგ ზავნოთ პრემიერს. ასევე გადაუგ ზავნეთ თქვენს ნაცნობ თუ ნათესავ აფხაზებსა და ქართველებს, ყველას, ვისაც აღნიშნული საკითხი აინტერესებს.

გისურვებთ წარმატებებს!

ჰაიდელბერგში, ვისლოჰში, კარლსრუჰში, მანჰაიმსა და ვორმსში მცხოვრებ ქართველთა სახელით.

ა. ჩეთინქაია (ხიმშიაშვილი)

წერილი თურქეთის პრემიერ-მინისტრს
სულეიმან დემირელს
1993 წელი
პატივცემულ პრემიერს, სულეიმან დემირელს
ანკარა

პატივცემულო პრემიერო!

როგორც მოგეხსენებათ საბჭოთა კავშირის დაშლამ იმპერიული მიზნების მქონე რუსეთის ჰეგემონია გაანადგურა. საბჭოთა კავშირში იძულებით მყოფმა ერებმა მოიპოვეს თავისუფლება. ამ მდგომარეობამ რუსეთის აგრესიულ ზრახვებს მისცა ფართო გასაქანი. რუსეთმა ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემავალ ქვეყნებში არეულობა გააჩაღა და ირიბად იღებდა ომში მონაწილეობას. ამ ყოველივეს ნათელი მაგალითია თურქეთის მეზობელი საქართველო. ხელოვნურად შექმნილი აფხაზურ-ქართული კონფლიქტით რუსეთი, სწორედ რომ, შავ ზღვაზე გაფართოებას ისახავს მიზნად. თურქეთში მცხოვრები ეთნიკურად აფხაზი მოქალაქეები, რომლებსაც არ აქვთ არანაირი ინფორმაცია და არც ის იციან, თუ რამდენად დიდი სირცხვილია XX საუკუნეში ომი, ***გულმკერდზე თურქეთის დროშით, ქართული შენაერთების წინააღმდეგ იბრძვიან.***

პატივცემულო პრემიერო!

როგორც მოგეხსენებათ, თურქეთში ეთნიკური ქართველების რიცხვი, ეთნიკურ აფხაზთა რიცხვს საგრძნობლად აჭარბებს (ხუთ მილიონზე მეტი). თურქეთის მეზობელ სახელმწიფოში მიმდინარე ომში, თურქეთის ეთნიკურად აფხაზი მოქალაქეების მონაწილეობა, თურქეთის ქართველი მოქალაქეებისათვის ძალიან გულდასაწყვეტია.

ამ მიზეზების გათვალისწინებით, გთხოვთ, სიფრთხილე გა-

მოიჩინოთ ამ საკითხთან მიმართებაში და არ დაუშვათ თურქეთიდან აფხაზების წასვლა ქართველების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

ინეგოლში მცხოვრები თურქეთელი ქართველი ვახტანგ მალაყმაძის (ჰაირი ჰაირიოღლუ) პასუხი ილიას, 17/4/93

გამარჯობა ილია.....

შევასრულე დაკისრებული ვალი. გადავეცი დემირელს განცხადება და ზედმეტიც გაზეთების ამონაჭრები და საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დეკლარაცია და შალვას დეკლარაციაც.[24]*....*

ხალხს დავურიგე შენი განცხადების ასლები, მაგრამ არ მგონია დაინტერესდნენ. აბხაზებმა იწყინეს ჩემი პრესაში გამოსული ინტერვიუ[25]*. მათ ყოველ დღე ასეთ წერილებს აძლევენ პრესას. ჩვენ არ ვწყენილობთ. გავგ ზავნე ბურსას გაზეთებშიც ეს ამბავი. ჯერ არ არის გამოსული. მაგრამ მე მგონია აბხაზებმა გავიდნენ ბურსას და ეს შეაჩერეს. ოდენაი მუქარაც გამოიცხადეს აბხაზებმა.*[26]

---

24 იგულისხმება შვედეთში მოღვაწე თურქეთელი ქართველი შალვა თევძაზე (შანვერ აქინი), იხ. ნინო ოქროსცვარიძე, „ორგზის მუჰაჯირი საბა ართვინელი (შალვა თევზაძე).

25 საუბარია ვახტანგ მალაყმაძის მიერ გაზეთში გამოქვეყნებულ ინტერვიუზე, სათაურით „Isveç Gürcü derneği Türkiye Temsilcisi Hayrioğlu'dan açıklama: „Yüzlerce Türkiyeli Abaza Gürcistan elinde esir" (თურქეთში შვედეთის ქართული სათვისტომოს წარმომადგენლის ჰაირიოღლუს განმარტება: ასობით თურქეთელი აფხაზი ქართველებმა ტყვედ აიყვანეს).

26 მუქარებს ხშირად იღებდა შვედეთში მცხოვრები შალვა თევზაძეც, რომელიც შვედეთისა და თურქეთის პრესაში აგზავნიდა სტატიებს იმასთან დაკავშირებით, თუ რა ხდებოდა რეალურად აფხაზეთში. შალვა თევზაძის ბრძოლა რუსული პროპაგანდის წინააღმდეგ და მისი პოზიცია აფხაზეთში ქართველთა გენოციდისადმი, სეპარატისტებს უყურადღებოდ არ დარჩენიათ. ხშირი იყო მის მიმართ ფიზიკური ანგარიშსწორების მუქარები და

ვთარგმნე და სტამბას ჩავაბარე „გურჯუსთან თარიჰი ვე თურქ-გურჯუ ილიშქილერი“[27] წიგნი. ეს მეტად საინტერესოა. შიგ არის (1514–1625 არასი ოსმალინლარინ გურჯუსთან სეფერლერი)[28] ესეც საინტერესოა...

სახლის ტელეფონზე გელოდები დამირეკო: 9.253.336.36 ინეგოლ. თუ საჩქარო რამ იქნება.

შვიდობით. გკოცნით....

შენი ვახტანგ მალაყმაძე

ვახტანგ მალაყმაძის წერილი შალვა თევზაძეს,

1993 წლის 17 აპრილი

შალვა გამარჯობა. შევასრულე შენი დავალება. განცხადება მივაწოდე ინეგოლის და ბურსას პრესას. აბხაზებმა დიდი რეაქცია გამოთქვეს. მუქარაც მომაყენეს. პრესამ მთხოვა ჩემი ოფიციალური ვინაობა. ვუთხარი „დიახ, ოფიციალური პირი ვარ“ მეთქი. ეს ყოფილა საჭირო მათთვის....ბურსის პრესაში ჯერ არ გამოვიდა ჩემი გადაცემული განცხადება. მე მგონია აბხაზებმა ეს შეაჩერეს...იქ არიან მეტად აქტუალური აბხაზი ფანატიკოსები. ხელიც აქვთ პრესაში. ..ილია ხიმშიაშვილმაც მომაწოდა ასეთი განცხადება. ისიც მივაწოდე ს. დემირელს შენი საბუთების და გაზეთებში გამოსული ამბების ამონაჭრების ერთად. ვნახოთ რა ხეირის მომგვარებელი იქნება ჩვენთვის ეს. ...თუ სხვა გაზეთებში გამოვა ეს ჩვენი ნაამბობები, მომავალში მოგაწოდებ.

შვიდობით, გკოცნით... შენი ვახტანგ მალაყმაძე

შეურაცხმყოფელი წერილები, სადაც ის „ფაშისტად“ იყო მოხსენიებული.

27 „საქართველოს ისტორია და თურქულ-ქართული ურთიერთობები“.

28 „1514-1625 წლებში საქართველოში ოსმალთა ლაშქრობები“.

როგორც შემდეგი წერილიდან ირკვევა, ჯერ კიდევ 80-იან წლებში თურქეთელ ქართველებსა და აფხაზებს შორის ისტორიულ ფაქტებთან დაკავშირებით კამათი ხშირი ყოფილა. ეს უკანასკნელნი ცდილობდნენ ისტორიის გაყალბებას, რაც, ბუნებრივია თურქეთელ ქართველებში მწვავე რეაქციას იწვევდა. ამ ფაქტს ვახტანგ მალაყმაძის მიერ ილია ხიმშიაშვილისადმი მიწერილი წერილიც ადასტურებს.

ინეგოლი, 12/7/1988

გამარჯობა ჩემო ილია

ჩავთვალე საჭიროდ შენთვის ცალკე წერილი მომეწერა..... გთხოვ, ენციკლოპედიის წიგნი გამომიგზავნე, რათა აფხაზებისთვის შესაბამისი პასუხის გაცემა შევძლო. პასუხებს მხოლოდ ენციკლოპედიაში თუ ვიპოვნი. აფხაზი ომერ ბეიგუვა რაღაც კვლევას აქვეყნებს და ყოველჯერზე ქართველებს საშინლად იხსენიებს. ყველა ქართველ მეფეს (თამარის ჩათვლით) აფხაზად მოიხსენიებს. მისი აზრით, თბილისის დამაარსებელი აფხაზები ყოფილან. ქართველები არა კავკასიელები, არამედ მესაპოტამიელი დამპყრობლები ყოფილან თურმე.... ლაზები ქართველური ტომები კი არა, არამედ აფხაზური და ჩერქეზული წარმოშობისანი ყოფილან....ამ წიგნებს გამოგიგზავნი... თუ ბატონი ოთარისგან იქნება თანხმობა, ამ უნამუსოს კარგ პასუხებს გავცემ და შევარცხვენ. სწორედ ამისთვის მჭირდება ენციკლოპედია. გამოატანე სანდო პიროვნებას, რომ საზღვარზე შეძლოს გადმოტანა....

„შეფრენილი ფუტკარი“ [29]

ეპპელჰაიმი პატარა ქალაქია, მშვიდი და რაღაცნაირად ახლობელი. უცნაური გრძნობაა, როცა შუა გერმანიაში, თურქეთელი ქართველის მეცადინეობით გახსნილ „საქართველოს მოედნის“ და ქართველი დიზაინერის მიერ მოწყობილ სკვერში ზიხარ და აკვირდები ხალხის გადაადგილებას. ბევრმა მათგანმა შესაძლოა არცკი იცის, რომ მათი ქალაქის ერთ-ერთ მთავარ ქუჩას უძველესი ქვეყნის სახელი ჰქვია და რომ ეს სახელი ამ ქვეყნის ერის გენეტიკიდან გამოსული, თურქეთში მუჰაჯირად წასულთა შთამომავალის და ეპპელჰაიმში გადასახლებული ქართველის ძალისხმევის შედეგად ეწოდა. ამ დროს ხვდები, რომ **რომანტიზირებული კულტურული ნაციონალიზმის** ეს გამოვლინება, საკუთარი იდენტობის უკეთესად გააზრებაში გეხმარება. უცნაურია, მაგრამ ამ გზაჯვარედინზე არსებულ მოედანზე სამი რადიკალურად განსხვავებული სამყარო იკვეთება – ქართული, თურქული და გერმანული. სწორედ ამ სამი კულტურის გზაჯვარედინზე, ისტორიული პერიპეტიების ფონზე, იქმნებოდა ადამიანთა ისტორიები, ხშირად იმედგაცრუებით, მარცხითა და გამარჯვებებით სავსე. მაინც რატომ არის ქართველისთვის ასეთი ემოციური, როცა შენი სამშობლოს მწერლის, საზოგადო მოღვაწის სახელი ან გეოგრაფიული სახელწოდება ამშვენებს ამა თუ იმ ქვეყნის ქალაქსა თუ დაბას? რატომ გხვდება ქართველს ასე უცნაურად გულზე აბრაზე გამოკრული საქართველოსთან ასოცირებული სახელი? ალბათ, იმიტომ, რომ ნატანჯი პატარა ქვეყნის შვილი ხარ, რომელიც

29 სკა, რომ გამრავლდება, იმაზე იტყვიან „სკამ მართვე გამოუშვაო“. მართვე ხშირად მისთვის გამზადებულ სკაში არ შედის და სადმე სხვაგან იდებს ბინას. აი, ასეთ „მართვე ფუტკარს“ ადარებდნენ საკუთარ თავს მუჰაჯირები, რომლებსაც გზა აებნათ და სხვა ქვეყანაში შეფრინდნენ. იხ. შ. ფუტკარაძე, ჩვენებურების ქართული, წ. I, აჭარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა, ბათუმი, 1993.

მთელი ისტორიის განმავლობაში საკუთარი სივრცის წმინდად შენარჩუნებას ცდილობდა, რომელიც კულტურულ-ისტორიული მისიის თვალსაზრისით, ფარული სიკეთის ქვეყანაცაა.[30] ილიას მუჰაჯირი წინაპრები, რომლებმაც გემით გადალახეს შავი ზღვა და ჩავიდნენ თურქეთში, ვერასოდეს წამოიდგენდნენ, რომ ძალიან შორეულ მომავალში, მათი შთამომავალი, მათთვის სრულებით უცნობ გერმანულ ქალაქში გადაცხოვრდებოდა და მისივე ძალისხმევით „საქართველოს მოედანი“ გაიხსნებოდა.

ნინო ხიმშიაშვილმა ლაიმენში სხვა თურქეთელ ქართველებთან შეხვედრა შემომთავაზა, რომლებსაც მანამდე ჰქონდათ ინფორმაცია ჩემი ჩამოსვლის შესახებ. მეც დიდი სიამოვნებით დავთანხმდი და საოცრად მესიამოვნა, როცა შევიტყვე, რომ აქ, ამ პატარა ქალაქში თურქეთიდან, კერძოდ, ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიედან[31] (მაჭახელა) ჩამოსახლებული თურქეთელი ქართველები სახლობდნენ. როგორც ადგილობრივებმა მითხრეს, სწორედ ვახტანგ სუდაძის დახმარებით დასახლებულან ეპპელჰაიმსა და ლაიმენში. ჰაირიელი ქართველები ასევე სახლობენ კიოლნთან ახლოს მდებარე გუმერსბახსა და ბერგნოშტადშიც.[32]

ქართველებისთვის ჩვეული ხმაურითა და ემოციით შემეგება ადიამანების ოჯახის დიასახლისი, ქალბატონი ჰაჯერი – თურქეთელი ქართველებისთვის დამახასიათებელი მიმართვით – „რაიჯები ჩვენებურო?“. გერმანიაში ცხოვრების მიუხედავად კავკასიელისთვის, ისევე როგორც აღმოსავლელისთვის და-

30 იხ. მერაბ კოსტავა „ფიქრები საქართველოს მისიაზე“, საქართველო, 1991.

31 იხ. ნინო ოქროსცვარიძის მონოგრაფია „ ოჯახი და საოჯახო ყოფა თურქეთელ ქართველებში (ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეს მოსახლეობის მაგალითზე“, თბილისი 2012.

32 იხ. Twofold Muhajirs at the crossroad of three cultures: Turkish Georgians in Bergneustadt, Germany, ჟურნალი „კადმუსი“, №-6, 2014. (ორენოვანი) https://kadmos.iliauni.edu.ge/index.php/kadmos/article/view/194

მახასიათებელი სტუმარმასპინძლობა წმიდათა წმიდა მოვლენაა. შემიპატიჟეს ევროპულ სტილში მოწყობილ სახლში. ერთი შეხედვით, თითქოს არაფერი ჰქონდა ინტერიერს ისეთი, რომელიც „გურჯულ“(ქართულ) ყოფაზე მიუთითებდა, თუმცა გაშლილ სუფრას ამშვენებდა თურქეთელი ქართველებისთვის დამახასითებელი კერძები – „ფხალლობია“, „მალახტო“, „მჭადი“, ჰაირიედან წამოღებული და ლაიმენში დარგული ქართული ყურძენი „ადესა“...ერთხელ სტამბოლში მცხოვრებმა ერთმა თურქეთელმა ქართველმა ბრძანა, რომ მისი „მემლექეთი“ (სამშობლო) მისივე სახლის ფანჯრებიდან იწყებოდა...

ეპპელჰაიმში ჩემი მივლინება დასრულდა, დავემშვიდობე მასპინძელს და ისევ იენაში, შთაბეჭდილებებით სავსე გავემგზავრე. უკან მოვიტოვე გაყვითლებული ფოლიანტების დასტა – ადამიანთა ისტორიებითა და ტკივილებით. ვინ იცის, ილიას მსგავსად რამდენი ქართველი გაიფანტა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში, ვინ იცის, რამდენი ჩვენთვის უცნობი, ღირსეული ქართველი ჩაიკარგა წარსულის ლაბირინთში. უკვე აჩრდილად ქცეულნი დგანან და ელიან მას, ვინც გაბედავს და ამ ლაბირინთში მოგზაურობას დაიწყებს...

„შემწყდარია ჩვენი გულის სიხარული, გლოვად გადაიქცა ჩვენი ფერხულები“.

გოდება იერემიასი

თურქეთში კვლევებისა და სამეცნიერო მივლინებების დროს, თურქეთელი ქართველებით დასახლებულ სოფლებსა და დაბებში, ყოველთვის განსაკუთრებულ ყურადღებას ვანიჭებდი საფლავების კვლევას. შეიძლება ითქვას, რომ მიცვალებულებიც საუბრობენ საკუთარ იდენტობაზე. ეთნიკური სივრცე, როგორც უკვე ზევით აღვნიშნე, თურქეთელი ქართველებისათვის, ისევე, როგორც, ზოგადად, ქართველისათვის, საკრალური და

წმინდაა. თურქეთელი ქართველების უკანასკნელი სამკვიდრო-ძვალთშესალაგის სახით, რაც შემოსაზღვრულ სივრცეს წარმოადგენს, არა მხოლოდ ზღვარს ავლებს იმიერ და ამიერ სამყაროებს შორის, არამედ იმიერ სამყაროში გადასულები ტოვებენ უკანასკნელ შეტყობინებას და დედამიწის დროებით მოქალაქეებს თავიანთი ეთნიკური იდენტობის შესახებ აწვდიან ინფორმაციას. უამრავ ასეთ წარწერას წავაწყდი წლების განმავლობაში, მსგავსი მოვლენა ირანში, კერძოდ, ფერეიდნელ ქართველებშიც შეინიშნება... ზოგს ქართულენოვანი ეპიტაფიებიც ახლავს თან.

ეპპელჰაიმის სასაფლაოზე ნახავთ ერთ საფლავს, რომელიც სხვა საფლავებისგან დიზაინით გამოირჩევა. საფლავის მოსერო ქვაზე გამოსახულია გადაშლილი წიგნი. ერთ გვერდზე ქართულად აწერია – ილია ხიმშიაშვილი, მეორე გვერდზე კი – A. Çetinkaya, შუაში სიმბოლურად მოთავსებულია ქართული ხმალი. სამწუხაროდ, ილიას ვერ აუხდა სურვილი, **„მე ჩემს მამულში მინდა. მე რომ მოვკვდები, ჩემს მიწას მინდა მივებარო, იმიტომ, რომ მე ყველაფრით იქაური ვარ“.**

2017 წლის 1 ნოემბერს ილიას 69 წელი შეუსრულდა, ზუსტად 23 დღეში, 24 ნოემბერს, ნინო ხიმშიაშვილი სამუდამოდ გამოემშვიდობა მამას. მძიმე დიაგნოზდასმული რამდენიმე თვე მკურნალობდა ჰაიდელბერგის საუნივერსიტეტო კლინიკის რადიოონკოლოგიის განყოფილებაში... თუმცა უშედეგოდ... სიცოცხლის უკანასკნელი დღეები გაატარა ჰაიდელბერგში, წმინდა ჰედვიგის სახელობის თავშესაფარში, პალიატიური ზრუნვის ქვეშ. ადამიანი, რომელიც ბრწყინვალედ ფლობდა გერმანულ ენას, გარდაცვალებამდე რამდენიმე დღით ადრე საერთოდ დაავიწყდა, ვეღარ ამყარებდა კონტაქტს გერმანელ მედდასთან და მხოლოდ ქართულად ეძახდა ნინოს.... ასე დასრულდა საკუთარი ქვეყნის ჭირისუფალი, ერთი გულანთებული ქართველის ბობოქარი ცხოვრება და ჩვენი მოგზაურობაც მუყაოს ყუთებ-

ში დავანებული, ისტორიის გაყვითლებული ფოლიანტების სამყაროში...

დაბოლოს, *„თქვენი შესანდობარი გვინდა გვეთქვა, ვინც უბედობამ საქართველოდან გადამთიეთში გაგხიზნათ ხორციელად, მაგრამ სულიერად საკუთარ მიწისთვის დაიღვენთეინით, იმ მიწისთვის, სამუდამო განსასვენებლად რომ იცოდით, ველარ ელირსებოდით. კურთხეულ იყავით თქვენ, ვისაც დიდი ქვეყნების შორეთიდან, არ გეცოტავათ საკუთარი ხალხი, ვინც აიცილეთ გადაგვარებისა და გადაჯიშების უკურნებელი სენი“.*

რეზო თაბუკაშვილი

ფოტო და დოკუმენტური მასალა

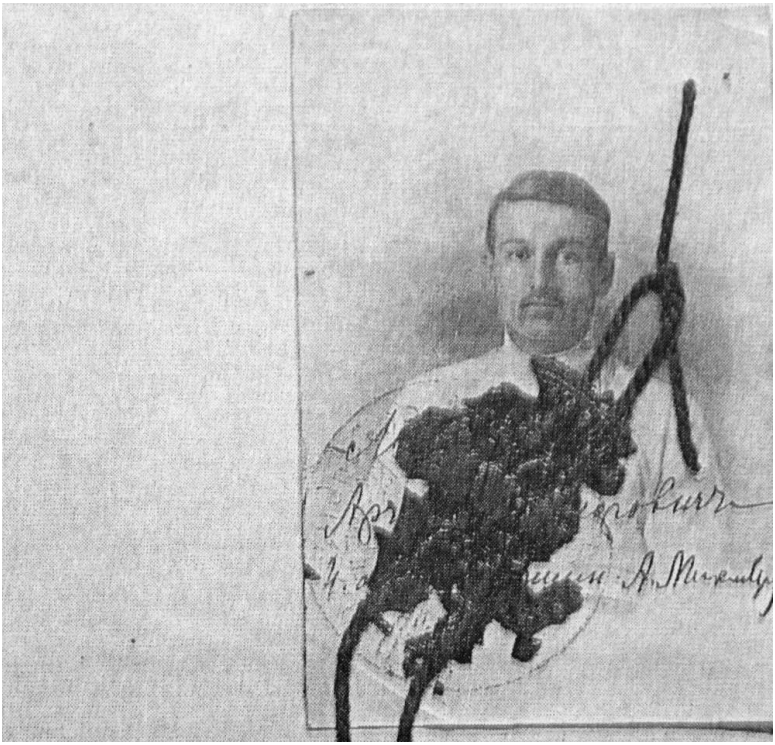

არჩილ მექანარი (მექანარიშვილი)

Zeugnis Nr. 12211.

Vorzeiger Dieses, Schüler der 8. Klasse des Tiflisser Georgischen Privaten Adelsgymnasiums für Knaben A r t s c h i l (Sohn des Josef) M e k a n a r i, lt seinen Ausweispapieren Lehrsohn, ortodox, geb. 11.3. 1899, nach bestandener Aufnahmeprüfung 1907 in die Vorbereitungsklasse des genannten Gymnasiums eingetreten hat daselbst den vollen Unterrichtskursus durchgemacht bei vorzüglichem Betragen während der ganzen Zeit.

Im laufenden Jahre 1917, nach erfolgter Prüfung der Erfolge des letzten Lehrjahres (auf Grund der Verordnung des Ministeriums für Volksaufklärung v. 24.3. 1917 № 2374, im Beisein eines Deputierten des Kaukasischen Lehrbezirks) wurden seine Kenntnisse, wie folgt zensiert;

Religionslehre	5 (ausgezeichnet)
Russisch	5 (ausgezeichnet)
Philosophische Propädeutik	5 (ausgezeichnet)
Georgisch	5 (ausgezeichnet)
Latein	5 (ausgezeichnet)
Deutsch	5 (ausgezeichnet)
Französisch	5 (ausgezeichnet)
Mathematik	4 (gut)
Physik	4 (gut)
Mathmatische Geographie	4 (gut)
Geschichte	5 (ausgezeichnet)
Geographie	5 (ausgezeichnet)
Naturkunde	4 (gut)
Rechtslehre	5 (ausgezeichnet)

In Bescheinigung dessen wird dem A r t s c h i l l M e k a n a r i gegenwärtiges Zeugnis erteilt, das ihm lt. Art. 3738 der Satzungen betr. die Unterrichtsanstalten, Band XI, I Teil Gesetzessammlung 1893, berechtigt zur Aufnahme an Hochschulen

Badische Ruprecht-Karls-Universität

O.-Z. ____ d. Hebr. v. ____ HEIDELBERG.

Gebühr 10 M.

Ab mit Post am ____

Abgeholt am ____

3. Februar 1922

Abgangs-Zeugnis.

Herr ~~Fräulein~~ Archil Kekanari

geboren zu Poti-Senaki (Georgien)

ist vom 29.10.20 bis zum Schluss des ____ -Semesters ____ heute

als Stud. der phil

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigehefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Uebungen ordnungsmässig eingeschrieben gewesen. (Semester:

~~Hinsichtlich~~ der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäss §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis zwecks Anmeldung zur ____ -Prüfung ~~auf Antrag~~ vor Semesterschluss erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluss des ____ -Semesters 192 ____ während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den ____ ten ____ 192 ____ .

Der Rektor: Der akademische Disziplinarbeamte:

gez. (L. S.) gez.

(Selbstmord eines Studenten.) In einem Mann-
heimer Hotel hat sich gestern nachmittag gegen 3 Uhr,
wie die „N. Bad. Landsg." mitteilt, ein junger Mann
erschossen, der sich als Student Achim Melchori aus
Heidelberg ins Fremdenbuch eingetragen hatte. Er
war 22 Jahre alt und hatte einen Brief an einen
Freund in Heidelberg hinterlassen. Als Waffe
diente ihm eine Browningpistole, mit der er sich vier
Schüsse in den Kopf beibrachte. Die Verletzungen
waren so schwer, daß er bald nach seiner Einliefe-
rung ins Krankenhaus verstarb. M. hatte in dem
Hotel drei Tage gewohnt und war, wie sich heraus-
stellte, mittellos. (Melchori war in Heidelberg im-
matrikuliert.)

სტუდენტის თვითმკვლელობა

Nr. 224. O. 20.

Thüringische Gesamt-Universität Jena.

Anwesenheits- und Sittenzeugnis

(§ 20, Ziff. 1 des Statuts, die Studierenden betr.)

Gültig: ~~nur in Stipendienangelegenheiten~~ zum Ausweis gegenüber Behörden

Herr Artschil Mekanari aus Tiflis

ist seit Ostern 1920

als Student der Staatswissenschaften

an der Universität Jena aufgenommen und setzt gegenwärtig seine — ~~ihre~~ Studien hier noch fort.

Hinsichtlich seiner — ~~ihrer~~ Führung ist nichts Nachteiliges bekannt geworden.

Jena, den 7. Juli 1920.

Universitätsamt.

Lentmbaga

Univ. Registr.

Gebühr: 1 M.

1000. X. 19.

Universität Heidelberg
Engerer Senat
No.10204

Heidelberg, den 4. August 1920.

An Herrn Artschil Mekanari, Jena

Das Ministerium des Kultus und Unterrichts in Karlsruhe hat Sie mit Erlass vom 31.Juli 1920 No.A.13415 zur Immatrikulation zugelassen. (Phil. Fakultät)

Die Anmeldung zur Immatrikulation - die persönlich erfolgen muss - kann vom 14.Oktober 1920 ab geschehen. Zum Belegen werden Sie erst vom 8. November ab zugelassen.

Ein Abdruck der Bestimmungen über die Hochschulgebühren und Kolleggelder von Ausländern liegt hier bei.

H. Korfel

Universität Heidelberg
Engerer Senat

An

Herrn A. Mekanari, stud.rer.pol.

Fortpflichtige Dienstsache.

BAD. UNIVERSITÄT HEIDELBERG

Jena

Göthestr.13II

Thüringische Gesamt-Universität

Am heutigen Tage ist

Herr stud. cam. Adolphe Abekanari aus Tiflis, Georgien

nachdem er durch Handschlag feierlich gelobt hat,
daß er gewillt ist, den Gesetzen und Bestimmungen unserer Universität sowie den Anordnungen des Rektors, des Senats und der sonstigen akademischen Behörden zu gehorchen und alles zu unterlassen, was der Universität zur Unehre und zum Schaden gereichen würde,
unter unsere akademischen Bürger aufgenommen
und ihm darüber diese Urkunde ausgestellt worden

Jena, den 14 Mai 1920.

Dr. [illegible] Rektor

zu gleichen Bedingungen mit Absolventen des vollen Lehrkursus der Staatsgymnasien für Knaben.-

Tiflis, den 8. Mai 1917.

Folgen die Unterschriften des Lehrpersonals.

L.S.

Die Richtigkeit der Uebersetzung wird hierdurch amtlich beglaubigt.

Dr. Schmekeli
Vertreter der Republik
Georgien

Berlin NW.23. den 27. Januar 1920.

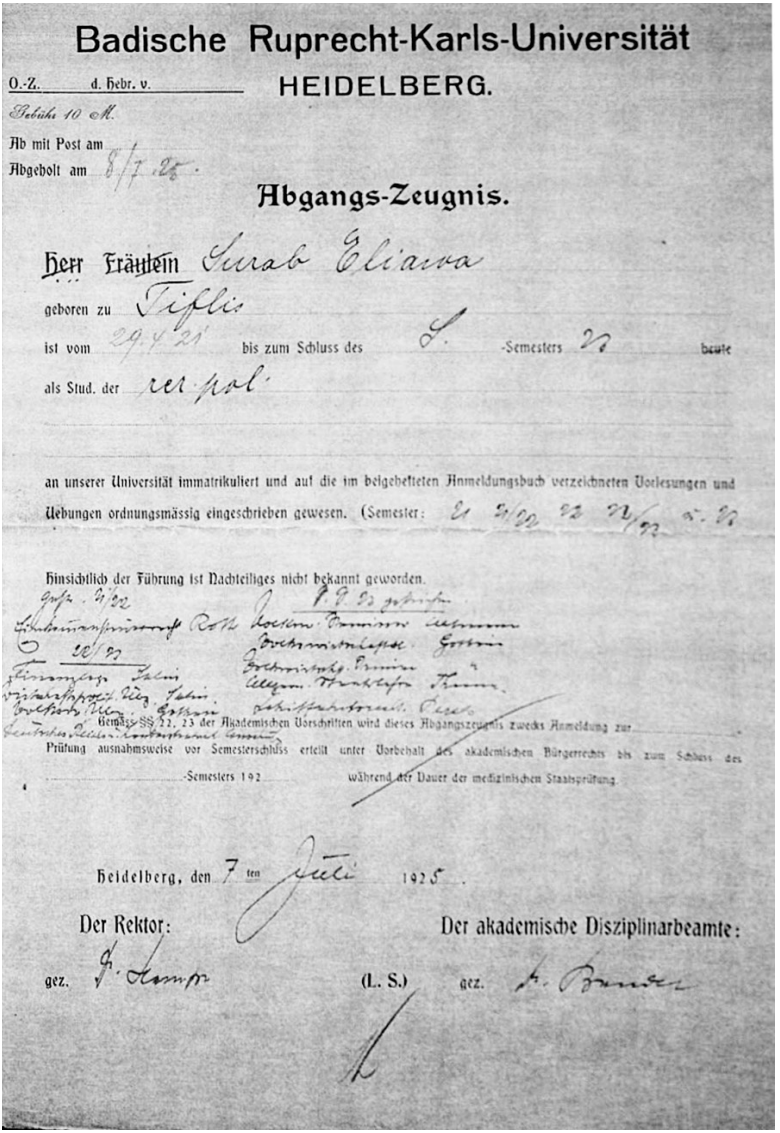

Badische Ruprecht-Karls-Universität

O.-Z. d. Hebr. v. HEIDELBERG.

Gebühr 10 M.

Ab mit Post am

Abgeholt am 8/7 25.

Abgangs-Zeugnis.

Herr Fräulein Surab Eliava

geboren zu Tiflis

ist vom 29/4 21 bis zum Schluss des S. -Semesters 21 heute

als Stud. der rer pol.

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigehefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Übungen ordnungsmässig eingeschrieben gewesen. (Semester: S 21/22 22 22/23 a. 23

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäss §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis zwecks Anmeldung zur Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluss erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluss des -Semesters 192 während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den 7 ten Juli 1925.

Der Rektor: gez. H. Hampe (L. S.)

Der akademische Disziplinarbeamte: gez. A. Braun

Universität Heidelberg

Erkennungskarte

für

Herrn stud. cam Surab Eliawa

Der Rektor:

Eigenhändige Unterschrift des Inhabers:

Surab Eliawa

Universität Heidelberg

Engerer Senat

Heidelberg, den 26. Februar 1921.

No. 2491

An Herrn Surab Eliawa Leipzig

Sie sind zum Studium an der Universität Heidelberg in der philosophischen Fakultät in jederzeit widerruflicher Weise zugelassen. Einen Abdruck der Bestimmungen über die Zahlung der Unterrichtsgelder usw. fügen wir bei. Ihre Zeugnisse haben wir hier behalten.

Die persönliche Anmeldung zur Immatrikulation kann vom 14.April 1921 ab erfolgen. Zum Belegen von Vorlesungen und Übungen werden Sie erst vom 5.Mai ab zugelassen.

Jvogt

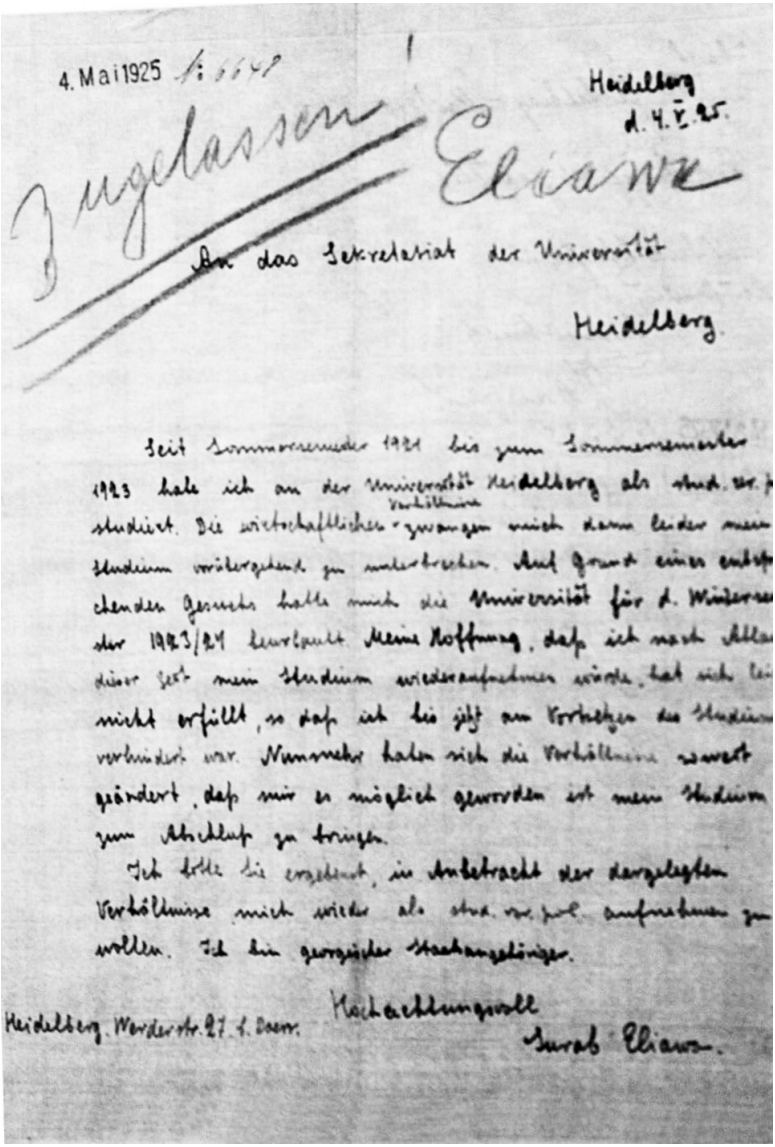

4. Mai 1925 A: 6648

Heidelberg
d. 4. V. 25.

Zugelassen! Eliawa

An das Sekretariat der Universität

Heidelberg.

Seit Sommersemester 1921 bis zum Sommersemester 1923 habe ich an der Universität Heidelberg als stud. ver. p. studiert. Die wirtschaftlichen Verhältnisse zwangen mich dann leider mein Studium vorübergehend zu unterbrechen. Auf Grund eines entsprechenden Gesuchs hatte mich die Universität für d. Wintersemester 1923/24 beurlaubt. Meine Hoffnung, daß ich nach Ablauf dieser Zeit mein Studium wiederaufnehmen würde, hat sich leider nicht erfüllt, so daß ich bis jetzt am Vortsetzen des Studiums verhindert war. Nunmehr haben sich die Verhältnisse soweit geändert, daß mir es möglich geworden ist mein Studium zum Abschluß zu bringen.

Ich bitte Sie ergebenst, in Anbetracht der dargelegten Verhältnisse mich wieder als stud. ver. pol. aufnehmen zu wollen. Ich bin georgischer Staatsangehöriger.

Hochachtungsvoll

Surab Eliawa.

Heidelberg, Werderstr. 27, 1. Doerr.

A. 24.1. Nr. 704

Liava

Leipzig, den 21. Januar 1921.

Windmühlenweg, 5II r. Keller.

An das

Rektorat der Universität

Heidelberg

-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-.-

Ich erlaube mir, dem Rektorat der Universität Heidelberg folgendes Gesuch zu unterbreiten :

Ich bitte höflichst um die Erlaubnis an der Universität Heidelberg vom Sommer - Semester 1921 ab studieren zu dürfen. Ich bin Staatsangehöriger der Republik Georgien und befinde mich seit einem Jahr in Deutschland, wohin ich als Stipendiat der georgischen Republik gekommen bin. Ich habe ein Semester in Halle studiert und bin gegenwärtig an der Universität Leipzig inscribiert.

Im September habe ich bereits um die Erlaubnis, in Heidelberg studieren zu dürfen, nachgesucht, leider aber vergebens. Ich bitte, bei der Erwägung des jetzigen Gesuches berücksichtigen zu wollen, dass das georgische Volk, wie auch die georgische Republik immer grosse Sympathien für Deutschland gehegt hat. In der kurzen Zeit meines bisherigen Aufenthaltes lernte ich Deutsches Wissen und Können schätzen. Als Nationalökonom werde ich an Ihrer Universität sicherlich viel lernen und einaml in meine Heimat zurückgekehrt, werde ich meiner Lehrer und Ihres Deutschen Landes stets dankbar

b.w.

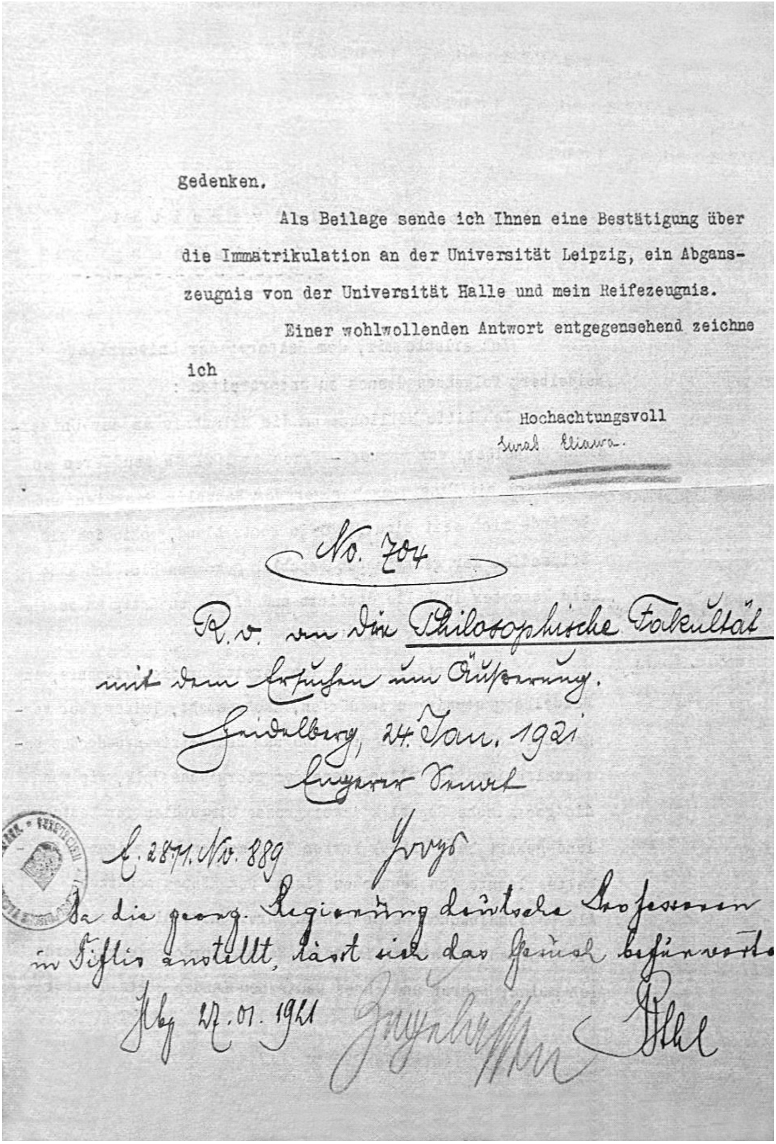

gedenken.

Als Beilage sende ich Ihnen eine Bestätigung über die Immatrikulation an der Universität Leipzig, ein Abganszeugnis von der Universität Halle und mein Reifezeugnis.

Einer wohlwollenden Antwort entgegensehend zeichne ich

Hochachtungsvoll
Surab Eliawa

No. 704

R.v. an die Philosophische Fakultät mit dem Ersuchen um Äußerung.
Heidelberg, 24. Jan. 1921
Engerer Senat

C. 2871. No. 889

Da die georg. Regierung deutsche Professoren in Tiflis anstellt, lässt sich das Gesuch befürworten
Hbg 27.01.1921

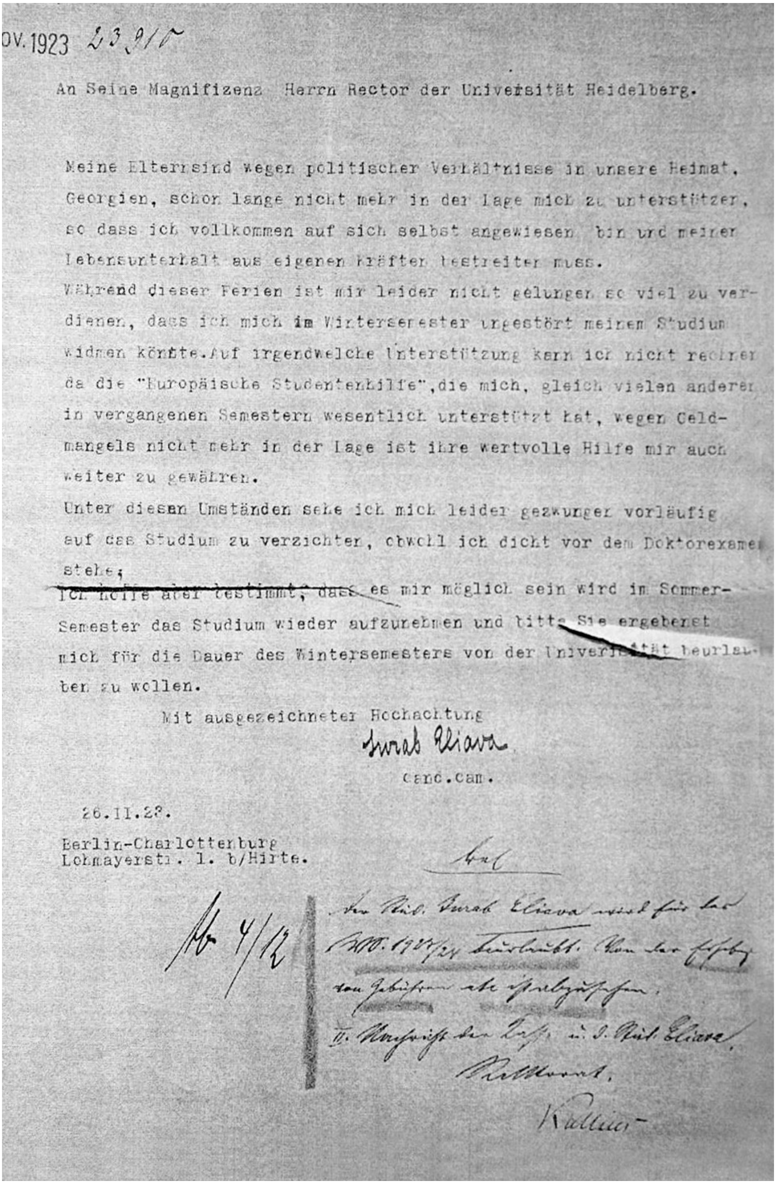

OV. 1923 23 910

An Seine Magnifizenz Herrn Rector der Universität Heidelberg.

Meine Elternsind wegen politischer Verhältnisse in unsere Heimat, Georgien, schon lange nicht mehr in der Lage mich zu unterstützen, so dass ich vollkommen auf sich selbst angewiesen bin und meinen Lebensunterhalt aus eigenen Kräften bestreiten muss.
Während dieser Ferien ist mir leider nicht gelungen so viel zu verdienen, dass ich mich im Wintersemester ungestört meinem Studium widmen könnte. Auf irgendwelche Unterstützung kann ich nicht rechnen da die "Europäische Studentenhilfe", die mich, gleich vielen anderen in vergangenen Semestern wesentlich unterstützt hat, wegen Geldmangels nicht mehr in der Lage ist ihre wertvolle Hilfe mir auch weiter zu gewähren.
Unter diesen Umständen sehe ich mich leider gezwungen vorläufig auf das Studium zu verzichten, obwohl ich dicht vor dem Doktorexamen stehe;
~~Ich hoffe aber bestimmt, dass~~ es mir möglich sein wird im Sommer-Semester das Studium wieder aufzunehmen und bitte Sie ergebenst mich für die Dauer des Wintersemesters von der Universität beurlauben zu wollen.

Mit ausgezeichneter Hochachtung
Surab Eliava
cand.cam.

26.11.23.

Berlin-Charlottenburg
Lohmayerstr. 1. b/Hirte.

Ab 4/12

Der Stud. Surab Eliava wird für das W.S. 1923/24 beurlaubt. Von der Erhebung von Gebühren ist abzusehen.
II. Abschrift der Kasse u. d. Stud. Eliava.
Rektorat.
Kallius

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg.

1. Vor- und Familienname: Surab Eliava.
2. Geburtstag und -Jahr: 6-XI-900. 1900
3. Geburtsort: Tiflis.
4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Georgien.
5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Georgier.
6. Vor- und Familienname, Stand (Beruf) und Wohnort (mit Straße und Haus-Nr.) des Vaters oder (wenn dieser verstorben) der Mutter oder des Vormundes: Nikolaus Eliava. Rechtsanwalt. Tiflis (Georgien)
7. Religionsbekenntnis: griechisch-katholisch.
8. Studium: ver. phil.
9. Reifezeugnis von
   deutsch. 9klass. Gymnas. – Realgymnas. – Oberrealschule zu
   oder
   außerdeutscher Schule u. zwar: Gymnasium zu Tiflis Klassenzahl 8
   Ergänzungsprüfung in
10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses: Juni 1918
11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): Universität zu Halle a. S. (1 Semester) und Leipzig (1 Semester)
12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und Nr. des Hauses und Name des Vermieters): Kaiserstr., 48 II. Schellig.

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt

Heidelberg, den 25 ten April 1920.

Unterschrift des Studierenden: Surab Eliava.

Diese Seite nicht ausfüllen!

Badische Ruprecht-Karls-Universität

HEIDELBERG

Ab mit Post am

Abgeholt am 8/7. 25

Abgangs-Zeugnis

Herr — ~~Fräulein~~ Surab Eliava

geboren am 6. 11. 1900 zu Tiflis

ist vom 5/6/25 bis ~~zum Schluß des~~ ~~-Semesters~~ heute

als Stud. der rer. pol.

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigehefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Übungen ordnungsmäßig eingeschrieben gewesen. (Semester: 25

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäß §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis zwecks Anmeldung zur Diplom-Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluß erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluß des Sommer-Semesters 1925 ~~während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung~~.

Heidelberg, den 7 ten Juli 1925

Der Rektor: gez. [signature]

(L. S.)

Der akademische Disziplinarbeamte: gez. [signature]

Universität Heidelberg

Erkennungskarte

für

Herrn stud. Cam. Surab Eliawa (Staatsangehörigkeit Georgien)

Der Rektor:

Eigenhändige Unterschrift des Inhabers:

Surab Eliawa

Gültig nur für diejenigen Semester, de
das Universitäts-Siegel beigedrüc

Sommersemester 1923	Wintersemest
Sommersemester 192	Wintersemest
Sommersemester 192	Wintersemes

ბიძინა რამიშვილი

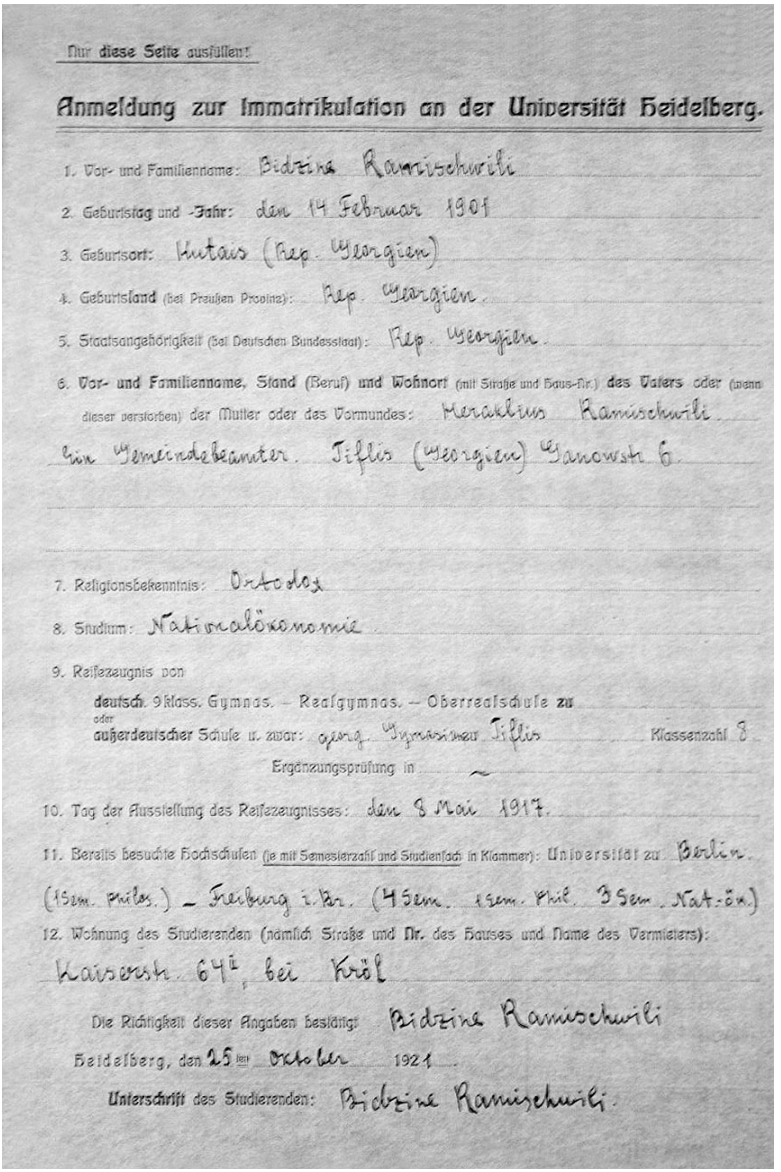

Nur diese Seite ausfüllen!

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg.

1. Vor- und Familienname: Bidzina Ramischwili
2. Geburtstag und -Jahr: den 14 Februar 1901
3. Geburtsort: Kutais (Rep. Georgien)
4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Rep. Georgien.
5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Rep. Georgien.
6. Vor- und Familienname, Stand (Beruf) und Wohnort (mit Straße und Haus-Nr.) des Vaters oder (wenn dieser verstorben) der Mutter oder des Vormundes: Merabius Ramischwili ein Gemeindebeamter. Tiflis (Georgien) Ganowsk 6.
7. Religionsbekenntnis: Orthodox
8. Studium: Nationalökonomie
9. Reifezeugnis von
   deutsch. 9klass. Gymnas. – Realgymnas. – Oberrealschule zu
   oder
   außerdeutscher Schule u. zwar: georg. Gymnasium Tiflis Klassenzahl 8
   Ergänzungsprüfung in –
10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses: den 8 Mai 1917.
11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): Universität zu Berlin. (1Sem. Philos.) – Freiburg i. Br. (4 Sem. 1 sem. Phil. 3 Sem. Nat.-ök.)
12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und Nr. des Hauses und Name des Vermieters): Kaiserstr. 64 I, bei Krol

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt: Bidzina Ramischwili

Heidelberg, den 25 ten Oktober 1921.

Unterschrift des Studierenden: Bidzina Ramischwili.

Badische Ruprecht-Karls-Universität

O.-Z. ..... d. Hebr. v. .....

HEIDELBERG.

Gebühr 10 M.

~~Ab mit Post am~~ 4/5 24 durch Schwarz

Abgeholt am .....

Abgangs-Zeugnis.

Herr ~~Fräulein~~ Bidzine Ramischwili

geboren zu Kutais

ist vom 29. Okt. 1921 bis zum Schluss des Winter-Semesters 23/24 ~~heute~~

als Stud. der cam.

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigehefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Uebungen ordnungsmässig eingeschrieben gewesen. (Semester: 21/22-22-22/23-23-23/24

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäss §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses ~~Abgangszeugnis zwecks Anmeldung~~ zur .....-Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluss erteilt ~~unter~~ Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluss des .....-Semesters 192..... während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den 23ten Mai 1924.

Der Rektor: gez. Kallius

(L. S.)

Der akademische Disziplinarbeamte: gez. Dr. Bender

A. R.

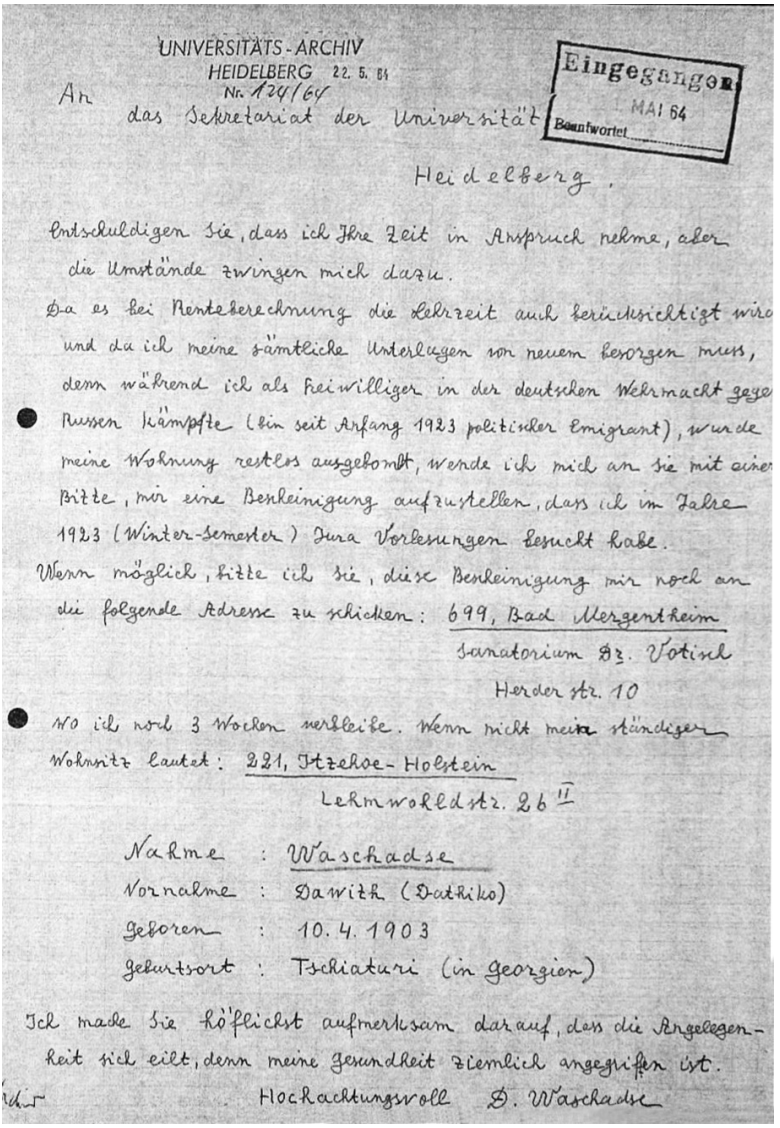

UNIVERSITÄTS-ARCHIV
HEIDELBERG 22. 5. 64
Nr. 124/64

Eingegangen
MAI 64
Beantwortet

An
das Sekretariat der Universität
Heidelberg.

Entschuldigen Sie, dass ich Ihre Zeit in Anspruch nehme, aber die Umstände zwingen mich dazu.

Da es bei Rentenberechnung die Lehrzeit auch berücksichtigt wird und da ich meine sämtliche Unterlagen von neuem besorgen muss, denn während ich als Freiwilliger in der deutschen Wehrmacht gegen Russen kämpfte (bin seit Anfang 1923 politischer Emigrant), wurde meine Wohnung restlos ausgebombt, wende ich mich an Sie mit einer Bitte, mir eine Bescheinigung aufzustellen, dass ich im Jahre 1923 (Winter-Semester) Jura Vorlesungen besucht habe.

Wenn möglich, bitte ich Sie, diese Bescheinigung mir noch an die folgende Adresse zu schicken: 699, Bad Mergentheim
Sanatorium Dr. Votisch
Herder str. 10

Wo ich noch 3 Wochen verbleibe. Wenn nicht meine ständiger Wohnsitz lautet: 221, Itzehoe-Holstein
Lehmwohldstr. 26 II

Nahme : Waschadse
Vornahme : Dawith (Datiko)
Geboren : 10. 4. 1903
Geburtsort : Tschiatauri (in Georgien)

Ich mache Sie höflichst aufmerksam darauf, dass die Angelegenheit sich eilt, denn meine Gesundheit ziemlich angegriffen ist.

Hochachtungsvoll D. Waschadse

22.5.1964

124/64

Herrn
Dawith Waschadse

6990 Bad Mergentheim
Sanatorium Dr. Votisch
Herderstr. 10

Betr.: Bestätigung der Studienzeit

Sehr geehrter Herr Waschadse!

Aus den Studentenakten geht hervor, daß Sie zwar am 29. Okt. 1923 immatrikuliert wurden, aber wegen "Nichterfüllung der Vorschriften bezw. Nichtbezahlens der vorgeschriebenen Studiengebühren" am 28. Februar 1924 im Verzeichnis der Studierenden gestrichen wurden und Ihre Papiere zurückerhielten. Ein Abgangszeugnis wurde nicht erteilt.

Ich bedauere daher, Ihnen eine Bescheinigung über die Studienzeit nicht ausstellen zu können.

Hochachtungsvoll

(Dr. Weisert)
Universitätsarchivar

Herr WASCHADSE hat im Wintersemester 1923/24 weder den Ausländ
zuschlag noch die Goldmarknachzahlung beglichen; er wurde deshalb nac
§ 20 der akademischen Vorschriften (Nichterfüllung der Vorschriften b
Nichtbezahlens der vorgeschriebenen Studiengebühren) im Verzeichnis d
Studierenden gestrichen.

Die s.Zt. eingereichten Zeugnisse wurden ihm laut umstehen
Bescheinigung heute ausgehändigt.

Heidelberg, den 28. Februar 1924.

Universitäts-Sekretariat:

A. A.

NB. Das Testierbuch wurde ihm abgenommen und ist hier beigefügt.

Nur **diese Seite** ausfüllen!

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg

1. Vor- und Familienname: David Waschadse

2. Geburtstag und -Jahr: 10. IV. 1903.

3. Geburtsort: Tschiaturi

4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Georgien (Kaukasus).

5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Georgier

6. **Vor- und Familienname, Stand** (Beruf) **und Wohnort** (mit Straße und Haus-Nr.) **des Vaters** oder (wenn dieser verstorben) der Mutter oder des Vormundes: Isaia Waschadse, Pastour, Tschiaturi.

7. Religionsbekenntnis: Griechisch-Katholisch.

8. Studium: Jura

9. Reifezeugnis von

deutsch. 9klass. Gymnas. — Realgymnas. — Oberrealschule zu

oder

außerdeutscher Schule u. zwar: Gimnasium zu 8 Klassenzahl

Ergänzungsprüfung in 8

10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses:

11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): Universität zu Georgischer Universität.

12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und **Nr.** des Hauses und Name des Vermieters):

Hauptstrasse 115 I 8/Kleinlein

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt

Heidelberg, den 29 ten Oktober 1923

Unterschrift des Studierenden: David Waschadse.

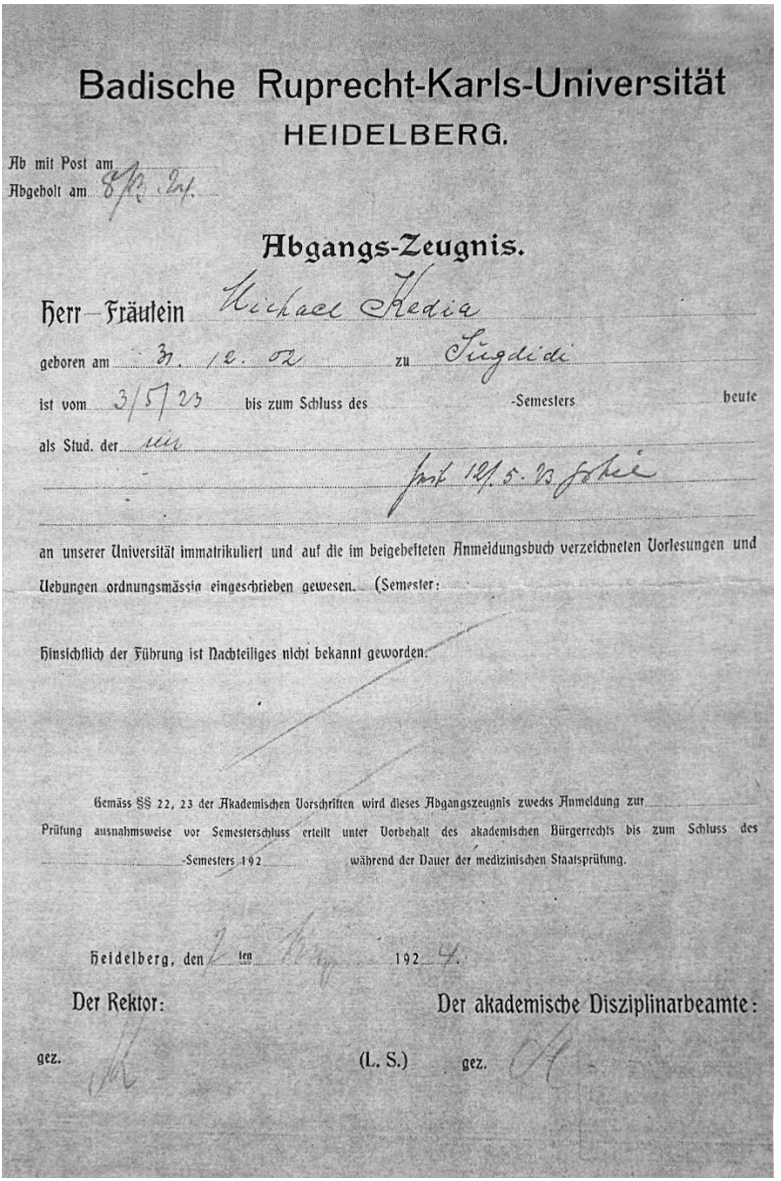

Badische Ruprecht-Karls-Universität
HEIDELBERG.

Ab mit Post am
Abgeholt am 8/3. 24.

Abgangs-Zeugnis.

Herr Fräulein Michael Kedia

geboren am 31. 12. 02 zu Sugdidi

ist vom 3/5/23 bis zum Schluss des -Semesters heute

als Stud. der ein

seit 12/5. 23 Jahre

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigehefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Uebungen ordnungsmässig eingeschrieben gewesen. (Semester:

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäss §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis zwecks Anmeldung zur Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluss erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluss des -Semesters 192 während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den 7ten Mai 1924.

Der Rektor: Der akademische Disziplinarbeamte:

gez. (L. S.) gez.

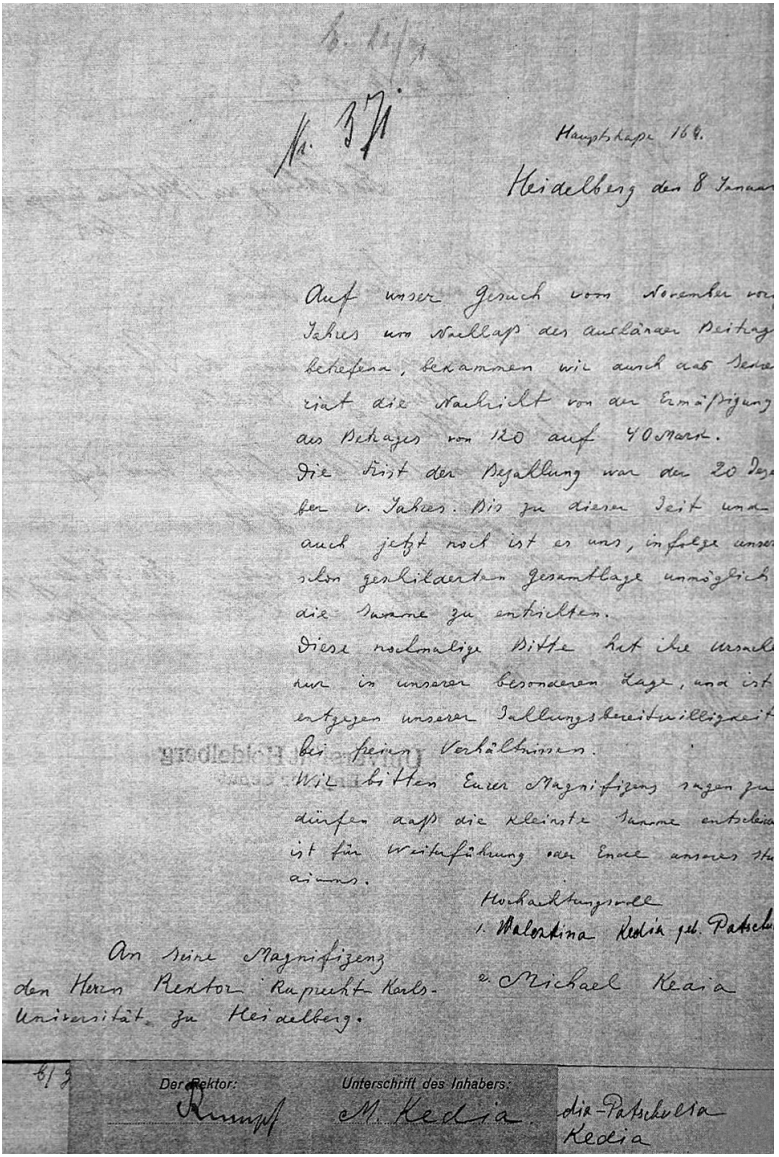

Nr. 371

Hauptstraße 164.

Heidelberg den 8 Januar

Auf unser Gesuch vom November vor
Jahres um Nachlaß des ausländer Beitrag
betreffend, bekammen wir auch das Sekre
riat die Nachricht von der Ermäßigung
des Betrages von 120 auf 40 Mark.
Die Frist der Bezahlung war der 20 Dez
ber v. Jahres. Bis zu dieser Zeit und
auch jetzt noch ist es uns, infolge unser
schon geschilderten Gesamtlage unmöglich
die Summe zu entrichten.
Diese nochmalige Bitte hat ihre Ursach
nur in unserer besonderen Lage, und ist
entgegen unserer Zahlungsbereitwilligkeit
bei freien Verhältnissen.
Wir bitten Eurer Magnifizenz sagen zu
dürfen daß die kleinste Summe entscheid
ist für Weiterführung oder Ende unseres Stu
diums.

Hochachtungsvoll
1. Valentina Kedia geb. Patsch
2. Michael Kedia

An seine Magnifizenz
den Herrn Rektor Ruprecht-Karls-
Universität zu Heidelberg.

Der Rektor: Rumpf

Unterschrift des Inhabers: M. Kedia

dia-Patschulia
Kedia

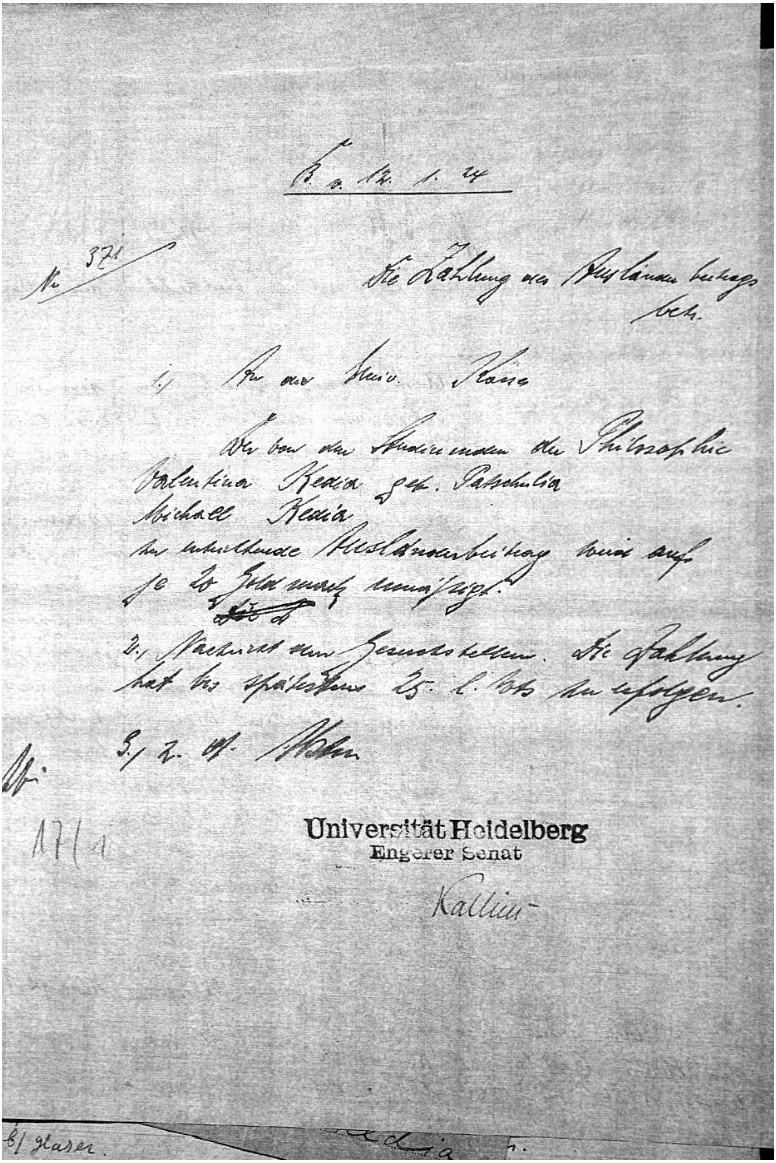
B. v. 14. 1. 24

Nr. 371

Die Zahlung der Ausländerbeiträge betr.

1.) An die Univ. Kasse

Der von den Studierenden der Philosophie
Valentina Kedia geb. Patschulia
Michael Kedia
zu entrichtende Ausländerbeitrag wird auf
je 20 Goldmark ermäßigt.

2.) Nachricht den Gesuchstellern. Die Zahlung
hat bis spätestens 25. l. Mts zu erfolgen.

3.) z. d. A.

171/1

Universität Heidelberg
Engerer Senat

Kallius

b/ glaser

5. Nov. 192

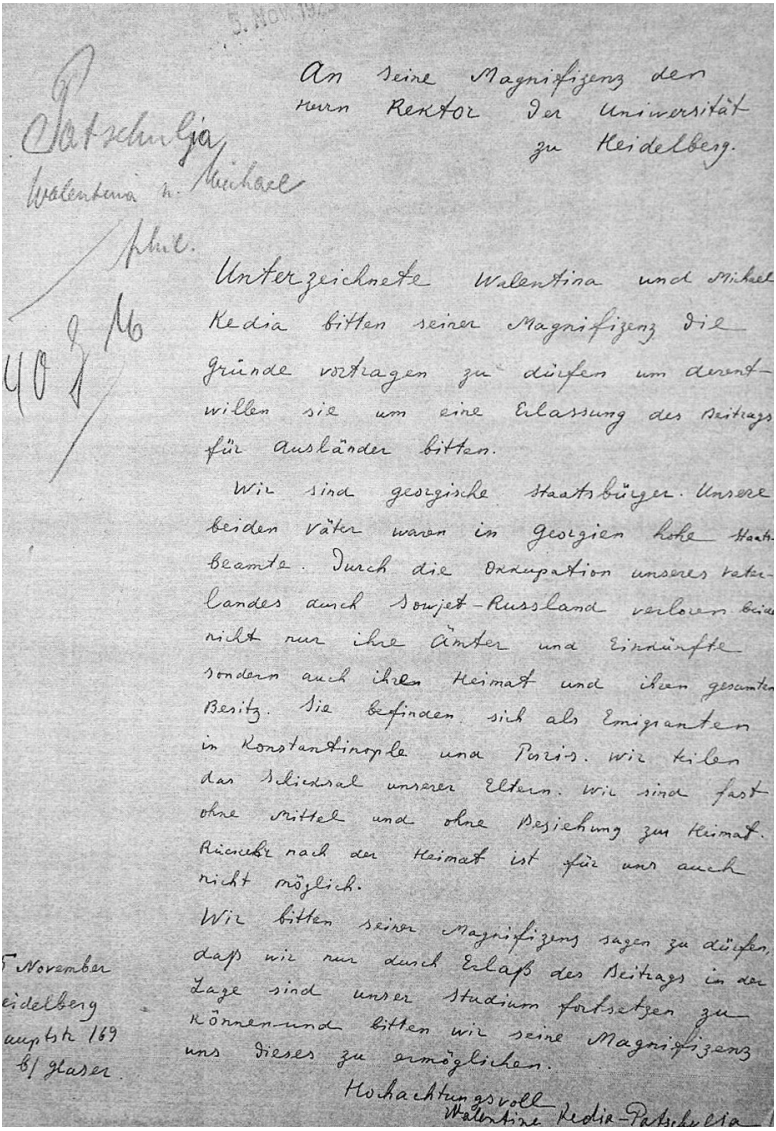

Patschulja
Walentina u. Michael
phil.

40 g 16

An seine Magnifizenz den
Herrn Rektor der Universität
zu Heidelberg.

Unterzeichnete Walentina und Michael Kedia bitten seiner Magnifizenz die Gründe vortragen zu dürfen um derentwillen sie um eine Erlassung des Beitrags für Ausländer bitten.

Wir sind georgische Staatsbürger. Unsere beiden Väter waren in Georgien hohe Staatsbeamte. Durch die Okkupation unseres Vaterlandes durch Sowjet-Russland verloren beide nicht nur ihre Ämter und Einkünfte sondern auch ihren Heimat und ihren gesamten Besitz. Sie befinden sich als Emigranten in Konstantinople und Paris. Wir teilen das Schicksal unserer Eltern. Wir sind fast ohne Mittel und ohne Beziehung zur Heimat. Rückkehr nach der Heimat ist für uns auch nicht möglich.

Wir bitten seiner Magnifizenz sagen zu dürfen, daß wir nur durch Erlaß des Beitrags in der Lage sind unser Studium fortsetzen zu können und bitten wir seine Magnifizenz uns dieses zu ermöglichen.

Hochachtungsvoll
Walentine Kedia-Patschulja

5 November
Heidelberg
Hauptstr 169
b/ Glaser

Nur **diese Seite** ausfüllen!

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg

1. Vor- und Familienname: Michael Kedia
2. Geburtstag und -Jahr: 31 Dezember 1902
3. Geburtsort: Sügdidi
4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Georgien
5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Georgisch
6. **Vor- und Familienname, Stand (Beruf) und Wohnort** (mit Straße und Haus-Nr.) **des Vaters** oder ~~(wenn dieser verstorben) der Mutter oder des~~ Vormundes: Melchisedek, Alexa Kedia, ex Staatl. Beamte, wohnt in Consta im Emigrantenlager.
7. Religionsbekenntnis: Griechisch-katholisch
8. Studium: Jus
9. Reifezeugnis von
   deutsch. 9klass. Gymnas. — Realgymnas. — Oberrealschule **zu**
   oder
   außerdeutscher Schule u. zwar: Georgisch zu 1 gem. Gymnas. Klassenzahl 8
   Ergänzungsprüfung in 1 gem. Gymnasium, Tiflis
10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses: 27 April 1921.
11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): ~~Universität~~ zu Handels Hochschule Mannheim Winter-Semester 22/23.
12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und **Nr.** des Hauses und Name des Vermieters):
    Heidelberg, Helmholtz str. 14, bei N. Degt

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt

Heidelberg, den 30 ten April 1923.

Unterschrift des Studierenden: Michael Kedia

Badische Ruprecht-Karls-Universität
HEIDELBERG.

Ab mit Post am
Abgeholt am 8/3.24

Abgangs-Zeugnis.

Herr – Fräulein Frau Valentina Kedia geb. Petschilea

geboren am 15. 4. 01 zu Kwalon

ist vom 3/5/23 bis zum Schluss des -Semesters heute

als Stud. der iur

seit 12/5. 23 hier

an unserer Universität immatrikuliert und auf die im beigebefteten Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Uebungen ordnungsmässig eingeschrieben gewesen. (Semester:

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäss §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis zwecks Anmeldung zur Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluss erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluss des -Semesters 192 während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den ten 192 .

Der Rektor: Der akademische Disziplinarbeamte:

gez. (L. S.) gez.

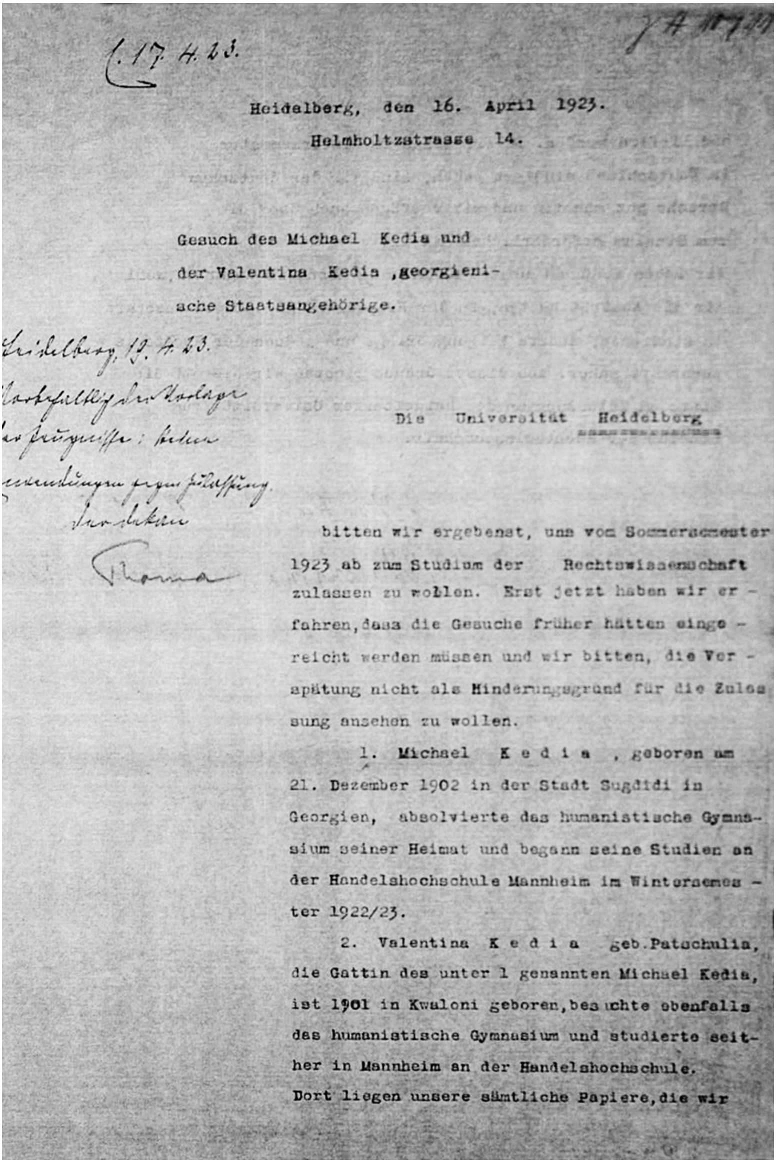
C.17.4.23.

7A Nr 949

Heidelberg, den 16. April 1923.
Helmholtzstrasse 14.

Gesuch des Michael Kedia und
der Valentina Kedia, georgieni-
sche Staatsangehörige.

Heidelberg, 19.4.23.
Nachprüfung der Vorlage
der Zeugnisse: keine
Einwendungen gegen Zulassung.
Der Dekan
Thoma

Die Universität Heidelberg

bitten wir ergebenst, uns vom Sommersemester 1923 ab zum Studium der Rechtswissenschaft zulassen zu wollen. Erst jetzt haben wir erfahren, dass die Gesuche früher hätten eingereicht werden müssen und wir bitten, die Verspätung nicht als Hinderungsgrund für die Zulassung ansehen zu wollen.

1. Michael Kedia, geboren am 21. Dezember 1902 in der Stadt Sugdidi in Georgien, absolvierte das humanistische Gymnasium seiner Heimat und begann seine Studien an der Handelshochschule Mannheim im Wintersemester 1922/23.

2. Valentina Kedia geb. Patschulia, die Gattin des unter 1 genannten Michael Kedia, ist 1901 in Kwaloni geboren, besuchte ebenfalls das humanistische Gymnasium und studierte seither in Mannheim an der Handelshochschule.
Dort liegen unsere sämtliche Papiere, die wir

Nur **diese Seite** ausfüllen!

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg.

1. Vor- und Familienname: Valentina Kedia geb. Patscheli
2. Geburtstag und -Jahr: 1901 15 April
3. Geburtsort: Kwaloni
4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Georgien
5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Georgisch
6. **Vor- und Familienname, Stand (Beruf) und Wohnort** (mit Straße und Haus-Nr.) **des Vaters** oder (wenn dieser verstorben) der Mutter oder des Vormundes: Alex Patscheli
et Stadt Beamte wohnt in Constantinopel
in Emigrantenlager
7. Religionsbekenntnis: Griechisch-katholisch
8. Studium: Jur
9. Reifezeugnis von
deutsch. 9klass. Gymnas. — Realgymnas. — Oberrealschule zu
oder
außerdeutscher Schule u. zwar: Georgisch zu Kwaloni Klassenzahl 8
Ergänzungsprüfung in Kwaloni Gymnasium Tiflis
10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses: 1920 20 Juli
11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): Universität zu
Mannheim Handelshochschule Winter-Semester 22/23
12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und **Nr.** des Hauses und Name des Vermieters):
Heidelberg Helmholtz-str 17 4 Stock rechts

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt

Heidelberg, den 30 ten April 1923.

Unterschrift des Studierenden: V. Kedia-Patscheli

nachliefern werden. Da wir schon im Wintersemester in Deutschland studiert haben, sind wir der deutschen Sprache gut mächtig und wir verfügen auch über die zum Studium erforderlichen Mittel.

Wir haben zunächst unsere Studien in Mannheim begonnen, weil wir die Absicht hatten, in der Hauptsache Handelswissenschaft zu studieren; unsere Neigung bringt uns jedoch der Rechtswis - senschaft näher. Aus diesem Grunde richten wir hiermit die Bitte um Zulassung an der Heidelberger Universität zum Studium der Rechtswissenschaft.

Michael Kedia

Walentina Kedia-Pa

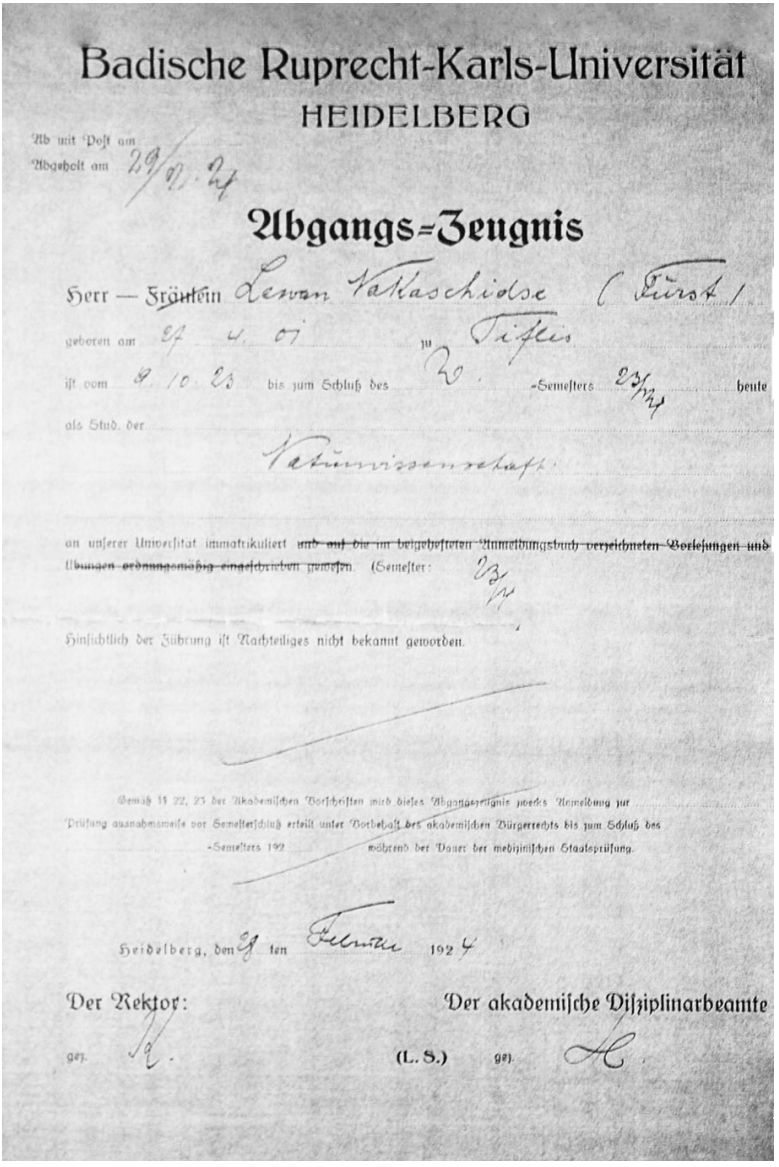

Badische Ruprecht-Karls-Universität

HEIDELBERG

Ab mit Post am

Abgeholt am 29/V. 24

Abgangs-Zeugnis

Herr — Fräulein Levan Nakaschidse (Fürst)

geboren am 24. 4. 01 zu Tiflis

ist vom 8. 10. 23 bis zum Schluß des 2. -Semesters 23/24 heute

als Stud. der Naturwissenschaft

an unserer Universität immatrikuliert ~~und auf die im beigeheftenen Anmeldungsbuch verzeichneten Vorlesungen und Übungen ordnungsmäßig eingeschrieben gewesen~~. (Semester: 23/24)

Hinsichtlich der Führung ist Nachteiliges nicht bekannt geworden.

Gemäß §§ 22, 23 der Akademischen Vorschriften wird dieses Abgangszeugnis jederzeits Anmeldung zur Prüfung ausnahmsweise vor Semesterschluß erteilt unter Vorbehalt des akademischen Bürgerrechts bis zum Schluß des -Semesters 192 . . . . . während der Dauer der medizinischen Staatsprüfung.

Heidelberg, den 29 ten Februar 1924

Der Rektor: gez. [illegible]

(L. S.)

Der akademische Disziplinarbeamte gez. [illegible]

des

Kultus und Unterrichts. Karlsruhe, den 4. Oktober 1923.

Nr. A. 27541. Ausländergesuche um Zulassung zur Immatrikulation.

Auf Vorlagen v. 26.9. Nr. 16138 und vom 29.9.23 Nr. 16167; Anlagen zurück.

Ich ermächtige den Engeren Senat, den Anträgen der Fakultäten, wie sie in den vorgelegten Verzeichnissen enthalten sind, zu entsprechen mit folgender Massgabe:

Abzuweisen sind die Gesuchsteller:

Bojadschiv Dimitar
Chasen Wolf
Iskenova Alexandra
Kaufmann Klara
Klein Eva
Nowossieloff Imetanka
Scharf Chaim

} in der medizinischen Fakultät.

Die Zulassung der ausländischen Studierenden Sutul Sian, Oh Taigung und Schaukat Mufti erfolgt vorbehaltlich der Vorlage der noch erforderlichen Papiere.

Ich ersuche, das Gesuch des georgischen Staatsangehörigen Makaschitze Leban einer nochmaligen Nachprüfung zu unterziehen und mit Rücksicht darauf, dass der Vetter des Gesuchstellers, Makaschitze Georg, bereits im Sommersemester 1923 zum Studium in der juristischen Fakultät zugelassen worden ist, dem Gesuche stattzugeben, wenn besondere Bedenken dagegen nicht bestehen.

Im Auftrag:

An den Engeren Senat der Universität Heidelberg.

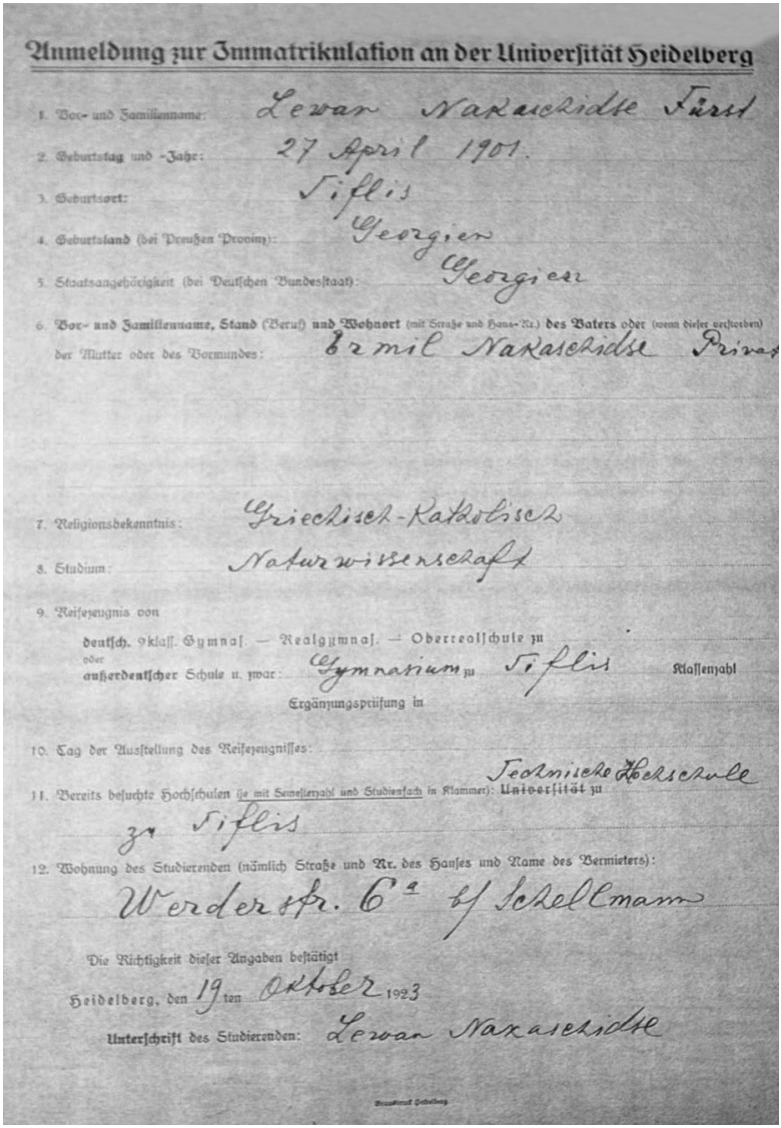

Anmeldung zur Immatrikulation an der Universität Heidelberg

1. Vor- und Familienname: Levan Nakaschidse Fürst
2. Geburtstag und -Jahr: 27 April 1901.
3. Geburtsort: Tiflis
4. Geburtsland (bei Preußen Provinz): Georgien
5. Staatsangehörigkeit (bei Deutschen Bundesstaat): Georgier
6. Vor- und Familienname, Stand (Beruf) und Wohnort (mit Straße und Haus-Nr.) des Vaters oder (wenn dieser verstorben) der Mutter oder des Vormundes: Ermil Nakaschidse Privat
7. Religionsbekenntnis: Griechisch-Katholisch
8. Studium: Naturwissenschaft
9. Reifezeugnis von
   deutsch. 9klass. Gymnas. — Realgymnas. — Oberrealschule zu
   oder
   außerdeutscher Schule u. zwar: Gymnasium zu Tiflis Klassenzahl
   Ergänzungsprüfung in
10. Tag der Ausstellung des Reifezeugnisses:
11. Bereits besuchte Hochschulen (je mit Semesterzahl und Studienfach in Klammer): Universität zu Technische Hochschule zu Tiflis
12. Wohnung des Studierenden (nämlich Straße und Nr. des Hauses und Name des Vermieters): Werderstr. 6a b/ Schellmann

Die Richtigkeit dieser Angaben bestätigt

Heidelberg, den 19 ten Oktober 1923

Unterschrift des Studierenden: Levan Nakaschidse

გიორგი ნაკაშიძე

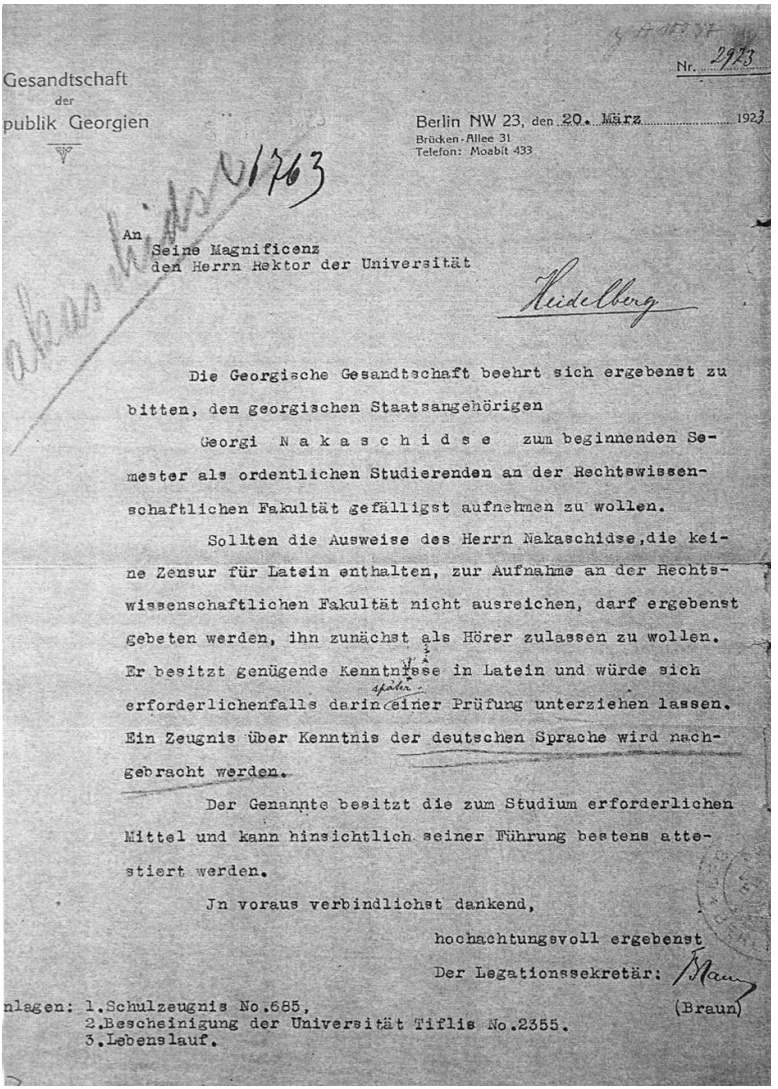

Gesandtschaft
der
publik Georgien

Nr. 2923

Berlin NW 23, den 20. März 1923
Brücken-Allee 31
Telefon: Moabit 433

1763

An
Seine Magnificenz
den Herrn Rektor der Universität
Heidelberg

Die Georgische Gesandtschaft beehrt sich ergebenst zu bitten, den georgischen Staatsangehörigen

Georgi N a k a s c h i d s e zum beginnenden Semester als ordentlichen Studierenden an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät gefälligst aufnehmen zu wollen.

Sollten die Ausweise des Herrn Nakaschidse, die keine Zensur für Latein enthalten, zur Aufnahme an der Rechtswissenschaftlichen Fakultät nicht ausreichen, darf ergebenst gebeten werden, ihn zunächst als Hörer zulassen zu wollen. Er besitzt genügende Kenntnisse in Latein und würde sich erforderlichenfalls darin einer Prüfung unterziehen lassen. Ein Zeugnis über Kenntnis der deutschen Sprache wird nachgebracht werden.

Der Genannte besitzt die zum Studium erforderlichen Mittel und kann hinsichtlich seiner Führung bestens attestiert werden.

Jn voraus verbindlichst dankend,

hochachtungsvoll ergebenst
Der Legationssekretär:
(Braun)

Anlagen: 1.Schulzeugnis No.685,
2.Bescheinigung der Universität Tiflis No.2355.
3.Lebenslauf.

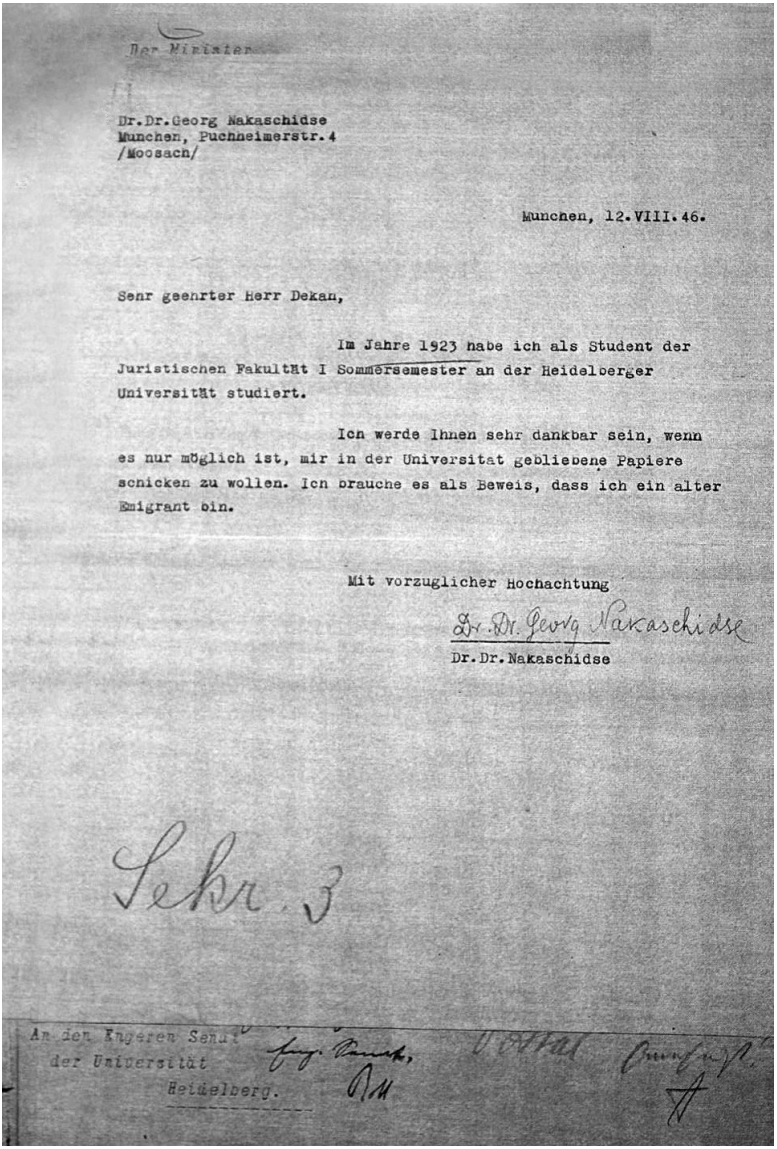

Der Minister

Dr.Dr.Georg Nakaschidse
Munchen, Puchheimerstr.4
/Moosach/

Munchen, 12.VIII.46.

Senr geenrter Herr Dekan,

Im Jahre 1923 habe ich als Student der Juristischen Fakultät I Sommersemester an der Heidelberger Universität studiert.

Ich werde Ihnen sehr dankbar sein, wenn es nur möglich ist, mir in der Universitat gebliebene Papiere schicken zu wollen. Ich brauche es als Beweis, dass ich ein alter Emigrant bin.

Mit vorzuglicher Hochachtung

Dr.Dr. Georg Nakaschidse

Dr.Dr.Nakaschidse

Sehr 3

An den Engeren Senat
der Universität
Heidelberg.

ილია ხიმშიაშვილისა და ვახტანგ სუდაძის წერილი ოთარ გიგინეიშვილს

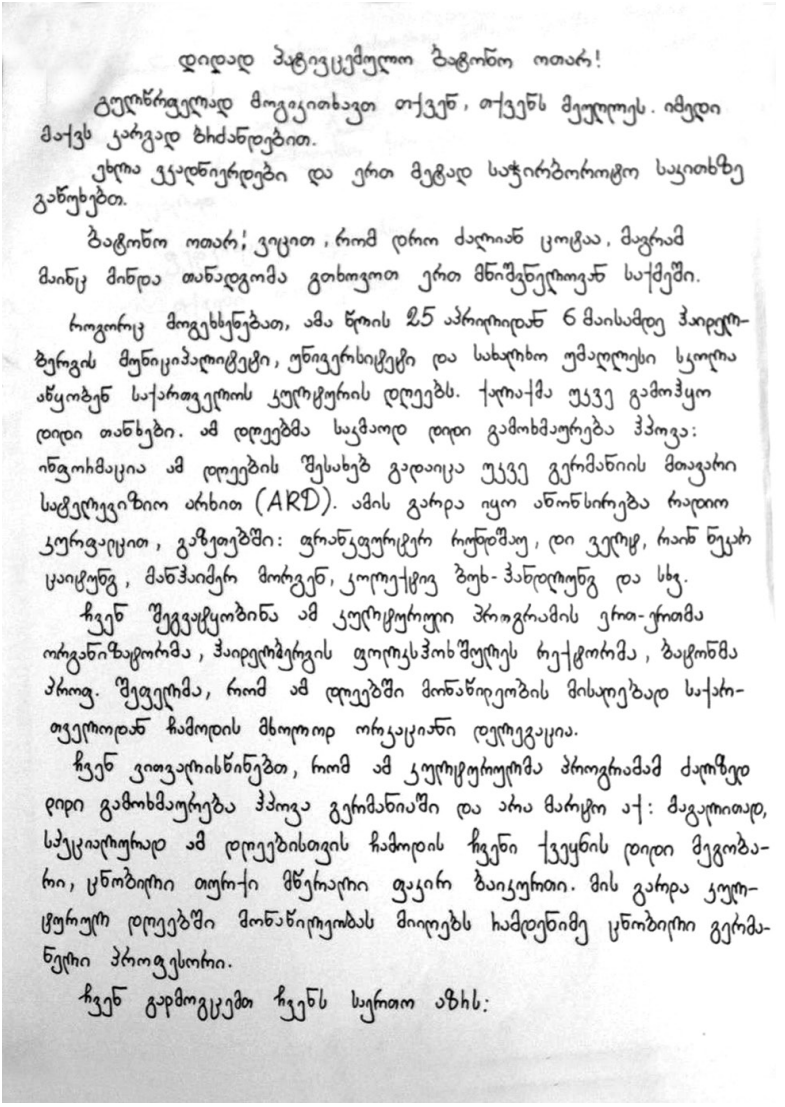

დიდად პატივცემულო ბატონო ოთარ!

გულწრფელად მოგვაკითხავთ თქვენ, თქვენს მეულლეს. იმედი მაქვს კარგად ბრძანდებით.

ახლა ვკადნიერდები და ერთ მეტად საჭირბოროტო საკითხზე გაწუხებთ.

ბატონო ოთარ! ვიცით, რომ დრო ძალიან ცოტაა, მაგრამ მაინც მინდა თანადგომა გთხოვოთ ერთ მნიშვნელოვან საქმეში.

როგორც მოგეხსენებათ, ამა წლის 25 აპრილიდან 6 მაისამდე ჰაიდელბერგის მუნიციპალიტეტში, უნივერსიტეტში და სახალხო უმაღლესი სკოლა ატყობენ საქართველოს კულტურის დღეებს. ქალაქმა უკვე გამოჰყო დიდი თანხები. ამ დღეებმა საკმაოდ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა: ინფორმაცია ამ დღეების შესახებ გადაიცა უკვე გერმანიის მთავარი საცნობარო არხით (ARD). ამის გარდა იყო ანონსირება რადიო კორესპონდენტით, გაზეთებში: ფრანკფურტერ რუნდშაუ, დი ველტ, რაინ ნეკარ ცაიტუნგ, მანჰაიმერ მორგენ, კოლნიშე ბუხ-ჰანდლუნგ და სხვ.

ჩვენ შეგვატყობინა ამ კულტურული პროგრამის ერთ-ერთმა ორგანიზატორმა, ჰაიდელბერგის ფოლკსჰოხშულის რექტორმა, ბატონმა პროფ. შეფლერმა, რომ ამ დღეებში მონაწილეობის მისაღებად საქართველოდან ჩამოდის მხოლოდ ორკაციანი დელეგაცია.

ჩვენ ვითვალისწინებთ, რომ ამ კულტურულმა პროგრამამ ძალზედ დიდი გამოხმაურება ჰპოვა გერმანიაში და არა მარტო აქ: მაგალითად, სპექტაკლისთვის ჩამოდის ჩვენი ქვეყნის დიდი მეგობარი, ცნობილი თეატრი მწერალი ფაკირ ბაიკურთი. მის გარდა კულტურული დღეებში მონაწილეობას მიიღებს ჩამდენიმე ცნობილი გერმანელი პროფესორი.

ჩვენ გადმოგცემთ ჩვენს სერთო აზრს:

ბატონო ოთარ, ჩვენ მართლაც ძალიან ცოტაა, მაგრამ სიტუაცია იმდენად კრიტიკულია, რომ სასწრაფოდ და გადამჭრელ ღონისძიებებს მოითხოვს. გვჯერა, რომ თქვენ ძალისა და მონდომებას არ დაიშურებთ ქართული კულტურის დეგრადაციის შესაჩერებლად.

ფედერაციულ გერმანიაში მცხოვრები
თქვენი თანამემამულეთა სახელით

ვახტანგ სულაძე
ელისო ხიმშიაშვილი

ქ. ჰაიდელბერგი. 8.03.1988.

გიორგი გალოგრეს წერილი ვახტანგ სუდაძეს

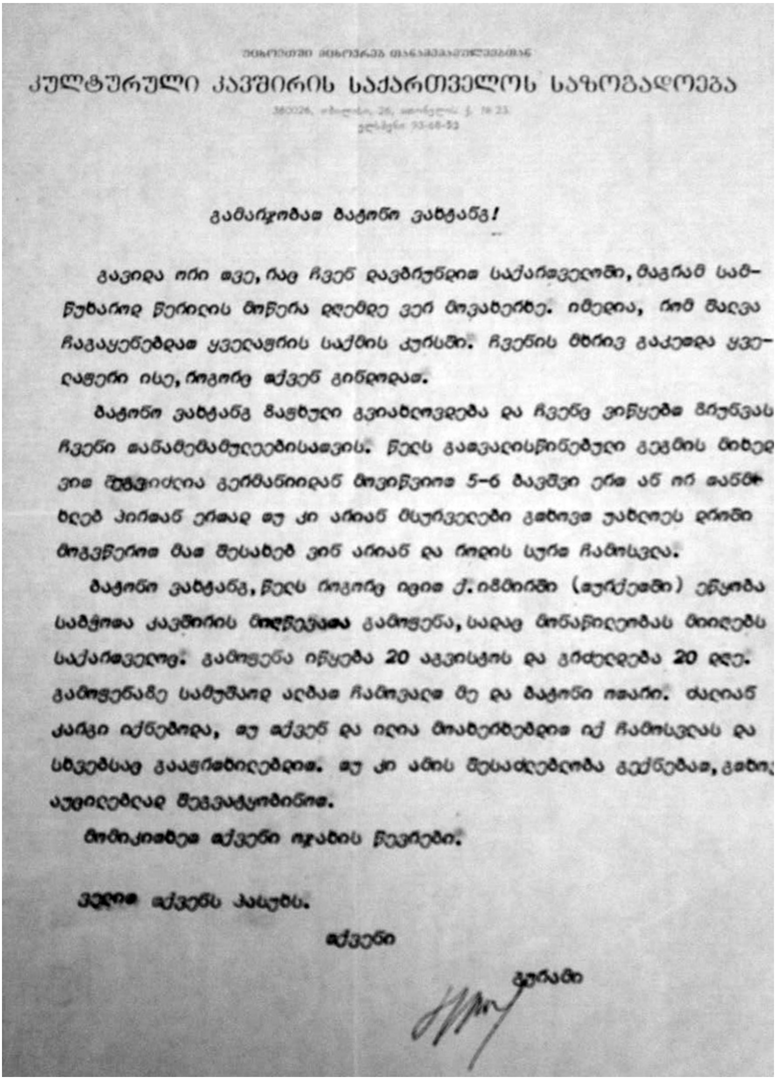

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

გამარჯობათ ბატონო ვახტანგ!

გავიდა ორი თვე, რაც ჩვენ დავბრუნდით საქართველოში, მაგრამ სამწუხაროდ წერილის მიწერა დღემდე ვერ მოვახერხე. იმედია, რომ მალვა ჩაგაყენებდათ ყველაფრის საქმის კურსში. ჩვენის მხრივ გაკეთდა ყველაფერი ისე, როგორც თქვენ გინდოდათ.

ბატონო ვახტანგ ზაფხული გვიახლოვდება და ჩვენც ვიწყებთ ზრუნვას ჩვენი თანამემამულეებისათვის. წელს გათვალისწინებული გეგმის მიხედვით შეგვიძლია გერმანიიდან მოვიწვიოთ 5–6 ბავშვი ერთ ან ორ თანმხლებ პირთან ერთად. თუ კი არიან მსურველები გთხოვთ უახლოეს დროში მოგვწეროთ მათ შესახებ ვინ არიან და როდის სურთ ჩამოსვლა.

ბატონო ვახტანგ, წელს როგორც იცით ქ. იზმირში (თურქეთში) ეწყობა საბჭოთა კავშირის მიღწევათა გამოფენა, სადაც მონაწილეობას მიიღებს საქართველოც. გამოფენა იწყება 20 აგვისტოს და გრძელდება 20 დღე. გამოფენაზე სამუშაოდ ალბათ ჩამოვალთ მე და ბატონი ოთარი. ძალიან კარგი იქნებოდა, თუ თქვენ და ილია მოახერხებდით იქ ჩამოსვლას და სხვებსაც გააფრთხილებდით. თუ კი ამის შესაძლებლობა გექნებათ, გთხოვთ აუცილებლად შეგვატყობინოთ.

მომიკითხეთ თქვენი ოჯახის წევრები.

ვკოცნი თქვენს პატარას.

თქვენი

გურამი

ვახტანგ სუდაძის სამძიმარი იბერია მელაშვილს, მამის აჰმედ ოზკან მელაშვილის მკვლელობასთან დაკავშირებით. „ბატონი აჰმედის მკვლელობის ამბავი შევიტყვეთ, ვუსამძიმრებთ ყველას. ილია ხიმშიაშვილისა და სუდაძის ოჯახის სახელით“.

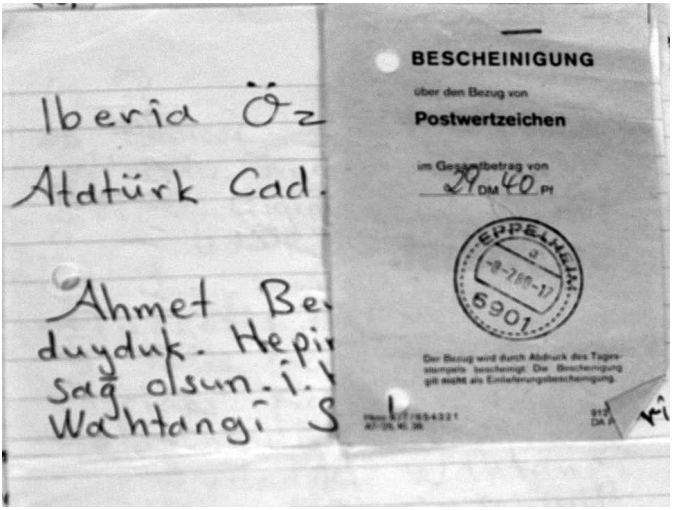

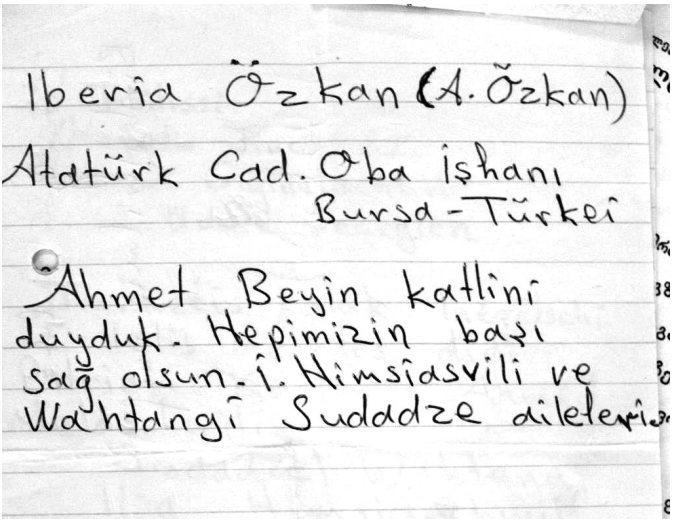

ლადო ჩიქოვანის წერილი მიხეილ გორბაჩოვს 1989.06.01

Lado Tschikowani
Harnis 26

2390 Flensburg
BR Deutschland

An den
Staatspräsidenten
der U.d.S.S.R.
Herrn Michail Gorbatschow
Kreml

Moskau

Flensburg, den 1. Juni 1989

Sehr geehrter Herr Gorbatschow!

"O Vater, o Heimat, euch hab ich entsagt. Und beging noch am Bruder den schändlichen Mord!" (Medea von Euripides)
Ich bin ein Georgier und entsetzt über die Gasverwendung gegen die georgische Bevölkerung. Auch das ist eine Barbarei. Turgenjew grüßt uns alle, alle. Solange die Schuldigen nicht gefunden und vor Gericht gestellt werden, haben Sie, Herr Präsident, und die Kreml-Führung die volle Verantwortung. Tolstoi, Puschkin und Griboedow würden entsetzt sein über ihren geliebten Kaukasus (Georgien).

Herr Präsident!
Macht ist im Sinne der Aufklärung stets Ohnmacht. Dagegen ist Stärke mit Erkenntnis und Vernunft notwendig. "Ein jeder ist erbost über unser Schwelgen", sagt Rustaveli, "Den in's Geld und Gold Verliebten geht die menschliche Seele verloren."
Herr Präsident, machen Sie bitte nicht den Fehler, in der Sowjetunion die freie Marktwirtschaft einzuführen. Diese Wirtschaftsweise, die maximale Gewinnsucht ist eine Wirtschaftsbarbarei. Die Rentabilität ist dagegen Menschheitsrettung. Alle Industrieländer machen sich schuldig an der Unbewohnbarkeit unserer aller Mutter Erde.
Herr Präsident! Gehen Sie einen anderen Weg als Marx, Lenin, Stalin und andere. Ich bitte Sie, wenn Sie die Bundesrepublik Deutschland besuchen, mein Gast zu sein. Beim Glas Krim-Sekt werde ich Ihnen alles beichten und meine Bitte vortragen. Präsident Nixon war vor einigen Jahren auch hier in Flensburg bei meinem Bekannten, einem Letten, zu Besuch. Ich und meine deutsche Frau haben uns ein schönes Haus und Hof erarbeitet mit großem Fleiß und Entbehrungen. Flensburg hat fast 90.000 Einwohner und ist eine schöne Stadt und grenzt an das Königreich Dänemark.

Ich sehe zu meiner Schande und Sorge eine schwere Zukunft für die U.d.S.S.R. Armut ist keine Schande sondern nur Sünde. Jedes Kind wird unschuldig geboren, ob männlich oder weiblich. Es gibt keine Vererbung, asiatische, amerikanische, europäische oder afrikanische, die jemand als Tyrann oder Titan hervorbringt. Es muß einmal die Zeit kommen, daß die Mehrheit der Menschen begreift, daß der Mensch ein auserwähltes Geschöpf ist. "Herkunft ist tausend Rubel wert, aber die Sittsamkeit zehntausend Rubel," sagt Rustaveli.

In großer Hochachtung verbleibe ich als ein enttäuschter Georgier, der der Sowjetunion alles Gute wünscht.

(gez. Lado Tschikowani)

ლადო ჩიქოვანის წერილი რაისა გორბაჩოვას. 1989. 01.06

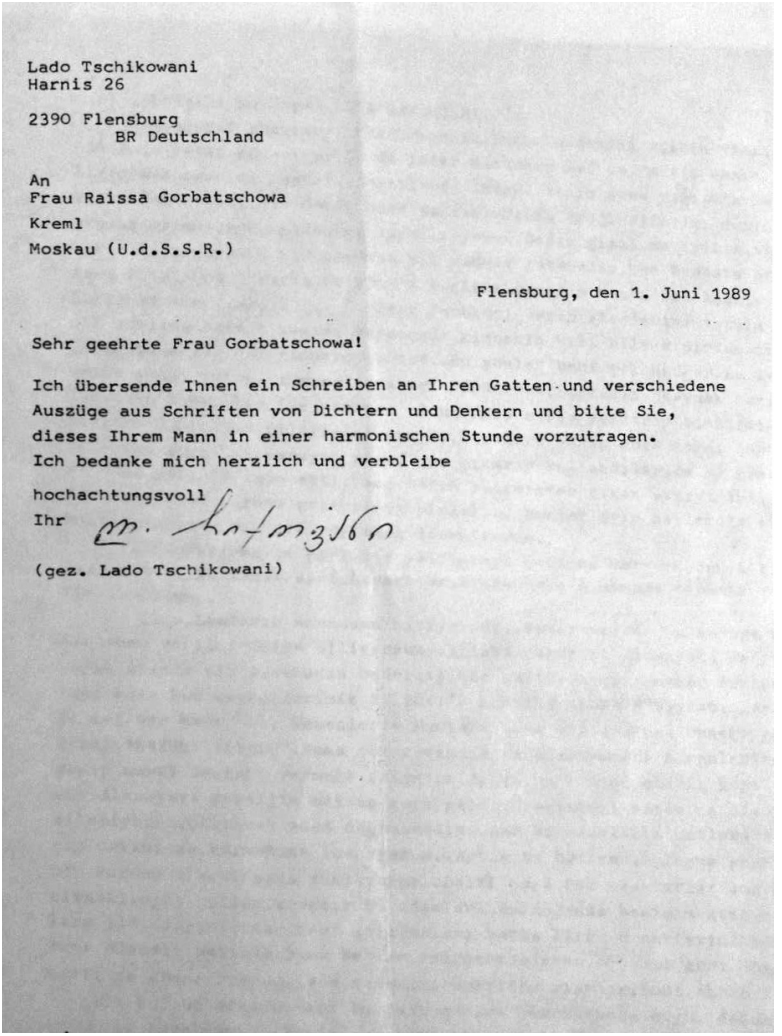

Lado Tschikowani
Harnis 26

2390 Flensburg
BR Deutschland

An
Frau Raissa Gorbatschowa
Kreml
Moskau (U.d.S.S.R.)

Flensburg, den 1. Juni 1989

Sehr geehrte Frau Gorbatschowa!

Ich übersende Ihnen ein Schreiben an Ihren Gatten und verschiedene Auszüge aus Schriften von Dichtern und Denkern und bitte Sie, dieses Ihrem Mann in einer harmonischen Stunde vorzutragen.
Ich bedanke mich herzlich und verbleibe

hochachtungsvoll
Ihr

(gez. Lado Tschikowani)

ლადო ჩიქოვანის წერილი ილიას. 1989.08.05

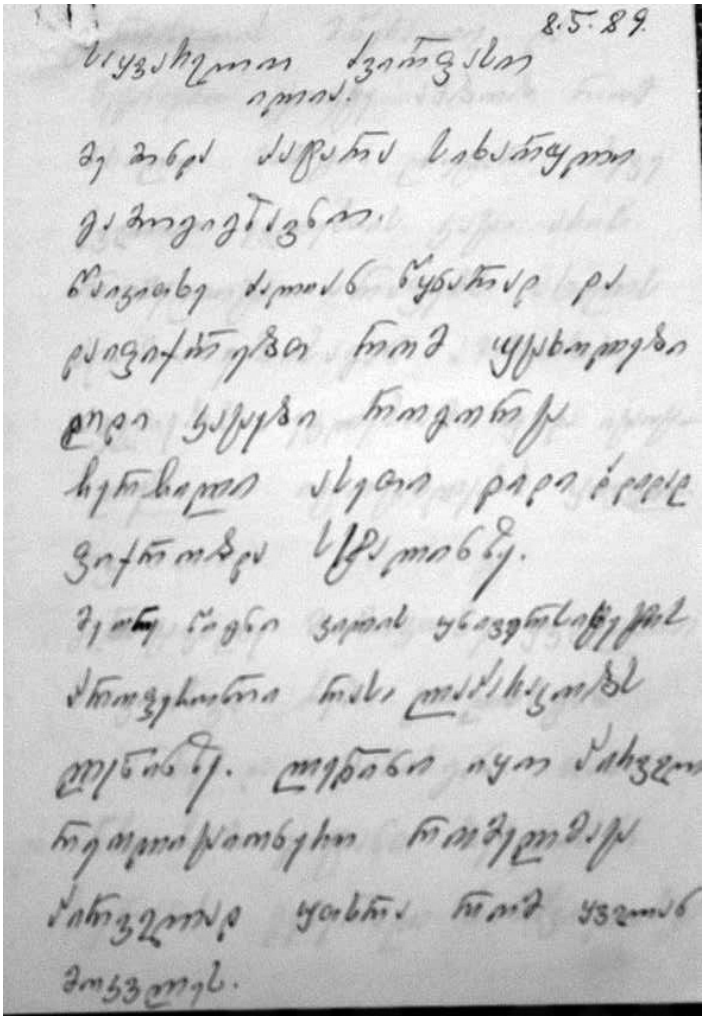

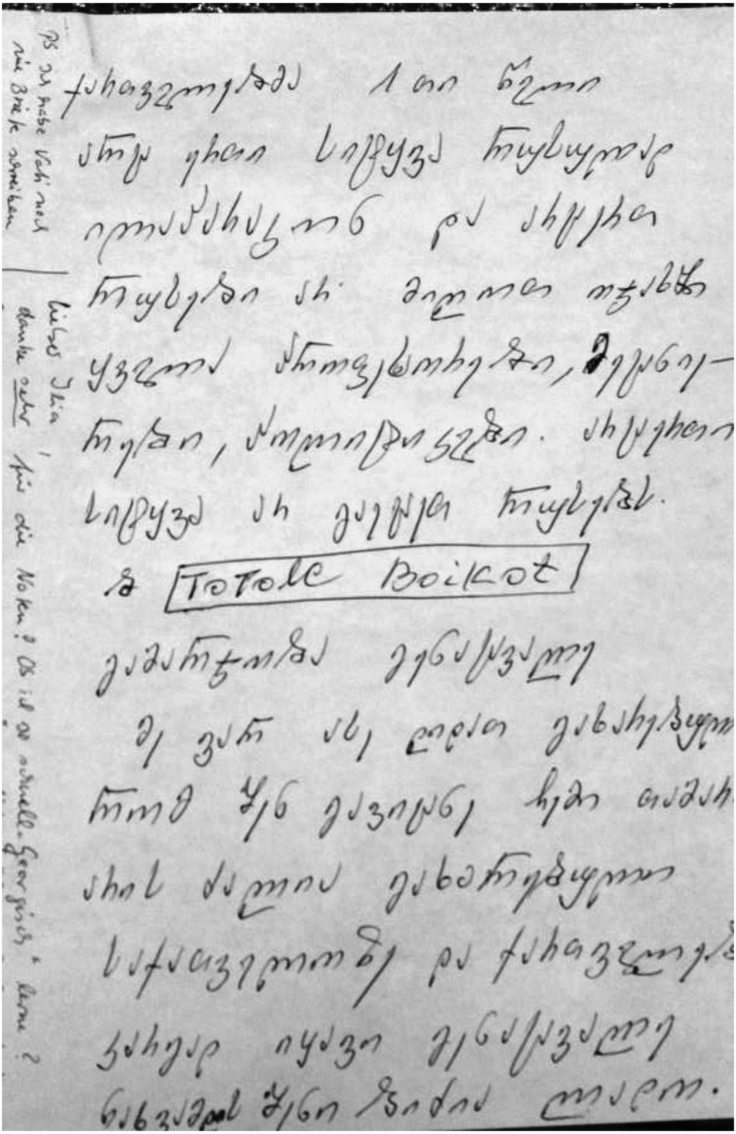

PS Ich habe Vati noch nie Briefe schreiben

Liebes Ilia, danke sehr für die Noten! Ob ich so schnell „Georgisch" lerne?

Totale Boikot

ნოდარ გუგუციძის წერილი ილიას

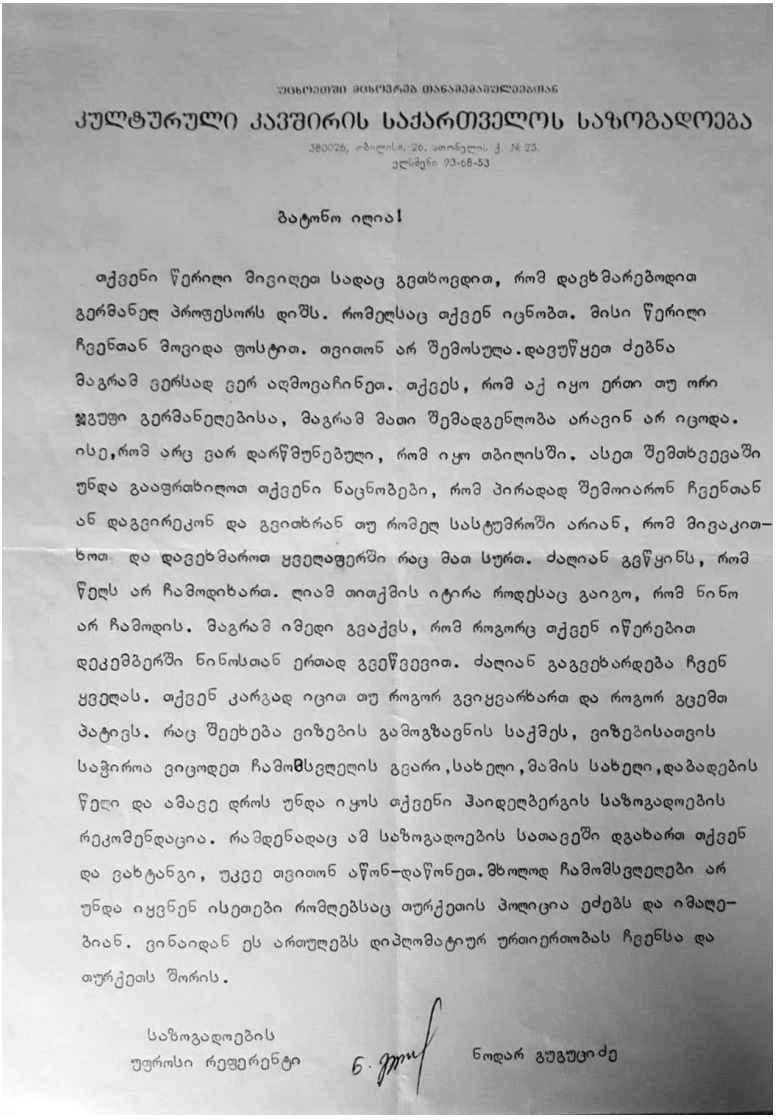

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, ობილისი, 26, აითონელის ქ. № 23.
ელსბეენი 93-68-53

ბატონო ილია!

თქვენი წერილი მივიღეთ სადაც გვთხოვდით, რომ დავხმარებოდით გერმანელ პროფესორს დიშს. რომელსაც თქვენ იცნობთ. მისი წერილი ჩვენთან მოვიდა ფოსტით. თვითონ არ შემოსულა. დავუწყეთ ძებნა მაგრამ ვერსად ვერ აღმოვაჩინეთ. თქვეს, რომ აქ იყო ერთი თუ ორი ჯგუფი გერმანელებისა, მაგრამ მათი შემადგენლობა არავინ არ იცოდა. ისე, რომ არც ვარ დარწმუნებული, რომ იყო თბილისში. ასეთ შემთხვევაში უნდა გააფრთხილოთ თქვენი ნაცნობები, რომ პირადად შემოიარონ ჩვენთან ან დაგვირეკონ და გვითხრან თუ რომელ სასტუმროში არიან, რომ მივაკითხოთ და დავეხმაროთ ყველაფერში რაც მათ სურთ. ძალიან გვწყინს, რომ წელს არ ჩამოდიხართ. ღიად თითქმის იტირა როდესაც გაიგო, რომ ნინო არ ჩამოდის. მაგრამ იმედი გვაქვს, რომ როგორც თქვენ იწერებით დეკემბერში ნინოსთან ერთად გვეწვევით. ძალიან გაგვეხარდება ჩვენ ყველას. თქვენ კარგად იცით თუ როგორ გვიყვარხართ და როგორ გცემთ პატივს. რაც შეეხება ვიზების გამოგზავნის საქმეს, ვიზებისათვის საჭიროა ვიცოდეთ ჩამომსვლელის გვარი, სახელი, მამის სახელი, დაბადების წელი და ამავე დროს უნდა იყოს თქვენი ჰაიდელბერგის საზოგადოების რეკომენდაცია. რამდენადაც ამ საზოგადოების სათავეში დგახართ თქვენ და ვახტანგი, უკვე თვითონ აწონ-დაწონეთ. მხოლოდ ჩამომსვლელები არ უნდა იყვნენ ისეთები რომლებსაც თურქეთის პოლიცია ეძებს და იმაღებიან. ვინაიდან ეს ართულებს დიპლომატიურ ურთიერთობას ჩვენსა და თურქეთს შორის.

საზოგადოების
უფროსი რეფერენტი ნოდარ გუგუციძე

ოთარ გიგინეიშვილის წერილი ილიას

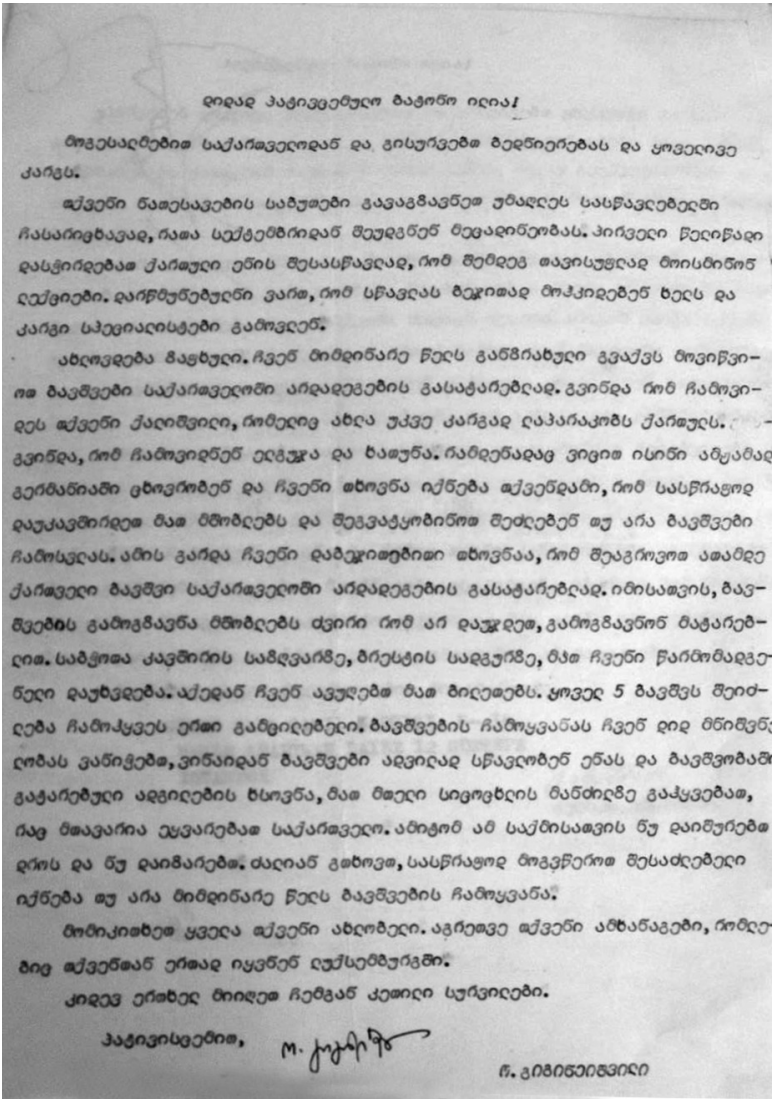

დიდად პატივცემულო ბატონო ილია!

მოგესალმებით საქართველოდან და გისურვებთ ბედნიერებას და ყოველივე კარგს.

ჩვენი წაწესაკების საბუთები გავაგზავნეთ უმაღლეს სასწავლებელში ჩასარიცხავად, რაც სექტემბრიდან შეუდგნენ შეცადინეობას. პირველი წელიწადი დასჭირდებათ ქართული ენის შესასწავლად, რომ შემდეგ თავისუფლად მოისმინონ ლექციები. დარწმუნებული ვარ, რომ სწავლას ბეკიობად მოჰკიდებენ ხელს და კარგი სპეციალისტები გამოვლენ.

ახლოდება მაგხული. ჩვენ მიმდინარე წელს განწრახული გვაქვს მოვიწვიოთ ბავშვები საქართველოში არდადეგების გასატარებლად. გვინდა რომ ჩამოვიდეს ჩვენი ქალიშვილი, რომელიც ახლა უკვე კარგად ლაპარაკობს ქართულს. გვინდა, რომ ჩამოვიდნენ ეკატერა და ბათუნა. რამდენადაც ვიცით ისინი ამყარად გერმანიაში ცხოვრობენ და ჩვენი ფიქრია ჩვენდამი, რომ სასწრაფოდ დაუკავშირდეთ მაგ მშობლებს და შეეკითხოთ შეძლებენ თუ არა ბავშვები ჩამოსვლას. ამის გარდა ჩვენი დაბეჯითებითი ფიქრია, რომ შეგვრთოთ ამათგან ქართველი ბავშვი საქართველოში არდადეგების გასატარებლად. იმისათვის, ბავშვების გამოგზავნა მშობლებს ძვირი რომ არ დაუჯდეთ, გამოგზავნონ მატარებლით. საბჭოთა კავშირის საზღვარზე, ბრესტის სადგურზე, მაგ ჩვენი წარმომადგენელი დაუხვდება. აქედან ჩვენ ავუღებთ მაგ ბილეთებს. ყოველ 5 ბავშვს შეიძლება ჩამოყვეს ერთი გამცილებელი. ბავშვების ჩამოყვანას ჩვენ დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებთ, ვინაიდან ბავშვები ადვილად სწავლობენ ენას და ბავშვობაში გატარებული ადგილების ხსოვნა, მაგ მთელი სიცოცხლის მანძილზე გაჰყვებათ, რაც მოსავარია ეყვარებათ საქართველო. ამიტომ ამ საქმისათვის ნუ დაიშურებთ დროს და ნუ დაიზარებთ. ძალიან გთხოვთ, სასწრაფოდ მოგვწეროთ შესაძლებელი იქნება თუ არა მიმდინარე წელს ბავშვების ჩამოყვანა.

მოშიკიხეთ ყველა ჩვენი ახლობელი. აგრეთვე ჩვენი ამხანაგები, რომელთაც ჩვენთან ერთად იყვნენ ლუსერნში.

კიდევ ერთხელ მიიღეთ ჩემგან კეთილი სურვილები.

პატივისცემით, ო. ქ[illegible]

წ. გიგინეიშვილი

ნუგზარ ქარსიძის წერილი ილიას

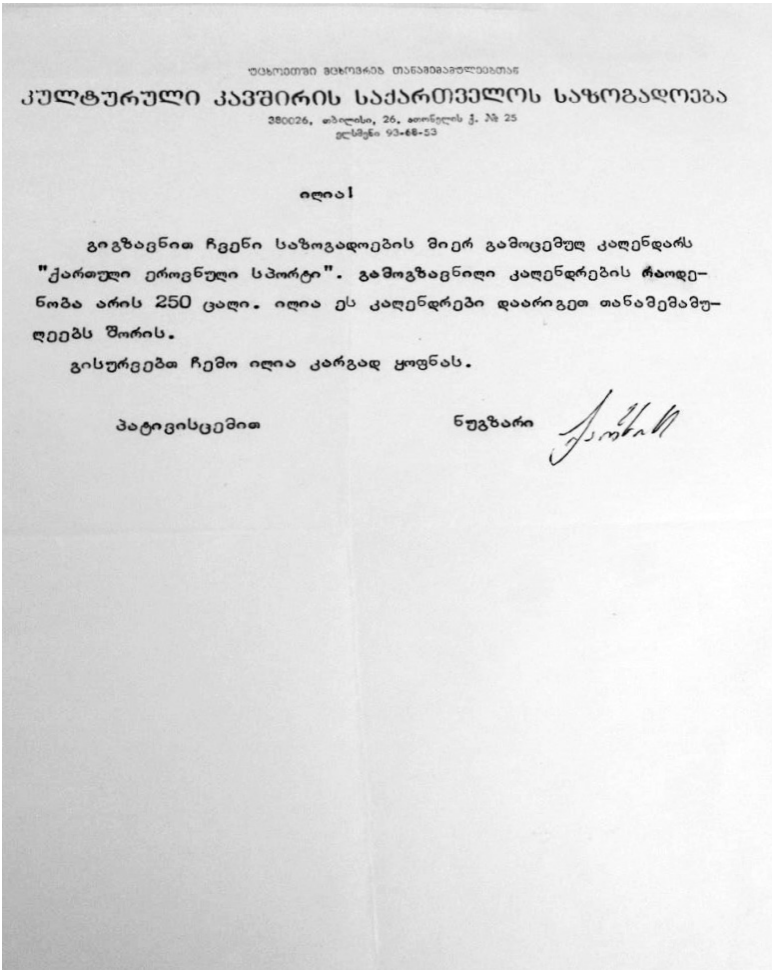

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26. კოონელის ქ. № 25
ტელეფონი 93-68-53

ილია!

გიგზავნით ჩვენი საზოგადოების მიერ გამოცემულ კალენდარს "ქართული ეროვნული სპორტი". გამოგზავნილი კალენდრების რაოდენობა არის 250 ცალი. ილია ეს კალენდრები დაარიგეთ თანამემამულეებს შორის.

გისურვებთ ჩემო ილია კარგად ყოფნას.

პატივისცემით

ნუგზარი

ნუგზარ ქარსიძის წერილი ილიას

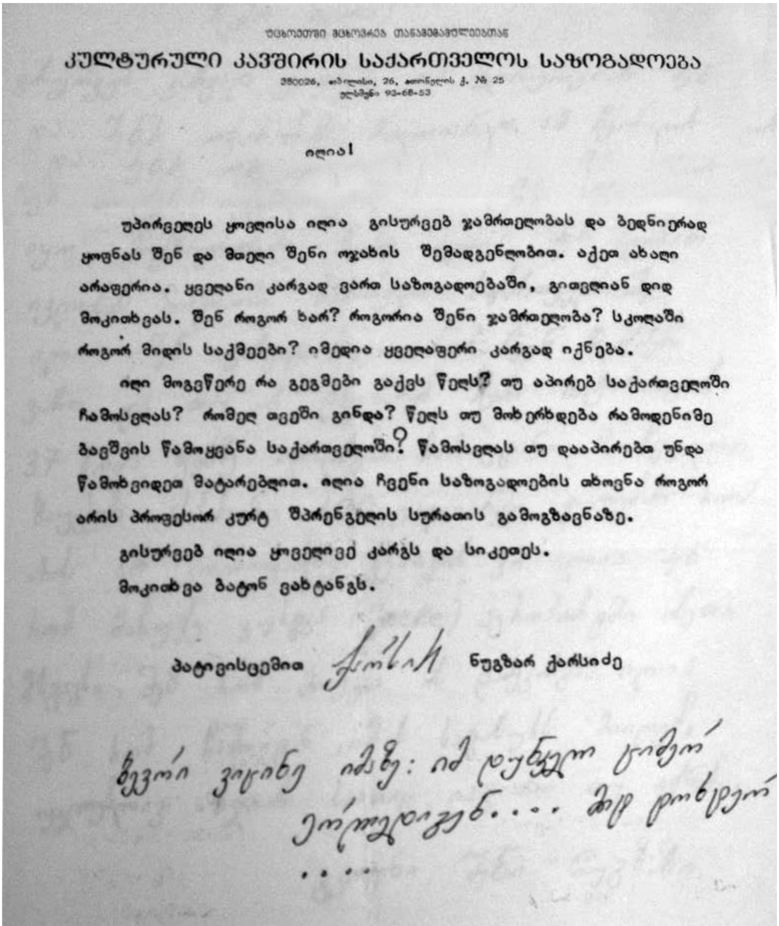

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25
ტელეფონი 93-68-53

ილია!

უპირველეს ყოვლისა ილია გისურვებ ჯამრთელობას და ბედნიერად ყოფნას შენ და მთელი შენი ოჯახის შემადგენლობით. აქეთ ახალი არაფერია. ყველანი კარგად ვართ საზოგადოებაში, გითვლიან დიდ მოკითხვას. შენ როგორ ხარ? როგორია შენი ჯამრთელობა? სკოლაში როგორ მიდის საქმეები? იმედია ყველაფერი კარგად იქნება.

ილი მოგვწერე რა გეგმები გაქვს წელს? თუ აპირებ საქართველოში ჩამოსვლას? რომელ თვეში გინდა? წელს თუ მოხერხდება რამოდენიმე ბავშვის წამოყვანა საქართველოში? წამოსვლას თუ დააპირებთ უნდა წამოხვიდეთ მატარებლით. ილია ჩვენი საზოგადოების თხოვნა როგორ არის პროფესორ კურტ შპრენგელის სურათის გამოგზავნაზე.

გისურვებ ილია ყოველივე კარგს და სიკეთეს.

მოკითხვა ბატონ ვახტანგს.

პატივისცემით [signature] ნუგზარ ქარსიძე

ბევრი ვიცინე ამაზე: იმ [illegible] [illegible] [illegible].... [illegible] [illegible]
....

გულიკო აბაშმაძის წერილი ილიას

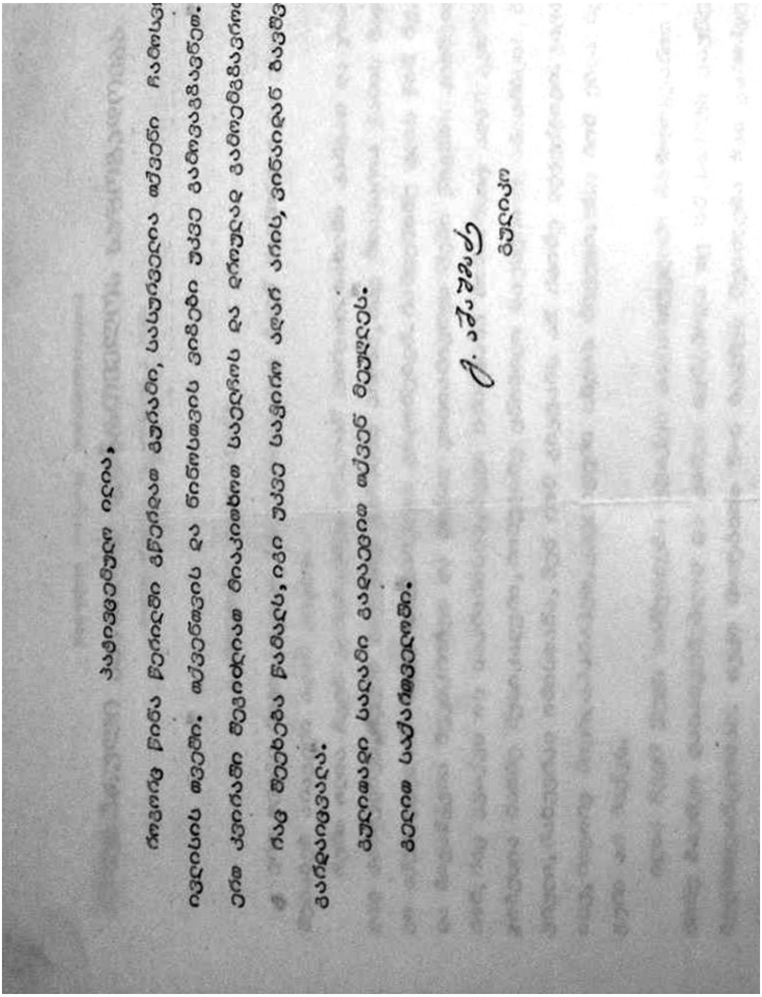

პატივცემულო ილია,

როგორც წინა წერილში გწერდათ გურამი, სასურველია თქვენი ჩამოსვ

ივლისის თვეში. თქვენთვის და ნინოსთვის ვიზები უკვე გამოვაგზავნეთ.

ერთ კვირაში შეგიძლიათ მიაკითხოთ საელჩოს და დროულად გამოემგზავრო

რაც შეეხება წამალს, იგი უკვე საჭირო აღარ არის, ვინაიდან ბავშვ

გარდაიცვალა.

გულითადი სალამი გადაეცით თქვენ მეუღლეს.

გელით საქართველოში.

გ. აბაშმაძე

გულიკო

გულიკო აბაშიძის წერილი ილიას

პატივცემულო ბატონო ილია!

უპირველეს ყოვლისა მოგესალმებით და გისურვებთ ყოველივე კარგს. ხშირად გიგონებთ. თქვენი ნინო აქ ყველას ძალიან უყვარს. გვენატრება მისი ნახვა, დარწმუნებული ვართ, რომ ზაფხულში არდადეგებზე კვლავ გვეწვევა. იმედი გვაქვს აგრეთვე ჩვენთან არდადეგებზე თქვენი დახმარებით ჩამოვლენ სხვა ქართველი ბავშვებიც.

როგორც გაიგეთ აჰმედ მელაშვილის ოჯახი ამჟამად სტამბოლში ცხოვრობს. იბერია ჭრილობებიდან გამოკეთებულა, მაგრამ ალბათ მაინც ესაჭიროება მკურნალობა და დასვენება, რაც თურქეთში ძალიან ძვირია. ამიტომ კარგი იქნება თუ ის თავის დასთან ან დედასთან ერთად ჩამოვა საქართველოში სამკურნალოდ და დასასვენებლად. თუ სურთ, ჩამოვიდნენ სამივენი ერთად. ჩვენ გავაკეთებთ მათთვის ყველაფერს, რაც კი შესაძლებელია, რომ გამოიკეთოს ჯანმრთელობა. ამიტომ გთხოვთ, თუ საშუალება გაქვთ, სასწრაფოდ დაუკავშირდეთ მელაშვილებს სტამბოლში და გადასცეთ ჩვენი წინადადება. ჩამოსვლა შეუძლიათ, როდესაც მოისურვებენ მთელი 1981 წლის განმავლობაში, მაგრამ ამჟამად უნდა გვქონდეს მათგან პასუხი, ჩამოვლენ თუ არა და რომელ თვეში. კარგი იქნება აგრეთვე თუ შეგვატყობინებენ რა სახის მკურნალობა ესაჭიროება იბერიას, რომ წინასწარ შევურჩიოთ შესაფერისი საკურორტო ადგილი. აქ მას თავზე დავაყენებთ ჩვენ საუკეთესო ექიმებს და ზრუნვასა და ყურადღებას არ დავაკლებთ.

რამდენადაც ვიცით მელაშვილების მისამართია:

GÜZCÜ BABA CAMII KARŞISI N- I4
HAMLE APARTMAN DAIRE I2 GÜZTEPE
ISTANBUL

გ. აბაშიძე
გულიკო აბაშიძე

ნუგზარ ქარსიძის წერილი ილიას

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380036, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25.
ტელეფონი 93-68-53

ძმაო ილია!

უპირველეს ყოვლისა გისურვებ ჯანმრთელობას და კარგად ყოფნას, როგორც შენ, ასევე შენს ოჯახობას. ილია ცოტა შეგვაგვიანდა შენთვის წერილის მოწერა, ამისათვის ალბათ ძალიან არ გაგვინაწყენდები. ჩემო ილია, შენი ნათესავის იაქუთ–გურამ ხიმშიაშვილის ჩამოყვანის ამბავი შემდეგშია. მისი ჩამოყვანა, ესე იგი ვიზის გამოგზავნა ჩვენ შეგვიძლია აპრილი–მაისი–ივნისის თვეების განმავლობაში. ამისათვის საჭიროა ილია ზუსტად ვიცოდეთ შესძლებს თუ არა ამ დროისთვის ის ჩამოსვლას? მისი ზუსტი მისამართი, გვარი, სახელი, წლოვანება, დაბადების ადგილი. ეს ყველაფერი შენ უნდა მოიწერო, როგორც კი ამ წერილს მიიღებ. მოგვწერე ილია აგრეთვე რომელ ქალაქში გაუგზავნოთ ვიზა ავსტრიაში?

ძმაო ილია, ეხლა გადავიდეთ მეორე საკითხზე, ეს არის ამ წელს საქართველოში ბავშვების ჩამოყვანა. უკვე რამდენიმე წელია ლაპარაკია ბავშვების საქართველოში ჩამოყვანაზე, მაგრამ ჯერ–ჯერობით ეს ამბავი ვერ მოხერხდა. როგორ იქნება ეს საქმე ჩემო ილია ამ წელს? შენს წერილებში ჩანს, რომ უკვე შეგიგროვებია ბავშვები და აპირებ ამ წელს მაინც რომ ჩამოიყვანო. როგორც მოგეხსენება, ილია,აქ წინასწარ უნდა მოვაგვაროთ მათი მოწყობა ბანაკში, ქართული ენის სწავლება და სხვა ორგანიზაციული საკითხები. ამისთვის საჭიროა ჩემო ილია მოგვწერო ყველა ბავშვის ასაკი, გვარი, სახელი და ზუსტი მისამართი, რათა ვიზები წინასწარ მოვამზადოთ, მერე შეიძლება გვიან იყოს.

ილია, როგორ არის ნინოს საქმეები? დრო დადგა მე მგონი მანუჩარის აქ ჩამოყვანისა? ძმაო ილია, შენ თვითონ როდის შეძლებ აქ ჩამოსვლას? ალბათ შენ ჩამოყვები ბავშვებს?

გადავიდეთ მესამე საკითხზე, შარშან ჩვენთან ჩამოსული იყო ჰუსეინ ილმაზი. ეს ახალგაზრდა აქ ყველას მოეწონა და კარგი შთაბეჭდილება დატოვა.

ესარგებლობ შემთხვევით და გთხოვ იღია მას ჩემგან დიდი მოკითხვა გადასცე. მან აქ ყოფნისას გამოთქვა სურვილი ამ 1983 წელსაც ჩამოვიდეს საქართველოში და ჩამოიყვანოს რამდენიმე თავისი მეგობარი. კარგი იქნება, თუ შეგვატყობინებთ რა აქვს მას გადაწყვეტილი? თუ უნდა ამ წელს ჩამოსვლა ამხანაგებთან ერთად? თუ უნდა, მაშინ ეხლავე მოგვწეროს წერილი, ვიზებს მისთვის მოვამზადებთ აგვისტოს თვისათვის. სხვა შენ როგორ ჩემო იღია? რა არის ახალი შენსკენ? როგორ არის ბატონი ვახტანგი, მან ცოტა შეგვაშინა თავის ტელეგრამით, იმედია ეხლა ჯანმრთელად არის.

ველი პასუხს ჩემო ძმაო იღია?

გისურვებ ყოველივე კარგს.

პატივისცემით შენი ძმა ნუგზარი

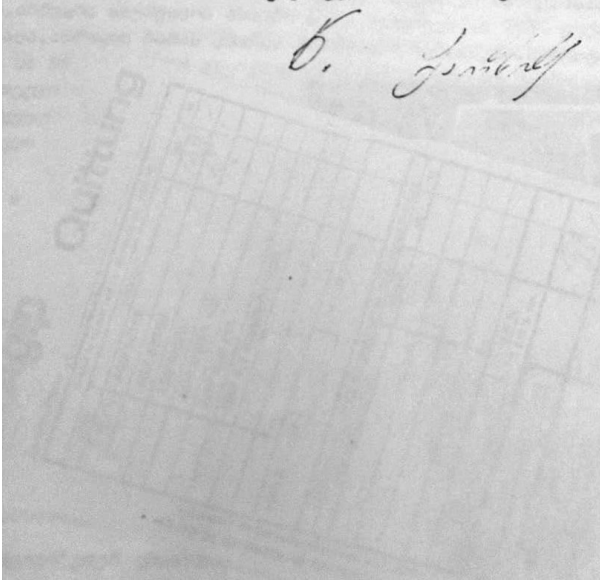

ნუგზარ ქარსიძის წერილი ილიას

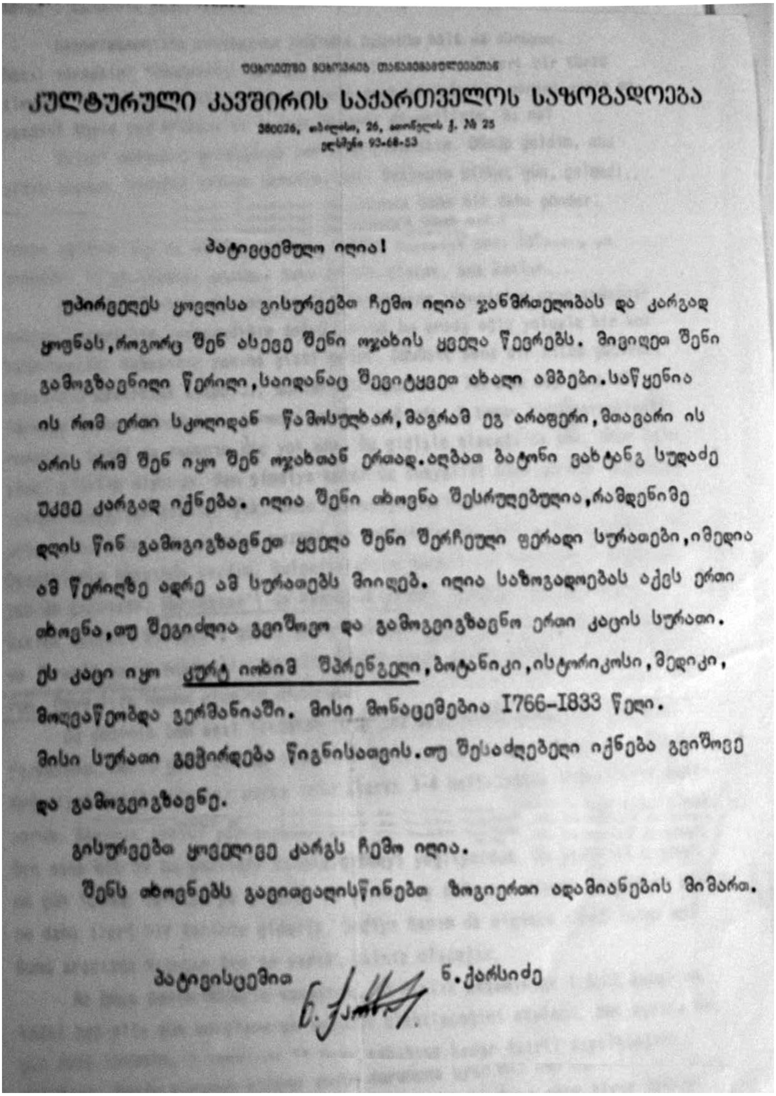

[illegible]

КУЛЬТУРУЛИ КАВШИРИС САКАРТВЕЛОС САЗОГАДОЕБА

380026, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25
ტელეფონი 93-68-53

პატივცემულო ილია!

უპირველეს ყოვლისა გისურვებთ ჩემო ილია ჯანმრთელობას და კარგად ყოფნას,როგორც შენ ასევე შენი ოჯახის ყველა წევრებს. მივიღეთ შენი გამოგზავნილი წერილი,საიდანაც შევიტყვეთ ახალი ამბები.საწყენია ის რომ ერთი სკოლიდან წამოსულხარ,მაგრამ ეგ არაფერი,მთავარი ის არის რომ შენ იყო შენ ოჯახთან ერთად.ალბათ ბატონი ვახტანგ სუდაძე უკვე კარგად იქნება. ილია შენი თხოვნა შესრულებულია,რამდენიმე დღის წინ გამოგიგზავნეთ ყველა შენი შერჩეული ფერადი სურათები,იმედია ამ წერილზე ადრე ამ სურათებს მიიღებ. ილია საზოგადოებას აქვს ერთი თხოვნა,თუ შეგიძლია გვიშოვო და გამოგვიგზავნო ერთი კაცის სურათი. ეს კაცი იყო კურტ იოხიმ შპრენგელი,ბოტანიკი,ისტორიკოსი,მედიკი, მოღვაწეობდა გერმანიაში. მისი მონაცემებია I766-I833 წელი. მისი სურათი გვჭირდება წიგნისათვის.თუ შესაძლებელი იქნება გვიშოვე და გამოგვიგზავნე.

გისურვებთ ყოველივე კარგს ჩემო ილია.

შენს თხოვნებს გავითვალისწინებთ ზოგიერთი ადამიანების მიმართ.

პატივისცემით ნ.ქარსიძე

ნუგზარ ქარსიძის წერილი ილიას

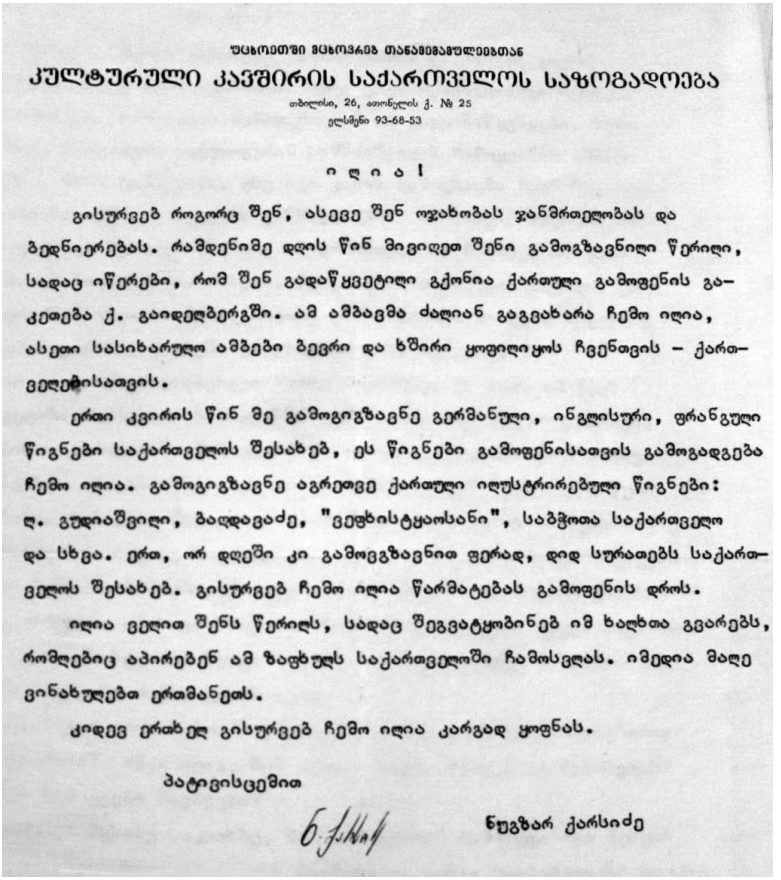

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

თბილისი, 26, კოსონელის ქ. № 25
ტელეფონი 93-68-53

ი ლ ი ა !

გისურვებ როგორც შენ, ასევე შენ ოჯახობას ჯანმრთელობას და ბედნიერებას. რამდენიმე დღის წინ მივიღეთ შენი გამოგზავნილი წერილი, სადაც იწერები, რომ შენ გადაწყვეტილი გქონია ქართული გამოფენის გაკეთება ქ. გაიდელბერგში. ამ ამბავმა ძალიან გაგვახარა ჩემო ილია, ასეთი სასიხარულო ამბები ბევრი და ხშირი ყოფილიყოს ჩვენთვის – ქართველისათვის.

ერთი კვირის წინ მე გამოგიგზავნე გერმანული, ინგლისური, ფრანგული წიგნები საქართველოს შესახებ, ეს წიგნები გამოფენისათვის გამოგადგება ჩემო ილია. გამოგიგზავნე აგრეთვე ქართული ილუსტრირებული წიგნები: ღ. გუდიაშვილი, ბაქდაძე, "ვეფხისტყაოსანი", საბჭოთა საქართველო და სხვა. ერთ, ორ დღეში კი გამოვგზავნით ფერად, დიდ სურათებს საქართველოს შესახებ. გისურვებ ჩემო ილია წარმატებას გამოფენის დროს.

ილია ველით შენს წერილს, სადაც შეგვატყობინებ იმ ხალხთა გვარებს, რომლებიც აპირებენ ამ ზაფხულს საქართველოში ჩამოსვლას. იმედია მალე ვინახულებთ ერთმანეთს.

კიდევ ერთხელ გისურვებ ჩემო ილია კარგად ყოფნას.

პატივისცემით

ნუგზარ ქარსიძე

გურამ გალოგრეს წერილი ილიას

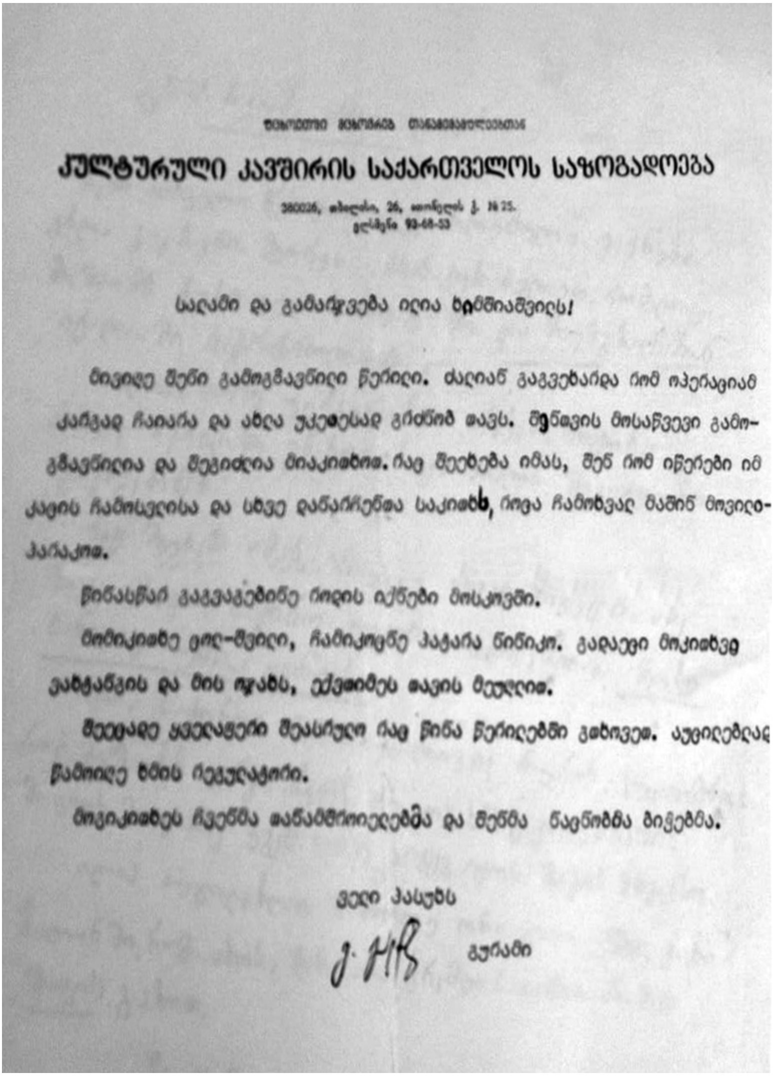

[illegible]

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, [illegible] ქ. № 25.
ტელეფონი 93-68-53

სალამი და გამარჯვება ილია ხინშიაშვილს!

მივიღე შენი გამოგზავნილი წერილი. ძალიან გაგვეხარდა რომ ოპერაციამ კარგად ჩაიარა და ახლა უკეთესად გრძნობ თავს. შენთვის მოსაწვევი გამოგზავნილია და შეგიძლია მიაკითხო. რაც შეეხება იმას, შენ რომ იწერები იმ კაცის ჩამოსვლისა და სხვა დანარჩენთა საკითხს, როცა ჩამოხვალ მაშინ მოვილაპარაკოთ.

წინასწარ გაგვაგებინე როდის იქნები მოსკოვში.

მომიკითხე ცოლ-შვილი, ჩამიკოცნე პატარა ნინიკო. გადაეცი მოკითხვა ვახტანგის და მის ოჯახს, ექვთიმეს თავის მეუღლით.

შეეცადე ყველაფერი შეასრულო რაც წინა წერილებში გთხოვეთ. აუცილებლად წამოიღე ხმის რეგულატორი.

მოგიკითხეს ჩვენმა თანამშრომლებმა და შენმა ნაცნობმა ბიჭებმა.

ველი პასუხს

გურამი

ვასიკო მაჭავარიანის წერილი ილიას

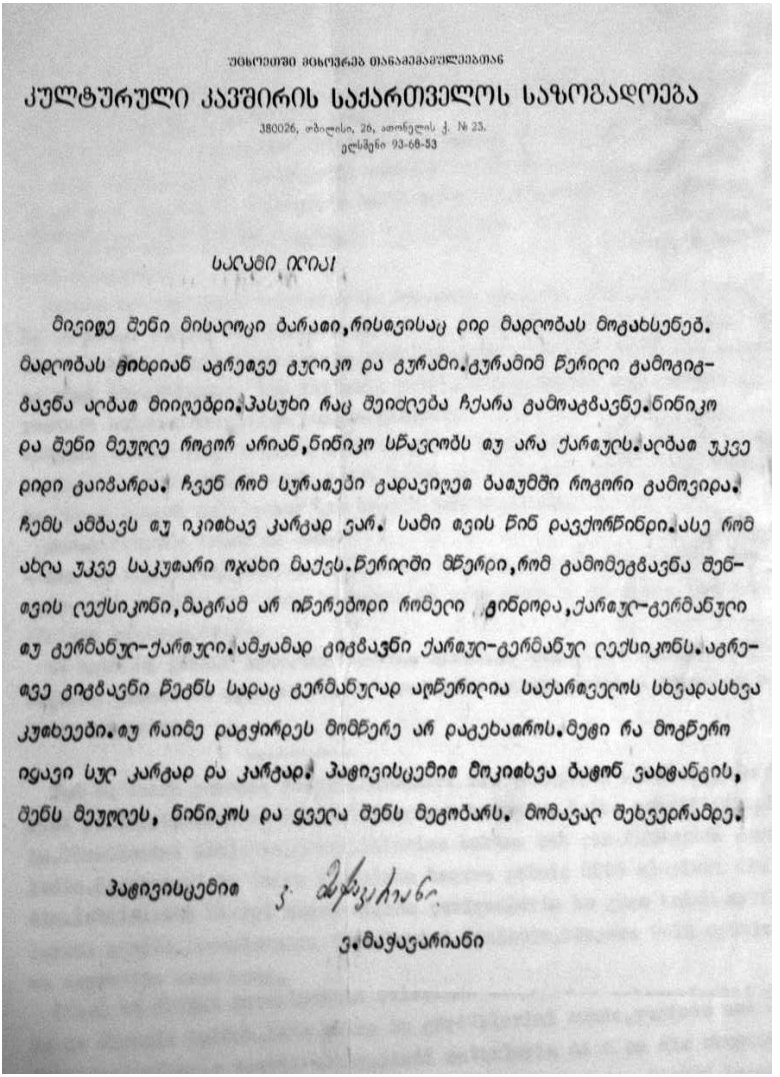

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, კოონელის ქ. № 23.
ტელეფონი 93-68-53

საქმე ილიას

მივიღე შენი მისალოცი ბარათი, რისთვისაც დიდ მადლობას მოგახსენებ. მადლობას ბიხდიან აგრეთვე გუდიკო და გურამი. გურამიმ წერილი გამოგიგზავნა აღბათ მიიღებდი. პასუხი რაც შეიძლება ჩქარა გამოაგზავნე. ნინიკო და შენი მეუღლე როგორ არიან, ნინიკო სწავლობს თუ არა ქართულს. აღბათ უკვე დიდი გაიზარდა. ჩვენ რომ სურათები გადავიღეთ ბათუმში როგორი გამოვიდა. ჩემს ამბავს თუ იკითხავ კარგად ვარ. სამი თვის წინ დავქორწინდი. ასე რომ ახლა უკვე საკუთარი ოჯახი მაქვს. წერილში მწერდი, რომ გამომეგზავნა შენთვის ლექსიკონი, მაგრამ არ იწერებოდი რომელი გინდოდა, ქართულ-გერმანული თუ გერმანულ-ქართული. ამჟამად გიგზავნი ქართულ-გერმანულ ლექსიკონს. აგრეთვე გიგზავნი წერილს სადაც გერმანულად აღწერილია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეები. თუ რაიმე დაგჭირდეს მომწერე არ დაეხარჯოს. მეტი რა მოგწერო იყავი სულ კარგად და კარგად. პატივისცემით მოკითხვა ბატონ ვახტანგის, შენს მეუღლეს, ნინიკოს და ყველა შენს მეგობარს. მომავალ შეხვედრამდე.

პატივისცემით ვ. მაჭავარიანი

ვ. მაჭავარიანი

ვასიკო მაჭავარიანის წერილი ილიას

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25.
ტელეფონი 93-68-53

სალამი ილიას!

მივიღეთ თქვენი ბარათი, რამაც ძალიან გაგვახარა. ალბათ უკვე დაიწყე ქართული წერა-კითხვის შესწავლა. ეს ძალიან სასიხარულოა ჩვენთვის. ნინო ალბათ მოგიყვებოდა თავის დასვენების ამბებს ბაკურიანსა და ქობულეთში. ნინო თავს მარტოდ არ გრძნობდა, აქ ყველას შეეჩვია. ახლაც ხშირად ვიგონებთ მას. ცოტა ქართული წერაც ისწავლა. საერთოდ ძალიან ნიჭიერი და სიცოცხლით სავსე გოგონაა. სასტუმრო "აჭარაში" სადაც იგი ცხოვრობდა, თითქმის ყველა მოსამსახურე პერსონალი იცნობდა. მოიწერეთ დაიწყო თუ არა სკოლაში სიარული.

ილია, გიგზავნით რამოდენიმე წიგნს, რომელიც თქვენთვის საინტერესო იქნება. მართალია მათი წაკითხვა ჯერ-ჯერობით გაგიჭირდებათ, მაგრამ იმედია მოკლე ხანში ისე შეისწავლით ქართულ ენაზე კითხვას, რომ უმეტეს ნაწილს გაიგებთ. გიგზავნით გამოჩენილი თურქი მწერლის ნაზიმ ჰიქმეთის შემოქმედების ამსახველ ლიტერატურულ დოკუმენტს. მისი ავტორია გურამ ბათიაშვილი. გიგზავნით არმაღანს აღმოსავლური მწერლობის ნიმუშებს, სადაც თურქული ლიტერატურაც ვრცლად არის გაშუქებული. აგრეთვე გიგზავნით ვაჟა ფშაველას პოეზიას. ვიმედოვნებ ეს ლიტერატურა თქვენთვის საინტერესო იქნება.

დიდი მოკითხვა თქვენს მეუღლეს და პატარა ნინოს, ბატონ ვახტანგ სურაძეს, ბათურაის და მის მეუღლეს. ველი პასუხს.

პატივისცემით ვ. მჭავარიანი

ვასიკო მაჭავარიანი

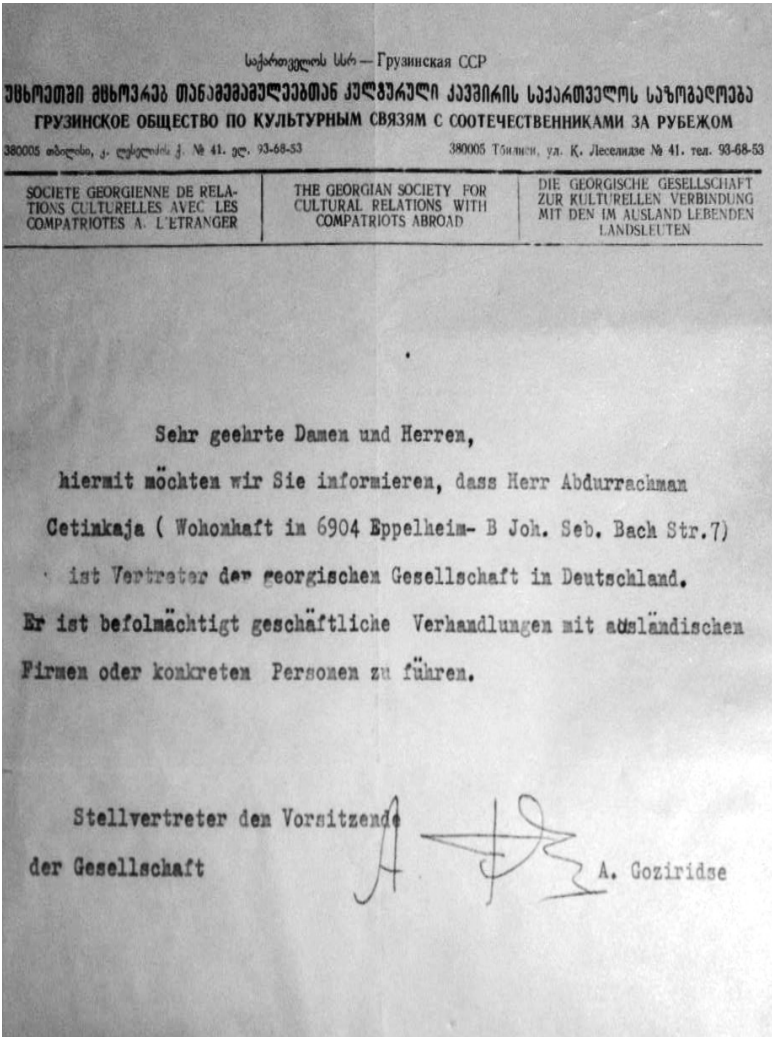

საქართველოს სსრ — Грузинская ССР

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

ГРУЗИНСКОЕ ОБЩЕСТВО ПО КУЛЬТУРНЫМ СВЯЗЯМ С СООТЕЧЕСТВЕННИКАМИ ЗА РУБЕЖОМ

380005 თბილისი, ქ. ლესელიძის ქ. № 41. ტელ. 93-68-53 — 380005 Тбилиси, ул. К. Леселидзе № 41. тел. 93-68-53

SOCIETE GEORGIENNE DE RELATIONS CULTURELLES AVEC LES COMPATRIOTES A. L'ETRANGER | THE GEORGIAN SOCIETY FOR CULTURAL RELATIONS WITH COMPATRIOTS ABROAD | DIE GEORGISCHE GESELLSCHAFT ZUR KULTURELLEN VERBINDUNG MIT DEN IM AUSLAND LEBENDEN LANDSLEUTEN

Sehr geehrte Damen und Herren,

hiermit möchten wir Sie informieren, dass Herr Abdurrachman Cetinkaja (Wohonhaft in 6904 Eppelheim- B Joh. Seb. Bach Str.7) ist Vertreter der georgischen Gesellschaft in Deutschland. Er ist befolmächtigt geschäftliche Verhandlungen mit ausländischen Firmen oder konkreten Personen zu führen.

Stellvertreter den Vorsitzende
der Gesellschaft A. Goziridse

გურამ გალოგრეს წერილი ილიას

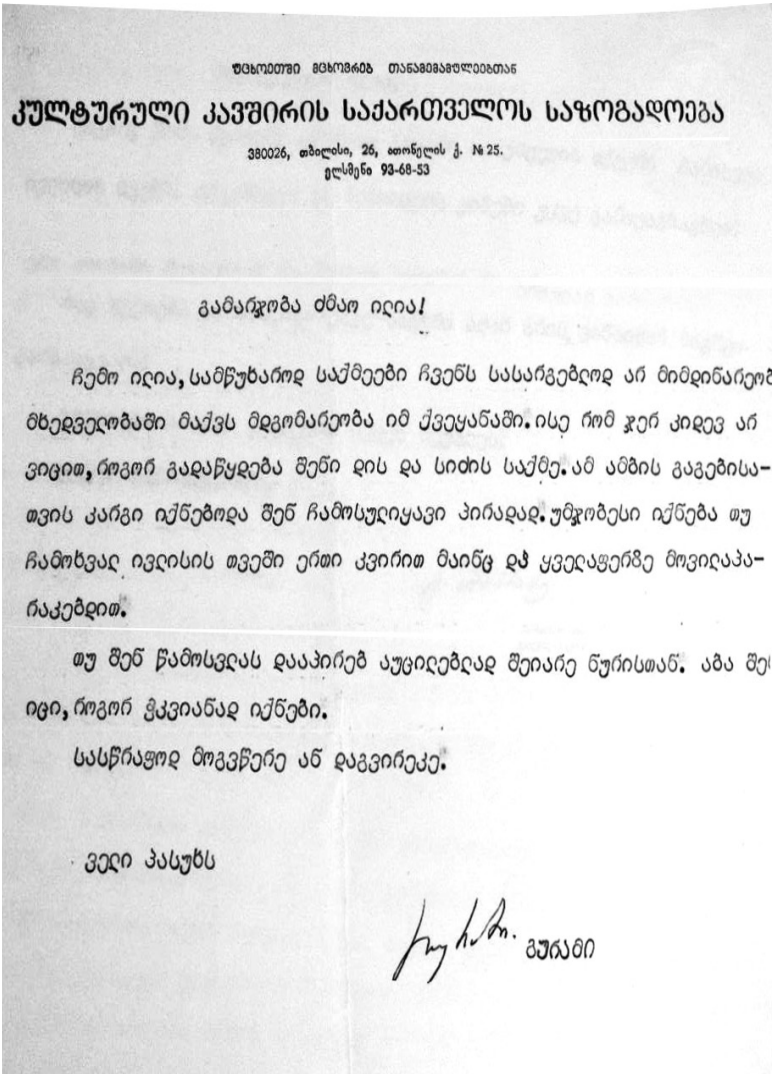

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25.
ტელეფონი 93-68-53

გამარჯობა ძმაო ილია!

ჩემო ილია, სამწუხაროდ საქმეები ჩვენს სასარგებლოდ არ მიმდინარეობ
მხედველობაში მაქვს მდგომარეობა იმ ქვეყანაში. ისე რომ ჯერ კიდევ არ
ვიცით, როგორ გადაწყდება შენი დის და სიძის საქმე. ამ ამბის გაგებისა-
თვის კარგი იქნებოდა შენ ჩამოსულიყავი პირადად. უმჯობესი იქნება თუ
ჩამოხვალ ივლისის თვეში ერთი კვირით მაინც და ყველაფერზე მოვიღაპა-
რაკებით.

თუ შენ წამოსვლას დააპირებ აუცილებლად შეიარე წყრისთან. ამბა შე
იცი, როგორ ჭკვიანად იქნები.

სასწრაფოდ მოგვწერე ან დაგვირეკე.

ველი პასუხს

გურამი

გურამ გალოგრეს წერილი ილიას

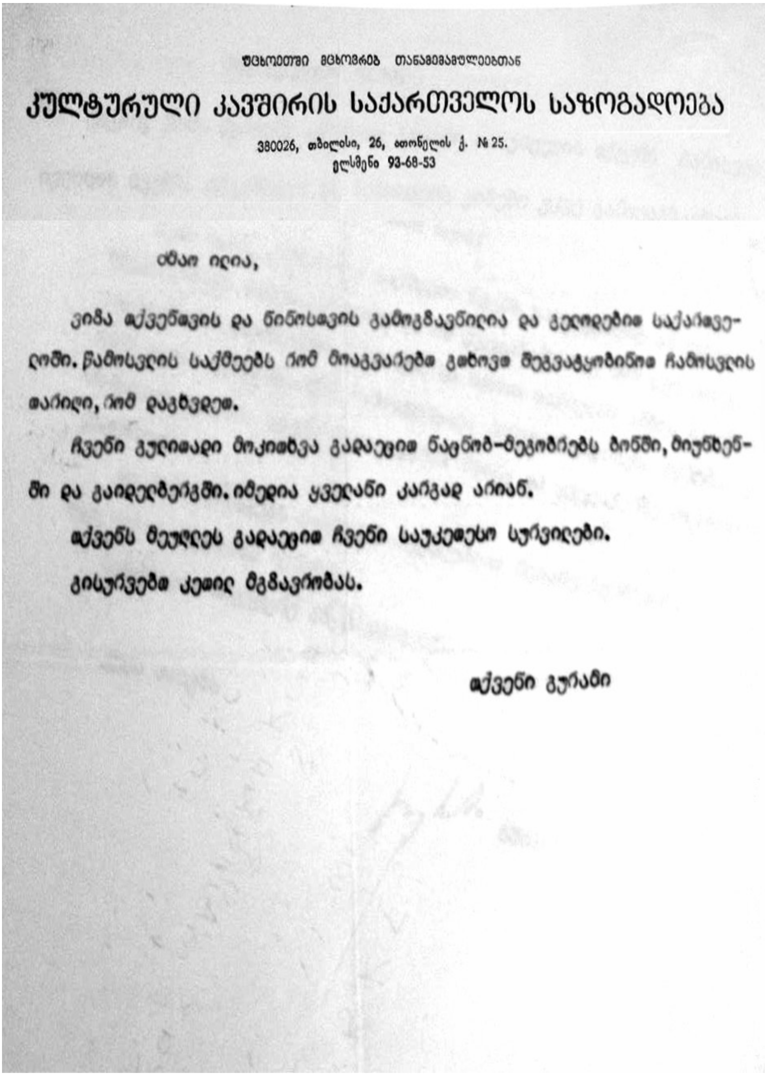

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან

კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება

380026, თბილისი, 26, ათონელის ქ. № 25.
ტელეფონი 93-68-53

ძმაო ილია,

ვიზა თქვენთვის და ნინოსთვის გამოგზავნილია და გელოდებით საქართველოში. წამოსვლის საქმეებს რომ მოაგვარებთ გთხოვთ შეგვატყობინოთ ჩამოსვლის თარიღი, რომ დაგხვდეთ.

ჩვენი გულითადი მოკითხვა გადაეცით ნაცნობ-მეგობრებს ბონში, მიუნხენში და გაიდელბერგში. იმედია ყველანი კარგად არიან.

თქვენს მეუღლეს გადაეცით ჩვენი საუკეთესო სურვილები.

გისურვებთ კეთილ მგზავრობას.

თქვენი გურამი

ილიას წერილი ოთარ გიგინეიშვილს, ჰაიდელბერგი, 1983 წელი

თამარ აბრამიშვილის წერილი ილიას

პატივცემულო ილია!

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან ურთიერთობა კვლავ სქართველოს საზოგადოების პრეზიდიუმი გილოცავთ ახალ წელს და გისურვებთ ჯანმრთელობას, ბედნიერებასა და ხანგრძლივ სიცოცხლეს.

საზოგადოების
პრეზიდიუმის თავმჯდომარე ო. გიგინეიშვილი

გილოცავთ ახალ წელს!
С новым годом!
Bonne Année!
Best wishes for the New Year!
Glückwünsche zum Neujahr!
YENI YILINIZ KUTLU OLSUN!

ილის წერილი საქართველოს პრეზიდენტს ედუარდ შევარდნაძესა და პრემიერ-მინისტრ თენგიზ სიგუას

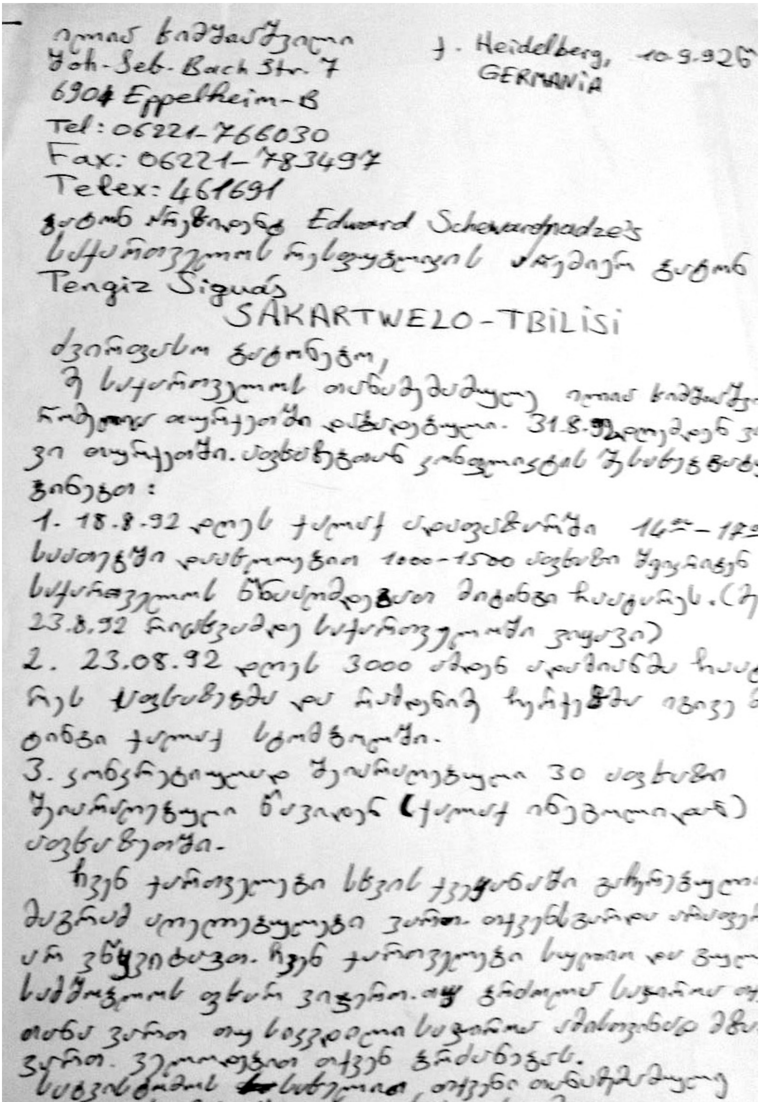
ილიას ხიმშიაშვილი
Joh-Seb-Bach Str. 7
6904 Eppelheim-B
Tel: 06221-766030
Fax: 06221-783497
Telex: 461691

f. Heidelberg, 10.9.92
GERMANIA

ბატონ პრეზიდენტ Edward Schewardnadze-s
საქართველოს რესპუბლიკის პრემიერ ბატონ
Tengiz Siguas
SAKARTWELO-TBILISI

ძვირფასო ბატონებო,
მე საქართველოს თანამემამულე ილიას ხიმშიაშვ[illegible] [illegible] 31.8.92 [illegible]
[illegible]
1. 18.8.92 წლის [illegible] 1000-1500 [illegible]
[illegible] (ეს 23.8.92 [illegible])
2. 23.08.92 წლის 3000 [illegible]
[illegible]
3. [illegible] 30 [illegible]
[illegible]
ჩვენ ქართველები [illegible]
[illegible]
ილიას ხიმშიაშვილი [illegible]

ილიას წერილი პრემიერ-მინისტრ თენგიზ სიგუას

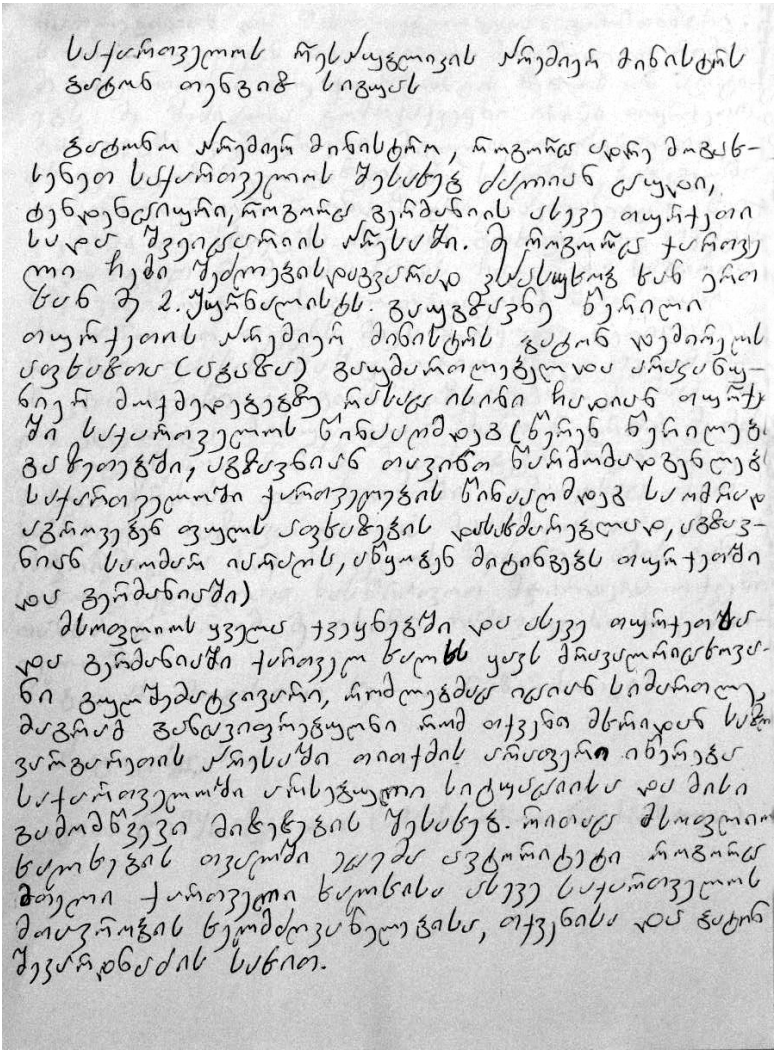

ე რასაც ვაკეთებდი იმასვე ვაკეთებ ჩემი გა-
ნათლებიდან და შესაძლებლობიდან გამომდინარე.
ხოლო თუ თქვენ შეძლებთ და მომაწოდებთ რომელიმე
ე ისტორიკოსის თუ ჟურნალისტის წერილს ან სტატი-
ებს ე ზემოთ გამოვაქვეყნო ისინი თურქეთის
გაზეთებში: ჯუმჰურიეთი, მილლიეთი, ჰურრიეთი,
ასევე გერმანულ გაზეთებში, სტერნში, სპიეგელში,
ფრანქფურტერ რუნდშაუში, ნოიე-ციურხერ-ცაი-
ტუნგში და სხვებში. ძალიან გთხოვთ თუ თქვენ
გადაწყვეტთ რომ ამ აქციის ჩატარებას [illegible]
(ე ვებინტერნეტ[illegible]) შეიძლება
მომაწოდოთ თქვენს მიერ შერჩეული წერილები
როგორც ფაქსის საშუალებით ასევე თვითმფრი-
ნავით "ეარ-კარგოს" საშუალებით. ეს [illegible]
[illegible]. [illegible] ე [illegible]
და [illegible] რომ ე [illegible] ჩვენი [illegible] გერ-
მანიის არქივსა და რაიონში რომლებსაც აქვთ
სურვილი [illegible] მიაწოდონ და [illegible]
[illegible] საქართველოს შესახებ. ამის გან-
სახორციელებლად [illegible] მჭირდება თქვენი
დახმარება რომ ე ისინი ჩამოვიყვანო საქარ-
თველოში.

ბოდიშს მოგიხდით ხელით ნაწერისათვის.

პატივისცემით.

ილიას ხიმშიაშვილი (Abdurrahman Çetinkaya)

ილი ხიმშიაშვილის მიმართვის წერილი ქართველებს, 1992 წელი

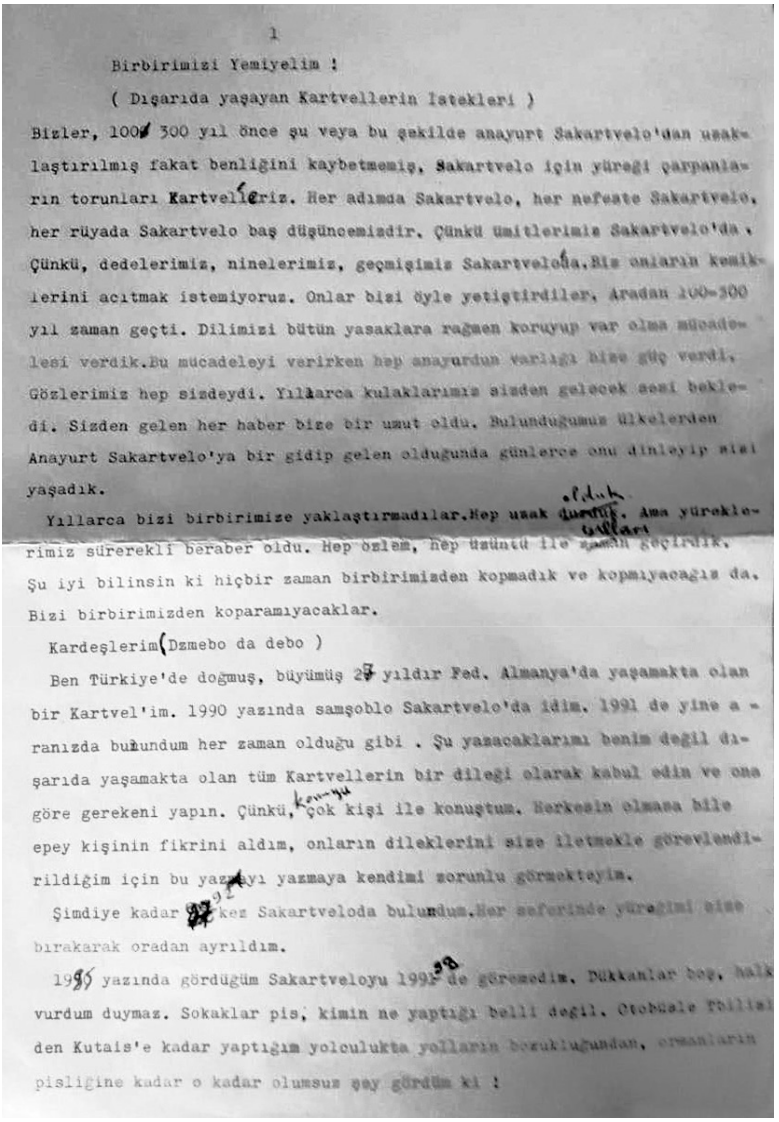

1

Birbirimizi Yemiyelim !

(Dışarıda yaşayan Kartvellerin İstekleri)

Bizler, 100 300 yıl önce şu veya bu şekilde anayurt Sakartvelo'dan uzaklaştırılmış fakat benliğini kaybetmemiş, Sakartvelo için yüreği çarpanların torunları Kartvelleriz. Her adımda Sakartvelo, her nefeste Sakartvelo, her rüyada Sakartvelo baş düşüncemizdir. Çünkü ümitlerimiz Sakartvelo'da, Çünkü, dedelerimiz, ninelerimiz, geçmişimiz Sakartvelo'da.Biz onların kemiklerini acıtmak istemiyoruz. Onlar bizi öyle yetiştirdiler, Aradan 100-300 yıl zaman geçti. Dilimizi bütün yasaklara rağmen koruyup var olma mücadelesi verdik.Bu mücadeleyi verirken hep anayurdun varlığı bize güç verdi. Gözlerimiz hep sizdeydi. Yıllarca kulaklarımız sizden gelecek sesi bekledi. Sizden gelen her haber bize bir umut oldu. Bulunduğumuz ülkelerden Anayurt Sakartvelo'ya bir gidip gelen olduğunda günlerce onu dinleyip sizi yaşadık.

Yıllarca bizi birbirimize yaklaştırmadılar.Hep uzak durduk. Ama yüreklerimiz sürekli beraber oldu. Hep özlem, hep üzüntü ile zaman geçirdik. Şu iyi bilinsin ki hiçbir zaman birbirimizden kopmadık ve kopmıyacağız da. Bizi birbirimizden koparamıyacaklar.

Kardeşlerim(Dzmebo da debo)

Ben Türkiye'de doğmuş, büyümüş 2 yıldır Fed. Almanya'da yaşamakta olan bir Kartvel'im. 1990 yazında samşoblo Sakartvelo'da idim. 1991 de yine aranızda bulundum her zaman olduğu gibi . Şu yazacaklarımı benim değil dışarıda yaşamakta olan tüm Kartvellerin bir dileği olarak kabul edin ve ona göre gerekeni yapın. Çünkü, çok kişi ile konuştum. Herkesin olmasa bile epey kişinin fikrini aldım, onların dileklerini size iletmekle görevlendirildiğim için bu yazıyı yazmaya kendimi zorunlu görmekteyim.

Şimdiye kadar 2 kez Sakartveloda bulundum.Her seferinde yüreğimi size bırakarak oradan ayrıldım.

1989 yazında gördüğüm Sakartveloyu 1991 de göremedim. Dükkanlar boş, halk vurdum duymaz. Sokaklar pis, kimin ne yaptığı belli değil. Otobüsle Tbilisi den Kutais'e kadar yaptığım yolculukta yolların bozukluğundan, ormanların pisliğine kadar o kadar olumsuz şey gördüm ki !

Olumlu işler de vardı. Yeni demokratik bir hükümet, milli orduyu kurma çabaları.Her tarafta bizim milli bayrağımız. Her tarafta Kartuliena, iyi bir arayış. Bunlar hepsi güzel ve iyi şeyler. Ne var ki bu geçiş döneminde beni ve bizleri en çok üzen konu birbirimizi yemeye kalkmamız oldu.

Her zor dönemde safları daha da sıklaştıracağımıza, birbirimize daha da yaklaşacağımıza nerede ise karşılıklı olarak birbirimizi yemeye kalkıyoruz. Bizi yemeye çalışanları mı sevindirmek istiyoruz ?Bizi yemeye çalışanlara fırsat mı veriyoruz ? Nedir bu karmaşa, nedir bu sorumsuzluk kardeşlerim ?

Şimdiye kadar bağımsız olmak, onurla yaşamak istiyorduk. Bunun için mücadele vermiş, hapislerde yatmış bir Mzviad Gamsahurdia'yı seçtik. O'na zorluk çıkaran güçler çok . ~~Bir de~~ O'nun mücadelesi bizim mücadelemizdir. Biz O'na güç vermezsek, düşmanların ekmeğine yağ sürmüş olmaz mıyız ? Bağımsızlık, ekonomi, kültür,sosyal, çevre temizliği,adalet, eğitim, tarım gibi her konuda çok büyük bir titizlik ister. Her konuda milli bir dikkat gerektirir. Bağımsız ve demokratik düşünüyorum diye trafik kurallarını çiğnemek kültür işi değildir . Bağımsızlık anarşi demekdeğildir. Bağımsızlık her yönden hizmet bekler. Demokrasi, polise, kanuna karşı gelmek midir ? Demokrasinin sınırı başkasının özgürlüğünün başladığı yerde, kendine hakim olmak demektir. Sakartvelo'da bulunduğum üç hafta içinde (16 Mart- 6 Nisan 1991) tiyatro dahil her tarafta gördüğüm kavganın sayısını hatırlamıyorum. Bu mudur ulusal dayanışma ? Bizimle kavga içinde olanlar bizim bu zayıflığımızı gördükleri için silaha sarılma cesareti gösteriyorlar.

Ben Baton Zviad'ı şahsen tanımıyorum . Ama iyi işler yapacağına ve yaptığına inanıyorum . O'nun halk tarafından desteklenmesini istiyoruz. Biz Sakartvelo dışında yaşamakta olan Kartveller bu hükümete inanıyoruz. Şimdiki hükümet en azından bizim üçyüz yıllık bağımsızlık rüyamızı gerçekleştirmeye çalıştı. Bağımsızlık ilan etti. Bu hükümete yardımcı olalım. Zviad'a omuz verelim. Kendisine bir fırsat tanıyalım.

Hükümetin yararına olmıyacak her davranışımız, karanlık güçlere yardımcı olmak demektir. Şimdiye kadar komünistleri istemedik. Onların yüzünden her türlü sorumsuzluğu yaptık. Şimdi bunları neden istemiyoruz ? Daha hükümet oldukları ne oldu ki bunları eleştiriyoruz ? İyi kötü nesini gördük ? Piyasada hiçbir şey yok diyoruz . Olmaz tabii. Hangimiz piyasanın sorumluluğunu bilip denetleme yapıyoruz ? Hangimiz şimdiye kadar ben üzerime düşen görevi yaptım diyebiliriz ? Bu konuda yazılacak daha çok şey var ama inşaallah ileride herşey düzelir de bu yazılacak olanlar ne yazılır ne de söylenir.

Sizlerden isteklerimizi kısaca şöyle sıralıyoruz :

1- Bağımsızlığa zarar verecek hertürlü davranıştan ve disiplinsizlikten lütfen kaçınalım .

2- Hükümete ve Zviad Gamsahurdia'ya hertürlü desteği sağlayalım.

3- Ülkesini seven herkes piyasa vurgununa son versin, halka yaşamayı zehir etmeyelim ve pazarları denetleyelim .

4- Trafik anarşisi ve teröre hiç kimse fırsat vermeyelim .

5- Çevre temizliğine ve doğayı korumaya herkes özen göstersin, buna karşı davrananlara gerekli cezayı toplum ca verelim .

6- Okullarda üniversitelerde her türlü eğitime özel bir önem gösterelim. Her türlü rejimde bizim eğitilmiş insanlara ihtiyacımız vardır.

7- Ziyan edilen her türlü materyalin milli varlık olduğunu unutmadan su, elektrik ve her türlü tüketim maddesinde tasarrufa önem verelim, bu önemi vermiyenleri uyaralım.

8-Milli huzuru sağlamak için tüm kartveller arasında birlik ve beraberlik sağlamaya hemen başlayalım .

9-Guruplaşma ve iç kavgalara son verelim .

10- Ülkede adalet ve huzuru sağlayıcı önlemlere herkes katkıda bulunsun.

11-Her türlü devlet hizmetini kolaylaştırmak için tüm Kartveller üzerlerine düşen görevleri yapalım ki devlete olan güven artsın.

12-Her türlü ruslaştırmayı ortadan kaldırmak için daha sıkı önlemler alalım

13-İçimizde yaşamakta olan her milletin bireylerine, bizimle barış içinde

yaşamak istedikleri müddetçe güvence ~~verilsin~~ verelim ki ki dünyaya başka türlü olumsuz informasyon ~~ve~~ bizim aleyhimize verilmesin.

14- Özellikle herkes üzerine düşen görevi yapsın ki millet ~~özen~~ dinilsin ~~üzerine düşen görevi yapsın~~. istiyerek çalışsın.

15-Sakartvelo dışında yaşamakta olan Kartvelleri anayurda çekici refah önlemleri alalım. En azından tanamemamulelerin bu konuda ilgileri ni çekelim -

Bu konuda istek ve talepleri çoğaltmamız mümkündür. Ne var ki her başarı diğer başarıları beraberinde getireceğinden şimdilik bununla yetinmekteyiz. ~~Sizden~~

İstek ve taleplerimizin kolaylıkla yerine getirilemiyeceğini, 200 yıllık yıkıklığın birden ortadan kaldırılamıyacağını da biliyoruz. Ne var ki bu bizim yıkıntımızdır. Bunu ~~biz~~ yine biz ortadan kaldıracağız .

Ne olur sesimize kulak verin. Hepimizin yararına birbirimizi yemiyelim el ele, omuz omuza bu kötü günleri de atlatalım,...

Tanrı bu yolda çalışanları her zaman başarılı kılmıştır. Biz de başarılı olacağız. Yalnız biz Sakartvelo dışında yaşamakta olan Kartveller'in sabrı kalmadı artık. Bir 200-300 yıl daha bekleyemeyiz.

Sizin birlik ve beraberliğiniz bizim burada güçlü olmamızı ~~sağlıyor~~ sağlıyacak. Sizdeki başarısızlıklar hemen buraya yansıyor. Unutmayın bağımsızlık ve ulusal birlik hareketleri kapris ve hırs kaldırmaz. Başarılar dileriz.

Tanrı ~~bi~~ Hepimize güç versin.

Dışarıda yaşamakta olan tanamemamuleler adına ;

[illegible]

ილი ხიმშიაშვილის მიერ შედგენილი საქართველოს დამოუ-
კიდებლობის მხარდასაჭერი მოწოდება

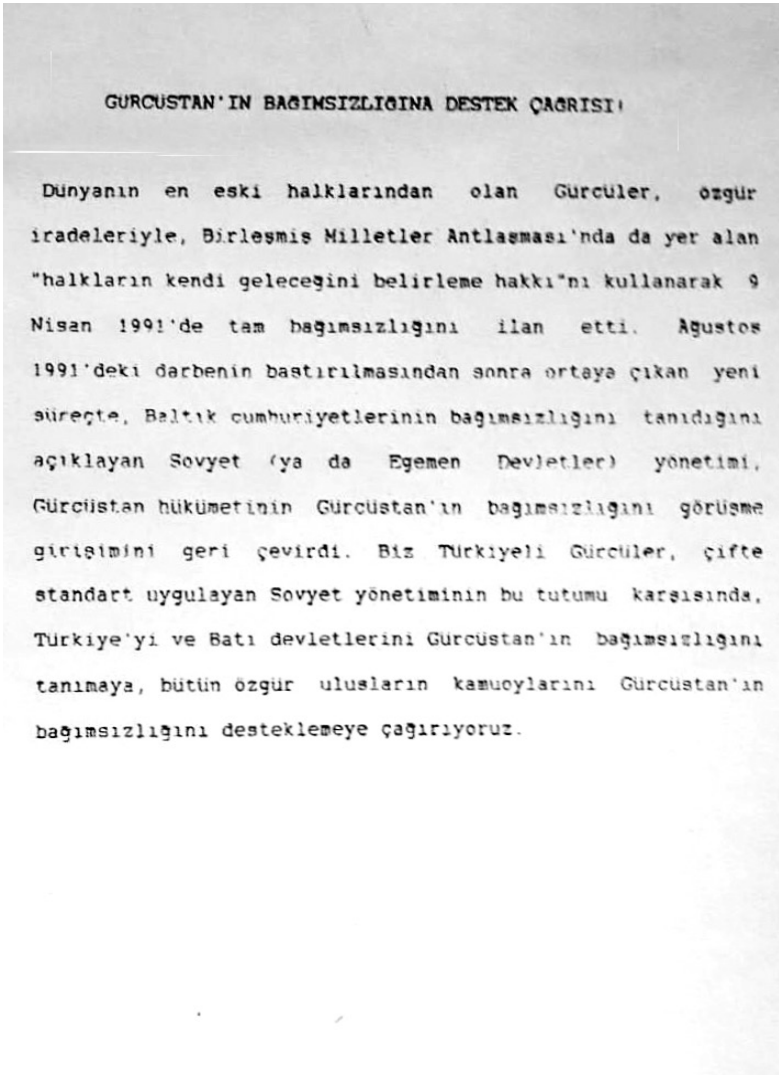

GURCUSTAN'IN BAGIMSIZLIGINA DESTEK ÇAGRISI:

Dünyanın en eski halklarından olan Gürcüler, özgür iradeleriyle, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda da yer alan "halkların kendi geleceğini belirleme hakkı"nı kullanarak 9 Nisan 1991'de tam bağımsızlığını ilan etti. Ağustos 1991'deki darbenin bastırılmasından sonra ortaya çıkan yeni süreçte, Baltık cumhuriyetlerinin bağımsızlığını tanıdığını açıklayan Sovyet (ya da Egemen Devletler) yönetimi, Gürcüstan hükümetinin Gürcüstan'ın bağımsızlığını görüşme girişimini geri çevirdi. Biz Türkiyeli Gürcüler, çifte standart uygulayan Sovyet yönetiminin bu tutumu karşısında, Türkiye'yi ve Batı devletlerini Gürcüstan'ın bağımsızlığını tanımaya, bütün özgür ulusların kamuoylarını Gürcüstan'ın bağımsızlığını desteklemeye çağırıyoruz.

ილის მიმართვა თურქეთელი ქართველებისადმი

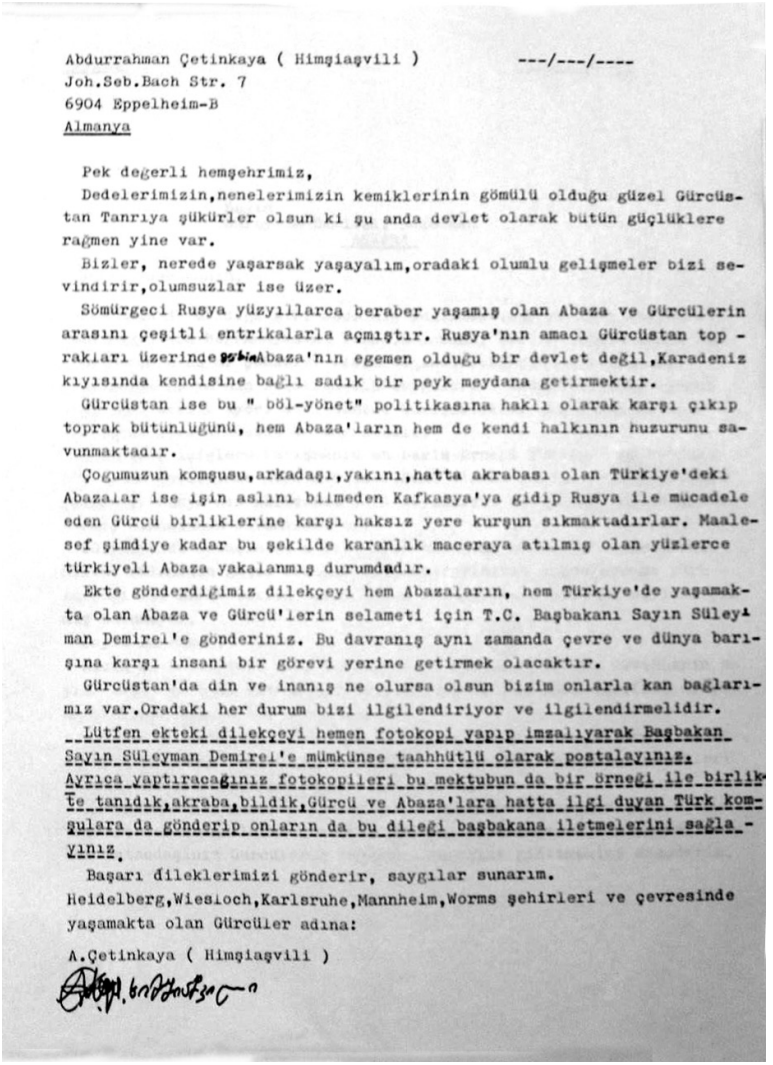

Abdurrahman Çetinkaya (Himşiaşvili) ---/---/----
Joh.Seb.Bach Str. 7
6904 Eppelheim-B
Almanya

Pek değerli hemşehrimiz,

Dedelerimizin,nenelerimizin kemiklerinin gömülü olduğu güzel Gürcüstan Tanrıya şükürler olsun ki şu anda devlet olarak bütün güçlüklere rağmen yine var.

Bizler, nerede yaşarsak yaşayalım,oradaki olumlu gelişmeler bizi sevindirir,olumsuzlar ise üzer.

Sömürgeci Rusya yüzyıllarca beraber yaşamış olan Abaza ve Gürcülerin arasını çeşitli entrikalarla açmıştır. Rusya'nın amacı Gürcüstan top - rakları üzerinde ~~bir~~ Abaza'nın egemen olduğu bir devlet değil,Karadeniz kıyısında kendisine bağlı sadık bir peyk meydana getirmektir.

Gürcüstan ise bu " böl-yönet" politikasına haklı olarak karşı çıkıp toprak bütünlüğünü, hem Abaza'ların hem de kendi halkının huzurunu savunmaktadır.

Çogumuzun komşusu,arkadaşı,yakını,hatta akrabası olan Türkiye'deki Abazalar ise işin aslını bilmeden Kafkasya'ya gidip Rusya ile mücadele eden Gürcü birliklerine karşı haksız yere kurşun sıkmaktadırlar. Maalesef şimdiye kadar bu şekilde karanlık maceraya atılmış olan yüzlerce türkiyeli Abaza yakalanmış durumdadır.

Ekte gönderdiğimiz dilekçeyi hem Abazaların, hem Türkiye'de yaşamakta olan Abaza ve Gürcü'lerin selameti için T.C. Başbakanı Sayın Süleyman Demirel'e gönderiniz. Bu davranış aynı zamanda çevre ve dünya barışına karşı insani bir görevi yerine getirmek olacaktır.

Gürcüstan'da din ve inanış ne olursa olsun bizim onlarla kan bağlarımız var.Oradaki her durum bizi ilgilendiriyor ve ilgilendirmelidir.

Lütfen ekteki dilekçeyi hemen fotokopi yapıp imzalıyarak Başbakan Sayın Süleyman Demirel'e mümkünse taahhütlü olarak postalayınız. Ayrıca yaptıracağınız fotokopileri bu mektubun da bir örneği ile birlikte tanıdık,akraba,bildik,Gürcü ve Abaza'lara hatta ilgi duyan Türk komşulara da gönderip onların da bu dileği başbakana iletmelerini sağlayınız.

Başarı dileklerimizi gönderir, saygılar sunarım.

Heidelberg,Wiesloch,Karlsruhe,Mannheim,Worms şehirleri ve çevresinde yaşamakta olan Gürcüler adına:

A.Çetinkaya (Himşiaşvili)

ილიას წერილი თურქეთის პრემიერს სულეიმან დემირელს

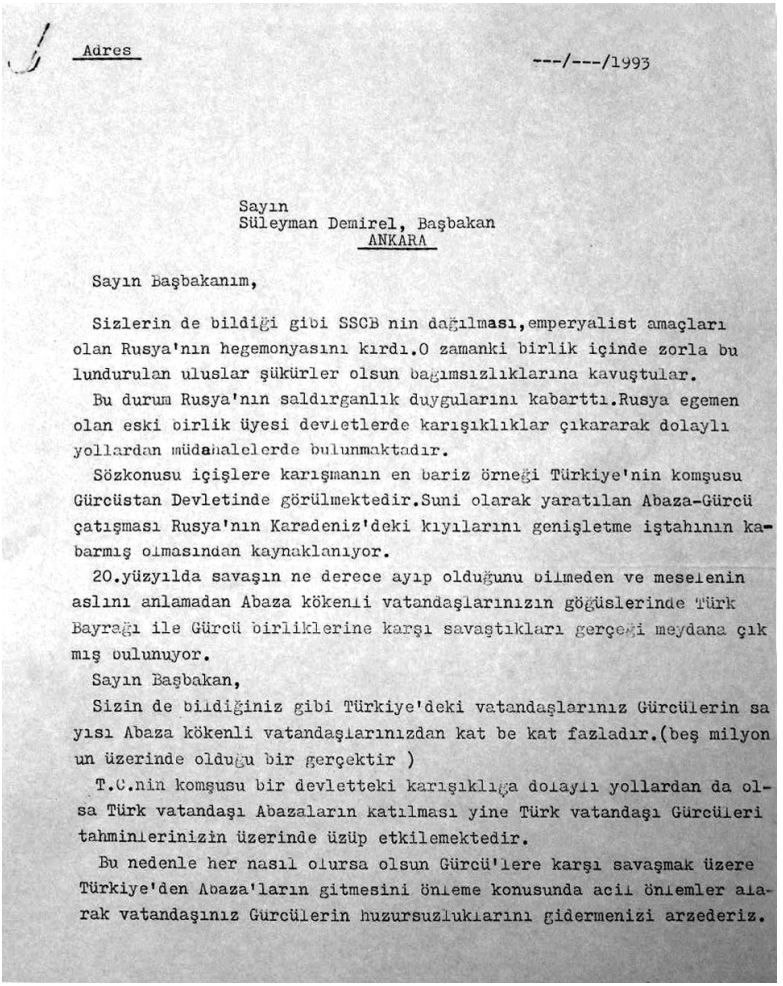

Adres

---/---/1993

Sayın
Süleyman Demirel, Başbakan
ANKARA

Sayın Başbakanım,

Sizlerin de bildiği gibi SSCB nin dağılması, emperyalist amaçları olan Rusya'nın hegemonyasını kırdı. O zamanki birlik içinde zorla bulundurulan uluslar şükürler olsun bağımsızlıklarına kavuştular.

Bu durum Rusya'nın saldırganlık duygularını kabarttı. Rusya egemen olan eski birlik üyesi devletlerde karışıklıklar çıkararak dolaylı yollardan müdahalelerde bulunmaktadır.

Sözkonusu içişlere karışmanın en bariz örneği Türkiye'nin komşusu Gürcüstan Devletinde görülmektedir. Suni olarak yaratılan Abaza-Gürcü çatışması Rusya'nın Karadeniz'deki kıyılarını genişletme iştahının kabarmış olmasından kaynaklanıyor.

20.yüzyılda savaşın ne derece ayıp olduğunu bilmeden ve meselenin aslını anlamadan Abaza kökenli vatandaşlarınızın göğüslerinde Türk Bayrağı ile Gürcü birliklerine karşı savaştıkları gerçeği meydana çıkmış bulunuyor.

Sayın Başbakan,

Sizin de bildiğiniz gibi Türkiye'deki vatandaşlarınız Gürcülerin sayısı Abaza kökenli vatandaşlarınızdan kat be kat fazladır. (beş milyon un üzerinde olduğu bir gerçektir)

T.C.nin komşusu bir devletteki karışıklığa dolaylı yollardan da olsa Türk vatandaşı Abazaların katılması yine Türk vatandaşı Gürcüleri tahminlerinizin üzerinde üzüp etkilemektedir.

Bu nedenle her nasıl olursa olsun Gürcü'lere karşı savaşmak üzere Türkiye'den Abaza'ların gitmesini önleme konusunda acil önlemler alarak vatandaşınız Gürcülerin huzursuzluklarını gidermenizi arzederiz.

ვახტანგ მალაყმაძის წერილი ილია ხიმშიაშვილსა და შალვა თევზაძეს

17/4/93

გამარჯობა ილია....

შევასრულე დაკისრებული ვალი.გავუგზავნე დემირელს განცხადება და ზედმეტის გაზეთების ამონაჭრები და საქართველოს საგარეო საქმეთა სამი_ნისტროს დეკლარაცია და შალვას დეკლარაციაც..

ხალხს დავურიგე შენი განცხადების ასლები.მაგრამ არ მგონია დაინ_ტერესდნენ.აბხაზებმა იწყინეს ჩემი პრესაში გამოსული ინტერვიუთ.მათ ყოველ დღე ასეთ წერილებს აძლევენ პრესას.ჩვენ არ ვწყენილობთ.გავგზავნე ბურსას გაზეთებშიც ეს ამბავი.ჯერ არარის გამოსული.მაგრამ მე მგონია აბხაზებმა გავიდნენ ბურსას და ეს შეაჩერეს.ოდენაი მუქარაც გამომიცხა_დეს აბხაზებმა.

ვთარგმნე და სტამბას ჩავაბარე "გურჯუსთან თარიჰი ვე თურქ-გურჯუ ილიშქილერი"წიგნი.ეს მეტად საინტერესოა.შიგ არის(1514-1625 არასი ოსმანლილარინ გურჯუსთან სეფერლერი).ესეც საინტერესოა..

სახლის ტელეფონზე გელოდები დამირეკო: 9.253.336 36 ინეგოლ. თუ საჩქარო რამ იქნება.

შვიდობით.გკოცნით..

შენი:ვახტანგ მალაყმაძ

17/4/993

შალვა' გამარჯობა.შევასრულე შენი დავალება.განცხადებები მივაწოდე ინეგოლის და ბურსის პრესას.აბხაზებმა დიდი რეაქცია გამოთქვეს.მუქარაც მომაყენეს.პრესამ მთხოვა ჩემი ოფიციალური ვინაობა.ვუთხარი "დიახ ოფიცია_ლური პირი გახლავართ.შვედეთის ქართული საზოგადოების თურქეთის წარმომად_გენელი ვარ"მეთქი.ეს ყოფილა საჭირო მათთვის..ბურსის პრესაში ჯერ არ გა_მოვიდა ჩემი გადაცემული განცხადება.მე მგონია აბხაზებმა ეს შეაჩერეს.. იქ არიან მეტად აქტუალური აბხაზი ფანატიკოსები.ხელიც აქვთ პრესაში..

ილია ხიმშიაშვილმაც მომაწოდა ასეთი განცხადება.ისიც მივაწოდე ს.დემირელს შენი საბუთების და გაზეთებში გამოსული ამბების ამონაჭრების ერთად.ვნახოთ რა ხეირის მომგვარებელი იქნება ჩვენთვის ეს...

თუ სხვა გაზეთებში გამოვა ეს ჩვენი ნაამბობები მომავალში მოგაწო_დებ..შვიდობით' გკოცნით....

კენი ვახტანგ მალაყმაძე

ზიგფრიდ შეფელის წერილი ოთარ გიგინეიშვილს

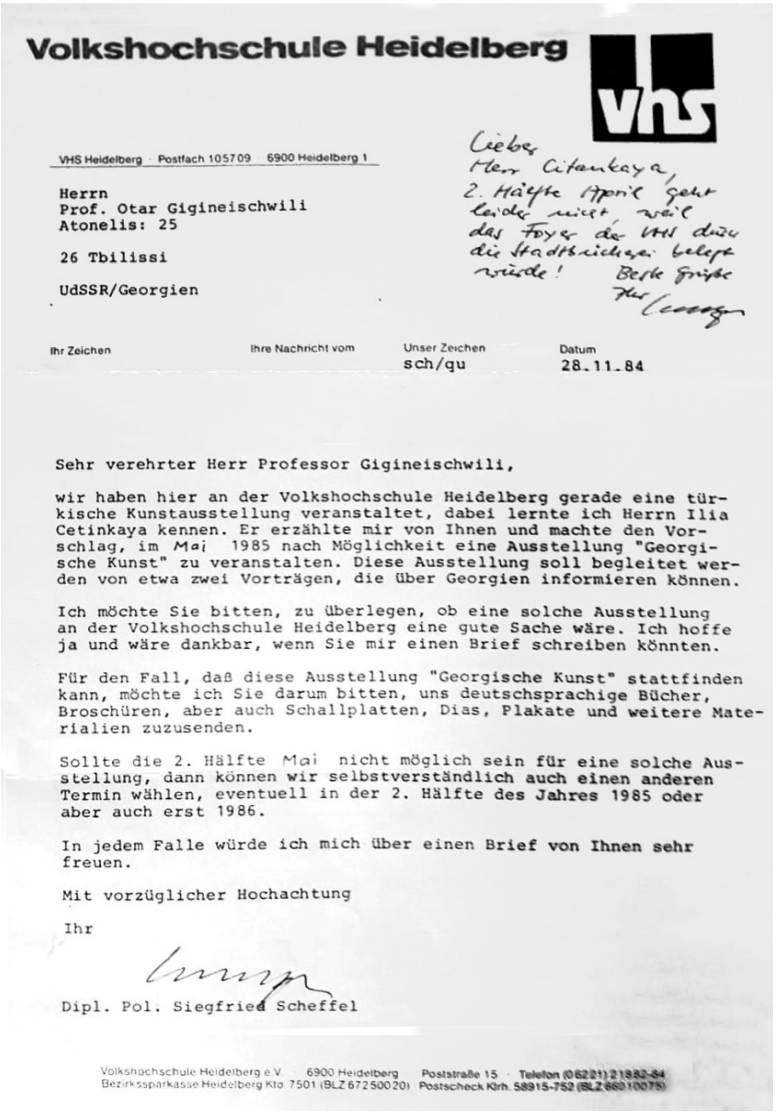

Volkshochschule Heidelberg

VHS

VHS Heidelberg · Postfach 105709 · 6900 Heidelberg 1

Herrn
Prof. Otar Gigineischwili
Atonelis: 25

26 Tbilissi

UdSSR/Georgien

Liebe Herr Cetinkaya,
2. Hälfte April geht leider nicht, weil das Foyer der VHS durch die Stadtbücherei belegt würde! Beste Grüße Ihr

Ihr Zeichen	Ihre Nachricht vom	Unser Zeichen	Datum
		sch/qu	28.11.84

Sehr verehrter Herr Professor Gigineischwili,

wir haben hier an der Volkshochschule Heidelberg gerade eine türkische Kunstausstellung veranstaltet, dabei lernte ich Herrn Ilia Cetinkaya kennen. Er erzählte mir von Ihnen und machte den Vorschlag, im Mai 1985 nach Möglichkeit eine Ausstellung "Georgische Kunst" zu veranstalten. Diese Ausstellung soll begleitet werden von etwa zwei Vorträgen, die über Georgien informieren können.

Ich möchte Sie bitten, zu überlegen, ob eine solche Ausstellung an der Volkshochschule Heidelberg eine gute Sache wäre. Ich hoffe ja und wäre dankbar, wenn Sie mir einen Brief schreiben könnten.

Für den Fall, daß diese Ausstellung "Georgische Kunst" stattfinden kann, möchte ich Sie darum bitten, uns deutschsprachige Bücher, Broschüren, aber auch Schallplatten, Dias, Plakate und weitere Materialien zuzusenden.

Sollte die 2. Hälfte Mai nicht möglich sein für eine solche Ausstellung, dann können wir selbstverständlich auch einen anderen Termin wählen, eventuell in der 2. Hälfte des Jahres 1985 oder aber auch erst 1986.

In jedem Falle würde ich mich über einen Brief von Ihnen sehr freuen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Ihr

Dipl. Pol. Siegfried Scheffel

Volkshochschule Heidelberg e.V. · 6900 Heidelberg · Poststraße 15 · Telefon (06221) 21882-84
Bezirkssparkasse Heidelberg Kto. 7501 (BLZ 67250020) · Postscheck Krh. 58915-752 (BLZ 66010075)

მოსაწვევი კავკასიის შესახებ გამართულ ღონისძიებაზე, რომელიც მანჰაიმში 1996 წელს ორგანიზაცია **Gesellschaft Für Ostbeziehungen Rhein –Neckar** ე.ვ. ეგიდით ჩატარდა

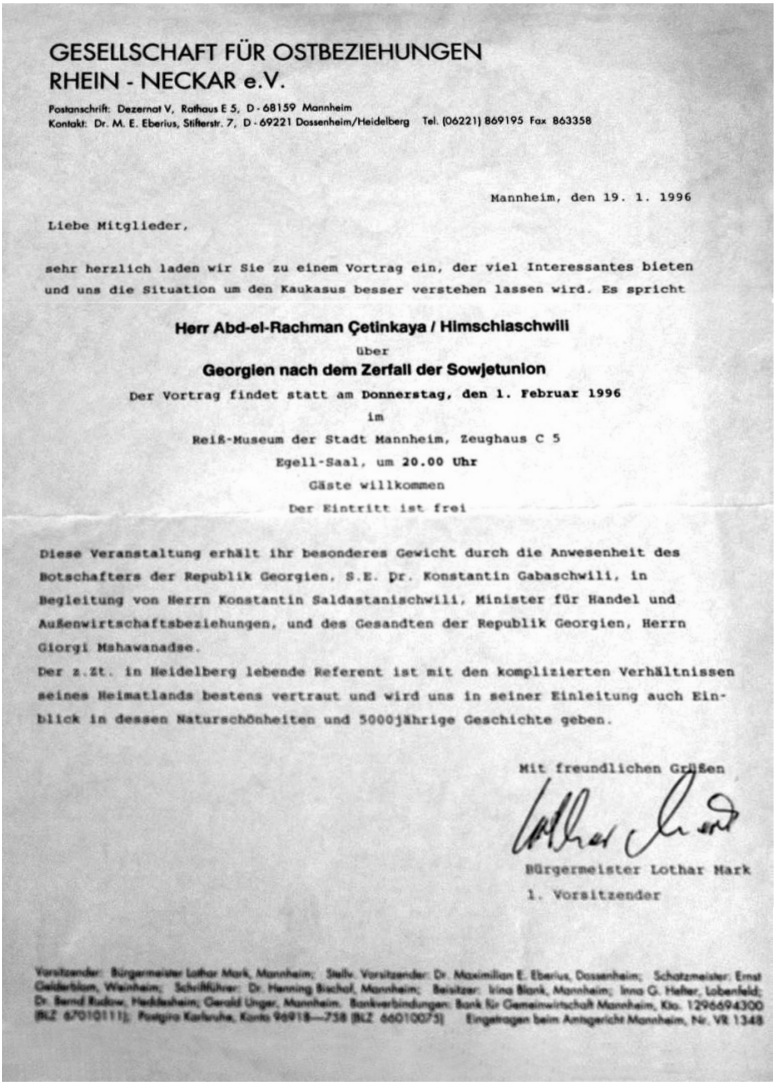

GESELLSCHAFT FÜR OSTBEZIEHUNGEN
RHEIN - NECKAR e.V.

Postanschrift: Dezernat V, Rathaus E 5, D - 68159 Mannheim
Kontakt: Dr. M. E. Eberius, Stifterstr. 7, D - 69221 Dossenheim/Heidelberg Tel. (06221) 869195 Fax 863358

Mannheim, den 19. 1. 1996

Liebe Mitglieder,

sehr herzlich laden wir Sie zu einem Vortrag ein, der viel Interessantes bieten und uns die Situation um den Kaukasus besser verstehen lassen wird. Es spricht

Herr Abd-el-Rachman Çetinkaya / Himschiaschwili

über

Georgien nach dem Zerfall der Sowjetunion

Der Vortrag findet statt am **Donnerstag, den 1. Februar 1996**

im

Reiß-Museum der Stadt Mannheim, Zeughaus C 5

Egell-Saal, um **20.00 Uhr**

Gäste willkommen

Der Eintritt ist frei

Diese Veranstaltung erhält ihr besonderes Gewicht durch die Anwesenheit des Botschafters der Republik Georgien, S.E. Dr. Konstantin Gabaschwili, in Begleitung von Herrn Konstantin Saldastanischwili, Minister für Handel und Außenwirtschaftsbeziehungen, und des Gesandten der Republik Georgien, Herrn Giorgi Mshawanadse.
Der z.Zt. in Heidelberg lebende Referent ist mit den komplizierten Verhältnissen seines Heimatlands bestens vertraut und wird uns in seiner Einleitung auch Einblick in dessen Naturschönheiten und 5000jährige Geschichte geben.

Mit freundlichen Grüßen

Bürgermeister Lothar Mark
1. Vorsitzender

Vorsitzender: Bürgermeister Lothar Mark, Mannheim; Stellv. Vorsitzender: Dr. Maximilian E. Eberius, Dossenheim; Schatzmeister: Ernst Gelderblom, Weinheim; Schriftführer: Dr. Henning Bischof, Mannheim; Beisitzer: Irina Blank, Mannheim; Inna G. Hafter, Lobenfeld; Dr. Bernd Rudow, Heddesheim; Gerald Unger, Mannheim. Bankverbindungen: Bank für Gemeinwirtschaft Mannheim, Kto. 1296694300 (BLZ 67010111); Postgiro Karlsruhe, Konto 96918—758 (BLZ 66010075) Eingetragen beim Amtsgericht Mannheim, Nr. VR 1348

ვოლფგანგ როტმაიერი იწვევს ილიას 1989 წლის ღონისძიებაზე

Wolfgang Rothmaier
Kriegstr. 21 d
6839 Oberhausen

Telefon (privat): 07254/8245
Telefon (dienstl.): 07256/87131
Datum: 05.07.89

W. Rothmaier Kriegstr. 21d 6839 Oberhausen

Herrn
Ilia Chimschwili
Joh.-Seb.-Bach-Str. 7

6904 Eppelheim 13

Sehr geehrter Herr Chimschwili,

ich wende mich an Sie im Auftrag der Jungen Aktion, des Jugendverbandes der Ackermann-Gemeinde e.V. in München. Herr Dr. Grulich, mit dem wir oft zusammenarbeiten, hat Sie uns als kompetenten Referenten für Themen aus dem Bereich Sowjetunion und insbesondere für den Bereich Georgien empfohlen. Die Ackermann-Gemeinde ist ein Verband katholischer Heimatvertriebener aus dem Sudetenland, der sich seit seiner Gründung im Jahr 1946 für die Verständigung und Versöhnung mit dem tschechischen Volk einsetzt.

Die Junge Aktion veranstaltet vom 11.08. - 15.08.89 ihre Bundeswoche mit ca. 60 - 80 Teilnehmern im Alter von 16 - 25 Jahren auf der Jugendburg Rieneck bei Würzburg. Thema der Veranstaltung wird sein:

"Fahnenflucht im Sowjetreich - Unruhe im Vielvölkerstaat".

Unter diesem Motto wollen wir uns mit der Sowjetunion als Vielvölkerstaat sowie den aktuellen Nationalitätenproblemen und deren Auswirkungen auf die derzeitigen Entwicklungen, insbesondere die Reformen, in der UdSSR beschäftigen. Nach einem einführenden Referat mit dem Arbeitstitel "Vielvölkerstaat Sowjetunion - Entwicklung, Situation, Probleme" wollen wir uns in vier Arbeitskreisen vertiefend mit einzelnen Aspekten des Themas beschäftigen. Die Arbeitskreise sollen die Situation von vier Volksgruppen in der UdSSR, nämlich der baltischen Völker, der Georgier, der Deutschen und der Armenier zum Thema haben. Abschließend ist eine Diskussion zwischen den Teilnehmern unserer Bundeswoche und einem Vertreter der sowjetischen Botschaft oder einer Nachrichtenagentur/Zeitung über die Nationalitätenfragen in der UdSSR geplant.

Ich würde mich sehr freuen, wenn es Ihnen zeitlich möglich wäre, bei unserer Veranstaltung den Arbeitskreis "Georgien" zu leiten und lade Sie herzlich zu unserer Bundeswoche ein. Ihre Kosten würden wir Ihnen selbstverständlich erstatten. Zur Behandlung des Themas ist an drei Tagen ein Zeitraum von insgesamt ca. sechs bis sechseinhalb Zeitstunden vorgesehen.

Um die weiteren Kontakte zwischen uns zu vereinfachen, bitte ich Sie, mich kurzfristig unter einem der angegebenen Telefonanschlüsse anzurufen, da mir die Telefonauskunft der Deutschen Bundespost leider Ihren Privatanschluß nicht mitteilen konnte. Falls Sie mich nicht persönlich antreffen, können Sie auch eine Nachricht hinterlassen, ich rufe dann zurück. Nicht erreichbar bin ich während des Wochenendes vom 07. - 09.07.89, da ich zu einer Sitzung unseres Budnesvorstandes fahren muß. Ich weiß, daß meine Anfrage hinsichtlich des Termins der Veranstaltung sehr kurzfristig ist; da wir aber nach Möglichkeit

./.

einen Angehörigen der betreffenden Volksgruppe als Referenten gewinnen wollen und ich Ihre anschrift erst gestern erhalten habe, bitte ich Sie für meine kurzfristige Anfrage und meine Bitte um Rückruf um Verständnis.

Falls Ihnen eine Teilnahme möglich wäre, könnten wir dann die weiteren Details gerne fernmündlich oder schriftlich klären. Herr Dr. Grulich wird an unserer Veranstaltung teilnehmen und den Arbeitskreis "Balticum" gestalten.

Ich glaube, daß die Gestaltung des Arbeitskreises für Sie eine interessante Aufgabe sein könnte, da Sie auschließlich jugendliche Teilnehmer mit Informationen aus erster Hand versorgen könnten. Unsere Jugendlichen verfügen darüberhinaus bereits über Vorkenntnisse, da die Junge Aktion den Bereich Sowjetunion schon seit ca. eineinhalb Jahren als Schwerpunktthema bearbeitet. Der Themenbereich wird auf unserer Bundeswoche abgeschlossen werden.

Ich hoffe, daß Ihnen die Teilnahme an unserer Veranstaltung und die Gestaltung des Arbeitskreises möglich sein wird und verbleibe

mit freundlichen Grüßen

Wolfgang Rothmaier

ილიას წერილი საქართველოს ცეკავშირის თავმჯდომარის მოადგილეს, ავთანდილ კეთილაძეს

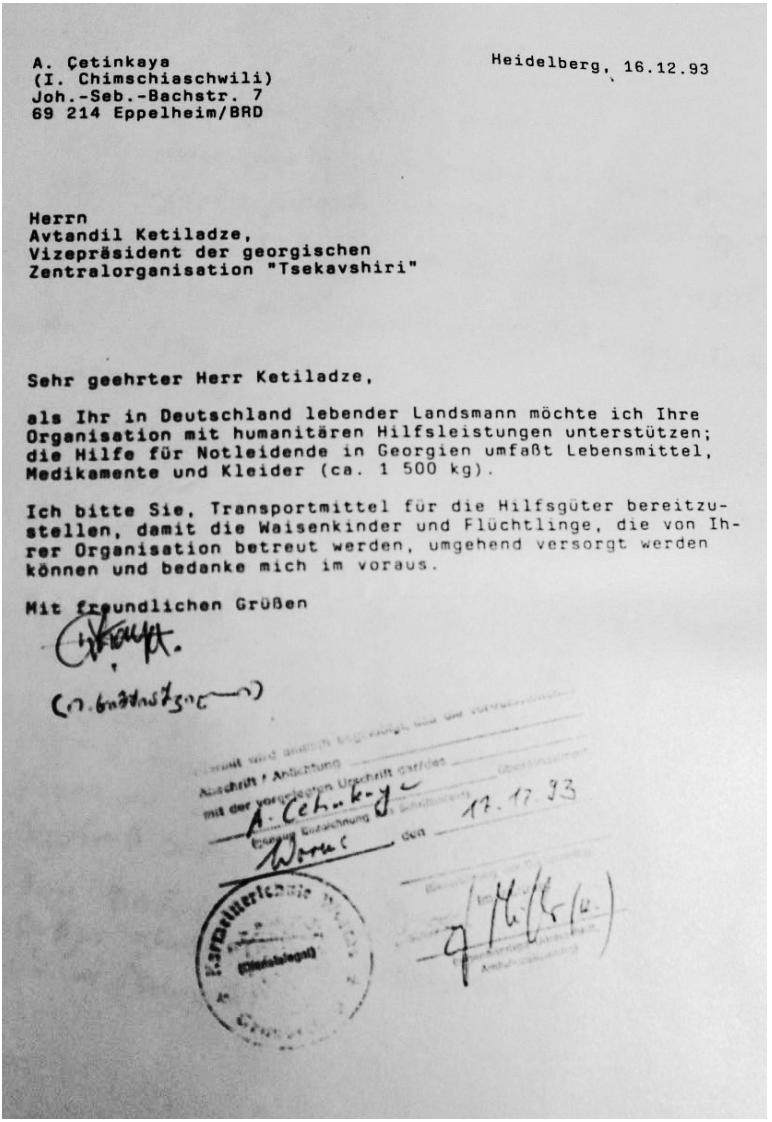

A. Çetinkaya
(I. Chimschiaschwili)
Joh.-Seb.-Bachstr. 7
69 214 Eppelheim/BRD

Heidelberg, 16.12.93

Herrn
Avtandil Ketiladze,
Vizepräsident der georgischen
Zentralorganisation "Tsekavshiri"

Sehr geehrter Herr Ketiladze,

als Ihr in Deutschland lebender Landsmann möchte ich Ihre Organisation mit humanitären Hilfsleistungen unterstützen; die Hilfe für Notleidende in Georgien umfaßt Lebensmittel, Medikamente und Kleider (ca. 1 500 kg).

Ich bitte Sie, Transportmittel für die Hilfsgüter bereitzustellen, damit die Waisenkinder und Flüchtlinge, die von Ihrer Organisation betreut werden, umgehend versorgt werden können und bedanke mich im voraus.

Mit freundlichen Grüßen

A. Çetinkaya

17.12.93

მიხაილ ლაუტენბახის წერილი ილიას

DelphinFilm Freiburg
Michael Lautenbach
Reinhard-Booz-Str.20
7802 Merzhausen/Freiburg
Tel: 0761 - 40 72 50

Freiburg, 21.7.89

Lieber Ilia,

sicher weilst Du noch in den Ferien, aber ich will Dir kurz schreiben, da ich nächste Woche wieder nach Georgien fahre.

Ich habe gerade einen Film über den 9.April in Tbilissi fertiggestellt. Seit Anfang Mai habe ich mich für zwei Monate im Land aufgehalten und mich umgeschaut. Ich habe viel Videomaterial gesammelt und Interviews gemacht. Das Resultat findest Du in dem Film. Sicher gibt es auch eine Möglichkeit, den Film in Heidelberg zu zeigen. Setz Dich doch bitte mal mit Herrn Scheffel von der VHS in Verbindung.

Ich freue mich, wieder etwas von Dir zu hören.

Beste Grüße

Lautenbach

GEORGIEN

KAUKASUS

(Hungerstreikende vor dem Regierungsgebäude in Tiflis)

DELPHINFILM FREIBURG zeigt in Video-Großbildprojektion:

DELPHINFILM FREIBURG zeigt in Video-Großbildprojektion:

9. April 1989
Die Tragödie von Tiflis

GEORGIEN im Kaukasus ist ein uraltes Kulturland. Es liegt an der Nahtstelle zwischen Abendland und der Hochkultur im mittl. Osten. In seiner 2000jährigen Geschichte hat es östliche und westliche Einflüsse zu einer eigenständigen Kultur transformiert und bis heute bewahrt.

GEORGIEN ist das Land der griech. Mythen: Hier liegt Kolchis, wo die Argonauten das Goldene Vließ suchten; hier lebte Medea; wurde Prometheus an den Felsen gefesselt, weil er den Göttern das Feuer stahl.

Die GEORGIER sind herzlich, stolz, optimistisch, eigenwillig, lebensfroh und gastfreundschaftlich. Sie haben es als kleines Volk verstanden, trotz häufiger Bedrohung, Überfälle, Unterdrükkung und Zerstörung immer wieder einen Weg zu finden, um zu überleben und neues Leben entstehen und aufblühen zu lassen.

Seit November letzten Jahres herrscht Unruhe in GEORGIEN -wegen geplanter Verfassungsänderungen in Moskau. Hinzutraten Probleme mit Minderheiten im Vielvölkerstaat GEORGIEN.

In der Nacht zum 9. April standen 8000 Menschen vor dem Regierungsgebäude - singeng, tanzend, betend, in Anwesneheit des Katholikos-Patriarch Ilia II, als die Panzer kamen; sowjetisches Militär setzte Giftgas ein; die georgische Miliz versuchte die Frauen zu schützen. In dieser Nacht gab es mind. 17 Tote und Tausende von Giftgansopfern. Das ganze georgische Volk stand unter schock und hat sich bis heute noch nicht erholt.

Michael LAUTENBACH/DELPHINFILM FREIBURG hat Anfang Mai einen Konvoi mit Medikamenten und Ärzten aus Deutschland nach Georgien begleitet und sich für zwei Monate im Land umgesehen. Wie er das Land und die Menschen erlebt hat, zeigt der Film "9. April 1989".

Der Filmautor und Maja BADRADZE aus Tbilissi/Tiflis, die in den Wochen nach der Tragödie in den mit Giftgasopfern gefüllten Kliniken gearbeitet hat, sind bei der Veranstaltung anwesend.

მიხაილ კოვალსკის მწუხარების წერილი ილიას 9 აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებით

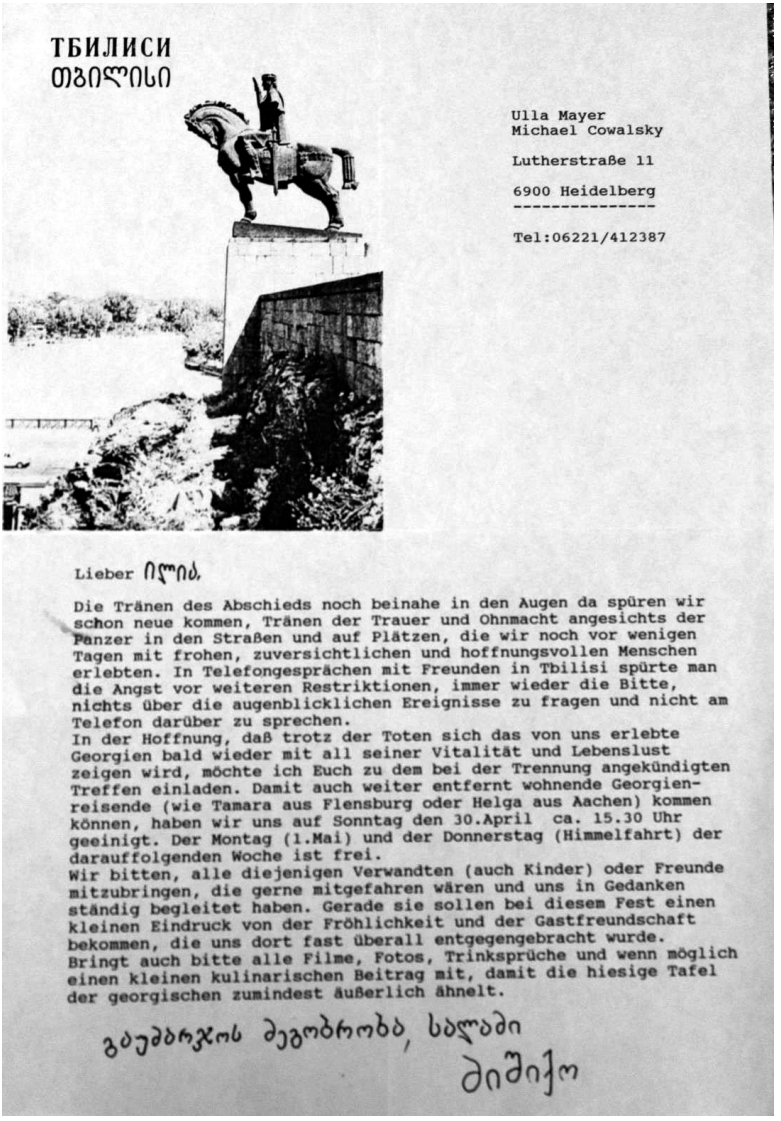
ТБИЛИСИ
თბილისი

Ulla Mayer
Michael Cowalsky

Lutherstraße 11

6900 Heidelberg

Tel:06221/412387

Lieber ილიბ,

Die Tränen des Abschieds noch beinahe in den Augen da spüren wir schon neue kommen, Tränen der Trauer und Ohnmacht angesichts der Panzer in den Straßen und auf Plätzen, die wir noch vor wenigen Tagen mit frohen, zuversichtlichen und hoffnungsvollen Menschen erlebten. In Telefongesprächen mit Freunden in Tbilisi spürte man die Angst vor weiteren Restriktionen, immer wieder die Bitte, nichts über die augenblicklichen Ereignisse zu fragen und nicht am Telefon darüber zu sprechen.
In der Hoffnung, daß trotz der Toten sich das von uns erlebte Georgien bald wieder mit all seiner Vitalität und Lebenslust zeigen wird, möchte ich Euch zu dem bei der Trennung angekündigten Treffen einladen. Damit auch weiter entfernt wohnende Georgien-reisende (wie Tamara aus Flensburg oder Helga aus Aachen) kommen können, haben wir uns auf Sonntag den 30.April ca. 15.30 Uhr geeinigt. Der Montag (1.Mai) und der Donnerstag (Himmelfahrt) der darauffolgenden Woche ist frei.
Wir bitten, alle diejenigen Verwandten (auch Kinder) oder Freunde mitzubringen, die gerne mitgefahren wären und uns in Gedanken ständig begleitet haben. Gerade sie sollen bei diesem Fest einen kleinen Eindruck von der Fröhlichkeit und der Gastfreundschaft bekommen, die uns dort fast überall entgegengebracht wurde.
Bringt auch bitte alle Filme, Fotos, Trinksprüche und wenn möglich einen kleinen kulinarischen Beitrag mit, damit die hiesige Tafel der georgischen zumindest äußerlich ähnelt.

გაუმარჯოს მეგობრობა, სალამი
მიშიკო

BİZİM

İNEGÖL

İsveç Gürcü Derneği'nden Inegöl'e mesaj:

'Ruslar ayrılıkçı Abazalara yardım ediyor"

İsveç Gürcü Derneği
şkanı Sanver A. Tevzad-
İsveç Gürcü Kültür

Derneği İnegöl Temsilcisi Hayri Hayrioğlu'na gönderdiği mesaj ile Ruslar'ın ayrılıkçı Abazaları desteklemeyerek, Gürcistan'a saldırıya yöneltiğini öne sürdü. Tevzadze açıklamasında, Rus makamlarının tarafsız olduklarını iddia etmelerine karşın Abazalara destek verildiğine dair kanıtlar olduğunu belirtti.

Son bir haftadır Gürcistan'ın Sukhimi kentinin Rus uçakları tarafından bombalandığını söyleyen Tevzadze, "Gürcü kuvvetleri saldırıda bulunan uçaklardan birini düşürdü. Rus pilot, Albay Vastlav Alexksandroviç Shibko'yu esir almışlardır. Abhaz ayrılıkçı güçlerle Gürcülere karşı savaşan pek çok Rus askeri Gürcü ordusunca esir alınmıştır" dedi.

Sanver A. Tevzadze a-

çıklamasına şöyle devam etti:

"Abhaz ayrılıkçı güçleri-

Gürcistan'ın Sukhimi kentinin Rus uçakları tarafından bombalandığını söyleyen Tevzadze, "Abhaz ayrılıkçı güçlerle Gürcülere karşı savaşan pek çok Rus askeri Gürcü ordusunca esir alınmıştır" dedi.

nin sığındığı Gudauta kentindeki askeri havaalanı Rus ordusunun denetimi altındadır. Sukhimi şehri ile etrafındaki köyler bu şehirden kalkan Rus uçaklarınca bombalanmaktadır. Rus ordusu iddia edildiği gibi tarafsızsa bu uçaklar nereden gelmektedir? Ayrılıkçı Abhaz güçleri ile onlara yardım eden kiralık Kuzey Kafkasyalı askerlerin ellerindeki en son model Rus silahları nereden gelmektedir?

Rusya'nın yardımı ve açık desteği olmazsa bu bölgede savaş bir günde biter. Çünkü ayrılıkçı Vladislav Ardzınba ve onu destekleyen bir avuç kandırılmış Abhaz milliyetçilerine halktan destek her geçen gün azalmaktadır. Binlerce yıldır Gürcülerle bu bölgede kardeşçe yaşayan ve bölgenin yüzde 17'sini oluşturan Abhaz halkı ile yüzde 48'lik çoğunluğu oluşturan Gürcü halkı geçen sonbaharla birlikte yerel özerk bir yönetim oluşturdular. Bu özerk yönetimde bölgede yüzde 14'er çoğunlukta olan Ermeni ve Ruslar da görev aldılar."

Ruslar "Ayrılıkçı Abhazlara" neden yardım ediyor?

Tevzadze, Ruslar'ın ayrılıkçı Abhaz güçlerine Rusya'nın yardımm etme gerekçesini ise şöyle açıklıyor:

"Kırım yanmadasını Ukrayna'ya kaptıran ve Karadeniz'de kıyısı azalan Rusya, 55 milyonluk Ukrayna'ya savaş açamayacağına göre, Abhaz ayrılıkçılarını destekleyerek bu bölgeye ilhak etmek istemektedir. Kafkas halkları arasındaki sorunları daha da çıkmaza sürükleyerek ve bu halkları savaşla daha da zayıflatarak bölgedeki hakimiyetlerini uzatmak istiyorlar. Gürcistan ve Azerbaycan BDT'ye üye değiller. Ermenistan ise üye. Ayrılıkçı güçlere destekle bu devletleri eski Sovyetler Birliği'nin bir devamı olan bu kuruluşa üyeliğe zorlamaktadırlar."

1993. 13. 04. ქალაქ ინეგოლის გაზეთში „ჩვენი ინეგოლი“ ქვეყნდება სტატია/მიმართვა შემდეგი სახელწოდებით: „შეტყობინება ინეგოლს შვედურ-ქართული საზოგადოებისგან – რუსები სეპარატისტ აფხაზებს ეხმარებიან“.

ინეგოლელი ვახტანგ მალაყმაძის (ჰაირი ჰაირიოღლუ) წერილი „ეს ომი ქართველთა და აფხაზთა ომი არაა“, გაზეთი „Yıldırım“. 1993. 14.04.

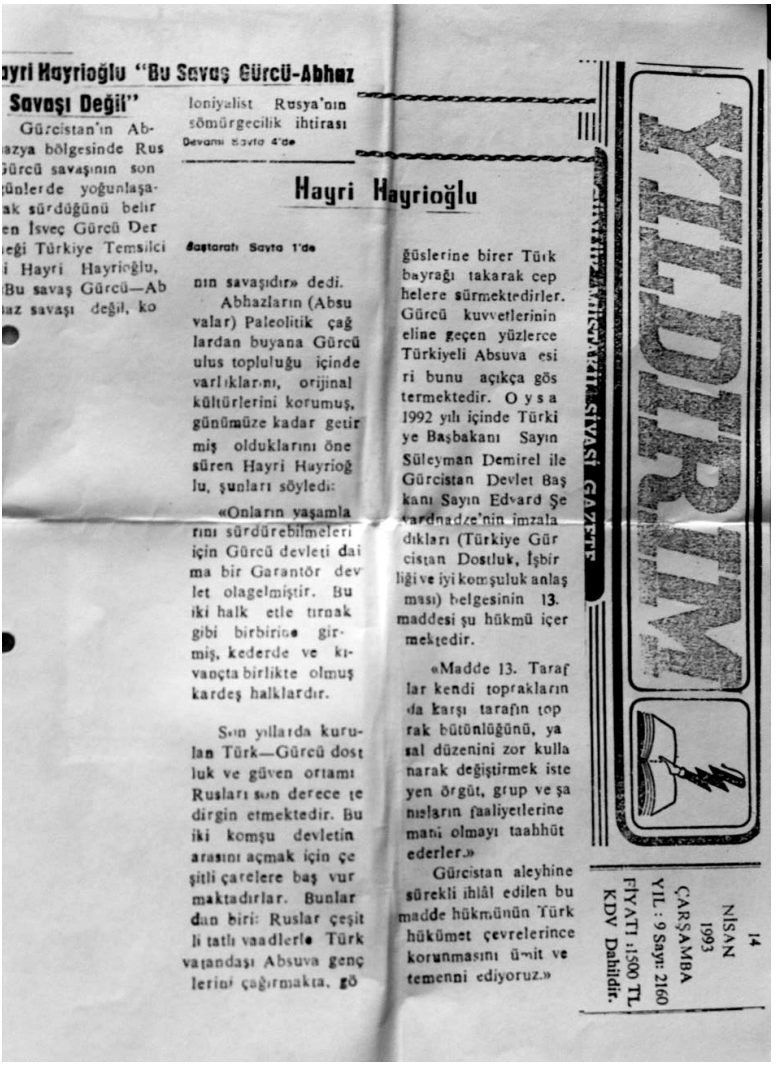

yri Hayrioğlu "Bu Savaş Gürcü-Abhaz Savaşı Değil"

Gürcistan'ın Abazya bölgesinde Rus Gürcü savaşının son günlerde yoğunlaşarak sürdüğünü belirten İsveç Gürcü Derneği Türkiye Temsilcisi Hayri Hayrioğlu, 'Bu savaş Gürcü—Abhaz savaşı değil, komünist Rusya'nın sömürgecilik ihtirası

Devamı Sayfa 4'de

Hayri Hayrioğlu

Başlarafı Sayfa 1'de

nın savaşıdır» dedi.

Abhazların (Absuvalar) Paleolitik çağlardan buyana Gürcü ulus topluluğu içinde varlıklarını, orijinal kültürlerini korumuş, günümüze kadar getirmiş olduklarını öne süren Hayri Hayrioğlu, şunları söyledi:

«Onların yaşamlarını sürdürebilmeleri için Gürcü devleti daima bir Garantör devlet olagelmiştir. Bu iki halk etle tırnak gibi birbirine girmiş, kederde ve kıvançta birlikte olmuş kardeş halklardır.

Son yıllarda kurulan Türk—Gürcü dostluk ve güven ortamı Rusları son derece tedirgin etmektedir. Bu iki komşu devletin arasını açmak için çeşitli çarelere baş vurmaktadırlar. Bunlardan biri: Ruslar çeşitli tatlı vaadlerle Türk vatandaşı Absuva gençlerini çağırmakta, gö

güslerine birer Türk bayrağı takarak cephelere sürmektedirler. Gürcü kuvvetlerinin eline geçen yüzlerce Türkiyeli Absuva esiri bunu açıkça göstermektedir. Oysa 1992 yılı içinde Türkiye Başbakanı Sayın Süleyman Demirel ile Gürcistan Devlet Başkanı Sayın Edvard Şevardnadze'nin imzaladıkları (Türkiye Gürcistan Dostluk, İşbirliği ve iyi komşuluk anlaşması) belgesinin 13. maddesi şu hükmü içermektedir.

«Madde 13. Taraflar kendi topraklarında karşı tarafın toprak bütünlüğünü, yasal düzenini zor kullanarak değiştirmek isteyen örgüt, grup ve şahısların faaliyetlerine mani olmayı taahhüt ederler.»

Gürcistan aleyhine sürekli ihlâl edilen bu madde hükmünün Türk hükümet çevrelerince korunmasını ümit ve temenni ediyoruz.»

YILDIRIM

SİYASİ GAZETE

14 NİSAN 1993 ÇARŞAMBA

YIL : 9 Sayı: 2160

FİYATI :500 TL

KDV Dahildir.

ვახტანგ მალაყმაძის წერილი ილიას, ინეგოლი 12/7/1988

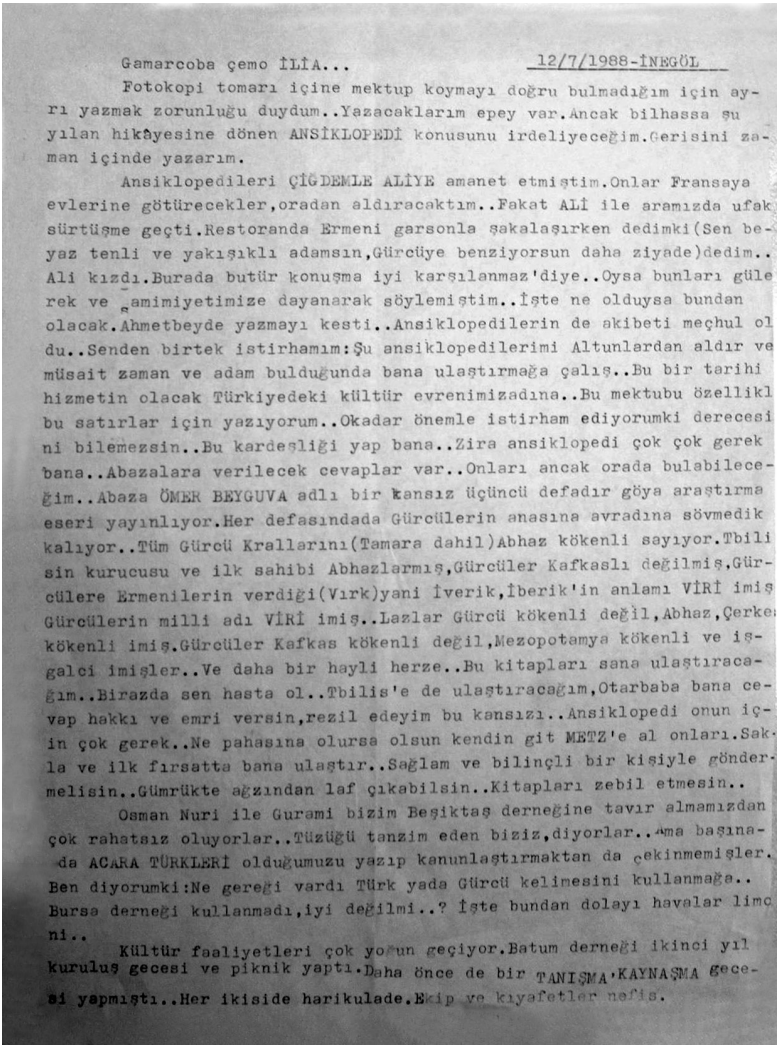

Gamarcoba çemo İLİA... 12/7/1988-İNEGÖL

Fotokopi tomarı içine mektup koymayı doğru bulmadığım için ayrı yazmak zorunluğu duydum..Yazacaklarım epey var.Ancak bilhassa şu yılan hikâyesine dönen ANSİKLOPEDİ konusunu irdeliyeceğim.Gerisini zaman içinde yazarım.

Ansiklopedileri ÇİĞDEMLE ALİYE amanet etmiştim.Onlar Fransaya evlerine götürecekler,oradan aldıracaktım..Fakat ALİ ile aramızda ufak sürtüşme geçti.Restoranda Ermeni garsonla şakalaşırken dedimki(Sen beyaz tenli ve yakışıklı adamsın,Gürcüye benziyorsun daha ziyade)dedim.. Ali kızdı.Burada butür konuşma iyi karşılanmaz'diye..Oysa bunları güle rek ve samimiyetimize dayanarak söylemiştim..İşte ne olduysa bundan olacak.Ahmetbeyde yazmayı kesti..Ansiklopedilerin de akibeti meçhul oldu..Senden birtek istirhamım:Şu ansiklopedilerimi Altunlardan aldır ve müsait zaman ve adam bulduğunda bana ulaştırmağa çalış..Bu bir tarihi hizmetin olacak Türkiyedeki kültür evrenimizadına..Bu mektubu özellikle bu satırlar için yazıyorum..Okadar önemle istirham ediyorumki derecesini bilemezsin..Bu kardeşliği yap bana..Zira ansiklopedi çok çok gerek bana..Abazalara verilecek cevaplar var..Onları ancak orada bulabileceğim..Abaza ÖMER BEYGUVA adlı bir kansız üçüncü defadır göya araştırma eseri yayınlıyor.Her defasındada Gürcülerin anasına avradına sövmedik kalıyor..Tüm Gürcü Kralların(Tamara dahil)Abhaz kökenli sayıyor.Tbilisin kurucusu ve ilk sahibi Abhazlarmış,Gürcüler Kafkaslı değilmiş.Gürcülere Ermenilerin verdiği(Vırk)yani İverik,İberik'in anlamı VİRİ imiş Gürcülerin milli adı VİRİ imiş..Lazlar Gürcü kökenli değil,Abhaz,Çerkes kökenli imiş.Gürcüler Kafkas kökenli değil,Mezopotamya kökenli ve işgalci imişler..Ve daha bir hayli herze..Bu kitapları sana ulaştıracağım..Birazda sen hasta ol..Tbilis'e de ulaştıracağım,Otarbaba bana cevap hakkı ve emri versin,rezil edeyim bu kansızı..Ansiklopedi onun için çok gerek..Ne pahasına olursa olsun kendin git METZ'e al onları.Sakla ve ilk fırsatta bana ulaştır..Sağlam ve bilinçli bir kisiyle göndermelisin..Gümrükte ağzından laf çıkabilsin..Kitapları zebil etmesin..

Osman Nuri ile Gurami bizim Beşiktaş derneğine tavır almamızdan çok rahatsız oluyorlar..Tüzüğü tanzim eden biziz,diyorlar..Ama başında ACARA TÜRKLERİ olduğumuzu yazıp kanunlaştırmaktan da çekinmemişler. Ben diyorumki:Ne gereği vardı Türk yada Gürcü kelimesini kullanmağa.. Bursa derneği kullanmadı,iyi değilmi..? İşte bundan dolayı havalar limoni..

Kültür faaliyetleri çok yoğun geçiyor.Batum derneği ikinci yıl kuruluş gecesi ve piknik yaptı.Daha önce de bir TANIŞMA-KAYNAŞMA gecesi yapmıştı..Her ikiside harikulade.Ekip ve kıyafetler nefis.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქართველოლოგიური საზაფხულო სკოლა-სემინარი
TBILISI STATE UNIVERSITY
SUMMER SCHOOL IN KARTVELIAN STUDIES
A. Getinkaya
Joh. Seb. Bach str. 7
6904 Eppelheim-B
USSR, Georgia

ქართველოლოგიური საზაფხულო
სკოლა-სემინარი
თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი
380028, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის პრ., 1
ტელ. 22-02-41; 22-35-01

SUMMER SCHOOL IN KARTVELIAN STUDIES
TBILISI STATE UNIVERSITY
USSR, Georgia, 380028, Tbilisi
1, Chavchavadze Avenue 1-
Tel. 22-02-41; 22-35-01

Dear Mr/Mrs Abdurrahman Getinkaya

We are glad to inform you that you have been listed among the attendants of the Summer School in Kartvelian Studies.

As you are aware, the School will function from 1 July to 15 August 1990.

When setting out for Tbilisi, please book your return ticket, for Tbilisi University is not in a position to meet your travelling expenses to Tbilisi and back home.

Please telegraph the date of your arrival in Tbilisi and the flight number.

Should you fail to arrive for some reason, we would appreciate a wire from you informing us about the cancellation.

As you know, the Summer School envisages intensive instruction in Georgian, a cultural programme, and a course of lectures and talks in various fields of Kartvelian Studies.

We are enclosing a tentative list of speakers and the topics to be discussed.

Expecting you in Georgia
On behalf of the Organizing Committee
Sincerely yours

E. Khintibidze

ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესზე მოსაწვევი

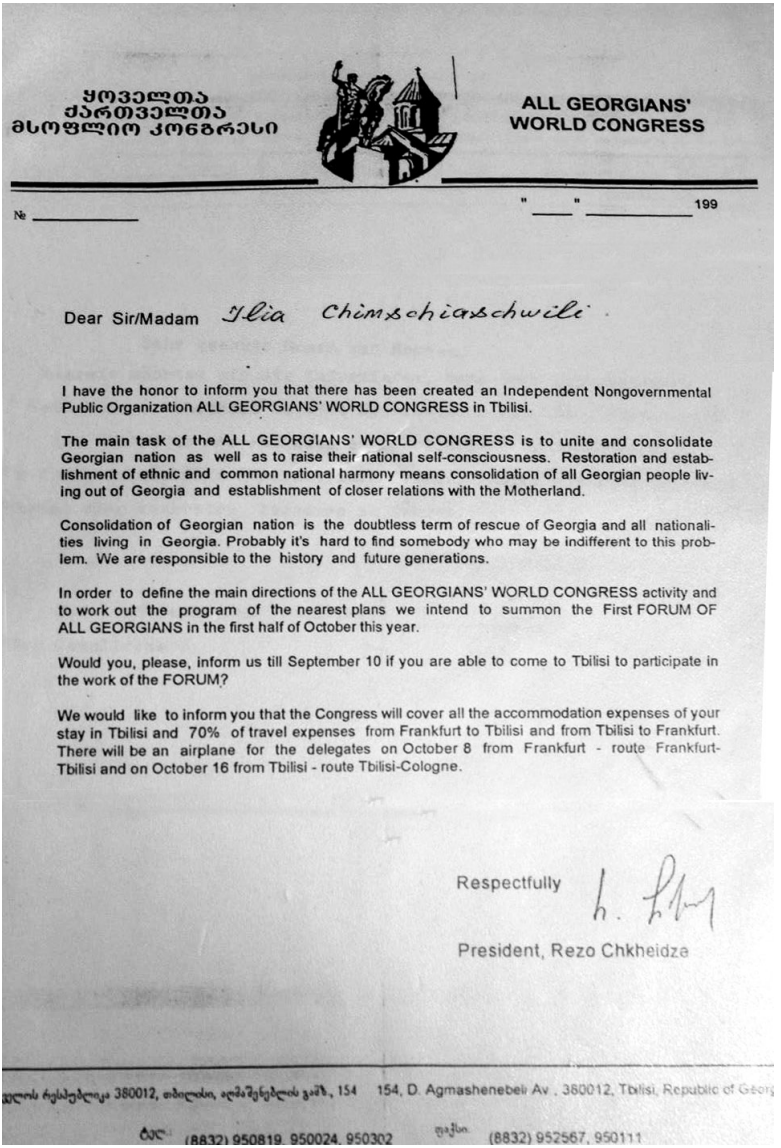

ყოველთა
ქართველთა
მსოფლიო კონგრესი

ALL GEORGIANS'
WORLD CONGRESS

№ _____ "____" _____ 199

Dear Sir/Madam Ilia Chimchiaschwili

I have the honor to inform you that there has been created an Independent Nongovernmental Public Organization ALL GEORGIANS' WORLD CONGRESS in Tbilisi.

The main task of the ALL GEORGIANS' WORLD CONGRESS is to unite and consolidate Georgian nation as well as to raise their national self-consciousness. Restoration and establishment of ethnic and common national harmony means consolidation of all Georgian people living out of Georgia and establishment of closer relations with the Motherland.

Consolidation of Georgian nation is the doubtless term of rescue of Georgia and all nationalities living in Georgia. Probably it's hard to find somebody who may be indifferent to this problem. We are responsible to the history and future generations.

In order to define the main directions of the ALL GEORGIANS' WORLD CONGRESS activity and to work out the program of the nearest plans we intend to summon the First FORUM OF ALL GEORGIANS in the first half of October this year.

Would you, please, inform us till September 10 if you are able to come to Tbilisi to participate in the work of the FORUM?

We would like to inform you that the Congress will cover all the accommodation expenses of your stay in Tbilisi and 70% of travel expenses from Frankfurt to Tbilisi and from Tbilisi to Frankfurt. There will be an airplane for the delegates on October 8 from Frankfurt - route Frankfurt-Tbilisi and on October 16 from Tbilisi - route Tbilisi-Cologne.

Respectfully

President, Rezo Chkheidze

ულის რესპუბლიკა 380012, თბილისი, აღმაშენებლის გამზ., 154 154, D. Agmashenebeli Av., 380012, Tbilisi, Republic of Georg

ტელ.: (8832) 950819, 950024, 950302 ტელეფ.: (8832) 952567, 950111

ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესთან დაკავშირებული მიმართვა

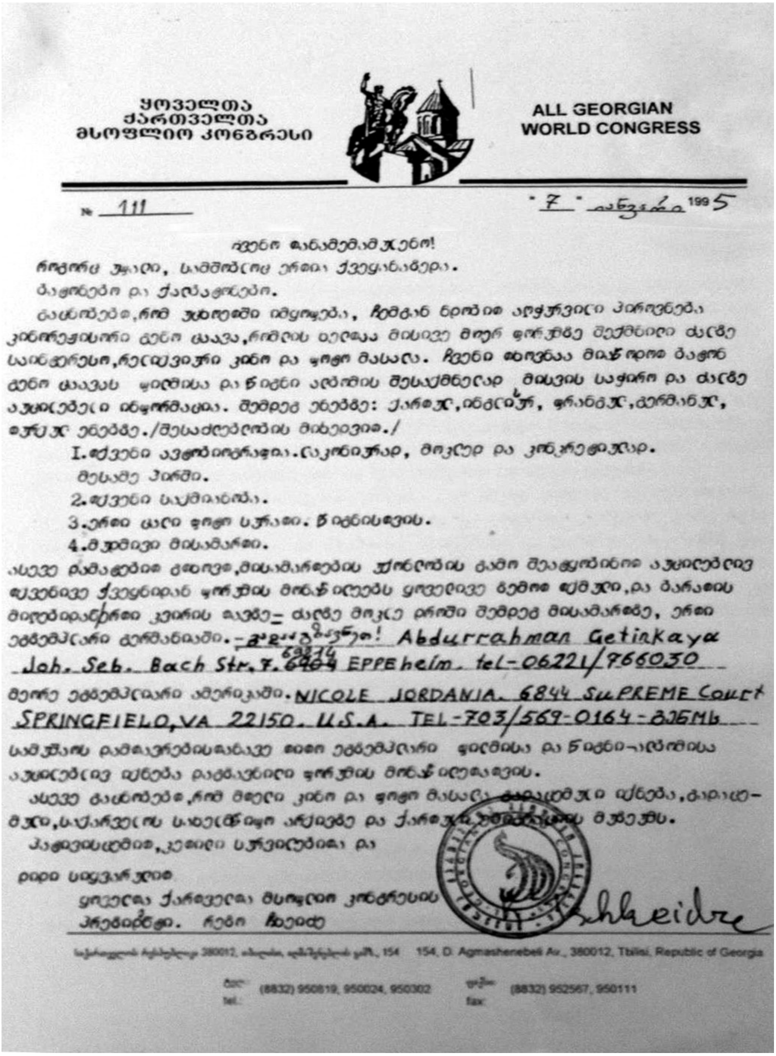

ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესი

ALL GEORGIAN WORLD CONGRESS

№ 111

«7» [illegible] 1995

ჩვენო თანამემამულენო!

როგორც უკვე, სამშობლოს ერთია ქვეყანაზეა.

ბატონებო და ქალბატონებო.

გაცნობებთ, რომ ჟურნალში იბეჭდება, ჩემგან ნებით აღჭურვილი პერიოდება კონტრებულიანი ბენო ცაავა, რომლის იელდაა მისივე მიერ ფირფიტზე შექმნილი ძალზე საინტერესო, რელიგიური კინო და ფოტო მასალა. ჩვენი თხოვნაა მიაწოდოთ ბატონ ბენო ცაავას ფილმისა და წიგნი ალბომის შესაქმნელად მისთვის საჭირო და ძალზე აუცილებელი ინფორმაცია. შემდეგ ენებზე: ქართულ, ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ, თურქულ ენებზე./შესაძლებლობის მიხედვით./

I. თქვენი ავტობიოგრაფია. ლაკონიურად, მოკლედ და კონკრეტულად. მესამე პირში.

2. თქვენი საქმიანობა.

3. ერთი ცალი ფოტო სურათი. წიგნისთვის.

4. მუდმივი მისამართი.

ასევე გამოგზავნოთ ძმოთ, მისამართების ჯგუფების გამო შეაგროვნით აუცილებლად თქვენივე ქვეყნიდან ფირფიტის მონაწილეებს ყოველივე ზემოთ თქმული, და ბარათის მიღებისთანავე კვირის თავზე – ძალზე მოკლე დროში შემდეგ მისამართზე, ერთი ევროპული გერმანიაში. – [illegible]! Abdurrahman Getinkaya Joh. Seb. Bach Str. 7. 69214 EPPEheim. tel-06221/766030

მეორე ევროპულია ამერიკაში. NICOLE JORDANIA. 6844 SUPREME Court SPRINGFIELD, VA 22150. U.S.A. TEL-703/569-0164-[illegible]

სამუშაოს დამთავრებისთანავე ორივე ევროპული ფილმისა და წიგნი-ალბომისა აუცილებლად იქნება დაგზავნილი ფირფიტის მონაწილეებისთვის.

ასევე გაცნობებთ, რომ მთელი კინო და ფოტო მასალა [illegible] იქნება, გადაცემული, საქართველოს სახელმწიფო არქივზე და ქართულ [illegible] მუზეუმს.

პატივისცემით, კვლავ სურვილებით და

დიდი სიყვარულით

ყოველთა ქართველთა მსოფლიო კონგრესის პრეზიდენტი. რეზო ჩხეიძე

საქართველოს რესპუბლიკა 380012, თბილისი, აღმაშენებლის გამზ., 154 154, D. Agmashenebeli Av., 380012, Tbilisi, Republic of Georgia

ტელ: tel: (8832) 950819, 950024, 950302 ფაქსი fax: (8832) 952567, 950111

მწერალთა კავშირის მოსაწვევი ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 150 წლისთავთან დაკავშირებით

Gürcüstan Yazarlar Birliği
380007 Tblisi Mzeralta Sasahle
İw. Maçabelis Kuça : 13
Tbilisi - (Tiflis)
UdSSR Georgien
1/9 1987

Pek SayınAbdurrahman Çetinkaya

Sizi Sovyetler Birliği ve Sovyet Gürcüstan Halk Cumhuriyetinin başkenti Tbilisi'ye davet etmekten kıvanç duymaktayız.

19 Kasım, 30 Kasım 1987 tarihleri arasında davetlimizsiniz.

İlia Cavcawadze'nin 150 doğum yılı jübilesi bizi bir araya getiriyor.

" Uygarlığın Mutluluğu ve Çağdaş Dünya Edebiyatı" başlıca konumuzdur.

Bütün masraflarınızı S. Gürcüstan Yazarlar Birliği üstlenmektedir. Lütfen cevabınızı telgrafla bize bildirin. Bununla biz, yaşamakta olduğunuz ülkede size en yakın Eiroflot bürosuna gidiş gel biletini almanızı sağlıyan bilgiyi verelim.

Saygılar ve iyi dilekler göndeririz.

S. Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu Üyesi,

S. Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı

Giorgi Tsitischwili

ილია ხიმშიაშვილის პასუხი მწერალთა კავშირს, ილია ჭავჭავა-ძის დაბადებიდან 150 წლისთავთან დაკავშირებულ მოწვევაზე

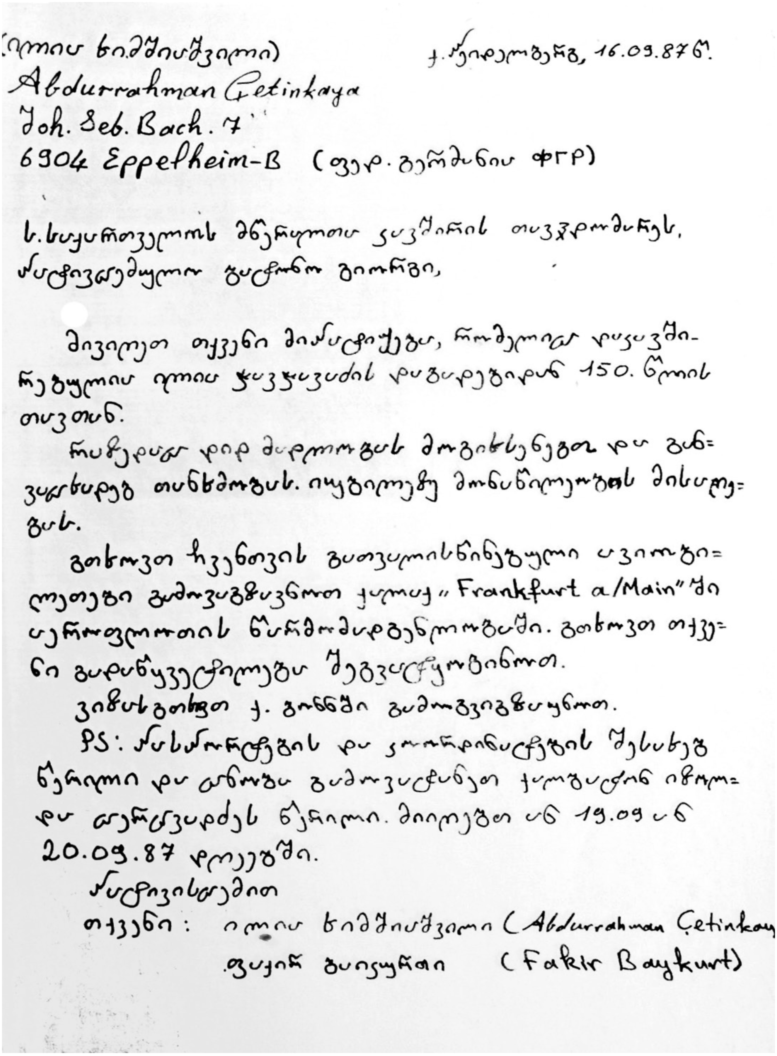
(ილია ხიმშიაშვილი) ქ. ჰეიდელბერგი, 16.09.87წ.
Abdurrahman Çetinkaya
Joh. Seb. Bach. 7
6904 Eppelheim-B (ფედ. გერმანია ФГР)

ს. საქართველოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარეს,
პატივცემულო ბატონო გიორგი,

მივიღეთ თქვენი მოწვევა, რომელიც დაკავში-რებულია ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 150. წლის თავთან.

რამდენად დიდ მადლობას მოგიხსენებთ და ვაცხადებ თანხმობას. ილიელებმ მონაწილეობის მისალმე-ბას.

გთხოვთ ჩვენთვის გათვალისწინებული ავიაბი-ლეთები გამოგვიგზავნოთ ქალაქ "Frankfurt a/Main"-ში აეროპორტის წარმომადგენლობაში. გთხოვთ თქვე-ნი გადაწყვეტილება შეგვატყობინოთ.

ვიზისთვის ქ. ბონში გამოგვიგზავნოთ.

PS: პასპორტების და კომპლიმენტების შესახებ წერილი და ანკეტა გამოგზავნეთ ქალბატონ იზოლა-და დაუწერავებს წერილი. მივიღებთ ან 19.09 ან 20.09.87 დღეებში.

პატივისცემით
თქვენი: ილია ხიმშიაშვილი (Abdurrahman Çetinkay
ფაქირ ბაიკურტი (Fakir Baykurt)

თავდაცვის სამინისტროს მინდობილობა

თარგმანი

To: Mr Abdurahman Chetinkaia
ბატონ ილია ხიშიაშვილს
Director of the Representation
of "Unicorn Technologies" Ltd
in Georgia

Fax: 06894 - 970250

საქართველოს რესპუბლიკის
თავდაცვის სამინისტრო
შეიარაღებული ძალების
ზურგის შტაბი
Министерство обороны
Республики Грузия
ШТАБ ТЫЛА
ВООРУЖЕННЫХ СИЛ
25 12 98 წ.
№ 3-3/355
380114 ქ. 114
380114 т. 114

ძვირფასო ბატონო,

საქართველოს არმიის 1999 წელს სამხედრო პროდუქციით უზრუნველსაყოფად, თავდაცვის სამინისტროს აქვს პატივი გთხოვოთ, რომ აწარმოოთ წინასწარი მოლაპარაკებები დასავლეთ ევროპის ნებისმიერ კომპანიასთან დანართში ჩამოთვლილი სამხედრო პროდუქციის შესახებ და მოამზადოთ თავდაცვის სამინისტროსა და ამ კომპანიას შორის ხელშეკრულების დადება.

დანართი „ 1 “ ფურცელზე

პატივისცემით,

თავდაცვის მინისტრის მოადგილე
ზურგის დარგში
გენერალ-ლეიტენანტი რ. თავაძე

მოამზადა: თავდაცვის მინისტრის აპარატის
საინფორმაციო ჯგ. უფროსი
უფრ. დეიტენანტი ნ. ხუნძაკიშვილი
26.12.98 წ.

თავდაცვის სამინისტროს მინდობილობის დანართი

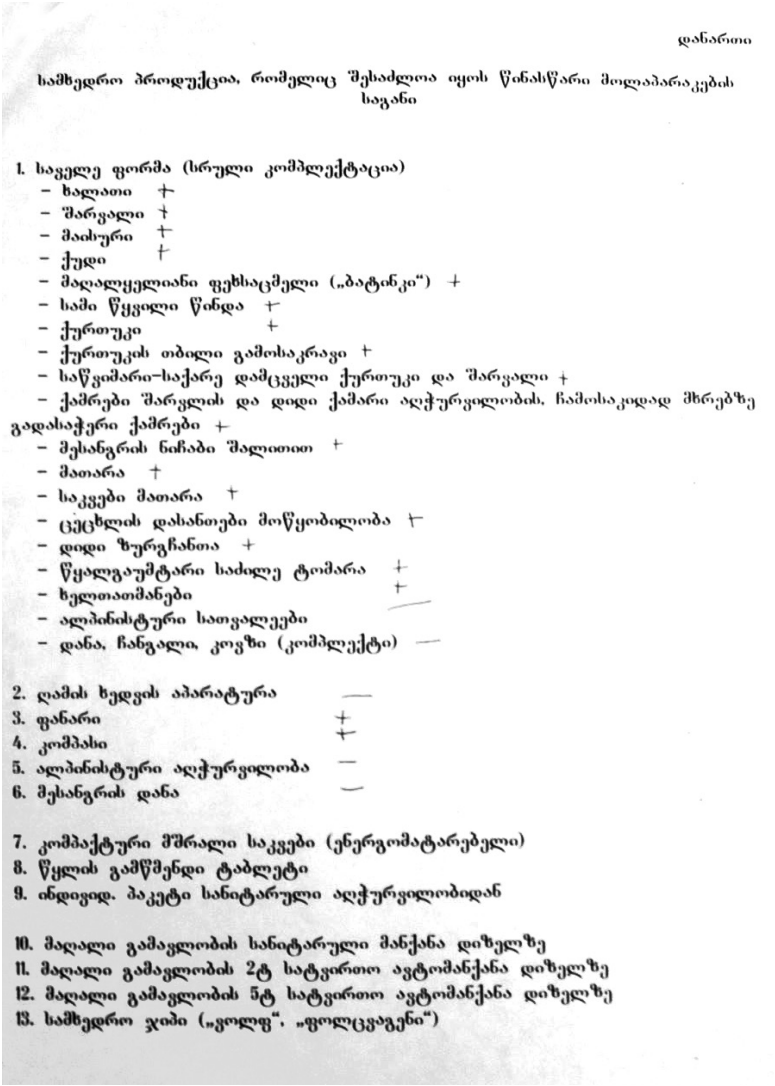

დანართი

სამხედრო პროდუქცია, რომელიც შესაძლოა იყოს წინასწარი მოლაპარაკების საგანი

1. საველე ფორმა (სრული კომპლექტაცია)
   - ხალათი
   - შარვალი
   - მაისური
   - ქუდი
   - მაღალყელიანი ფეხსაცმელი („ბატინკი")
   - სამი წყვილი წინდა
   - ქურთუკი
   - ქურთუკის თბილი გამოსაკრავი
   - საწვიმარი–საქარე დამცველი ქურთუკი და შარვალი
   - ქამრები შარვლის და დიდი ქამარი აღჭურვილობის, ჩამოსაკიდად მხრებზე გადასაჭერი ქამრები
   - შესანგრის ნიჩაბი შალითით
   - მათარა
   - საკვები მათარა
   - ცეცხლის დასანთები მოწყობილობა
   - დიდი ზურგჩანთა
   - წყალგაუმტარი საძილე ტომარა
   - ხელთათმანები
   - ალპინისტური სათვალეები
   - დანა, ჩანგალი, კოვზი (კომპლექტი)

2. ღამის ხედვის აპარატურა
3. ფანარი
4. კომპასი
5. ალპინისტური აღჭურვილობა
6. მესანგრის დანა

7. კომპაქტური შშრალი საკვები (ენერგომატარებელი)
8. წყლის გამწმენდი ტაბლეტი
9. ინდივიდ. პაკეტი სანიტარული აღჭურვილობიდან

10. მაღალი გამავლობის სანიტარული მანქანა დიზელზე
11. მაღალი გამავლობის 2ტ სატვირთო ავტომანქანა დიზელზე
12. მაღალი გამავლობის 5ტ სატვირთო ავტომანქანა დიზელზე
13. სამხედრო ჯიპი („ვოლფ", „ფოლცვაგენი")

კავშირი – ქართული ჯარის თანადგომის
საზოგადოების მინდობილობა

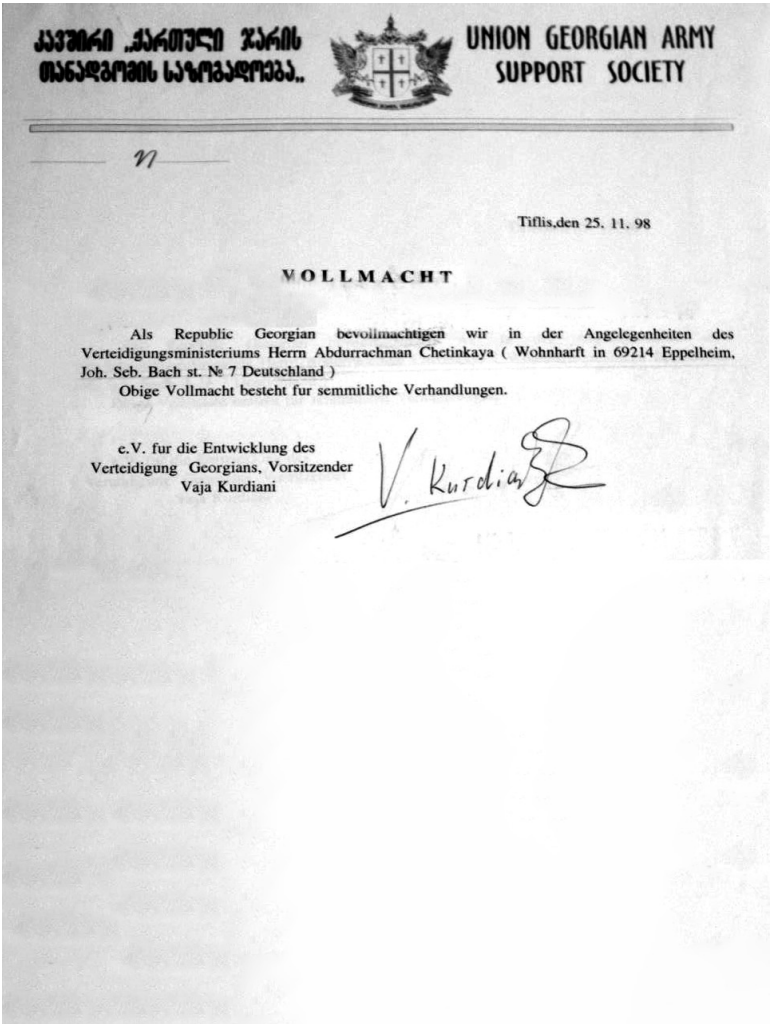

კავშირი „ქართული ჯარის თანადგომის საზოგადოება"

UNION GEORGIAN ARMY SUPPORT SOCIETY

Tiflis,den 25. 11. 98

VOLLMACHT

Als Republic Georgian bevollmachtigen wir in der Angelegenheiten des Verteidigungsministeriums Herrn Abdurrachman Chetinkaya (Wohnharft in 69214 Eppelheim, Joh. Seb. Bach st. № 7 Deutschland)

Obige Vollmacht besteht fur semmitliche Verhandlungen.

e.V. fur die Entwicklung des
Verteidigung Georgians, Vorsitzender
Vaja Kurdiani

V. Kurdiani

კულტურის სამინისტროს მინდობილობა

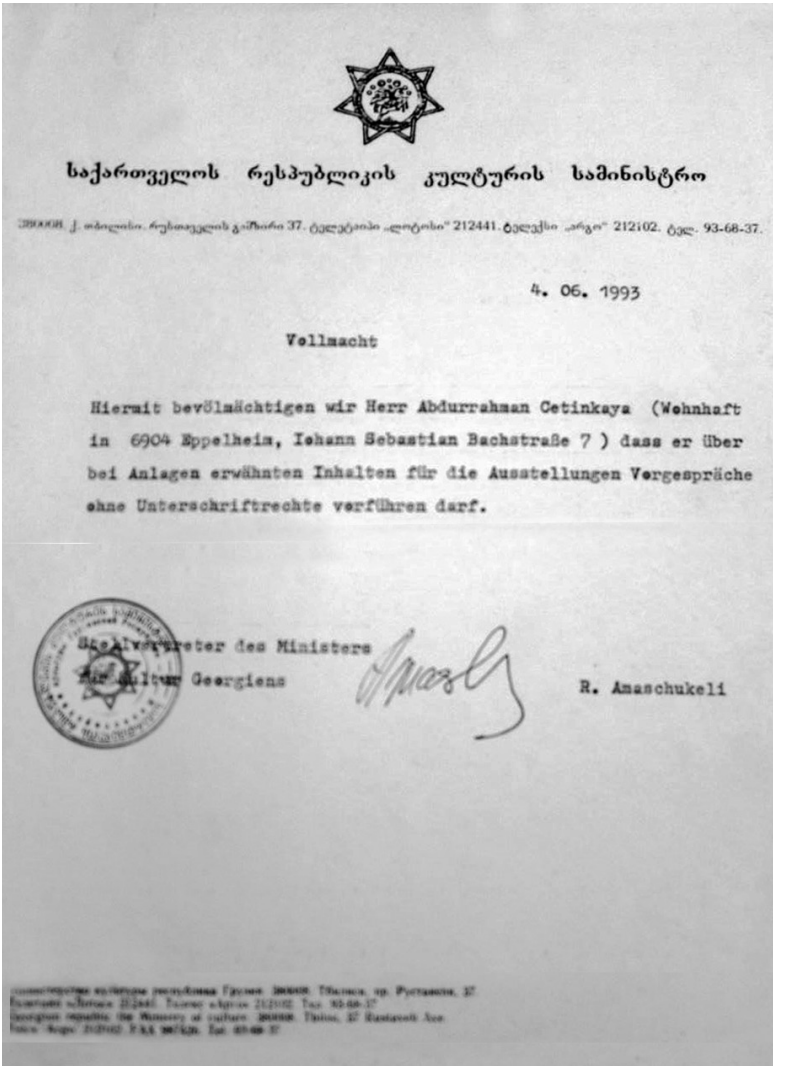

საქართველოს რესპუბლიკის კულტურის სამინისტრო

380008, ქ. თბილისი, რუსთაველის გამზირი 37. ტელეტაიპი „ლოტოსი" 212441. ტელექსი „არგო" 212102. ტელ. 93-68-37.

4. 06. 1993

Vollmacht

Hiermit bevollmächtigen wir Herr Abdurrahman Cetinkaya (Wohnhaft in 6904 Eppelheim, Iohann Sebastian Bachstraße 7) dass er über bei Anlagen erwähnten Inhalten für die Ausstellungen Vorgespräche ohne Unterschriftrechte verführen darf.

Stellvertreter des Ministers
für Kultur Georgiens

R. Amaschukeli

ედუარდ შევარდნაძის ფონდის – ინვალიდთა საერთაშორისო ასოციაციის მინდობილობა

ე.შევარდნაძის ფონდის
ინვალიდთა საერთაშორისო
ასოციაცია

International association of
handicapped persons
of E.Shevardnadze fund

ქ.თბილისი, რუსთაველის გამ. 29. Tel: 99-03-34
Tbilisi, Rustaveli ave. 29. Fax: 99-55-68

"28" III 1997

№ 2-30

მ ი ნ დ ო ბ ი ლ ო ბ ა

ედუარდ შევარდნაძის ფონდთან არსებული საქართველოს ინვა
საერთაშორისო ასოციაცია ანდობს ასოციაციის საპატიო წევრს ბ-ნ ალდუ
ცეტინკაიას იყოს ასოციაციის ოფიციალური წარმომადგენელი გერ
ფედერაციულ რესპუბლიკაში და ევროპულ საქველმოქმედო ფონ
ურთიერთობაში.

ასოციაციის პ
აკადემიკოსი

/ ზ.ლლონტი /

ე.შევარდნაძის ფონდის
ინვალიდთა საერთაშორისო
ასოციაცია

International association of
handicapped persons
of E.Shevardnadze fund

ქ.თბილისი, რუსთაველის გამ. 29. Tel: 99-03-34
Tbilisi, Rustaveli ave. 29. Fax: 99-55-68

" 28 " III " 1997

№ 2-31

ედუარდ შევარდნაძის ფონდთან არსებული
ინვალიდთა საერთაშორისო ასოციაციის
საპატიო წევრს
ბ-ნ აბდურახმან ცეტინკაიას

ბატონო აბდურახმან!

საქართველოში, ქვეყნის დღევანდელი მდგომარეობიდან გამომდინარე, ინვალიდები საოცრად გაჭირვებულ მდგომარეობაში იმყოფებიან. სახელმწიფო, შესაძლებლობის ფარგლებში, ზრუნავს მათ დასახმარებლად, მაგრამ საერთაშორისო ქველმოქმედების მხარდაჭერის გარეშე ალბათ მდგომარეობა ვერ გამოსწორდება.

დარწმუნებულნი თქვენს გულისხმიერ დამოკიდებულებაში საქართველოს მიმართ, გთხოვთ თქვენს სამსახურს ქვემოთ ჩამოთვლილი საკითხების გერმანიის და ევროპის სხვა ქვეყნების საქველმოქმედო და სხვა ორგანიზაციების მეშვეობით გადაწყვეტაში:

1) ტ რ ა ნ ს პ ო რ ტ ი:

- 13 ავტომანქანა, ევროპული, კარგ მდგომარეობაში, ა) 4-5 მიკროავტობუსი (ხალხის გადასაზიდი 10-12 კაციანი) თუ 1-2 ლიფტიანი იქნა, სასურველია. ბ) ჩვეულებრივი მსუბუქი მანქანები.

2) ტექნიკური საშუალებანი

ა) ლიფტები ინვალიდებისათვის, რომელიც ადრე ექნათ ტრანსპორტში და მოხსნეს (წინ თაობის);

ბ) ჰიგიენური ეტლები (ტუალეტში შესვლის შესაძლებლობით);

POLIZEIDIREKTION HEIDELBERG

მარმარას უნივერსიტეტის თურქეთელი ქართველი სტუდენტის ულქუ ჩავდარის წერილი ილია ხიმშიაშვილს. 12.03.199

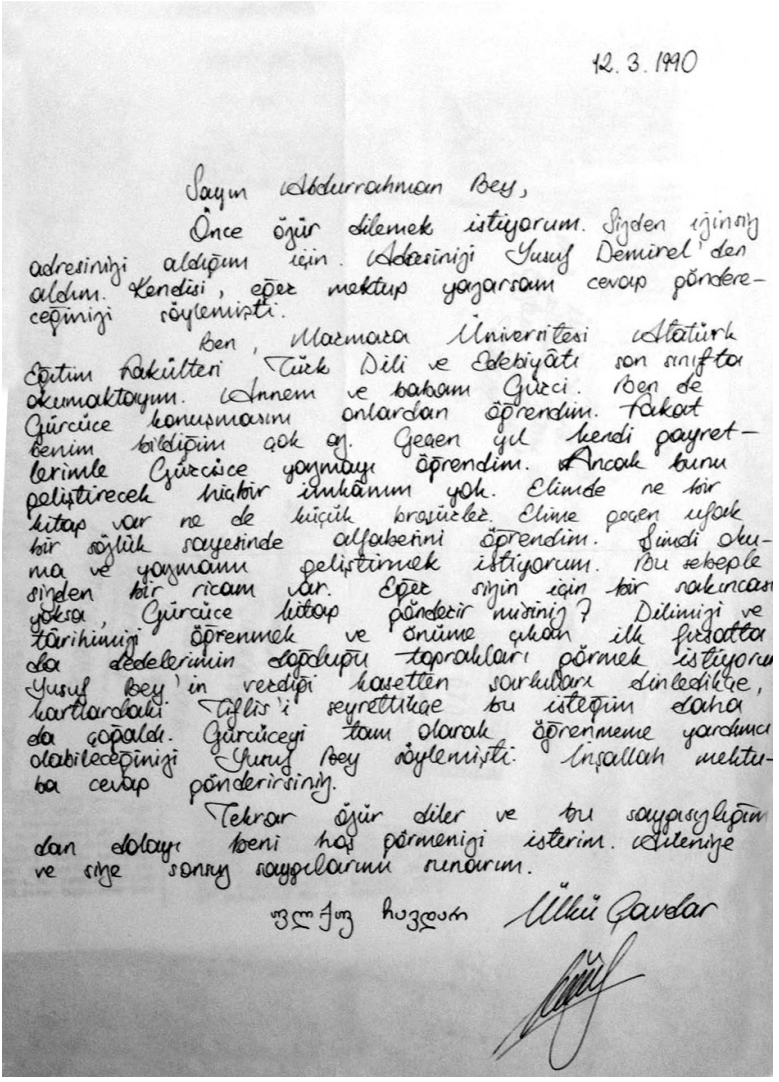

12. 3. 1990

Sayın Abdurrahman Bey,

Önce özür dilemek istiyorum. Sizden izinsiz adresiniz aldığım için. Adresiniz Yusuf Demirel'den aldım. Kendisi, eğer mektup yazarsam cevap göndereceğiniz söylemişti.

Ben, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyâtı son sınıfta okumaktayım. Annem ve babam Gürci. Ben de Gürcüce konuşmasını onlardan öğrendim. Fakat benim bildiğim çok az. Geçen yıl kendi payretlerimle Gürcüce yazmayı öğrendim. Ancak bunu geliştirecek hiçbir imkânım yok. Elimde ne bir kitap var ne de küçük broşürler. Elime geçen ufak bir sözlük sayesinde alfabesini öğrendim. Şimdi okuma ve yazmamı geliştirmek istiyorum. Bu sebeple sizden bir ricam var. Eğer sizin için bir sakıncası yoksa, Gürcüce kitap gönderir misiniz? Dilimizi ve tarihimizi öğrenmek ve önüme çıkan ilk fırsatta da dedelerimin doğduğu toprakları görmek istiyorum. Yusuf Bey'in verdiği kasetten şarkıları dinledikçe, kartlardaki Tiflis'i seyrettikçe bu isteğim daha da çoğaldı. Gürcüceyi tam olarak öğrenmeme yardımcı olabileceğinizi Yusuf Bey söylemişti. İnşallah mektuba cevap gönderirsiniz.

Tekrar özür diler ve bu saygısızlığımdan dolayı beni hoş görmeniz isterim. Ailenize ve size sonsuz saygılarımı sunarım.

ულქუ ჩავდარი Ülkü Çavdar

ილია ხიმშიაშვილის საგაზეთო განცხადება გერმანიაში ქართული ენის კურსებთან დაკავშირებით

GEORGISCH

■ 72202 Neu!

Georgisch für Anfänger

ILIA CHIMSCHIASCHWILI

In diesem Kurs sollen die Buchstaben in
und Schrift erlernt werden, um damit W
zu bilden, und diese zu einfachen Sätze
fügen.

Lehrbücher und weiteres Übungsma
werden im Kurs zur Verfügung gestellt.

Montags und donnerstags,
20.00–21.30 Uhr, ab 5. 9.
Helmholtz-Gymnasium, Raum 422
30 Abende, DM 140,–/Voranmeldung

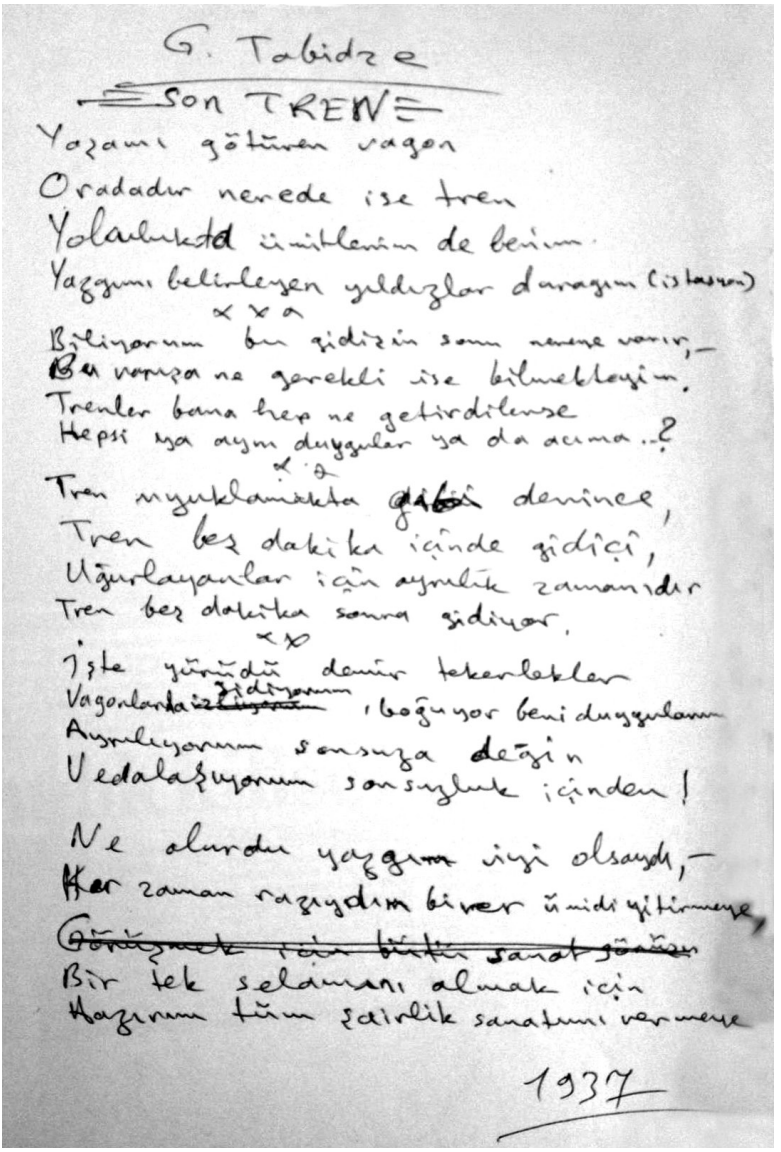

G. Tabidze

Son TREN

Yaşamı götüren vagon
Oradadır nerede ise tren
Yolculukta ümitlenim de benim.
Yazgımı belirleyen yıldızlar duragım (istasyon)

x x a

Biliyorum bu gidişin sonu nereye varır, —
Bu varışa ne gerekli ise bilmekleyim.
Trenler bana hep ne getirdilerse
Hepsi ya aynı duygular ya da acıma..?

x a

Tren uyuklamakta gibi denince,
Tren beş dakika içinde gidiçi,
Uğurlayanlar için ayrılık zamanıdır
Tren beş dakika sonra gidiyor.

x x

İşte yürüdü demir tekerlekler
Vagonlarda ~~izliyorum~~ gidiyorum, boğuyor beni duygularım
Ayrılıyorum sonsuza değin
Vedalaşıyorum sonsuzluk içinden!

Ne olurdu yazgım iyi olsaydı, —
Her zaman razıydım birer ümidi yitirmeye,
~~Görüşmek için bütün sanat sönüşü~~
Bir tek selamını almak için
Hazırım tüm şairlik sanatımı vermeye

1937

ფრიდონ ხალვაშის წერილი ილიას, 1990. 01.03.

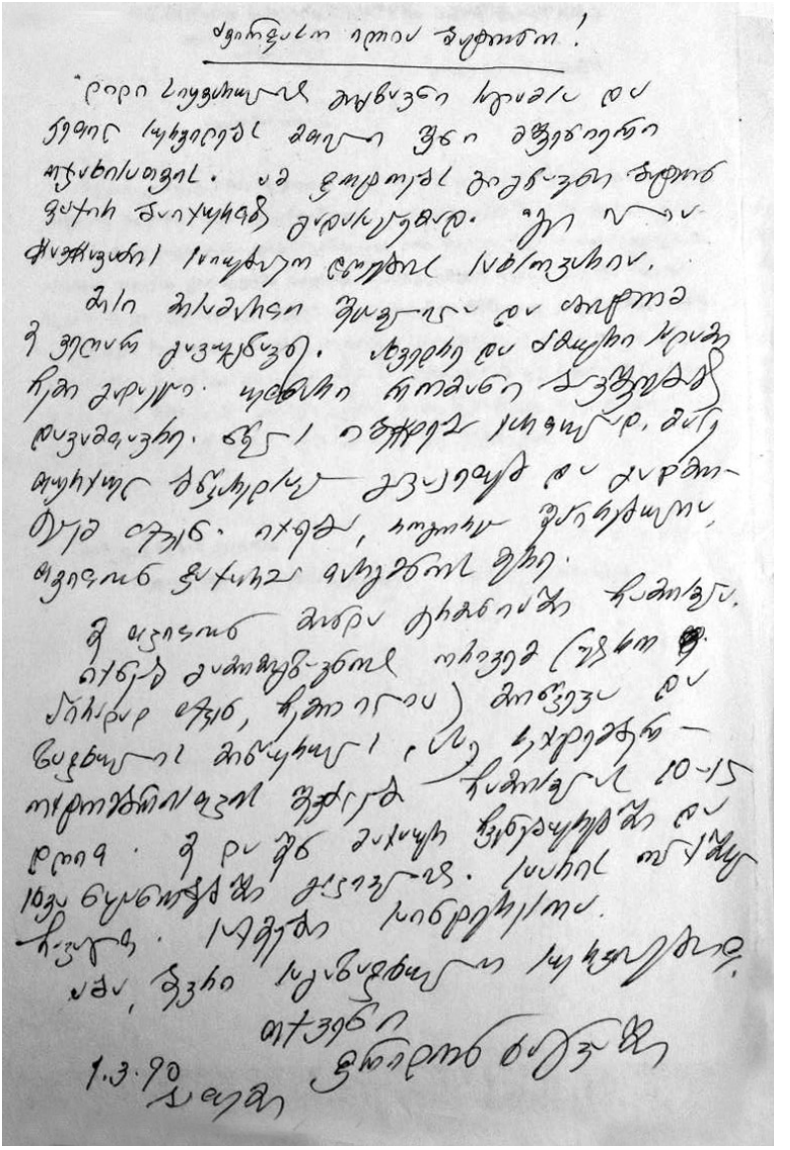

იბრაიმ გორაძის წერილი ილიას. 30. 09. 1981

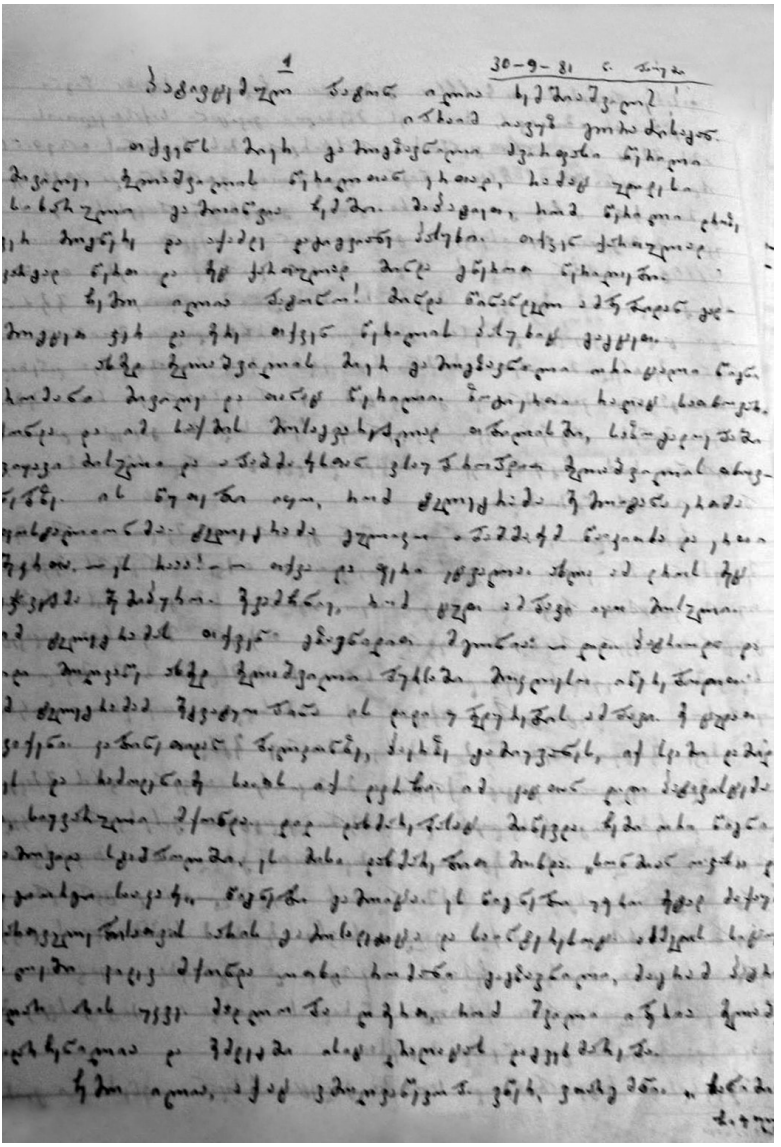

ცნობილი თურქი მწერლის ფაქირ ბაიქურთის წერილი ილიას 1981, 1982, 1988 წლები. წერილები ეხება საქართველოში სამოგავლო ვიზიტს, ფილმის შესახებ შთაბეჭდილებებსა და თარგმანებს.

Duisburg, 10.12.1981

Sevgili Kardeşim Abdurrahman,

Neredeyse bir ay oluyor, senden bir haber çıkmadı. Biliyorum, sen de Batum'dan haber bekliyorsun. Oradan gelmeyince bana ne yazacaksın?

Zaman kısaldı. Bu gezinin olup olmayacağını öğrenmek istiyorum. Olmayacaksa başka bir iş yapmak ve onu şimdiden plânlamak istiyorum. Bunun için seni İsmailoğlugil'in telefonundan aradım, onlar da taşınmışlar(×) konuşamadık.

Benim ev iş telefonunu sana yazmış mıydım? Benim izin 19.12.91'de başlıyor, 10.1.82'ye kadar devam ediyor. Eğer bu gezi, zamanında başlamayacak yada olmayacaksa, ben bir köşeye çekilip yeni romanımı plânlamayı ve ilk bölümünü yazmayı düşünüyorum. Bunun için telefonları yazayım, bir haber alır almaz bana bildir, yada gecikme olursa onu da konuşalım. Daha iyisi bu mektubumu alınca bana bir telefon açabilirsen çok sevinirim, lütfen... Ev: 02136-35 234, İş: 0203-38 13 20 20. Gitmeden yanımıza neler alacağız, konuşmamızda herhalde yarar var. Bir de ne düşünüyorum bak; bazı konularda ülkelerin kuşkusu ve formalitesi çok oluyor. Eğer bu yüzden vizenin ve çağrının gelmesi gecikirse, geziyi gelecek ilkbahara ertelemek mümkün olur mu? Batum'la haberleşme konusunun uzun zaman aldığı, belki telefon konuşmasının mümkün olmadığı da olası. Bütün bunları en iyisi telefonda konuşalım.

Eşim Türkiye'ye gitti. Yılbaşını ayrı geçireceğiz. Burada oğlum var sadece. O da Bochum'da okuyor. Onun için tatili yeni romanıma çalışarak geçireyim, eğer gezi olursa geziye gidelim diyorum...

Haberlerini bekler, senin, ve dostlarımızın sağlığınızı, esenliğinizi dilerim. Eşine saygılar, çocuklarına sevgiler.

F. Baykurt

(×) Nereye taşındılar, adresleri, telefonları var mı? -FB

Duisburg, 17. 2. 1982

Kardeşim Adburrahman,

Ostern tatilini nasıl geçireceğimiz konusunda sana yazmayı gerekli gördüm. Sanırım söz konusu tatil 26.3.- ile 18.4.- arası günler imiş. Gerçekte bu günler okullara ve öğretmenlere tatil, bize değil. Ben şehir'de bir işte çalıştığım için, memur oluyorum, öğretmenlerin yararlandığı bu tatilden yararlanamıyorum. Geçen yıldan 14 iş günü iznim kaldı, onu kullanmayı düşünüyorum. Gerekirse 1982'nin izinlerinden de birkaç gün eklerim.

Bu kez, geçen seferki gibi mantara basmayalım diyorum. Vize için gerekli yazışmaları ve işlemleri önceden yaptıralım. Belki benim bu böylediklerim fazladandır. Gerekli yazışmaları sen yapmaktasındır. Ama olup olmayacağını ben de önceden bilmek istiyorum. Olmayacaksa, geçen yıldan kalan iznimi Nisan'dan önce kullanmak zorunda olduğumdan, onu nasıl geçireceğimi plânlamak zorundayım. Bir de bu arada, yani senin yararlanacağın Ostern günlerinde önemli termin istekleri oluyor, gezimiz olacak diye olumlu yanıt veremiyorum.

Biliyorsun ben bu geziye ya eşimin, ya da oğlumun, birinden birinin katılmasını istiyorum. Ona göre durumu önceden bilmemde yarar var. Belki sen de Şadiye kardeşimi alırsın, öyle bir söz etmiştin.

Hayırlı haberlerini beklerim.

Ali Tahta tiyatro çalışmasını sürdürüyor mu?

Oynanan filmi nasıl bulmuştun? Ben genellikle sevmedim. Ama bazı Almanlar sevdiklerini söylediler. Onlar bizi kafalarındaki klişelere göre görmekten ve göstermekten uzun süre kurtulamayacaklar. Hattâ yer yer zararlı buldum filmi. Rejisörüne söyledim. Bir çok güzel çekimler yapılmıştı. Bir düşündüm, altı yedi sahne böyle güzel, dışarda bırakılmış. Cami çekimleri, oruç iftar, takvim, alabildiğine uzatılmış. Niçin? Almanlar bunları bilmek istiyormuş...

Bir görüşmemiz olacak nasıl olsa! Dertleşiriz.

Ev halkının tümüne, sana, eşe dosta ayrı ayrı selâmlar, sevgi ve saygılar...

Kardeşin

F. Baykurt

26. 8. 1988

Sevgili Kardeşim A. Çetinkaya,

İşte böylece bir yaz geçti gitti. Biz hiç de gönül açmayan bir dış gezi yaptık çoluk çocuk. Sen de tedirgin, diken üstünde yurda varıp geldin. Birlikte gidiyorduk, gidemiyorduk diye günleri dolduran belirsizlikler de epeyce üzücü, yıpratıcı oldu senin için. Yıpratıcı, her yönden! Bu olumsuzluğa benim ne derece katkım var, bilmiyorum ama kendi temiz yürekliliğinin payı büyük! Almayı düşünmeden vermeyi düşünüyorsun sürekli. Karşındakiler söz veriyor, sözleri yerine gelmiyor. Sen bu sözlere göre sözler veriyorsun. Aksamalar zincirleme gittiğinden çok zorda kalıyorsun. Şimdiye kadar girdiğin, beni de sürüklediğin işlerden yüz akıyla çıksan da, yeni bir şeyler üstlenmesen, beni de birlikte sürüklemesen çok iyi olur diyeceğim. Bilmem beni anlayışla karşılar mısın?

Sağlık olsun! Hele üstlendiklerimizi bir yapalım. İşte şimdi onlara geliyorum.

Nodar Dumbadze'nin romanını bir daha elden geçirip yollayacağım sana. Ekimde 60. yıl jübilesi var.. Biz katılamayacağız. İzin alabilirsen sen katılırsın belki. Kendisini Almanya'da (Türkçe) ve Türkiye'de tanıtan bir iki yazı yazmak istiyorum. Ancak bunun için istediklerimin hepsini alamadım. Söz verenlerin kimi hiç yapmadı, kimi yarım yaptı. Kendimin Gürcüce bimeyişim, senin orada olmayışın büyük boşluklara neden oldu. Seni oralarda çok aradım inan. Yazacağım tanıtma yazıları için ailesinden birkaç resim aldım. Ama kimse bana tam bir biyografisini, kitaplarının çıkış yıllarına göre tam bir listesini vermedi. Gene de Hasan Çelik yarım yurum bir şeyleri son dakikada tutuşturdu elime. Ali Altun filân bostan güzeli gibi gezindi sağımda solumda! Sağ olsun.

İlya Cavcavadze önsözü için Lia'nın öngördüğü ekin kopyasını yolluyorum. Çabuk çevir bana ulaştır. Mustafa Yakutmuş ~~onu~~ metni bana yollayan. Kendilerinden temiz bir metin daha bekliyorum. Telefonlaşırsan söyle, çabuk olsunlar. Önsözü yazdım, ekin çevirisini alınca bir daha yazarım gerekli görürsem.

Gittiğimiz köyde Eteri diye bir kız, Dumbadze'nin akrabası imiş, şiirlerini verdi. Kopyalarını yolluyorum. Çevir de bir bakayım.

Bir gazete makalesini Varlık özel sayısı için çevirmeyi gerekli görür müsün? Kopyasını yolluyorum. Buna kendin karar ver. Özel sayıya, bir Dumbadze portresi, bir Halvaşi öyküsü, bir Cavcavadze şiiri (benim), başka neler var?

İş arasında çok yorgun ve dalgın yazıyorum. Gerekli görürsen, telefonla biraz daha "danışırız".

Şadiye'nin, sevim ile Çağdaş'ın hatırlarını soramadım. Umarım iyidirler. Okullarınız da açıldı işte... Bizimkiler 2 Eylül'de gidiyorlar.

Özlem dolu selâmlarla kucaklar öperim kardeşim.

F. Başkurt

ფაჰრეთინ ჩილოღლუს წერილი ილიას, 1988 წელი, სადაც სთხოვს ჟურნალისთვის „adam Sanat“ თურქულ ენაზე თარგმნილ ქართველი მწერლების ლექსებისა და მოკლე ნაწარმოებების გამოგზავნას.

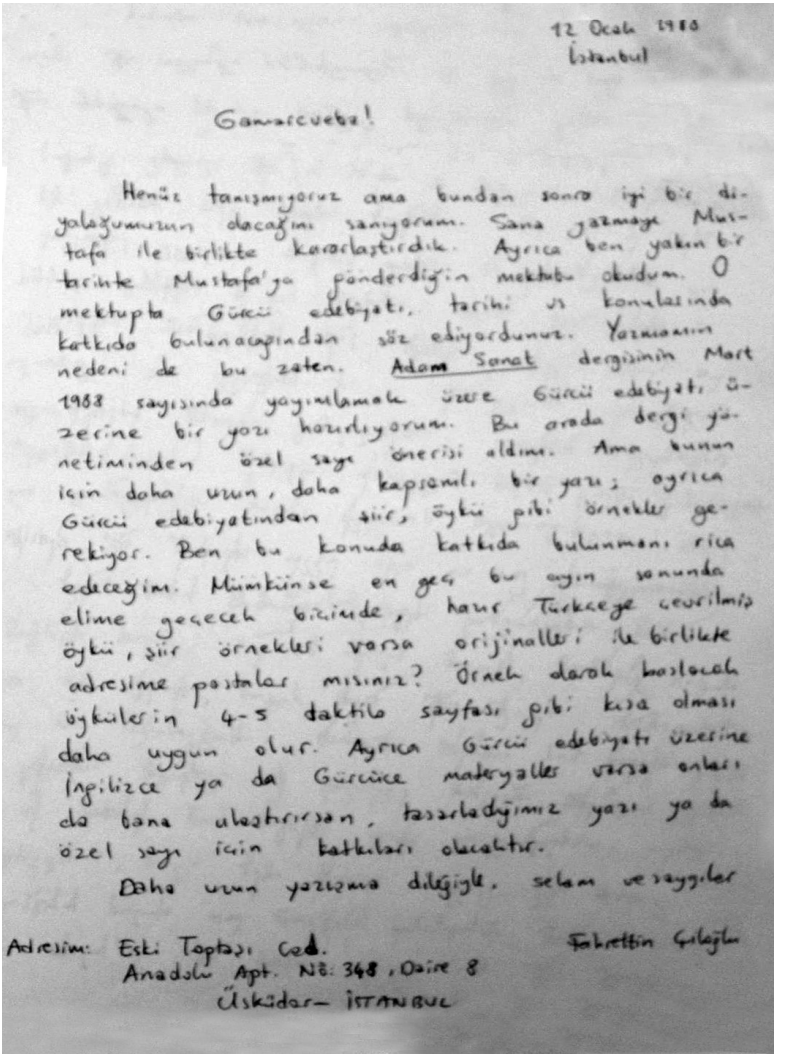

12 Ocak 1988
İstanbul

Gamarcveba!

Henüz tanışmıyoruz ama bundan sonra iyi bir diyalağumuzun olacağını sanıyorum. Sana yazmaye Mustafa ile birlikte kararlaştırdık. Ayrıca ben yakın bir tarihte Mustafa'ya gönderdiğin mektubu okudum. O mektupta Gürcü edebiyatı, tarihi vs konularında katkıda bulunacağından söz ediyordunuz. Yazmamın nedeni de bu zaten. Adam Sanat dergisinin Mart 1988 sayısında yayımlamak üzere Gürcü edebiyatı üzerine bir yazı hazırlıyorum. Bu arada dergi yönetiminden özel sayı önerisi aldım. Ama bunun için daha uzun, daha kapsamlı bir yazı; ayrıca Gürcü edebiyatından şiir, öykü gibi örnekler gerekiyor. Ben bu konuda katkıda bulunmanı rica edeceğim. Mümkünse en geç bu ayın sonunda elime geçecek biçimde, hazır Türkçeye çevrilmiş öykü, şiir örnekleri varsa orijinalleri ile birlikte adresime postalar mısınız? Örnek olarak başlacak öykülerin 4-5 daktilo sayfası gibi kısa olması daha uygun olur. Ayrıca Gürcü edebiyatı üzerine İngilizce ya da Gürcüce materyaller varsa onları da bana ulaştırırsan, tasarladığımız yazı ya da özel sayı için katkıları olacaktır.

Daha uzun yazışma dileğiyle, selam ve saygılar

Fahrettin Çiloğlu

Adresim: Eski Toptaşı Cad.
Anadolu Apt. No: 348, Daire 8
Üsküdar – İSTANBUL

ქართველი ემიგრანტის მანანა სალაძის[33] წერილი ვახტანგ მალაყმაძეს (ჰაირი ჰაირიოღლუს), 1988. 10 მაისი, ბუდაპეშტი

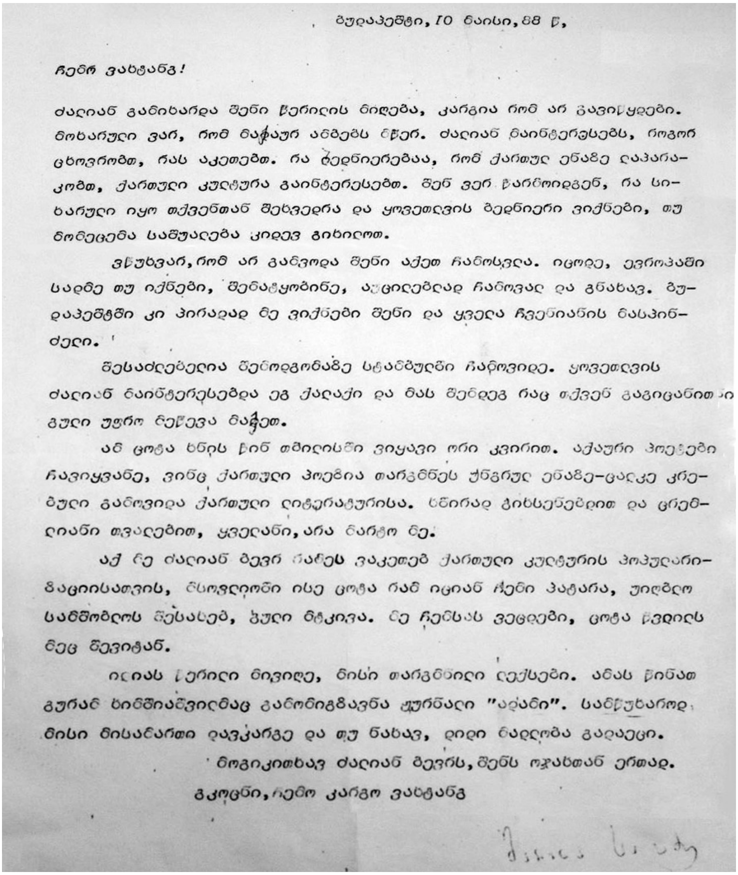

ბუდაპეშტი, 10 მაისი, 88 წ.

ჩემო ვახტანგ!

ძალიან გამიხარდა შენი წერილის მიღება, კარგია რომ არ გავიწყდები. მიხარული ვარ, რომ მაჭაურ ამბებს მწერ. ძალიან მაინტერესებს, როგორ ცხოვრობთ, რას აკეთებთ. რა ბედნიერებაა, რომ ქართულ ენაზე ლაპარაკობთ, ქართული კულტურა გაინტერესებთ. შენ ვერ წარმოიდგენ, რა სიხარული იყო თქვენთან შეხვედრა და ყოველთვის ბედნიერი ვიქნები, თუ მომეცემა საშუალება კიდევ გიხილოთ.

ვწუხვარ, რომ არ გამოვიდა შენი აქეთ ჩამოსვლა. იცოდე, ევროპაში სადმე თუ იქნები, შემატყობინე, აუცილებლად ჩამოვალ და გნახავ. ბუდაპეშტში კი პირადად მე ვიქნები შენი და ყველა ჩვენიანის მასპინძელი.

შესაძლებელია შემოდგომაზე სტამბულში ჩამოვიდე. ყოველთვის ძალიან მაინტერესებდა ეს ქალაქი და მას შემდეგ რაც თქვენ გაგიცანით, გული უფრო მეწევა მაქეთ.

ამ ცოტა ხნის წინ თბილისში ვიყავი ორი კვირით. აქაური პოეტები ჩავიყვანე, ვინც ქართული პოეზია თარგმნეს უნგრულ ენაზე-ცალკე კრებული გამოვიდა ქართული ლიტერატურისა. ხშირად გიხსენებდით და ცრემლიანი თვალებით, ყველანი, არა მარტო მე.

აქ მე ძალიან ბევრ რამეს ვაკეთებ ქართული კულტურის პოპულარიზაციისათვის, მსოფლიოში ისე ცოტა რამ იციან ჩემი პატარა, უიღბლო სამშობლოს შესახებ, გული მტკივა. მე ჩემსას ვეცდები, ცოტა წვლილს მეც შევიტან.

ილიას წერილი მივიღე, მისი თარგმნილი ლექსები. ამას წინათ გურამ ხიმშიაშვილმაც გამომიგზავნა ჟურნალი "აჭარა". სამწუხაროდ მისი მისამართი დავკარგე და თუ ნახავ, დიდი მადლობა გადაეცი.

მოგიკითხავ ძალიან ბევრს, შენს ოჯახთან ერთად.

გკოცნი, ჩემო კარგო ვახტანგ

33 ცნობილი მთარგმნელი, 2000 წლიდან მოღვაწეობდა ბრიტანეთში. მას დიდი წვლილი მიუძღვის ბრიტანელებისათვის ქართული ენის სწავლებისა და მთარგმნელობით საქმიანობაში. 2000 წლამდე ცხოვრობდა ბუდაპეშტში და აქტიურად ეწეოდა მთარგმნელობით საქმიანობას. მისი დამსახურებით უნგრულ ენაზე ითარგმნა ქართველი მწერლების არაერთი ნაწარმოები. ფასდაუდებელია მისი წვლილი როგორც ქართულ-ბრიტანულ, ისე ქართულ-უნგრულ ურთიერთობის განმტკიცებაში.

აჰმედ ოზკან მელაშვილის წერილი ილია ხიმშიაშვილს,
1979 წელი.

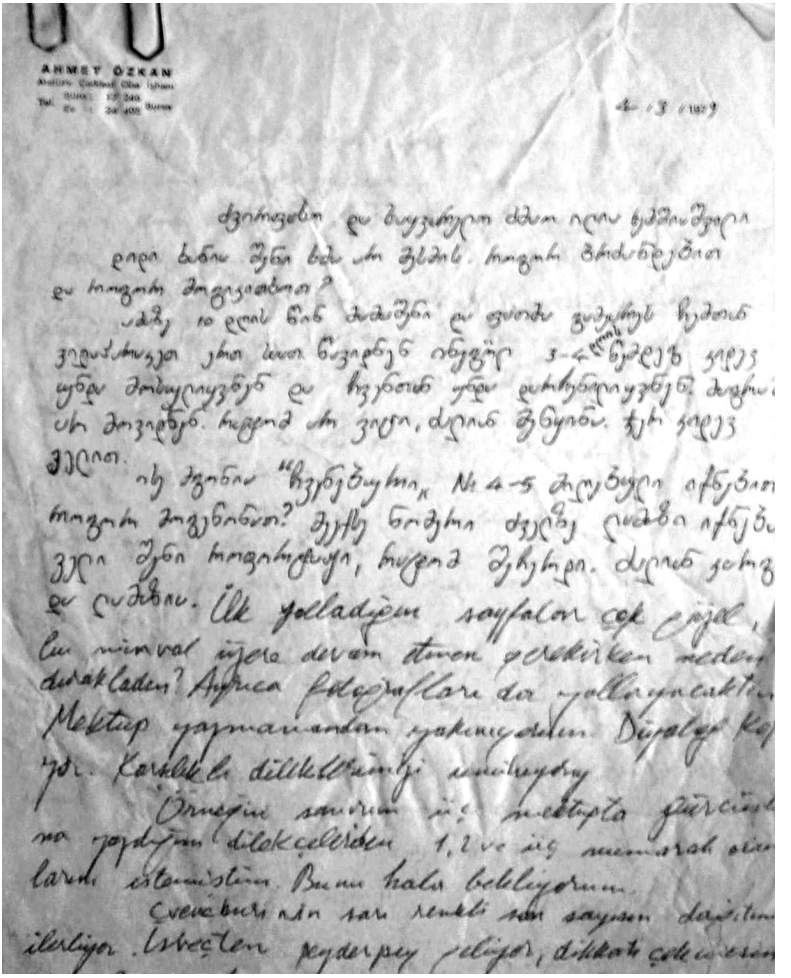

აჰმედ მელაშვილის საახალწლო მისალოცი ბარათი, რომელიც ეგზავნებოდა ქართულ ემიგრაციას საზღვარგარეთ

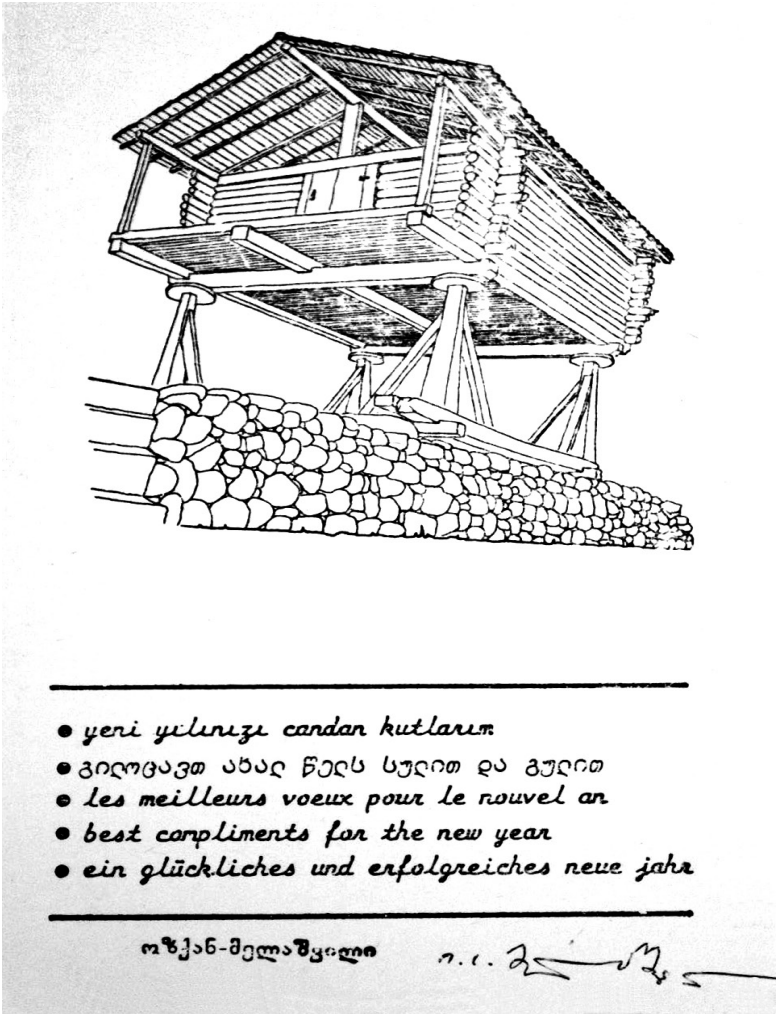

მისალოცი წერილი საქართველოს სრულუფლებიან ელჩს თურქეთში ნოდარ კომახიძესა და საქართველოს პრეზიდენტს ედურად შევარდნაძეს – არჩევნებში გამარჯვებასთან დაკავშირებით, 1995.8.1

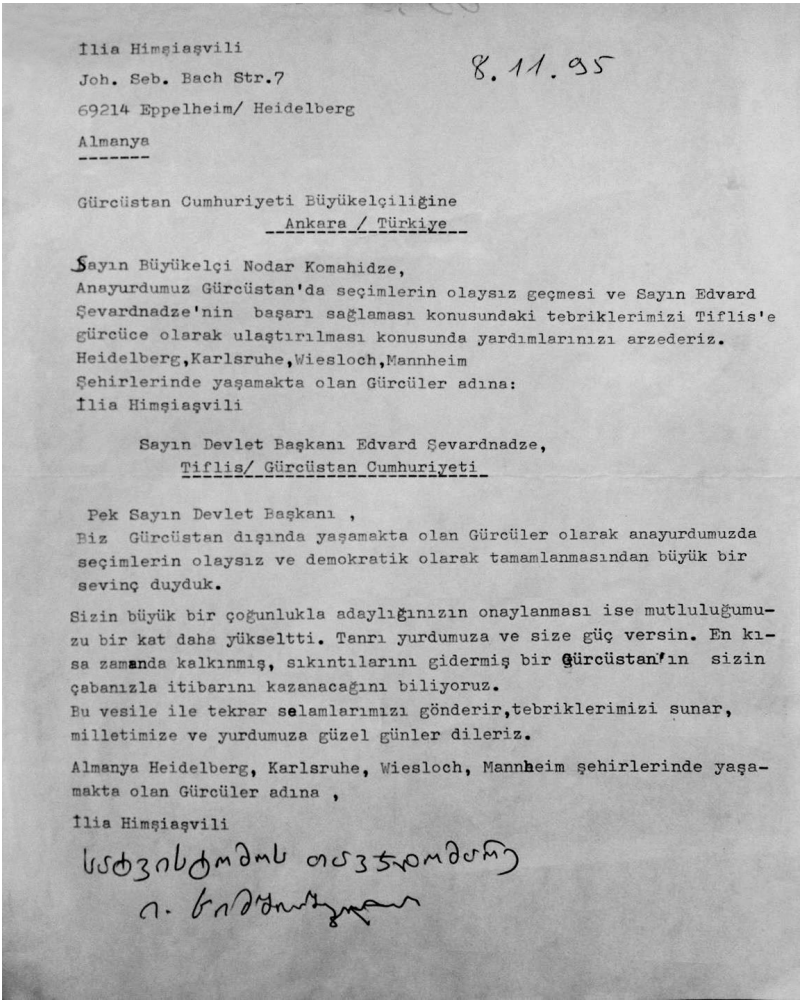

İlia Himşiaşvili

Joh. Seb. Bach Str.7

69214 Eppelheim/ Heidelberg

Almanya

8.11.95

Gürcüstan Cumhuriyeti Büyükelçiliğine
Ankara / Türkiye

Sayın Büyükelçi Nodar Komahidze,
Anayurdumuz Gürcüstan'da seçimlerin olaysız geçmesi ve Sayın Edvard Şevardnadze'nin başarı sağlaması konusundaki tebriklerimizi Tiflis'e gürcüce olarak ulaştırılması konusunda yardımlarınızı arzederiz.
Heidelberg,Karlsruhe,Wiesloch,Mannheim
Şehirlerinde yaşamakta olan Gürcüler adına:
İlia Himşiaşvili

Sayın Devlet Başkanı Edvard Şevardnadze,
Tiflis/ Gürcüstan Cumhuriyeti

Pek Sayın Devlet Başkanı ,
Biz Gürcüstan dışında yaşamakta olan Gürcüler olarak anayurdumuzda seçimlerin olaysız ve demokratik olarak tamamlanmasından büyük bir sevinç duyduk.

Sizin büyük bir çoğunlukla adaylığınızın onaylanması ise mutluluğumuzu bir kat daha yükseltti. Tanrı yurdumuza ve size güç versin. En kısa zamanda kalkınmış, sıkıntılarını gidermiş bir Gürcüstan'ın sizin çabanızla itibarını kazanacağını biliyoruz.
Bu vesile ile tekrar selamlarımızı gönderir,tebriklerimizi sunar, milletimize ve yurdumuza güzel günler dileriz.

Almanya Heidelberg, Karlsruhe, Wiesloch, Mannheim şehirlerinde yaşamakta olan Gürcüler adına ,

İlia Himşiaşvili

წერილი საქართველოს პრეზიდენტს მიხეილ სააკაშვილს არჩევნებში გამარჯვებასთან დაკავშირებით, 16. 01. 2004, ჰაიდელბერგი

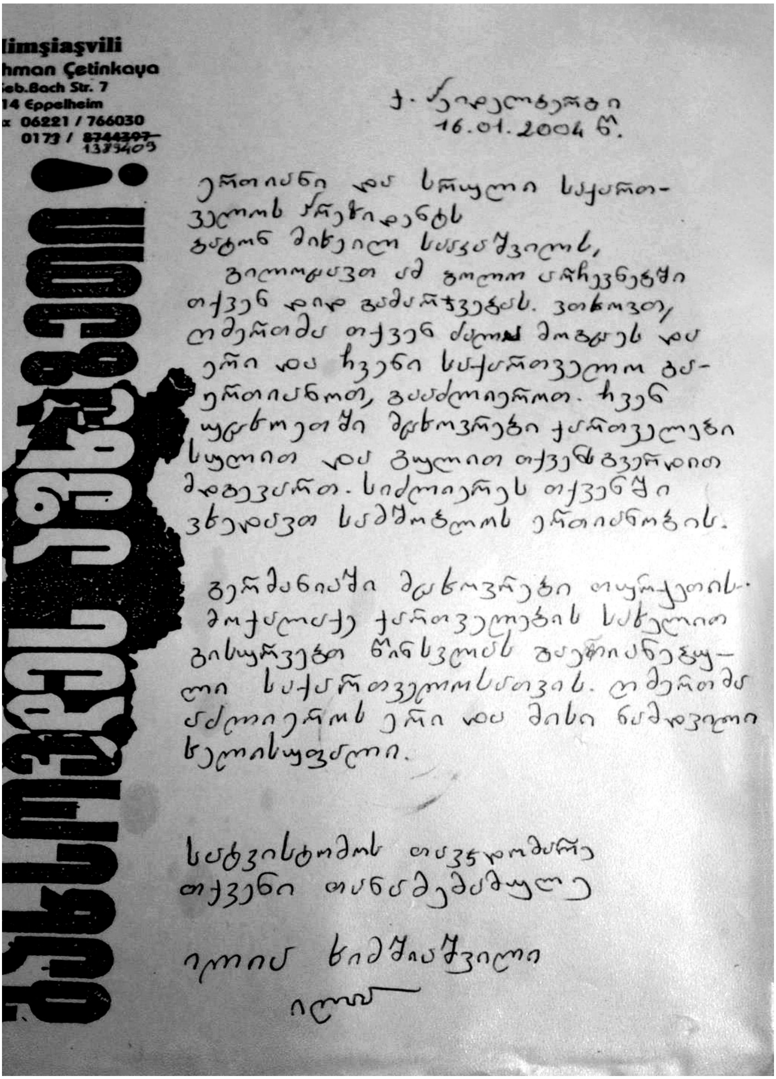

ქ. ჰაიდელბერგი
16.01.2004 წ.

ერთიანი და ძლიერი საქართველოს პრეზიდენტს
ბატონ მიხეილ სააკაშვილს,

გილოცავთ ამ ბოლო არჩევნებში თქვენ დიდ გამარჯვებას. ვთხოვთ, ღმერთმა თქვენ ძალა მოგცეს და ერი და ჩვენი საქართველო გაერთიანოთ, გააძლიეროთ. ჩვენ უცხოეთში მცხოვრები ქართველები სულით და გულით თქვენს გვერდით მდგავართ. სიძლიერეს თქვენში ვხედავთ საქართველოს ერთიანობის.

გერმანიაში მცხოვრები თურქეთის-მოქალაქე ქართველების სახელით გისურვებთ წინსვლას გაერთიანებული საქართველოსათვის. ღმერთმა აძლიეროს ერი და მისი ნამდვილი ხელისუფალი.

[illegible] თაყვანისმცემელი
თქვენი თანამემამულე

ილია ხიმშიაშვილი

შვედეთში მცხოვრები შალვა თევზაძის წერილი ილიას, 9 აპრილის ტრაგედიასთან დაკავშირებით. 1989. 23. 06.

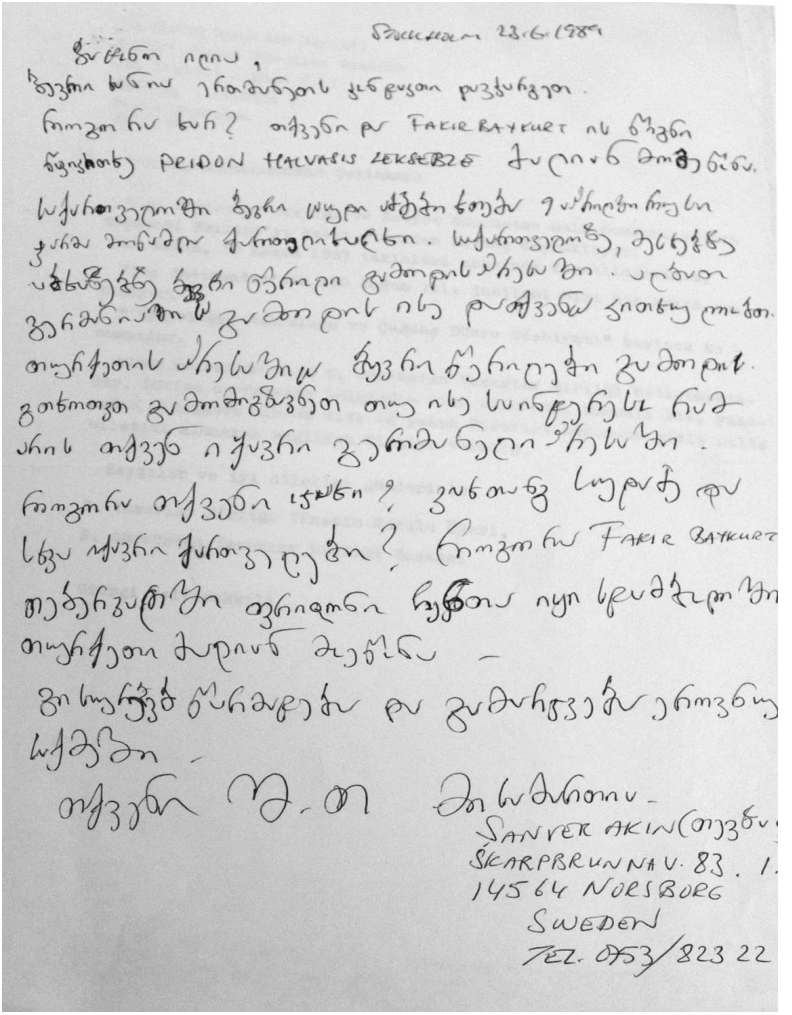

ლია ჩლაიძის წერილი ილიას ქალიშვილს, ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილს , 1981. 15. 04.

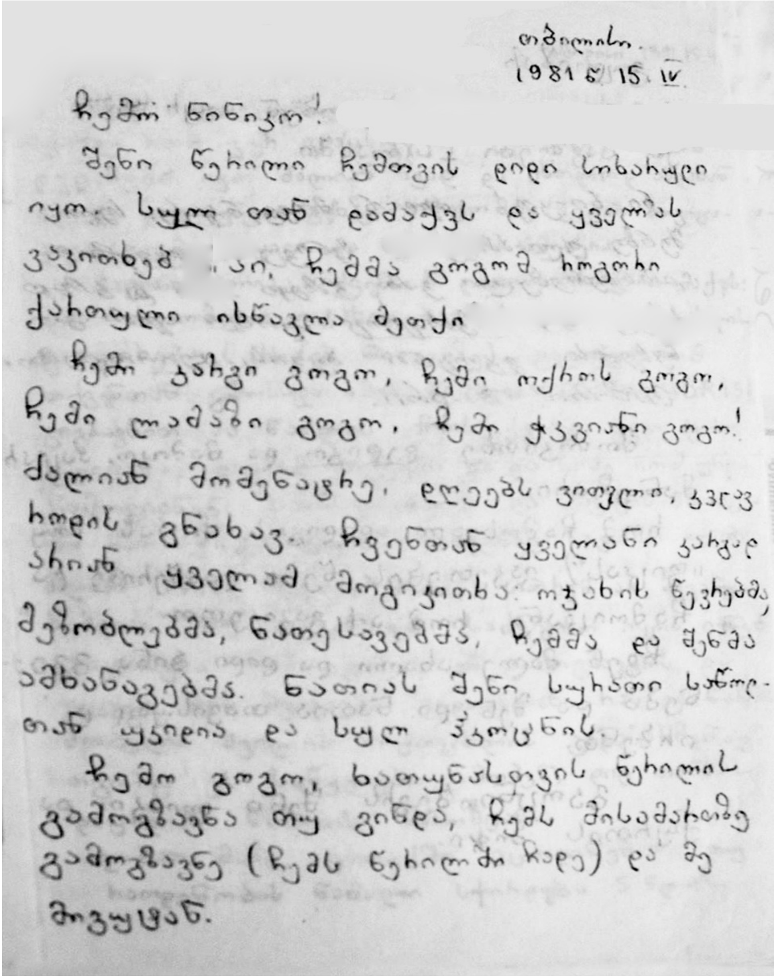

თბილისი.
1981 წ. 15. IV.

ჩემო ნინიკო! [illegible]
შენი წერილი ჩემთვის დიდი სიხარული
იყო. სულ თან დამაქვს და ყველას
ვაკითხებ [illegible] ას. ჩემმა გოგომ როგორი
ქართული ისწავლაო მეთქი [illegible]
ჩემო კარგო გოგო, ჩემო ოქროს გოგო,
ჩემო ლამაზო გოგო, ჩემო ჭკვიანო გოგო!
ძალიან მომენატრე, დღეებს ვითვლი, კიდევ
როდის გნახავ. ჩვენთან ყველანი კარგად
არიან. ყველამ მოგიკითხა: ოჯახის წევრებმა,
მეზობლებმა, ნათესავებმა, ჩემმა და შენმა
ამხანაგებმა. ნათიას შენი სურათი სარკე-
თან უკიდია და სულ ჰკოცნის.
ჩემო გოგო, ხათუნასთვის წერილს
გამოგზავნა თუ გინდა, ჩემს მისამართზე
გამომიგზავნე (ჩემს წერილში ჩადე) და მე
მივუტან.

გულიზარს ხანუმს სჭირდება ის წიგნი, რომლითაც სწავლობენ თურქულს თურქი ბავშვები I კლასში

ნი-ნი-კო! ძალიან მოგვენატრე, სულ შენზე ვლაპარაკობთ [illegible] დაბრუნებული ხარ, ხომ კარგა ხარ და ხომ სწავლობ; [illegible] ძალიან ... გა-ნებივრ. გკოცნი ბევრს, მოლოდინით მ-რი! ნა-ლი.

მომიკითხე დედიკო და მამიკო, ბატონი მანუჩარი.

რომ ჩამოხვალთ, დედიკოს „ქიცას" (თუ „ფიცას") ბავშვების წესი დააწერინე და ჩამოიტანე, რომ აქ გავაკეთოთ.

ჩვენ მალე ახალი და დიდი ბინა გვაქნება და შენ და ნათია თავისუფლად ირბენთ.

გადაგკოცნით შენი ლიაკო და ქურთის ბიჭი.

ლია ჩლაიძის წერილი ილიას, 1981.15.04. თბილისი

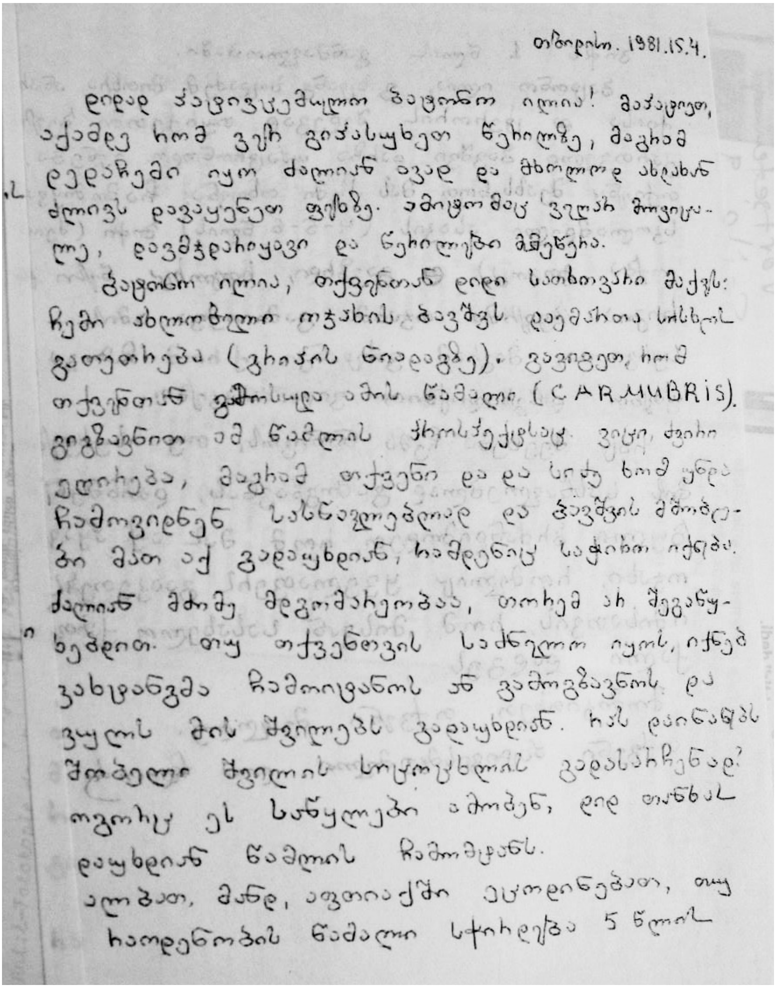

თბილისი. 1981.15.4.

დიდად პატივცემულო ბატონო ილია! მაპატიეთ, აქამდე რომ ვერ გიპასუხეთ წერილზე, მაგრამ დედარჩემი იყო ძალიან ავად და მხოლოდ ახლახან ძლივს დავაყენეთ ფეხზე. ამიტომაც ვერსად მოვიცალე, დავმჯდარიყავი და წერილები მეწერა.

ბატონო ილია, თქვენგან დიდი სიხარული მაქვს: ჩემი ახლობელი ოჯახის ბავშვს დემართია სისხლის გათეთრება (ვირუსის ნიადაგზე). გავიგეთ, რომ თქვენთან ყოფილა ამის წამალი (CARMUBRIS). გიგზავნით ამ წამლის პროსპექტსაც. ვიცი, ძვირი ღირება, მაგრამ თქვენი და და სიძე ხომ უნდა ჩამოვიდნენ საზღვარგარეთიდან და ბავშვის მშობლე-ბი მათ აქ გადაუხდიან, რამდენიც საჭირო იქნება. ძალიან მძიმე მდგომარეობაა, თორემ არ შეგაწუ-ხებდით. თუ თქვენთვის საძნელო იყოს, იქნებ ვახტანგმა ჩამოიტანოს ან გამოგზავნოს და ფულს მის შვილებს გადაუხდიან. რას დაინანებს მშობელი შვილის სიცოცხლის გადასარჩენად? თვითონაც ეს საწყლები ამბობენ, დიდ თანხას დაუხდიან წამლის ჩამომტანს.

ალბათ, მანდ, ამერიკაში ეცოდინებათ, თუ რაოდენობის წამალი სჭირდება 5 წლის

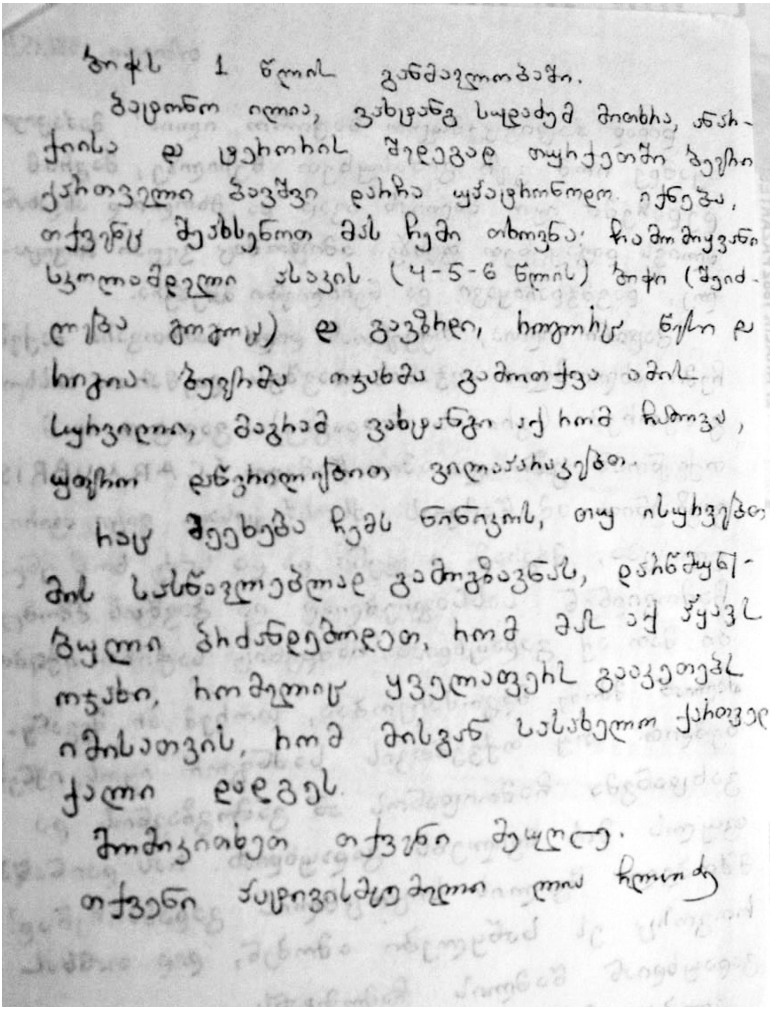
ბიჭს 1 წლის გარდაცვალებაზე.
ბატონო ილია, ვახტანგ სულაძემ მიითხრა, ანარ-
ქიისა და ტერორის შედეგად თურქეთში ბევრი
ქართველი ბავშვი დაიხრჩო ყარაცხოვრობელი იქნება,
თქვენც შეახსენეთ მას ჩემი ობოლი. ჩამომიყვანე
სკოლამდელი ასაკის (4-5-6 წლის) ბიჭი (მერი-
ლაშა გოგოც) და გავზარდე, როგორც წესი და
რიგია. ბევრმა თავსმა გამოთქვა აზრი
სურვილი, მაგრამ ვახტანგი აქ რომ ჩამოვა,
ყოველი დაწვრილებით ვილაპარაკებთ.
რაც შეეხება ჩემს ნინოეს, თუ ისურვებთ
მის სასწავლებლად გამოგზავნეთ, დარწმუნე-
ბული ბრძანდებოდეთ, რომ მას აქ ჭყუავს
თავსი, რომელიც ყველაფერს გააკეთებს
იმისათვის, რომ მისგან სასახელო ქართველი
ქალი დადგეს.
მომიკითხეთ თქვენი მეულე.
თქვენი პატივისმცემელი [illegible]

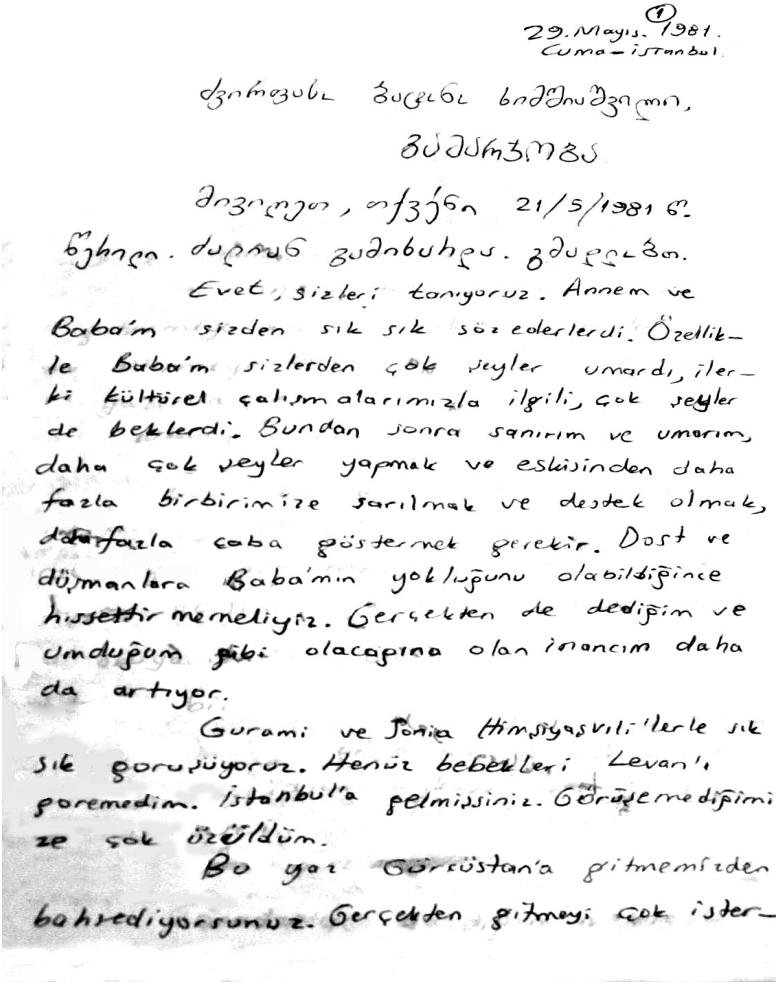

(1)
29. Mayıs. 1981.
Cuma – İstanbul.

ძვირფასო ბაცანო ხიმშიაშვილო,

ბამარჯობა

მივიღეთ, თქვენი 21/5/1981 წ.

წერილი. ძალიან გამიხარდა. გმადლობთ.

Evet, sizleri tanıyoruz. Annem ve Baba'm sizden sık sık söz ederlerdi. Özellikle Baba'm sizlerden çok şeyler umardı, ilerki kültürel çalışmalarımızla ilgili, çok şeyler de beklerdi. Bundan sonra sanırım ve umarım, daha çok şeyler yapmak ve eskisinden daha fazla birbirimize sarılmak ve destek olmak, daha fazla çaba göstermek gerekir. Dost ve düşmanlara Baba'mın yokluğunu olabildiğince hissettirmemeliyiz. Gerçekten de dediğim ve umduğum gibi olacağına olan inancım daha da artıyor.

Gurami ve Sonia Himşiyaşvili'lerle sık sık goruşüyoruz. Henüz bebekleri Levan'ı goremedim. İstanbul'a gelmişsiniz. Görüşemediğimize çok üzüldüm.

Bu yaz Gürcüstan'a gitmemizden bahsediyorsunuz. Gerçekten gitmeyi çok ister-

dik. Ancak okulumun bitmesine bir yıl kaldı, bu yüzden İstanbul'a taşındık. Baba'mdan sonra her şeyi benim okuluma göre ayarladık. Biliyorsunuz Bursa'daki büroyu kapattık, evi de kiraya verdik. Olayın akabinde bizi ya da beni hem tedavi, hem de gerekirse iltica gibi nedenlerle Almanya, Fransa, İsveç, ve Güneslavya çağırıyorlardı, ancak tehlikeli durum geçtiğinden gitmemeye karar verdik, bir yıl kalan okulumu bitirmeye karar verdik. Bu nedenlerle 1984 yazında (bu yaz) değil de, 1982 yazında gitmeyi düşünüyoruz. (Mevsim olumsuz)

Bu mektupla birlikte gönderdiğim ve Batumi'ye gönderilmesini rica edeceğim Goradze'ye ait mektupta da belirttim. Sağlığım açısından fazla sorunum yok. O mektubu okuyabilirsiniz. Goradze'ye yazdığım mektupla birlikte Baba'nın "Yaşam Öyküsü"nü oradan, Batumi'ye göndermenizi çok acele rica ediyorum. "Yaşam Öyküsü" çok acele gerekiyormuş. Adresi belki biliyorsunuzdur ancak mektubun zarfına yazdım.

Goradze'ye yazdığım mektupta

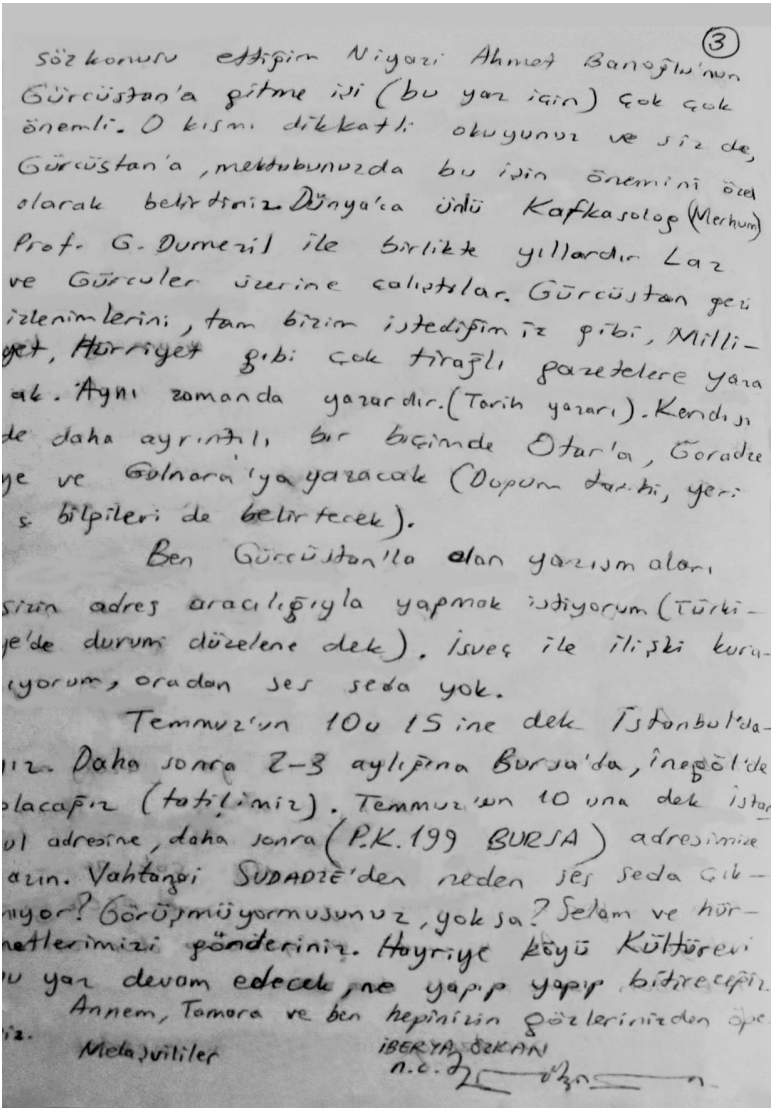

③

sözkonusu ettiğim Niyazi Ahmet Banoğlu'nun Gürcüstan'a gitme işi (bu yaz için) çok çok önemli. O kısmı dikkatli okuyunuz ve siz de, Gürcüstan'a, mektubunuzda bu işin önemini özel olarak belirtiniz. Dünya'ca ünlü Kafkasolog (Merhum) Prof. G. Dumezil ile birlikte yıllardır Laz ve Gürculer üzerine çalıştılar. Gürcüstan gezi izlenimlerini, tam bizim istediğimiz gibi, Milliyet, Hürriyet gibi çok tirağlı gazetelere yazacak. Aynı zamanda yazardır. (Tarih yazarı). Kendisi de daha ayrıntılı bir biçimde Otar'a, Goradze'ye ve Gulnara'ya yazacak (Doğum tarihi, yeri s. bilgileri de belirtecek).

Ben Gürcüstan'la olan yazışmaları sizin adres aracılığıyla yapmak istiyorum (Türkiye'de durum düzelene dek). İsveç ile ilişki kuracıyorum, oradan ses seda yok.

Temmuz'un 10 u 15 ine dek İstanbul'dayız. Daha sonra 2-3 aylığına Bursa'da, İnegöl'de olacağız (tatilimiz). Temmuz'un 10 una dek İstanbul adresine, daha sonra (P.K. 199 BURSA) adresimize yazın. Vahtangi SUDADZE'den neden ses seda çıkmıyor? Görüşmüyormusunuz, yoksa? Selam ve hürmetlerimizi gönderiniz. Hayriye köyü Kültürevi bu yaz devam edecek, ne yapıp yapıp bitireceğiz.

Annem, Tamara ve ben hepinizin gözlerinizden öperiz.

Melaşvililer

İBERYA ÖZKAN
n.c.

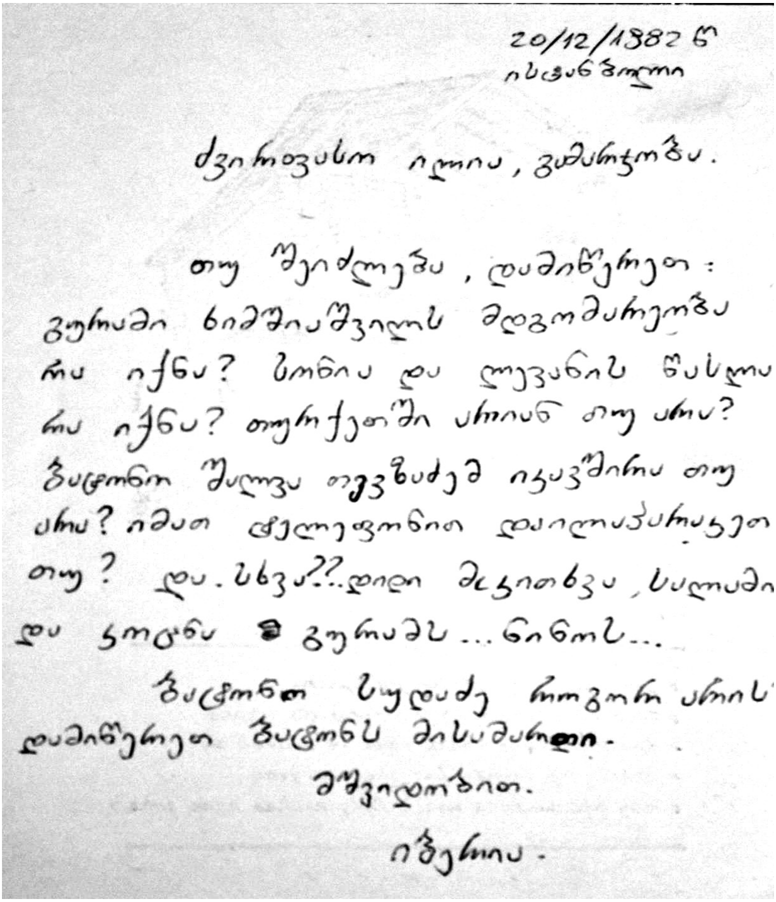
20/12/1982 წ
ისტანბოლი

ძვირფასო ილია, გამარჯობა.

თუ შეიძლება, დამიწერეთ:
გურამი ნიმშიაშვილის მდგომარეობა
რა იქნა? ნონია და ლევანის წასვლა
რა იქნა? თურქეთში არიან თუ არა?
ზაქრონი შალვა თევზაძე იტალიაშია თუ
არა? იმათ ტელეფონით დაილაპარაკეთ
თუ? და. ხვა??..ფილმ მაკარონზა, სალამი
და ყველი [illegible] გურამს... ნინოს...
ზაქრონი ხუდაძე როგორ არის
დამიწერეთ ზაქრონს მისამართი.
მშვიდობით.
იბერია.

ვახტანგ სუდაძე და ილია ხიმშიაშვილი ახალციხეში

მარცხნიდან პირველი – პროფ. მარტინ რეტერი, მეორე – ვახტანგ სუდაძე, მესამე – პროფ. დიტერ კლეტე, მეოთხე – მხატვარი გიზელა ჰახმან-რუხი, მეხუთე – ქართველი მხატვარი მამია ახობაძე, მეექვსე – ნუგზარ ქარსიძე („უცხოეთში მცხოვრებ ქართველ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების“ წევრი), მეშვიდე – ილია ხიმშიაშვილი, მერვე – ნინო ხიმშიაშვილი. 1988 წელს ჰაიდელბერგში ჩატარდა „საქართველოს დღეები“, მოეწყო მხატვარ მამია ახობაძის ნამუშევრების გამოფენაც. აღნიშნული პროექტის განხორციელებაში დიდი წვლილი მიუძღვით ილია ხიმშიაშვილსა და ვახტანგ სუდაძეს.

1. ვახტანგ სუდაძის საფლავი ზანდჰაუსენში

2. ქართული კულტურის დღეები ჰაიდელბერგში, პროგრამა

VOLKSHOCHSCHULE
HEIDELBERG
ქართული კულტურის
დღეები
ჰაიდელბერგში

Georgische Kulturtage
vom 25. April bis 6. Mai 1988

Die Volkshochschule Heidelberg setzt ihre Tradition fort, in speziellen Veranstaltungen mit der Geschichte, Politik, Kultur und dem Alltagsleben über fremde Länder zu berichten. Zusammen mit der Künstlergruppe '79 entstand die Idee „Georgische Kulturtage" durchzuführen. Nachfolgend das Programm:

Montag, 25.4. **18.00 Uhr** **Foyer der VHS**	Offizielle **Eröffnung** der Georgischen Kulturtage durch Herrn Bürgermeister Dr. Dieter Klette, Stadtverwaltung Heidelberg Einleitende Worte sprechen Prof. Dr. Martin Raether, Vorsitzender d. VHS, und Nügsar Karsidse, Tbilisi, Eröffnung der Ausstellung „Deutsche Literatur in Georgien".
19.30 Uhr	Vortrag mit Lichtbildern Nikoloz Dschanelidse **„Georgien – Land, Menschen und Kultur"** Nikoloz Dschanelidse berichtet anhand von Lichtbildern über Georgien, im Süden der UDSSR am Kaukasus gelegen, seine großartige Landschaft, die zu 80% von Höhenzügen und Bergrücken gebildet wird und natürlich übe seine Menschen – rund 5 Millionen Menschen leben hier – und über di Kultur. Die Veranstaltung findet im Saal der Volkshochschule statt.
Dienstag, 26.4. **17.00 Uhr**	Führung im „Institut für Vor- und Frühgeschichte" der Universität Heidelbe mit Prof. Dr. Harald Hauptmann, Direktor. Die Teilnehmer treffen sich um 17.00 Uhr im Marstallhof 4.

Gott ist die Liebe;
und wer in der Liebe bleibt,
der bleibt in Gott
und Gott in ihm.
1. Joh. 4,16 b

Lado Wladimir Graf Tschikowani

* 1. 8. 1918
in Gordi/Georgien

† 18. 5. 2015
in Glücksburg

Wir trauern um unseren Vater

In Liebe und Dankbarkeit
Tamara Tschikowani
Antje und Dr. Thorwald Ahlborn
mit unseren Familien
in Hamburg, auf Sylt und in Georgien

Flensburg/Glücksburg

Die Trauerfeier findet am Mittwoch, dem 27. Mai 2015, um 10.30 Uhr in der Kapelle des Mühlenfriedhofes in Flensburg statt.
Anschließend erfolgt die Beisetzung.

Im Anschluss bitten wir zu einem Beisammensein in das Restaurant Borgerforeningen, Holm 17.

1. ლადო, ვლადიმერ ჩიქოვანის ნეკროლოგი
2. ლადო ჩიქოვანი შვილთან ერთად

1. ლადო ჩიქოვანი მეუღლესთან ერთად; 2. „საქართველოს მოედნის“ გახსნა, 1991 წელი; ილია ხიმშიაშვილი, გერჰარდ განდირა, დავით აგლაძე, ნუგზარ ქარსიძე, უგო გიზე (ეპპელჰაიმის მერი)

1. ეპპელჰაიმის მერი უგო გიზე, ილია ხიმშიაშვილი და ილიას მეუღლე შადიე ჯიჰანი, „საქართველოს მოედნის“ გახსნა 1991 წელი, საზეიმო ვახშამი; 2. „საქართველოს მოედანი“, ეპპელჰაიმში.

1. ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილი
2. საინფორმაციო დაფის დადგმა ეპპელჰაიმში, 2023 წელი. ნინო (სევიმ) ხიმშიაშივილი, ანდრე ბაუმანი, ზაქარია მეგრელიშვილი (გენერალური კონსული შტუტგარტში), პატრისია რებმანი (ეპპელჰაიმის მერი), მაია აბულაშვილი (გენერალური კონსული ფრანკფურტში) და მარტინ გრამი.

Sichtbares Zeichen zwischen Ländern, Menschen und Kulturen

Eppelheims Georgienplatz erhielt Infotafel – An der Enthüllung nahmen Vertreter zweier georgischer Konsulate, der Landesregierung und Bürger teil

Eppelheim. (sg) Man schrieb das Jahr 1991, als in Eppelheim der Georgienplatz eingeweiht wurde. Jeder, der die Hauptstraße entlangfährt, kommt an ihm beim Passieren der Einmündung zur Nanzstraße vorbei. Eigentlich sollte 2021 das 30. Jubiläum des Platzes gefeiert werden. Corona-bedingt konnte dies aber erst jetzt nachholt werden.

Umso größer war am Samstagabend die Freude, mit einem kleinen feierlichen Akt an Ort und Stelle eine Informationstafel enthüllen und mit einem Festakt in der Rudolf-Wild-Halle die seither guten Beziehungen zwischen Eppelheim und Georgien würdigen zu können.

Der Botschafter Georgiens in Berlin, Prof. Dr. Levan Izoria, konnte leider nicht persönlich anwesend sein. Er ist gerade mit Außenministerin Annalena Baerbock in Georgien unterwegs. Dafür nahmen vom Generalkonsulat aus Stuttgart Konsul Zakaria Megrelishvili und vom Generalkonsulat Frankfurt Konsulin Maia Abulashvili an der Feierlichkeit bei. Bürgermeisterin Patricia Rebmann, Mitglieder des Gemeinderates und interessierte Bürger waren ebenfalls vor Ort. Als Vertreter der Landesregierung wurde Staatssekretär Dr. Andre Baumann begrüßt. Rebmann freute sich über das zahlreiche Erscheinen.

Sie wertete den Georgienplatz als „schönes Zeichen zwischen Menschen, Ländern und Kulturen". Die freundschaftlichen Beziehungen zwischen Eppelheim und Georgien bestünden schon seit vielen Jahren. Wichtig sei bei Freundschaften, dass man nicht nur auf das Gestern schaue, sondern auch auf das Morgen. Die Idee für eine Informationstafel, so war zu erfahren, sei bei einem Besuch des Deutsch-Georgischen Vereins für Kultur und Bildung „Georgica" im Sommer 2021 in Eppelheim entstanden.

Unter Mitwirkung von Thomas Kimling (Text), Dr. Lia Abuladze (Übersetzung) und Gerd Sobbe (Design) habe die Idee in die Tat umgesetzt werden können. Auf der Tafel sind die Flagge Georgiens und Eppelheims Wappen zu sehen. Es gibt Informationen über Besiedlung, Kultur und Weinbau in Georgien. Auch auf die Geschichte der Entstehung und Einweihung des Georgienplatzes wird eingegangen. Ausgangspunkt war im Juni 1991 die Anregung des aus Georgien stammenden Eppelheimers Ilia Khimshiashvili, wohlwollend unterstützt vom damaligen Bürgermeister Hugo Giese und SPD-Gemeinderätin Martha Weber.

Das georgische Kunsthandelsunternehmen Daraba schenkte Eppelheim damals zur Gestaltung eines Platzes an der Kreuzung Haupt-/Nanzstraße Bänke, Zaunelemente, Abfallbehältnisse und einen fünfarmigen Kandelaber im georgischen Stil. Im September 1991 wurde die Einweihung des neugestalteten Platzes im Beisein der Bevölkerung und mit Gästen aus Georgien groß gefeiert.

Die Bürgerschaft war danach aufgerufen worden, Namensvorschläge für den neuen Platz einzureichen. Im Dezember 1991 beschloss der Gemeinderat den Namen „Georgienplatz" als Zeichen der Verbundenheit zwischen Eppelheim und Georgien. In den Jahren danach wurden auf künstlerischer und kirchlicher Ebene die Beziehungen zu Georgien intensiviert. Die evangelische Kirchengemeinde unterhält beispielsweise seit 2016 auf Anregung von Stadt- und Kirchengemeinderat Martin Gramm eine Partnerschaft zur evangelisch-lutherischen Gemeinde in Tiflis.

32 Jahre später kamen Bevölkerung und Gäste aus Georgien erneut am Georgienplatz zusammen, um unweit des Verkehrskreisels an der Hauptstraße zusammen mit Bürgermeisterin Patricia Rebmann, Vertretern aus Georgien, Gemeinderäten, Organisator Martin Gramm und Bürgern, von denen einige schon die Einweihung des Platzes miterlebt haben, die Informationstafel zu enthüllen.

Auch Nino, Tochter von Ilia Khimshiashvili, die vor mehr als 30 Jahren bei der Einweihung des Platzes mit dabei war nahm mit großer Freude an der Enthüllung der Informationstafel und dem anschließenden Festakt in der Rudolf-Wild-Halle teil. Mikail Yakut Khimshiashvili spielte dazu Akkordeon.

Bei Übergabe der Georgien-Tafel dabei waren (v.l.) Nino Khimshiashvili, Martin Gramm, Maia Abulashvili, Patricia Rebmann, Zakaria Megrelishvili und Andre Baumann. Foto: Geschwill

1. საინფორმაციო დაფა, ეპპელჰაიმი, 2023 წელი; 2. გერმანულ პრესაში გაშუქებული ინფორმაცია, „საქართველოს მოედნის" შესახებ, 2023 წელი.

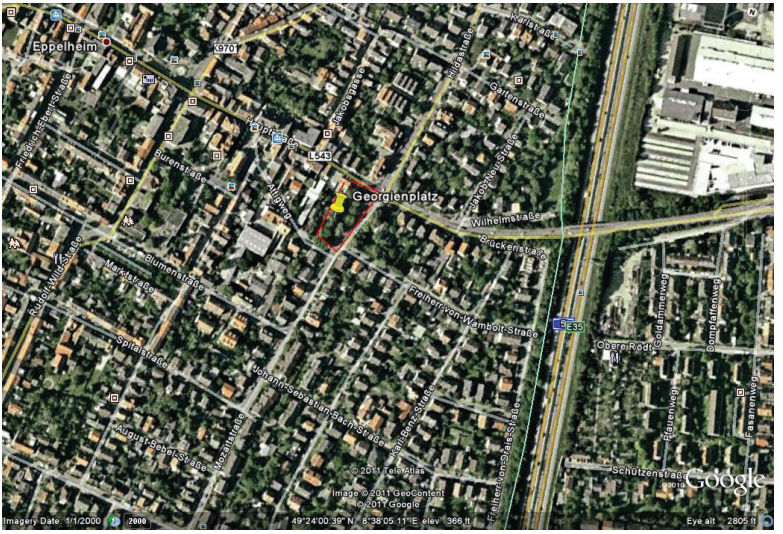

1. „Googl map“-იდან დანახული „საქართველოს მოედანი; 2. წევრობის დამადასტურებელი მოწმობები

2023 წელი, „საქართველოს მოედნის“ გახსნის ღონისძიებაზე მიწვეული იყვნენ გერმანიაში მოღვაწე თურქეთელი ქართველი მუსიკოსი, ილიას დისშვილი, მიქაილ იაქუთი (ხიმშიაშვილი) და პიანისტი ეკატერინე კინწურაშვილი

1. ილია ხიმშიაშვილის საფლავი; 2. ნინო (სევიმ) ხიმშიაშვილი მამის საფლავთან

1. ილია ხიმშიაშვილის საფლავთან
2. ილია ხიმშიაშვილი

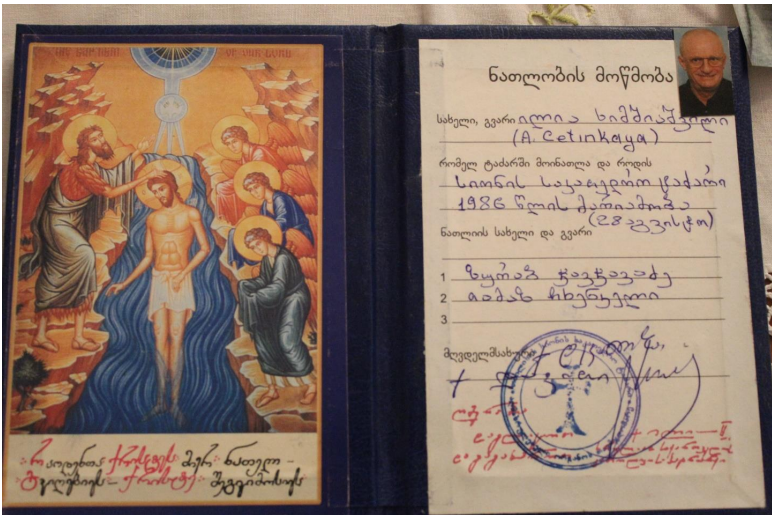

1. ილია ხიმშიაშვილი კოლეგებთან ერთად, გერმანია; 2. ილია ხიმშიაშვილის ნათლობის მოწმობა

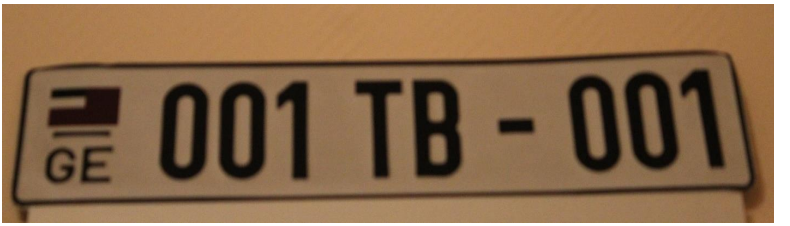

1. ნინო ხიმშიაშვილი; 2. ილიას ინიციატივით საქართველოსთვის შექმნილი სანომრე ნიშანი

ნინო ხიმშიაშვილის ბინა ქალაქ ლაიმენში

1. ილია ხიმშიაშვილის ნივთები; 2. ილია ხიმშიაშვილი, ოთარ გიგინეიშვილი და გურამ გალოგრე

1. პროფ. პაატა ბუხრაშვილის სტუმრობა ილია ხიმშიაშვილის ოჯახში, 2007 წელი (პაატა ბუხრაშვილის პირადი არქივიდან)
2. ინტერვიუ ილია ხიმშიაშვილთან, 2007 წელი, (პროფ. პაატა ბუხრაშვილის პირადი არქივიდან).

1. ინტერვიუ ილია ხიმშიაშვილთან, 2007 წელი (პროფ. პაატა ბუხრაშვილის პირადი არქივიდან).
2. 2003 წელი, სტუმრად ჰუსეინ ლორთქიფანიძის ოჯახში, ეპპელჰაიმი (პროფ. პაატა ბუხრაშვილის პირადი არქივიდან).

1. თურქეთელი ქართველი ჰაჯერ ადიამანი, ქალაქი ლაიმენი; 2. 2017 წლის 22 დეკემბერს ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში, კავკასიოლოგიის საერთაშორისო კვლევითი ინსტიტუტის ეგიდით, ილია ხიმშიაშვილისადმი მიძღვნილი ლექცია/მოგონება გაიმართა, მომხსენებელი პროფესორი პაატა ბუხრაშვილი. ღონისძიებას ესწრებოდნენ თურქეთელი ქართველები; ერგუნ ათაბაი (გურამ ქოქოლაძე) და მისი მეუღლე ელმას(ელისო) ათაბაი

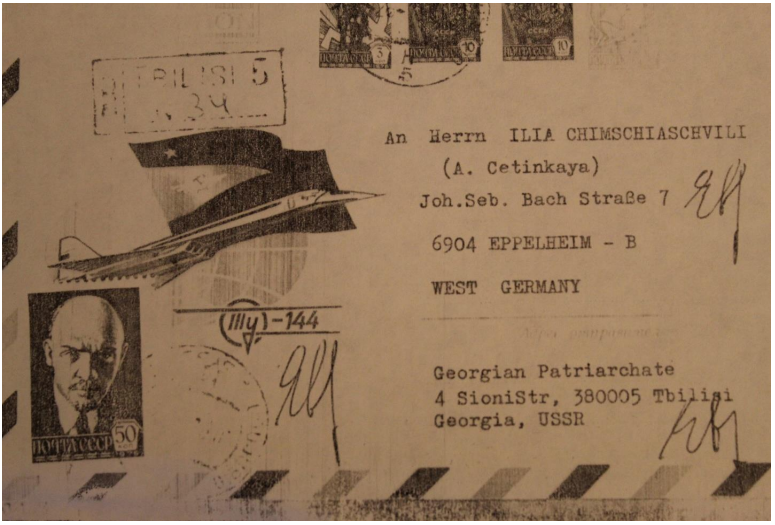
TBILISI 5
An Herrn ILIA CHIMSCHIASCHVILI
(A. Cetinkaya)
Joh.Seb. Bach Straße 7
6904 EPPELHEIM - B
WEST GERMANY
Georgian Patriarchate
4 SioniStr, 380005 Tbilisi
Georgia, USSR
ПОЧТА СССР

Cetinkaya
Abdurrahman
Joh. Seb. Bach. 7
6904 Eppelheim-B
ФРГ. BRD
ФРГ
6904 Eppelheim-B
Четинкая
Абдурахман.
27. März 1990
АКАЗНОЕ
COMMANDE
BATOUMI
384500 Батуми. СССР
Бараташвили 14/5
Хачвашу Ф.Ч.

რეცენზია

ილია ხიმშიაშვილი – დედასამშობლოს გულმხურვალე ჭირისუფალი

შეიძლება ითქვას – ბავშვობა ბათუმში, ჩემს დედულეთში გავატარე. მახსოვს, ბაბუაჩემი, ავთანდილ სარჯველაძე, რომელიც იმ პერიოდის ვაჭრობის სფეროს ინსპექციაში (ე.წ. ,,ობეხეესი“) მუშაობდა და ხშრად უწევდა სამსახურის საქმეებზე თურქეთის სახელმწიფო საზღვრისპირა მხარეებში გასვლა (ზონაში, რომელიც უმკაცრესად კონტროლდებოდა საბჭოთა სასაზღვრო ჯარების მიერ), მპირდებოდა – „როდესაც პასპორტი გექნება (ჩვენ დროს კი 16 წლის ასაკში უკვე გაიცემოდა მოქალაქის პასპორტი), საზღვართან გაგიყვან და თურქეთის საქართველოში გადაგახედებო“. ასე შემოვიდა ჩემს ცნობიერებაში – „თურქეთის საქართველო“.

მას შემდეგ ბევრმა წყალმა ჩაიარა და ბავშვობის ოცნება თურქეთში მცხოვრებ ქართველთა ხილვისა, ოცნებად რჩებოდა...

1986 წელს საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სახალხო თეატრმა, რომლის დასში ჩემი ძმა, ბესო ბუხრაშვილიც ირიცხებოდა, გერმანიის ფედრაციული რესპუბლიკის ბადენ-ვიურტემბერგის მხარეში საგასტროლო ტურნე ჩაატარა. გერმანიდან დაბრუნებულებმა ამბავი ჩამოიტანეს – ჩვენს სპექტაკლებს ამ მხარეში მცხოვრები თურქეთელი ქართველებიც ესწრებოდნენო. სწორედ მათგან შევიტყვე ბ-ნ ილია ხიმშიაშვილის შესახებ, რომელიც იქაურ ქართველთა ,,თავი კაცად“ (როგორც ამას იტყვიან ჩვენში) ითვლებოდა.

1995 წელს კი, როდესაც გერმანიის აკადემიური გაცვლების (DAAD) დახმარებით, როგორც პოსტდოქტორანტი, აღმოვჩნდი ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტში[34], წინარე და ძველი ისტორიისა

34 ქალაქი ჰაიდელბერგი, ბადენ-ვიურტემბერგის განთქმული ქალაქია გერმანიში უძველესი უნივერსიტეტით.

და წინა აზიის არქეოლოგიის ინსტიტუტში ჩემი უშუალო საქმიანობისგან თავისუფალ დროს, გამალებით დავეძებდი ბ-ნი ილია ხიმშიაშვილისა და იქაური ქართველების კვალს ამ მხარეში, ძირითადად ისეთ ადგილებში, სადაც თავს იყრიან გერმანიაში ემიგრირებული თურები – თურქულ რესტორნებსა თუ სწრაფი კვების ობიექტებში, თუმცა, უშედეგოდ.

2003 წელს, კვლავ აღმოვჩნდი ჰაიდელბერგში, ახლა უკვე ჰაიდელბერგიის მეცნიერებათა აკადემიის მიწვევით. და იქ, შემთხვევით უნივერსიტეტში გაცნობილი ქართველი სტუდენტის, თამუნა რუსულაშვილის (რომელიც ჰაიდელბერგის მეზობელ დაბა ვისლოხში მცხოვრებ თურქეთელი ქართველების ოჯახში ბავშვების აღმზრდელად და ქართული ცეკვის მასწავლებლადაც მუშაობდა) დახმარებით გავიცანი ბატონი ილია ხიმშიაშვილი.

ბატონმა ილიამ პირველი შეხვედრა დაგვითქვა ქალაქ ეპპელჰაიმის „საქართველოს მოედანზე“ — „Georgienplatz“-ზე, რომელსაც ეს სახელი მისი დიდი მეცადინეობითა და მეოხებით ეწოდება 1991 წლიდან.

დაუვიწყარი დარჩება ჩემთვის ეს ხანმოკლე, მაგრამ ძალიან გულთბილი გაცნობითი შეხვედრა ამ დიდებულ ქართველთან, ბატონ ილიასთან, რაც ჩემი ბავშვობის ოცნების ერთგვარი აღსრულებაც იყო. შევთანხმდით – ერთი კვირის თავზე კვლავ შევხვედროდით ამ მოედანზე და ბატონი ილია იქაურ ქართველებს შემახვედრებდა.

მართლაც, 2003 წლის 31 აგვისტოს კვლავ შევხვდით ბატონ ილიას. მან მიგვიწვია მოედნის ახლომდებარე ქუჩაზე მცხოვრებ, ინეგოლიდან გერმანიში გადასულ თურქეთელი ქართველის – ჰუსეინ ლორთქიფანიძის (მისი თურქული გვარი აღარ ჩამინიშნავს) ოჯახში, სადაც თავი მოეყარათ მის ნათესავებსა და ნაცნობ-ახლობლებს – ბიძას, ნური ლორთქიფანიძეს, აბდელა კეკელიძეს (წარმოშობით ფაცადან), სოსო შავიშვილს (დედით კონცელიძეს, წარმოშობით ჩაქვიდან) ოჯახებით – იმ

არემარეში მცხოვრებ 20-მდე თურქეთელ ქართველს, ყველა ასაკისას.

ჰუსეინის მოხუცი მშობლები ქართულად მშვენივრად საუბრობდნენ, თავად ჰუსეინი და მისი ახლობლები შედარებით ნაკლებად, ხოლო მათ შვილებს თურქულიც აღარ ესმოდათ და გერმანულად საუბრობდნენ.

ნანახმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა – შემოგვცქეროდნენ ქართული, უღალატო და უბოროტო ნათელი თვალები; დაეცხოთ მჭადები, მოემზადებინათ ფხალ-ლობიო და ნიგვზიანი ბადრიჯანი; სუფრაზე ეწყო ხილეულიც – ადესა ყურძენი და ლეღვი, ჰუსეინის ეზოში მოწეული, რამაც განსაკუთრებით იმოქმედა ჩემზე – ეს იმ ჯიშის ადესა და ლეღვი იყო, რომელიც თბილისში, ჩემს ეზოშიც მქონდა, ბათუმიდან რომ ჩამოიტანა ბაბუაჩემმა და დარგო ჩვენს ეზოში. წარმოიდგინეთ, მათაც ეს ჯიშები საქართველოდან ჯერ ბურსა-ინეგოლში (თურქეთი), ხოლო შემდეგ გერმანიაში წაუღიათ და თავის ეზოში უხარებიათ...

საოცრად ქართული და ამაღლებული გარემო დამყარდა. ბატონი ილია ჰყვებოდა ეპპელჰაიმში „საქართველოს მოედნის“ – „Georgienplatz“-ის მოწყობის ამბავს; თუ როგორ ჩამოიტანეს საქართველოდან სამანქანო გზით ძვირფასი თუჯისგან სხმული ლამპიონები, სკამები, ღობე-მესერი, ურნები. სხვათა შორის, ეს ის ინვენტარია, რომლითაც იყო გაწყობილი თბილისში დავით აღმაშენებლის გამზირი 90-91 წწ-ში. მას შემდეგ, თბილისში – ორჯერ მაინც ჩაანაცვლეს ეს ინვენტარი იაფფასიანი ნამზადით; ეპპელჰაიმში კი დღემდე შემორჩა და ახალივით გამოიყურება...

ბატონი ილია მოუწოდებდა იქ შეკრებილ თანამემამულეებს, შვილები საქართველოში გაეგზავნათ უმაღლესი განათლების (განსაკუთრებით ტექნიკური განხრით) მისაღებად, ჩვენს ქართულ უნივერსიტეტებში. სუფრასთან მასპინძლებმა ქართულადაც კი იმღერეს – „გოგოვ, რად მემალები...“

მას შემდეგ, ბატონ ილიას კიდევ 2007 წელს შევხვდი. ახ-

ლა უკვე მან საკუთარ ბინაში მიგვიწვია, იმავე ქალაქში, ბახის ქუჩაზე და მასთან ვრცელი ვიდეოინტერვიუც ჩავწერე, სადაც იგი მოგვითხრობს საკუთარი გვარის ისტორიასა და თავგადასავალზე...

ეს ინტერვიუ გაშიფრა და ტექსტურ ფაილში გადაიყვანა იმჟამინდელმა ჩვენმა დოქტორანტმა და ახლა უკვე ისტორიის დოქტორმა, თურქეთელ ქართველთა გულშემატკივარმა და თავდაუზოგავმა მკვლევარმა ნინო ოქროსცვარიძემ. ეს ინტერვიუ გამოქვეყნებულია კავკასიოლოგიის საერთაშორისო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მოამბე „ამირანის“ XIX ნომერში [იხ. http://caucasology.com/view_amirani.php?id=373].

ქალბატონმა ნინომ დიდი მონდომებითა და მეცადინეობით მეცნიერულად შეისწავლა თურქეთელ ქართველთა საოჯახო ყოფა, რაც მშვენივრად ასახა კიდეც თავის მონოგრაფიაში – „ოჯახი და საოჯახო ყოფა თურქეთელ ქართველებში (ინეგოლის რაიონის სოფელ ჰაირიეს მაგალითზე)“.

ამჯერად კი მან მოამზადა ვრცელი გამოკვლევა ბ-ნ ილია ხიმშიაშვილის, ამ დიდებული ქართველის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ იმ წყარო-მასალების საფუძველზე, რომელიც თავად მოიძია გერმანიაში მისი სამეცნიერო მივლინების დროს. დარწმუნებული ვარ, ამ წიგნის სტამბურად გამოცემა კიდევ ერთი ღირებული შენაძენი იქნება ქართული ისტორიოგრაფიისთვის, რომელშიც ნათლად აისახება მშობლიური საქართველოს კიდევ ერთი მოჭირნახულის, ღირსეული პიროვნების, ბატონ ილია ხიმშიაშვილის გაწეული შრომა და ღვაწლი სამშობლოს წინაშე.

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის

პროფესორი, პაატა ბუხრაშვილი

2023. 04.08.

Mustafa Yakut Himşiaşvili

Aynı gvariden (Himşiaşvili soyadından) olmamıza karşın, İlia Himşiaşvili ile tanışmamız, 1980 de, Adapazarı'nda gerçekleşmişti.

O, 1968'de Bolu İlk Öğretmen Okulunu bitirerek Almanya'ya gitmiş ve orada öğretmenliğe başlamıştı. Ben ise 1972'de Arifiye İlk Öğretmen Okulu'ndan mezun olup, Konya'da öğretmenliğe başlamıştım. Arifiye'de (Sakarya) 6 yıl yatılı okulda okuduğum sırada ailesi ile (baba, anne, dede) ile tanışmıştım. Akrabamız olan babası Zihni Çetinkaya (Hemşioğlu-Himşiaşvili) beni okula ziyaretime geliyor, ben de onları ziyaret ediyordum. Felekdüzü'nde (Ahmediye) yaşayan Molla Şakir'i (dedesi) ve diğer akrabalarını da ziyaret etmiştim. Dedem (babamın babası) Molla Yunus Nadi ile Molla Şakir İstanbul'da Fatih Medreselerinde okurken tanışmışlar.

İlia Himşiaşvili, Ahmet Özkan Melaşvili'nin yakın dostlarından biriydi. Türkiye Gürcülerinin, Gürcistan ile kültürel bağlarının kurulmasında, A. Ö. Melaşvili 'ye en büyük katkıları sağlayanlardandı. A. Ö. Melaşvili ile İlia'nın yolları 70'li yıllarda kesişir ve aralarında çok önemli, güçlü bir dostluk bağı oluşur. Bilindiği gibi Sovyet döneminde, Türkiye-Gürcistan (SSCB) ilişkileri ''demirperde'' ile sınırlıydı. Türkiye'den Gürcistan'a gidip – gelmek olanaksız denecek denli zor ve riskliydi. Ama Almanya'dan göreceli olarak kolaydı. Yani gidiş- gelişler (turizm, kültürel, akraba ziyaretleri) olmaktaydı.

Bu fırsatı değerlendiren İlia, Almanya'dan Gürcistan'a sık sık gidip gelmeye başlar. Bu arada Ahmet Ö. Melaşvili ile tanışmış ve ona materyal-doküman götürme, aktarma görevi de üstlenmişti.

GOKS (Gürcistan Dışında Yaşayan Soydaşlar İle Kültürel İlişkiler Derneği) ile bağlantı sağlayarak, dernek başkanı ve Türkiye ilişkileri sorumlusu Prof. Otar Gigineşvili ile ortak çalışmalar yapmaya başlar.

1979'da Almanya'da yaşayan Türkiyeli Gürcü (çoğu Hayriyeli) çocuklardan ufak bir grup oluşturarak, kendi kızı Nino (Sevim) ile birlikte Gürcistan'a götürdü. Orada Türkolog Lia Çlaidze hanımın yanında birkaç ay kalan çocuklar, Gürcüceyi öyle güzel öğrendiler ki, yıllarca unutmadılar ve ana vatanlarıyla bağ kurmuş oldular.

Prof. Otar Gigineşvili ile A. Melaşvili arasında irtibatın düzenlenmesi çok değerliydi. Çünkü bilinen nedenlerle A. Ö. Melaşvili 'ye direk belge ve materyal ulaştırılamıyordu. Dolayısı ile şöyle bir formüle başvuruldu; söz konusu materyal kitap-yayın vs. önce Tiflis'ten Almanya'ya (İlia 'ya), sonra da oradan Türkiye'ye ulaştırılması sağlanıyordu. Hayri Hayrioğlu (Vahtang Malakmadze) ile dostluk kuran İlia, bu belgelerin önemli bir bölümünü de ona ulaştırıyordu.

İlia; Türkiyeli ve Gürcistanlı birçok yazarın, aydının tanışma, yakınlaşma ve dostluğunu sağladı ki bunların başında, Fakir Baykurt ile Pridon Halvaşi gelmektedir. İlia; Almanya 'da yaşayan ve yakın dostu olan ünlü Türkiyeli yazar Fakir Baykurt ile birkaç kez Gürcistan gezisi düzenledi.

1983'teki seyahatinde F. Baykurt ünlü Gürcü yazar Nodar Dumbadze ile tanışmak istemiş ancak N. Dumbadze, hasta olduğu için bu gerçekleşmemişti. Bir dahaki gidişlerinde (1985) ise N. Dumbadze vefat etmiş olduğundan görüşme yapılmamış olur. Ancak F. Baykurt, N. Dumbadze üzerine birçok çalışmalar yaparak, onun Türkçe'de tanınmasına katkıda bulundu. 1988'de Almanya'da, sürgündeki Türkiyeli yazarların etkili bir yayın organı olan (YAZIN) edebiyat dergisinde onunla ilgili yazılar yazdı. İlia'nın tanıştırıp işbirliği yaptığı diğer şair-yazar ise, Acara Yazarlar Birliğin Başkanı Pridon Halvaşi idi. P. Halvaşi'nin şiirlerini, Fakir Baykurt ve İlia (A. Çetinkaya) birlikte Türkçeye çevirip, 1988'de Almanya'da „Eninde Sonunda" ismiyle Duisburg'da yayımladılar. Bu kitap, Gürcüceden Türkçeye ilk şiir çevirisi kitabı oldu.

Goksi'nin üyelerinden, başta Lia Çlaidze olmak üzere, Gurami Galogre, Viktor Çikaidze, Tzate Batsaşi ve Richard Caşi ve diğerleri ile kurduğu unutulmaz ilişkilerin tarihsel öneme sahip olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. İlia Almanya'da yaşayıp Gürcü kültürü ile ilgili çalışmalar yaparken, A. Melaşvili'nin yanı sıra ve onun önerisiyle Paris'te 1921'de Gürcistan'dan kaçmış olan sürgündeki Gürcülerle, onların şimdiki kuşağı ile ve Viktor Homoriki ile ilişki kurdu.

Bir diğer ilginç dostu Vahtang Sudadze idi. 2. Dünya Savaşı'nın bitiminde Gürcistan'a (Sovyetler Birliği'ne) dönmeyen V. Sudadze, Alman-

ya'da Heidelberg'te yetişti. Yıllarca vatan hasreti çeken Sudadze, Sovyet Polisi ve bürokrasisinden çekindiği için Gürcistan'a gidemedi. Yıllar sonra onu Gürcistan'a götürüp getirmek de İlia'nın görevi oldu. İlia, O'nu Türkiyeli Gürcülerle ve A. Melaşvili ile de tanıştırdı.

მუსტაფა იაქუთ ხიმშიაშვილის წერილი/ მოგონება

მიუხედავად იმისა, რომ მე და ილია ერთი და იმავე გვარის წარმომადგენლები ვიყავით, ერთმანეთი 1980 წელს გავიცანით. ილია 1968 წელს ბოლუს პედაგოგიური სასწავლებლის დასრულების შემდეგ, გერმანიაში გაემგზავრა და შეუდგა მასწავლებლობას. მე 1972 წელს, მას შემდეგ, რაც არიფიეს დაწყებითი სკოლის მასწავლებლის პროფესიას დავეუფლე, კონიაში დავიწყე პედაგოგიური საქმიანობა. არიფიეს (საქარია) პანსიონში 6 წელი დავყავი, რა დროსაც ილიას მშობლები და პაპა გავიცანი. მამამისი ზიჰნი ჩეთინქაია (ჰემშიოღლუ-ხიმშიაშვილი) ნათესავად მეკუთვნოდა, სკოლაში მაკითხავდა და მეც ხშირად ვსტუმრობდი მის ოჯახს. ფელექდუზში (აჰმედიე), სადაც ილიას პაპა მოლა შაქირი და მისი ნათესავები ცხოვრობდნენ, ხშირად ჩავდიოდი. პაპაჩემმა (მამაჩემის მამა) მოლა იუნუს ნადმა და ილიას პაპამ მოლა შაქირმა ერთმანეთი სტამბოლში, ფატიჰის სასულიერო სასწავლებელში სწავლის პერიოდში გაიცნეს.

ილია ხიმშიაშვილი აჰმეთ ოზკან მელაშვილის ახლო მეგობართაგანი გახლდათ. მან დიდი წვლილი შეიტანა თურქეთელ ქართველებსა და საქართველოს შორის კულტურული კავშირების დამყარების თვალსაზრისით. აჰმედ მელაშვილისა და ილიას გზები 70-იან წლებში გადაიკვეთა, რის შედეგადაც მათ შორის მტკიცე მეგობრობა ჩამოყალიბდა. როგორც მოგეხსენებათ, საბჭოთა პერიოდში თურქეთ-საქართველოს შორის „რკინის ფარდა“ იყო ჩამოფარებული, ბუნებრივია, საქართველოში წასვლა თითქმის შეუძლებელი და სარისკო იყო. მაგრამ გერმანიიდან ჩასვლა (ტურისტული, კულტურულ-შემეცნებითი თუ ნათესავების მონახულების მიზნით), სირთულეს არ წარმოადგენდა. შესაბამისად, **ილია ხშირად სტუმრობდა საქართველოს და მელაშვილისთვის დოკუმენტური მასალებიც ჩაჰქონდა.** ილიამ კავშირი დაამყარა „გოქსთან“ („უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზო-

გადოება“) და ამ ორგანიზაციის ხელმძღვანელთან, პროფესორ ოთარ გიგინეიშვილთან ერთად ახორციელებდა ერთობლივ პროექტებს. 1979 წელს გერმანიაში მცხოვრები თურქეთელი ქართველი ბავშვები (უმრავლესობა სოფელი ჰაირიედან იყო) საკუთარ შვილ ნინოსთან (სევიმ) ერთად, გააგზავნა საქართველოს საზაფხულო ბანაკებში. მათ ხელმძღვანელობდა თურქოლოგი ლია ჩლაიძე. ბავშვებმა კარგად შეისწავლეს ქართული და წინაპართა სამშობლოსთან დაამყარეს კავშირი.

ოთარ გიგინეიშვილსა და აჰმედ მელაშვილს შორის თანამშრომლობამ დიდ როლი ითამაშა ქართული საქმის კეთების თვალსაზრისით. იმის გამო, რომ საქართველოდან მელაშვილისთვის მასალების გაგზავნა შეუძლებელი იყო, შემდეგ ხერხს მიმართავდნენ: მასალები, წიგნები და სხვ. ჯერ თბილისიდან გერმანიაში (ილიასთან) იგზავნებოდა, ხოლო იქიდან კი პირდაპირ თურქეთში. ილია ასევე მასალებს აწვდიდა თავის მეგობარს, თურქეთელ ქართველს, ჰაირი ჰაირიოღლუს (ვახტანგ მალაყმაძეს)

ილიას მეცადინეობით ქართველმა და თურქმა მწერლებმა, ინტელექტუალებმა ერთმანეთი გაიცნეს და დამეგობრდნენ. მათ შორის აღსანიშნავია თურქი მწერლის ფაქირ ბაიქურთისა და ქართველი მწერლის ფრიდონ ხალვაშის მეგობრობა. სწორედ ილიას დახმარებით 1983 და 1985 წლებში ესტუმრა ფაქირ ბაიქურთი საქართველოს. მას ძალიან სურდა ქართველი მწერლის ნოდარ დუმბაძის გაცნობა, თუმცა მათი შეხვედრა ნოდარ დუმბაძის ჯერ ავადმყოფობის, ხოლო შემდეგ გარდაცვალების გამო, ვერ მოხერხდა. თუმცა თურქმა საზოგადოებამ ქართველი მწერალი სწორედ ფაქირ ბაიქურთის ნაშრომებით გაიცნო. ამ უკანასკნელმა 1988 წელს გერმანიაში, თურქი მწერლების სალიტერატურო ჟურნალში „YAZIN“ დაბეჭდა სტატიები ნოდარ დუმბაძესთან დაკავშირებით. ასევე აღსანიშნავია აჭარის მწერალთა კავშირის თავმჯდომარის ფრიდონ ხალვაშისა და ფაქირ ბაიქურთის თანამშრომლობაც. ფრიდონ ხალვაშის ლექსები ფაქირ ბაიქურთმა ილია ხიმშიაშვილის დახმარებით თარგმნა და

1988 წელს გერმანიაში გამოსცა. ეს წიგნი ქართულიდან თურქულად ლექსების თარგმნის პირველი მცდელობაა.

ალბათ, გადაჭარბებულ ნათქვამში არ ჩამომართმევთ, თუ ვიტყვი, რომ ისტორიული მნიშვნელობის მქონე გახლდათ ის ურთიერთობები, რომელიც დამყარდა „უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების“ წევრებთან, კერძოდ, ლია ჩლაიძესთან, გურამ გალოგრესთან, ვიქტორ ჭიკაიძესთან, წათე ბაწაშთან, რიჩარდ ჯაშთან და სხვებთან.

ილია გერმანიაში ცხოვრების პერიოდში ცდილობდა ქართული კულტურის პოპულარიზაციას, სწორედ აჰმედ მელაშვილის მეცადინეობით დაამყარა კავშირი საფრანგეთის ქართული ემიგრაციის წარმომადგენლებთან, კერძოდ კი, ვიქტორ ხომერიკთან. ილიას ახლო მეგობრობა აკავშირებდა ვახტანგ სუდაძესთანაც, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ საბჭოთა საქართველოში ველარ დაბრუნდა და გერმანიაში დასახლდა. ვახტანგ სუდაძე ნოსტალგიას განიცდიდა სამშობლოს მიმართ, საბჭოთა ბიუროკრატიის გამო ვერ ახერხებდა საქართველოში ვიზიტს, თუმცა წლების შემდეგ სწორედ ილიას დახმარებით ეწვია სამშობლოს. თურქეთელი ქართველები და თავად აჰმედ ოზქან მელაშვილიც ვახტანგმა ილიას მეშვეობით გაიცნო.

Nino Khimşiaşvili

Babamın Gürcüstan'la yaptığı yazışmaları ve Gürcüstan hakkında topladığı bilgileri değerli Nino Okrostsvaridze'ye sunmak üzere bir araya getirirken anılarım çok gerilere, 1977 yılına gitti. Vatanımıza ulaşabilmek için uzun bir yolculuk yapmamız gerekiyordu …

Yaz mevsimiydi, hazırlanıp trenle Heidelberg'den Batı Berlin'e gittik, orada başka bir trene binip Minsk'e kadar gittik. Minsk tren istasyonunda bizi GOKS'tan (Gürcistan Dışında Yaşayan Soydaşlar İle Kültürel İlişkiler Derneği) `Vasiko~ isminde bir kişi karşılayacaktı; bizi tanıması için babam elinde Lenin'in resmini tutacağını GOKS'a yazdığı mektupta bildirmişti. Vasiko gecikmişti… Bir saat kadar Minsk tren istasyonunda akşam karanlığında çevreye bakındıktan sonra, resmi çantaya koyup ileri geri yürüyümeye devam ettik. Aradan ne kadar zaman geçti hatırlamıyorum, birisi babama doğru yaklaştı ve Gürcüce laf attı; ilk Gürcüstan'lı bir Gürcüyle tanışmamız böyle gerçekleşmişti. Sonraki saatlerde sohbet ederken Vasiko babamın yürüyüş tarzından bir Gürcü olduğunu anladığını anlatıp aralarında dil sorununun pek olmadığına şaşırmıştı. Diasporada geçen yıllar Gürcü alfabesinin bilinmemesine ve konuşulan dilde değişikliklere yol açmış olsa da Gürcücenin kimlik yaratan bir unsur olmasını ortadan kaldıramamıştı. Yolculuk Vasiko'yla beraber devam etti… Minsk'ten Moskovo'ya vardık ve Moskova'da iki gün kaldıktan sonra nihayet Tbilisi'ye uçtuk. Bu esnada, bize ulaşımı kolay olmayan bir dönemde vatanımıza gelebilmemizi sağlayan Prof. Dr. Otar Gigineişvili'yi saygıyla ve minnetle anıyorum, zira ilk başta onun çabaları sayesinde, o yıllarda gelip Gürcüstan'ı gezerek, ilişkiler, bağlar kurarak ve köklerimizin çıkış noktasına ulaşarak Gürcü kimliğimizin çokboyutluluk kazanması mümkün oldu. Yurtdışında yaşayan bir Gürcü olarak Gürcüstan'ı tanımak herşeyden evvel çalkantılı geçmişine, insanlık tarihinde kültürel zenginlikler yaratmış olmasına ve eski diliyle edebiyatına bakmayı gerektiriyor.

Babamın en büyük hedeflerinden biri sıkça çok sevdiği vatanını zi-

yaret etmek ve onun özelliklerini çevresine anlatmaktı; bunun 80li/90lı yıllarda, yani bilgiye bugünkü gibi kolay erişilmediği bir zamanda Heidelberg'de olsun, yaşadığı Eppelheim'de olsun Gürcü sanatçılarının eserlerini sergileyerek, basında Gürcüstan üzerine demeçler vererek, Halk Yüksek Okulunda Gürcüce dil kursu sunarak, Türk yazarı Fakir Baykurt'la beraber Pridon Halvaşi'nin şiirlerini çevirip `Eninde sonunda~ adlı bir şiir kitabı çıkartarak,

Gürcü kültür günleri kapsamında Gürcüstan'ı tarihiyle, müziğiyle, edebiyatıyla, resim sanatıyla tanıtarak ve Eppelheim'de bir `Gürcüstan Meydanının~ inşa edilmesini sağlayarak hakkını vermeye çalıştı. Hayali Eppelheim'le bir Gürcü şehiri arasında kardeş şehirliği bağı kurmaktı, ama ömrü yetmedi. İlk kurulan köprü Eppelheim lisesiyle Tbilisi'de Almanca yabancı dil dersi veren bir lise arasında öğrenci değişimi olacak.

Tarihi gelişmeler bizi vatanımızdan koparsa da vatanımızı kalbimizden sökemedi.

Gürcüstan'a her gelişimiz özümüze geri dönebilmenin mutluluğunu yaşattığı gibi kültürel mirasımızın diasporada da canlı tutulmasının ne kadar önemli olduğunu gösterdi.

Sevgili Nino Okrostsvaridze'ye araştırmalarında Türkiye'deki Gürcüleri ele alarak gösterilen faaliyetleri belgelediği için candan teşekkür ediyorum.

ნინო ჯიმშიაშვილი

როდესაც მამაჩემის მიერ საქართველოს შესახებ შეგროვებულ მასალებს, მიმოწერებს ნინო ოქროსცვარიძისათვის გადასაცემად თავი მოვუყარე, გარდასრულ დღეთა მოგონებებმა წარსულში, კერძოდ, 1977 წელს გადამიყვანა.

იმისათვის, რომ ჩვენს სამშობლოში ჩავსულიყავით, წინ ხანგრძლივი მოგზაურობა გველოდა. ზაფხულის ერთ ცხელ დღეს, მოვემზადეთ და ჰაიდელბერგიდან დასავლეთ ბერლინში გავეშურეთ, იქ სხვა მატარებელში გადავსხედით და მინსკში ჩავედით. წინასწარ ვიცოდით, რომ მინსკის სადგურში „გოქსის“ („უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოება“) წევრი, სახელად „ვასიკო“ დაგვხვდებოდა. რადგან პირადად არ გვიცნობდა, მამაჩემმა ხელში ლენინის სურათი დაიკავა, ბუნებრივია, ეს წინასწარ შეატყობინა „გოქსს“. ვასიკომ დააგვიანა....უკვე საღამო ხანი იყო, დაახლოებით ერთი საათი სადგურში ბოლთას ვცემდით. რამდენი ხანი გავიდა ზუსტად აღარ მახსოვს, უეცრად უცნობი მამაჩემს მიუახლოვდა და ქართულად დაუწყო საუბარი. სწორედ ასე გავიცანით პირველი ქართველი საქართველოდან. საუბარში ვასიკომ აღნიშნა, რომ მამაჩემის ქართველობას, მისი სიარულის მანერით მიხვდა, გაუკვირდა, რომ მათ შორის ენობრივი ბარიერი არ არსებობდა. წლებმა გარკვეული დაღი დაასვა თურქეთელ ქართველთა მეტყველებას, იმასაც, რომ ბევრმა არ იცის ქართული ანბანი, მაგრამ ქართველების ეთნიკურ იდენტობას მაინც ვერაფერი დააკლო.

გზა ვასიკოსთან ერთად გავაგრძელეთ...მინსკიდან მოსკოვში ჩავედით, სადაც ორი დღე გავჩერდით, ხოლო შემდეგ, როგორც იქნა, თბილისის მიმართულებით გავფრინდით. პროფესორ ოთარ გიგინეიშვილს ყოველთვის პატივისცემითა და მადლიერებით ვიხსენებ, იმ ავბედით დროს, როცა ჩვენთან კავშირზე გამოსვლა არცთუ ისე ადვილი იყო, სწორედ ბატონი ოთარის მეცადინეობით მოვახერხეთ სამშობლოში ჩამოსვლა. იმ წლებში მისი წყალობით ვსტუმრობდით საქართველოს, ვათვალიერებდით მის კუთხეებს, ვამყარებდით ახალ-ახალ კავშირებს და ვუბრუნდებოდით ჩვენს

ფესვებს, რაც საშუალებას გვაძლევდა ჩვენი ეთნიკური იდენტობა უფრო ძლიერად გაგვესიგრძეგანებინა. როგორც უცხოეთში მცხოვრებ ქართველს მიმაჩნია, რომ, თუ საქართველოს უკეთ გაცნობა გსურს, უპირველეს ყოვლისა, მის წარსულში უნდა იმოგზაუროო, გაეცნო ძველ ქართულ ენას, ლიტერატურას და ნახო, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია მისი როლი კაცობრიობის კულტურის ისტორიის განვითარებაში.

მამაჩემის დიადი მიზნებიდან ერთ-ერთი მისთვის ძვირფას საქართველოში ხშირი სტუმრობა და გარშემომყოფებისთვის მასზედ დაუსრულებლად საუბარი გახლდათ. 80-იან და 90-იან წლებში, როდესაც დღევანდლისგან განსხვავებით ინფორმაციაზე წვდომა ნაკლები იყო, მამაჩემი ჰაიდელბერგსა და ეპპელჰაიმში აწყობდა ქართველი მხატვრების გამოფენებს, საქართველოს შესახებ აძლევდა ინტერვიუებს, სახალხო სკოლაში ასწავლიდა ქართულს, თურქ მწერალ ფაქირ ბაიქურთთან ერთად თარგმნიდა ფრიდონ ხალვაშის ლექსებს, რომელიც წიგნად გამოიცა. ქართული კულტურის დღეების ფარგლებში, ცდილობდა საქართველოს ისტორია, ლიტერატურა, ფერწერა გაეცნო გერმანელებისათვის. მან შეძლო ეპპელჰაიმში ოფიციალურად „საქართველოს მოედნის“ გახსნა. მის ოცნებას წარმოადგენდა ეპპელჰაიმი დაემეგობრებინა საქართველოს რომელიმე ქალაქთან, თუმცა, სამწუხაროდ, არ დასცალდა. ვფიქრობ, ოცნების ასრულებისკენ მიმავალი პირველი ხიდი ეპპელჰაიმის, და თბილისის ლიცეუმებს (სადაც უცხო ენად გერმანული ისწავლება) შორის მოსწავლეების გაცვლა იქნება.

ისტორიამ ჩვენ სამშობლოდან მოგვწყვიტა, მაგრამ ჩვენი გულებიდან სამშობლო მაინც ვერ ამოგლიჯა. საქართველოში ყოველი ჩამოსვლის დროს განცდილი უკან დაბრუნების ბედნიერება არის სწორედ იმის მაჩვენებელი, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია დიასპორაში კულტურული მემკვიდრეობის შენახვა-შენარჩუნება.

მინდა გულითადი მადლობა გადავუხადო ძვირფას ნინო ოქროსცვარიძეს, რომელმაც თავის კვლევებში თურქეთში მცხოვრებ ქართველებს განსაკუთრებული ადგილი დაუთმო და შეძლო ნაშრომების სახით გამოცემა.

დაიბეჭდა:
გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ., №47.
☎ 239-15-22
E-mail: meridiani777@gmail.com

წიგნში მკვლევარი ნინო ოქროსცვარიძე გერმანიაში მოღვაწე თურქეთელი ქართველის – ილია ხიმშიაშვილის (აბდურაჰმან ჩეთინქაია) შესახებ მოგვითხრობს, რომელიც მთელი ცხოვრება თურქეთსა და გერმანიაში გაფანტულ თანამემამულეებში ეთნიკური თვითშეგნების გამოღვიძებას ცდილობდა.

ავტორი – ისტორიის დოქტორი ნინო ოქროსცვარიძე თურქეთელ ქართველთა ევროპასა და თურქეთში მიგრაციისა და ეთნიკური თვითობის საკითხებს იკვლევს. გამოცემული აქვს ნაშრომები საქართველოში და საზღვარგარეთ.